Diuus Gregorius [illegible]

36
12. E
4

DIVI GREGORII
PAPAE
IN OMNES LIBROS VETERIS ET NOVI TESTAMENTI EXPOSITIO
A DIVO PATERIO CONGESTA,

Nunc primùm reperta, nec vnquam antea impressa,

ADDITAE SVNT ANTONII PVCCII CAR. SS. QVATVOR HOMELIAE XIIII

Ob Autoris Religionem & pietatem & ad Dei gloriam cognitu dignissimae,

[illegible] D. Joan [illegible] Ordinis S. Benedicti Anno [illegible] 1579.

ROMAE

Vincentius Luchinus excudebat.

1557.

MARCVS ANTONIVS GEORGIVS

LECTORIBVS S. P. D.

EMINI *dubium esse potest, optimi doctissimiq; lectores, quin Gregorius magnus ille Pontifex, inter cæteros Ecclesiæ doctores doctrina, dignitate, ac sanctitate quàm maximè floruerit. Qui ut dignitate, ac religione omnibus, qui & ipsi quoque dignissimi, ac religione præclarissimi fuere præstitit: ita non solum moribus, & uita, sed ea etiam eloquij pietate, atque in sacris omnibus exponendis scientiæ præstantia, & maiestate excelluit, ut qui eum sæpe & ex animo legerit, non possit esse nisi bonus, nisi pietate, religione & sanctitate ornatissimus. Cum librum itaque de locis ac testimonijs super nouum testamentum à tanto doctore ac Pontifice declaratis haberem, cuperemq; quod ad religionem ac bonorum omnium utilitatem & commodum pertineret, tantaq; iactura tandiu latuisset, in lucem emittere: & si habebam in cuius nomine potissimum ederem, animum tamen inducere non potui, quin uestræ omnium, qui lecturi essetis, pietati ac religioni dicarem atque commendarem: ne ... quod omnium esset, & uobis ad communem omnium utilitatem scriptum à tanto Pontifice ac diuo Paterio fuisset, à uobis auferrem, & uni tantum attribuerem, iniuste & quod non debuissem facerem. Hac igitur de causa, & ut suum quisque libentius quàm alienum recognoscat, iucundiusq; eum legat, & sanctius ex eo salutariusq; discat, & alios doceat, illum uobis, si non ea quæ debui diligentia, summa tamen uoluntate; studio, ac beneuolentia restitui, dicaui, atque tradidi, & quod gratissimum uobis cæterisq; bonis omnibus fore arbitrarer, si tantæ pietatis & libri auctor, cum nomen in eo scriptum non esset, inueniretur, idq; à multis idcirco quæsiuissem & diu; ne illum sine nomine uobis offerrem, nec inuenire ulla ratione possem, quasi diuinitus factum est, ut de eo loquerer cum Guilielmo Sirleto optimo, & in omni literarum genere exercitatissimo atque doctissimo, ob eamq; caussam Marcello Ceruino Cardinali sanctæ Crucis singularis uirtutis & religionis uiro, familiari atque carissimo, qui mihi libros quos nondum uideram, ostendit Honorij Augustodunensis, & Ioannis Tritemij: quorum ab altero Paterij & eius librorum mentio fieret, ab altero sic etiam scriptum esset. Paterium Romanæ Ecclesiæ notarium, uirum in diuinis scripturis exercitatissimum, & litterarum secularium non ignarum, qui tempore Gregorij fuit, anno Domini 600. collegisse omnia diuinæ scripturæ loca & testimonia, quæ beatus Gregorius Papa suæ scriptionis expositione dilucidasset, & tres libros composuisse: duos de testimonijs ueteris testamenti, & unum de testimonijs noui, & eos libros, hortante Gregorio, edidisse. Itaque cum hunc ipsum librum pluribus rationibus esse tertium Paterij librum coniectura colligerem; tum quod de locis ac testimonijs noui testamenti, tum quia mirabiliter esset compositus: neque mirum si nomen in eo scriptum non esset, cum satis Paterio fuerit, nomen in primo libro posuisse: in reliquis, quia sequerentur non curasse, non audebam tamen quod cer-*

tum non haberem pro certo affirmare, sed eo annuente qui semper pijs adest desiderijs, ac uostis, effectum est, ut non multo post inuenirem ex his tribus libris eam etiam partem & uolumen quod est super uetus testamentum, cum Paterij nomine, titulo, proœmio, ac litteris ita antiquis, ut uix legi posset: Id quod non modo omnem mihi dubitationem sustulit, sed ad eundem etiam librum cum meo edendum uehementius excitauit: cum Basilius Zanchius uir doctissimus, apud quem liber erat, eum mihi, ut optabam dederit, & ut cum meo simul emitterem ad communem bonorum omnium utilitatem hortatus fuerit, id quod ego libentissime feci. Quid enim utilius aut sanctius esse potest, quàm hæc tam præclara per tot libros diffusa, quasi in apertissimo theatro, mandante præsertim beatissimo Gregorio sic conspicere, ut qui negocijs impediti, totum Gregorium legere non possint; ijs tamen totus appareat, uelut in breuiorem formam redactus, & tanquam in promptuario quodam expositus, & species ac uultus latens, in marmore, summo artificis opere pulcherrimè expressus? His adiunxi Antony Puccy Cardinalis mei optimi & sanctissimi uiri homilias quatuordecim, quas nuper, & nunc uobis iterum, ut & correctiores essent, & ad plures peruenirent edidi: & quod eas mihi moriens commendauit, quodq; existimaui ipsum diui Gregorij, & diui Paterij librum, ad hoc usque tempus ideo esse fortasse reseruatum, ne solus exiret, sed hunc religionis socium atque pietatis expectaret. Habetis à me quod potui, nec ut uos soli à me, sed ut cæteri etiam habeant a uobis, qui quoties librum in manus acceperitis, & ex pulcherrimo sanctissimoq; authore, aliquid pulcherrimum et sanctissimum didiceritis, aliosq; docueritis, toties et uos diuo Paterio, & ipsi uobis gratias agent, Constantiq; Bentiuolo optimo ac summa pietate & liberalissimo uiro, & Rigaldo S. Marsallo Odeti Cardinalis Castilionei optimi atque doctissimi, sacrarumq; literarum studiosissimi, & liberalissimi uiri familiari, qui me, cum hæc in lucem emitterem, nec per me totum efficere possem, re ipsa factisq; liberalissime iuuerunt. Opto igitur ut sicut Ecclesia Dei tantum debet diuo Gregorio Pontifici optimo atq; sanctissimo, quod per eum tanta religione maiestateq; aucta semper fuerit, ac tot etiam uires ac robur sumpserit, quantum paucis debeat: ita ex hoc etiam ipso eidem debere quotidie magis incipiat. Valete. Cal. Feb. M. D. LIIII. Romæ.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE TRINITATIS.

INCIPIT LIBER DE EXPOSITIONE NOVI AC VETERIS TESTAMENTI:

QVEM SANCTVS PATERIVS DE DIVERSIS LIBRIS BEATI GREGORII PAPAE VRBIS ROMAE SVMMO CVM STVDIO EXCERPERE CVRAVIT.

PROOEMIVM SANCTI PATERII VRBIS ROMAE.

VM beatissimi, atque apostolici Gregorii Pontificis nostri, vestri quoq; addam nutritoris, dicta sæpius lectione percurrerem, auidiusq; mihi eis assiduum esse ipsa luculētissima verborum eius satisfactio suaderet: quidam in eis reperi sine comparatione potissimum. Dum igitur vnius sancti viri, hoc est beati Iob historiam obstrusis mysteriorum opacitatibus tectam, sub triplici, id est typica, morali, atque historica studuit expositione discutere, ac repulso ignorantiæ nubilo, in aperto cunctis luce clarius serena patefactione monstrare, p ene totam veteris, ac noui testamenti seriem rerum explanandarum necessitate est coactus exponere. Vbi enim occultæ nimis rei dilucidandæ necessitas imminebat, ne aut obscurum quid apud audientium animos remaneret, aut ipse non liquidissima satisfactione obscuritatis, interna ad lucem videretur eiicere, non solum disertissimis verborum assertionibus quod clausum erat aperuit, sed ita a se prolati quoque testimonii non intellecta, si inesset forsitan obscuritas rei explanandæ, augeret potius, quam auferret caliginem, id testimonium studuit addita expositionis explanatione disserere. In quibusdam namque locis in expositione etiam testimonii, non solum verborum satisfactionem sibi posse sufficere iudicauit, nisi alterius iterum deducti ad medium testimonii euidenti interpretatione, latius edoceret. Actumq; est, vt hac occasione, sicut præfatus sum, veteris testamenti tota pene series occulta patesceret: quæ diuini nutus adspiratione reserata, famis nostræ esuriem superni pabuli copia satiaret. Huius ergo rei ardenti nimis desiderio prouocatus, quædam de eisdem testimoniis cœperam sub quadam breuitate de-

cerpere, aliqua vero negligendo transire. Quod dum fieret, sicut conscientia mea mihi testis est, me nolente, atque hoc cautius prouidente, ne a quoquam aliquo modo nosceretur, per quosdam ad eiusdem apostolici notitiam Pontificis nostri vsque peruenit. Qui me verbis mox quibus beatitudo vestra nouit suasoriis, atque ad superna trahentibus, hortando cœpit accendere, quatinus hoc quod neglecte cœperam, explere studiosius debuissem: ita vt & opus, & librum in quo testimonium positum legeretur, vel ex qua re ortum esset, in tituli eius præno tatione designarem. Cuius rei pondus, mearumq́ virium impossibilitatem pensans in ancipiti deprehensus, sicut nauta graui fluctuum procella turbatus, ad orationum eius portum, pauens (fateor) fidensq́ confugi: sciens impossibile non fore, quod a tanto mihi præsule, vt res ad multorum ædificationem profutura fieret, iuberetur. Moxq́ hoc imperantis suffragio prouocatus adsumens, quo valui studio veteris, ac noui testamenti in vnum testimonia congesta collegi. Et iam non solum de beati Iob expositione, sed nec de aliis eius opusculis quicquã curaui, sicut prius facere cœperam, neglectum relinquere. Quæ dum disperse sicut quippe reperta fuerant, in schedis suis relata transcurrerem, visum mihi est, licet esset laboris immodici, vt vniuscuiusque rei testimonia, iuxta quod in suis ex ordine sunt sita codicibus, per libros suos ordinando componerem. Quatinus studiosi lectoris desiderium, ad dilucidandam sibi quam velit obscuritatem, inuento libri titulo quem requirere nihil moræ, vel ad parum, aliquo modo præpediret. Hoc autem lectorem huius operis præ omnibus nosse commoneo, vt quia quædam testimonia diuersis locis sita reperi, & in quibusdam etiam historica expositione perducta, quæ prædictis modis exposita comperi, ita & seorsum sequentia siquidem inuicem trãslata composui: in quibusdam vero locis, quia ita satisfactionis norma poscebat, hoc idem de eodem testimonio retexui, quod dudum explanasse re legitur. Alicubi autem quædam quæ de eo minus pridem dixerat, item repetita addens verba suppleui: Quod ego de iam dictis excerpens, idem testimonium vbi poposcit locus inserendum aptaui, quia res non erant, quæ separatim poni vtiliter possent, dum ex præcedentibus, quæ dicta iam fuerant, subsequentibusq́ penderẽt, si propter nouitatem paruæ rei, rursum dicta ponerentur, facerent etiam repetita fastidium proculdubio. Ne ergo expositionis, vnde hæc excerpta sint, recurrens ordinem, plus in quibusdam huius operis locis aliquid, quam in textu libri est positum minusue reperias causæ fecit ratio quam præmisi. Perpendens autem;

quod si vtriusque testamenti in vnum vellem testimonia redacta colligere, & voluminis normam excederet, & legentis desiderium impediret, in tribus hoc voluminibus Domino est cooperante dispositum: vt duo veteris, tertium noui dicta contineat. Quæ Beatitudini vestræ, non temeritatis ausu, sed amore vestri prouocatus studii, quod in inquisitione diuini olim feruet eloquii, sciens maxime in dictis prædicti Pontificis nostri quanta noscendi vestræ sit auiditas mentis, ex multis voluminibus pauca componens, studui destinare, humili obsecrans prece qua valeo, vt dum vobis, vel quisquis legerit, in hoc opere laboris mei cura placuerit, pro me ad Dominum intercessores esse dignentur, quatinus hoc pondere corruptionis exuto, a meorum absolutus inueniri merear vinculis peccatorum.

Vide in principio expositionis Psalmorũ in margine.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI GENESEOS.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

Incipit expositio super libros Genesis, Exodi, Leuitici, Numeri, Deut. Iudicum, ac Regum, & super Psalmos, & Salomonem.

1 De creato cœlo, quod postmodum vocauit firmamentum.
In expositione beati Iob lib. xxvii. cap. 25.

IRTVTES Angelicæ, quæ in diuino amore fixæ perstitere, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis accepere: vt nulla iam rubigine surripientis culpæ mordeantur, vt in contemplatione conditoris sine fœlicitatis fine permaneant, & in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate persubsistant. Quod bene apud Moysen ipsa de mundi origine historiæ verba testantur, cum & prius factum cœlum dicitur, & hoc idem postmodum firmamentum vocatur: quia videlicet natura angelica, & prius subtilis est in superioribus condita, & post ne vnquam potuisset cadere mirabilius confirmata.

Post malorum angelorum lapsũ uocauit cœlum firmamentũ

2 In comment. Ezechielis.

TAles creati sunt angeli, vt si vellent in beatitudinis luce persisterent, si autem nollent, etiam labi potuissent: vnde & Sathan cum sequacibus legionibus cecidit, sed post eius lapsum ita confirmati sunt angeli qui perstitere, vt cadere omnino non possent. Quod bene in ipso exordio Geneseos libri ex historica descriptione signatum est. Quia creauit Deus cœlum, & terram quos postmodum vocauit firmamentum. Cœli ergo fuere ii, qui prius bene sunt conditi, sed postmodum firmamentum appellati sunt, quia ne omnino iam caderent virtutem incommutabilitatis accepere.

3 De electorum tentationibus. *In expositione beati Iob lib. viii. cap. 10.*

FActa est lux, & paulo post factum est vespere. Nequaquam sic in hac vita per exercitationem iustitiæ peccatum deseritur, vt in eadem iustitia inconcusse maneatur: quia & si iam a cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat, ipsa tamen culpa quæ repellitur cogitationis nostræ foribus assidens, vt sibi aperiatur, pulsat. Quod Moyses spiritualiter innuit, cum facta corporaliter temporum momenta narrauit. Facta est lux, atque paulo post subiiciens, factum est vespere. Creator quippe omnium humanæ culpæ præscius tunc expressit in tempore, quod nunc versatur in mente. Lux quippe ad vesperam ducitur,

quia nimirum lumen rectitudinis vmbra sequitur tentationis. sed quia electorum lux tentatione non extinguitur, nequaquam nox, sed vespere facta perhibetur, quia tentatio sæpe in corde rectorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit, quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non extinguit.

4 De virtutibus Ecclesiæ. *In expositione beati Iob. lib. xix. cap. 15.*

PRotulit terra herbam virentem, & afferentem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fructum, & habens vnumquodq; sementem secundum speciem suam. Hoc quod testatur historia, sic est veraciter factum, vt significaret aliquid veraciter faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quæ & verbi nos pabulo reficit, & patrocinii vmbraculo custodit, quæ & loquendo pascit, & opitulando protegit, vt non solum herbam refectionis proferat, sed etiam cum fructu operis arborem protectionis adhibeat.

5 De dilectione proximi. *In expositione beati Iob lib. vi. cap. 32.*

LIgnumq; faciens fructum. Lignum secundum suam speciem semen producit, cum mens nostra ex sui consideratione se in alium colligit, vt recti operis germen pariat: hinc quidam sapiens dixit. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: hinc in euangelio Dominus dicit. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. ac si aperte diceret. Speciem vestram in alterutrum respicite, atque ex vobismetipsis agnoscite, quid vos oporteat aliis exhibere.

6 De Ecclesiæ operationibus. *In expos. beati Iob. lib. xxix. cap. 18.*

PRotulit terra herbam virentem. Quid hoc loco per herbam, nisi bona operatio ponitur. licet in conditione mundi ita historice factum teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam virentem, in quo ad verbum Dei fœcunda misericordiæ opera protulit.

7 De conditione primi hominis. *In expositione beati Iob lib. ix. cap. 36*

FAciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Licet per coæternum patris verbum cuncta creata sint, in ipsa tamen relatione creationis ostenditur quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cœlestibus, sed tamen insensibilibus homo præfertur. Cuncta quippe cum faceret, dixit, & facta sunt: cum vero facere hominem decernit hoc quam reuerenter pensandum est, præmittit, dicens Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Neque enim de eo sicut de rebus cæteris scriptum est, fiat, & factum est: neque vt aquatilia vel volatilia, sic contra hominem protulit, sed prius quam fieret, faciamus

dicitur

dicitur, vt videlicet quia rationalis creatura cōdebatur, quasi cū consilio facta videretur, quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione cōditoris in virtute spiritus vitalis erigitur, vt scilicet nō per iussionis vocem, sed per dignitatē operationis existeret, qui ad conditoris imaginē (fiebat.

8 De perfectione septenarii numeri. *In expos. beati Iob lib. i.*

Requieuit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat. Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Vt. n. humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt, quod idcirco perfectus sit, quia constat ex primo, qui diuidi potest ex primo qui diuidi non potest. Certissime scimus quod septenarium numerum scriptura sacra pro perfectione ponere consueuit, vnde & septimo die Dominum requieuisse ab operibus asserit. Hinc est enim quod septimus dies in requiem hominibus idest in sabbatum datus est. hinc est quod iubileus annus in quo plena requies exprimitur septem hebdomatibus consummatur, qui monade addita nostræ actionis summa impletur: hinc est. n. quod perfectione septiformis gratiæ implendi duodecim sunt apostoli electi. A septenario itaq; numero in duodenarium surgitur: nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tendit, siue. n. quatuor per tria, siue tria per quatuor ducantur, septem in duodecim vertuntur. Vnde & sancti apostoli quia trinitatem in quatuor partibus mundi prædicare mittebantur, duodecim sunt electi, vt etiam numero perfectionem ostenderent, quam vita, & voce prædicarent.

9 Item vnde supra.

Septenario numero, perfectio æternitatis innuitur, cum dies septimus in requiem Domini sanctificatus vocatur. Cui iam non vespera dicitur, quia internæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur.

10 In expositione beati Iob lib. xxxi.

Quærendum nobis est quomodo Deus simul cuncta cōdidit, dū isdem Moyses sex dierum mutatione variante distincte creata describit, quod tamen citius agnoscimus si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substātia simul creata est, sed simul per species formata non est: & quod simul extitit per substantiam materiæ nō simul apparuit per speciē formæ. cum. n. simul factum cœlū terramq; describitur simul spiritualia, atq; corporalia simul quicquid de cœlo oritur simul factū quicquid de terra produntur, indicatur. Sol quippe, luna, & sydera quarto die facta in cœlo perhibentur, sed quod quarto die processit in speciem primo die in cœli substātia extitit per conditionē; primo die creata terra dicitur, tertio arbusta cōdita, & cuncta terræ virentia descri

buntur, ſed hoc quod die tertio ſe in ſpeciem protulit, nimirum primo, in ipſa die qua ortum eſt terræ ſubſtantia conditum fuit. Hinc eſt, quod Moyſes & diſtincte per dies ſingulos condita omnia retulit, & tamen ſimul omnia creata ſubiunxit, dicens. Iſtæ generationes cœli, & terræ quando creatæ ſunt in die quo fecit Dominus cœlum, & terram, & omne virgultum agri, ante quam oriretur in terra omnemq; herbam regionis. Qui enim diuerſis diebus creatum cœlum, & terram, virgultum, herbamq; narrauerat, nunc vno die facta manifeſtat, vt liquido oſtenderet quod creatura omnis ſimul per ſubſtantiam extitit, quamuis non ſimul per ſpeciem proceſſit. hinc illic quoque ſcriptum eſt. Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum, maſculum, & fœminam fecit eos. nec dum enim facta Eua deſcribitur, etiam homo maſculus, & fœmina perhibetur. ſed quia ex Adæ latere erat proculdubio fœmina proceſſura, in illo iam computatur per ſubſtãtiam, a quo producenda fuerat per formam. Conſiderare tamen hæc & in minimis poſſumus, vt ex minimis maiora penſemus, herba namque cum creatur, nec dum in illa fructus, nec dum fructus ſui ſemen oſtenditur. Ineſt vero ei etiam cum non apparet fructus, & ſemen, quia nimirum ſimul ſunt in radicis ſubſtantia, quæ non ſimul prodeunt per temporis incrementa.

11 De quatuor virtutibus, & quod quatuor fluminibus de paradiſo egredientibus terra rigatur. *In expoſitione beati Iob lib. ii.*

Solidum mentis noſtræ ædificium prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia continet, quia in his quatuor virtutibus tota bona operis ſtructura conſurgit. Quatuor ergo paradiſi flumina terram irrigant, quia dum his quatuor virtutibus confunditur, ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur.

12 De ſeruanda cuſtodia boni operis. *In expoſitione beati Iob lib. xxix.*

Tulit dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis vt operaretur, & cuſtodiret illum. Penſandum magnopere eſt, quia bona prodeſſe nequeunt, ſi mala quæ ſubripiunt non cauentur. perit omne quod agitur, ſi non ſolicite in humilitate cuſtoditur. vnde bene quoq; de ipſo primo parente dicitur. Poſuit eum dominus in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret: operatur quippe qui agit bonum quod præcipitur, ſed quod operatus fuerit non cuſtodit, cui hoc ſubripit quod prohibetur. vnde magnopere oportet & bona ſemper agere, et ab ipſis nos bonis operibus caute in cogitatione cuſtodire: nam ſi mentem eleuant bona non ſunt, quia nõ auctori militant, ſed elationi.

De qua re non inordinate agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem ecclesiæ additis testimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephantum feriens strauit, sed sub ipso quem extinxit occubuit. Quos ergo iste significat quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant? sed sub ipsa quæ subiiciunt, superbiendo succumbunt: quasi enim sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat, eleuatur.

13 De vacatione mentis. *In expositione beati Iob lib. xxxi.*

Ex latere Adam dormientis Eua processit. Sciendum est, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus, nequaquam nosmetipsos intuemur vt sciamus aliud in nobis esse rationale, quod regit, aliud animale, quod regitur, nisi ad secretum silentium recurrentes, ab omni exterius perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrum bene Adam dormiens figurauit, de cuius mox latere mulier processit, quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, a rebus visibilibus oculos claudit, & tunc in se ipso vel quæ præesse viriliter debeant, vel quæ subesse possent infirma distinguit, vt aliud in ipso sit quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam fœmina quod regatur.

14 De cauendis inimici tentationibus. *In expositione beati Iob lib. xxxiiii.*

Cvr præcepit vobis Deus, vt non comederitis de omni ligno paradisi? Callidus humani generis inimicus quod in paradiso egit, hoc quotidie agere non desistit: verba quippe Dei de cordibus hominum molitur euellere, atque in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare, quotidie id quod Deus minatur leuigat, & ad hoc tradendum quod falso promittit, mutat: falso enim pollicetur temporalia, vt mentibus hominum ea supplicia leuiget, quæ Deus minatur æterna. nam cum præsentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit quam, gustate, & eritis sicut dii? ac si aperte dicat. temporalem concupiscentiam tangite, & in hoc mundo sublimes apparete. & cum timorem diuinæ sententiæ amouere conatur, quid aliud loquitur, quam id quod primis hominibus dixit. Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? sed quia diuino munere redemptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit, robustior se iam contra blandimenta callidæ persuasionis exercet, quia experimento didicit, quantum obediens esse debeat præcepto, & quem tunc culpa duxit ad pœnam, nunc pœna sua restringitur a culpa, vt tanto magis delinquere metuat, quanto cogente supplicio, & ipse iam quod perpetrauit, accusat.

15 De diei perditione. *In expositione beati Iob lib. iiii.*

IN quocunque die comederitis ex eo aperientur oculi vestri, sicut dii eritis. Dies itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experiencia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras dilapsus: dies est cum pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante, qui ait. Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis, sed nox est cum mentes consentie͂tium erroris tenebras obscurat.

16 In codice homil. sup. euan. pars i. homilia. vii.

ANtiquus hostis contra primum hominem parentem nostrum in tribus se tentationibus erexit: quia hunc, videlicet gula, vana gloria, & auaritia tentauit, sed tentando superauit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentauit, cum cibum ligni vetiti ostendit, atque ad comedendum suasit. ex vana gloria tentauit eum cum diceret, eritis sicut dii. ex prouectu auaritiæ tentauit, cum diceret, scientes bonum, & malum: auaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis: recte enim auaritia dicitur, cum super modum sublimitas ambitur. Si enim non ad auaritiam honoris ambitio pertineret, nequaquam Paulus de vnigenito filio diceret. Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo. In hoc ergo diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quando eum ad auaritiam sublimitatis excitauit. Sed quibus modis primum hominem strauit, eisdem modis secundo homini tentando succubuit. Per gulam tentauit qui dixit. Dic vt lapides isti panes fiant. per vanam gloriam tentauit, cum dixit. Si filius Dei es mitte te deorsum. per sublimitatis auaritiam tentauit, cum regna omnia mundi ostendit, dicens. Hæc tibi omnia dabo, si procidens adoraueris me. Sed eis modis a secundo homine victus est, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur, vt a nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intromissus tenebat.

17 De restringenda visus co͂cupiscentia. *In expositione beati Iob lib. xxi.*

VIdit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile. Ne quædam lubrica in cogitatione versemus, prouidendum nobis est, quia intueri non debet quod non licet concupisci: vt enim munda mens in cogitatione seruetur a lasciuia voluptatis suæ deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eua lignum vetitum contigisset, nisi hoc prius incauta respexisset. Hinc ergo pensandum est, quanto debemus moderamine erga illicita visum restringere nos, qui mortaliter viui-

Auaritia

mus, si & mater viuentium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Iudææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, propheta dicit. Oculus meus deprædatus est animam meam: concupiscens enim visibilia, inuisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem visum perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Vnde nobis ad custodiendam cordis mundiciam, exteriorum quoque sensuum disciplina seruanda est: nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet grauitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt, & nisi interioris grauitatis pondere, & quasi iuuenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa quæq;, & leuia mentem eneruem trahunt.

18 De vitandis vitiorum incentiuis, & de consensu Adæ in acceptione pomi a muliere. *In codice regulæ pastoralis tit. lib. iii.*

In primo parente didicimus, quia tribus modis omnis culpæ nequiciam perpetramus, suggestione scilicet, delectatione, consensu. Primum itaque per hostem, secundum vero per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim praua suggerit, caro se delectationi subiecit, atque ad extremum spiritus victus delectatione consentit: vnde & serpens praua suggessit, Eua autem quasi caro se delectationi subdidit, Adam vero velut spiritus, suggestione, delectatione superatus adsensit. Suggestione itaque peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu etiam ligamur: vnde exclamandum nobis cum apostolo est. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? & audiamus subsequentem nos consolationem. Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum.

19 De seruanda mentis custodia. *In expositione beati Iob lib. xxvi.*

Adam post peccatum inobedientiæ mox pudenda contexit. Per humilitatis custodiam seruanda semper est munditia castitatis: si enim pie spiritus sub domino premitur, caro illicite contra spiritum non leuatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen suo domino recognoscit iura legitimæ seruitutis. nam si autorem suum superbiendo contemnit, iure & in subiecta carne prælium suscipit: vnde & ille primus homo inobediens, mox vt superbiendo peccauit, pudenda contexit, quia enim contumeliam spiritus domino intulit, mox contumeliam carnis inuenit. Et qui auctori suo esse subditus noluit, ius carnis subditæ, quam regebat, amisit, vt seipsum videlicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superatus disceret quod elatus amisit.

20 De modo diuini colloquii. *In expositione beati Iob lib.* xxviii.

Cvm audisset Adam vocem domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi. Nonnunquam per angelos verbis simul, & rebus loquitur Deus, cum quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in diuinitatis substantia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per angelum audiuit: de quo scriptum est. Cum audisset vocem domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi. Quid est enim quod post peccatum hominis in paradiso Dominus non iam stat, sed deambulat? nisi quod irruente culpa, se a corde hominis motum demonstrat? quid est quod ad auram post meridiem? nisi quod lux feruentior veritatis abscesserat, & peccatricem animam culpæ suæ frigora constringebant? ad auram namque post meridiem primus homo post culpam absconsus inuenitur. Quia enim meridianum caritatis calorem perdiderat, iam sub peccati vmbra, quasi sub frigore auræ torpebat, sicut de eodem peccante homine scriptum est, quia secutus est vmbram, calorem enim caritatis fugiens, veritatis solem homo deseruit, & sub vmbra se interni frigoris abscondit, vnde & voce eiusdem veritatis dicitur: abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Increpauit ergo Adam deambulans, vt cæcis mentibus nequiciam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret: quatinus peccator homo & per verba quod fecerat audiret; & per deambulationem amisso æternitatis statu, mutabilitatis suæ inconstantiam cerneret, & per auram feruore caritatis expulso torporem suum animaduerteret, & per declinationē solis cognosceret quod ad tenebras propinquaret.

21 De delinquentium reprobatione. *In expositione beati Iob lib.* i.

Vocauit dominus Deus Adam, & dixit ei, vbi es? Quid est quod Dominus Adam post lapsum requirit vbi es? Nunquidnam diuina potentia nesciebat post culpam, seruus ad quæ latibula fugerat? sed quia vidit in culpa lapsum, iam sub peccato velut ab oculis veritatis absconditum, quia tenebras erroris eius non approbat, quasi vbi sit peccator ignorat, eumq; & vocat, & requirit, dicens. Adam vbi es? per hoc quod vocat, signum dat, quia ad pœnitentiam te vocat: per hoc quod requirit aperte insinuat, quia peccatores iure damnandos, ignorat. ·i· reprobat

22 De vitanda peccati excusatione. *In expositione beati Iob lib* iiii.

Mvlier quam dedisti sociam mihi, dedit mihi, & comedi. Scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter retorquens, ac si diceret: tu oc-

casionem delinquendi præbuisti, qui mulierem dedisti? Quatuor modis peccatum perpetratur in corde: quatuor consummatur in opere: in corde namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & deiiciendo eleuat, sed grauius eleuando supplantat. vnde & illam primi hominis rectitudinem, antiquus hostis quatuor his ictibus fregit. nam serpens suasit, Eua delectata est, Adam consensit, qui etiam requisitus confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc vero in humano genere cotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suasit, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eua delectatata est, quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi substernit. assensum vero Adam mulieri præpositus præbuit, quia dum caro in delectationem rapitur, etiam a sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. & requisitus Adam confiteri culpam noluit: quia videlicet spiritus quo peccando a veritate disiungitur, eo in ruinæ suæ audaciam nequius obduratur. Per timorem quidem Adam semetipsum absconsurus fugerat, sedtamen requisitus innotuit, quantum etiam timens tumebat: cum enim ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies nō amatur, timor ex tumore est, non ex humilitate. superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere: prius namque latens culpa agitur; postmodum vero etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur, dehinc & in consuetudinem ducitur, ad extremum quoque vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione miseræ desperationis enutritur.

23 Item vnde supra. *In expositione beati Iob lib. xxii.*

Veræ humilitatis testimonia sunt, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire: at contra vsitatum humani generis vitium est, & labendo peccatum committere, & commissum negando defendere, & conuictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequiciæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se a facie Domini inter ligna paradisi: in qua absconsione, scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur, quod cum argueretur a Domino, quod de ligno vetito contigisset, illico respon-

dit. Mulier quam dedisti mihi sociam ipsa mihi dedit de ligno, & comedi. Ipsa quoque mulier inquisita respondit. Serpens decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerant, vt peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent: vnde & serpens ille persuasor qui non erat reuocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque homo est vbi esset, vt perpetratam culpam respiceret, & confitendo cognosceret, quam longe a conditoris sui facie abesset, sed adhibere sibimet vtrique defensionis solatia, quam confessionis elegerunt: cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem auxerunt culpam, quam tueri conati sunt. oblique Adam dominum tangens quod ipse peccati eius auctor extiterit, qui mulierem fecit: Eua culpam ad dominum referens, qui serpentem in paradiso posuit. Qui enim ore diaboli fallentis audierant, eritis sicut dii, quia esse similes in diuinitate nequiuerunt, ad erroris sui cumulum Dominum sibi facere similem in culpa conati sunt: sic ergo reatum suum, dum defendere moliuntur, addiderunt, vt culpa eorum atrocior discussa fieret, quam fuerat perpetrata. Vnde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt, & cum de vitio suo quisque arguitur, sub defensionum verba quasi sub quædam se arborum folia abscondit, & velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem conditoris fugit, dum non vult cognosci quod fecit: in qua videlicet occultatione non se domino, sed dominum abscondit sibi: agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quo contra cuique peccatori iam exordium illuminationis est humilitas confessionis, quia sibimetipsi iam parcere renuit, qui malum non erubescit, confiteri quod fecit, & qui defendendo accusare potuit, accusando se celerrime defendit. Vnde & mortuo Lazaro qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur reuiuisce, sed veni foras. Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cum videlicet mortuo dicitur, veni foras, vt nimirum homo in peccato suo mortuus, & mole malæ consuetudinis iam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus iacet per nequiciam, a se ipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim veni foras dicitur, vt ab excusatione atque occultatione peccati, ad excusationem suam ore proprio exire prouocetur: vnde Dauid propheta ab illa tanti morte facinoris reuiuiscens, ad vocem Domini quasi foras exiit, dum per Nathan correptus, quod fecerat accusauit.

24 De virulentis callidi persuasoris operationibus.
In expositione beati Iob lib. xxi.

PEctore, & ventre repes. Malum luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque aduersarius hostis noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationibus mollitur: vnde & serpenti a domino dicitur. pectore, & ventre repes, serpens videlicet ventre repit. quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita vsque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet pertrahere, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam iam perpetrat actione, huic serpens repit ex ventre: alius autem perpetrandam versat in mente, huic serpens repit ex pectore. sed quia per cogitationem ad opera explenda peruenitur, recte serpens prius pectore, & post modum repere ventre describitur.

25 De præcauendis inimici suggestionibus. *In expositione beati Iob lib i.*

INimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Caput serpentis conterere, est initium suggestionis eius aspicere, & manu sollicitæ considerationis a cordis aditu funditus extirpare: qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum mollitur, quia & si suggestione prima intentionem non percutit, decipere in finem tendit. si autem semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido secure possidetur: quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit.

26 De maledicti distinctione. *In expositione beati Iob lib. iiii.*

MAledicta terra in opere tuo. Cum maledictionis iaculum diuina vox graui instruat vltione plectendum, ita vt regni quoque cœlestis aditum claudat, quid est quod nunc peccanti homini in terræ maledictione diuina voce hoc quod homo facere prohibetur infertur. sed sciendum est quod scriptura sacra duobus modis maledictum memorat: aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiæ, aliter liuore vindictæ: maledictum quippe iudicio iustitiæ, ipso primo homine peccante prolatum est cum audiuit, maledicta terra in opere tuo. maledictum iustitiæ iudicio profertur, cum ad Abraam dicitur. maledicam maledicentibus tibi. Rursum quia maledictum non iudicio iustitiæ, sed liuore vindictæ pronunciatur, voce Pauli prædicantis amonemur, qui ait. Benedicite, & no-

lite maledicere. & rursus veritas dicit. Neque maledici regnum Dei possidebunt. Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur, quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi examine, & virtute iustitiæ: nam & sancti viri cum maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, sed ex iustitiæ examine erumpunt. Intus enim subtile Dei iudicium aspiciunt, & mala foras exurgentia, quia maledicto debeant feriri, cognoscunt, & eo in maledicto non peccant, quo ab interno iudicio non discordant. hinc est quod Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens. Pecunia tua tecum sit in perditione. qui enim non ait, est, sed sit, non indicatiuo, sed optatiuo modo se hæc dixisse signauit. hinc Helias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit. Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & consumat vos. Quorum vtrunque sententia quanta seueritatis ratione conualuit, terminus causæ monstrauit: nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. cum enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum qui maledicitur usque ad interitum maledictio absorbet, ex fine vtriusque partis colligitur, quia ab vno, & intimo iudice in reum sententia sumpta iaculatur.

27 De immortalitate primi hominis, eiusdemq; lapsu.

In expos. beati Iob lib. xv. & item lib. xi.

TErra es, & in terram ibis. Primus homo ita conditus fuit, vt manente illo decederent tempora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus, quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat: stabat tanto robustius, quanto semper stanti arctius inhærebat: at vbi vetitum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore, vnde & ei dictum est. Terra es, & in terram ibis. Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit: & dum iuuentute ad senium, senio traheretur ad mortem, transcundo didicit, stando quid fuit. Cuius nos quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem, quasi in virgulto retinemus: nam quia ex illo originem ducimus, eius cursum nascendo sortimur, vt eo ipso quotidiano momento, quo viuimus, incessanter a vita transeamus, & viuendi nobis spacium vnde crescere creditur, inde decrescat: quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus transit

mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur, & idem semper deficit, vnde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hic habere non possumus, vbi transituri venimus: atque hoc ipsum nostrum viuere, quotidie a vita transire est. quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit, quia tempora eo stante transibant: sed postquam deliquit in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit, & quia cibum comedit vetitum, status sui protinus inuenit defectum.

28 De reparatione paradisi per mediatoris aduentum.

In expositione beati Iob lib. xii.

Collocauit ante paradisum voluptatis Cherubin, & flammeum gladium atque versatilem: quia ante aduentum mediatoris Dei, & hominis, omnis homo quamuis mundæ probatæq; vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit, dubium non est: quoniam homo qui per se cecidit, per se ad paradisi requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio, eiusdem nobis paradisi iter aperiret. vnde & post culpam hominis ad paradisi aditum romphea flammea posita esse memoratur, quæ & versatilis dicitur, pro eo quod quandoq; veniret tempus vt etiam remoueri potuisset.

29. De exhibenda cordis munditia. *In expositione beati Iob lib. xii.*

RESpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain vero, & ad munera eius non respexit. Ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur: mundari etenim debet prius animus, qui munus offerre vult Deo, quia omne quod datur Deo ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est, quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis: vnde scriptum est. Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera illius non respexit. Neque etenim sacrum eloquium dicit, respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit, sed prius ait. quia respexit ad Abel, ac deinde subiunxit, & ad munera eius. Et rursum dicit quia non respexit ad Cain, ac deinde subdidit, nec ad munera eius: ex dantis quippe corde id quod datur accipitur, idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur dominus respexisse qui dabat, quam ad illa quæ dabantur: vt audito scilicet narrationis huius ordine, discamus quia exteriora munera, ex interna cordis munditia condiuntur, & discretionis virtus lectorem doceat, qualis apud se esse

debeat: cum exteriora bona non solum Deo, sed etiam proximis subministrat.

30 De refrenando illicito cordis appetitu. *In expositione beati Iob lib. iiii.*

In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. In foribus peccatum adest, cum in cogitationibus pulsat: cuius appetitus subter est, eique homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius premitur, & priusquam ad duriciam crescat, reluctanti menti subigatur.

31 De discretione in bono opere habenda. *In expositione beati Iob lib. iii.*

Si recte offeras, recte autem non diuidas, peccasti. Recte offertur cum recta intentione quid agitur: sed recte non diuiditur, si non hoc quod pie agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim diuidere est, quælibet bona nostra studia sollicite discernendo pensare: quod nimirum qui agere dissimulat, etiam recte offerens peccat. Sæpe namq; & quod bono studio gerimus, dum discernere caute negligimus, quo iudicetur fine, nescimus. Et nonnunquam hoc fit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Recte ergo offerimus cum bono studio bonum opus agimus, sed non recte diuidimus, si habere discretionem in bono opere postponamus.

32 De cauenda vitæ præsentis gloria. *In expositione beati Iob lib. viii.*

Cain primum filium Enoch vocat, atque ex eius nomine ciuitatem quam condidit, appellat. Iusti viri quanto in cœlestibus per contemplationis radium inhærere desiderant: tanto in terra ædificare refugiunt, vbi se peregrinos, & hospites nouerunt. Paulo attestante, qui ait. Nostra autem conuersatio in cœlis est. & iterum. Vos autem ædificamini domum non manufactam æternam in cœlis: quia enim sancti viri in propriis gaudere desiderant, esse in alieno fœlices recusant. Iniusti autem quanto longius ab æternæ patriæ hæreditate diuisi sunt: tanto in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quod ab ipso humanæ conditionis exordio in electa prole Enoch septimus nascitur. hinc est quod Cain primum filium Enoch vocat, atque ex eius nomine ciuitatem, quam condidit appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. Iniqui ergo se in primordiis dedicant: quia in hac vita quod ante est, cordis radicem plantant, vt hic ad votum floreant, & a sequenti patria arescant. vnde & econtra in electorum parte Enoch septimus oritur, quia eorum vitæ festa dedicatio in fine seruatur. hinc est quod attestante Paulo Abraam in casulis habitat, quia habentem fundamenta ciuitatem, quam superius artifex construxit, expectat.

In expositione

33 In expositione beati Iob lib. xvi. cap. 6.

Iniqui dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiua esse non intuentur, mentem in amorem vitæ præsentis figunt, & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamentum construunt, quia in terrenis rebus per desiderium solidantur. Vnde & primus Cain ciuitatem construxisse describitur, vt aperte monstraretur: quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe a summis, fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatione collocauit. Vnde & in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur. in electorum vero progenie Enoch septimus fuisse perhibetur: quia videlicet reprobi in hac vita quæ ante est, semetipsos ædificando dedicant. Electi vero ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est in septimo, expectant. Videas namque plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere, ambiendis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? & videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, vt possint in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur, quia sui dedicationem gaudii extremæ retributionis gloria requirunt.

34 De modo diuini eloquii per assueta hominibus verba.

In expositione beati Iob lib. ix. cap.

Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Quid est quod omnipotens Deus, qui nulla mutabilitate humanæ conditionis astringitur, nec ei quod esse est desit ex tempore, pœnituisse de sua conditione describitur, nisi quod plerunque in sacro eloquio sicut sapientes Dei sermonem trahunt a sapientibus sæculi, sic nunc pro vtilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse conditor hominum sumit Deus, vt videlicet diceretur pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra. Cum profecto constet, quia is qui cuncta prius quam veniant conspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit pœnitendo resipiscet. Vt ergo mirum non est, si spirituales plerunque vtantur verbis carnalium: sic neque si ipse sub se ineffabilis, & creator omnium spiritus, vt ad intellectum suum carnem pertrahat, in se ipso carnis sermonem format.

35 De reproborum multitudine specie tenus intra Ecclesiam positorum, & electorum paucitate.

In exposi. supra euan. homil. xxxviii.

De arca diluuii, quæ ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit. Arca in vndis diluuii, quæ huius Ecclesiæ typum gessit, & ampla in inferioribus, & angusta in superioriroribus fuit, quod in summitate etiam sua ad vnius mensuram cubiti excreuit. Inferius quippe quadrupedia atque reptilia: superius vero aues, & homines, habuisse credenda est. ibi lata extitit vbi bestias habuit, ibi angusta vbi homines seruauit: quia nimirum sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritualibus angusta. Vbi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latius sinum laxat: vbi autem eos habet, qui spiritualia ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur. Sed tamen quia pauci sunt, angustatur: lata quippe via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui vadunt per eam; & angusta porta est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Eo autem vsque arca angustatur in summis quousque ad mensuram vnius cubiti perducatur: quia in sancta Ecclesia quanto sanctiores quique sunt, tanto pauciores. Quæ in summo ad illum perducitur, qui solus homo in hominibus, & sine vllius comparatione natus est sanctus: qui iuxta psalmistæ vocem, factus est sicut passer vnicus in ædificio. Tanto ergo magis mali tolerandi sunt, quanto etiam plus abundant, quia & in areæ triturа pauca sunt grana quæ seruantur horreis, & grandes acerui palearum qui ignibus comburuntur.

36 *In comment. Ezechielis homil. xvi. lib. 2. Item unde supra.*

Arca quæ trecentis cubitis fieri in longitudine iussa est. lx. vero in latitudine, xxx. autem in altitudine, in vno est cubito consummata. Quid enim per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? quæ inferius ampla est, superius angusta, quæ & ccc. & xxx. ac lx. cubitis ad vnum cubitum colligitur, quia ab ea latitudine quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc infirmantibus habet, paulisper angustata, in altum proficiens ad vnum tendit. Ipsa enim ratio exigit, vt credamus quod in illa arcæ latitudine, omnes bestiæ cunctaque quadrupedia atque reptilia in inferioribus fuerunt: homo vero atque volatilia nimirum in superioribus, iuxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere: de qua coruum & columbam dimisit homo, vt si iam diluuii transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in vno fuit cubito consummata, homo, & volatilia iuxta cubitum fuerunt. Re-

ctae itaque per arcam vniuersa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritualibus angusta. Et quia ad vnum hominem qui est sine peccato colligitur, quasi in vno cubito consumatur. Videmus etenim multos intra eiusdem sanctæ Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis voluptatibus dissolui, acquirendis terrenis rebus inhiare, imperante auaritia maria transire, deseruire iracundiæ, iurgiis vacare, proximos quos præualent lædere: sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat, vt conuertantur, quasi in arcæ latitudine, deorsum bestiæ morantur. Videmus alios iam aliena non quærere, illatam iniuriam æquanimiter portare, rebus propriis esse contentos, humiliter viuere: sed quia isti iam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspicimus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem a cunctis voluptatibus domare, motus omnis sub rationis iudicio premere, per cœleste desiderium contemplationis pennas subleuare. Sed quia tales quique valde sunt rari, iam arca iuxta cubitum ducitur, vbi homines, & volatilia continentur: quæratur tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, & nullus inuenitur. quis itaque homo sine peccato est, nisi ille qui in peccatis conceptus non est? In vno ergo cubito consummatur arca, quia vnus est auctor, & redemptor sanctæ Ecclesiæ sine peccato, ad quem & per quem omnes proficiunt, qui se esse peccatores nouerunt. Nullus sine peccato.

37 De reprimenda ex bonis operibus gloria.

In expositione beati Iob lib. xxviii. cap. 18.

Sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Corruptionis malum quod vnusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit, in prouectu ætatis exercet, & nisi hoc citius diuinæ formidinis manus reprimat: omne conditæ naturæ bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat, cum apostolus dicat. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

38 De seruanda doctoribus discreta qualitate cum subditis.

In expositione beati Iob lib. xxi. cap. 11. & in regul. pastoralis secund. part. cap. 6.

Crescite, & multiplicamini, & implete terram, & terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ. Potentibus viris, magna est virtus humilitatis, considerata æqualitate conditionis: omnes namque homines natura æquales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, vt quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus, quod temporali

ter accessit, inuenimus citius quod naturaliter sumus: plerunque enim se animo accepta potestas obiicit, eumque tumidis cogitationibus fallit: manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citius planiciem inuenit naturalis æqualitatis. Nam, vt præfati sumus, omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine alios aliis occulta dispensatio postponit. Ipsa autem diuersitas quæ accessit ex vitio, recte est diuinis iudiciis ordinata, vt quia omnis homo iter vitæ æque non graditur, alter ab altero regatur: sancti autem viri cum præsunt non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt, nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim quod antiqui patres nostri non tam reges hominum, quam pastores pecorum fuisse memorantur. vnde & cum Noe dominus filiisque eius post diluuium diceret. Crescite, & multiplicamini, & implete terram, subdidit, & terror vester, & tremor sit super cuncta animalia terræ. homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem natura cæteris omnibus prælatus est: & idcirco ei dicitur vt ab animalibus & non ab homine timeatur, quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Cuncti ergo qui præsunt non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis: nam sic vt diximus antiqui patres nostri pastores pecorum, & non reges hominum fuisse memorantur, & tamen necesse est, vt rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt, vt humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam namque præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quærunt. In eo autem quod metum sibi a peruerse viuentibus exigitur, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini iacere substrati.

39 De significatione diuinæ pollicitationis.

In commentario Ezechielis lib. i. homilia viii.

ARcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram. Arcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, vt vltra mundum diluuio non deleret. vnde & in arcu eodem color aquæ, & ignis simul ostenditur, quia ex parte est cœruleus, & ex parte rubicundus, vt vtriusque iudicii testis sit: vnius videlicet facti, & alterius faciendi, id est quia mundus iudicii igne cremabitur, nam aqua diluuii non deletur.

40 De præpositorum reuerentia custodienda a subditis.

In expositione beati Iob lib.xxv.cap.22.

DE Noe inebriato, cuius nudata verecundia boni filii auersi veniendo texerunt. Auersari dicimus, quod reprobamus. Quid est ergo quod filii verecunda patris super iecto dorsis pallio auersi venientes operiunt: nisi quod bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, vt tamen hæc ab aliis occultent? operimentum auersi deferunt, quia diiudicantes factum, & venerantes magisterium; nolunt videre quod tegunt.

41 De maledictionum distinctionibus.

In expositione beati Iob lib.xxvi.cap.18.

MAledictus Chanaan puer, seruus erit fratrum suorum. Nequaquam seueritas inulta remanere peccata permittit; sed ira iudicii a nostra hic correptione inchoat, vt in reproborum damnatione conquiescat: sic vt scriptum est. tempus est vt iudicium incipiat de domo Dei: Si autem primum a nobis, qui finis eorum qui non credunt Dei euangelio? Eant ergo nunc reprobi & voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumant, atque eo temporalia flagella non sentiant, quo æterna eos supplicia expectant. Bene autem eorum inulta nequitia Cham peccante signata est, cui a patre dicitur. maledictus Chanaan puer, sernus erit fratribus suis. Chanaan videlicet Cham filius fuit. Et quid est quod Cham peccante Chanaan eius filius sententiam vltionis accipit? Quid est quod non in se, sed in posteritate percutitur, nisi quod reproborum nequitiæ hic quidem inultæ proficiunt, sed in posterum feriuntur?

42 De modo diuini eloquii. *In expositione beati Iob lib.ii.cap.5.*

VEnite descendamus, & confundamus ibi linguam eorum. Dicitur eis qui aderant, venite, quia nimirum hoc ipsum nunquam a diuina contemplatione decrescere in diuina contemplatione semper adcrescere est, & nunquam a corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper viuere quibus & dicit. descendamus, & confundamus ibi linguam eorum. Ascendunt angeli in eo quod creatorem conspiciunt: descendunt angeli in eo quod creaturam sese in illicitis erigentem examine districtionis premunt. Dicere ergo est, descendamus, & confundamus linguam eorum, in se ipso eis hoc quod recte agatur ostendere, & per vim internæ visionis, eorum mentibus exhibenda iudicia occultis motibus inspirare.

43 De cauendis superfluis cogitationibus.

In expositione beati Iob lib. xvi.

Abraam, dum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aues perculit, quas & abigebat. Sæpe corda iustorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festine agitur, ne cordis faciem caligo tentationis operiat, quæ hanc iam ex illicita delectatione tangebat. Nam sæpe in ipso orationis nostræ sacrificio inopportune se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. vnde & Abraam cum ad occasum solis sacrificium offerret, & insistentes aues perculit, quas studiose, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos dum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis his volucribus custodimus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Deo vtiliter sperat.

44 De censura spiritus qualiter cura carnis postponenda sit.

In expositione beati Iob lib. ix. cap. 5

Qvod Abraam tribus viris angelis occurrisse se memorat, quibus ipse venientibus extra ostium occurrit, Sarra vero post ostium stetit. Discretione magni moderaminis cura carnis refrenanda est, vt seruiat, & minime principetur, ne quasi domina animum vincat, sed subacta dominio, quasi ancilla famuletur: vt iussa adsit atque ad nutum cordis repulsa dissiliat, vt vix a tergo sanctæ cogitationis appareat, & nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat. Quod bene nobis historia sacræ lectionis innuitur, cum Abraam tribus angelis occurrisse memoratur: ipse quippe venientibus extra ostium occurrit: Sarra vero post ostium substitit. Quid ergo per hoc nobis Abrææ occursum innuitur? nisi quod videlicet vt vir ac dominus domus spiritualis, noster scilicet intellectus debet in cogitatione Trinitatis claustra carnis excedere, & quasi habitationis infimæ ianuam exire. Cura autem carnis vt fœmina non appareat, & videri iactanter erubescat, vt quasi post tergum viri sub discretione spiritus solis necessariis intenta, nequaquã sciat procaciter detegi, sed verecunde moderari. Cui tamen sæpe cum dicitur vt de se minime præsumat, & totam se in diuinæ spei fiduciam transferat, despicit, & cessante studio adesse sibi vitæ subsidia posse diffidit. Vnde & hæc eadem Sarra promissiones Dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus fœcundatur, & quæ in iuuentute vigens fœcundari non potuit, annis facta senilibus vtero

marcescente concepit, quia cum cura carnis sui confidentiam habere desierit, contra spem ex diuina promissione accipit, quod habere a se ex humana ratione dubitauit. vnde bene Isaac, id est risus dicitur, qui generatur, quia cum supernæ spei fiduciam concipit: quid mens nostra aliud quam gaudium parit?

Isaac quomodo interpretetur

45 De modo diuini eloquii per angelica officia ministranti.

In expos. beati Iob lib. xxviii. *item Vnde supra. cap.*4.

De tribus viris Sodomam pergentibus ab Abraam susceptis. Aliquando imaginibus, & ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis per angelos loquitur Deus. sicut Abraam non solum tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere, sed eorum vsibus etiam cibos adhibere. Nisi enim angeli quædam nobis in terra nunciantes, ad tempus ex aere corpus assumerent. exterioribus profecto nostris obtutibus non apparerent, nec cibos cum Abraam sumerent, nisi propter nos solidum aliquid ex cœlesti elemento gestarent. Nec mirum quod illic ipsi qui suscepti sunt, modo angeli, modo dominus vocatur: quia angelorum vocabulo exprimuntur, qui exterius ministrabant, & appellatione domini ostenditur, qui eis interius præerat: vt per hoc præsidentis imperium, & per illud clarescerет officium ministrandi.

46 De cauenda ex non approbatis rebus credulitate.

In expositione beati Iob lib. xix. *cap.* 23.

Clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum nimis, descendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita vt sciam. Peccatum cum voce est, culpa in actione, peccatum vero etiam cum clamore est culpa cum libertate. Sed quid hoc exemplo nisi nos admonemur, nec ad proferendam sententiam vnquam præcipites esse debeamus, ne temere indiscussa iudicemus. Nec quælibet mala audita nos moueant nec passim dicta sine probatione credamus: quod profecto perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtilius facta pensemus, ipse quippe vt nos a præcipitata sententiæ prolatione compesceret: cum omnia nuda, & aperta sint oculis eius: mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait. Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Omnipotens itaque dominus & omnia sciens, cur ante probationem, quasi dubitat, nisi vt grauitatis nobis exemplum proponat: ne mala hominum ante præsumamus credere, quam probare. & ecce per angelos ad cognoscenda ma

la descendit, moxq; facinorosos percutit, atque ille patiens, ille mitis, ille de quo scriptum est, tu autem domine cum tranquillitate iudicas. ille de quo rursum scriptum est. dominus patiens est redditor, in tanto crimine inuolutos inueniens, quasi patientiam prætermisit, & diem extremi iudicii expectare ad vindictam noluit, sed eos igne iudicii ante iudicii diem præuenit. Ecce malum & quasi cum difficultate credidit cum audiuit, & tamen sine tarditate percussit. Cum vero cognoscendo reperit, vt nobis videlicet daret exemplum quod maiora crimina, & tarde credenda sunt, cum audiuntur, & citius punienda, cum veraciter agnoscuntur. Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis. Sancti omnes quando in dei visione proficiunt: quanto magis diuinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quod Abraam cinerem & puluerem se esse professus est, nisi cum habere dei meruit collocutionem, dicens. loquar ad dominum meum cum sim puluis, & cinis. Esse enim se aliquem fortasse crederet, si veracem essentiam, quæ super ipsum est, minime sensisset. At vero vbi ad incommutabile contemplandum super se captus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum videret illum nihil se esse nisi puluerem, vidit. vnde & propheta repletus eadem sapientia exclamauit, dicens. Memento domine quod puluis sumus.

47 *In expositione beati Iob lib. xi. cap. 28. Item unde supra. & item lib. iii. cap. 23.*

Loquar ad dominum cum sim puluis & cinis. Sunt nonnulli quos census per tumorem non eleuat, sed misericordiæ opera exaltant: & sunt nonnulli, qui dum se terrenis opibus abundare conspiciunt, veras Dei diuitias non requirunt, atque æternam patriam non amant, quia hoc sibi sufficere, quod rebus temporalibus fulciuntur, putant: non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit bona sunt, sed qui bonis male vtitur, profecto agit vt quasi per edacitatis ingluuiem, eo per quem viuere debuit pane, moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum vero diuitem tormenta cruciabant: sed tamen diues Abraam fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat. Qui tamen auctori colloquens dicit. Loquar ad dominum meum, cum sim puluis & cinis. Quid itaque iste diuitias suas æstimare nouerat, qui semetipsum puluerem cineremq; pensabat? Aut quando hunc res possessæ extollerent, qui de se quoque earum videlicet possessore, tam abiecta sentiret? aperte enim cernimus in quo loco se posuerat, qui puluerem se ac cinerem etiam cum Deo loqueretur æstimabat. Si igitur ita se despicit qui usque ad honorem diuinæ collocu-

tionis ascendit, sollicita intentione pensandum est, qua pœna illi feriendi sunt, qui & ad summa non proficiunt, & tamen de minimis extolluntur.

48 De electorum innocentia contra prauorum insidias munita.

In expositione beati Iob lib. vi. cap. 16.

VIM faciebant Loth vehementissime, & iam proximum erat vt frangerent fores, & miserunt manum viri, & introduxerunt ad se Loth, clauseruntque ostium, & eos qui erant foris percussere cæcitate a minimo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire non possent. Quid est quod malis aduersantibus intra domum Loth reducitur, & munitur, nisi quod iustus quisque dum prauorum insidias sustinet ad mentem reuertitur, & imperterritus manet? Sodomitæ autem viri in domo Loth inuenire ostium nequeunt: quia corruptores mentium contra vitam iusti nullum accusationis additum deprehendunt: percussi enim cæcitate, quasi domum circumeunt, qui inuidentes facta dictaque perscrutantur. Sed quia eis de vita iusti fortis vndique ac laudabilis actio obuiat, errantes nil aliud quam parietem palpant.

49 De continentium celsitudine, & coniugatorum venia.

In codice regulæ pastoralis tert. par. cap. 28.

ET Loth ardentem Sodomam fugiens, sed tamen Segor inueniens nequaquam mox montana conscendit. Ardentem Sodomam fugere est, illicita carnis incendia declinare: altitudo vero montium, est munditia continentium. Vel certe quasi in monte sunt, qui etiam carnali copulæ inhærent: sed tamen extra suscipiendæ prolis admixtionem debitam nulla carnis voluptate soluuntur: in monte quippe stare est, fructum propaginis in carne non quærere: in monte stare est, carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt qui scœlera quidem carnis deserunt, nec tamen in coniugio positi, vsus solummodo debiti iura conseruant. Exiit quidem Loth Sodoma, sed tamen mox ad montana non peruenit; quia iam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo coniugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est vero in medio Segor ciuitas, quæ fugientem saluet & infirmum: quia videlicet cum sibi per incontinentiam miscentur coniuges, & lapsus scœlerum fugiunt, & tamen venia saluantur. Quasi paruam quippe ciuitatem inueniunt, in qua ab ignibus defendantur: quia coniugalis hæc vita, non quidem in virtutibus mira est, sed tamen a suppliciis secura. Vnde idem Loth ad angelum dicit. Est ciuitas hic iuxta ad quam possum fugere parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & iuuet in

ea anima mea. Iuxta igitur dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia coniugalis vita nec a mundo longe diuisa est, nec tamen a gaudio salutis aliena. Sed tunc in actione hac vitam suam coniuges, quasi in parua ciuitate custodiunt: quando pro se assiduis deprecationibus intercedunt. vnde recte per angelum ad eundem Loth dicitur. Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, vt non subuertam vrbem pro qua locutus es: quia videlicet cum Deo deprecatio funditur, nequaquam talis coniugum vita damnatur. De qua deprecatione Paulus quoque admonet, dicens. Nolite fraudari inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.

50 De iniquorum in malis perseuerantia.

In expositione beati Iob lib. xiiii. cap. 10.

Igitur dominus pluit super Sodomam, & Gomorram sulfur, & ignem Quid in sulfure nisi fœtor carnis? & quid per ignem, nisi ardor carnalis desiderii exprimitur? cum ergo habitantium Sodomis vel Gomorra, carnis scœlera punire dominus decreuisset, in ipsa qualitate vltionis, notauit maculam criminis. Sulfur quippe fœtorem habet. ignis ardorem: qui itaque ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserant, dignum fuit vt simul igne & sulfure perirent: quatenus ex iusta pœna discerent, ex iniusto desiderio quid fecissent.

51 De actiua contemplatiuaque vita.

In expos. beati Iob lib. vi. cap. 25.

De duplici Abrae sepulchro

De Abrææ coniuge in sepulchro duplici sepulta. Quid nobis per Abrææ duplex sepulchrum innuitur, nisi quod perfectus quisque prædicator extinctam a præsentis vitæ desideriis animam suam, sub bonæ operationis tegmine, & contemplationis abscondit? vt a carnali concupiscentia sub actiua contemplatiuaque vita quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sentiens, mortaliter viuebat. vnde & per egregium prædicatorem dicitur. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Actiua quippe vita sepulchrum est, quia a prauis nos operibus mortuos tegit: sed contemplatiua perfectius sepelit, quia a cunctis mundi actionibus, funditus diuidit. Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit: superest vt mentem per studia sanctæ operationis exerceat, & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest vt hanc vsque ad secreta intima contemplationis extendat: neque enim perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit.

53 In expositione beati Iob lib.ii.

Ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia videlicet ad desponsandam Ecclesiam domino, interposita prophetia famulatur

54 De mysteriis sacramenti ad Abraam per puerum, & requirendæ vxoris Isaac filio. *In comment. Ezechielis*

Pone manum tuam subter fœmur meum vt adiurem te per dominum Deum cœli, & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananeorum inter quos habito, sed ad terram, & ad cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac. Libet perstrictim quædam de Abraæ, & Isaac historia ad medium deducere, vt possimus in ipsis, quæ secundum allegoriam intelligenda sunt, apertius demonstrare. Abraam quippe, puerum vocat, & subter fœmur eius manum ponere præcipitur, vt sicut habet vetusta translatio, per dominum Deum cœli iusiurandum præberet. Cui statim ne Isaac filio suo vxorem de filiabus Chananeorum accipiat, iubet, sed vt ad eius cognationem pergat, atque inde ei vxorem deducat. Qui itaque vt præceptum est, manum sub fœmore posuit Abraæ & iurauit, atque ex bonis omnibus domini sui tulit, & Mesopotamiam perrexit. Siue qui stans iuxta fontem aquæ orando proposuit: quod puella cui diceret, inclina hydriam tuam vt bibam, & illa responderit, bibe, quin & camelis tuis dabo potum, ipsa esset vxor domini sui Isaac, protinus Rebecca egreditur, quæ puero aquam petenti respondit. bibe domine mi, & celeriter hydriam subter vlnam deposuit, potum dedit, quinetiam camelis aquam hauriuit & præbuit, cui puer protinus in aures aureos appendentes siclos duos, & armillas pondus siclorum decem præbuit. Quæ requisita, & genus dixit, & quia in domo patris eius esset locus spatiosus ad manendum, & quod pallearum ac fœni plurimum haberet indicauit. Cui Rebeccæ frater erat nomine Laban, qui festinus egressus est, & in aures siclos atque armillas sorori videns, intus puerum vocauit, eique paleas & fœnum dedit: aquam ad lauandos pedes camelorum & virorum qui cum eo venerant præbuit, panem in conspectu eius apposuit: sed puer comedere recusat, nisi prius causam coniugii filio domini sui obtineat. Qui mox vt causam obtinuit, prolatis vasis aureis & argenteis ac vestibus Rebeccæ munera auxit, fratribus autem & matri munera obtulit. Rebecca autem & puellæ illius ascensis camelis virum secutæ sunt, qui festinus ad dominum suum reuersus est. Eo autem tempore, Isaac deambulabat per viam quæ ducit ad puteum,

cuius nomen est viuentis & videntis: habitabat vero in terra australi, egressus fuerat ad meditandum in agro inclinata iam die. Sed mox vt Rebecca Isaac vidit, de camelo descendit, puerum requirit, dicens: quis ille homo esset qui per agrum veniret. cui ille respondit. ipse est dominus meus. at illa tulit pallium, sese operuit: quam Isaac in tabernaculum Sarræ matris introduxit & accepit vxorem, atque in tantum dilexit, vt dolorem, qui ex morte matris accesserat, temperaret.

Quid est quod Abraam puerum iubet sub fœmore suo manum imponere, & per cœli dominum iurare: nisi quod illius caro per illud membrum descensura erat, qui & Abrææ filius esset ex humanitate, & dominus ex diuinitate? Sic itaque puero dicitur. pone manum tuam sub fœmore meo, & iura per Deum cœli. ac si aperte diceret. tange filium meum, & iura per dominum meum. Vnde nec super fœmur, sed sub fœmore manum ponere iubetur: quia ex illo fœmore ille descensurus erat, qui homo quidem, sed super omnes homines veniret. vnde dignum non fuit, vt manum subter fœmur poneret: quia nulla caro super illam carnem est, quam in redemptione nostra sibi patris vnigenitus vniuit. Quid est, quod Isaac dilecto filio vxor de filiabus Chananeorum duci prohibetur? nisi quod ille de quo scriptum est. hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. nullæ reprobæ animæ coniungitur. De cognatione autem vxorem filio deducere seruus præcipitur: quia sola sancta electorum Ecclesia vnigenito filio copulanda erat, quam ipse vnigenitus ex prædestinatione iam & præsentia extraneam non habebat. Quis vero est puer, qui ad deducendam vxorem mittitur, nisi prophetarum ordo atque apostolorum omniumque doctorum? Qui dum verbum prædicationis bonis mentibus faciunt, ad vnamquamque animam vnigenito filio coniungendam, quasi prouisores fiunt. qui pergens secum de bonis omnibus domini sui detulit: quia in his quæ de domino loquuntur in semetipsis virtutum diuitias ostendunt, vt tanto citius ad sequendum Deum pertrahunt, quanto auditoribus suis in semetipsis monstrant, quod enarrant, atque idem puer iuxta fontem stetit, atque ex præfixa sententia quæ puella eligenda esset, proposuit, quia prædicatores sancti sacri eloquii fluenta considerant, atque ex ipsis colligunt, quæ vel quibus prædicationis suæ verba committant, & ex quibus auditoribus fiduciam certitudinis assumant. Potum vero petiit, quia prædicator omnis animam sui auditoris sitit: sed Rebecca potum præbuit, quia sancta electorum Ecclesia prædicatorum suorum desiderio ex virtute suæ fidei satisfecit.

Quia

Quia enim Deum quem audiuit confessa est, prædicatori suo aquam refectionis obtulit, eiusque animum refrigerauit. Et notandum quod hydriam ab humero in vlnas posuit, quia illa est placita confessio, quæ a bono opere procedit: vel certe aquam præbuit, quia in eo quod credidit vacua non remansit. Nam mox prædicare studuit quod audiuit, & docendo multos ex se prædicatores protulit. Aquam quippe in hydria est prædicationis scientia in mensura: quia sancta Ecclesia studet non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem. Et hydria aquæ in vlna, est doctrina prædicationis in opere: quæ non solum eius comitibus, sed potum etiam camelis præbet: quia verbum vitæ non solum prudentibus, sed etiam stultis prædicat, iuxta Pauli vocem, dicentis. Sapientibus & insipientibus debitor sum. Vel certe aquam etiam iumentis datur, quando cura carnis quomodo sit habenda disponitur, & ex voluptate impendi non debeat, & tamen in necessitatibus non negetur, sicut scriptum est. Carnis curam ne feceritis in desideriis. Qui enim hanc in desideriis fieri prohibet, proculdubio in necessitate concedit iuxta hoc quod rursus dicitur. Nemo carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam. Puer autem Rebeccæ inaures & armillas dedit: quia prædicator quisque & auditum sanctæ Ecclesiæ per obedientiam, & manus per bonæ operationis meritum exornat. Sed in aures duorum siclorum sunt, armillæ autem siclorum decem: quia prima virtus obedientiæ, in caritate est: quæ videlicet caritas in duobus præceptis distinguitur, vt Deus, & proximus diligatur. Et recta operatio ex decalogi completione perficitur, vt cum bona agi cœperint, mala iam nulla perpetrantur. Rebecca autem cum esset in domo patris sui, locum spaciosum ad manendum perhibuit: quia priori iam populo naturæ legem sancta Ecclesia se scisse monstrauit, & prædicationis verba in amplo charitatis gremio suscepit. Doctori enim spaciosus ad manendum locus est in auditoris corde latitudo bonitatis: vnde & quibusdam dicitur. Capite nos, neminem læsimus, neminem corrumpimus, non angustamini in nobis, angustamini autem in visceribus vestris. Ac si eis aperte diceretur. Ad suscipiendam doctrinam spaciosum locum mentis facite, sed ad cogitanda carnalia angusti remanete. Quod palearum ac fœni plurimum haberet, indicauit: quia sancta Ecclesia verba vitæ audiens, terrena stipendia prædicatoribus reddidit, quæ dum Paulus quasi pro nihilo acciperet, dixit. Si nos vobis spi-

D

ritualia seminauimus, magnum est si a vobis carnalia metamus? Frater autem Rebeccæ erat Laban, qui concite egressus, in aures & armillas sororis aspiciens, intus puerum vocauit: quia sunt carnales quique fidelibus coniuncti, qui dum spiritualium dona conspiciunt, in ✳ admiratione hospes, &si non vsque ad opera, tamen in animam vsque ad suscipiendam fidem verbum prædicationis admittunt. Quia enim bonos sæpe miraculis fulgere considerant, ea quæ de æternitate audiunt non recusant, quamuis sanctam electorum Ecclesiam moribus non sequentes in carnali operatione remaneant. Qui Laban paleas, fœnum, aquam, panem obtulit, sed puer nisi causam prius coniugii obtineret, accepturum se esse recusauit: quia sunt plerique qui doctores suos ex temporalibus stipendiis contemnere parati sunt, sed prædicatores sancti percipere nolunt temporalia, nisi prius obtineant æterna. Si enim in animabus fructum non inueniunt, sumere stipendia corporalibus contemnunt. Hoc pedes aqua lauant: quia laborem sui desiderii nulla consolatione releuant. Mox vero causam coniugii domino suo puero obtinuit: vasa aurea atque argentea ac vestes protulit, quas Rebeccæ dedit, quia doctores sanctæ Ecclesiæ tot ornamenta præbent, quot virtutum bona docuerunt. Quæ enim prius in aures, armillas acceperat, iam nunc vasa aurea & argentea ac vestes accepit: quia sancta Ecclesia quæ ante per fidem, obedientiam, & operationem percepit, excrescens postmodum etiam ad spiritualia dona conualescit: vt prophetiæ spiritu, & virtutum gratia repleta, ampliatis iam muneribus ditat. Puer vero matri eius ac fratribus dona obtulit: quia gentilitas ex quo Ecclesia ad fidem venit post conuersionem eius in gloria temporali conualuit, sicut & nunc cernimus: quia plerunque christiani afflictionem sentiunt, & gentiles quique in terrena virtute gloriantur, sed & fratres eius dona percipiunt: quia ii qui in ea fide verbotenus tenent, sed tamen professionem suam moribus non sequentes, carnaliter viuunt, benigne a fidelibus honorari solent, pro eo quod esse fideles videntur. Mater ergo & fratres dona percipiunt, a sorte tamen hæreditatis alieni: quia siue infideles seu carnales qui intra fidei professionem tenentur, ad hæreditatis æternæ sortem non veniunt, sed tamen supernæ largitatis gloriam temporaliter non sequuntur. Rebecca autem cum puellis suis puerum sequuta est: quia sancta Ecclesia habet secum minoris meriti anima sodales suos. Nam & si in quibusdam per

ascensum mentis in thoro contemplationis non habent, quæ videlicet talis animæ quasi puellæ Rebeccæ sunt: quia sequuntur moribus, sed tamen ad contemplationis thorum minime ascendunt. Nam & idem puer quosdam habuit in comitatu: quia & cum sanctis prophetis fuerunt quidam qui bene viuerent, & prophetiæ spiritum non haberent, & cum sanctis apostolis atque doctoribus fuerant plerique qui vitam moribus tenerent, sed prædicationis verba non promerent. festinus autem puer ad dominum redit, quia prædicatores sancti cum prædicando vitam audientium obtinent, illi mox gratias reddunt de cuius hoc munere perceperunt, vt sibi in ea operatione nil tribuant, sed auctori. Eo autem tempore Isaac deambulabat per viam quæ ducit ad puteum, cuius nomen est viuentis, & videntis. Qui est viuens & videns nisi omnipotens Deus? de quo scriptum est. Viuo ego in æternum dicit dominus. de quo rursum dicitur. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Puteus vero viuentis & videntis est, sacræ scripturæ profunditas: quam nobis ad irrigationem mentis præbuit omnipotens Deus. Quæ est autem via quæ ducit ad puteum videntis & viuentis: nisi humilitas passionis vnigeniti, per quam nobis apertum est hoc, quod prius latenter scripturæ fluenta loquebantur. Nisi enim vnigenitus Dei filius incarnatus, tentatus, apprehensus, colaphis cesus, sputis illitus, crucifixus ac mortuus fuisset, nobis huius putei, id est scripturæ sacræ profunditas non pateret. Quid ergo fidelibus humilitas passionis eius facta est, nisi clauis operationis, per quam mysteriorum Dei puteum inuenimus, vt aquam scientiæ de profundo biberemus? Incarnationem quippe, passionem, mortem, resurrectionem, atque ascensionem illius, sacri eloquii paginæ loquuntur. Quæ quia facta cognouimus, iam nunc intelligamus audita: hæc autem prius legi poterant, sed quia nec dum euenerant, intelligi non valebant. Vnde & per Ioannem dicitur. Vicit leo de tribu Iuda aperire librum & soluere signacula eius. Ipse enim librum aperuit, & signacula illius soluit: qui nascendo, moriendo, resurgendo, atque cœlos ascendendo, scripturæ sacræ nobis arcana patefecit. Et notandum quod non dicitur ambulabat per viam quæ ducit ad puteum, sed deambulabat: deambulat quippe, qui viam per quam ambulat eundo & redeundo conculcat. In humilitatem autem passionis dominus deambulauit: quia modo a iudæis verborum contumelias, modo contra se falsum testimonium, modo alaphas, modo sputa, modo spineam coronam, modo crucem tolerando sustinuit. Deambulasse ergo in humilitate pas

ſionis eſt, tot aduerſitates, & probra diuerſis modis iterando pertuliſſe. Qui Iſaac Rebecca veniente in terra auſtrali habitat, quia vnigenitus dominus ac redemptor noſter veniente ad ſe Eccleſia in illorum mentibus manſit, quos ex iudæa æditos non torporis frigus, ſed feruor caritatis tenuit. Ex illo quippe populo Anna propheteſſa, ex illo Simeon extitit, qui in vlnas dominum accepit. Egreſſus autem fuerat ad meditandum in agro, quia ager mundus accipitur, ipſe per ſe dominus exponit, dicens. Ager autem eſt mundus, qui in hoc egreſſus eſt, quod viſibilis apparere dignatus eſt, ſicut ſcriptum eſt. Exiſti in ſalutem populi tui, vt ſaluos facias chriſtos tuos. Solent autem exerci iuuenes, in armorum vſum meditari. Iſaac ergo ad meditandum in agro exiit, quia redemptor noſter ſe ſequentibus formam humilitatis præbens, per exercitium longanimitatis ſuæ paſſionis in ſe, & patientiæ exempla monſtrauit. Meditatio quippe armorum eſt, frequentatio paſſionum. Qui enim verba, manum, lanceam, crucem pertulit, paſſionem ſuam vſque ad mortem in ſe frequentari permiſit. Paſſiones vero arma dicimus, quia per ipſas ab aduerſario occulto liberamur, ſicut per ſeipſum dominus dicit. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Qui ad meditandum in agro inclinata iam die exiit, quia paſſionum exercitia iuxta finem mundi ſuſcepit, ſicut per pſalmiſtam de crucifixionis ſuæ expreſſione loquitur, dicens. Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Quid eſt autem quod Rebecca ad Iſaac dorſo cameli deducitur, niſi quod per Rebeccam, ſicut præfati ſumus Eccleſia, & per camelum cui præſidet, tortus moribus atque onuſtus idolorum cultibus gentilium populus deſignatur? Qui enim ex ſemetipſis ſibi inuenere deos quos colerent, quaſi a ſemetipſis eis onus in dorſo excreuerat, quod portarent. Rebecca ergo ad Iſaac veniens dorſo cameli deducitur, quia ad Chriſtum ex gentilitate Eccleſiam properans in tortis vitioſiſq; vitæ veteris conuerſationibus inuenitur. Quæ vt vidit Iſaac de camelo deſcendit, quia ſancta Eccleſia quanto redemptorem ſuum ſubtilius agnoſcit, tanto carnalis vitæ ſtudia humilius deſerit, atque in ſemetipſa tortitudinem vitioſam contradicit. Iſaac igitur viſo deſcendit, quia domino cognito vitia ſua gentilitas deſeruit, & ab elatione celſitudinis ima humilitatis petiit. Quid eſt autem quod Iſaac in camelo ſedens Rebecca conſpexit, niſi quod redemptorem ſuum Eccleſia ex gentibus veniens, dum adhuc vitiis eſſet innixa & nec dum ſpiritualibus, ſed animalibus moribus inhæreret, aſcendit. Nec mouere debet

quod puer quoque cum camelis venerat, in quibus sui domini diuitias ferebat: quia ipsi quoque prædicatores sancti quamuis iam ad superiora intelligenda atque proferenda intellectu, & vita micant, adhuc tamen in semetipsis contradictionem carnis sentiunt. Nam vident aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captiuum se ducentem in lege peccati, & diuitias in camelis portant, quia ne magnitudo reuelationum extollat eos, datus est eis stimulus carnis suæ, habent enim thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis Dei, & non eis. Qui ergo per carnem cœlestia loquuntur, & tamen adhuc in carne contradictionem de vitio sentiunt, quid aliud quam super tortuosa camelorum dorsa diuitias ferunt? Rebecca vero Isaac viso, quis ille homo sit, requisito puero cognoscit: quia quotidie sancta Ecclesia adhuc prophetarum atque apostolorum dicta, quid de redemptore suo credere debeat, intelligit. quæ se mox pallio operuit, quia quanto subtilius saluatoris sui mysteria penetrat, tanto altius de anteacta sua vita confunditur, & quia peruerse egerit, verecundatur, pallio se operire curauit: quia viso domino infirmitatem suæ actionis erubuit, & illa quæ prius in camelo libere gestebatur, descendens postmodum verecundia tegitur. Vnde eidem Ecclesiæ a priore elatione conuersæ per apostolicam vocem quasi Rebeccæ de camelo descendenti sibiq; pallium superducenti dicitur. quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? quam Isaac in tabernaculum suæ matris introducit, atq; vxorem accipit: quia illic synagogæ dominus ex qua per carnem natus est sanctam Ecclesiam diligit, eamq; sibi in amore & contemplatione coniungit, vt quæ prius proxima ex cognatione, idem cognita per prædestinationem fuerat, postmodum iam coniuncta in amore continuo vxor fiat. quam in tantum dilexit, vt dolorem qui ex morte matris accesserat, temperaret: quia ex lucro sanctæ Ecclesiæ redemptor noster eam, quæ ex perditione synagogæ accidere potuit, tristitiam, decessit. Dum enim Rebeccæ coniungitur, dolor de matris morte amputatur, quia dum sancta Ecclesia ex gentilitate veniens, vsque ad thorum contemplationis perducitur, iudæa pro nihilo habetur. Quod si interpretari ipsa eorum nomina curamus, Isaac risus, Rebecca autem patientia dicitur. Risus vero ex lætitia est, patientia autem de tribulatione. Et quamuis sancta Ecclesia iam in cœlestis sit gaudii contemplatione suspensa, habet tamen adhuc quod triste de mortalis carnis pondere toleret. Isaac vero & Rebecca iungitur, id est risus & patientia permi-

Rebecca quomodo interpretatur

ſcetur: quia fit in ſancta Eccleſia hoc quod ſcriptum eſt: ſpe autem gaudentes, in tribulatione patientes, vt hanc & proſpera de contemplatione lætificent, & adhuc aduerſa de tribulatione perturbent.

54 De effectu prædeſtinationis *In comment. dialogorum lib. pri. cap. 8.*

DEprecatus eſt Iſaac dominum pro vxore ſua, eo quod eſſet ſterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Ea quæ ſancti viri orando efficiunt, ita prædeſtinata ſunt, vt precibus obtineantur: nam ipſa quoque perennis regni prædeſtinatio, ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, vt ad hoc electi ex labore perueniant: quatinus poſtulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante ſæcula diſpoſuit donare. Quod vtrum ita ſit concite valet probare: certe etenim nouimus quod ad Abraam Deus dixit. in Iſaac vocabitur tibi ſemen. cui etiam dixerat. Patrem multarum gentium conſtitui te.cui rurſum promiſit,dicens. Benedicam te. & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & velut arena, quæ eſt in littore maris. Ex qua re aperte conſtat, quia omnipotens Deus ſemen Abraæ multiplicare per Iſaac prædeſtinauerat, & tamen ſcriptum eſt. Deprecatus eſt Iſaac dominum pro vxore ſua eo quod eſſet ſterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abraæ per Iſaac prædeſtinata fuit: cur coniugem ſterilem accepit? Sed nimirum conſtat quia prædeſtinatio precibus impletur, quando Iſaac in quo Deus multiplicari ſemen Abraæ prædeſtinauerat, oratione obtinuit, vt filios habere potuiſſet.

55 De reproborum vitiis & electorum profectibus. *In expoſitione beati Iob lib. v. cap. 7.*

FActus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir ſimplex habitauit in tabernaculis (vel ſicut in alia tranſlatione dicitur) habitabat domi. Quid enim per venationem Eſau, niſi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fuſi carnem ſequuntur. Qui etiam agricola eſſe deſcribitur, quia amatores huius ſæculi tanto magis exteriora colunt, quanto interiora ſua inculta derelinquunt. Iacob vero ſimplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes, qui in curis exterioribus ſpargi refugiunt, ſimplices in cogitatione atque in conſcientiæ ſuæ habitatione conſiſtunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, eſt ſe intra mentis ſecreta reſtringere, & nequaquam exterius per deſideria diſſipare: ne dum ad multa foras inhiant, a ſemetipſis alienati cogitationibus recedant.

Habitare in tabernaculis, vel in domo quid.

56 De refrenanda gulæ concupiscentia.

In expositione beati Iob lib. xxx. cap. 27.

De Esau quod ad lenticulam primogenita sua fratri vendidit. Sciendum est quia quinque nos modis gulæ vitium tentat: aliquando namq; indigentiæ tempora prævenit, aliquando vero tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda sunt præparari accuratius expetit: aliquando autem, & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam vero & abiectius est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderii deterius peccat, quæ vitiorum tempora melius ostendimus si hoc exemplis euidentioribus approbemus. Mortis quippe sententiam pa t ris ore Ionathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Aegypto populus eductus in eremo occubuit: quia despecto manna cibos carnium petiit, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Hierusalem dicitur. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas, panis & abundantia, aperte ostenditur quod idcirco salutem perdidit: quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. hinc primogenitorum gloriam Esau amisit: quia magno æstu desiderabilem cibum, id est lenticulam concupiuit, quam dum venditis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret indicauit. Neque enim cibus, sed appetitus in vitio est: vnde lautiores cibos plerunque sine culpa sumimus, & abiectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. hic quippe quem diximus Esau, primatum per lenticulam vendidit, & Helias in heremo per virtutem corporis carnes edendo seruauit: vnde & antiquus hostis, quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem non carne sed pomo subdidit, & secundum non carne, sed pane tentauit. Hinc est quod plerunque Adæ culpa committitur, etiam cum abiecta, & vilia sumuntur: neq; enim Adam solus vt a vetito se pomo suspenderet præceptum prohibitionis accedit. Nam cum alimenta quædam saluti nostræ Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat, & dum concupiscentes noxia attingimus, profecto quid aliud quam vetita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit: nisi hoc moderata discretio minus

Quot modis nos vitium gule tentat

caute prospexerit, illicite se concupiscentiæ, quis voraginem vergat.

57 De persistendo in bono opere, & cauendis ex hoc inimici subreptionibus. *In expositione beati Iob lib.* xxxi.*cap.* 22.

DE Isaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit, quos Allophyli insidiantes humo implentes replent. Quid nobis per effossos ab Isaac puteos atque ab Allophylis repletos innuitur, nisi vt in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus: & quousque nobis veræ intelligentiæ aqua respondeat, nequaquam nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat. Quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent: quia nimirum immundi spiritus cum nos studiose cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. vnde semper mens euacuanda est incessanterque fodienda, ne si indiscussa relinquitur, vsque ad tumorem peruersorum operum cogitationum super nos terra cumuletur. vnde & ad Ezechielem dicitur. Fili hominis fode parietem, id est cordis duriciam crebris perscrutationum ictibus rumpe.

58 *Item unde supra In expositione beati Iob lib.* xvi.*cap.* 9.

SAepe dum eloquiis sacris intendimus, malorum spirituum insidias grauius toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum puluerem aspergunt, vt intentionis nostræ oculos a luce intimæ visionis obscurent. Quod etiam in Isaac opere Allophylorum prauitate cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac foderat terræ congerie replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cum in scripturæ sacræ abditis sensibus alta penetramus: quos tamen occulte replent Allophyli, quando nobis ad alta tendentibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inuentam diuinæ scientiæ aquam tollunt. quod nimirum psalmista pertulerat cum dicebat. Declinate a me maligni, & scrutabor mandata Dei mei: videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat.

59 De mysteriis benedictionum Iacob, & Esau.

In comment. Ezechielis lib. 1.*homil.* 6.

DE benedictionibus Iacob, & Esau. Quis namque paruulorum in facto Esau & Iacob, quod alter ad venatum mittitur, vt benedicatur: alter vero per suppositionem matris a patre benedicitur, nisi iuxta sacræ lectionis historiam pascitur? in qua videlicet historia si ad intellectum paulo subtilius astringatur, videtur quia Iacob primogeniti benedictionem non per fraudem subripuit, sed vt sibi debitam accepit,

quam concedente fratre de lentis mercede comparauit. At vero si quis altius sentiens vterumque facta velit per allegoriæ arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quod Isaac de maioris filii sui venatione vesci concupiscit, nisi quod omnipotens Deus Iudaici populi bona operatione pasci desiderauit? sed illo tardante, minorem Rebecca supposuit: quia dum Iudaicus populus bona opera foras quærit, gentilem populum mater gratia instruxit, vt omnipotenti patri cibum boni operis offerret, & benedictionem maioris fratris acciperet, qui eosdem cibos ex domesticis animalibus præbuit: quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificiis non quærens per vocem prophetæ dicit. In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. quid est quod idem Iacob manus ac brachia & collum hœdinis pellibus texit, nisi quod hœdus pro peccato offerri consueuit? & gentilis populus dum se peccatorem confiteri non erubescit, carnis in se peccata mactauit. quid est quod vestimentis fratris maioris induitur, nisi quod sacræ scripturæ præceptis, quæ maiori populo data fuerant in bona operatione vestitus est? & eis minor in domo vtitur, quæ maior foras exiens intus reliquit: quia ille gentilis populus præcepta tenet in mente, quæ Iudaicus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit. Et quid est, quod Isaac eundem filium nescit, quem benedicit, nisi hoc quod de gentili populo dominus per psalmistam dixit. Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi: ob auditum auris obediuit mihi? quid est quod præsentem non vidit, & tamen quæ in futuro venient, vidit, nisi quod omnipotens Deus cum per prophetas suos prædiceret gentilitati gratiam prærogandam, eam & in præsenti per gratiam non vidit, quia tunc in errore dereliquit, & tamen quia hanc quandoque collecturus erat per benedictionis gratiam præuidit. vnde & idem Iacob gentilis populi figuram tenet, eique in benedictione dicitur: ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Sicut.n. in euangelio veritas dicit. Ager est hic mundus, & quia gentilis populus ad fidē perductus per electos suos in vniuerso mundo virtutibus redolet? odor filii, odor est agri pleni. Aliter namque olet flos vuæ: quia magna est virtus & opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium: aliter flos oliuæ, quia suaue est opus misericordiæ, quod more olei refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia quæ rutilat & redolet ex cruore martyrum: aliter flos lilii quia candida vita carnis est de incorruptione virginitatis. aliter flos violæ quia magna est virtus humilium, qui ex de-

siderio loca vltima tenentes, se per humilitatem a terra in altum non subleuant, & cœlestis regni purpuram in mente seruant. aliter redolet spica cum ad maturitatem perducitur, quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum, qui iustitiam esuriunt, præparatur. Quia ergo gentilis populus in electis suis vbique per mundum spatsus est, & ex eis virtutibus quas agit, omnes qui intelligunt odore bonæ opinionis replet, dicatur recte, ecce odor filii mei sicut odor agri pleni. Sed quia easdem virtutes ex semetipso non habet, adiungat. cui benedixit dominus Deus. Et quoniam electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam vero in actiuæ vitæ solummodo opera pinguescit: recte illic additur. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ. Ros enim desuper & subtiliter cadit, & toties de rore cœli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimæ de supernis aliquid tenuiter videmus. Cum vero bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. Quid est autem quod Esau tarde ad patrem redit, nisi quod iudaicus populus ad placandum dominum sero reuertitur? cui & hoc in benedictione dicitur. Tempusque erit cum soluatur iugum de collo tuo: quia a seruitute peccati iudaicus populus in fine liberatur, sicut scriptum est. Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fiet.

60 De ignorantia iudæorum in redemptoris nostri præsentia.

In expositione beati Iob lib. xxxv. cap. xo.

DE Isaac qui caligantibus oculis dum Iacob filium suum nesciens benediceret, quæ in futuro ventura erant, præuidebat, & qui coram eo præsens adsisteret, nesciebat. Liquido constat quod nullus iudæorum qui plene legem didicit aduentum redemptoris nostri ignorauit. vnde & Herodes rex Magorum occursione perterritus, sacerdotes ac principes studuit solerter inquirere, vbi Christum nasciturum esse præscirent. Cui protinus responderunt, in Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerunt, quem passionis tempore dum despicerent, ignorabant. Quorum & notitia prior, & ignorantia posterior, bene ac breuiter Isaac caligante signatur: qui dum Iacob benediceret, & quid eueniret in futuro præuidebat, & quis illi præsens assisteret, nesciebat. Sic quippe Israelitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos oculos in contemplatione tenuit: quia eum præsentem non vidit, de quo multa in futuro præuidit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cuius aduentus potentiam longe ante nunciauit.

61 De doctorum ad auditores suos cum descensione.

In expositione beati Iob lib. v. cap. 21. & 22.

Igitur egressus Iacob de Bersabeæ pergebat aram. Cumque venisset ad quendam locum & vellet in eo requiescere post solis occubitum tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo, dormiuit in eodem loco, viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum, angelos quoque ascendentes & descendentes super eam, & dominum innixum scalæ. In itinere quippe dormire est, in hoc præsentis vitæ transitu rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire est, in dierum labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit. Scit enim Deus quia in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri. Vnde & paulo post subditur. Tulit de fructu illius & comedit, deditque viro suo, qui comedit, & aperti sunt oculi amborum. Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos vero ascendentes & descendentes cernere, est ciues supernæ patriæ contemplari. vel quanto amore auctori suo super semetipsos transcendendo inhæreant: vel quanta compassione caritatis nostris infirmitatibus condescendant. Et notandum valde est, quod ille dormiens angelos conspicit: qui in lapide caput ponit: quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans æterna penetrat, quia intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui redemptoris obseruat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhærere: qui enim a præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre angelos nequeunt: quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur: hi nimirum torpore non studio dormiunt, & idcirco interna non conspiciunt: quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. Quibus nimirum contingit, vt quanto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. vnde sub Iudææ specie per prophetam torpens otio anima defletur, cum dicitur. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius: præcepto etenim legis, ab exteriori opere in sabbato cessatur. hostes ergo videntes sabbata irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: vt vnaquæque reproba anima quæ remota ab externis actionibus Deo seruire creditur, eo magis eorum tirannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem

viri, qui a mundi operibus non torpore sed virtute sopiuntur, laboriosius dormiunt, quam vigilare potuerunt: quia in eo quod actiones huius sæculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant: ne mens per negligentiam torpeat, ne subacta otio per desideria immunda refrigescat: ne ipsis bonis desideriis plus iusto inferueat: ne sub discretionis specie sibimet parcendo a perfectione languescat. Agit hæc & ab huius mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, & per quietis studium virtutibus intenta vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his, quæ exterius impleant, studiose subtrahatur. hinc est enim quod per semetipsam veritas dicit. Nemo potest duobus dominis seruire. hinc Paulus ait. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, vt ei placeat, cui se probauit. hinc per prophetam dominus admonet, dicens. Vacate & videte quoniam ego sum dominus.

62 *Item unde supra In epist. ex regi. lib.1.cap.24.*

Qvid per Iacob, nisi prædicatorum persona designatur? Prædicatores quippe perfecti solum sursum caput Ecclesiæ videlicet dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Quod videlicet angeli ascendentes & descendentes demonstrant. vnde & Moises crebro tabernaculum intrat & exit, & quod intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis vrgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca dominum consulit: exemplum proculdubio rectoribus præbens, vt cum foris ambigunt, quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, & velut coram testamenti arca dominum consulant, si de his in quibus dubitant apud semetipsos intus sacri eloquii paginam requirant.

63 De contemplatiua actiuaque vita. *In expositione beati Iob. lib.vi. cap.28. & in Ezechiel. lib.ii. homil.14.*

De Lia & Rachel, quod Iacob pro Rachel seruiens prius Liam accepit. Quid nam his duabus Iacob vxoribus Lia videlicet, & Rachel nisi actiua & contemplatiua vita signatur? Lia quippe interpretatur laboriosa: Rachel vero diues, vel visum principium. Actiua autem vita laboriosa est, quia desudat in opere: contemplatiua vero simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait. Ego sum principium, propter quod & loquor vobis. Beatus autem Iacob Ra-

chel

chel quidem concupierat, ſed in nocte accepit Liam: quia videlicet omnis qui ad dominum conuertitur contemplatiuam vitam deſiderat, quietem æternæ patriæ appetit: ſed prius neceſſe eſt vt in nocte vitæ præſentis operetur bona, quæ poteſt, deſudet in labore, id eſt Liam accipiat, vt poſt ad videndum principium in Rachel amplexibus requieſcat. Erat autem Rachel videns & ſterilis: Lia autem lippa, ſed fœcunda, quia nimirum mens cum contemplando otia appetit, plus videt, ſed minus filios Deo generat: cum vero ad laborem ſe prædicationis dirigit, minus videt, ſed amplius parit. Contemplatiua vero vita ſpecioſa eſt in animo, ſed dum quieſcere in ſilentio appetit, filios non generat ex prædicatione. videt, & non parit: quia quietis ſuæ ſtudio minus ſe in aliorum collectione ſuccendit, & quantum introrſum aſpicit, aperire aliis prædicando non ſufficit. Lia vero lippa & fœcunda eſt: quia actiua vita dum occupatur in opere minus videt, ſed dum modo per verbum, modo per exemplum ad imitationem ſuam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. & ſi in contemplatione mentem tenere non valet, ex eo tamen quod agit exterius gignere ſequaces valet. Poſt Liæ ergo complexum ad Rachelem Iacob peruenit: quia perfectus quiſque ante actiuæ vitæ ad fœcunditatem iungitur, & poſt contemplatiuæ ad requiem copulatur.

64 De perſcrutandis allegoriis in hiſtoria.

In expoſitione beati Iob lib. xxi. *in principio præfationis.*

Tollens Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decoriauit eas, detractiſq; corticibus in his quæ expoliata fuerant candor apparuit. Illa vero quæ integra erant, viridia permanſerunt, atque in hunc modum color effectus eſt varius. Poſuitq; eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua, vt cum veniſſent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aſpectu earum conciperent. Factumq; eſt in ipſo calore coitus, oues intuerentur virgas, & parerent maculoſa & varia, & diuerſo colore reſperſa. Intellectus ſacri eloquii inter textum et myſterium tanta eſt libratione penſandus, vt vtriuſq; partis lance moderata, hunc neq; nimiæ diſcuſſionis pondus deprimat, neq; rurſum torpor incuriæ vacuũ relinquat. Multæ quippe eius ſententiæ tanta allegoriarum conceptione ſunt grauidæ, vt quiſquis eas ad ſolam tenere hiſtoriam nititur, earum notitia per ſuam incuriã priuetur. Nõnullæ vero ita exterioribus præceptis inſeruiunt, vt ſi

quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inueniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur abscondat: vnde quoque bene narratione historica per significationem dicitur. Tollens Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decoriauit eas & reliqua. Quid est virgas virides & amygdalinas atque ex platanis ante oculos gregum ponere, nisi per scripturæ sacræ seriem antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populi præbere? Quæ nimirum quia iuxta rationis examen recte sunt, virgæ nominantur. Quibus & ex parte corticem subtrahit, vt in his quæ expoliantur intimus candor appareat, & ex parte corticem seruat, vt sicut fuerant exterius, in viriditate permaneant, variusque virgarum color efficitur, dum cortex & ex parte subtrahitur, & ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos præcedentium patrum sententiæ quasi virgæ variæ ponuntur: in quibus dum plerunque intellectum literæ fugimus, quasi corticem subtrahimus, & dum plerunque intellectum literæ sequimur, quasi corticem seruamus. Dumque ab ipsis cortex literæ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur, & dum cortex relinquitur, exterioris intelligentia virentia exempla monstrantur. Quas bene Iacob in aquæ canalibus posuit: quia & redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ, quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ouibus coeunt: quia rationales nostri spiritus dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibuscunque actionibus permiscentur, vt tales fœtus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident, & diuersum colorem proles boni operis habeat: quia & nonnunquam subtracto literæ cortice acutius interna considerat, & reseruato nonnunquam historiæ tegmine bona in exterioribus format.

65 De diaboli tentationibus, & Ecclesiæ virtutibus.

In expositione beati Iob lib.xxx.cap.31.

LAban qui persequens cum furore Iacob sua apud eum idola requisiuit. Laban quippe interpretatur dealbatio: dealbatio autem diabolus non inconuenienter accipitur, qui cum sit tenebrosus ex merito, transfigurat se in angelum lucis. Huic seruiuit Iacob, id est ex parte reproborum Iudaicus populus, ex cuius carne incarnatus dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Iacob persequitur, quia electos quosque, qui redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Huius filiam, id est seu mundi siue diaboli Iacob abstulit, cum sibi Christus Ecclesiam ex

gentilitate coniunxit: quam & de domo patris abstulit, qui ei per prophetam dicit. Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Quid vero in idolis, nisi auaritia designatur? vnde & per Paulum dicitur. Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Laban ergo veniens apud Iacob idolum non inuenit: quia ostensis mundi thesauris, diabolus in redemptore nostro vestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit: sed quæ Iacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe quæ & ouis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autem, est humilitatem pœnitentiæ appetere, sicut scriptum est. Surgite postquam sederitis. Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ecclesia Christum sequens terrenæ cõcupiscentiæ vitia pœnitendo texit. De hac coopertione vitiorum per prophetam dicitur. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Nos igitur Rachel illa signauit, qui idola sedendo premimus, si culpas auaritiæ pœnitendo damnamus, quæ vtique auaritia illis non solet euenire, qui in via domini viriliter currunt, quibus dicitur. Viriliter agite & confortetur cor vestrum: sed his maxime qui quasi effœminato gressu gradientes, per blandimenta seculi resoluuntur. vnde & illic eiusdem Rachelis hæc verba sunt. Iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban non reperit: quia exactor callidus quid in redemptore nostro reprehenderet non inuenit.

66. De virtute, & humilitate contemplationis.

In commentario Ezechielis lib. ii. homilia. xiii.

De luctatione Iacob cum angelo. Magna est in contemplatiua vita mentis contentio, cum se se ad cœlestia erigit, cum in rebus spiritualibus animum tendit, cum transgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cum se se angustat, vt dilatet. Et aliquando quidem vincit, & reluctantes tenebras suæ cæcitatis exuperat: vt de incircumscripto lumine quiddam furtim & tenuiter attingat. Sed tamen ad semetipsam protinus reuerberata reuertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transit, ad suæ cæcitatis tenebras suspirando atque lamentando redit. Quod bene sacra historia designat, quæ beatum Iacob cum angelo luctatum narrat. Cum enim ad parentes proprios rediret in via angelum inuenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando vero eum, cum quo contendit, inferiorem inuenit. Designat ergo angelus Deum, & Iacob qui cum angelo contendit vniuscuiusque perfecti viri, & in contemplationem positi animam expri-

mat: quia videlicet anima, cum contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita, modo quasi exuperat, quia intelligendo & sentiendo de incircumscripto lumine aliquid degustat: modo vero succumbit, quia & degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum quod idem victus angelus neruum fœmoris Iacob tetigit, eumq; marcescere statim fecit, atque ab eo tempore Iacob vno claudicauit pede: quia scilicet omnipotens Deus cum iam per desiderium & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Et qui prius quasi duobus pedibus innitentes, & Deum videbamur quærere & & seculum tenere post agnitionem suauitatis Dei, vnus in nobis pes sanus remanet atq; alius claudicat: quia videlicet necesse est vt debilitato amore seculi, solus in nobis amor conualescat Dei. Si ergo tenemus angelum vno claudicamus pede: quia dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui vno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quem sanum habet: quia & si cui desiderium terrenum iam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris seculi quem ponere in terra consueuerat, iam a terra suspensum portat. & nos ergo si ad parentes proprios, id est ad spirituales patres redimus, teneamus in via angelum, vt suauitate intima apprehendamus Deum. Contemplatiuæ etenim vitæ amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsum animum rapit, cœlestia appetit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, & spiritualia mentis oculos patefacit, corporalia abscondit. vnde bene Ecclesia in Canticis canticorum dicit. Ego dormio & cor meum vigilat. vigilanti etenim corde dormit, qui per hoc quod interius contemplando proficit, a prauo foris opere quiescit.

67 *In expositione beati Iob lib. iiii. cap. 39. & 40.*

IACOB qui angelum tenuit vno pede mox claudicauit: quia qui vero amore sublimia respicit, iam in hunc mundum duplicibus incedere desideriis nescit, vno enim pede innititur, qui solo amore Dei roboratur, & necesse est vt alius marcescat: quia mentis virtute crescente oportet proculdubio vt carnis fortitudo torpescat. vnde & propheta cum visionem Dei conspexisse se diceret, adiungit. Elangui & ægrotaui per dies plurimos: quia cum ad virtutem Dei mens stringitur a fortitudine propria caro lassatur.

68 De visione Dei qualiter intelligenda sit.

In expositione beati Iob lib. xxiiii cap. 6. & 7.

Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Dum ipsa per se veritas dicit, Nemo vidit faciem meam vnquam, quomodo Iacob testatur, dicens, vidi dominum facie ad faciem? Humanæ etenim mentis oculo interiori purgato, dum vitiorum omnium tribulationis igne ærugo fuerit concremata, tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ cœlestis aperitur: vt prius purgemus lugendo quod fecimus, & postmodum manifestius contemplemur per gaudia, quod quæramus. Prius a mentis acie exurente tristitia interposita malorum caligo detergitur, & tunc resplendente raptim corruscatione incircumscripti luminis illustratur. Quo vtcunque conspecto, in gaudium cuiusdam securitatis absorbetur. Et quasi post defectum vitæ præsentis vltra se rapta aliquo modo in quadam nouitate vitæ recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur, vbi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur, & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas non videt: cui veritati tanto magis se longe existimat, quanto magis appropinquat: quia nisi illam vtcunque conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Admisus ergo animi dum in illam intenditur, immensitatis eius corruscante circumstantia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam substantiam dilatat, quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Vnde & ad semetipsam citius labitur, & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima reuocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta, non solida & permanens visio, sed vt ita dixerim, quasi quædam visionis imitatio Dei facies dicitur. Quia enim per faciem quemlibet cognoscamus, non immerito cognitionem Dei faciem eius vocamus. Hinc ergo Iacob postquam cum angelo luctatus est, ait: Vidi dominum facie ad faciem, ac si diceret. Cognoui dominum: quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissime fieri Paulus in fine testatur, dicens. Tunc cognoscam sicut & cognitus sum.

69 De cauenda mentis vacatione. *In codice regulæ pastoralis tert. par. cap. 30.*

Egressa est Dina vt videret mulieres regionis illius. Quam cum videret Sichem filius Emoreuchi princeps terræ illius adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem, & conglutinata est

anima eius cum ea, tristemq; blandiciis deliniuit. Dina vt mulieres videat alienæ regionis egreditur, quando vnaquæque mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur, quam Sichem princeps terræ opprimit: quia videlicet inuentam in curis exterioribus diabolus corrumpit, & conglutinata est anima eius cum ea: quia vnitam sibi per iniquitatem respicit, & quia cum mens a culpa resipiscere atque admissum flere conatur, corruptor autem spes ac securitates vacuas ante oculos reuocat, quatinus vtilitatem tristitiæ subtrahat, recte illic adiungitur. Tristemq; blanditiis deliniuit. Modo enim aliorum facta grauiora, modo nihil esse quod perpetratum est, modo misericordem dominum loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur: vt dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatinus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant, & tunc plenius obruatur supliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis.

70 De perseuerando in bono opere. *In expositione beati Iob lib. i. cap. 14.*

De talari tunica Ioseph. Ioseph qui inter fratres vndecim vsque ad finem iustus perseuerasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Quid est ergo talaris tunica, nisi actio consummata? quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Dei oculos vsque ad vitæ nos terminum tegit: vnde & per Moysen caudam bestiæ in altario offerri præcipitur, vt videlicet omne bonum cum incipimus, etiam perseueranti fine compleamus.

71 De peruersis cogitationibus reprobatum mentium.

In expositione beati Iob lib. vi. cap. 11. 12. 13. 14.

Ecce somniator noster venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderunt somnia sua. Sæpe nonnulli humana sapientia inflati, dum desideriis suis diuina iudicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur. Et quod ad votum suum vim supernæ dispositionis intorqueant, callidis cogitationibus insistunt. Subtiliora consilia exquirunt: sed inde voluntatem Dei peragunt, vnde hanc immutare contendunt, atque omnipotentis Dei consilio dum resistere nituntur, obsequuntur: quia sæpe & hoc eius dispositioni apte militat, quod ei per humanum studium friuole resultat, sicut scriptum est. Qui comprehendit sapientes in astutia eorum. In astutia namque sua sapientes comprehendit, quando eius consiliis humana facta, etiam tunc congrue seruiunt, cum resistunt: vnde & per psalmi-

ftam dicitur. Nouit dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ funt. Quod melius oftendimus fi pauca ad medium geftarum rerum exempla proferamus. Iofeph fomnium viderat, quod fuo manipulo fratrum eius fe manipuli profternebant. fomnium viderat quod fol ac luna fe cum reliquis ftellis adorabant: quæ quia pure fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ damnationis inuidia pauorq́ percuffit. Cumq́ ad fe hunc venire cōfpicerent, malitia fæuientes dixerunt. Ecce fomniator ille venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderunt fomnia fua: cumq́ fe eius dominio fubiici metuunt, fomnia tocem in puteum deponunt, eumq́ Hifmaelitis tranfeuntibus vendunt: qui in Aegypto ductus, feruituti fubditus, luxuriæ accufatione damnatus, caftitatis merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Aegypto prælatus eft: per fupernam vero fapientiam prouidus, frumenta congeffit, & futuro periculo neceffitatis obuiauit. cumq́ in orbem fames inhorruit, de alimentorum præparatione follicitus, Iacob filios in Aegyptum mifit, qui frumentorum difpenfationi præpofitum Iofeph nefcientes inueniunt, atque vt mererentur alimenta percipere, eius difpenfatorem compulfi funt pronis in terram ceruicibus adorare. Penfemus ergo quomodo cogitationes hominum in ipfa fua prouifione vis diuina comprehendat. Ideo ab eis Iofeph venditus fuerat, ne adoraretur, fed ideo eft adoratus, quia venditus: aftute namque aliquid agere aufi funt, vt Dei confilium mutaretur, fed diuino iudicio quod declinare conati funt, renitendo feruierunt. Inde quippe coacti funt Dei voluntatem peragere, vnde hanc moliti funt aftute commutare. Sic fic diuinum confilium dum deuitatur, impletur: fic humana fapientia dum reluctatur, compræhenditur. Timuerunt fratres ne Iofeph fuper eos excrefceret, fed hoc quod diuinitus difpofitum fuerat, cauendo actum eft, vt eueniret: humana ergo fapientia in feipfa comprehenfa eft, quæ voluntati Dei per intentionem reftitit, inde eius impletioni militauit. Sic Saul dum Dauid fubiectum quotidiano fuccrefcere virtutum fucceffu confpiceret, fuam ei in coniugium filiam fpopondit, atque in eius dotem centum dari ab eo Philiftinorum præputia petiit; vt cum prouocatus miles, vltra fe excrefcere quæreret, inimicorum gladiis traditus vitam finiret. Sicut fcriptum eft. Non habet neceeffe rex fponfalia, nifi tantum centum præputia Philiftinorum, vt fiat vltio de inimicis regis. Porro Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philiftinorum, fed Dauid difpofitionis intimæ fauore roboratus, centum fe dare perhibuit, & ducenta præputia repor-

tauit. Cuius nimirum operis Saul argumento superatus, superna prouidentia in sapientiæ suæ est consilio comprehensus: quia vnde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis eius gloriam inde cumulauit. Sed quia nonnunquam astute se aliquid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientem deducere, & quo sinu interni consilii astutia mortalium comprehenditur, demonstrare. Prudenter quippe Ionas sapere voluit, cum ad prædicandam Nineuitarum pœnitentiam missus: quia electis gentibus Iudæam deseri timuit, prædicationis officium implere recusauit, nauem petiit, fugere Tharsis elegit, sed protinus tempestas exoritur, sors mittitur, vt videlicet cognoscatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, Cœto sorbente deuoratur, atque illic gestante belua peruenit, quo ire sponte contempsit. Ecce fugitiuum Dei tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, belua includit: & quia auctoris voci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur: iubente Deo ministrare homo prophetiam noluit, aspirante Deo belua prophetam vomuit. Intorquet ergo Deus prudentiam hominum ad ministerium suum, quando & hoc in vsum suæ voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiam, & videamus quid prouidendo aut quid prohibendo prouocauit. Certe cum ad redemptoris nostri miracula credentium turba conflueret, cum sacerdotes populi inuidiæ facibus accensi mundum post eum ire cernerent, & proclamarent, dicentes. videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit, vt ab illo vim tantæ concursionis abscinderent, finire eius potentiam morte conati sunt, dicentes. Expedit vt vnus homo moriatur, & non tota gens pereat: sed redemptoris mors ad coniunctionem sui corporis, id est Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Redegit ergo & hoc ad pietatis suæ obsequium, quod contra illum humana crudelitas exarsit: iustus namque & misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quæ permittit, sic tolerat, vt hæc in sui consilii vsum vertat. Vnde miro modo fit, vt & quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit: quia dum in bonum vsum mala facta vertuntur, eius consilio militant etiam, quæ eius consilio repugnant. Hinc per psalmistam dicitur. Magna opera domini, exquisita in omnes voluntates eius. Sic quippe eius opera magna sunt, vt per omne quod ab hominibus agitur, eius voluntas exquiratur: nam sæpe inde perficitur, vnde repelli putabatur. hinc rursum

dicit. Omnia quæcunque voluit dominus, fecit in cœlo & in terra. hinc Salomon ait. Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra dominum. Restat ergo vt in cunctis quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus: cui videlicet & cognitæ, debet nostra actio deuote famulari, & quasi ducem sui itineris persequi, ne ei etiam nolens seruiat, si hanc superbiens declinat. vitari enim vis superni consilii nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub eius nutibus refrenat, eiq; sibi pondera leuigat, qui hæc ex subiecto cordis humero volens portat.

72 In expositione beati Iob lib. 30. cap. 18.

Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat, quid habet in domo sua nec quicquam est quod non in mea sit potestate. Quisquis mundi huius successibus eleuatus, lenocinante cordis lætitiam tentare se luxuriæ stimulis sentit, Ioseph factum ad memoriam reuocet, & in arce se castitatis seruet, qui dum sibi a domina conspiceret pudicitiæ damna suaderi, ait. Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habet in domo sua, nec quicquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te quæ vxor eius es. Quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? quibus verbis ostendit, quia bona quæ assequutus fuerat, repente memoriæ intulit, & malum quod pulsabat, euicit, & quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminentis fregit. Cum enim voluntas lubrica tentat in prospe ris, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda, vt eo erubescamus praua committere, quo nos adeo meminimus gratuitu bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, vt sint ante oculos quæ percepimus, & quæque nos illiciunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, eius prosperitas est cōsideratione ferienda, quatinus hostis noster vnde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per fauorem vitæ nos absorbeat vorago nequitiæ: ita namque contra nos superni iudicis inextinguibiliter accendimus, si cōtra benignitatem illius etiam ex ipsa sua largitate pugnamus.

73 De permanenti in Iudæorum cordibus velamine.

In expositione beati Iob lib. ii. cap. 31.

AT ille relicto in manus eius pallio fugit, & egressus est foras. Cum mulier adultera Ioseph male vti voluisset, relicto pallio fugit foras, quia dum synagogæ dominum purum hominem credens, quasi adulterino complexu constringere voluit: ipse tegmen literæ eius

oculis reliquit, & ad cognoscendam suæ diuinitatis potentiam, conspicuum se gentibus præbuit. vnde & Paulus dicit. Vsque hodie cum Moyses legitur. Moyses velamen est super cor eorum. Quæ videlicet mulier adultera apud semetipsam pallium retinuit, & quem male tenebat, nudum amisit.

74 In expositione beati Iob lib.iii. cap. 9.

SAepe sacra scriptura partem pro toto ponere consueuit, sicut intrauit Iacob in Aegyptum in animabus septuaginta: quæ nimirum cum animas memorat, constat quia intrantium corpora comprehendit.

75 De remuneratione fixe Deo seruientium.

In expositione beati Iob lib. vi. cap. 24.

QVod Aegyptii, Ioseph gubernante, prius quam Pharaoni inopia iuri seruitijs subderentur, ad esum frumenta perceperunt * vendiderunt, tunc frumenta ad semen acceperũt. Aegyptii seruitio publico Ioseph dispensante subiecti cum iuri regis semetipsos tradentes humiliant: frumenta etiam ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cum & sacro eloquio pascimur, & tamen ad quædam quæ in hoc mundo appetimus, in nostris voluntatibus vacamus. Sed serui facti & ad semen frumenta percipimus, quia dum plene Deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur.

* *postq̃ uero semet ipsos urgente fame in famulos*

76 De gentilitatis operibus. *In expositione beati Iob lib. i. cap. 17.*

Isachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima, & supposuit humerum ad portandum. Inter terminos accubare, est præstolato mundi fine requiescere, nihilq; de his, quæ nunc in medio versantur quærere, sed vltima desiderare; & fortis asinus requiem ac terram optimam videt: cum simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit, quia ad æternæ vitæ patriam tendit. Quæ ad portandum humerum apponit, quia conspecta superna requie, præceptis etiam grauibus in operatione se subiicit, & quicquid intollerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leue ac facile spes remunerationis ostendit.

77 De aduentu & operationibus Antichristi.

In expositione beati Iob lib. xxx. cap. 18.

Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Quid hoc loco equi nomine, nisi præsens seculũ designatur? quo in testimonio quid equus significet cuius vngulas coluber mordet, melius ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulo subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichri-

ſtum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan & coluber aſſeritur,& mordens.vnde non immerito dum Iſraeliticus populus terras in caſtrorum partitione ſuſciperet, primus Dan ad aquilonem caſtra metatus eſt, illum ſcilicet ſignans. qui in corde ſuo dixerat. Sedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. de quo & per prophetam dicitur. A Dan auditus eſt fremitus equorum eius. Qui non ſolum coluber, ſed etiam ceraſtes vocatur: cerata enim græce cornua dicuntur. Serpens qui hic cornutus eſſe perhibetur, per quem digne Antichriſti aduentus aſſeritur: quia contra vitam fidelium cum morſu peſtiferæ prædicationis armatur etiam cornibus poteſtatis. quis autem neſciat ſemitam anguſtiorem eſſe quam viam? Fit ergo Dan coluber in via, quia in præſentis vitæ latitudinem eos ambulare prouocat, quibus quaſi parcendo blanditur: ſed in via mordet, quia eos,quibus libertatem tribuit, erroris ſui veneno conſumit. Fit ceraſtes in ſemita: quia quos fideles reperit,& ſe ſe ad præcepti cœleſtis anguſta itinera conſtringentes, non ſolum nequitia callidæ perſuaſionis impetit, ſed etiam terrore poteſtatis premit,& in perſecutionis angore, poſt beneficia fictæ dulcedinis exercet cornua poteſtatis. Quo in loco equus hunc mundum inſinuat, qui per elationem ſuam in curſum labentium temporum ſpumat. & quia Antichriſtus extrema mundi apprehendere nititur, ceraſtes iſte equi vngulas mordere perhibetur: vngulas quippe equi mordere, eſt extrema ſeculi feriendo contingere, vt cadat aſcenſor eius retro. Aſcenſor equi eſt, quiſquis extollitur in dignitatibus mundi, qui retro cadere dicitur, & non in faciem, ſicut Saulus cecidiſſe memoratur. In facie enim cadere, eſt in hac vita ſuas vnumquemq; culpas cognoſcere, eaſq; pœnitendo deflere. Retro vero quo non videtur cadere, eſt ex hac vita repente decedere, & ad quæ ſupplicia ducatur ignorare. Et quia Iudæa erroris ſui laqueis capta pro Chriſto Antichriſtum expectat, bene Iacob eodem loco repente in electorum vocem cõuerſus eſt,dicens. Salutare tuum expectabo domine, id eſt non ſicut infideles Antichriſtum, ſed eum qui in redemptionem noſtram venturus eſt, verum credo fideliter Chriſtum.

78 De reproborum interitu, & electorum humilitate.

In commen. Ezechielis homil.ix.lib.1. Item unde ſupra.

VErendum nobis eſt, cur Paulus pergens Damaſcum ſuperno illuſtratus lumine in faciem cadit, & de aſcenſore equi, id eſt huius mundi gloria elato dicitur, vt cadat aſcenſor eius retrorſum: quia de per-

ſecutoribus domini ſcriptum eſt. Abiere retrorſum, & cecidere in terram. Quid eſt hoc quod electi in faciem, & reprobi retrorſum cadunt, niſi quod omnis qui poſt ſe cadit, ibi proculdubio cadit vbi non videt? Iniqui ergo quia in inuiſibilibus cadunt, poſt ſe cadere dicuntur, quia ibi corruunt vbi quid eos ſequitur modo videre non poſſunt. Iuſti vero, quia in iſtis viſibilibus ſemetipſos ſponte deiiciunt, vt in inuiſibilibus erigantur, quaſi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes humiliantur.

79 De perſecutione, & doctrina Pauli apoſtoli.

In expoſitione beati Iob lib. xviii. cap. 9.

Beniamin lupus rapax mane comedit prædam, & veſpere diuidet ſpolia. Quis hoc loco Beniamin nomine, niſi Paulus apoſtolus deſignatur? de Beniamin ſtirpe genitus, qui mane comedit prædam: quia in primordiis ſuis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ ſatisfecit: veſpere ſpolia diuidit, quia fidelis poſtmodum factus ſacra eloquia exponendo diſtribuit.

CAPITVLA

CAPITVLA LIBRI EXODI.

52 Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus. 34. a
53 Quicquid in cultu cum ad vestes sanctas necessarium erat, viri, & mulieres præbuere. 36. a
54 Facit & labrum æneum cum base sua de speculis, quæ excubabant in ostio tabernaculi, in quo lauarentur Aaron, & filii eius. 38. a

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EXODVM.

1 De cauendo mendacio. *In expositione beati Iob lib. xviii. cap. 2.*

DE obstetricibus in Aegypto quæ contra præceptum regis masculos seruauerunt, de quibus scriptum est, quia timuere obstetrices Deum ædificauit illis domos. Summopere cauendum est omne mendacium, quamuis nonnunquam sit aliquod mendacii genus culpæ leuioris, si quisquam vitam præstando mentiatur. Sed quia scriptum est. Os quod mentitur, occidit animam, & perdes eos qui loquuntur mendacium. hoc quoque mendacii genus perfecti viri summopere fugiunt, vt nec vita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur, ne suæ animæ noceant, dum præstari carni nituntur alienæ: quanquam hoc ipsum peccati genus facillime credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari: quanto magis hoc facile abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur. Nonnulli vero ex obstetricum fallacia conantur asserere, hoc mendacii genus non esse peccatum, maxime quod illis mentientibus scriptum est: quia ædificauit eis dominus domos. In qua magis recompensatione noscitur, quid mendacii culpa mereatur: nam benignitatis eorum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui pro admissa culpa mendacii, in terrena est recompensatione declinata, vt in vita sua quam mentiendo tueri voluere, ea quæ fecere bona reciperent, & vlterius quod expectarent mercedis suæ præmium non haberent: nam & si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis: parcendo quippe conatæ sunt infantium vitam tegere mentiendo suam.

2 De appetenda mentis quiete, & vitando tumultu curarum. secularium. *In expositione beati Iob lib. xxiii. cap. 20.*

DE Moyse quod occiso Aegyptio dum in desertum recessisset, visionem vidit. Moyses admixtus Aegyptiis quasi vigilabat, & idcirco vocem domini in Aegypto positus non audiebat, sed extincto Aegyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis deguit: quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus obdormiuit, atque idcirco diuinam vocem percipere meruit, quia per supernam gratiam quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto ve-

rius ad cognoſcenda interiora vigilauit. Cum ab externis actionibus mens ſopitur, tunc plenius mandatorum Dei pondus agnoſcitur, tunc verba Dei mens veracius penetrat, cum ad ſe admittere curarum ſecularium negociorum tumultus recuſat. Male autem homo vigilat, quando eum ſecularium negociorum æſtus illudenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perſtrepit, claudit, atque in ſecretarium mentis quanto minus curarum tumultuantium ſonus compeſcitur, tanto amplius vox præſidentis iudicis non auditur. Neque enim perfecte homo ſufficit ad vtraque diuiſus, ſed dum ſic interius erudiri appetit, vt tamen exterius implicetur, vnde exterius auditum aperit, inde interius obſurdeſcit.

3 *In commen. Ezechielis homil.* vii. *lib.* i.

Moyſes enim cum de ardente rubo vocatus fuiſſet, acceſſit propius, vt videret viſum, & ecce rubus ardebat, & non conſumebatur. Magnum eſt hoc miraculum, ſi ſolam in eo hiſtoriam requiras: eſt vnde legentis nutriatur animus, vt videas quod in ligno ignis ardeat, & non conſumat. At vero ſi typicam intelligentiam quæras, quid flamma niſi legem, de qua ſcriptum eſt. In dextera eius ignea lex? & quid rubus ille, niſi Iudaicum populum deſignauit? peccatorum ſuorum ſpinis obſitum: ſed rubus ardens conſumi non potuit: quia Iudaicus populus & ignem quidem legis accepit, & tamen peccatorum ſuorum ſpinas non deſeruit, nec eius vitia diuini ſermonis flamma concremauit. Fortaſſe in hoc facto alius maiora per typum contemplari deſiderat, huius quia ſenſus excreſcit, eleuetur pariter & rota. Inter homines enim pariter perfectus homo factus eſt vnicus Dei, qui ſua peccata non habuit, ſed ſpinas noſtræ nequitiæ ſuſcepit, atque vſque ad paſſionem pro nobis ſe humiliare dignatus eſt, & in ſemetipſum ignem tribulationis noſtræ ſuſcipere, ſed arſit, & non arſit: quia & ſi ex humanitate eſt mortuus, tamen immortalis ex diuinitate permanſit. Suſcepit a nobis vnde ſacrificium fieret pro nobis, & tamen impaſſibilis atque incommutabilis permanſit in propriis, vt nos commutaret a noſtris.

4 De diuinis myſteriis per ſignificationem geſtis.

In expoſitione beati Iob lib. xxviii. *cap.* 5.

De flamma in rubo. Sæpe ſimul terrenis & cœleſtibus ſubſtantiis per angelos loquitur Deus, ſicut ad Moyſen in monte, cum iuſſionis ſuæ verba edidit, ignem rubumque ſonauit, atque aliud ſuperius, aliud inferius iunxit. Quod tamen tunc ſolum agitur, cum ex ipſa aliquid coniunctione ſignatur. Nam per ſuccenſum rubum Moyſen alloquens,

quid aliud ostendit, nisi quod eius populi ductor fieret, qui & legis flammam perciperet, & tamen peccati spinam nequaquam vitaret? vel quod ex illo populo exiret, qui in ignem diuinitatis carnis nostræ peccata quasi rubi spinas acciperet, & inconsumptam humanitatis nostræ substantiam etiam in ipsa diuinitatis flamma seruaret.

5 De dispensatoria inuitatione nouiter ad fidem venientium.

In codice regulæ pastoralis tert. par. cap. 27.

Qvod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur. Considerandum est, quod præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur, vt ad meliorem vitam prouocet: aliquando vero, vt in æternum plenius damnet. hinc est enim quod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, vt quandoque ad æterna speranda prouocetur. Neque enim rudis ille populus promissionibus Dei in longinquum crederet, si a promissore suo non etiam e uicino aliquid percepisset. Vt ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquam solummodo spe ad res, sed rebus quoque ad spem trahitur: quod liquido psalmista testatur, dicens. Dedit eis regionem gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

6 Item unde supra in expos. euang. homil. 32.

Qvod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur. Israelitico populo ex Aegypti terra liberando repromissionis terra promittitur, & vocandus esset, ad dona cœlestia terrenis promissionibus suadetur. Cur hoc? nisi cum esset aliquid quod e uicino perciperet, illud iam fidelius crederet, quod de longinquo audire potuisset, quod tamen si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis sit actum agnoscimus. Rudi enim populo etiam de præsenti vita aliquid promittendum fuit, vt possint robustius in futuro solidari. Carnalis etenim populus si parua non acciperet, magna non crederet. Omnipotens ergo Deus largiendo terrena suadet ad cœlestia, vt perciperet quod videret, sperare disceret quod minime videbat: & tanto solidior de inuisibilibus fieret, quanto eum ad spei certitudinem visibilia promissa fulcirent.

7 De visione per angelum ministerii.

In expositione beati Iob lib. 1. cap.

Qvod angelus qui Moysi apparuisse describitur, modo angelus modo dominus memoratur. Quid est hoc quod visio quæ Moysi in eremo apparuisse describitur, modo angelus, modo dominus memoratur? nisi ob hoc angelus propter quod exterius loquendo seruiebat, dominus autem quia interius præsidens loquendi efficaciam ministra-

bat. Cum ergo loquens ab interiore regitur, & per obsequium angelus, & per inspirationem dominus memoratur.

8 De cauendis prosperitatibus, & appetendo tentationum exercitio.
In expositione beati Iob lib. xxvi. *cap.* 8. *&* 9.

Qvod Moyses tunc ad liberandum populum missus est, cum iam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus. Sparsis foris mentibus ad semetipsum redire cuiquam difficile est, quia praua itinera semel captos tanto delectabiliter tenent, quanto in eis, omne quod libuerit, licet. Nullus quippe disciplinæ murus obuiat qui constringat, nulla retributionis prospicitur pœna, quæ terreat, sed clausis oculis cordis eo animi præcipitatur in infimis, quo obscuratur a summis: & tanto securius mala temporalia perpetrat, quanto durius bona æterna desperat. Sed ista reproborum nequitia trituræ more electorum vitam, quasi grana a paleis separans, premit, & purgat. Mali enim bonos magis ab huius mundi desideriis expediunt, dum affligunt: quia dum multa eis hic violenta ingerunt, festinare illos ad superna compellunt. Quod bene de Israelitico populo Moyse vocante, & Pharaone rege seuiente signatum est. Tunc namque Moyses ad vocandum missus est, cum iam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus, vt Israelitarum mentes Aegypto deformiter inhærentes, alius dum vocaret, quasi traheret, alius quasi impelleret dum seuiret, & plebs in seruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, vel malis impulsa moueretur. Hoc quotidie agitur dũ prædicatis cœlestibus præmiis seuire in electis reprobi permittuntur, vt si ad promissionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltim seuientibus impellamur, atque hæc Aegyptus videlicet vita præsens, quæ nos oppressit blandiens, adiuuet premens, & quæ dum fouit seruitutis iugo conterit, libertatis viam, dum cruciat, ostendit. Hæc itaque causa est, quod ab iniustis iusti sinuntur affligi, vt scilicet dum futura audiunt bona, quæ cupiant, patiantur etiam mala præsentia, quæ perhorrescant, atque ad faciliorem exitum dum amor prouocat, cruciatus impellat.

9 De miraculorum mysteriis per virgam in deserto a Moyse exhibitis. *In commentario Ezechielis homilia.* 10.

Qvid est quod tenes in manu tua. Respondit. Virga. ait. Proiice eam in terra. Proiecit, & versa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses. Dixitq; dominus. Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. extendit & tenuit, versaq; est in virgam. Quis per Moysen, nisi populus Iudaicus? Et quid virga, nisi potestas diuinitatis? quid per ser-

pentem, nisi mortalitas nostri redemptoris exprimitur? Quia enim per serpentem mors recte mortalis in serpente signatur. vel certe cum scriptum sit. Estote prudentes sicut serpentes. Et quia ipsa summa prudentia, id est Dei sapientia incarnari dignatus est, recte eius mortalitas in serpente figuratur: vnde & in euangelio de passione sua loquitur, dicens. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Moyses ergo virgam tenuit, quia Iudaicus populus ante redemptoris aduentum in diuina potestate confisus est. Sed virgam in terram proiecit, quia idem populus per patriarchas ac prophetas Deum incarnandum esse nunciauit: virga vero in colubrum vertitur, quia redemptor noster Deus in se permanens, mortalis inter homines factus est. Sed Moyses colubrum conspiciens pertimuit, & fugit, quia Iudaicus populus dum redemptorem humani generis mortalem vidit, Deum credere expauit. Cur iubetur, vt colubrum cauda teneat? quia perfidus ille populus qui modo credere recusat in extrema parte dominici corporis, id est posteriori tempore sanctæ Ecclesiæ, videlicet in fine mundi, se se ad fidem recolligit, & colubrum cauda tenet: quia eum quem mortalem ante despexerat, redemptorem suum in vltima iam parte Ecclesiæ cõfitetur. Sed mox serpens in virgam redit: quia statim vt Iudaicus populus in redemptore nostro crediderit, idem redemptor ad Iudaicum in potestate suæ diuinitatis apparebit, vt ei iam serpens virga fit: quia is qui in terra homo despectus est, de cœlo veniens super angelos videbitur Deus. H

10 De incrementis tentationum. *In expositione beati Iob lib.* xxviii.

Videat dominus, & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, & seruis eius. Cum lux diuinitus missa humanum cor fuerit illustrare dignata, mox ab occulto aduersario contra fulgentem mentem tentamenta succrescunt. Nam callidus hostis, quos luce iustitiæ enitescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, vt plerunque plus se vrgeri tentationibus sentiant, quam tunc cum lucis internæ radios non videbant. vnde & Israelitæ postquam vocati sunt contra Moysen de excrescenti labore, conquirunt dicentes. Videat dominus & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, & seruis eius. Volentibus quippe ex Aegypto discedere Pharao paleas subtraxerat, & tamen eiusdem mensuræ opera requirebat. Quasi ergo contra legem mens submurmurat, post cuius cognitionem tentationum stimulos acriores portat, & cum sibi labores crescere conspicit in eo quod aduersario displicet

quasi foetere se in oculis Pharaonis dolet.

11 De Dei vocabulo. *In comment. Ezechiel. homil. 8. lib. i.*

Ecce constitui te Deum Pharaonis. In scriptura sacra aliquando Deus nuncupatiue, aliquando vero essentialiter dicitur. Nuncupatiue enim dicitur, sicut nunc ad Moysen dictum est. Ecce constitui te Deum Pharaonis. sicut iterum Moyses ait. Si quis homo hoc vel illud fecerit, applica illum ad Deos, videlicet ad sacerdotes. Et sicut psalmista ait. Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem Deos discernit. Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ipse ad Moysen dicit. Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Vnde Paulus apostolus volens nuncupatiuum Dei nomen ab essentiali discernere, ait. Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Nuncupatiuus enim Deus inter omnia, essentialis enim Deus super omnia. Vt ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memorauit: quia & iustus quilibet Deus est, sed inter omnia, quia nuncupatiue Deus, Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus.

12 De appetenda mentis innocentia quam reprobi vt sibi aduersam respuunt. *In expositione beati Iob lib. x. cap. 27.*

Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino Deo nostro. Oues Aegyptii edere dedignantur: sed quod abominantur Aegyptii, hoc Israelitæ Deo offerunt: quia simplicitatem conscientiæ quam iniusti quique velut infimam abiectamque despiciunt, hanc iusti in virtutis sacrificium innuunt, & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi fatuitatem putant.

13 *Item unde supra in comment. Ezechielis homil. x.*

Peruersis hominibus sunt quædam abominationes bonorum operum. vnde Moyses quia oues domino mactaturus erat, Aegyptiis dicit. Abominationes Aegyptiorum immolabimus domino Deo nostro. Sancti quippe viri domino oues offerunt, quia simplicitatem suam esse omnipotentis Dei sacrificium ostendunt. Sed oues abominantur Aegyptii, quia ciues huius seculi aspernantur, & despiciunt simplicitatem bonorum. Sicut ergo sunt abominationes malorum operum, quas detestantur boni, ita bonorum operum causæ abominationes sunt reprobis. vnde scriptum est Abominantur iusti virum impium, abominantur impii eos, qui in recta sunt via.

14 De appetenda quiete mentis, & uitando curarũ secularium strepitu. *In expositione beati Iob lib. xviii. cap. 27. & 28.*

Qvod Aegyptus muscarum plaga percussa sit. Quid in hac vita laboriosius, quam terrenis desideriis æstuare? aut quid hic quietius, quam huius seculi nihil appetere? hinc est, quod Israeliticus populus custodiam sabbati accepit in munere, hinc e contra est Aegyptus muscarum multitudine percussa. Populus namque, qui Deum sequitur, accepit sabbatum, id est requiem mentis, vt nullo in hac vita desideriorum carnalium appetitu fatigetur. Aegyptus vero quæ huius mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est: in qua quid aliud, quam insolentes curæ desideriorum carnalium designantur. vnde & alias dicitur. Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: quia cogitationes superfluæ, quæ assidue in animo carnalia cogitante, & nascuntur & deficiunt, eam suauitatem, qua vnusquisque intrinsecus per spiritum victus est, perdunt: quoniam integritate eius perfrui non permittunt. Aegyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam vitam diligunt, desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, vt ad quietis intimæ desiderium non leuentur. vnde cum mira opera pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus eiicit, & post in eum virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra euangelii historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis inuitatur dominus duceretur, protinus additur. Et cum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius, & surrexit puella. Foras ergo turba eiicitur, vt puella suscitetur: quia si non prius a secretioribus cordis expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima, quæ intrinsecus iacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorũ cogitationes spargit ad considerationem sui se nullatenus colligit. Nullus quippe sapientia quæ Deus est plene recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. vnde alias dicitur. Sapientiam scribe in tempore otii, & qui minoratur actu ipse percipit eam: & rursum. vacate & videte, quoniam ego sum dominus.

15 De cauendis noxiis adulantium laudibus. *In expositione beati Iob lib.* xxxi. *cap.* 20.

VEntus vrens leuauit locustas, quæ ascenderunt super vniuersam terram Aegypti, operueruntque vniuersam superficiem terræ vastantes omnia: deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorum arboribus fuit. Exhibitæ cœlitus Aegypti plagæ testantur, quia exigentibus meritis corporaliter semel illatæ sunt, quæ mala prauas mentes

quotidie feriant spiritualiter signauerunt. Eis enim Aegyptus plagis effecta est, in quibus exteriore percussione commota, dolensq́; perpenderet, quæ deuastationis damna interius negligens toleraret: vt dum foras perire minima, sed amplius delicta cerneret, per eorum speciem, quæ intus pertulerat, grauiora sentiret. Quid ergo per significationem locustæ portendunt, quæ plusquam cætera minuta, quæq́; animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quæ terrenorum hominũ mentes si quando bona aliqua proferre conspiciunt, hæc immoderatius laudando corrumpunt: fructus quippe Aegyptiorum, est operatio cenodoxorum, quam locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam vero locustæ comedunt, quando adulatores quique verba loquentium fauoribus extollunt. poma quoque arborum deuorant, quando vanis laudibus quorundam iam quasi fortium & opera eneruant.

16 In expositione beati Iob lib. xxxi. cap. 11.

INdurauit dominus cor Pharaonis, non quod ipse duriciam contulit, sed quod exigentibus eius meritis nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate molliuit.

17 De exhibenda condescensione rudibus ad virtutum sublimia prouocandis. *In expositione beati Iob lib. xxviii. cap. 17.*

DE vasis aureis & argenteis ex Aegypto sublatas. Mentes vsui vitæ carnalis inhærentes, euelli ab infimis non possunt, nisi gradatim ducta prædicatione proficiant: hinc quippe est quod in Aegypto positis pio iustoq́; moderamine latenti eorum concupiscentiæ condescenditur, & vicinorum suorum vasis aureis argenteisq́; sublatis discedere iubentur. Qui ad Synan montem ducti accepta lege mox audiunt, non concupisces rem proximi tui. hinc est quod in eadem lege, oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere, & quandoque tamen reuelata gratia, percũssa maxilla alteram iubentur præbere. Quia enim plus semper ira in vindicta exigit, quam iniuria accepit: dum discunt mala non multiplicius reddere, quandoque discerent ea & multiplicata sponte tolerare, hinc est quod eundem rudem populum a quibusdam prohibuit, quædam vero ei in vsu pristino seruauit; sed hæc ipsa tamen in melioris vitæ figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Aegypto mactabant, eiq́; in vsum postmodum animalium mactationem retinuit, sed idolorum cultum vitauit, vt dum vsum suum aliquid amitteret, consolaretur eius infirmitas per hoc quod de

vsu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilii, quod eis dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentius vertit. Quid sacrificia illorum animalium, nisi vnigeniti mortem designant? quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctiones carnalis nostræ vitæ significant? Vnde ergo imbecillitati populi rudis condescenditur, inde ei per vmbratas allegoriarum species maior fortitudo spiritus nunciatur.

18 De pascali mysterio, quod in figura futuræ huius quæ nunc est solemnitatis præmissum. *In expos. euang. homil.* 22.

Svment de sanguine agni, ac ponunt super vtrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum, & edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni, caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis, nec remanebit ex eo quicquam vsque mane: si quid residuum fuerit, igne comburetis. Sic autem comedetis illud: renes vestros accingetis, calciamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter. Hæc videlicet cuncta magnam nobis ædificationem pariunt, si fuerint mystica interpretatione discussa. Quis namque sit sanguis agni, non iam audiendo, sed bibendo didicimus: qui sanguis super vtrunque postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. Nam qui sic redemptoris sui sanguinem accipit, vt imitari passionem illius nec dum velit, in vno poste sanguinem posuit. Qui etiam in superliminaribus domorum ponendus est: quid enim spiritualiter domos, nisi mentes nostras accipimus, in quibus per cogitationem inhabitamus? cuius domus superluminare, est ipsa intentio, quæ præeminet actioni: qui igitur intentionem cogitationis suæ ad imitationem dominicæ passionis dirigit, in superliminare domus agni sanguinem ponit, vel certe domus nostræ ipsa sunt corpora, in quibus quousque viuimus, habitamus. Et in superliminare domus agni sanguinem ponimus: quia crucem passionis illius in fronte portamus. De quo adhuc agno subditur. Et edent carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus: quia in sacramentum dominicum corpus accipimus, quando adhuc ad inuicem nostras conscientias non videmus. Quæ tamen carnes igni assandæ sunt: quia nimirum dissoluit ignis carnes, quas aqua coxerit: quas vero ignis sine aqua excoquit, roborat. Carnes itaque agni nostri ignis coxit, quia cum ipsa vis passionis illius ad resurrectionem valentiorem reddidit, atque ad in-

corruptionem

corruptionem roborauit. Qui enim ex morte conualuit, videlicet carnes illius ab igne duruerunt. vnde etiam per psalmistam dicit. Exaruit velut testa virtus mea. Quid namque est testa ante ignem, nisi molle lutum? sed ei ex igne agitur, vt solidetur. Virtus ergo humanitatis eius velut testa exaruit: quia ab igne passionis ad virtutem incorruptionis creuit, sed sola redemptoris nostri percepta sacramenta ad veram solemnitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque & bona opera iungantur. Quid enim prodest corpus, & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis operibus contraire? vnde bene adhuc ad comedendum subditur. Et azymos panes cum lactucis agrestibus. Panes quippe sine fermento comedit, qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercent, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibent, ne peruerse diripiant quod quasi recte dispensant. Hoc quoque peccati fermentum bonæ suæ actionis miscuere: quibus prophetæ voce per increpationem dominus dicebat. Venite ad Bethel & impie agite. atque post pauca. Et sacrificate de fermentato laudem. De fermentato namque laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ vero agrestes valde amaræ sunt. Carnes vero agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, vt dum corpus redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus: quatinus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat a mentis stomacho peruersæ humorem vitæ. vbi & subditur. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua. Ecce iam nos ipsa verba historiæ ab intellectu historico repellunt. Nunquid Israeliticus populus ille in Aegypto constitutus comedere agnum crudum consueuerat, vt ei lex dicat. non comedetis ex eo crudum quid. Vbi & additur. neque coctum aqua. Sed quid aqua, nisi humanam scientiam designat? iuxta hoc quod per Salomonem sub hæreticorum voce dicitur. Aquæ furtiuæ dulces sunt. Quid crudæ agni carnes, nisi inconsideratam, ac sine reuerentia cogitationis relictam illius humanitatem significant? Omne enim quod subtiliter cogitamus, quasi mente coquimus. sed agni caro nec cruda edenda est, nec aqua cocta: quia redemptor noster neque purus homo æstimandus est, neque per humanam sapientiam, qualiter incarnari Deus potuit, cogitandus. Omnis enim qui redemptorem nostrum purum hominem credit, quid iste aliud, quam agni carnes crudas comedit? quas videlicet coquere per diuinitatis eius intelligentiam noluit. Omnis vero qui incarnationis eius mysteria iuxta humanam sapien

tiam discutere conatur, carnes agni vult aqua coquere, id est dispensationis eius mysterium per dissolutam vult scientiam penetrare. Qui igitur paschalis gaudii solemnitatem celebrare desiderat, agnum nec aqua coquat, nec crudum comedat, vt neque per humanam sapientiam, profunditatem incarnationis illius penetrare appetat, neque in eum tanquam in hominem purum credat, sed assas igni carnes comedat, vt dispensari omnia per sancti spiritus potentiam sciat: de quo adhuc recte subiungitur, caput cum pedibus eius & intestinis vorabitis, sicut supra iam prædiximus Paulo attestante didicimus: quia caput Christi Deus. Caput ergo agni vorare, est diuinitatem illius fide percipere: pedes vero agni vorare, est vestigia humanitatis eius amando & imitando perquirere: quid vero sunt intestina, nisi verborum illius occulta & mystica mandata? Quæ tunc voramns, cum verba vitæ cum auiditate sumimus: in quo deuorationis verbo, quid aliud quam pigritiæ nostræ torpor reprehenditur, qui eius verba atque mysteria, & per nos metipsos non requirimus, & dicta ab aliis inuiti audimus. non remanebit ex eo crudum quicquam vsque mane: quia eius dicta magna sunt solicitudine discutienda, quatinus priusquam dies resurrectionis appareat in hac præsentis vitæ nocte omnia mandata illius intelligendo, & operando penetrentur. sed quia valde est difficile, vt omne sacrum eloquium possit intelligi, & omne eius mysterium penetrari, recte subiungitur, si quid autem remanserit igne comburetis. Quod ex agno remanet igne comburimus, quando hoc quod de mysterio incarnationis eius intelligere & penetrare non possumus, potestati sancti spiritus humiliter reseruamus, vt non superbe quis audeat, vel contemnere vel denuntiare, quod non intelligit, sed hoc igni tradat cum sancto spiritu reseruat. Quia igitur qualiter edendum sit Pascha cognouimus, nunc a qualibus edi debeat, agnoscamus. Sequitur. Sic autem comedetis illud. Renes vestros accingetis. Quid in renibus, nisi delectatio carnis accipitur? vnde & psalmista postulat dicens. Vre renes meos. Si enim voluptatem libidinis in renibus esse nesciret, eos vri minime petiisset. vnde quia potestas diaboli in humano genere maxime per luxuriam præualuit, de illo voce dominica dicitur. Potestas eius in lumbis eius. Qui ergo pascha comedit, habere renes accinctos debet, vt qui solemnitatem resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni iam per vitia nulla subiaceat, voluptates edomet, carnem a luxuria restringat. Neque etenim cognouit quæ sit solemnitas incor-

ruptionis, qui adhuc per incontinentiam corruptioni subiacet. Hæc quibusdam dura sunt, sed angusta porta est quæ ducit ad vitam. & habemus iam multa exempla continentium. vnde bene adhuc subditur. Calciamenta habebitis in pedibus. Quid sunt etenim pedes nostri, nisi opera? quid vero calciamenta, nisi pelles mortuorum animalium? calciamenta autem pedes muniunt, quæ vero sunt mortua animalia, ex quorum pellibus nostri muniuntur pedes, nisi antiqui patres, qui nos ad æternam patriam præcessere? quorum dum exempla conspicimus, nostri operis pedes munimus. Calciamenta ergo in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia a peccati vulnere custodire. Tenentes baculos in manibus. Quid lex per baculum, nisi pastoralem custodiam designat? Et notandum quod prius præcipimur renes accingere, postmodum baculos tenere: quia illi debent curam pastoralem suscipere, quia iam in suo corpore sciunt fluxa luxuriæ edomare, vt cum aliis fortia prædicant, ipsi desideriis mollibus eneruiter non succumbant. bene autem subditur. & comedetis festinantes. mandata Dei, mysteria redemptoris, cœlestis patriæ gaudia, cum festinatione cognoscite, & præcepta vitæ cum festinatione implere curate: quia enim adhuc hodie licet bene agere scimus, vtrum cras liceat, ignoramus: festinantes autem pascha comedite, id est ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelate. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat: nemo moras ad appetenda bona studia innectat, sed cœpta perficiat, ne minime liceat implere, quod inchoat, si ad amorem Dei pigri non sumus, adiuuat ipse quem amamus.

19 Ex refutatione præteritorum sordium de inuocanda cordis innocentia. *In expositione beati Iob lib.* XXVII. *cap.* 15. *& in comment. Ezechielis homil.* 8.

Primogenitum asini mutabis oue. Quid per asinum, nisi immundicia? & quid per ouem, nisi innocentia designatur? Asini ergo primogenita oue mutare, est immundæ vitæ primordia in innocentiam simplicitatis conuertere: vt postquam illa peccator egit, quæ vt immunda dominus respuit, ea iam agendo proferat, quæ in Dei sacrificio imponat. Omnes enim homines nati in peccatis sumus, atque ex carnis delectatione concepti, culpæ nobiscum originem traximus. vnde fit vt etiam ex voluntate nostra peccatis implicemur. Sed quisquis post maliciam carnis ad innocentiam conuertitur cordis, primogenitum asini mutat oue: quia prioris vitæ immundiciam ad innocentiam conuertit. Qui enim quales prius fuerit esse desinit, apprehensa

carnis mundítia innocentiam custodit in oblationem Dei primogenitum asini ad ouem mutauit.

20 Ex interno moderamine, de dispensatoria mutatione nouiter ad conuersionem venientium.

In expositione beati Iob lib.xxiiii.cap.13.

CVM emisisset Pharao populum, non eos eduxit Deus per viam terræ Philistim, quæ vicina est, reputans ne forte post pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. Sæpe conuersi quippe in ipso adhuc aditu inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimam carnis, vel dona prophetiæ, vel prædicamenta doctrinæ, vel signorum miracula, vel gratiam curationis accipiunt, post hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur, a quibus tentationibus adhuc cum inciperent, valde liberos se esse crediderunt. Quod diuinæ gratiæ dispensatione agitur, ne in inchoatione sua tentationum asperitate tangantur. Quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facile ad ea quæ reliquerant, redirent, quam nec longius discessere, nam contemptis prius vitiis quasi iuxta positis replicantur: vnde scriptum est. Cum dimisisset Pharao populum, non eos duxit dominus per vias terræ Philistim, quæ vicina est, reputans ne forte pœniteret eum si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum: ex Aegypto itaq; exeuntibus e vicino bello subtrahuntur: quia derelinquentibus seculum, quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in ipsa sua teneritudine atque inchoatione turbati, adhoc territi redeant, quod euaserunt. Prius ergo suauitatem securitatis sentiunt, prius pacis quiete nutriuntur: post cognitam vero dulcedinem, tanto iam tollerabilius tentationum certamina sustinent, quanto in Deo altius cognouere, quod ament.

21 De futuri qualitate iudicii.

In expositione euan. homil. xxi. & in expos. beati Iob lib.ii.cap. 30.

Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. Quid in igne nisi terror est? in nube autem visionis lene blandimentum. Dies vero vita iusti, & nox accipitur vita peccatoris. vnde & conuersis peccatoribus Paulus dicit. Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. In die ergo per nubem columna monstrata est, & in nocte per ignem, quia omnipotens Deus & blandus iustis, & terribilis apparebit iniustis. Iustis in iudicio veniens per lenitatis mansuetudinem demulcet: illos vero per iustitiæ districtionem terret. Rursum de

hac columna ignis & nubis subtili inuestigatione discussum intelligi & aliter potest. Quid est ergo quod columna nubis quæ in eremo populum præibat, splendore ignis non in die, sed in nocte radiabat, nisi quia redemptor noster suæ conuersationis exemplo, ducatum sequentibus præstans de iustitia sua confidentibus nulla luce claruit: peccatorũ vero suorum tenebras agnoscentibus ignem sui amoris infulsit.

20 De accendendo in Deum cordis desiderio.

In expositione beati Iob lib. xxii. *cap.* 18.

QVid clamas ad me? Voces apud secretissimas aures Dei, non faciunt verba nostra, sed desideria. Aeternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si vero desideramus ex corde, etiam cũ ore conticescimus, tacentes clamamus. hinc est, quod in eremo populus vocibus perstrepit, & Moyses obstrepitu verborum tacet, & tamen silens aure diuinæ pietatis auditur, cum dicitur. Quid clamas ad me? intus est ergo in desiderio clamor secretus, quia ad humanas aures non peruenit, & tamen auditum conditoris replet.

21 De præparando animo ad percipiendam supernæ compunctionis dulcedinem. *In expositione beati Iob lib.* xxvii. *cap.* 17.

DE manna filiis Israel desuper dato. Quid per manna, quod populo desuper datum est, nisi admiratio supernæ dulcedinis designatur? Dulcis enim cibus qui de supernis accipitur, manhu vocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? & quid est hoc dicimus, quando hoc quod cernimus nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cum per vocem compunctionis eleuata, nouam speciem internæ refectionis obstupescit, vt diuina dulcedine repleta, iure respondeat, quid est hoc? quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolite miratur. Et cum hac voce torporis nostri surditas rumpitur, vetustate vitæ protinus vsus mutatur, vt anima superno spiritu afflata, & in summis appetat, quæ contempserat, & contemnat in infimis, quæ appetebat.

22 De mediatoris aduentu deleuigata per intellectum spiritus legis duricia. *In expositione euang. homil.* xxxiii.

MAnus autem Moysi erant graues. Sumentes igitur lapidem, posuere subter eum, in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius. Moyses sedit in lapide, cum lex requieuit in Ecclesia. Sed hæc eadem lex manus graues habuit: quia peccatores quosque non misericorditer pertulit, sed seuera districtione percussit. Aaron vero mons fortitudinis, Hur autem ignis interpretatur. Quem

ítaque iste mons fortitudinis signat, nisi redemptorem nostrum? de quo per prophetam dicitur. Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montium? Aut quis per ignem, nisi sanctus spiritus figuratur? de quo idem redemptor dicit. Ignem veni mittere in terram. Aaron ergo & Hur graues manus Moysi sustinent, atque sustentando leuiores reddunt: quia mediator Dei & hominum cum igne sancti spiritus veniens, mandata legis grauia, quæ dum tenerentur portari non poterant, tolerabiliora nobis per spiritualem intelligentiam ostendit. Quasi enim manus Moysi leues reddit: quia pondus mandatorum legis ad virtutem confessionis retorsit. hanc nobis sequentis misericordiæ promissionem innuit, cum per prophetam dixit. Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. hinc verum sub Iudææ specie vnicuique peccatrici animæ dicitur. Si dereliquerit vir vxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium, nunquid reuertetur ad eum ultra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit dominus. Ecce paradigma turpis mulieris dedit: ostendit quod post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma quod protulit, per misericordiam vincit, cum dicit, fornicantem mulierem recipi nequaquam posse, & tamen ipse fornicantem animam, vt recipiat, expectat. Pensemus pondus tantæ pietatis, dicit quod fieri non potest, & demonstrat, quia hoc ipse facere etiam contra morem potest. Ecce vocat, & quos inquinatos denunciat, hos etiam amplecti quærit, a quibus desertum esse se quæritur. Inflexit ergo ad misericordiam duriciam legis: quia quos iuste illa damnat, ipse misericorditer liberet.

23 De extirpando primum desideriorum carnalium appetitu, & tunc ad intuenda sublimia dirigenda mentis acie.

In expositione beati Iob lib. VI. cap. 27.

Qvod legem daturus dominus in igne fumoq; descendit. Quid est quod legem daturus dominus in igne fumoq; descendit, nisi quia & humiles per claritatem suæ ostensionis illuminat, & superborum oculos per caliginem erroris obscurat? Prius igitur mens ab appetitu gloriæ temporalis atque ab omni carnalis concupiscentiæ delectatione tergenda est; & tunc ad aciem contemplationis erigenda. vnde & cum lex accipitur, populus a monte prohibetur, vt videlicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderat, considerare sublimia non præsumat. vbi recte dicitur. Si bestia tetigerit montem lapidabitur: bestia etenim

montem tangit, cum mens irrationabilibus desideriis subdita, atque ad contemplationis alta se erigit, sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmen apprehendere perfectionis nituntur, contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo per exercitium probent, vt solicite ferant, si nulla iam mala proximis irrogant: si irrogata a proximis æquanimiter portant: si abiectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia soluitur: si subtractis non nimio mœrore sauciatur, ac deinde perpendat, si cum ad semetipsos interius redeunt in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium vmbras trahunt, vel fortasse tractas manu discretionis abigunt si incircumscriptum lumen videre cupientes, cunctas circumscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt.

24 De intelligendis scripturæ mysteriis pro rerum qualitatibus, temporéq; expressione dispositis.

In expositione beati Iob lib. ii. cap. 2.

Qvod Israel verba Dei in monte audire non valens præcepta in campestribus accepit. Intueri libet quomodo sacra eloquia in exordiis narrationũ qualitates exprimunt terminosq; causarum. Aliquando namq; a positione loci, aliquando a positione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis signat, quid de ventura actione subiiciant. A positione quippe locorum diuina scriptura exprimit, subsequentium merita finesq; causarum, sicut de Israel dicit: quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit. subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans, quia ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis negligenter viuendo laxauit. A positione corporis futura denunciat, sicut in apostolorum actibus, Stephanus Iesum, qui a dextris virtutis sedet, stantem se vidisse manifestat. Stare quippe adiuuantis est, & recte stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequens demonstratur, sicut euangelista cum prædicante domino nullos tunc ex Iudæis credituros diceret, præmisit, dicens. Hyems autem erat. Scriptum namque est. Abundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum. Idcirco hyems curauit tempus exprimere, vt inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. hinc est quod negaturo Petro præmittitur: quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se. Iam namq; intus a caritatis calore torpuerat, & ad amorem præsentis vitæ quasi

ad persecutorum prunas infirmitate æstuante recalebat. A qualitate quoque temporis finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Iudas exiisse perhibetur, cum egrediente illo ab euangelista dicitur. Erat autem nox. hinc enim & iniquo diuiti dicitur. Hac nocte repetunt animam tuam abs te. Anima quippe quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. hinc est quod Salomon qui sapientiam non perseueraturus accepit, in somnis hac in nocte accepisse describitur. hinc est quod angeli ad Abraam meridie veniunt, punituri autem Sodomam ad eam vespere venisse memorantur.

25 De aspiratione supernæ gratiæ per meritum contemplationis assumptæ. *In expositione beati Iob lib. v. cap. 26.*

Moyses ascendit, & dominus in montem descendit. Quid per montem, nisi ipsa nostra contemplatio designatur, in qua nos ascendimus vt ad ea quæ vltra infirmitatem nostram sunt videnda subleuemur, sed in hanc dominus descendit, quia nobis multum proficientibus parum de se aliquid nostris sensibus aperit, si tamen dici in illo vel parum, vel aliquid potest qui vnus semper & idem permanens, intelligi pariliter potest, & tamen a suis fidelibus participari dicitur, cum in eius substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo quasi infantiæ imbecillitate præpediti, eum aliquatenus balbutiendo resonamus.

62 De discretione tenendæ allegoriæ ac historiæ. *In comment. Ezechiel. homil. ix.*

Stetit populus de longe, Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat Deus. In sacro eloquio intelligentiæ magna discretio est. Sæpe enim in quibusdam locis illius, & historia seruanda & allegoria, & sæpe in quibusdam sola exquirenda est allegoria, & aliquando vero sola necesse est vt teneatur historia. Nam in quibusdam locis, sicut diximus, historia simul tenenda est & allegoria, vt & tardiores pascantur per historiam, & velociores ingenio per allegoriam. vnde cum loquente domino populus lampades & sonitum buccinæ, & montem fumigantem cerneret, perterritus petiit vt eis per Moysen dominus loqueretur. & scriptum est. Stetit populus de longe, Moyses accessit ad caliginem in qua erat Deus. Turba quippe populi allegoriæ caliginem non valet penetrare, quia valde paucorum est spiritualem intellectum rimari. Quia enim mentes carnalium sola sæpe historia pascuntur, loquente Deo longe populus stetit. Quia vero spirituales quique allegoriarum

nubem penetrauit, vt ſpiritualiter Dei verba cognoſcant. Moyſes acceſſit ad caliginem, in qua erat Deus.

27 De incarnatione dominica. *In expoſitione beati Iob lib.iii. cap. 20.*

Altare de terra facietis mihi. Altare de terra Deo facere, eſt incarnationem mediatoris ſperare. Tunc quippe a Deo noſtro munus accipitur, quando in hoc altare noſtra humilitas, id eſt ſuper dominicæ incarnationis fidem poſuerit, quo ponimus. Operatur ergo in altare de terra oblatum munus, ſi actus noſtros dominicæ incarnationis fide ſolidamus.

28 De actiua contemplatiuaq; vita. *In comment. Ezechielis homil. 3.*

Si emeris ſeruum hebræum ſex annis ſeruiet tibi, in ſeptimo egredietur liber gratis: cum quali veſte intrauit, cum tali exeat: ſi habens vxorem, & vxor egrediatur ſimul. Sin autem dominus dederit illi vxorem, & peperit filios, & filias: mulier, & liberi eius erunt domini ſui, ipſe vero exibit cum veſtitu ſuo. Quod ſi dixerit ſeruus, diligo dominum meum, & vxorem ac liberos non egrediar liber: offerat eum dominus diis, & applicabitur ad oſtium & poſtes, perforabitq; aurem eius ſubula, & erit ei ſeruus in ſeculum. Sciendum eſt quia cum actiua vel contemplatiua vita ex dono ſint gratiæ, vna nobis in neceſſitate eſt, altera in voluntate. Quis enim cognoſcens Deum ad eius regnum ingreditur niſi bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita intrare poſſunt ad cœleſtem patriam, qui bona quæ poſſunt operari non negligunt: ſine actiua autem intrare non poſſunt, ſi negligunt bona operari, quæ poſſunt. Illa ergo in neceſſitate, hæc in voluntate eſt, illa in ſeruitute, iſta in libertate eſt. vnde & ad Moyſen dicitur. Si emeris ſeruum hebræum ſex annis ſeruiet tibi, in ſeptimo egredietur liber gratis, & reliqua quæ ſequuntur. Hebræus tranſiens interpretatur. & ſeruus hebræus emitur: quoniam vnuſquiſque qui iam ab hoc ſeculo mente tranſit, ſeruitio omnipotentis domini ſubditur. Ille etenim vere Deo ſeruire appetit, qui ab hoc ſeculo mente tranſire didicerit. Sic Moyſes tranſiuit in deſerto, vt videret viſum, ſic Dauid cum videret impium exaltatum & eleuatum ſuper cedros Libani, tranſiuit & ecce non erat. quia iniquorum potentiam eſſe magnum aliquid fortaſſe credimus, niſi ad permanens ſeculum mente tranſeamus. Seruus vero hebræus emptus ſex annis ſeruire præcipitur, ita vt in ſeptimo liber exeat gratis. Quid enim per ſenarium numerum, niſi actiuæ vitæ perfectio deſignatur? Quid per ſeptenarium, niſi contemplatiua exprimitur? Sex ergo annis ſeruit, & ſeptimo egreditur liber, qui

per actiuam quam perfecte exhibuerit,ad contemplatiuæ vitæ libertatem transit. Et notandum quod gratis liber egreditur,quia hi qui post quam omnia fecerint, dicunt se inutiles seruos, eis proculdubio sicut ipsa actiua fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplatiua. Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat, quia omnino necesse est vt vnusquisque nostrum in hoc quod incipit perseueret, atque vsque ad finem operis in ea,quæ inchoauit intentione perduret. Ille quippe bene ad contemplatiuam transit, qui in actiua vita intentionis suæ vestem ad deteriora non mutauerit: & sunt nonnulli qui priusquam omnipotentis Dei seruitio socientur, iam bona operari diligunt. Sunt vero alii qui bona opera postquam ad seruitium omnipotentis Dei venerint discunt. qui ergo operationem bonam priusquam ad Dei seruitium veniret habere studuit, hebræus seruus cum vxore emptus est. Et plerunque is,qui talis est,potest ad contemplatiuam vitam transire,& tamen actiuam non deserere. vnde & illic subditur. Si habens vxorem, & vxor egrediatur simul. Cum eo enim ad libertatem,& vxor egreditur: quando is qui ad contemplationem peruenit,etiam foris actionem boni operis, qua prodesse possit aliis,non relinquit. Sin autem dominus dederit illi vxorem, & peperit filios ac filias, mulier, & liberi eius erunt domini sui, ipse vero exibit cum vestitu suo. Seruo empto dominus dat vxorem; cum prædicator quisque eum quem iuri omnipotentis Dei mancipauerit,bonæ actioni coniungit. Nam & prædicatores domini vocantur, sicut Helisæo prophetæ de prædicatore suo dicitur. Scis quod dominus tuus tollatur a te? vxor vero serui emptitii filios, & filias parit, quando ei bona actio fortes vel teneros fructus generat. Sed mulier quæ a domino data est, eidem domino cum filiis remanet, ipse vero seruus cum vestitu suo exit, quia bona actio vel eiusdem bonæ actionis fructus prædicatoris mercede reputantur, ipse vero in desiderii sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationem liber egreditur. Quod si dixerit seruus, diligo dominum meum,& vxorem,ac liberos,non egrediar liber. Seruus dominum suum diligit,quando prædicatoris verba solicita mente custodit. Vxorem quoque amans, & liberos, liber egredi recusat, quando actiuam vitam, eiusque fructum diligens, transire ad contemplatiuam non vult: quia bona se opera habere in ministerii sui seruitute considerans ad libertatis quietem renuit transire. Sed offerat eum dominus diis,& applicetur ad ostium,& postes,& perforet aurem eius subula, vt sit ei seruus in seculum. Is enim qui actiua disposuit vita perdurare, a do-

mino diis offertur: quando a prædicatore suo antiquorum patrum dictis imbuitur, quia nobis in via omnipotentis domini sacerdotes fuere, atque ad ostium & postes tabernaculi ducitur, vt de ingressu etenim tabernaculi aliquid audiat, & tremendi iudicii diem subtiliter agnoscat, ne per bona opera quæ facit placere hominibus appetat. sicq; auris eius subula perforatur, dum mens illius timoris Dei subtilitate percutitur, vt & verbi acumine transfixa per omne quod agit, nouerit se ingressum regni semper attendere, & quasi ab ostio a poste tabernaculi perforatam aurem portare, qui erit seruus in seculum, vt esse post seculum liber possit. In seculum etenim seruus est, qui per actiuam vitam hominibus seruire disposuit, vt post præsens seculum ad libertatem veram valeat peruenire, de qua per Paulum dicitur. Quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Tunc etenim vera in nobis libertas erit, cum ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra peruenerit. Nunc vero non solum actiua vita in seruitute est, sed ipsa quoque contemplatio qua super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfecta non obtinet, sed imitatur: quia illa quies intima in ænigmate videtur.

29 De tenenda sacri verbi mensura secundum qualitatem audientium. *In expositione beati Iob lib.* xvii. *cap.* 13.

Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritq; bos vel asinus in ea, dominus cisternæ reddet precium iumentorum. Quid est aperire cisternam, nisi intellectu valido scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bouem & asinum, id est mundum immundumq; animal, nisi fidelis quisque vel infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit cooperiat, ne illic bos vel asinus ruat, id est qui in sacro eloquio iam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelem paruulum aut infidelem, qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim iumentorum debet pretium: quia illud scilicet admisisse conuincitur, vnde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. Quisquis namque ad alta scientiæ fluenta perueniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba eius in scandalum siue munda, seu mens immunda capiatur. Operienda est itaque cisterna, quia coram paruulis mentibus tegenda est alta scientia, ne vnde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur.

30 De vtilitate confessionis. *In expositione beati Iob lib.xvi.cap.2.*

Cvm debet tibi quippiam frater tuus, & abstulerit pignus, ante solis occasum pignus restitue. Quid hoc loco pignoris nomine, nisi peccati confessio datur intelligi? Frater etenim noster debitor nobis efficitur, cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita vocamus. vnde peccatori seruo dicitur. Omne debitum dimisi tibi. Et in dominica quotidie oratione precamur. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui & nobis peccasse cognoscitur, peccati eius iam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nobis perpetratum est, postulamur. Qui enim peccatum quod commisit fatetur, & veniam petit, iam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere iubemur: quia priusquam in nobis per dolorem cordis sol iustitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere, a quo confessionem accipimus culpæ, vt qui se deliquisse in nos meminit, a nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit.

31 De appetenda quiete interna cordis mundicia.

In expositione beati Iob lib.xxiii.cap.20.& 21.

Qvod Moyses accepturus legem in montem ascendit. Quid est quod Moyses vt sublimia Dei præcepta perciperet alta conscendit, atque vt interna penetraret ab externis tumultibus occultatur? nisi quod sancti viri, qui exterioribus ministeriis deseruire officii necessitate coguntur, studiose semper ad cordis secreta refugiunt, ibiq; cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt, dum postpositis tumultibus actionum temporalium in contemplationis suæ verticem supernæ voluntatis sententiam perscrutantur.

32 De prædicatione doctorum Ecclesiæ.

In codice regul. pastoralis ii.par.cap.11.

Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. Duo circuli sint in latere vno, & duo in altero. Facies quoque vectes de lignis sethim, & operies auro, inducesq; circulos, qui sunt in arcæ lateribus, vt portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis. Quid per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos iubentur adiungi: quia in eo quod per quatuor mundi partes dilatata tenditur, procul dubio quatuor sancti euangelii libris accincta prædicatur. Vectesq; de lignis sethim fiunt, qui iisdem ad portandum circulis inseruntur: quia

fortes

fortes perseuerantesq́ doctores velut imputribilia ligna quærendi sunt, qui instructioni sacrorum voluminum semper inhærentes, sanctæ Ecclesiæ vnitatem denuncient, & quasi intromissi circulis arcam portent. Vectibus quippe arcam portare, est bonis doctoribus sanctam Ecclesiam ad rudes infidelium mentes prædicando deducere. Qui auro quoque iubentur operiri, vt cum sermone aliis insonant, ipsi etiam vitæ splendore fulgescant. De quibus apte subditur. Qui semper erunt in circulis, nec vnquam extrahantur ab eis: quia nimirum necesse est, vt qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis semper iubentur, vt cum portari arcam opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia videlicet cum spirituale aliquid a subditis pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærit discere cum quæstionem debet enodare. Sic circulis vectes inhæreant, vt doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditantes testamenti arcam sine mora eleuent, si quicquid necesse est protinus doceant. vnde bene primus pastor Ecclesiæ pastores cæteros admonet, dicens. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea, quæ in vobis est spe. Ac si aperte dicat, vt ad portandam arcam mora nulla præpediat, vectes circulis nunquam recedant.

33 De concordia noui ac veteris testamenti de mediatoris aduentu.

In comment. Ezechielis homil. VI.

Dvos quoque Cherubin aureos & productiles facies ex vtraque parte oraculi: Cherubin vnus sit in latere vno, & alter in altero, vtrunque latus propiciatorii tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantq́ se mutuo versis vultibus ad propiciatorium. Quid per propiciatorium, nisi mediator Dei & hominum designatur? De quo per Paulum dicitur. Quem posuit Deus propiciationem per fidem in sanguine ipsius. Quid vero per duo Cherubin, qui plenitudo scientiæ dicuntur, nisi vtraq́ testamenta signata sunt? ex quibus vnum summitate vna propiciatorii, aliud vero a summitate altera stat: quia quod testamentum vetus de incarnatione nostri redemptoris cœpit prophetando promittere, hoc testamentum nouum perfecte narrat expletum. Duo autem Cherubin ex auro mundissimo facta sunt: quia vtraq́ testamenta pura ac simplici veritate describuntur. Expandunt vero alas, & oraculum operiunt: quia nos, qui omnipotentis Dei oraculum sumus, a culpis imminentibus scripturæ sacræ ædificationem protegimur.

Cuius dum ſententias ſolicite aſpicimus ab errore ignorantiæ eius alis velamur. Duo vero Cherubin ſe mutuo reſpiciunt verſis vultibus in propiciatorium: quia vtraque teſtamenta nulla a ſe varietate diſcrepant, & quaſi ad ſemetipſa viciſſim facies tenent: quia dum quod vnum promittit hoc aliud exhibet, dum interpoſitum mediatorem Dei & hominum vident. Facies quippe a ſemetipſis Cherubin auerterent, ſi quod vnum teſtamentum promitteret, aliud negaret: ſed dum concorditer de mediatore Dei & hominum vnum loquuntur, viciſſim vt ſe reſpiciant in propiciatorium intendunt. Quid enim deſignauit teſtamentum vetus, hoc teſtamentum nouum exhibuit. Vt enim pauca de multis loquar, quid eſt quod Adam dormiente Eua producitur, niſi quod moriente Chriſto Eccleſia fidelium naſcitur? quid eſt quod Iſaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ ſuperimponitur, & viuit, niſi quod redemptor noſter ad paſſionem ductus lignum ſibi crucis ipſe portauit, & ſic ex humanitate eſt mortuus, vt tamen immortalis maneret ex diuinitate. Vera ergo teſtamenta ita ſibi in mediatorem Dei & hominum congruunt, vt quod vnum ſignat, hoc alterum exhibeat.

34 *In expoſitione euang. homil.* XXV. *Item unde ſupra.*

CHerubin plenitudo ſcientiæ dicitur. Et quid per duo cherubin, niſi vtraque teſtamenta ſignantur? Quid vero per propiciatorium, niſi incarnatus dominus figuratur? de quo Ioannes ait. Ipſe eſt enim propiciatio pro peccatis noſtris. Et dum teſtamentum vetus hoc fiendum denunciat, quod teſtamentum nouum de domino factum clamat, quaſi vtraque Cherubin ſe inuicem aſpiciunt, dum vultus in propiciatorium vertunt: quia dum inter ſe poſitum incarnatum dominum vident a ſuo aſpectu non diſcrepant, quæ diſpenſationis eius myſterium concorditer narrant.

35 De diſcrete tenenda doctoribus prædicationis menſura.

In expoſitione beati Iob lib. XX. *cap.* 1. *&* 2.

PAropſides & acetabula ac phialas, thurribula, & cyathos, in quibus offerenda ſunt libamina. Quid per phialas & cyathos, niſi menſura prædicationis accipitur, qua oportet vt exhortationis gratia ſingulis iuxta capacitatem ingenii conferatur? Debet enim is ſubtiliter qui docet perſpicere, ne plus ſtudeat, quam ab audiente capiatur, prædicare. Debet & ad infirmitatem audientium ſemetipſum contrahendo deſcendere, ne dum paruis ſublimia, & idcirco non profutura loquitur, ſe magis curet oſtendere, quam auditoribus prodeſſe. Iubente

autem domino non solum phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio? quid .n. per cyathos, nisi minima ac tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur domini & phialæ præparantur, & cyathi: quia videlicet in doctrina sacri eloquii non solum exhibenda sunt magna, & arcana quæ deebrient, sed etiam parua & subtilia, quæ quasi aperto gustu notitiam præstent.

36 *Item unde supra. in expos. euang. homilia vi.*

Qvid per phialas, nisi doctrina exuberans? & quid per cyathos, nisi parua atque angusta scientia designatur? Alius namque doctrinæ veritatis plenus, audientium mentes inebriat. per hoc ergo quod dicit profecto phialam porrigit. Alius explere, quod sentit, non valet, sed quia hoc vtcunque denunciat, profecto per cyathum gustum præbet. In Dei ergo tabernaculo, id est in sancta Ecclesia positi, si per doctrinæ sapientiam ministrare phialas minime possunt, in quantum pro diuinitatis largitate sufficiunt, proximis suis boni verbi dare cyathos debent.

37 De mysterio incarnationis dominicæ, eiusque per fidem membris adhærentibus.

In comment. Ezechielis lib. 1. homil. 6.

Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius, & calamos, & cyphos, & sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia. Quis in candelabro, nisi redemptor humani generis designatur? qui in natura humanitatis infulsit lumen diuinitatis, vt mundi candelabrum fieret, quatinus in eius lumine omnis peccator in quibus iaceret tenebris, videret? qui pro eo quod nostram naturam sine culpa suscepit, candelabrum tabernaculi de auro purissimo fieri iubetur. Ductile autem feriendo producitur, quia & redemptor noster qui ex conceptione & natiuitate perfectus Deus, & homo extitit, passionum ictus pertulit, & sic ad resurrectionis gloriam peruenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia & peccatum non habuit, & tamen eius corpus per passionis contumelias ad immortalitatem profecit. Nam iuxta animæ meritum quo percussionibus potuisset proficere omnino non habuit. In membris autem suis quæ nos sumus quotidie percussionibus proficit: quia dum nos tundimur & afficimur vt eius corpus esse mereamur, ipse proficit, de cuius corpore scriptum est. Ex quo totum corpus per nexum, &c. Hastile vero eius ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus eius est: quia inter tot aduersa, libera

ſtat. Calami autem qui de haſtili prodeũt, prædicatores ſunt qui dulcem ſonum in mundo ædiderunt, videlicet canticum nouum. Cyphi autem vino repleri ſolent. Quid ergo ora doctorum niſi cyphi ſunt, qui vino nos ſcientiæ ebriant, vt oblectamenta mundi, quæ amauimus, obliuiſcamur? Sphærula enim quid eſt aliud niſi volubilitas prædicationis? Sphærula enim ex omni parte voluitur, & prædicatio quæ nec aduerſitate retineri poteſt, nec proſperitatibus eleuatur, ſphæra eſt: quia inter aduerſa fortis, & inter proſpera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. In curſu ergo ſuo figi non valet: quia per cuncta ſe volubiliter trahit. Vt autem hoc quod exempli cauſa protulimus exequamur, bene poſt calamos cyphos & ſphærulas in candelabro lilia deſcribuntur: quia poſt hanc quam diximus prædicationis ebrietatem, atque volubilitatem, illa virens patria ſequitur, quæ animabus ſanctis id eſt floribus vernat æternis. cyphi ergo, & ſphærulæ ad laborem pertinent, lilia ad retributionem.

38 De cauendis murmurationibus contra rectores ſuos quibuſlibet ſpiritualibus ſubditis. *In expoſitione beati Iob lib. XXV. cap. 22.*

Tabernaculum vero ita fiet, decem cortinis de byſſo retorta, & hyacintho variatas opere plumario facies. Et paulo poſt. Facies & ſaga cilicina vndecim, ad operiendum tectum tabernaculi. & iterum. Facies & operimentum aliud de pellibus arietum. Quid per pelles, & cilicia, quibus tabernaculum tegitur, niſi groſſas hominum mentes accipimus, quæ aliquando in Eccleſia, occulto Dei iudicio, quamuis duræ ſint præferuntur? Quæ quia ſeruire curis temporalibus non timent, oportet vt tentationũ ventos & pluuias de huius mundi contrarietatibus portent. Quid vero per hyacinthum, coccum, byſſumq́ ſignatur, niſi ſanctorum vita tenera, ſed clara? quæ dum caute in tabernaculo ſub ciliciis, & pellibus abſconditur, ſua integra pulchritudo ſeruatur. vt enim in interiora tabernaculi byſſus fulgeat, coccus corruſcet, hyacinthus cæruleo colore reſplendeat, deſuper pelles & cilicia imbres ventos & puluerem portant. Quæ igitur magnis virtutibus in ſanctæ Eccleſiæ ſinu proficiunt, præpoſitorum ſuorum vitam deſpicere non debent, cum vacare eos rebus exterioribus vident: quia hoc quod ipſi ſecuri intima penetrant ex illorum adiumento eſt, qui contra procellas huius ſeculi exterius laborant. Quam enim candoris ſui gratiam retineret, ſi byſſum pluuia tangeret? aut quid fulgoris atque claritatis coccus, vel hyacinthus oſtenderet, ſi hæc ſuſceptus puluis fœdaret. Sit ergo

desuper textura cilicii fortis ad puluerem, sit inferius color hyacinthinus aptus ad decorem: ornent Ecclesiam, qui solis rebus spiritualibus vacant, tegant Ecclesiam quos & labor rerum corporalium non grauat. Nequaquam ergo contra rectorem suum exteriora agentem murmuret is, qui intra sanctam Ecclesiam iam spiritualiter fulget. Si enim tu secure interius vt coccus rutilas, cilicium, quo protegeris, cur accusas?

39 *In expositione euang. homil. xxxviii.*

Cortinis tabernaculi intexi coccus bis tinctas iubetur. vos estis fratres, vos estis cortinæ tabernaculi, qui per fidem in vestris cordibus secreta cœlestia velatis. Sed cortinis tabernaculi bis tinctus coccus debet inesse. Coccus quippe ignis speciem tenet. Quid vero est charitas nisi ignis? sed ista charitas esse bis tincta debet, vt tingatur per amorem Dei, tingatur & per amorem proximi. Qui .n. sic amat Deum vt per contemplationem eius negligat proximum, coccus quidem est, sed bis tinctus non est. Rursum qui sic amat proximum vt tamen contemplationẽ per eius amorem derelinquat coccus est, sed bis tinctus nõ est. Vt ergo charitas vestra bis tinctus coccus esse valeat, & ad amorẽ Dei, & ad amorem proximi se accendat, quatinus nec ex compassione proximi, contemplationem relinquat Dei, nec plusquam debet inhærens contemplationi Dei, compassionem abiiciat proximi. Omnis itaque homo inter homines viuens, sic ad eum anhelet, quem desiderat, vt tamen hunc non deserat cum quo currebat, & sic huic adiutorium ferat vt ab illo nullatenus torpeat, ad quem festinabat.

40 De mysterio prænunciatæ prophetarum atque apostolorum celsitudinis. *In expositione beati Iob lib. xxviii. cap. 9.*

Qvod cum dominus tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas iubet. Quid per tabularum bases argenteas, nisi prophetarum potest ordo signari? qui dum primi aperte de dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases eos conspicimus a fundamento surgere, & superpositæ fabricæ pondera sustinere. Ad Moysen ergo dominus cum tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earũ bases argenteas iubet. Quid enim per tabulas, nisi apostoli extensa in mundum prædicatione dilatati? Quid per bases argenteas, nisi prophetæ signantur? qui superimpositas tabulas ipsi firmi & fusiles sustinẽt: quia apostolorum vita dũ eorum prædicatione instruitur, eorum & auctoritate solidatur. vnde & coniunctæ binæ bases singulis tabulis supponuntur: quia dum prophetæ sancti in verbis suis de mediatoris incarnatione cõ-

cordant, subsequentes prædicatores Ecclesiæ indubitanter ædificant, vt cum a semetipsis non discrepant, illos robustius figant, nec immerito bases, quibus prophetæ signantur, vt ex argento debeant fundi præcipitur. Argenti quippe claritas ex vsu seruatur: sine vsu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta ante mediatoris aduentum: quia in vsum spiritualis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam mediator adueniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu tersit, quicquid lucis in eis latebat, inclaruit, sensusque patrum præcedentium in vsum dedit: quia verba rebus exposuit.

41 De mysterio prædicationis doctorum Ecclesiæ.
In expositione beati Iob lib. xxviii. *cap.* 9.

Quod columnarum quatuor ante quibus velum pendere præcipitur esse bases argenteas dominus iubet. Cum typo Ecclesiæ tabernaculum figeretur ad Moysen dicitur, vt columnarum quatuor interius positarum bases esse argenteæ debeant. In argento enim quid aliud quam claritas diuini sermonis accipitur? sicut scriptum est. Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum probatū terræ? Bases ergo argento vestitæ, quatuor columnas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ecclesiæ diuino eloquio decorati, vt in cunctis se exemplum præbeant, quatuor euangelistarum dicta, & ore, & operibus portant.

42 De veteris ac noui testamenti patrum monita per spiritum concordia. *In comment. Ezechielis lib.* ii. *homil.* 15.

In constructione tabernaculi vt columnæ argenteæ interius starent, paxilli ærei figi per circuitum exterius iussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. De quibus & paulo post scriptum est. Facies paxillos tabernaculi, & atrii cū funibus suis. Patres veteris testamenti, quia ab ipsa incarnatione redemptoris nostri per interualla temporum longius constiterunt, foris esse iussi sunt. Et quidem ab Abel sanguine, passio iam cœpit Ecclesiæ, & vna est Ecclesia electorum præcedentium atque sequentium. Sed tamen quia discipulis dicitur. Multi reges & prophetæ voluere videre quæ videtis, & non viderunt: antiquis patribus quasi foris stetisse, est redemptoris nostri præsentiam corporalem non vidisse. Exterius igitur sed tamen non diuisi a sancta Ecclesia fuere: quia mente & opere, prædicatione ista iam fidei sacramenta tenuerunt, istam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem conspexerunt, quā nos non adhuc præstolando, sed iam habendo conspicimus. Sicut .n. nos in præterita passione redemptoris nostri, ita illi per fidem in eadem postuen-

tura saluati sunt Illi ergo foris non extra mysterium, sed extra tempus. vnde & in constructione tabernaculi, vt columnæ argenteæ interius sta rent, paxilli ærei in circuitu figi per circuitum exterius iussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columnæ itaque argenteæ interius, paxilli vero ærei in circuitu figuntur, atque in ipsis funes ligati sunt, vt tabernaculum fixum maneret: quia videlicet vt sancti apo stoli in luce sermonis sui so lidi starent, vt totum tabernaculum id est sancta Ecclesia in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli ærei patres veteris testamenti ac prophetæ exterius fixi sunt: qui verborum suorum funibus prædicatorum mentes in soliditate stringerent, atq; in hoc Dei paxilli sunt, vt habitaculum in statu fidei ligarent. Extra ergo paxilli sunt: quia ante tempus huius sanctæ Ecclesiæ fuere, sed tamen ligant eos qui in ipsa sunt: quia cœlestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, credibilia omnibus fecerunt. Vt ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent: quia vt sancti apostoli perfecte incarnationis dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc priusquam fieret & prædicere potuere. Nec immerito columnæ argenteæ, paxilli vero ærei facti sunt: quia quod clare iam apostoli prædicant, hoc prophetæ sub intellectu mystico obscure locuti sunt. Recte ergo per æris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuere. Sancti vero apostoli quia redemptoris nostri mysterio lucem prædicationis habue runt pro argenteis columnis expressi sunt. Et notandum quod argen tum sonat & lucet, æs vero sonat, & non lucet: quia prædicatores no ui testamenti aperte locuti sunt, quæ etiam monstrare potuerunt Prædicatores vero testamenti veteris, quia per allegoriarum vmbras de cœlesti mysterio obscura dicta protulere, quasi sine luce sonitum dederunt.

43 De bona qualitate sacerdotum eiusq; exhibendi claritate operis. *In codice epist. ex regi. lib. 1. cap. 24.*

FAcient autem superhumerale de auro & hyacintho, ac purpura crocoq; bis tincto & bysso retorta. Supernæ vocis imperio in vtroq; humero sacerdos velamine superhumeralis astringitur, vt contra aduersa ac prospera virtutum semper ornameto muniatur, quatinus iuxta vocem Pauli, per arma iustitiæ a dextris sinistrisq; gradiens, cum ad sola quæ anteriora sunt nititur, in nullo delectationis infimæ latere flectatur. Non hunc prospera eleuent, nec aduersa conturbent, non blanda vsq; ad voluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant,

vt dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in vtroq; humero superhumeralis pulchritudine tegatur, ostendat. Quod recte etiam superhumerale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri bysso præcipitur: vt quanta sacerdos clarescere virtutum diuersitate debeat, demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, vt in eo intellectus sapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus qui aereo cœruleo colore resplendet, adiungitur: vt per omne quod intelligendo penetrat, non ad fauores infimos, sed ad amorem cœlestium surgat, ne dum suis incautus laudibus capitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque ac hyacintho purpura permiscetur, vt videlicet sacerdotale cor cum summa, quæ prædicat, speret: in semetipso etiam suggestiones vitiorum reprimat, eisq; velut ex regia potestate contradicat, quatinus nobilitatem semper intimæ regenerationis aspiciat, & cœlestis regni sibi additum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum dicitur. Vos autem genus electum regale sacerdotium. De hac etiam potestate, qua vitia subigimus, Ioannis voce roboramur, qui ait Quot quot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hanc dignitatem fortitudinis psalmista considerat, dicens. Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum: quia nimirum sanctorum mens principaliter in summis erigitur, & cum exterius perpeti abiecta cernuntur. Auro autem & hyacintho, ac purpuræ, bis tinctus coccus adiungitur, vt ante interni iudicis oculos omnia virtutum bona ex caritate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitris flamma intimi amoris accendat. quæ scilicet caritas, quia Deum simul ac proximum diligit, quasi coccus ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat, vt & proximorum curam exsequitur vt a diuino amore torpescat, qui vnum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cum mens ad præcepta caritatis tenditur, restat proculdubio vt per abstinentiam caro maceretur. vnde & bis tincto cocco torta byssus adiungitur. De terra etenim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens decor mundiciæ corporalis castitas designatur? quæ videlicet torta pulchritudini superhumeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectum mundiciæ candorem ducitur, cum per abstinentiam caro fatigatur. Cumq; inter virtutes cæteras etiam afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diuersa superhumeralis specie byssus torta candescit.

44 De promissi sacerdotalis indumenti mysterio, de exhibenda horum doctrinæque pulchritudine doctorum sequentium.

In codice pastoralis cap. 2. part. 2.

RAtionale quoque iudicii facies opere polimito. Diuina voce præcipitur vt in Aaron pectore rationale iudicii vittis ligantibus imprimatur, quatinus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant, sed ratio sola constringat, ne indiscretum quid vel inutile cogitet. qui est ad exemplum aliis constitutus, ex grauitate vitæ semper debet ostendere, quantam in pectore rationem portet. In quo etiam rationali vigilanter adiungitur, vt duodecim patriarcharum nomina describantur. Adscriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc irreprehensibiliter graditur, cum exempla patrum præcedentium indesinenter intuetur, cum sanctorum vestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale iudicii vocatur: quia debet rector subtili examine bona malaque discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant studiose cogitare, nihilque proprium quærere, sed sua commoda propinquorum bona deputare. vnde illic scriptum est. Pones autem in rationale iudicii doctrinam & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram domino, & gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu domini semper. Sacerdotis quippe iudicium filiorum Israel in pectore coram domini conspectu gestare, est subiectorum causas pro sola interni iudicis intentione discutere: vt nihil se ei humanitatis admisceat, in hoc quod diuina positus vice dispensat, ne correctionis studia priuatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia æmulator ostenditur, quæ sua sunt non exequatur, ne tranquillitatem iudicii, aut latens inuidia maculet, aut præceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror eius, qui super omnia præsidet, videlicet iudicis intimi, non sine magno regantur timore subiecti.

46 De primorum prædicatorum significationibus.

In expositione beati Iob lib xxviii cap. 9.

QVod sacerdos cum in tabernaculum ingreditur, duodecim lapides in pectore portare iubetur, sculptis nominibus filiorum Israel. Cuius per hunc pontificem, nisi redemptoris nostri persona figuratur? quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens Pontifex noster dum fortes in ipso exordio prædicatores exhibuit, duodecim lapides

ſub capite in prima ſui corporis parte portauit. Sancti itaque apoſto li, & pro prima oſtenſione ornamenti lapides ſunt, in pectore & pro prima ſoliditate ædificii in ſolo fundamenta.

46 De ſeruanda doctoribus vnitatis concordia per diſcretum prædicationis myſterium. *In codice epiſt. ex reg. lib. 1. cap. 24.*

DEorſum ad pedes tunicæ per circuitum quaſi mala punica facies. Cum rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur attendat: ne ſi inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur, & cum fortaſſe ſapiens uideri deſiderat, vnitatis compagem inſipienter abſcindat: hinc namque veritas dicit. Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos. Per ſal quippe verbi ſapientia deſignatur. Qui igitur loqui ſapienter nititur: magnopere metuat, ne eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait. Non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Hinc in ſacerdotis veſte iuxta diuinam vocem, tintinnabulis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica, niſi fidei vnitas deſignatur? Nam ſicut in malo punico vno exterius cortice multa interius grana muniuntur: ſic innumeros ſanctæ Eccleſiæ populos vnitas fidei contegit, quos intus diuerſitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod iam præmiſimus per ſemetipſam diſcipulis veritas clamat. Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos, ac ſi figurate per habitum ſacerdotis dicat. Mala punica tintinnabulis iungite, vt per omne quod dicitis prouida mente vnitatem fidei, & dilectionem pacis in vobis cauta obſeruatione teneatis.

47 De exhibenda doctoribus prædicationis inſtantia. *In cod. epiſt. ex regiſt. lib. 1. cap. 24.*

QVod diuina voce in extremitate tunicæ ſacerdotis malis punicis tintinnabula iubentur miſceri. Moyſi præcipitur vt tabernaculum ſacerdos ingrediẽs tintinnabulis ambiatur, vt videlicet voces prædicationis habeat, ne ſuperni ſpeculatoris iudicium ex ſilentio offendat. Scriptum quippe eſt. Audiatur ſonitus quando ingreditur vel egreditur ſanctuarium in conſpectu domini, & non moriatur. Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus non auditur: quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Apte autem tintinnabula veſtimentis illius deſcribuntur inſerta. Veſti menta etenim ſacerdotis, quid aliud quam recta opera debemus accipere? propheta atteſtante, qui ait. Sacerdotes tui induantur iuſtitiam.

Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, vt vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque opera sacerdotis clament.

48 De boni exhibitione operis per districtam mentis custodiam.

In expositione beati Iob lib.i. cap. 39.

Svme tibi aromata & stacten, & onycham, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia. faciesq; thymiama compositũ opere vnguentarii, mixtum diligenter et purum. Thymiama ex aromatibus compositum facimus, cum in altari boni operis virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit: quia quanto virtus virtuti iungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur. vbi & bene subiungitur. Cumq; in tenuissimum puluerem vniuersa aromata contuderis, ponas ex eo coram testimonii tabernaculo. In tenuissimũ puluerem aromata vniuersa conterimus: cũ bona nostra quasi in pila cordis occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint subtiliter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitando terrere, & vsque ad subtilitatem occulti examinis reuocare. Et notandum quod de eodem puluere dicitur. Pones ex eo coram testimonii tabernaculo. Quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hæc mens subtilius recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durumq; sit bonum quod agitur: ne si hoc arcta retractationis manus non comminuat, odorem de se subtilius non aspergat.

49 De restringendo gulæ vitio. *In expositione beati Iob lib.x. cap.14.*

Sedit populus comedere, & bibere, & surrexerunt ludere. Esus potusq; ad lusum impulit, lusus ad idolatriam traxit: quia si voracitatis culpa nequaquam caute conspicitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone attestante, qui ait. Qui modica spernit paulatim decidit. Si enim curare parua negligimus, insensibiliter seducti audenter etiam maiora perpetramus.

50 De tenenda rectoribus erga subditos discretione pietatis ac seueritatis moderamine. *In expositione beati Io. xx. cap. 6.*

Descende peccauit populus tuus. ædificare lectorem valde etiam iuxta historiam potest, si perpendat quomodo bonis rectoribus mixta sit, & regendi auctoritas & benignitas consolandi. Disciplina enim vel misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectori debet, & iuste consulens misericordia & pie seuiens disciplina. Intueri namque libet in Moyse pectore misericordiam cum seueritate sociatam. videamus amantem pie, & districte

feuientem. Certe cum Israeliticus populus ante Dei oculos pœnæ inueniabilem contraxisset offensam, ita vt eius rector audiret. descen de, peccauit populus tuus. ac si ei diuina vox diceret. Qui in tali peccato lapsus est, iam meus non est, atque subiungeret. Dimitte me vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos faciamq́ te in gentem magnam, ille semel & iterum pro populo cui præerat obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait. Aut dimitte eis hanc noxiam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amauit, pro cuius vita de libro vitæ deleri se petiit: sed tamen iste qui tanto eius amore populi constringitur, contra eius culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima culpæ veniam, ne delerentur, obtinuit, ad eundem populum veniens ait. Ponat vir gladium super fœmur suum. Ite & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem & proximum, & amicum suum, cecideruntq́ in die illo, quasi xx. tria milia hominum. Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit: intus arsit ignibus amoris, foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, vt se pro illis coram domino morti offerre non dubitaret: tanta seueritas, vt eos quos diuinitus ferire timuerat, ipse iudicii gladio feriret. Sic amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amauit, vt eos etiam domino parcente prosterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator mirabilis. Causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladiis allegauit. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit, foris seuiens culpam feriendo consumpsit. Succurrit eis omnibus ostensa morte paucorum, & idcirco omnipotens Deus fidelem famulum citius exaudiuit, agentem pro populo: quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi vtrunque Moyses miscuit, vt ne disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ.

61 De distinguenda diuina iracundia. *In expositione beati Iob lib. ix. cap. 12.*

Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos. Omnes sancti qui iræ Dei obuiant ab ipso accipiunt, vt contra impetum percussionis eius opponantur, atque vt ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum, eosq́ vis diuina sibi opponit secum: quia in eo quod aduersum seuientis iram foras obtinent, intus eos gratia irascentis fouet, & famulantes interius leuat, quos quasi aduersantes exterius tolerat.

tolerat. Portat ergo contradictionem deprecantium quam aspirat, & velut nolenti imponitur, quod ab ipso vt fiat operatur: Moysi ergo dicit. Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, faciamq; te in gentem magnam. Quid est seruo dicere dimitte me, nisi deprecandi ausum præbere? ac si ei aperte diceretur. Pensa quanti apud me valeas, & cognosce, quia obtinere poteris quicquid pro populo exoras. Sed dum hæc ita sint, nimis legentis animam mouet. Quid est vt e contra in beati Iob historia per eundem sanctum virum dicitur. Deus cuius resistere iræ nemo potest: mirum valde, quod iræ Dei nullum posse resistere dicitur, cum multos indignationi supernæ animaduersionis obuiasse eloquia diuina testentur. An non iræ Dei idem Moyses restitit, qui pro cadente populo erectus, ipsum supernæ percussionis impetum mortis suæ oblatione restrinxit, dicens? Dimitte illis hanc noxam, alioquin dele me de libro quem scripsisti. An non iræ Dei Aaron restitit? cum inter viuentes ac mortuos thurribulum sumpsit, atq; animaduersionis ignem incensi fumo temperauit? an non Phinees iræ Dei restitit? qui luxuriantes cum alienigenis in ipso nutu trucidans zelum suum diuinæ indignationis obtulit, & furorem gladio placauit? an non Dauid iræ Dei restitit, qui angelo ferienti se offerens placationis gratiam, & ante tempus propositum exegit? an non Helias iræ Dei restitit, qui longo iam tempore terra arente subductas de cœlo pluuias verbo reuocauit? Quomodo igitur diuinæ iræ nullum posse resistere dicitur, cum multos sæpe restitisse exemplis existentibus demonstratur? Sed si subtiliter & beati Iob eloquia, & illorum facta pensamus, & verum cognoscimus quia diuinæ iræ non resistitur, & verum quia multi sæpe restiterunt. namque plerique sanctorum iræ domini sicut vniuscuiusque superius ordo narratur, edocuit. Resistere autem iræ Dei non potest, cum eius indignatio se se, vt dixerim, medullitus mouet. Quæ dum se mouerit, hanc oppositio humana non retinet, nec se vtiliter cuiuslibet deprecatio obiicit, cum semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc enim quod Moyses qui reatum totius plebis apud Deum suis precibus tersit, dum se obicem obtulit, diuinæ iracundiæ vim placauit. Ad petram Oreb veniens & pro aquæ exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi domino irascente non potuit. Et sæpe hac de re affligitur, sæpe desiderio se excitante turbatur, & dispositæ vltionis iracundiam repellere a semetipso non valuit, qui hanc volente domino & a populo amouit. Hinc Dauid quia prostrata plebe postmodum angeli gladium præce

compescuit, prius plorans, & ieiunans nudis pedibus filium fugit, & quousque perpetrati facinoris vltionem ad plenum receperit, iram Dei nequaquam valuit per semetipsum temperare. hinc Elias vt sicut homo parum aliquid quasi de diuina animaduersione sentiret, qui verbo cœlos aperuit, ante indignationem mulieris territus per desertum fugit, & pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat aliis per interuentionem.

52 De prædicatorum vita doctrinaq;.

In codice past. cap. 26.

Ponat vir gladium super fœmur suum, ite & redite de porta vsque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisq; fratrem & amicũ & proximum suum. Gladium quippe super fœmur ponere, est prædicationis studium voluptatibus carnis anteferre: vt cum sancta quis studet dicere, curet, necesse est illicitas suggestiones edomare. De porta vsque ad portam ire, est a vitio vsque ad vitium per quod ad mentem mors ingreditur, increpando discurrere. Per medium vero castrorum transire, est tanta æqualitate intra ecclesiam viuere, vt qui delinquentium culpas redarguit, in nullius se debeat fauorem declinare. vnde & recte subiungitur. Occidat vir fratrem & amicum & proximum suum, fratrem scilicet & amicum & proximum interficit, qui cum punienda inuenit, ab increpationis gladio nec eis quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo diuini amoris excitatur, profecto esse se Dei denegat, qui in quantum sufficit increpare vitam carnalium recusat.

53 De dono spiritus per illustrationem supernæ gratiæ desiderantibus dato. *In comment. Ezechielis homil. i. part. ultima.*

Cvm egrederetur Moyses ad tabernaculum surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantq; tergum Moysi, donec ingrederetur tentorium: ingresso autem illo tabernaculum fœderis, descendebat columna nubis. Vniuersis patet quod columna nubis stabat ante ostium, loquebaturq; Deus cum Moyse cernentibus filiis Israel cum staret columna ad ostium tabernaculi, stabantq; ipsi & adorabant per fores tabernaculorum suorum. Hebræus populus de Aegyptia seruitute liberatus, cum loquente domino columna nubis cerneret, vnusquisque in tabernaculi sui foribus stabat, & adorabat, de quibus & dicitur. Cum egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui. Quid est enim populum columna nubis aspicere, & in tabernaculi

sui foribus stare, atque adorare? nisi quod humana mens cum superiora illa atque cœlestia vtcunque in ænigmate conspicit, iam claustra habitationis corporeæ per subleuatam cogitationem exit, atque illum humiliter adorat? Cuius & si videre substantiam non valet, iam tamen eius potentiam per illuminationem spiritus miratur. Et cum Moyses tabernaculum ingreditur eius tergum populus aspicit, & in papiliorum suorum ostiis consistit: quia cum sanctus quisque prædicator alta de domino loquitur, supernæ habitationis iam vtcunque tabernaculum ingreditur. Cuius prædicationis infimi quique & si veritatem plene pensare non possunt, tamen velut terga aspiciunt: quia postrema, quæ præualent per intellectum sequũtur. Sed in ipsis quoque minimis quæ capere sufficiunt, iam de suis papilionibus quasi exeunt, atque in hostiis stant: quia & habitacula carnis relinquere, & ad illa æternæ vitæ gaudia, quæ audiunt, progredi conantur.

54 De diuisione scientiæ. *In expositione beati Iob. lib. xviii. cap. 36. et 37.*

NON poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo, & viuet. Huic dominicæ sententiæ quæ ad Moysen dicitur, non enim videbit me homo, & viuet, Ioannem audi concordantem, qui ait, Deum nemo vidit vnquam. Sed testamenti veteris patres intueor multos, quorum teste ipsa sacræ lectionis historia Deum vidisse cognosco. vidit quippe Iacob Deum, qui ait. Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Vidit Moyses dominum, de quo scriptum est. Loquebatur dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Vidit Iob Deum, qui dicit. Auditu auris audiat te, nunc autem oculus meus videt te. Vidit Esaias dominum, qui ait. Anno quo mortuus est rex Ozias vidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Vidit Michæas dominum, qui dicit. Vidi dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei a dextris, & a sinistris. Quid est ergo quod tot testamenti veteris patres dominum se vidisse testati sunt, & tamen ipse dicit. non enim videbit me homo, & viuet. & Ioannes ait. Deum nemo vidit vnquam: nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia quamdiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest, vt anima gratia spiritus afflata per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim eius essentiæ non pertingat. Hinc est enim quod Iacob qui Deum se vidisse testatur. hunc non nisi in angelo vidit. Hinc est quod Moyses, qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet homo ad amicum

ſuum, ei inter ipſa verba ſuæ locutionis dicit. Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi te ipſum manifeſte, vt videam te. Certe enim ſi Deus non erat cum quo loquebatur, oſtende mihi Deum diceret, & non oſtende temetipſum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat videre quem videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur, quia cum ſitiebat per incircumſcriptam naturæ ſuæ claritatem cernere, quem iam cœperat per quaſdam imagines videre, vt ſic ſuperna eſſentia mentis eius oculis adeſſet, quatinus eis ad æternitatis viſionem nulla imago creata temporaliter inter eſſet. Et viderunt ergo patres teſtamenti veteris dominum, & tamen iuxta Ioannis vocem, Deum nemo vidit vnquam. Et iuxta eiuſdem domini vocem, nemo Deum vidit, & vixit: quia in hac mortali carne conſiſtentibus & videri potuit per quaſdam circumſcriptas imagines, & videri non poteſt per incircumſcriptum lumen æternitatis. Sin vero quibuſdam poteſt in hac adhuc corruptibili carne viuentibus, ſed tamen inæſtimabili virtute creſcentibus quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri, hoc quoq; eiuſdem veritatis ſententia non abhorret, qua dicitur. Non enim videbit me homo & viuet: quoniam quiſquis ſapientiam, quæ Dei eſt vidit, huic vitæ funditus moritur, nec iam eius amore tenetur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter viuit: quia nemo poteſt amplecti Deum ſimul & ſeculum. Quoniam enim Deum videt, eo ipſe moritur, quo vel intentione cordis, vel effectu operis ab huius vitæ delectationibus tota mente ſeparatur. Nemo ergo Deum vidit & vixit: ac ſi aperte diceretur. nullus vnquam Deum ſpiritualiter vidit, & mundo carnaliter viuit. Sciendum verum eſt quod fuere nonnulli, qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis in claritate quidem ſua conſpici, ſed in natura minime videri, quos nimirum minor inquiſitionis ſubtilitas fefellit. Neq; enim illi ſimplici, & incommutabili eſſentiæ aliud claritas aliud natura, ſed ipſa ei natura ſua claritas, ipſa claritas natura eſt. Quia etenim ſuis dilectoribus hæc Dei ſapentia ſe quandoque oſtenderet, ipſe pollicetur, dicens. Qui diligit me & patrem meum ego diligam eum, & manifeſtabo meipſum illi. ac ſi patenter dicat. Qui in veſtra me cernitis, reſtat vt in mea me natura videatis. hinc rurſum ait. Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt. hinc Paulus dicit. Nunc videmus per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Sed quia de Deo per primũ Eccleſiæ prædicatorem dicitur, in quem deſiderant an-

geli prospicere: sunt nonnulli qui nequaquam Deum videre vel angelos suspicantur. Et tamen dictum per veritatis sententiam scimus. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Nunquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed si sententia vtraque confertur, quia sibi nequaquam dispar sit agnoscitur. Deum quippe angeli & vident & videre desiderant, & intueri sitiunt, & intuentur. Si enim sic videre desiderant, vt effectu sui desiderii minime perfruantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati vero angeli ab omni pœna anxietatis longe sunt: quia nunquam simul pœna & beatitudo conueniunt. Rursum cum eos dicimus Dei visione satiari: quia & psalmista ait. Satiabor dum manifestabitur gloria tua. Considerandum nobis est, quoniam satietatem solet fastidium subsequi. vt ergo recte sibi vtraque conueniant, dicat veritas quia semper vident, dicat prædicator egregius, quia semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore: quia desiderium satietas comitatur: & satiantur sine fastidio, quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque & nos erimus, quando ad ipsum fontem vitæ venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis, simul atque satietas. sed longe abest a siti necessitas, longe a satietate fastidium: quia & sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum ipsum, quod erit præmium laboris nostri, vt post mortalitatis huius tenebras, accensa eius luce gaudeamus.

55 De credulitate Iudaici populi. *In expositione beati Iob lib.* XXV. *cap.* 14.

EST locus apud me, & stabis super petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ. & paulo post. Tollam manum meam, & videbis posteriora mea. Per locum Ecclesiam, per petram dominus, per Moysen vero multitudo est plebis Israelitici figurata, quæ domino in terra prædicante non credidit. Ipsa ergo in petra stetit terga domini transeuntis aspiciens: quia videlicet post passionem ascensionemque dominicam, intra Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit, & cuius præsentiam non vidit, eius posteriora agnouit.

56 De sanctæ Ecclesiæ celsitudine. *Item unde supra.*

In expositione beati Iob lib. XXXV. *cap.* 6.

QVia ex sola catholicæ veritatis conspicitur, apud se esse locum dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, vt Dei faciem contempletur: quia nisi quis dominus fidei soliditatem tenue-

rit, diuinam præsentiam non agnoscit · de qua soliditate dominus dicit. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Sola quippe est, per quam sacrificium dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia dominus præcepit, dicens. In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. In vna namque domo agnus comeditur: quia in vna catholica Ecclesia, vera hostia redemptoris immolatur, de cuius carnibus diuina lex efferri prohibet, quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuose peragitur. vnde & mercede denarii non nisi qui intra vineam laborauerant acceperunt, sola est quæ intra se positas valida caritatis compage custodit. Vnde & aqua diluuii arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit.

57 De originali culpa per prolem vel quod prauitatis imitatio punienda sit. *In expositione beati Iob lib.* xv. *cap.* 22.

Qvi reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem. Cum scriptum sit, quid est quod inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud in terra Israel dicentes. Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt? Viuo ego dicit dominus Deus, si erit nobis vltra parabola hæc in prouerbium in Israel? Ecce omnes animæ meæ sunt, vt anima patris, ita & anima filii mea est. Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Quid est quod nunc per Moysen domino dicitur, qui reddis iniquitatem patrum in filios ac nepotes? Sed in vtraque hac sententia, dum dissimilis sensus inuenitur, auditoris animus vt discretionis viam subtiliter requirat, instruitur. Peccatum quippe originale a parentibus trahimus, & nisi per gratiam baptismatis soluamur, etiam parentum peccata portamus: quia vnum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddet ergo iniquitatem patrum in filios, dū pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. & rursum non reddit iniquitatem patrum in filios: quia cum ab originali culpa per baptismum liberamur, non iam parentum culpas; sed quas ipsi committimus habemus. Quod tamen intelligi etiam aliter potest: quia quisquis praui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto constringitur. Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius grauatur. vnde fit vt iniquus filius iniqui patris, non solum sua, quæ attulit, sed etiam patris peccata persoluat, cum uitiis patris, quibus iratum dominum nō ignorat, etiam suam adhuc malitiam adiungere non formidat. Et iustum

est, vt qui sub districto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persoluere: vnde & illic dictum est. Anima patris mea est, &c. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: quia in carne nonnunquam filii etiam ex patris peccato perimuntur. Deleto autem originali peccato ex parentum nequitia, in anima non tenetur. Quid enim est, quod paruuli plerunque a dæmonibus arripiuntur: nisi caro filii ex patris pœna mulctatur? In semetipso enim percutitur pater iniquus, & percussionis vim sentire contemnit: plerunque percutitur in filiis, vt acriter vratur, & dolor patris carni filiorum redditur, quatinus per filiorum pœnas mens patris iniqua puniatur. Cum vero non paruuli, sed iam prouectiores filii ex parentum culpa feriuntur, quid aliud aperte datur intelligi: nisi quod illorum etiam pœnas luunt, quorum facta sequuti sunt. vnde & recte dicitur. Vsque ad tertiam & quartam progeniem: quia enim vsque ad tertiam & quartam progeniem, eam quam imitantur, filii parentum vitam possunt videre, vsque ad eos vltio extenditur, qui viderunt quod male sequerentur.

58 De electorum intra sanctam Ecclesiam operationibus.

In expositione beati Iob. lib. xxx. cap. 10.

Qvicquid in cultum ornamentorum, & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus tribuerunt. Armillas & inaures annulos & dextralia, omne vas aureum in donaria domini separatum est. Si quis habuit hyacinthum, purpura, coccum bis tinctum, byssum, & pilos caprarum. In ornamento tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultus sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas, quæ lacertos astringunt: nisi præpositorum valide laborantium opera demonstrantur? Et quod per inaures, nisi subditorum obedientia exprimitur? quid per annulos, nisi signaculum præceptorum Dei? Plerunque enim magistri signant, quid ab auditoribus capi non posse, considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorantur? quid per vas aureum in donaria domini separatum, nisi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto ab inferiorum amore disiungitur, quanto ad sola, quæ æterna sunt amando subleuatur. Quid per hyacinthum, nisi spes cœlestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tollerantia passionum, amore regni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi caritas demonstratur? quæ pro perfectione bis tingitur: quia Dei & proximi dilectione decoratur.

Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? & quid per pilos caprarum, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alii per armillas & annulos forte magisterium exercent: alii per inaures, & dextralia deuotam obedientiam, rectamq; operationem exhibent: alii per separatum vas aureum præclaram subtilioremq; Dei intelligentiam tenent: alii per hyacinthum, purpuram, & coccum, audita cœlestia sperare, credere, amare, summum bonum caritatis in corde retinere non desinunt, etiam quæ adhuc subtiliori intellectu minime cognoscunt, ad dominum expetunt promereri. Alii per byssum incorruptionem carnis offerunt. Alii per caprarum pilos deplorant aspere quod libenter commiserunt. Quasi ex vno figmento opificis coadunata donorum ministeria in tabernaculum domini, hoc est intra sanctam Ecclesiam, prout ipse dederit, proferuntur.

59 De purgandis delictorum sordibus per diuinorum custodiam mandatorum. *In expositione euang. homil. xvii.*

FEcit & labrum æneum cum base sua, de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Labrum æneum Moyses ponit, in quo sacerdotes lauari debeant, & sancta sanctorum ingredi: quia lex Dei prius nos lauari per compunctionem præcipit, vt nostra immundicia ad penetrandam secretorum Dei mundiciam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibet factum, quæ ad tabernaculi ostium indesinenter excubabant. Specula quippe sunt præcepta Dei, in quibus sanctæ animæ semper aspiciunt, & si quæ in eis sunt fœditatis maculæ deprehendunt, cogitationum vitia corrigunt, & quasi renitentes vultus velut ex reddita imagine componunt: quia dum præceptis dominicis solerter intendunt, in eis proculdubio vel quid in se cœlesti viro placeat, vel quid displiceat, agnoscunt. Quæ quandiu in hac vita sunt, æternum tabernaculum ingredi nequaquam possunt, sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant: quia sanctæ animæ etiam cum infirmitate adhuc carnis grauantur, amore tamen continuo ingressum æterni introitus obseruant. Moyses ergo labrum sacerdotibus de speculis mulierum fecit: quia lex Dei lauacrum compunctionis peccatorum nostrorum maculis exhibet, dum ea per quæ sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuenda nobis cœlestia præcepta præbent: quibus si diligenter intendimus, internæ nostræ imaginis maculas videmus. Videntes autem maculas in pœnitentiæ dolore compungimur, compuncti vero quasi in labro de speculis mulie-

rum lauamur. Tunc ergo de nobis vere compungimur, si studiose patrum præcedentium facta pensemus, vt ex conspecta illorum gloria in nostris nobis oculis nostra vita sordescat. Tunc vere compungimur cum præcepta Dei studiose perscrutamur, vt & per hæc proficere ipsi contendimus, per quæ iam profecisse nouimus, quos veneramur.

CAPITVLA LIBRI LEVITICI.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER LEVITICVM.

1 De cauendo ſpiritualibus terreni appetitus deſiderio.

In expoſitione beati Iob lib. ix. cap. 36.

ETRACTA pelle hoſtiæ artus in fruſtra concident, & ſubiicient in altari ignem ſtrue lignorum ante compoſita, & membra quæ cæſa ſunt deſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori, inteſtinis & pedibus lotis aqua. Pellem hoſtiæ ſubtrahimus, cum a mentis noſtræ oculis, ſuperficiem virtutis amouemus. Cuius artus in fruſtra concidimus cum diſtinguentes ſubtiliter eius intima membratimq́ue cogitamus. Curandum ergo eſt ne eum mala vincimus, bonis laſciuientibus ſupplantemur, ne fortaſſe fluxa prodeant, ne incircumſpecta capiantur, ne per errorum viam deſerant, ne per laſſitudinem fracta anteacti laboris meritum perdant. In cunctis enim vigilanter debet ſe mens circunſpicere, atque in ipſa circumſpectionis ſuæ prouidentia perſeuerare. Sed inter hæc ſciendum eſt, quod idcirco nonnunquam impulſu illicitæ cogitationis affligimur: quia in quibuſdam terrenæ conuerſationis actibus, quamuis licitis libenter occupamur. Cumque vel in minimis terrena actio per deſiderium tangitur, creſcente contra nos antiqui hoſtis fortitudine, mens noſtra non minima importunitate tentationis inquinatur. vnde & membra hoſtiæ per fruſtra conciſa ſuper ignem ponimus, cum vitæ noſtræ opera virtutibus diſtinguentes immolamus: caput atque ea quæ circa iecur ſunt, iubetur ignibus cremari, pedes vero atque inteſtina hoſtiæ prius aqua diluere. Nos quippe ipſos ſacrificium Deo offerimus, cum vitam noſtram cultui diuino dedicamus. Qui membra hoſtiæ & per fruſtra conciſa ſuper ignem ponimus, cum vitæ noſtræ opera virtutibus diſtinguentes immolamus. Caput atque ea quæ iuxta iecur continentur incendimus, cum in ſenſu noſtro quo omne corpus regitur, atque in occultis deſideriis flamma diuini amoris ardemus, & tamen præcipitur vt pedes atq; inteſtina hoſtiæ lauentur, pedibus enim terra tangitur. Inteſtinis vero ſtercora geſtantur, quia plerunq; iam ex deſiderio in æternitate ſuccendimur, iam toto deuotionis ſenſu ad appetitum noſtræ mortificationis inhiamus. Sed quia adhuc terrenum præ infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quæ iam ſubegimus illicita in corde toleramus.

Cumque cogitationes nostras immunda tentatio inquinat, quid aliud quam intestina hostiæ stercus portant? sed vt comburi debeant lauentur: quia nimirum necesse est, vt immundas cogitationes timoris fletu diluat, quas in acceptione sacrificii supernus amor incendat, & quicquid mens vel de experto certamine, vel de conuersationis pristinæ memoria patitur, lauetur, vt tanto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei adsistere cœpit nil terrenum secum, nil lubricum in ara suæ orationis imponat.

2 De modo reparandæ vitæ. *In expositione beati Iob lib.* xxxii. *cap.* 2.

De prolato iuramento, & per obliuionem omisso per Moysen dicitur. Offerat agnum de gregibus siue capram, orabitq; pro eo sacerdos & pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum. Iuramentum namq; proferre, est voto nos diuinæ seruitutis alligare, & cum bona opera promittimus bene nos facere spondemus. Cum vero abstinentiam cruciatumq; carnis nostræ vouemus, male ad præsens nos nobis facere iuramus. Sed quia nullus in hac vita ita perfectus est, vt quamlibet Deo deuotus sit inter ipsa quantulumcumque pia vota non peccet pro peccato agna offerri, siue capra præcipitur. Quid enim per agnam, nisi actiuæ vitæ innocentia? quid per capram, quæ in summis sæpe extremisq; pendens rupibus pascitur, nisi contemplatiua vita signatur? Qui ergo se conspicit promissa hac proposita non implesse ad sacrificium Dei se se studiosius debet, vel innocentia boni operis, vel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra vero offerri de gregibus non iubetur: quia actiua vita multorum est, contemplatiua paucorum. Et cum hæc agimus, quæ multos agere & egisse conspicimus, quasi agnam de gregibus damus. sed cum offerentis virtus ad agnam capramq; non sufficit, in remedio pœnitentis adiungitur: ut duo columbarum pulli, vel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli uel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos uel duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ nostræ gemitus designatur? ut cum ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter defleamus? quia & recta non fecimus, & praua operati sumus. Vnde & unus turtur pro peccato, alter uero offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum namque totum incensum dicitur: vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cum pro culpa gemitum damus: de altero uero holocaustum facimus, cum pro eo quod bona negleximus nos-

metipsos funditus succedentes igne doloris ardemus.

3 De permissi sacrificii mysterio: de vnitate sanctæ Ecclesiæ in suo confirmata capite redemptore nostro etiam ex passionis eius gloria.

In comment. Ezechielis homil. vii.

De turture vel columba quæ pro peccato offertur, iubetur vt caput eius retorqueatur ad pennulas, ita vt collo caput inhæreat, & non penitus abrumpatur. Quid in hac oblatione turturis vel columbæ, quæ pro peccato iubetur offerri, atque vt post mortem hostiæ corpori caput inhæreat, nisi mediatoris nostri persona signatur? Redemptoris enim nostri mors ad coniunctionem sui corporis id est Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Mediator etenim Dei & hominum id est caput omnium nostrum, & vera emundationis hostia, vnde pro nobis mortem pertulit, inde nobis verius inhæsit. Post sectionem ergo caput turturis suo corpori inhæret: quia Christum ab Ecclesia nec mors interueniens diuidit. Persecutores igitur peregerunt hoc, quod perniciose moliti sunt. Intulerunt mortem, vt ab eo abscinderent fidelium deuotionem: sed inde fides creuit, vnde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cumque se existimarunt eius miracula persequendo abscindere, hæc nimirum compulsi sunt nesciendo dilatare. Quis namque caput nostrum est, nisi redemptor generis humani? de quo scriptum est. Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Quem cum Iudæi persequerentur, nomen eius delere de terra conati sunt. Cumque eum crucifixum & sepultum viderent, eum se ab amore omnium diuisisse crediderunt. Sed caput turturis & incisum est, & tamen a suo corpore abscisum non est: quia ex eo quod pro nobis mortem pertulit, omnes nos sibi verius in ipsa sua morte coniunxit. Caput ergo turturis incisum adhæsit corpori: quia pro nobis quidem redemptor noster passus est, sed a nobis separatus non est.

4 De modo tenendæ actiuæ vitæ. *In comment. Ezech. homil. vii.*

Hi qui iuxta historiam voluerunt accipere vsque dum verum sacrificium veniret, in ipsa literæ expletione tenuerunt, in quo nos sacrificio si morale aliquid quæramus, inuenimus. Nos enim ipsi in omnipotentis Dei sacrificio esse turtur debemus, ita vt caput nostrum retorqueatur ad pennulas, id est sensus ad virtutes. Non enim immerito per caput mentem intelligimus: quia sicut caput corpus, ita mens actiones regit. Sed caput collo inhæreat & non funditus abscindatur: quia videlicet mens nostra carnis delectatione incidenda est: sed a carnis

cura

cura necessaria incidenda non est. hinc enim scriptum est. Carnis curam ne feceritis in desideriis. Quæ ergo in desideriis finienda procul dubio necessitate finienda non est. Caput ergo turturis ex parte abscissum sit, & ex parte collo inhæreat, vt, sicut dictum est, & voluptate carnis mens nostra incisa sit, & tamen a necessitate non sit abscisa.

3 De nutriendo diuini amoris exercitio & seruanda cordis innocentia.

In expositione beati Iob. lib. xxv. cap. 7.

Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiiciens mane ligna per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. Altare Dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Deum caritatis flammam indesinenter accendere, cui per singulos dies sacerdos ligna subiiciat, ne extinguatur. Omnis enim fide Christi præditus membrum vtique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus apostolus dicit. Vos autem genus electum regale sacerdotium. Et sicut Ioannes apostolus dicit. Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes. Sacerdos ergo in altari ignem nutriens quotidie ligna subiiciat, id est fidelis quisque ne in eo caritatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedētium quam sacræ scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quædam fomenta igni dare, est in exercitatione caritatis vel exempla patrum, vel præcepta dominica ministrare. Quia enim interna nouitas nostra ipsa quotidie huius vitæ conuersatione veterascit, ignis iste adhibitis lignis nutriendus est, vt dum per vsum se nostræ vetustatis extenuat, per patrum testimonia & exempla reuiuiscat. Et bene illic præcipitur vt mane ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cum nox cæcitatis extinguitur. Vel certe quia mane prima pars diei est, postpositis cogitationibus vitæ præsentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, vt quod in se iamiamque quasi deficit, quibus valet nisibus studium caritatis inflammet. Ignis enim iste in altare domini, id est in corde nostro citius extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrum & dominicis testimoniis reparetur. Bene autem illic subiungitur. Et imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Nam quisquis in se hunc ignem caritatis accendit, semetipsum vtique holocaustum desuper imponit: quia omne vitium quod in se male viuebat, exurit. Cum enim cogitationum sua-

rum interna considerat, & vitam reprobam per immutationis gladium mactat, in ara se sui cordis imposuit, & igne caritatis accendit. De qua hostia pacificorum adipes redolent: quia interna nouæ vitæ impinguatio pacem inter nos & dominum faciens, odorem de nobis suauissimum reddit. Quia vero eadem caritas in cordibus electorum inextinguibilis manet, apte illic subditur. Ignis est iste perpetuus qui nunquam deficiet de altari. Nunquam profecto de altari ignis iste deficit: quia etiam post hanc vitam eorum mentibus feruor caritatis accrescit. Aeterna quippe contemplatione agitur, vt omnipotens Deus quo magis visus fuerit, eo amplius diligatur.

In comment. Ezechielis homil. xii.

Qvod offerri per legem simila in sacrificium iubetur. Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale zelus animarum. hinc enim psalmista ait. Zelus domus tuæ comedit me. Quantum vero frixura cordis quæ per spiritualem zelum agitur omnipotentem dominum placat, aperte ostenditur, cum offerri per legem simila in sacrificium iubetur. De qua scriptum est. In sartagine oleo conspersa frigetur, offeretque eam calidam in odorem suauissimum domino sacerdos qui patri iure successerit, & tota cremabitur in altari. Tunc enim simila in sartagine frigitur, cum munda mens iusti per zeli sancti ardorem crematur, quæ conspergi oleo præcipitur. Quia enim græce misericordia eleos dicitur, non immerito per oleum misericordia designatur, quæ in conspectu omnipotentis domini ardet & lucet. Conspergatur ergo oleo mens, quæ in sartagine frigitur: quia in sancti zeli districtione necesse est vt ex misericordiæ virtute & ardeat & clarescat. Amat enim eundem ipsum quem insequi videtur, vnde & calida in odorem suauissimum domino offerri præcipitur: quia si amorem zelus non habet ea quæ in sartagine offertur, calorem simila amisit. Et notandum quis eam offerre præcipitur, videlicet sacerdos qui patri iure successerit. Ille enim sacerdos patri iure succedit, qui esse se omnipotentis Dei filium moribus demonstrat, atque a nobilitate intima operum suorum ignobilitate non discrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, vt videlicet holocaustum fiat. holocaustum enim totum incensum dicimus, vnde & in translatione altera hæc eadem simila, quæ in sartagine frigitur holocaustum fieri iubetur. hoc autem inter holocaustum & sacrificium distat, quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non vero omne sacrificium holocaustum. Sunt enim multa bona quæ aguntur sacrificia, sed holocausta non

sunt: quia totam mentem in amore spirituali minime incendunt. Qui enim sic operantur ea quæ Dei sunt, vt tamen ea quæ sunt seculi non relinquant, nimirum sacrificium & non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta quæ mundi sunt deserunt, & totam mentem igne diuini amoris accendunt: hi nimirum omnipotenti domino sacrificium & holocaustum faciunt. Simila itaque in sartagine est munda mens iusti in zeli spirituali afflictione, quæ per solicitudinem animarum frigitur, & non solum sacrificium, sed etiam holocaustum domino esse deputatur.

7 De perseuerantia boni operis.

In expositione euang. homil. xxv.

Quod cauda hostiæ in sacrificio iubetur offerri. Quid in cauda, nisi finis est corporis? & ille bene immolat, qui sacrificium boni operis vsque ad finem debitæ perducit actionis. Cauda ergo bestiæ in altari offerri præcipitur, vt uidelicet omne bonum cum incipimus etiam perseueranti fine compleamus.

8 De custodia sacerdotalis officii.

In epist. ex reg. lib. i. cap. 24.

Quod sacerdos ex sacrificio dextrum armum ac separatum iubetur accipere. Quid est quod sacerdos ex præcepto legis non solum dextrum armum, sed etiam separatum iubetur accipere, nisi vt non solum sit eius operatio vtilis, sed etiam singularis? nec inter malos tantummodo quæ recta sunt faciat, sed bene quoque operantes subditos sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur, vt quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso auctori discat immolare, & non solum pectore quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis inuitet, nulla præsentis vitæ appetat, nulla pertimescat. Blandimenta mundi respecto intimo terrore despiciat, terrores autem considerato internæ dulcedinis blandimento contemnat.

9 De electorum spiritualiter viuentium desideriis.

In expositione beati Iob lib. v. cap. 6.

Quod pisces qui pennulas non habent ab esu fidelis populi prohibentur. Pisces qui pennulas squamarum habent dare saltus etiam super aquas solent. Quid ergo pennatis piscibus, nisi electæ animæ figurantur? quæ profecto solæ in cœlestis Ecclesiæ corpus transeunt. Quæ modo virtutum pennulis fultæ, saltus dare per cœleste desiderium sciunt, vt superna contemplatione appetant, quamuis in seipsis ite-

rum ex mortali carne dilabuntur.

Item unde ſupra. In expoſitione beati Iob lib. v. cap. 6.

Piſces qui habent pinnulas ſaltus dare ſuper aquas ſolent. Soli ergo in electorum corpore quaſi piſces tranſeunt, qui in eo quod imis deſerui unt aliquando ad ſuperna conſcendere mentis ſciunt, ne ſemper in profundis curarũ lateant, & nulla eos amoris ſummi quaſi liberi aeris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora diſponunt, cum ſolicite ad interiora confugiunt: cum nequaquam foras perturbationum ſtrepitus diligunt ſe apud ſemetipſos intus in tranquillitatis ſinu requieſcunt.

11 De alternantibus in reproba mente vitiis.

In comment. Ezechielis homil. x.

Si vltro apparuerit in his locis quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga debet igni comburi. Aliquando quædam nos male egiſſe cognoſcimus, atque hæc a noſtro opere vitamus, ſed ipſa nobis cul pa in aliis actibus ſurripiat, quæ prius nos in aliis tenebat. Nam ſunt nonnulli qui carnali immundiciæ ſubiecti ad ſemetipſos conſiderantes redeunt, reatum ſuæ prauitatis agnoſcunt. Cumque ſe ab immunda actione correxerint, ſtatim de caſtitatis bono ſtulta elatione gloriantur, & quos prius immundicia operis tenebat in corpore, poſtmodum immundicia elationis tenet in cogitatione. Quid itaque iſtos, niſi lepra volatilis poſſidet? quæ veſtimentum plene non deſeruit, ſed in eo locum mutauit. Veſtimentum quippe ſanctæ Eccleſiæ vnuſquiſque fidelis eſt. vnde ei per prophetam dicitur. Viuo ego dicit dominus, quia omnibus his velut ornamento veſtieris. Lepra ergo volatilis & vaga veſtimentum tenet, quando eam animam quæ eſſe fidelis cernitur, per immutatum vitium culpa poſſidet. Si quis enim habet, is in hoc mundo diuitiis fortaſſe ſuperbiat, ſed ab ore prædicantis cuncta hæc peritura eſſe audiens, ea quæ poſſidet pauperibus diſpergat. De ipſa vero diſtributione elationem in corde habeat: quia prius hunc elatio pertinaciam, poſtmodum per largitatem tenuit, lepra, vt diximus in veſtimento locum mutabit. Alius immoderatis indiſciplinatiſq; ineptæ lætitiæ verbis eſt deditus, qui dum fortaſſe a prædicatore corripitur, graui ſenſu ſe coercere ſtudet, ne diſſoluto gaudio lætetur. Sed ſæpe dum pluſquam debet a gaudio reſtringitur, animus in iram vertitur, & ſua ei triſtitia iracundiæ ſtimulos excitat, atq; conſtrictam mentem furoris aculeo perturbat. Quia ergo vitium ineptæ lætitiæ per immoderatam continentiam ad iracundiæ vitium tranſit, lepra

vaga, & volatilis locum quem tenebat destruit, & quem non tenebat occupauit.

12 De tenenda locutionis mensura.

In expositione beati Iob lib. xxiii. cap. 15. In codice past. cap. 4.

Qvi fluxum seminis patitur immundus erit. Quid est sermo, nisi semen? qui dum ordinate emittitur audientis mens, quasi concipientis vterus ad boni operis prolem fœtatur. Si vero importune defluit, emittentem polluens generandi virtutem perdit. In mente quippe audientium semen secuturæ cogitationis, est auditæ qualitas locutionis: quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Nam si semen sermo non esset, de prædicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: Quid sibi vult seminuerbius hic dicere? De quo & Lucas dicit. Ipse enim erat dux verbi. Semen ergo vsui pro paginis dicatum incompetenter fluens cætera membra coinquinat, cum sermo per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinate prodeat etiam, quæ recte senserit, fœdat. Qui ergo fluxum seminis sustinet immundus asseritur: quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat. Quod si ordinate promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corde potuisset. Dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad vsum generis, sed ad immunditiam semen fundit. vnde & Paulus quoque cum discipulum de instantia prædicationis admoneret, dicens. Testificor coram Deo & Christo Iesu qui iudicaturus est viuos & mortuos, & aduentum ipsius & regnum eius. Prædica verbum, insta opportune, importune: dicturus importune, præmisit opportune: quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua vtilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

13 De cauendo detractionis ac scandali vitio.

In codice past. cur. ter. part. cap. 36.

NON maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum. Surdo maledicere, est absenti non audienti derogare. Coram cæco ponere offendiculum, est discretam quidem rem agere, sed tamen qui lumen discretionis non habet scandali occasionem præbere.

14 De vitando appetitu laudis transitoriæ.

In expositione beati Iob lib. viii. cap. 35.

Qvando ingressi fueritis terrã quam ego daturus sum vobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. poma, quæ germinant immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. Ligna pomifera sunt opera virtutibus fœcunda. Præputia itaque lignorum auferimus

cum de ipsa inchoationis infirmitate suspecti primordia nostrorum operum non approbamus. Poma autem quæ germinant immunda duci mus, nostrisque esibus non aptamus: quia cum primordia boni laudantur operis, dignum est vt hoc animum non pascat operantis, ne dum accepta laus suauiter carpitur, fructus operis intempestiue comedatur. Qui ergo inchotæ virtutis ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit. hinc per psalmistam veritas dicit. Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. Ante lucem quippe surgere, est priusquam claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sciendum ergo prius est vt post recte surgamus, quia quisquis nunc se se sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat.

15 De morum vitiis per corporum infirma distinctis.

In cod. past. pri. part. cur. cap. 9. 10. & 11.

Loquere ad Aaron, homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius. Vbi & repente subiungitur. Si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo & grandi & torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus. Considerandum valde est, quia cum causam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Cuius si adhuc in opere passiones viuunt, qua præsumptione percussum mederi poterit, qui in facie vulnus portat? Ille ergo, ille modis omnibus debet ad exemplum viuendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens, iam spiritualiter viuit. Qui prospera mundi postposuit, qui nulla aduersa pertimescit, qui sola interna desiderat, cuius intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumeliam repugnat spiritus, qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed nunquam plus quam deceat ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur: qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis vt propria deplorat, qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita se imitabilem cæteris in cunctis quæ agit, insinuat, vt inter eos non habeat quod saltem de transactis mens erubescat. qui sic studet viuere, vt proximorum quoque corda arentia doctrinæ valeat fluentis irrigare. Qui orationis vsu & experimento iam didicit, quod obtinere a domino, quæ poposcerit, possit. Hinc est quod superna voce horum vitia

per corpora infirma fignantur, dum ad Moyfen dominus dicit. Loquere ad Aaron, homo de femine tuo per familias qui habuerit maculam, non offerat panes domino Deo fuo, nec accedat ad minifterium eius. Vbi & repente subiungitur. Si cæcus fuerit, fi claudus, fi vel paruo vel grandi & torto nafo, fi fracto pede, vel manu, fi gibbus, fi lippus, fi albuginem habens in oculo, fi iugem fcabiem, fi impetiginem in corpore vel ponderofus. Cæcus quippe eft, qui fupernæ lumen contemplationis ignorat, qui præfentis vitæ tenebris preffus, dum venturam lucem nequaquam diligendo confpicit, quo greffum operis porrigat, nefcit. Hinc etenim prophetante Anna dicitur. Pedes fanctorum fuorum feruabit, & impii in tenebris conticefcent. Claudus vero eft. qui quidem quo pergere debeat, afpicit, fed per infirmitatem mentis vitæ viam perfecte nō valet tenere, quam videt, qui ad virtutis ftatum dum fluxa confuetudine nō erigitur, quo per defiderium innititur, illic greffus operis efficaciter non fequuntur. Hinc etenim Paulus dicit. Remiffas manus & diffoluta genua erigite, & greffus rectos facite pedibus veftris, vt non claudicans quis erret, magis autem fanetur. Paruo autem nafo eft, qui ad tenendam menfuram difcretionis idoneus non eft. Nafo quippe odores fœtoresq; difcernimus. Recte ergo per nafum difcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Vnde & in laude fponfæ dicitur. Nafus tuus ficut turris, quæ eft in Libano. Quia nimirum fancta Ecclefia quæ ex caufis fingulis tentamenta prodeant, per difcretionem confpicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed funt nonnulli qui dum æftimari hebetes nolunt, fæpe fe in quibusdam inquifitionibus plufquam neceffe eft exercentes, ex minima fubtilitate falluntur. vnde hic quoque fubditur, vel grandi & torto nafo. Nafus etenim grandis & tortus, eft difcretionis fubtilitas immoderata: quæ dum plufquam decet excreuerit, actionis fuæ rectitudinem ipfa confundit. Fracto autem pede vel manu, eft qui viam Dei pergere omnimodo non valet, atque a bonis actibus funditus exors vacat, quatinus hæc non vt claudus faltem cum infirmitate teneat, fed ab his omnino alienus exiftat. Gibbus vero eft, quem terrenæ folicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad fuperna refpiciat, fed folis his quæ in infimis calcantur, intendat. Qui & fi quando aliquid ex bono patriæ cœleftis audierit, ad hoc nimirum peruerfæ confuetudinis pondere prægrauatus cordis faciem non attollit: quia cogitationis ftatum erigere non valet, quem terrenæ vfus follicitudinis curuum tenet. Ex horum quippe fpecie pfalmifta dicit. Incuruatus fum

& humiliatus sum vsquequaque. Quorum culpam quoque per semetipsam veritas reprobans ait. Semen autem quod in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & a solicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum. Lippus vero est, cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente infirmatæ palpebræ grossescunt. Quorum quia infusione crebro atteruntur etiam acies pupillæ vitiatur. Et sunt nonnulli quorum sensum carnalis vitæ operatio sauciat, quia videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed vsu prauorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conuersationis prauitas confundit. cui bene per angelum dicitur. Collirio inunge oculos tuos vt videas. Collirio quippe oculum vt videamus inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non finitur, quia arrogantia sapientiæ seu iustitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis si stultum se peccatoremque intelligit, cogitationem intimæ claritatis apprehendit, Si autem candorem sibi iustitiæ seu sapientiæ tribuit, a luce se supernæ cognitionis excludit, & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo se apud se per arrogantiam exaltat: sicut de quibusdam dicitur. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Iugem vero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim feruor viscerum, ad cutem trahitur, per quam recte luxuria designatur: quia si cordis tentatio vsque ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus vsque ad cutis scabiem prorumpit, & foras iam corpus sauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. ac si aperte diceret. Humanum quidem est in corde tentatoinem perpeti: dæmoniacum vero est in tentationis certamine & in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis auaritia vastatur in mente: quæ si in paruis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi obiicit, ad inimicitias accendit, &

dolorem in vulnere non facit: quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo deprauatur, & quasi totum corpus exasperat: quia per vniuersa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait: Radix omnium malorum est cupiditas. Ponderosus vero est, qui turpitudinem non exercet in opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine grauatur in mente. Qui nequaquam quidem vsque ad opus nefarium rapitur, sed eius animus voluptate luxuriæ sine vllo repugnationis stimulo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciuiam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamuis praua non exerceat opere, ab his tamen non euellitur mente, nec ad vsum boni operis in aperto valet assurgere, quia grauat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subiicitur, panes domino offerre prohibetur, ne profecto diluere aliena delicta non valeat, is quem adhuc propria deuastant.

CAPITVLA LIBRI NVMERI.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER NVMERVM.

1 In expositione beati Iob lib. ii. cap. 39.

QVID est quod Nazaræi capillos nutriunt, nisi quod per vitam magnæ continentiæ præsumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est quod deuotione completa caput Nazaræus radere, capillosque in igne sacrificii ponere iubetur, nisi quod tunc ad perfectionis summam pertingimus, cum sic exteriora vitia vincimus, vt etiam cogitationes superfluas a mente resecemus? quas nimirum sacrificii igne concremare, est flamma eas diuini amoris incendere, vt totum cor in Dei amore ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazaræi capillos deuotionis perfectione consumat.

2 De præpositorum ædificandi regiminis regula.

In codice reg. past. secun. part. cap. 5.

Qvod Moyses crebro tabernaculum intrat & exit. Quid est quod Moyses crebro tabernaculum intrat & exit, nisi quod is qui mens in contemplatione rapitur, foris infirmantium negotiis vrgetur? Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, ac coram testamenti arca dominum consulit, exemplum proculdubio rectoribus præbens, vt cum foris ambigunt, quid disponant ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, & velut coram testamenti arca dominum consulant, si de his in quibus dubitant apud semetipsos intus sacri eloquii paginas requirant. Vnde & ipsa veritas per susceptionem nobis nostræ humanitatis ostensa, in monte orationi inhæret, miracula in vrbibus exercet imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternens, vt & si iam summa contemplando appetant, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta caritas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, & cum benigne descendit ad infima, valenter recurrit ad summa.

3 De vitandis electorum cordibus carnalibus concupiscentiis.

In expositione beati Iob lib. v. cap. 23.

Leuitæ radant omnes pilos carnis suæ. Pili carnis sunt quælibet superflua humanæ corruptionis. Pili carnis sunt vitæ veteris cogitationes, quas sic a mente incidimus, vt de amissione earum nullo dolore

fatigemur. Leuita namque ad sumptus vocatur. Oportet ergo Leuitas omnes pilos carnis radere: quia is qui in obsequiis diuinis assumitur, debet ante Dei oculos a cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, nec illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animæ speciem, quasi pilis fructificantibus deformem reddat Sed quantalibet, vt diximus, quempiam virtus sanctæ conuersationis euexerit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ nascitur, quod toleretur. vnde & ipsi Leuitarum pili, radi præcepti sunt, non euelli. Rasis etenim pilis in carne radices remanent, & crescunt, vt iterum radantur, quia magno quidem studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditus, nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro solicitudinis recidat, sed hæc in nobis tunc subtilius conspicimus, cum speculationis alta penetramus.

4 De imperfectorum perfectorumque intra sanctam Ecclesiam operationibus. *In expositione beati Iob lib. xxiii. cap. 12.*

Qvod Leuitæ ab anno vigesimo quinto ministrare debeant, ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant. Quid per annum quintum ac vigesimum, in quo flos iuuentutis oboritur, nisi ipsa contra vnumquodque vitium bella signantur? & quid per quinquagesimum, in quo iubilei requies continetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid vero per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Leuitæ ergo ab anno vigesimo & quinto tabernaculo seruiant, & a quinquagesimo custodes vasorum fiant, vt videlicet qui adhuc impugnantium vitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Electi enim cum adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac seruire necesse est, & obsequiis laboribusque fatigari. Cum vero tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur, meritis quippe ætate tranquilla dum calor recesserit tentationis custodes vasorum sunt, quia doctores animarum fiunt.

5 De bono quietis internæ, & vitandis secularis vitæ tumultibus. *In expositione beati Iob. lib. xxiii. cap. 21.*

Qvod Moyses crebro de rebus dubiis ad tabernaculum redit. Relictis turbis ad tabernaculum redire, est postpositis exteriorum tumultibus secretum mentis intrare: ibi enim dominus consulitur, & quod foris agendum est publice, intus silenter auditur. hoc quotidie boni rectores faciunt, cum se res dubias discernere non posse cognoscunt, ad secretum mentis velut ad quoddam tabernaculum reuertuntur, diuina lege

na lege perfecta quasi coram posita arca dominum consulunt, & quod prius intus tacentes audiunt, hoc foras postmodum agentes innotescunt. Vt enim exterioribus vitiis inoffense deseruiant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curant, & sic vocem Dei, quasi per occultam inspirationem audiunt, dum in meditatione mentis a carnalibus sensibus abstrahuntur.

6 De duorum praeceptorum operationibus Dei videlicet amoris & proximi per summum ministratum boni doctoris officium in auditorum cordibus. *In expositione beati Iob lib.* xxx. *cap.* 7.

FAC tibi duas tubas argenteas ductiles. & paulo post. Cum concisus clangor increpuerit, mouebuntur castra. Per duas tubas exercitus ducitur, quia per duo praecepta caritatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quae idcirco argenteae fieri praecipiuntur, vt praedicatorum verba lucis nitore pateant, & auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles, quia necesse est, vt hi qui venturam vitam praedicant, tribulationum praesentium tunsionibus crescant. Bene autem dicitur cum concisus clangor increpuerit, mouebuntur castra: quia nimirum praedicationis sermo cum subtilius ac minutius agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentius excitantur.

In codice past. cur. part. ter. cap 18.

PROficiscimur ad locum quem dominus daturus est nobis, veni nobiscum vt bene faciamus tibi. Plerunque persuadere elatis vtilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quam illis profuturum dicamus, si eorum meliorationem nobis magis quam illis profuturam dicamus, & eam magis nobis quam sibi impendi postulamus: facile enim ad bonum elatio flectetur, si eius inflexio prodesse & aliis credatur. Vnde Moyses qui regente se Deo, deserti duce aerea columna iter pergebat, cum Obab cognatum suum a gentilitatis conuersatione vellet educere, & omnipotentis Dei dominio subiugare, ait. Proficiscimur ad locum quem dominus daturus est nobis, veni nobiscum vt bene faciamus tibi: quia dominus bona promisit Israeli. Cui cum respondisset ille non vadam tecum, sed reuertatur ad terram meam in qua natus sum, ilico adiunxit. Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster. Neque enim Moysi mentem ignorantia itineris angustabat, quam & ad prophetiae scientiam cognitio diuinitatis expanderat, quam columna exterior praeibat, quam de cunctis interius per conuersatio-

nem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed videlicet vir prouidus elato auditori colloquens, solatium petiit, vt daret. Ducem requirebat in via, vt dux ei fieri potuisset ad vitam. Egit itaque vt superbus auditor voce ad meliora suadenti, eo magis fieret deuotus, quo putaretur necessarius, & vnde se exhortatorem suum præcedere crederet, inde se sub verbis exhortantis inclinaret.

8 De reprobarum mentium vitiis per contemptam supernæ aspirationis dulcedinem.

In expositione beati Iob lib. xx. cap. 16.

Qvod dum populus manna perciperet ab Aegypto ollas carnium, pepones, porros, cepasq; concupiuit. Dura carnalium mentes præ amore seculi quasi quædam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur. Cessationem dominus a mundi laboribus imperat, sanctæ quietis dulcedinem persuadet, & tamen vesania iniquorum mens, plus se assequi aspera carnaliter, quam tenere blanda spiritualiter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quam quietis dulcedine pascitur, quod aperte in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit. Qui dum refectionem mannæ desuper perciperet, ab Aegypto ollas carnium, pepones, porros, cepasq; concupiuit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ, suaue sapiens, ad refectionem interioris vitæ bene vacantibus desuper data? & quid per ollas carnium, nisi carnalia opera vitæ in tribulationum laboribus, quasi ignibus excoquenda? quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? quid per porros ac cepas exprimitur, quæ plerunque qui comedunt lachrimas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ a dilectoribus suis & non sine luctu agitur, & tamen cum lachrimis amatur? Manna igitur deserentes, cum peponibus ac carnibus, porros, cepasq; quæsierunt: quia videlicet peruersæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt. Et pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera etiam lachrimis plena concupiscunt. Contemnunt habere vbi spiritualiter gaudeant, & desideranter appetunt, vbi & carnaliter gemant.

9 De præponendis populo quod morum in eis eligenda sit grauitas, non temporum prolixitas requirenda.

In expositione beati Iob. lib. xix. cap. 13.

Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sunt. Sicut plerunque iuuenes dici solent, qui nulla consilii grauitate fulciuntur: ita senes non eos scriptura sacra vocare

consueuit, qui sola quantitate temporum, sed morum grādæuitate maturi sunt. vnde per quendam sapientem dicitur. Senectus venerabilis est, non diuturna, neq; numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. hinc est ergo quod ad Moysen dominus dicit. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sunt. In quibus quid aliud quam senectus cordis requiritur, cum tales iubentur eligi qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, a tantis sciri poterant, a quantis videri. Dum vero dicitur quos tu nosti, quod senes populi sunt, profecto liquet: quia senectus mentis non corporis eligenda nunciatur.

10 De pio pastorum cordis desiderio in lucrandis subditis.

In expositione beati Iob lib. xxii. *cap.* 24.

Qvid æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populi prophetent, & det eis dominus spiritum suum? Pia pastorum mens, quia non propriam gloriam sed auctoris quærit, ab omnibus vult adiuuari quod agit: fidelis namque prædicator optat, si fieri valeat, vt veritatem quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent. vnde cum Iosue duobus in castris remanentibus atque prophetantibus vellet obsistere recte per Moysen dicitur. Quid æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis dominus spiritum suum? Prophetare quippe omnes voluit, qui bonum quod habuit aliis non inuidit.

11 De boni pastoris studio. *In comment. Ezechielis homil.* xi.

Qvod Aaron assumpto thurribulo inter viuentes ac mortuos stetit. Quid est quod Aaron vt iram domini placaret thurribulum sumpsit, atq; inter viuentes ac mortuos stetit, nisi quia sacerdotis est negotium omnipotenti Deo orationem effundere, & pro iustis ne cadant, & pro peccatoribus vt resurgere debeant? vnde & psalmista ait. Intret oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.

12 De mysterio resurrectionis. *In expositione beati Iob lib.* xiiii. *cap.* 29.

Ex quibus virga Aaron floruit. Cum Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, despiceretur, nec digna tribus quæ offerret holocausta crederetur: duodecim virgæ iuxta duodecim tribus in tabernaculo poni præcepta sunt, & ecce virga Leui viruit, & quicquid virtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quod omnes qui vsque ad finem mundi iacemus in morte,

quasi virgæ reliquæ, ariditate remanemus. Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus virga Leui ad florem rediit: quia corpus domini, veri scilicet sacerdotis nostri in mortis ariditate positum in florem resurrectionis erupit Quo flore Aaron recte sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria redemptor noster, qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo iam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidem corpus domini post mortem viuit, sed nostra adhuc corpora vsque in finem mundi a resurrectionis gloria differuntur.

13 De mysterio incarnationis dominicæ.

Præcipe filiis Israel vt adducant ad te vaccam ruffam, ætatis integram in qua nulla sit macula, nec portauerit iugum, tradesque eam Eleazaro sacerdoti, qui ductam extra castra immolabit in conspectu domini, & intinget digitum in sanguine eius, aspergens contra fores tabernaculi septem vicibus combureto eam cunctis videntibus tam pelle quam carnibus eius quam sanguine & fimo flammæ traditis. Lignum quoque cedrinum & hyssopum coccumque bis tinctum sacerdos immittit in flammã quæ vaccam vorat, & tunc demum lotis vestibus & corpore suo ingredietur in castra, commaculatusque erit vsque ad vesperum. Sed & ille qui combussit eam lauabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit vsque ad vesperum. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sit multitudini filiorum Israel in custodiam & in aquam aspersionis: quia pro peccato combusta est vacca. Solet per masculinum sexum fortitudo, per fœmininum vero infirmitas designari. Quid ergo per vaccam, nisi assumpta ad sacrificium infirmitas incarnationis dominicæ figuratur? de quo scriptum est. Quia & si mortuus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute. Bene autem vacca hæc etiam ruffa dicitur: quia videlicet eius humanitas rubra per cruorem passionis fuit vnde & in Canticis canticorum ab sponsa describitur dicente. Dilectus meus candidus & rubicundus. Candidus videlicet ex diuinitate, rubicundus ex sanguine: candidus per iustitiam vitæ, rubicundus ex cruore passionis. Aetas humanitatis domini integra est, omnis eius operatio perfecta, in qua videlicet humanitate macula nõ fuit: quia & veraciter de eo scriptum est. Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Bene autem dicitur nec portauerit iugũ. Scriptum quippe est. Omnis qui peccat seruus est peccati. Quia igitur

dominus nulli peccato succubuit, iugum minime portauit. sequitur. Tradesq; eam Eleazaro sacerdoti, qui ductam extra castra immolabit in conspectu domini. Quid est quod hæc vacca ad immolandum sacerdoti traditur, nisi quod incarnatus dominus pro redemptione nostra sacrificium semetipsum in Iudaici populi manibus datur? qui etiam extra castra in conspectu domini immolatus est: quia videlicet extra portam passus. vnde & per Paulum dicitur. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum extra portam passus est. Exeamus ad eum extra castra improperium eius portantes. Non enim habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Idcirco enim extra portam passus est; vt a conuersatione nos vitæ præsentis quasi a ciuitate foras duceret, & terrena in habitatione cor nos auellere persuaderet. Bene autem dicitur, quia immolabit in conspectu domini. Redemptor enim noster in conspectu hominum quasi extinctus est, sed in conspectu patris immolatur: quia quod ante oculos hominum pœna, hoc ante oculos patris sacrificium fuit. Et intinget digitum in sanguine eius. Quid per digitum, nisi discretio nostræ operationis accipitur? In sanguine ergo vaccæ digitum intingere, est in passione incarnationis dominicæ nostra opera consecrare, vt passionem eius quam cognoscimus, imitemur, sicut scriptum est. Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum vt sequamini vestigia eius. Eleazar itaque sacerdos & immolat, in sanguinem eius digitum intingit: quia videlicet plebs Iudæa ex reproborum parte humilitatem domini vsq; ad passionem persecuta. Ex electorum vero parte operationem humilitatis eius imitata, & spargit contra fores tabernaculi nisi tota simul synagoga accipitur? Qui ergo tinxerit in sanguine eius digitũ, eundem sanguinem contra fores tabernaculi aspergat, id est quisquis passionis eius vias imitatur, synagogæ non credenti & resistenti per exempla bona, per prædicationem rectam signum bene viuendi præbeat. Contra fores enim tabernaculi vaccæ sanguinem aspergere, est resistenti plebi Iudaicæ per prædicationem rectam, & per sancta opera passionis eius exempla monstrare. Bene autem dicitur, vt digitus in eius sanguine septem vicibus intingatur, & aspergatur. In septenario autem numero perfectio accipitur. Vnde & septem diebus vniuersum tempus impletur, & sanctus spiritus septiformis vocatur. Septem ergo vicibus in sanguine eius digitum intingere, est perfectum operatione mysterium passionis imitari. Et septem vicibus contra synagogam aspergere, est perfecta prædicatione sacramenta incarnationis ac passionis eius infidelibus denunciare.

genus electum regale sacerdotium. Sed quicquid per ignem per contemplationis alta sentimus, quicquid per mansuetudinem humilitatis agimus, quicquid per ignem caritatis habemus, in spiritu passionis dominicæ tingere debeamus, vt omne quod in nobis est, illum imitetur a quo est, nisi extra imitationem passionis eius aliquid agimus, non tam virtutem quam vitium agimus. Mittatur ergo in flammā quæ vaccam vorat cedrus, id est perseuerantia atque altitudo contemplationis nostræ comburatur igne passionis dominicæ. Mittatur in flammā quæ vaccam vorat hyssopus, id est humilitas cordis nostri veritatem, mansuetudinem, examinationem dominicæ passionis trahat, vt in ipsa discat opera recta quæ faciat. Potest tamen aliter intelligi, vt per cedrum significetur spes, quæ alta appetit: per hyssopum vero qui etiam colore suo stomacho immundiciam purgat, significetur fides, quæ in imis aduersa æquanimiter tolerat, & quicquid ex anteactis peccatis contractum fuerat, mundat. Per coccum quoque, vt dictum est, exprimitur caritas. Vnusquisque in flamma quæ vaccam vorat, cedrum, hyssopum & coccum bis tinctum mittat, id est in sacrificio passionis dominicæ spem, fidem, & caritatem exhibeat: nec passionem redemptoris sui sine causa audiat, si non hæc etiam opera necessario subiungat. De quibus tribus Paulus apostolus dicit. Nunc autem manet spes, fides, caritas, maior autem his est caritas. vnde & hic coccus extrema ponitur: quia videlicet fide & spe completa cum ad æternam patriam venerimus, sola in nobis caritas ad vltimum multiplicatur. Potest iste sacerdos vel is qui vaccæ carnes, pellem, sanguinem, & fimum comburit, ordinem Iudaici sacerdotii cum supposita plebe in nece domini consentientes signare. vnde & adhuc apte subiungitur. Et tunc demum lotis vestibus & corpore suo ingreditur castra. Commaculatusque erit vsque ad vesperum. Quid enim per vesperum, nisi finem mundi accipimus? Et sacerdos iste vel is qui vaccam igni tradidit, id est Iudaicus populus vsque ad vesperum immundus est: quia vsque ad finem mundi infidelis remanet Sed lotis vestibus suis & corpore ad vesperum castra ingreditur: quia fine mundi veniente mandatis infidelitatis suæ operibus etiam Iudaicus populus ad cognitionem conditoris sui reuertitur, sicut scriptum est. Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiæ saluæ fient. & sicut rursum scriptum est. Donec plenitudo gentium introierit, & sic omnis Israel saluus fieret. Ad vesperum igitur lotis vestibus sacerdos intra castra redit, qui ante vesperum commaculatus est: quia infidelis populus vsque ad finem mundi extra

mandata vitæ velut extra castra est positus. Sed cum aqua baptismatis & pœnitentia lauatur, tunc ad cognitionem fidei ad vesperum, id est in finem mundi quasi ad castra reuertitur. Potest intelligi quod iste sacerdos & lotis sit vestibus, & tamen vsque ad vesperum immundus, quia idem Iudaicus populus ex eorum parte, qui crediderunt quasi iam vestes lauit, sed ex eorum parte, qui nec dum credidere adhuc immundus vsque ad vesperum permanet. Lauat ergo vestimenta & corpus, quia credendo exteriora opera & interiorem mentem a prauis actionibus mundat, & plene tunc ad castra reuertitur, cum ad fidem perfecte reuocatur. Sed quia Iudæa infidelitate ex reproborum parte perdurante ad fidem gentilitas ingreditur, & mysteria diuinæ incarnationis intelligit, recte illic subiungitur. Colliget autem cineres vaccæ vir mundus, id est gentilis populus iam fide mundatus, vnde scriptum est. Fide mundans corda eorū. Vaccæ cineres colligit, qui subtilissima sacramenta diuinæ incarnationis agnoscit. Et vaccam quam sacerdos combussit, eius cineres vir mundus colligit: quia infirmitatem domini quam Iudaicus populus in morte mactauit, eius subtilissima mysteria populus gentilis intelligit. Beneaūt sequitur. Et effundet in loco purissimo extra castra, quia idem gentilis populus qui secreta ac mystica diuinæ incarnationis agnoscit, bona quæ accipit prædicare non cessat, vt quod ipse didicerit, aliis etiam nescientibus innotescat. Sed quia secreta ac mystica incarnationis dominicæ prauis ac pollutis mentibus non sunt tradenda, bene dicitur. Effundet in loco purissimo extra castra. Extra castra quippe fuerat omnis gentilitas: quia extra legem, extra sacrificium, extra synagogam, sed tamen ad fidem veniens cor mundauit. Et in ea cineres vaccæ effunditur, quia mundo corde de gentilitate mysterium dominicæ incarnationis creditur. Multi itaque ex gentilitate conuersi, prædicatores facti sunt, & eidem gentilitati ✳ ad fidem redemptoris nostri mysteria tradidere. Vir ergo mundus in loco purissimo vaccæ cineres fundit, dum quilibet doctor ex gentilitate assumptus, munda per humilitatem corda gentilium requirit, & mysteria eis redemptoris nostri tradere non desistit. Quod cum agitur fides gentium multiplicatur, diuina virtus agnoscitur, disciplina præceptorum tenetur. vnde & recte subiungitur. Vt sint multitudini filiorum Israel in custodiam. Israel namque interpretatur, videns Deum, & non immerito conuersa gentilitas Israel dicitur, quæ iam Deum fide contemplatur. Isti ergo cineres multitudinem filiorum Israel in custodiam fiunt, quia subtilia sacramenta mundis gentium cordibus tradita in mentis munitione ver-

tuntur. Bene autem subditur, & in aquam aspersionis. Propter operationem namq; in custodiam nostram sunt cineres. propter baptismum vero in aqua aspersionis cineribus eius vtimur. Et dum consideratis eius operibus nostra acta sub disciplina redigimus, vaccæ cineres in custodia nostra seruamus: quia dum secreta atque subtilia operationis illius per imitationem attendimus, per hoc nobis & mundiciam & perseuerantiam prouidemus. Apte autem subiungitur. Quia pro peccato combusta est vacca. Ait enim de eisdem cineribus, vt sint multitudini filiorum Israel in custodiam & in aquam aspersionis, quia pro peccato combusta est vacca. Tunc enim nos sub custodia prouide custodimus, cum redemptorẽ nostrũ pro nostris iniquitatibus passum solicite consideramus. Perpendimus namque quid retribuat bonis, qui voluit mori pro malis. Perpendimus quid ad iustitiam fidei adducti eius gratiæ debeamus, qui & in iniquitatibus positi intercessionem mortis eius accipimus. In custodia ergo nobis cineres fiunt: quia pro peccato combusta est vacca. Dum passionis eius mysteria solicite contemplantes, quæ operari debeamus, agnoscimus, qui redemptorem nostrum etiam pro iniquis nobis mortuum non ignoramus.

Item unde supra.. In expositione beati Iob lib. vi. cap. 25. & 26.

VACCAM mactamus, cum carnem a lasciuia suæ voluptatis extinguimus. Quam cum hyssopo lignoq; cedrino ac cocco offerimus: quia cum maceratione carnis sacrificium fidei, spei, & caritatis adolemus. Hyssopus quippe interna nostra mundare consueuit. & per Petrum dicitur. Fide mundans corda eorum: lignum cedrinum nulla putredine deficit, quia spem cœlestium terminus non consumit. vnde & per primum pastorem mox dicitur. Regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incõtaminatam, & immarcescibilem. Coccus rubro colore flammescit: quia quem implet caritas incendit. vnde & in euangelio veritas dicit Ignem veni mittere in terram. Sed bis tinctus coccus offerri præcipitur, vt videlicet ante interni iudicis oculos, caritas nostra, Dei & proximi dilectione coloretur: quamuis conuersa mens nec sic pro amore Dei quietem diligat, vt curam proximi vtilitatemq; postponat, nec sic pro amore proximi occupationi inseruiat, vt quietem funditus deserens, ignem in se superni amoris extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo iam sacrificium obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est, vt non solum ad operationis se latitudinem, verum etiam ad culmina contemplationis extendat. Sed inter hæc magnopere scien-

dum est, quia valde inter se diuersæ sunt consperſiones animorum. Nonnulli namque hominum ita ocioſæ mentis ſunt, vt ſi eos labor occupationis excipiat, in ipſa operis inchoatione ſuccumbant: & nonnulli ita inquieti ſunt, vt ſi vacationem laboris habuerint, grauius laborent: quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Vnde neceſſe eſt, vt nec quieta mens ad exercitationem ſe immoderati operis dilatet, nec inquieta ad ſtudium contemplationis anguſtet. Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus preſſi ceciderunt. Et ſæpe qui occupati bene humanis vſibus viuerent, gladio ſuæ quietis extincti ſunt. Hinc namque eſt quod nonnulli inquieti ſpiritus dum plus exquirunt contemplando quam capiunt, vſque ad peruerſa dogmata erumpunt, & dum veritatis diſcipuli eſſe humiliter negligunt, magiſtri errorum fiunt.

14 De tenenda diſcreti cenſura ſilentium.

In expoſitione beati Iob lib. xxiii. cap. 9.

VAS quod non habuerit operculum, nec ligaturam deſuper immundum erit. Tegmen operculi vel ligatura, eſt cenſura diſciplinæ ſilentii: qua quiſquis non premitur, quaſi vas immundum pollutumque reprobatur. Quaſi enim vas ſine operculo vel ligatura polluitur, qui per ſtudium oſtentationis patens, nullo velamine taciturnitatis operitur.

15 Per macerationem infirmitatis corporeæ ad cognitionem.

In codice cur. paſt. ter. part. cap. 13.

QVod Balaam viſione angeli tarditate aſinæ a cœpto itinere præpeditur. Balaam peruenire ad propoſitum tendit, ſed eius votum animal cui præſedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata aſina, angelum videt, quem humana mens non videt: quia plerunque caro per moleſtias tarda, flagello ſuæ menti Deum indicat, quem mens ipſa carni præſidens non videbat, ita vt anxietatem ſpiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei inuiſibilem qui ſibi obuiat, innoteſcat. vnde & bene per Petrum dicitur. Correptionem habuit ſuæ veſaniæ ſubiugale mutum animal, quod in hominis voce loquens prohibuit prophetæ inſipientiam. Inſanus quippe homo a ſubiugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat ab afflicta carne memoratur. Sed huius correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens uocem non mentem mutauit.

16 De ſtudenda in bonis meritis perſeuerantia, & vitanda fluxæ mutabilitatis inconſtantia. *In expoſ. beati Iob lib. xxxiii. cap. 27.*

Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Sunt nonnulli intra ſanctam Eccleſiam, qui prolixas ad domínum preces habent, ſed vitam deprecantium non habent: nam promiſſa cœleſtia petitionibus ſequuntur, operibus fugiunt. hi nonnunquam lachrimas in oratione percipiunt, ſed cum poſt orationis tempora eorum mentem ſuperbia pulſauerit, ilico in faſtu elationis intumeſcunt. Cum auaritia inſtigat, mox per incendia auidæ cogitationes exæſtuant. Cum luxuria tentauerit, in illicitis protinus deſideriis anhelant. Cum ira ſuaſerit, mox manſuetudinem mentis flamma inſaniæ concremat. Vt ergo diximus & fletus in prece percipiunt, & tamen expletis precibus, cum vitiorum ſuggeſtione pulſantur, nequaquam pro æterni regni deſiderio ſe fleuiſſe meminerunt. Quod aperte de ſe Balaam innotuit, qui iuſtorum tabernacula conſpiciens ait. Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Sed cum compunctionis tempus abſceſſit, contra eorum vitam, quibus ſe ſimilem fieri etiam moriendo popoſcerat, conſilium præbuit. Et cum occaſionem de auaritia reperit, illico oblitus eſt quicquid ſibi de innocentia optauit.

17 *Item unde ſupra. in cod. paſt. cur. tert. part. cap. 31.*

Moriatur anima mea morte iuſtorum. Solicite conſiderandum eſt quia ita plerunque mali inutiliter compunguntur ad iuſtitiam, ſicut plerunque boni innoxie tentantur ad culpam: fit quippe mira exigentibus meritis diſpoſitionis internæ menſura, vt & illi dum de bono aliquid agunt, quod tamen non perficiunt, ſuperbe inter ipſa quæ etiam pleniſſime perpetrant, mala confidant. Et iſti dum de malo tentantur cui nequaquam conſentiunt, quo per debilitatem & infirmitatem titubant, eo greſſus cordis ad iuſtitiam per patientiam & humilitatem verius figant. Balaam quippe iuſtorum tabernacula reſpiciens, ait. Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. Sed cum compunctionis tempus receſſit, in eorum perditione conſilium dedit, quibus etiam in morte ſimilis fieri concupiuit. Et cum auaritiæ tempus reperit, ſtatim oblitus eſt bonum ſibi innocentiæ quod optauit. Paulus vero ait. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in membris meis. Qui profecto idcirco tentatur, vt in bono robuſtius ex ipſa infirmitatis ſuæ cognitione ſolidetur. Quid eſt ergo

quod ille compungitur, & tamen iustitiæ non appropinquat, iste ten-tatur & tamen culpa non coinquinat? nisi hoc quod aperte ostenditur, quia nec malum bona imperfecta adiuuant, nec bonum mala inconsum mata condemnant. Virtutis namque pondus oratio non habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Quod contra bene de Anna flente perhibetur. Vultusq; ei non sunt amplius in diuersa mu-tati, quia videlicet mens eius nequaquam post preces inepta lætitia lasciui endo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisiuit.

Item unde supra. In exposit. euang. homil. XV.

Mvlti cum verbum contra auaritiam audiunt, eandem auaritiam de-testantur, rerum omnium contemptum laudant, sed mox vt viderit animus quod concupiscat, obliuiscitur quod laudabat. Multi cum ver-bum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solum perpe-trare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescunt. Sed mox vt carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desiderium rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra hæc eadem desideria deliberatum, & damnanda agit qui quicquid egisse se meminit, iam & ipse damnauit. Sæpe etiam contra culpas compungimur, & tamen post fletum ad cul-pas redimus. Sic Balaam Israelitici populi tabernacula contemplatus fleuit, eisq; se similem fieri in morte depoposcit dicens. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed mox vt hora compunctionis transit, in auaritiæ nequitiam exarsit. Nam pro pter promissa munera in eius populi mortem consilium dedit, cuius morti se fieri similem optauit, & oblitus est quod planxerat, cum extin guere noluit quod per auaritiam ardebat.

19 De laudabili electorum prouidentia & cauenda reproborum mentis cæcitate. *In expositione beati Iob lib.* XV. *cap.* 23.

Dixit homo cuius obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem omnipotentis intuitus est, qui cadit, & sic aperiuntur ocu li eius. Nescit impius mala quæ facit, nisi cum pro eiusdem malis pu-niri iam cœperit. Consilium enim Balaam contra Israelitas præbuit, sed post in pœna vidit, quid prius ex culpa commiserit. Electi autem, quia nec peccare debeant præuident eis videlicet oculi ante casum pa-tent. Iniquus vero post casum oculos aperit: quoniam post culpam iam in pœna sua conspicit, quia malum debuit vitare quod fecit.

20 In expositione beati Iob lib. xxvii. cap. 23.

Qvi cadens apertos habet oculos. Sæpe quidam æterna iudicia miran tur, prædicamenta cœlestis patriæ cum audiunt, diligunt, mira opera

internæ

internæ dispositionis obstupescunt, sed tamen amando & viuendo ad hæc eadem opera assurgere negligunt. Iacentes ergo Dei miracula considerant, qui eius potentiam sciendo pensant, sed viuendo non amant. Per contemplationem quippe in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem se se a terra non erigunt. hinc ergo in Balaam exprobratione dicitur. Qui cadens apertos habet oculos. Multa namque de aduentu redemptoris dixerat, & quæ nouissimis temporibus erant ventura præuidebat, sed tamen ei viuendo assurgere noluit, quem præuidendo prædicauit. Iacens ergo apertos oculos habuit, cum ejus mentem & prophetia ad cœlestia tenderet, & auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit, qui eum videre de superioribus potuit, quem prostratus in infimis non amauit.

21 Qui cadens apertos habet oculos.

In expos. beati Iob lib. xxv. cap. 14.

CAdens quippe in peruersa opera, apertos oculos tenuit in contemplatione.

21 De electorum qui Deo adhærent fixa spei certitudine.

In expositione beati Iob lib. xxxi. cap. 34.

Robustum est quidem habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum. Cineus possessor interpretatur, & qui sunt, qui præsentia possident, nisi hi qui ingenio sapientiæ secularis callent? Qui in hoc veraciter robustum sibi habitaculum construunt, si per humilitatem paruuli apud semetipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur, si semetipsos infirmos sentiant, & in excelsa humilitate cogniti, redemptori fouendam mentis fiduciam ponant, si ima non appetant, si omne quod præterit, cordis volatu transcendant. Videamus sanctum virum qualiter in petra ponat nidum suum. ait enim. Nostra conuersatio in cœlis est. & rursum. Qui conresuscitauit nos & consedere fecit in cœlestibus. In petra ponit nidum: quia profecto in supernis figit consilium Non vult mentem in fluxa deiicere, non vult per abiectionem conuersationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus in carcere fortasse tenebatur, cum se sedere cum Christo in cœlestibus testaretur. Sed ibi erat, vbi ardentem iam mentem fixerat, non illic vbi illum necessario pigra adhuc caro retinebat.

22 De probatione quorundam intra Ecclesiam positorum, fidem non medullitus sed specietenus tenentium.

In expositione beati Iob lib. xxvii. cap. 10.

TErra quam percussit dominus in conspectu filiorum Israel, regio

M

vberrima est ad pastum animalium, & nos serui tui habemus iumenta plurima, precamurq; si inuenimus gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem. Sunt multi in Ecclesia qui paruuli esse despiciunt etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minime desistunt. Hos plerunque videas honoribus extolli, voluptatibus perfrui, rerum multiplicitate dilatari. Hi sæpe nihil præcipue, nisi præesse cæteris appetunt, a multis timeri gratulantur, recte viuere negligunt, & rectæ vitæ famam habere concupiscunt, adulationes quærunt, fauoribus intumescunt. Et quia in rebus præsentibus prompti sunt, ventura gaudia non requirunt. Cumq; eos multiplex actio occupat, etiam a semetipsis alienos demonstrat. Et tamen si qua fidei tentatio exurgat: quia in ea saltem specietenus continentur, hanc verbis, hanc laboribus defendunt, & cœlestem patriam vindicant, nec tamen amant. Quos bene apud Moysen filii Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse exprimunt, qui multa pecora & iumenta possidentes, dum extra Iordanem ea quæ viderant campestria concupiscunt, in repromissionis terra hæreditatem habere noluere, dicentes. Terram quam percussit dominus in conspectu filiorum Israel regio vberrima est ad pastum animalium, & nos serui tui habemus iumēta plurima, precamurq; si inuenimus gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem. Qui igitur iumenta plurima possident, Iordanem transire refugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cœlestis patriæ non requirunt, sed ipsa eos quam specietenus tenent fides increpat, ne otii delectatione torpescant, atq; exemplo suo alios a laboris tolerantia & studio longanimitatis frangant. Vnde eis per Moysen dicitur. Nunquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis? Cur subuertitis mentes filiorum Israel? sed quia erubescunt non defendere quod confitentur, pro eadem fide quam professi sunt, ad certamen properant, eamq; non sibi, sed proximis vendicant. Vnde & ad Moysen dicunt. Caulas ouium fabricabimus, & stabula iumentorum, paruulisq; nostris vrbes munitas: nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel. Qui mox fortes pro aliis veniunt, & repromissionis terram ab hostibus liberant, & relinquunt, atque ad pascenda armenta extra Iordanem redeunt. Multi quippe quamuis fideles curis præsentibus occupati, quasi armenta extra Iordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mente omniq; desiderio rebus perituris inseruiunt. Qui tamen, vt diximus,

cum fidei tentatio oritur, defensionum armis accinguntur. hostes fidei trucidando superant,& hæreditatem terræ repromissionis, id est fructum fidei non amant, sicq; pro illa pugnant, vt tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim paruulos foris habent, affectum in eius habitatione non habent: vnde ad campestria redeunt, quia ab altis cacuminibus montium quasi a spe cœlestium dilabuntur, vt extra repromissionis terram bruta animalia nutriant: quia ad pascendos vanis desideriis irrationabiles animi motus elaborant: quia æternæ lucis quanta sit claritas nesciunt, qui transitoriis occupationibus occupantur. & dum terrenis rebus superbiunt, cœlestis sibi luminis aditum claudunt.

23 De absolutione humani generis per interpositum sacrificium.

In comment. Ezechielis homil. vi.

Qvod post mortem summi pontificis homicida iubetur reuerti in terram suam. Quid est quod homicida post mortem summi pontificis ad absolutionem redit, nisi quod humanum genus quod peccando sibimet ipsi mortem intulit, post mortem veri sacerdotis videlicet redemptoris nostri absolutionem sui reatus accepit?

CAPITVLA LIBRI DEVTERONOMII.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER DEVTERONOMIVM.

1 De modo dilectionis Dei ac proximi eiusq; exercitio
In expositione beati Iob lib. vii. cap. 11.

ILIGES dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Duo sunt præcepta caritatis, Dei videlicet amor, & proximi: per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorem proximi Dei amor nutritur: Nam qui amare Deum negligit, profecto diligere proximum nescit, & tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in eiusdem dilectionis gremio prius proximi caritate ligamur. Quia amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem dominus diliges proximum, præmisit dicens. Diliges dominum Deum tuum, vt videlicet in terra pectoris nostri prius amoris sui radicem figeret, quatinus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. & rursum. Quia amor Dei & proximi amore calescit, testatur Ioannes, qui increpat dicens. Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur. Sæpe vero omnipotens Deus, vt quantum quisque a caritate eius ac proximi longe sit, vel in ea quantum profecerit, innotescat, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cum quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus quod malum latet, ostendit. Nam plerunque ipsi nos miseros insectantur, qui fœlices sine comparatione coluerunt. Cum enim quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est vtrum prosperitas an persona diligatur? Amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. vnde bene quidam sapiens dicit. Non agnoscitur in bonis amicus, & non absconditur in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec aduersitas inimicum celat: quia & ille sæpe prosperitatis nostræ reuerentia tegitur, & iste ex confidentia aduersitatis aperitur.

2 De prædicatione veteris ac noui testamenti.
In expos. beati Iob lib. xx. cap. 1.

DABO pluuiam terræ vestræ temporaneam & serotinam. Quid hoc loco per pluuiam, nisi verba sacræ prædicationis accipimus? Sicut de sanctis doctoribus ab offensæ Iudææ prædicatione suspensis

accipimus. De quibus etiam scriptum est. Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. Quorum sanctæ prædicationis verbo irrigamur, cum vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus. Vnde recte per psalmistam dicitur. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. His doctrinæ fluentis infundi propheta nos admonet dicens. Sitientes venite ad aquas. Qui dum extrema parte iam seculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi pluuia serotina irrigamur. Quæ nimirum serotinæ pluuiæ prædicatio, ex eius ad nos sacrifició prodiit. qui per psalmistam dicit. Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Quia enim redemptor noster iuxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. Populo ergo repromissionis terram intraturo pluuia tempora nea & serotina in munere promittitur. Quod nos factum spiritualiter iam videmus. Temporaneam quippe pluuiam dedit, quia electis suis priori tempore legis intellectũ contulit. Serotinam quoq; pluuiam tribuit, quia prædicari diebus vltimis incarnationis suæ mysterium fecit.

3 De resecandis superfluis a mente cogitationibus.

In expositione beati Iob lib. xxviii. *cap.* 7.

Circuncidite præputia cordis vestri. Quid per hanc præputii circuncisionem signatur, nisi aperte dicere postquam luxuriam a carne extinguitis, etiam superflua a cogitatione resecatè?

4 De cauendis operationis boni primordiis noxiæ ostentationis fauoribus. *In expositione beati Iob lib.* viii. *cap.* 34.

Non arabis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium. Quid per huius prohibitionis exemplum, nisi vitam bene inchoantium Moyses humanis occupationibus exercere prohibuit? In primogenito quippe bouis arare, est bonæ conuersationis primordia in exercitio publicæ actionis ostendere. Ouium quoque primogenita tondere, est ab occultationis suæ tegmine humanis oculis inchoantia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bouis operari prohibemur, atque a primogenitis ouium detondendis compescimur: quia & si quid robustum incipimus, exercere hoc in aperto citius non debemus. Et cum vita nostra simplex quid atque innocuum inchoat, dignum est vt secreti sui velamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quasi superducto vellere ostendat. Ad sola ergo diuina sacrificia boum primogenita ouiumq; proficiant, vt quicquid forte simplex innocuumq; incipimus, hoc ad honorem intimi iudicis in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tanto libentius accipitur,

quã to & ab hominibus ocultatum, nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem nouæ conuersationis primordia adhuc ex carnali sunt vita commixta, & idcirco innotescere citius non debent, ne cum laudantur bona quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat, mala quæ latent.

In comment. Ezechielis homil. ii. Item uude supra.

PRimogenitum bouis accipimus in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem, in qua tamen arandum non est: quia cum prima sunt adolescentiæ vel iuuentutis nostræ tempora, nobis adhuc a prædicatione cessandum est, vt vomer linguæ nostræ proscindere non audeat terram cordis alieni. Quoad vsque etenim infirmi sumus, continere nos inter nosmetipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus, amittamus: quia & arbusta plantata si prius in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arescunt. At si semel radicem fixerint, manus tangit, & tamen nihil officit, venti impellunt, nec tamen impellentes lædunt. Et constructi parietes, si impellantur eruuntur, nisi a suo prius fuerint humore siccati. Mens itaque quousque ab humore prauitatis suæ perfecte non fuerit exiccata, alienæ linguæ manu tangi non debet, ne priusquam plene percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsa ruat, ne velut arbustum sine radicibus dum plusquam tolerare valet, concutitur, flatibus arescat. Ad exemplum ergo non sunt ostendenda, nisi quæ firma sunt. Prius etenim conualescere debet mens, atque ad vtilitatem proximorum postmodum demonstrari, cum iam nec per laudem eleuata corruat, nec per vituperationem percussa contabescat. Nam & si Timotheo dicitur. Præcipe hæc & doce, nemo adolescentiam tuam contemnat. Sciendum est quia ei adolescentia in annis non in moribus fuit, quamuis in sacro eloquio nonnunquam adolescentia iuuentus vocetur. Vnde scriptum est. Lætare iuuenis in adolescentia

6 Per cessationem rerum transeuntium de mansuro bonæ operationis exercitio.

In expositione beati Iob lib. vii. cap. 17.

NON apparebis in conspectu domini vacuus. In conspectu domini vacuus apparet, qui nihil secum de fructu sui laboris portat, alius multiplicandis facultatibus æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quisque moriens deserit, ante dominum vacuus apparet, quia secum ante iudicem nihil tulit. Hinc ergo per legem salubriter admonemur, dicentem: Non apparebis in conspectu domini vacuus. Qui .n. promerendæ vitæ mercedem bene agendo non prouidet,

in conspectu domini vacuus apparet. Hinc de iustis per psalmistam dici tur. Venientes autem venient, in exultatione portantes manipulos suos. ad examen quippe iudicii portantes manipulos veniunt, qui in semet ipsis recta opera, quibus vitam mereantur, ostendunt.

7 De seruanda exhibitione operis mentis rectitudine.

In expositione beati Iob lib.ix.cap.19.

Iuste quod iustum est exequeris. Iniuste quod iustum est exequitur, qui ad defensionem iustitiæ non virtutis æmulatione, sed amore præmii temporalis excitatur. Iniuste quod iustum est exequitur: qui ipsam quam prætendit iustitiam venundare minime veretur Iuste ergo iustum exequi, est in assertione iustitiæ eandem ipsam iustitiam quærere.

8 De seruanda in correctione proximi increpationis mensura.

In expositione beati Iob lib.x.cap.9.

Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit, hic ad vnam supradictarum vrbium fugiet & viuet, ne forte proximus eius, cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum & percutiat animam eius. Ad siluam cum amico imus quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra conuertimur, & simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cum se se increpatio plusquam necesse est in asperitatem pertrahit, ferrumque de manubrio prosilit, cum de correctione sermo durior excedit: & amicum percutiens occidit: quia auditorem suum prolata contumelia a spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatione plusquam debuit addicit. Sed is qui incaute lignum percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est vrbes fugiat, vt in vna earum defensus viuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus, in vnitate sacramenti sub spe, fide, ac caritate absconditur, reus perpetrati homicidii non tenetur, eumque extincti proximus & cum inuenerit non occidit: quia cum districtus iudex venerit, qui se se nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo proculdubio vindictam de culpæ reatu non expetit, quem sub eius venia spes, fides, & caritas ascondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur.

9 De discritione historiæ. *In expositione Ezechielis homil.ix.*

Si ambulas per viam in arbore vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pullis vel ouis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis,

ſed abire patieris captos tenens filios, vt bene ſit tibi & longo viuas tempore. Per viam imus: quia præſentem vitam pergimus. & nidum auis in arbore vel in terra eſt, quando verba hiſtoriæ aut in contemplatiua ſunt, aut in actiua vita. Nam præcepta actiuæ vitæ auis nidus in terra eſt, præcepta contemplatiuæ nidus in arbore, quia ſuſpicis, & cætera. Mater vero pullis vel ouis incubat, quando ipſa hiſtoria intellectum ſpiritualem facit, & quædam plene eloquens quaſi pullos profert, quædam vero ita inſinuat vt ex eis adhuc legentis animum ad altiora perducat, quaſi adhuc ſub ſe oua continet ex quibus pullos producat. Oua enim idcirco pariuntur, vt ex eis pulli debeant produci. Et ſunt quædam contemplatiuæ vitæ, quæ per quaſdam modo imagines videntur, vt poſtmodum ſicut ſunt ipſa ſua virtute & natura videantur. Nam Paulus ait. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et cæcus cum per impoſitionem manuum redemptoris iam lumen accipere cœpiſſet, requiſitus quid videret, dixit. Video homines velut arbores ambulantes. Homo quippe natura rationabilis eſt, arbor autem nec ſenſibilis nec viuens. Et quid iſte illuminatus cæcus ſignificat, niſi genus humanum, cui cum dominus contemplationis oculos aperiret, prius quædam in ænigmate conſpicit, poſtmodum illa vera & rationabilia cœleſtium agmina ſicut ſunt poſſit aſpicere. vnde & illic ſubditur. Deinde iterũ impoſuit manus ſuper oculos eius, & cœpit videre, & reſtitutum eſt ita vt videret clare omnia. Prius itaque per ſpeculum vidit ex ſimilitudine, vt poſtmodum videret clare ex perfectione. Ad contemplatiuam ergo vitam in his verbis mater ouis incubat, quia ſacra hiſtoria hoc incipiendo in ænigmate inſinuat, per quod poſtmodum certius demonſtrans pullos viuentes producat. Paulus quoque apoſtolus cum quoſdam continentes viuere cognouiſſet, admonet, dicens. Propter fornicationem autem vnuſquiſq; ſuam vxorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. & cum vxor habenda non ſit, niſi liberorum procreandorum gratia, ne quis in fornicationis culpa laberetur, conceſſit coniugibus aliquid, vnde adhuc ſurgere ad meliora potuiſſent. Qui ergo hoc conceſſit vnde animos coniugum vſque ad legalem culpam perduci potuiſſet, quaſi mater auis in terra, id eſt hiſtoria in actiua vita oua poſuit. Ipſi quoque prædicatores ſancti plus volunt Deum diligi, quam timeri, ſed ſi timorem nõ inſinuant, ad amorem minime perducunt. vnde prius terribilia, poſtmodum dulcia loqui ſolent, ſicut per pſalmiſtam dicitur. Virtutem terribilium tuorum dicent: quia magnitudinem tuam narrabunt. Ac deinde ſubiun

gitur. Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Quando ergo terrent, vt ad amorem prouocent, oua ponunt. Perfecta enim caritas foras mittit timorem: quia tunc pulli viuere incipiunt, quando iam formidini non succumbunt. Ipsa quoque lex oua posuit, cum dixit. Oculum pro oculo, dentem pro dente. Sed pullos produxit post modum, cum dixit. Non quæres vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Sed notandum quid de hac matre pullorum dicitur. Non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens filios: quia videlicet in quibusdam locis prætermittenda est historia, vt solius matris pulli, id est spiritualis intelligentiæ sensum nobis in esum veniant, nec nos mater, sed pulli reficiant. Sed quia non debemus de historiæ exemplo, sed de spiritualibus intellectus sensibus satiari. Cum enim legimus aurum & argentum Aegyptiorum ab Israelitico populo petitione deceptorie subreptum. & rursum cum legimus Carnalia, sacrificia omnipotenti Deo exhibita. quid in hoc verborum, nisi mater dimittenda est, & filii tenendi? Nos enim cum a quibusque secularibus vigilantiam ingenii in defensionem veritatis trahimus, & eorum eloquium in usum rectitudinis vertimus. quid aliud quam ab Aegyptiis aurum & argentum tollimus? vt ex eo & nos diuites effecti, & illi valeant pauperes ostendi, sicut scriptum est. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi: & cum nostra corpora per abstinentiam domamus, quid aliud quam carnalia sacrificia omnipotenti Deo exhibemus? sicut rursum per Paulum dicitur. Vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem. Matrem igitur dimittentes pullos edimus, cum historiæ exempla dimittimus, sed ex ea allegoriarum sensus in mente retinemus. vbi recte additur. Vt bene sit tibi & longo viuas tempore: quia longo tempore ille viuit, qui spiritualem intelligentiam æternitatis annos apprehendit.

10 De cauenda imperitorum societate.

In exposi. beati Iob lib. i. cap. 16.

NON arabis in boue simul & asino. In boue simul & asino homo arare prohibetur, ac si aperte diceret. Fatuos sapientibus in prædicatione non socies, ne per eum qui implere non valet, illi qui præualet obsistas.

11 De vitando duplicitatis vitio. *In expositione beati Iob lib. viii. cap. 39.*

NON indueris vestem ex lana linoque contextam. Quid per hanc vestem, nisi hypocritarum persona signatur? Qui benignitatem erga proximos ostendunt, & dolo suæ iniquitatis operiunt. Per omne namque

quod faciunt vel loquuntur, simplicitatem exterius exhibent, sed subtilitatem interius duplicitatis callent. Puritatem superficie simulant, sed semper malitiam sub specie puritatis occultant. per lanam quippe simplicitas: per linum vero subtilitas designatur, & nimirum vestis quæ ex lana linoq; conficitur, linum interius celat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoq; contextam induit, qui in locutione vel actione, qua vtitur, intus subtilitatem malitiæ operit, & simplicitatem foras innocentiæ ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quasi sub lanæ grossitudine linum latet.

12 *Item unde supra. In comment. Ezechielis homil. vi.*

Scimus quia lana pinguis, linum vero subtilis est. Vestis autem quæ ex lana & lino fit, lana semper in faciem redit, & linum subter abscondit. Quid ergo per lanam, nisi simplicitas, & quid per linum, nisi subtilitas designatur? Et sæpe homo subtilis & acutus exterius simplicitatem mansuetudinis ostendit, & interius subtilitatem malitiæ contegit, Iste ergo veste se actionis suæ quasi ex lana & lino induit, quando ab eo simplicitas monstratur in superficie, & subtilitas malitiæ seruatur in mente.

13 De purgatione cogitationis illicitæ.

In expositione beati Iob lib. ix. cap. 42.

Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad vesperum lauetur aqua, & post solis occasum regredietur in castra. Quid hoc loco per nocturnum somnium, nisi tentatio occulta signatur? per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur; quod tamen corporis opere non expletur. sed somnio nocturno pollutus extra castra egredi præcipitur: quia videlicet dignum est vt qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorum fidelium societatibus arbitretur. Culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem se se ex continentium comparatione despicere. Qui ad vesperum lauatur aqua, cum defectum suum conspiciens, ad pœnitentiæ lamenta conuertitur, vti fletibus abluat omne quod animum occulta inquinatio accusat. Sed post occasum solis ad castra redeat: quia deferuescente tentationis ardore necesse est, vt iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquam quippe occumbente sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentiæ frigescente flamma cogi-

videtur. Dimittat ergo eam vir de domo sua, vt amorem eius ab-iiciat a mente sua. Quæ egressa alterum virum accipiat: quia terrenam actionem quam tu deseris alius concupiscit. sed fortasse & ipsi in odium quandoque ventura est, vt eam vtiliter dimittat. Bene autem dicitur. Dimiserit vel certe mortuus fuerit. Quia vnusquisque terrenam curam aut dimittit aut moritur, id est aut non ei ex animo succumbit, aut propter eam funditus in animæ vita succumbit. Siue ergo ea sequens maritus dimiserit, siue mortuus fuerit, maritus prior non poterit eam in vxorem accipere, quia polluta est, vt videlicet is, qui semel curam terrenam atque præsentis vitæ intentionem reliquerit, ad eum vltra nullo modo redeat, quoniam ipsese iam suo iudicio polluit, qui eam prius ideo deseruit: quia pollutam esse cognouit.

16 De seruanda prædicationis mensura doctoribus circa delinquentes confessionem proximorum.

In expositione beati Iob lib. xxxiii. cap. 16.

NON accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem molam. Accipere aliquando dicimus auferre. vnde & aues illæ quæ rapiendi sunt auibus auidæ, accipitres vocantur. vnde & Paulus ait. Sustinetis enim si quis deuorat, si quis accipit. Ac si diceret: Si quis rapit. Pignus vero debitoris, est confessio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur, cum a peccatore iam peccati confessio tenetur: superior autem, & inferior mola, est spes & timor: spes quippe ad alta subuehit, timor autem cor inferius premit. Sed mola superior & inferior ita sibi necessario iungitur, vt vna sine altera inutiliter habeat. In peccatoris itaque pectore incessanter debet spes & formido coniungi: quia incassum misericordiam sperat, si non etiam iustitiam timeat, Incassum iustitiam metuit, si non etiam de misericordia confidat. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibetur: quia qui peccatori prædicat tanta dispensatione componere prædicationem debet, vt nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe in solo eum timore derelinquat. Mola enim superior aut inferior tollitur, si per prædicantis linguam in peccatoris pectore, aut timor a spe, aut spes a timore diuidatur.

17 In expositione beati Iob lib. xvi.

CVM debet tibi quippiam frater tuus & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. Frater etenim noster debitor nobis efficitur, cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita vocamus, vnde de peccatore seruo dicitur. Omne

N

debitum dimisi tibi. Et in dominica quotidie oratione precamur. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui in nobis peccasse cognoscitur, peccati eius iam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum quod in nobis perpetratum est, postulamur. Qui enim peccatum quod commisit fatetur, & veniam petit, iam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere iubemur: quia priusquam in nobis per dolorem cordis sol iustitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere, a quo confessionem accipimus culpæ, vt qui se deliquisse in nos meminit, a nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit.

18 De concessis digni dono regiminis ob vtilitatem proximi minime subtrahendo.

In codice cur.past.1.part.cap.5.

Vxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen fratris filium gignat. Quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier expuat, vnumque ei pedem propinquus discalciet, eiusque habitaculum domus discalciati vocetur. Frater defunctus ille est, qui post resurrectionis apparens gloriam dixit. Ite nunciate fratribus meis. Qui quasi sine filiis obiit: quia adhuc electorum suorum numerum non impleuit, huius scilicet vxorem superstes frater sortiri præcipitur: quia dignum profecto est, vt cura sanctæ Ecclesiæ ei qui hanc bene regere præualet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quisquis ex muneribus quæ percipit prodesse, aliis non curat. Bonis quoque eius sancta Ecclesia exprobans & quasi in faciem saliuam iactat. Cui ex vno pede calciamentum tollitur, vt discalciati domus vocetur. Scriptum quippe est. Calciati pedes in præparatione euangelii pacis. Si ergo vt nostram sic curam proximi gerimus, vtrumque pedem per calciamentum munimus. Qui vero suam cogitans vtilitatem proximorum negligit, quasi vnius pedis calciamentum cum dedecore amittit.

19 In expositione beati Iob lib.ii.cap.26.

Attende cœlum & loquar & audiat terra verba ex ore meo. per cœlum videlicet, signans præpositorum ordinem: per terram vero subditam plebem. & iterum & in xxix. attende cœlum & loquar: non enim insensibili, sed rationali creaturæ loquebatur.

20 In expositione beati Iob lib. xxxii.

Expandit alas suas & accepit eos. Quia nos paruulos dominus dum

protegit nutrit, & non grauí atque onerosa, sed leui & blanda protectione nos refouet: dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit.

21 De reserata occulti prænunciatione mysterii per mediatoris aduentum. *in exposit. euang. homil.*xxvii.

SVxere mel de petra, & oleum de firma petra. Nusquam tale aliquid iuxta historiam legitur, si tota testamenti veteris series recenseatur. Nusquam de petra mel, nusquam oleum ille populus suxit. Sed quia iuxta Pauli vocem petra erat Christus, mel de petra suxerunt, qui eiusdem redemptoris nostri facta & miracula videre. Oleum vero de firma petra suxere, quia effusione sancti spiritus post resurrectionem eius vngi meruere, quasi ergo in firma petra mel dedit: quando adhuc mortalis dominus miraculorum suorum dulcedinem discipulis ostendit. Sed firma petra oleum fudit: quia post resurrectionem suam factus iam impassibilis, per afflationem spiritus, donum sanctæ vnctionis emanauit. De hoc oleo per prophetam dicitur. Computrescit iugum a facie olei. Sub iugo quippe tenebamur dæmoniacæ dominationis, sed vncti sumus oleo spiritus sancti, & quia nos gratia libertatis vnxit, dominationis dæmoniacæ iugum putruit.

22 De incorrecte delinquentium vltione perpetua
*In expositione beati Iob lib.*xviii.*cap.*12.
*& item in lib.*xxi.*cap.*9.

IGnis exarsit ab ira mea, & ardebit vsque ad inferos deorsum, comedit terram & nascentia eius. De his quos damnant flagella & non liberant, scriptum est. Percussisti eos, nec doluerunt, attriuisti eos, & renuere accipere disciplinam. His flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Hinc ergo per Moysen dominus dicit. Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit vsque ad inferos deorsum. Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, recte dicitur. Ignis exarsit ab ira mea. Quantum vero ab æterna damnatione, apte mox subditur. Et ardebit vsque ad inferos deorsum. Licet a quibusdam dici soleat illud quod scriptum est. Non iudicat Deus bis in id ipsum. Qui tamen hic quod per prophetam de iniquis dicitur. non attendunt. & duplici confusione contere eos. & id quod alias scriptum est. Iesus populum de terra Aegypti saluans, secundo eos qui non credidere, perdidit. Quibus tamen si consensum præbeamus, quamlibet culpam bis feriri nō posse, hoc ex peccato percussis, atque in peccato suo morientibus debet æstimari: quia eorum percussio hic cœpta, illic fi-

nitur, vt incorrectis vnum flagellum sit, quod temporaliter incipit, sed in æternis suppliciis consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt iam præsentium flagellorum percussio sequentium sit initium tormentorum. Sequitur. Comedit terram & nascentias eius. Ignis quippe terram atque eius nascentias comedit, cum libido carnem atque per hanc omnia bene acta consumit. Nam quicquid prodit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concremat flamma corruptionis.

23 In expositione beati Iob lib. xii. cap. 11.

NONNE hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die vltionis reddam illis. Quasi in sacculo delicta nostra signantur: quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interueniente diluamus, in secreto iudiciorum Dei sub quadam occultatione seruatur, vt quandoque etiam de sigillo secrete exeat ad publicum iudicii. Cum vero pro malis quæ fecimus disciplinæ flagello atterimur, & hæc per pœnitentiam deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio punienda seruat.

24 De electorum purgatione per diuinæ respectum gratiæ.

In expositione beati Iob lib. vi. cap. 18.

EGO occidam & viuere faciam, percutiam & ego sanabo. Duobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit & mentis duriciam suo pauore tabefacit. Vulnerando enim ad salutem reuocat, cum electos suos affligit exterius, vt interius viuant. Recte ergo per Moysen loquitur, dicens. Ego occidam & viuere faciam, percutiam & ego sanabo. Occidit enim vt viuificet, percutit vt sanet: quia idcirco foras verbera admouet, vt intus vulnera delictorum curet. Aliquando autem etiam si flagella exterius cessare videantur, interius vulnera infligit: quia mentis nostræ duriciam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia terroris sui iaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra male sana sunt: cum nullo Dei amore sauciantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cum erga infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu languescunt: sed vulnerantur vt sanentur: quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem caritatis reddit.

25 De persecutione vltima carnaliter viuentium.

In expos. beati Iob lib. xviii. cap. 7.

ET gladius meus deuorabit carnes. Dei gladius carnes comedit: quia in extremo iudicio eius sententia eos qui carnaliter sapiunt occidit

26 De dilectione erga diuina præcepta in electorum impressa cordibus. *In expositione euang. homil.* xxx.

In dextera eius ignea lex. Quid per sinistram, nisi reprobi, qui & ad sinistram ponendi sunt? Dextera autem Dei appellantur electi. In dextera ergo Dei ignea lex est: quia electi mandata cœlestia nequaquã frigido corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt, sermo ad aurem ducitur, & mens eorum sibimet irata ex internæ dulcedinis flamma concrematur.

27 De præferendo diuino amore proximis, eisdemq; discretæ compassionis studio diligendis. *In expositione beati Iob lib.* vii. *cap.*

Qui dixerit patri suo & matri suæ nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum & pactum seruauerunt iudicia tua. Ille scire Deum familiarius appetit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos carnaliter sciuit. Graui etenim damno scientia diuina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi, quatinus eosdem quos propter Deum vtiliter negligit, tanto solidius diligat, quanto in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his quibus vicinius, iungimur plus cæteris prodesse, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius vbi nascitur incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis agnoscere, sed tamen hanc cum cursum mentis præpedit ignorare: quatinus fidelis animus in diuino studio accensus, nec ea quæ sibi sunt in infimis coniuncta despiciat, & hæc apud semetipsum recte ordinans summo amore transcendat. Solerti ergo cura prouidendum est, ne carnis gratia subrepat, atque a recto itinere cordis gressum deflectat: ne vim superni amoris impediat, & surgentem mentem superimposito pondere deorsum premat. Sic enim quisq; propinquorum debet necessitatibus compati, vt tamen per compassionem non sinat vim suæ intentionis impediri: vt affectus quidem mentis viscera repleat, sed tamen ab spirituali proposito non auertat. Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt, quatinus sic eam discretionis moderamine temperent, vt per hanc in paruo, saltem ac minimo, a recto itinere non declinent. Quos bene nobis per significationem vaccæ innuunt, quæ sub arca domini ad montana tendentes affectu simul & rigido sensu gradiuntur, quarum dum vitulos clausissent domi, scriptum est. Pergentes & mugi-

enim se se lachrimis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At vero cum longa mœroris anxietudine fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur: & qui prius flebat ne duceretur ad supplicium, post modum flere amarissime incipit: quia differtur a regno. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chori, quæ societas beatorum spirituum, quæ maiestas internæ visionis Dei, & amplius plangit quia a bonis perennibus deest, quam flebat prius quando mala æterna metuebat. Sicq; fit vt perfecta compunctio formidinis tradat animam in compunctione dilectionis. Quod bene in hac sacra veraciq; historia figurata narratione describitur. Quia ergo, vt dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima, cum se se in lachrimis cœlestis regni desiderio affligit. Irriguum vero inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris dignitate præeminet, necesse fuit, vt prius irriguum superius, & post irriguum inferius commemorare debuisset.

30 De electorum exercitio operibus quibusdam reprehensibilibus ob vtilitatem nutriendæ humilitatis in se nec dum edomitis

In expositione beati Iob lib. iiii. cap. 24. & 25.

HAbitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Plerunque hi qui magnis iam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentis sustinent, vt etiam magna vitæ claritate luceant, & tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc sicut dictum est, agitur, vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ sua melius infirmitate roboretur, & inde verius in bonis luceat, vnde eam etiam nolentem parua reprehensibilia humiliter obscurant. Vnde & bene cum Israelitico populo percepta repromissionis terra partiretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus tributarius dicitur. sicut scriptum est Habitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Quid enim Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitium signatur? & sæpe in magnis virtutibus terram repromissionis ingredimur: quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia vitia quædam parua retinemus, quasi Chananæum viuere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur: quia hoc ipsum vitium quod subiicere non possumus, ad vsum nostræ vtilitatis humiliter retorquemus, vt eo demens & in summis vilia sen

tiat, quo suis viribus, etiam parua quæ appetit, non expugnat. Vnde bene rursum scriptum est. Hæ sunt gentes quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israel. Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, vt se se nostra intentio solicita in certamine semper exerceat, vt eo de victoria non superbiat, quo viuere in se hostes conspicit, a quibus adhuc vinci formidat. Israel ergo reseruatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, & in paruis sibi resistentibus discit, quod ex se maiora non subigit.

CAPITVLA LIBRI IVDICVM.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER LIBRVM IVDICVM.

1 De perfectorum Deoq; ſolida mentis intentione adhærentium ſtudiis. *In expoſitione beati Iob lib. iii. cap. 22.*

EDEON cum a paleis frumenta excuteret angelum vidit, ad cuius imperium protinus hœdum coxit, quem ſuper petram poſuit, & ius carnium deſuper fudit, quæ angelus virga tetigit, eaq; ignis exiens de petra conſumpſit. Quid eſt frumentum virga cædere, niſi rectitudine iudicii a vitiorum paleis virtutum grana ſeparare? ſed hæc agentibus angelus apparet: quia tanto magis dominus interiora denunciat, quanto ſe ſtudioſius homines ab exterioribus purgant. qui occidi hœdum præcipit, id eſt omnem appetitum noſtræ carnis immolari, carnesq; ſuper petram poni, & ius carnium deſuper fundi. Quem alium ſignat petra, niſi eum de quo per Paulum dicitur: petra autem erat Chriſtus? Carnes ergo ſuper petram ponimus, cum corpus noſtrum in Chriſti imitatione cruciamus. Ius etiam carnium deſuper fundit, qui in conuerſatione Chriſti ipſas etiam a ſe carnales cogitationes exinaniuit. Quaſi enim ius ex carne liquida in petra funditur, quando mens a cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ tamen mox angelus virga tangit: quia intentionem noſtram nequaquam poteſtas diuini adiutorii deſerit. De petra autem ignis exit, & ius carnesq; conſumit: quia afflatus a redemptore ſpiritus tanta cor noſtrum flamma coniunctionis concremat, vt omne quod in eo eſt illicitum & operis & cogitationis exurat. Perfecta enim mens ſolerter inuigilat, vt non ſolum peruerſa agere renuat, ſed omne etiam quod in ſe per cogitationes turpiter liquatur, tergat.

2 De incarnatione redemptoris per ſignificationem rei geſtæ, electorumq; ipſius miraculis. *In expoſitione beati Iob lib. xxx. cap. 31. 32. 33. & 34.*

DE pugna Gedeon aduerſus Madianitas. Gedeon cum exercitus multitudinem ad bella produceret, diuina illi admonitione præceptum eſt, vt ad fluuium veniens, omnes quos flexis genibus aquas haurire conſpiceret, a bellorum conflictu remoueret, actumq; eſt, vt trecenti viri tantummodo qui ſtantes manibus aquas hauſerant, remanſerunt. Cum his ad prælium pergit, eos non armis, ſed tubis, lampadibus, & lagenis

armauit. Nam sicut illic scriptum est. Accensas lampades miserunt intra lagunculas & tubas in dextera, lagænas autem in sinistra tenuere, & ad hostes suos cominus venientes cecinere tubis, confregere lagunculas, lampades aperuerunt, & hinc tubarum sonitu, illinc lampadum corruscatione territi hostes sunt in fugam conuersi. De hoc namque bello per prophetam dicitur. Iugum enim oneris eius & virgam humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Eripiens quippe dominus gentilitatem superauit iugum oneris eius, cum eam aduentu suo ab illa dæmoniacæ tyrānidis seruitute liberauit. Superauit virgam humeri eius, cum percussionem illius, quia ex peruerso opere grauiter deprimebat, ab humano genere redemptor compescuit. Superauit sceptrum exactoris eius, cum regnum eiusdem diaboli, qui pro pestifera perpetratione vitiorum, exigere consueuerat, debita tributa pœnarum de fidelium corde destruxit. Quid hoc est, quod tale bellum per prophetam ad medium adducitur, & aduentui redemptoris nostri istius pugnæ victoria comparatur? an indicare nobis propheta studuit, quod aduentum redemptoris nostri contra diabolum illa sub Gedeon duce pugnæ victoria designauit? Talia nimirum illic acta sunt, quæ quanto magis vsum pugnandi transeunt, tanto amplius a prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim vnquam cum lagenis & lampadibus ad prælium venit? quis contra arma veniens, arma deseruit? Ridicula nobis hæc profecto fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa attestante didicimus, ne parua hæc quæ facta sunt perpendamus. Gedeon itaq; ad prælium veniens redemptoris signat aduentum, de quo scriptum est. Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens dominus potens in prælio. Hic redemptorem nostrum, non solum opere, sed etiā nomine prophetauit. Gedeon namque, interpretatur circumiens in vtero. Dominus enim noster per maiestatis potentiam omnia complectitur, & tamen per dispensationis gratiam intra vterum virginis humanitatem sumens venit. Quid est ergo circumiens in vtero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, diuinitate complectens, & humanitem intra vterum sumens? In quo vtero & incarnatus est, & clausus non est: quia & intra vterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per potentiam maiestatis. Madian vero interpretatur de iudicio. Vt enim hostes eius repellendi destruendiq; essent, non de vitio repellentis, sed de iudicio iuste iudicantis fuit, & idcirco de iudicio vocantur:

quia alieni a gratia redemptoris iustæ damnationis meritum etiam in vocabulum trahunt nominis. Contra hostes Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectio-nis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum designa tur, nisi perfecta cognitio trinitatis? Cum his quippe dominus noster aduersarios fidei destruit, cum his ad prædicationis bella descendit, qui possunt diuina cognoscere, qui sciunt de trinitate (quæ Deus est) per-fecta sentire. Notandum vero est, quia iste tercentenarius numerus in tau litera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transuer-sam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non iam crucis species sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in tau litera continetur, & per tau literam, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum est. Qui vult post me venire abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui sequentes dominum, tanto verius crucem tollunt, quanto acrius & se edomant, & erga proximos suos caritatis compassione cruciantur. vnde & per Ezechielem pro-phetam dicitur. Signa tau super frontes virorum gementium, & dolen tium. Vel certe in his trecentis, qui in tau litera continentur, hoc ex-primitur, quod ferrum hostium crucis signo superetur. Ductiq; sunt ad fluuium vt aquas biberent, & qui aquas flexis genibus hausere a bel lica intentione remoti sunt: aquis namque doctrina sapientiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt ge nu flexisse perhibentur, ac bellorum certamine prohibiti recessere: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cum doctrinæ fluenta hauriunt, rectitudinem operum non flectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt, reprobatiq; sunt qui genua dum aquas biberent inflexerunt: quia attestante apostolo, non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed fa-ctores legis iustificabuntur. Quia enim, vt diximus, dissolutio operum in ipsa genuum incuruatione signatur, recte rursum per Paulum dici-tur. Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. Hi igitur Christo duce ad bellũ prodeunt, qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt: quia fluenta doctrinæ spiritualiter hauriunt, nec tamen in prauis operibus carnaliter inflectuntur: quia sicut scriptum est. non est speciosa laus in ore peccatoris. Itum est ergo ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. inusitatus iste, vt diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis & sinistris lagenæ te-

nebantur intra lagænas autem sunt missæ lampades. Confractis vero lagænis lampades ostensæ sunt: quarum corruscante luce, hostes territi in fugam vertuntur. Designatur itaque in tubis clamor prædicantium, in lampadibus claritas miraculorum, in lagænis fragilitas corporum. Tales quippe dux noster secum ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum hostes suos moriendo prosternerent, eorumq; gladios non armis & gladiis, sed patientia superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad prælium martyres nostri, sed tubis, sed lagænis, sed lampadibus qui sonuerunt tubis, dum prædicant, confregere lagenas, dum soluenda in passione sua corpora hostilibus gladiis opponunt. Resplenduntur lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis corruscauerunt, moxq; hostes in fugam versi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis corruscare conspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnauerunt, crediderunt. Cecinere ergo tubis vt lagænæ frangerentur, lagænæ fractæ sunt, vt lampades apparerent, apparuerunt lampades, vt hostes in fugam verterentur, idem prædicauerunt martyres donec eorum corpora in morte soluerentur: corpora eorum in morte soluta sunt, vt miraculis corruscarent, corruscauere miraculis, vt hostes suos ex diuina luce prosternerent: quatinus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quod steterunt hostes ante lagænas, fugerunt ante lampades: quia nimirum persecutores sanctæ fidei prædicatoribus adhuc in corpore positis restiterunt. Post solutionem vero corporum apparentibus miraculis in fugam versi sunt: quia pauore conterriti a persecutione fidelium cessauere. prædicatione scilicet tubarum fractis lagænis corporum visis, timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendum est etiam id quod illic scriptum est, quia in dextera tubas, lagænas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextra enim habere dicimur, quicquid pro magno pensamus: pro sinistro vero, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est, quod in dextera tubas, & lagænas in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum vero vtilitatem pro minimo Quisquis enim plus facit vtilitatem corporis, quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam atque in dextra lagænam tenet. Si enim primo loco gratiam prædicationis attenditur, & posteriore vtilitas corporis, certum est quia in dextris tubæ & sinistris lagænæ teneantur.

3 De tenenda fidelibus spei fiducia. *In expositione beati Iob lib. v. cap. 22. & 23.*

Manue

MAnue viso angelo pertimescens dixit. Morte moriemur, quia vidimus dominum. Quem vxor protinus consolatur, dicens. Si dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum & libamenta non suscepisset. Quid est quod ad visionem angeli vir fit timidus, & mulier audax, nisi quod nobis quotiens cœlestia demonstrantur, spiritus quidem pauore se concutit, sed tamen spes præsumit? Inde namque spes ad maiora audienda se erigit, vnde turbatus spiritus: quia ea quæ superna sunt, prior videt, quia cum altiora secretorum cœlestium subleuata mens conspicit, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit.

4 De præfiguratione resurrectionis dominicæ.

In expositione euang. homil. xxi.

DE Samson, qui cum Gazam ciuitatem Philistinorum fuisset ingressus, ilico custodes deputauere: sed ille exiens, portas ciuitatis tulit, & montis verticem ascendit. Quem hoc in facto nisi redemptorem nostrum Samson ille significat? quid Gaza ciuitas, nisi infernum signat? quid per Philisteos, nisi Iudæorum perfidia demonstratur? qui cum mortuum dominum viderent, eiusque corpus in sepulchro iam positum custodes ilico deputauerunt, & eum qui auctor vitæ claruerat, inferni claustris retentum quasi Samson in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Samson vero nocte media non solum exiit, sed etiam portas tulit: quia videlicet redemptor noster ante lucem surgens, non solum liber de inferno exiit, sed ipsa etiam inferni claustra destruxit, portas tulit, & montis verticem subiit, quia resurgendo claustra inferni abstulit, & ascendendo cœlorum regna penetrauit.

5 De diuinæ operationis magisterio, & de prædicatorum Ecclesiæ miraculis. *In exposit. beati Iob lib.* xiii. *cap.* 8.

DE Samson quod cum maxilla asini multos occiderit, quæ proiecta in terram aquam fudit. Quorum hic per maxillam asini, nisi prædicatorum Ecclesiæ personæ designantur? Redemptor enim noster simplicitatem atque patientiam prædicantium suæ manu virtutis tenens, a vitiis suis carnales interfecit, & maxilla in terram proiecta postmodum aquas fudit: quia data morti prædicatorum corpora magna populis monstrauere miracula.

6 De torpore humanæ ad corrigendum duritiæ.

In expositione beati Iob lib. vii. *cap.* 16.

QVod Samson amissis oculis ad molam ab Allophylis deputatus est. Sciendum est, quod aliquãdo prius oculorũ intellectus obtunditur, & post

modum captus animus per exteriora desideria vagatur, vt cæca mens quo ducitur, nesciat, & carnis suæ illecebris se se libenter subdat. Ali quando vero prius desideria carnis ebulliunt, & post lōgum vsum illici ti operis oculum cordis claudunt. Nam sæpe mens recta cernit, nec ta men audenter contra peruersa se erigit, & renitens vincitur, dum hoc ipsum quod agit, diiudicans carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerunque prius oculus contemplationis amittitur, & post per carnis desideria huius mundi laboribus animus subiugatur. testatur Samson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit, ad molam deputatus est: quia nimirum maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foris in circuitum laborum mittunt.

7 De multiplici numerositate credentium per mortem resurrectionemque redemptoris nostri.

In exposit. beati Iob lib. xxix. cap. 7.

De Samson quod paucos cum viueret interemit, euerso vero templo multos cum moriretur occidit. Cuius hoc loco per Samson, nisi redemptoris nostri persona signatur? Samson enim dum viueret paucos occidit, euerso vero templo maximam aduersariorum suorum multitudinem etiam ipse moriens strauit, & domino nostro prædicante pauci ex plebe Israelitica crediderunt, innumeri vero gentium populi viam vitæ illo moriente secuti sunt. Superbos namque dum ad huc passibilis viueret pertulit, a passibili vero vita multos, dum moriretur, strauit. Quod bene Samson in semetipso dudum figuraliter expressit, qui paucos quidem dum viueret interemit, destructo autem templo hostes innumeros cum moriretur occidit: quia nimirum dominus ab elatione superbiæ paucos cum viueret, plures vero cum templum sui corporis solueretur extinxit, atque electos ex gentibus quos viuendo sustinuit, simul omnes moriendo prostrauit.

8 De reminiscenda cogitatione super reatum culpæ quem vlcisci desiderat.

Qvod tribum Beniamin in carnis scelere detectam, dum collectus omnis Israel vlcisci voluisset prius ipse prostratus est, & tunc peccatricem tribum funditus extinxit. Qui semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet ignorat. Et si nouit fortasse per auditum quod rectum iudicare debeat, recte tamen iudicare aliena merita non valet, cui conscientia innocentiæ proprie nullam iudicii regulam

præbet. hinc eſt quod cum tribus Beniamin in carnis ſcelere fuiſſet obruta, collectus omnis Iſrael vlciſci iniquitatem voluit, ſed tamen ſemel & iterum in belli certamine ipſe proſtratus eſt. Conſulto autem domino ſi ad vlciſcendum iræ debuiſſent, iuſſum eſt. Qui iuxta diuinæ vocis imperium perrexit, & ſemel & ſecundo perdidit, & tunc demum peccatricem tribum valde feriens pene funditus extinxit. Quid eſt ergo quod in vltione ſceleris inflammatur, & tamen prius ipſe proſternitur, niſi quod prius ipſi purgandi ſunt per quos aliorum culpæ feriuntur? vt ipſi iam mundi per vltionem veniant, qui aliorum vitia corrigere feſtinant. vnde inſidiantibus quibusdam & ad puniendam adulteram deducentibus dicitur. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. Reuocentur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Vnde neceſſe eſt vt cum contra nos vltio diuini examinis ceſſat, noſtra ſe conſcientia ipſa reprehendat, atque ad lamenta pœnitentiæ ipſa ſe contra ſemetipſam erigat, nec contra bonos elata, & ſibi humilis, ſed contra ſe rigida ſit, bonis vero omnibus ſubmiſſa.

CAPITVLA PRIMI LIBRI REGVM.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER LIBROS REGVM.

1 In expositione beati Iob lib.xxxiii. cap.27.

VLTVSque eius non sunt amplius in diuersa mutati: quia videlicet mens eius nequaquam post preces inepta lætitia lasciuiendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisiuit.

2 De diuinæ circa humanum genus dispensatione misericordiæ.

In expositione beati Iob lib.xxix.cap.5.

Dominus iudicabit fines terræ. Pius conditor noster facturam suam non deserens mala hominum, & per suam patientiam tolerat, & per eorum quandoque conuersationem relaxat, cum duras atque insensibiles mentes respicit, modo eas minis, modo verberibus, modo reuelationibus terret: vt quæ pessima securitate durauerant, salubri timore mollescant, quatinus vel sero redeant, & hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt, erubescant. Scit enim dominus quia extrema vitæ nostræ plus iudicat, & idcirco electos suos in fine solicitius purgat. hinc ergo scriptum est. Dominus iudicabit fines terræ: quia tanto impensius vltimis nostris inuigilat, quanto in ipsis pendere initia vitæ sequentis pensat.

3 De discretæ compassionis bono exhibendo proximis.

In comment. super euang. homil. xxxvii. *In expositione beati Iob lib.* vii. *cap.* 18.

Tollentes duas vaccas quæ lactabant, vitulos iunxere ad plaustrum, & paulo post. Ibant in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis pergentes & mugientes. Cum de terra Philistim arca domini ad terram Israelitarum rediret, plaustro superimposita est, & vaccæ plaustro subiunctæ sunt, quæ fœtæ fuisse memorantur. Quarum filios clauserunt domi, vt scriptum est. Ibant autem in directum vaccæ, per viam quæ ducit Bethsamis, vno itinere gradiebantur, pergentes & mugientes & non declinabant, neque ad dextram neque ad sinistram. Quid igitur vaccæ, nisi fideles quosque in Ecclesia designant? qui dum sacri eloquii præcepta considerant, quasi superimpositam sibi domini arcam portãt. De quibus hoc est etiam notandũ, quod fuisse fœtæ memorantur: quia sunt plerique qui in via Dei intrinsecus positi, foris carnalibus affectibus ligãtur, sed nõ declinant a recto itinere, qui arcam Dei portant in men-

te. Ecce. n. vaccæ Bethſamis pergunt. Bethſamis quippe, dicitur domus ſolis, & propheta ait. Vobis autem qui timetis dominum, orietur ſol iuſtitiæ. Si igitur ad æterni ſolis habitationem tendimus, dignum pro fecto eſt, vt de Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Tota enim virtute penſandum eſt, quod vaccæ Dei plauſtro ſuppoſitæ pergunt, & gemunt. Dant ab intimis mugitus, & tamen ab itinere non retorquent greſſus. Amorē quippe per compaſſionem ſentiunt, ſed colla poſterius non deflectunt. Sic nimirum prædicatores Dei, ſic fideles quique eſſe intra ſanctam Eccleſiam debent, vt & compatiantur proximis per caritatem, & tamen de via Dei non exorbitent per compaſſionem. Arca quippe ſuperimpoſita Bethſamis pergere, eſt cum ſuperna ſcientia ad æternæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc vere Bethſamis tendimus, cum viam rectitudinis gradientes ad vicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Sic namque ſic neceſſe eſt vt incedere debeant, qui ſacræ legis iugo ſuppoſiti iam per internam ſcientiam Deum arcam portant: quatinus per hoc quod propinquorum neceſſitatibus condolent, a cœpto rectitudinis itinere non declinent. Quorum nimirum gratia mentem noſtram tenere debet, ſed reflectere non debet; ne eadem mens aut ſi affectu non tangitur dura ſit, aut plus tacta ſi inflectitur remiſſa.

4 De cauendo ſuperbæ elationis vitio, & appetenda cordis humilitate. *In expoſitione beati Iob lib. xxxiiii. cap. 14. & 15.*

NONNE cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput te conſtitui in tribubus Iſrael? Paruulus in oculis ſuis eſt, qui in eo quod ſemetipſum conſiderat imparem ſe alienis meritis penſat. Nam quaſi grandem ſe conſpicit quiſquis ſe ſuper aliena merita elatione cogitationis extendit. Saul autem reprobus in bono quod cœperat non permanſit, quia faſtu ſuſceptæ poteſtatis intumuit. At contra Dauid ſemper de ſe humilia ſentiens eiuſdem Sauli ſe comparatione poſtponens, poſtquam feriendi locum reperit & pepercit, & eidem ſeuienti aduerſario humili ſe profeſſione proſtrauit dicens. Quem perſequeris rex Iſrael, quem perſequeris? canem mortuum & pulicem vnum? Et certe iam vnctus in regem fuerat, iam exorante Samuele & cornu ſuper ſe oleum fundente didicerat, quod eum diuina gratia Saul reprobato, ad regni gubernacula poſſidenda ſeruabat, & tamen perſequenti aduerſario mente humili ſe ſubſternebat, cui diuino iudicio prælatum eſſe ſe nouerat. Illi itaque ſe humiliter poſtponebat, cui per electionis gratiam incomparabiliter nouerat ſe eſſe meliorem. Diſcant ergo quomodo humiliari pro-

ximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur, nesciunt. si sic se electi etiam illis humiliant, quibus iam se per interna iudicia ante positos deprehendunt. hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quod de se semper sentiunt infra quam sunt. hinc namque ab eodem Dauid dicitur. Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. hinc namque Salomon ad sapientiam paruulos vocat, dicens. Si quis est paruulus veniat ad eam. Qui enim nec dum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. hinc in euangelio dominus dicit. Confiteor tibi domine pater cœli & terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. hinc rursum psalmista ait Custodiens paruulos dominus: hinc magister gentium dicit. Facti sumus paruuli in medio vestrum. hinc discipulos admonens ait. Superiores sibi inuicem arbitrantes: nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cogitat, putat, e diuerso iustus studet, vt superiorem quemlibet proximum attendat, ac ne dum se alii alter humiliat, eo humiliato iret alter in elationem, bene vtramque partem admonuit, dicens. Superiores sibi inuicem arbitrantes, vt in cogitationibus cordis & ego illum mihi præferam, & vicissim ille me sibi, vt cum ab vtraque parte cor inferius premitur, nullus ex impenso honore subleuatur. *In comme. super euang. homil. vii.*

Qvid per increpationem Saulis, nisi superbia elati regis abigitur? quod ad correctionem suam poterit salubriter quisque conuertere, qui prælatus est. Cum ergo Saul paruulum se in suis oculis æstimauit, caput in tribubus Israel factus est. ac si aperte diceretur. Cum te paruulum conspiceres, ego te præ cæteris magnum feci. Quia vero tu te magnũ conspicis, a me paruus æstimaris. Quo contra Dauid cum regni sui potentiam coram arca domini saltando despiceret, dixit. Ludam & vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis. Si igitur sancti viri etiam cum agunt fortia de semetipsis vilia sentiunt, quid in sua excusatione dicturi sunt, qui sine opere virtutis intumescunt? Sed & quælibet adsint opera nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione non eleuat, sed grauat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, in vento puluerem portat. vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. In cunctis ergo quæ agimus, radicem boni operis humilitatem teneamus, nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores simus aspiciamus, vt dum meliorum nobis exempla proponimus, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeamus.

7 *Item unde supra. In exposit. beati Iob lib. vi. & In codice cur. past. part. 2. cap. 6*

PAruulum se Saul in suis prius oculis viderat, sed fultus temporali potentia iam se paruulum non videbat. Cæterorum namque compa ratione se præferens, quia cunctis plus poterat, magnum se præ omni- bus æstimabat. Miro autem modo cum apud se paruulus, apud Deum magnus: cum vero apud se magnus apparuit, apud Deum paruulus fuit. Plerunque ergo dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas se erigere cum illa cæteris æqualitate componi. humana etenim mens plerunque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur, quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adiungit? Quam tamen potestatem recte dispensat, qui solicite nouerit & sumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tentat, & æqualem se cum illa cæteris cernere, & ta- men se peccantibus zelo vltionis anteferre. scriptum namque est. Du cem te constitui noli extolli, sed esto in illis quasi vnus ex illis.

7 De bono obedientiæ. *In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 22.*

NOnne cum esses paruulus in oculis tuis caput te constitui in tribu- bus Israel? Sciendum magnopere est, quia tanto vnaquæque anima preciosior est ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. hinc ad Saul dicitur. Nonne cum esses par- uulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? ac si aperte diceret. Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. vnde & per prophetam dicitur. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Tanto ergo fit quisque vilior Deo, quanto preciosior sibi: tanto pre- ciosior Deo, quanto propter eum vilior sibi: quia humilia respicit, & alta a longe agnoscit.

8 De bono obedientiæ. *In exposit. beati Iob lib. xxxv. cap. 12. & 13.*

MElior est obedientia quam victima, & auscultare magis quam offer re adipem arietum. Obedientia victimis iure præponitur, quia per vi- ctimas aliena caro: per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante eius oculos re- pressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contra ariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta sit virtus obedien- tiæ demonstretur. Ex aduerso ergo melius ostenditur, quid de eius laude sentiatur. Si enim quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi

ſcelus idolatriæ nolle acquieſcere , ſola eſt obedientia quæ fidei meritum poſſidet, ſine qua, quiſque infidelis eſſe conuincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur . hinc per Salomonem in oſtentatione obedientiæ dicitur. Vir obediens loquitur victorias. Vir quippe obediens victorias loquitur : quia dum alienæ voci humiliter ſubdimur , noſmetipſos in corde ſuperamus . hinc in euangelio veritas dicit. Eum qui venit ad me non eiiciam foras : quia de cœlo deſcendi non vt faciam voluntatem meam, ſed eius qui miſit me . Quid enim, ſi ſuam faceret , eos qui ad ſe veniunt repuliſſet ? quis autem neſciat quod voluntas filii a voluntate patris non diſcrepet ? ſed quoniam primus homo qui ſuam facere voluntatem voluit , a paradiſi gaudiis exiuit . ſecundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem ſe patris, & non ſuam facere oſtendit, permanere nos intus docuit . Cum igitur non ſuam ſed patris voluntatem facit eos, qui ad ſe veniunt foras non eiicit : quia dum exemplo ſuo nos obedientiæ ſubiicit , viam nobis egreſſionis claudit . hinc rurſum ait . Non poſſum ego a me ipſo facere quicquam, ſed ſicut audio, iudico. Nobis quippe obedientia vſque ad mortem ſeruanda præcipitur . Ipſe autem ſi, ſicut audit, iudicat, tunc quoque obedit, cum iudex venit . Ne igitur nobis vſque ad præſentis vitæ terminum obedientia labor ſit appareat, redemptor noſter indicat: quia hanc etiam cum iudex venerit ſeruat. Quid ergo mirum ſi peccator homo obediētiæ in præſentis vitæ breuitate ſe ſubiicit , quando hanc mediator Dei & hominum & cum obedientes remunerat non relinquit? Sciendum vero eſt quia nunquam per obedientiam malum fieri , aliquando autem debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti . Neque enim mala in paradiſo arbor extitit , quam Deus homini ne contingeret interdixit ; ſed vt per melius obedientiæ meritum homo bene conditus creſceret, dignum fuerat, vt hunc ē a bono prohiberet, quatinus tanto verius hoc quod ageret virtus eſſet, quanto & a bono ceſſans auctori ſuo ſe ſubditum humilius exhiberet . Sed notandum quod illic dicitur ex omni ligno paradiſi edite, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne tetigeritis. Qui enim ab vno quolibet bono ſubiectos vetat , neceſſe eſt vt multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, ſi a bonis omnibus penitus repulſa ieiunat, omnes autem paradiſi arbores ad eſum dominus conceſſit, cum ab vna prohibuit, vt creaturam ſuam quam nolebat extingui ſed prouehi , tanto facilius ab vna reſtringeret , quanto ad cunctas latius relaxaret . Sed quia nonnunquam nobis huius mundi proſpera : nonnunquam vero iubentur aduerſa, ſciendum ſummopere eſt,

quod obedientia aliquando si de suo aliquid habeat nulla est, aliquando autem si de suo aliquid non habeat minima. Nam cum huius mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem euacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad percipienda huius vitæ prospera libidini propriæ ambitionis seruit. Rursum cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci & contumeliæ iubentur, nisi hæc ex semetipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, qui ad ea quæ in hac vita despecta sunt, inuitus nolensq; descendit. Ad detrimentum quippe obedientiæ ducitur: cum mentem ad suscipienda probra huius seculi, nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota committantur. Debet ergo obedientia & in aduersis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnino non habere: quatinus & in aduersis tanto sit gloriosior, quanto diuino ordini etiam ex desiderio iungitur, & in prosperis tanto sit verior, quanto a præsenti ipsa quam diuinitus percipit gloria funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus melius ostendimus, si cœlestis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyses namque cum in deserto oues pasceret, domino per angelum in igne loquente vocatus est, vt eripiendæ omni Israelitarum multitudini præesset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expauit, moxq; ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens. Obsecro domine, non sum eloquens, ab heri & nudiustertius, ex quo cepisti loqui ad seruum tuum, tardioris & impeditioris linguæ factus sum, & se postposito alium deposcit, dicens. Mitte quem missurus es. Ecce cum auctore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem susciperet, elinguem se esse causatur. Paulus quoq; diuinitus fuerat, vt Hierosolymam ascendere debuisset admonitus, sicut ipse Galathis dicit. Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam assumpto Barnaba & Tito. Ascendi autem secundum reuelationem. Isq; in itinere cum prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret, audiuit. Scriptum quippe est, quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens, dixit. Virum cuius hæc zona est, sic alligabunt in Hierusalem. A Paulo autem protinus respondetur. Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum, pro nomine Iesu. Neque enim preciosiorem facio animam meam quam me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolymam pergens aduersa cognoscit, & tamen hæc libenter ap-

petit. Audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet: quia precibus renititur, ne Israeliticæ plebi præferatur. Paulus ad aduersa etiam ex suo voto ducitur: quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora feruescit. Ille præsentis potestatis gloriam Deo voluit iubente declinare, iste Deo aspera & dura disponente se studuit ad grauiora præparare. Præeunte ergo vtrorumque ducum infracta virtute instruimur, vt si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis huius seculi ex sola iussione aduersis autem etiam ex deuotione militemus.

9 De occulta diuini dispensatione iudicii.

In expositione beati Iob lib. ii. cap. 10. & lib. xviii. cap. 1. & 2.

Ecce spiritus Dei malus exagitat te. Scit antiquus humani generis inimicus, quia licet afflictionem iustorum semper appetat: tamen si ab auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Vnde & omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamen permittente Deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniuste appetit, sed eos qui tentandi sunt, & pro vt tentandi sunt, non nisi tentari Deus iuste permittit. Bene ergo dicatur. Spiritus Dei malus exagitat te. Ecce vnus idemque spiritus, & domini appellatur & malus. Domini videlicet per licentiam potestatis iustæ, malus autem per desiderium voluntatis iniustæ. vnde & in hoc loco quæri solet, si domini, cur malus? si malus, cur domini dicitur? Sed duobus verbis comprehensa est & potestas iusta in diabolo, & voluntas iniusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus per nequissimam voluntatem, & idem spiritus domini, per acceptam iustissimam potestatem: quia & si hostis seuit, qui ferire appetit, creator tamen est, qui eum ad aliquid præualere permittit. Formidari igitur non debet qui nihil nisi permissus valet. Nam & in euangelio expellenda de homine dæmonum legio domino dicebat. Si eiicis nos, mitte nos in greges pecorum. Sola ergo iussio illa timenda est, quæ cum hostem seuire permittit, ei ad vsum iusti iudicii & iniusta illius voluntas seruit.

10 De dispensatione doctrinæ regentium.

In codice cur. past. part. iii. cap. 3.

Qvod cum Saul spiritus immundus inuaderet, apprehensa Dauid cithara eius vesaniam sedabat. Plerunque superbus diues exhortationis blandimento placandus est: quia & plerunque dura vulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorum sæpe ad salutem medico

blandiente reducitur. Cumque eis in dulcedine condescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neque enim negligenter intuendum est, quod cum Saulem spiritus aduersus inuaderet, apprehensa Dauid cithara, eius vesaniam sedabat, & temperabat. Quid enim per Saulem, nisi elatio potentium? & quid per Dauid innuitur, nisi humilis vita sanctorum? Cum ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, Dauid canente eius vesania temperatur: quia cum sensus potentium per elationem in furorem vertitur: dignum est vt ad salutem mentis quasi ad dulcedinem cytharæ locutionis nostræ tranquillitate reuocetur.

11 De conuincendis errorum magistris, ac fidelibus.

In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 8.

DE Dauid & Golia. Vir recta fide plenus quæ sanctis solet ad iustitiam deputari, ea ipsa scripturæ sacræ, quæ hæreticus affert testimonia colligit, & erroris eius pertinaciam inde conuincit. Contra nos namque dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt vnde vincantur. Vnde & Dauid typum domini, qui videlicet manu fortis interpretatur. Golias vero hæreticoum superbiam signans, hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Golias quippe cum gladio Dauid vero cum pera pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliam Dauid superans suo gladio occidit, quod nos quoque agimus, qui promissa Dauid membra ex eius fieri dignatione meruimus. Nam cum superbientes hæreticos & sacræ scripturæ sententias deferentes eisdem verbis atque sententiis quas proferre vincimus, quasi elatum Goliam suo gladio detruncamus.

12 De cauendo obtrectationis vitio exhibenda humilitate a quibuslibet etiam prauis rectoribus.

In codice past. ter. part. cap. 5.

SAVL persecutor cum ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis Dauid inerat. Qui iam tam longo tempore persecutionis eius mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus: quia manum mittere in Christum domini non deberet: qui tamen occulte surrexit, & oram chlamydis eius abscidit. Quid per Saul, nisi mali rectores? quid per Dauid, nisi boni subditi designantur? Saul igitur ventrem purgare, est prauos præpositos conceptam in corde malitiam vsque ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem tamen Dauid ferire metuit: quia piæ subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpo

positorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt, qui & si quando propter infirmitatem se se abstinere vix possunt, vt extrema quædam atque exteriora præpositorum mala sed tamen humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia videlicet dum prælatæ dignitati saltem innoxie & latenter derogant, quasi regis superpositi vestem fœdant, sed tamen ad semetipsos redeunt, seq; vehementissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. vnde bene & illic scriptum est. Post hæc Dauid percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda iudicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est, vt per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatinus ad semetipsum redeat, & cum præpositæ potestati deliquerit, eius contra se iudicium, a quo sibi prælatus est perhorrescat. Nam cum in præpositis delinquimus, eius ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus. vnde Moyses quoque cum contra se & Aaron conqueri populum cognouisset, ait. Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Deum.

13 De discretis temporibus ad correctionem.

In codice cur. past. part. iii. cap. 17.

De renunciatione Abigail ad Nabal. Quid nobis Abigail per renunciationis suæ dispensationem innuit, nisi quod iracundos melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinemus? perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reducti tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriæ, omne rectum quod dicitur, peruersum videtur. vnde Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. Idcirco enim malum quod fecerat cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audiuit.

14 Per donum supernæ gratiæ de præuaricatorum conuersatione.

In expositione beati Iob lib. v. cap. 29.

Aegyptium puerum Amalecitæ in itinere ægrotum deserunt, quem Dauid cibo reficit, ducem sui itineris facit, Amalecitem persequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid est quod Aegyptius Amalecitæ puer in itinere lassatur, nisi quod iam corpus

præsentis seculi peccati sui nigredine opertum sæpe ab eodem seculo infirmum despectumque relinquitur, vt cum eo nequaquam currere valeat, sed fractum aduersitate torpescat. Sed Dauid hunc inuenit: quia redemptor noster veraciter manu fortis nonnunquam quos despectos a mundi gloria reperit, in suo amore conuertit. Cibo pascit: quia verbo scientiæ reficit. Ducem itineris eligit: quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non valuit, dux Dauid efficitur: quia is quem indignum mundus deseruit, non solum conuersis in sua mente dominum recipit, sed prædicando hunc etiam, vsque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce Dauid Amalechitam conuiuantem inuenit, & extinguit: quia ipsis Christus prædicantibus mundi lætitiam destruit, quos mundus comites habere despexit.

In comment. super euang. homil. xxxvi.

HOS eligit Deus quos despicit mundus: quia plerunque ipsa despectio hominem reuocat ad semetipsum. Etenim qui patrem reliquit, & partem substantiæ quam perceperat prodige expendit, postquam esurire cœpit in se reuersus dixit. Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Longe quippe a se recesserat, quando peccabat. & si non esuriisset, in semetipsum minime rediisset. Postquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit, quid de spiritualibus amisit. Infirmi ergo quique atque in hoc mundo despecti, plerunque tanto celerius vocem domini audiunt, quanto & in hoc mundo non habent vbi delectentur. Quod bene Amalechitarum puer ille Aegyptius designat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus æger remansit in via & fame sitique aruit, quem cum Dauid inuenit, ei cibum potumque præbuit, qui ilico conualescens dux Dauid factus est. Conuiuantes Amalechitas reperit, & eos qui se debilem reliquerant, cum magna fortitudine prostrauit. Amalechitæ quippe, populus lambens vocatur: & quid per lambentem populum; nisi mentes carnalium designantur? quæ terrena cuncta ambiendo quasi lambunt, dum solis temporalibus delectantur. Quasi enim populus lambens prædam facit, dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerāt. Sed puer Aegyptius æger in via relinquitur: quia peccator quisque dū infirmari ab huius mundi statu ceperit, mox secularibus mentibus in despectū venit. Quem tamen Dauid inuenit, eique cibum & potum præbet, quia manu fortis dominus abiecta mundi non despicit, & plerunque eos, qui sequi

mundum minime valentes, quasi in via remanent, ad amoris sui gratiam conuertit, eisq; verbi sui cibum potumq; porrigit: & quasi ducem sibi in via eligit, dum suos etiam prædicatores facit, dum Christum peccatorum cordibus inferunt, quasi Dauid super hostes ducunt. Qui conuiuantes Amalechitas velut Dauid gladio feriunt, quia superbos quosq; qui se in mundo despexerant, domini virtute prosternunt. Puer ergo Aegyptius qui in via remanserat Amalechitas interficit: quia plerunq; ipsi mentes secularium prædicando superant, qui prius cum secularibus in hunc mundum currere non valebant.

CAPITVLA SECVNDI LIBRI REGVM.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER II. LIBRVM REGVM.

1 De maledictici distinctionibus.
In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 3.

ONTES Gelboe nec ros, nec pluuia veniat super vos, neque sint agri primitiarum: quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo. Quid montes Gelboe, Saul moriente deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluuia caderet, & ab omni eos viriditatis germine sententiæ sermo siccaret? sed quia Gelboe interpretatur decursus: per Saul autem vnctum & mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur, non immerito per Gelboe montes superba Iudæorum corda signãtur, quæ dũ in huius mundi desideriis defluunt, in Christi, id est vncti se morte miscuere. Et quia in eis vnctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur: de quibus & bene dicitur, vt agri primitiarum esse non possint. Superbæ quippe Hebræorum mentes primitiuos fructus non ferũt: quia in redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi noluere. Sancta namque Ecclesia in primitiis suis multitudine gentium fœcundata, vix in mundi fine Iudæos quos inuenerit suscipiet, & extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponet. De quibus nimirum reliquiis Esaias dicit. Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient. Possunt tamen idcirco Gelboe montes orẽ prophetæ maledici, vt dum fructus ex arescente terra non oritur, possessores terræ sterilitatis damno feriantur: quamuis ipsi maledictionis sententiam acciperent: quia apud se mortem regis suscipere iniquitate sua exigente meruissent.

2 De discreta circa delinquentes correctione gentium.
In codice cur. past. part. iii. cap. 17.

Locutus est Abner ad Azahel, dicens. Recede a me noli me sequi, ne compellar confodere te in terram. Qui contempsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit eum, & mortuus est. Cuius Azahel typum tenuit, nisi eorum quos vehementer arripiens furor, in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tanto caute declinandi sunt, quanto & insane rapiuntur. vnde & Abner qui sermone nostro patris lucerna dicitur, fugit: quia

doctorum lingua quæ supernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentem cuiuspiam ferri conspicit, cumque contra irascentem dissimulat verborum iacula reddere, quasi persequentem non vult ferire, sed cum iracundi nulla consideratione se mitigant, quasi Azahel persequi & insanire non cessant. Necesse est vt hi qui furentes reprimere conantur, nequaquam se in furore erigant, sed quicquid est tranquillitatis ostendant: quædam vero subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pungant. vnde & Abner cum contra persequentem subsistit, non eum recta sed aduersa hasta transforauit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ increpationis obuiare. Aduersa vero hasta persequentem ferire, est furentem tranquille ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare. Azahel autem protinus occubuit, quia commotæ mentes dum & parci sibi sentiunt, & tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo quod se erexerant statim cadunt. Qui ergo a feruoris sui impetu sub lenitatis percussione resiliunt quasi sine ferro moriuntur.

3 De adhibenda forti mentis custodia per solicitæ circunspectionis studium. *In exposit. beati Iob lib. 1. cap. 36.*

VEnientes filii Remnon Berothitæ, Rechab & Banaa, ingressi sunt feruente die domum Isboseth qui dormiebat super stratum suum meridie, ingressi sunt autem domum, & ostiaria domus purgans triticum obdormiuit: assumentes spicas tritici latenter ingressi sunt, & percusserunt eum in inguine. Ostiaria triticum purgat, cum mentis custodia discernendo virtutes a vitiis separat, quæ si obdormierit in mortem proprii domini sui insidiatores admittit: quia cum discretionis solicitudo cessauerit, ad reficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt: quia mox bonarum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis carnis delectatione perforare: nequaquam vero Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est ad mentis aditum mollem custodiam deputasset: fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. vnde bene & Isboseth appellatus est, qui custode fœminæ hostilibus gladiis nudatur. Isboseth quippe, vir confusionis dicitur: vir aũt confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est. Qui dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, nequando eam insi-

diantes hostes penetrent, foramine neglectæ cogitationis.

4 De reprimenda subditorum contra rectores suos reprehensionis audacia. *In expositione beati Iob lib.v..cap.9.10.*

De vaccis calcitrantibus inclinata arca, quam cum Oza Leuites erigere voluisset percussus est. Sæpe quia intelligi non valent, deterioribus displicent, vel facta vel dicta meliorum. Sed eo ab eis non temere reprehendenda sunt, quo apprehendi veraciter nequaquam possunt. Sæpe aliquid a maioribus dispensatorie agitur, vel præcipitur quod a minoribus error putatur. Sæpe multa a fortibus dicuntur, quæ idcirco infirmiores diiudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signauit, quam quia casuram credens leuites erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid est namque mens iusti, nisi arca testamenti? quæ gestata a bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnunquam etiam qui bene præest, dum subiectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permouetur, sed in hoc quod dispensatorie agitur, inclinatio ipsa fortitudinis casus putatur imperitis. vnde & nonnulli subditi contra hanc manum reprehensionis mittunt, a vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Leuites ergo quasi adiuuans manum extendit, sed delinquens vitam perdidit, quia dum infirmi quique fortium facta corripiunt, ipsi a viuentium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minima condescendentes dicunt: aliquando quædam vero summa contemplantes proferunt, dumque vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est iustum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu releuare? quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi motum eius fortitudinis, erroris lapsum putare? sed perdit vitam, qui arcam Dei tumide subleuat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. vnde & Leuites idem recte Oza dicitur, quod videlicet robustus domini interpretatur: quia præsumptores quique, audaci menti robustos se in domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma iudicarent.

5 De superni doni gratia.

Qvod Dauid dum arcam domini Hierusalem saltando reduceret a Michol filia Saul vxore sua irrisus est. Intueri libet quanta virtutum munera Dauid perceperat, atque in his omnibus quam forti se humilitate

seruabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, vrsorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula vngi, timendum cunctis vno lapide Goliam sternere, a rege proposita extinctis Allophylis numerosa præputia reportare: promissum tandem regnum percipere, cunctumq; Israeliticum populum sine vlla contradictione possidere, & tamen cum arcam Dei in Hierusalem reuocat, quasi oblitus prælatum se omnibus admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, vt creditur vulgi mos fuerat, rex se in diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem dominus cunctis singulariter prætulit, se se sub domino & exæquando minimis & abiecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subiectorum oculi saltando vilescere metuit, non se honore prælatum cæteris ante eius arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit debilia vel extrema, vt illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de eius factis ab aliis sentiatur ignoro, ego Dauid plus saltantem stupeo, quam pugnantem. Pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram domino semetipsum vicit. Quem Michol filia Saul adhuc ex tumore regii generis insana cum humiliatum despiceret, dicens. Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discoperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur vnus de scurris, protinus audiuit. Viuit dominus quia ante dominum ludam, qui elegit me potius quam patrem tuum. ac paulo post ait. Et ludam & vilior fiam plusquam factus sum, eroq; humilis in oculis meis. ac si aperte dicat. Vilescere coram hominibus appeto: quia seruare me coram domino ingenuum per humilitatem quæro. Sunt vero nonnulli qui de semetipsis humilia sentiunt: quia in honoribus positi nihil se esse nisi puluerem fauillamq; perpendunt. Sed tamen coram hominibus despecti apparere refugiunt, & contra hoc quod de se interius cogitant, quasi rigida exterius venustate pallientur. Et sunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetunt, atq; omne quod sunt deiectos se exhibendo contemnunt, si tamē se apud introrsus quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, & tanto magis in corde elati sunt, quanto amplius in specie elationem premunt. Quæ vtraque vnius elationis bella magna Dauid circunspectione deprehendit, mira virtute superauit. Quia enim de se metipso intus humilia sentiens, honorem exterius non quærit, insinuat dicens. Ludam & vilior fiam. Et quia per hoc quod vilem se exterius præbuit nequaquam interius intumescit, adiungit. Eroq; humi-

lis in oculis meis. ac si dicat. Qualem me exterius despiciens exhibeo, talem me & interius attendo. Quid ergo acturi sunt, quos doctrina eleuat, si Dauid ex carne sua venturum redemptorem nouerat, eiusq; gaudia prophetando nunciabat, & tamen in semetipso ceruicem cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens. Eroq; humilis in oculis meis?

6 De seruanda doctoribus cordium actuumq; mundicia.

In exposit. beati Iob lib. vii. *cap.* 24.

NON tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es? Mundus ipse esse a vitiis debet, qui curat aliena corrigere, vt terrena non cogitet, vt desideriis infimis non succumbat: quatinus tanto perspicacius aliis fugienda videat, quanto hæc ipse per scientiam & vitam verius declinat. Nequaquam pure maculam in membro considerat oculus, quem puluis grauat, & superiectas sordes tergere non valent manus quæ lutum tenent. Quod iuxta antiquæ translationis seriem, bene ad Dauid erga exteriorũ bella laborantem, per significationem diuina vox innuit, cum dicit. Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es. Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atque instituendis proximorum mentibus vacat. Templum quippe Dei, nos sumus, quia veram vitam ex eius inhabitatione construimur. Paulo attestante, qui ait. Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Sed vir sanguinum templum Dei ædificare prohibetur: quia qui adhuc actis carnalibus incubat, necesse est vt instituere spiritualiter proximorum mentes erubescat.

7 De vindicta peruerse de Deo sentientium.

In expositione beati Iob lib. xx. *cap.*

PErcussit Dauid vallem salinarum. Quid de percussa multitudine a Dauid in valle salinarum signatur, nisi quia redemptor noster suo videlicet distinctionis examine, in his qui de illo praua sentiunt, stultitiam immoderati saporis extinguit?

8 De subtilissimæ discretionis studio de differendo intellectu sacri eloquii. *In expositione beati Iob lib.* iii. *cap.* 1.

QVod Dauid in solario deambulans Bersabee Vriæ concupiuit vxorem. Sed sic plerunque res quælibet per historiam virtus est, per significationem culpa, sicut aliquando res gesta, in facto causa damnationis est, in scripto autem prophetia virtutis. Quod verum esse citius ostendimus, si vnum sacræ scripturæ testimonium ad vtraque probanda proferamus. Quis namque audiens non solum fidelium, sed

ipsorum quoque infidelium hoc factum iuxta historiam, non omnimo do detesteturꝰ quod Dauid in solario deambulans, Bersabee Vriæ concupiscit vxorem? Quem tamen a prælio reuertentem, ire ad domum suam admonet, pedes lauare, qui protinus respondit, dicens. Arca Dei sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam. Quem Dauid ad mensam propriam suscipit, eiq́ epistolas per quas mori debeat, tradit. Cuius autem Dauid in solario deambulans typum tenet, nisi eius de quo scriptum est. In sole posuit tabernaculum suum? & quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem literæ carnali populo coniunctam spirituali sibi intellectu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis infusione spiritualis gratiæ, perfecta nobis sapientia ministratur. Quem vero Vrias, nisi Iudaicum populum signat? cuius nomen interpretatum dicitur lux mea dei. Iudaicus autem populus, quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriatur Sed huic Vriæ Dauid vxorem abstulit, sibiq́ coniunxit, quia videlicet manu fortis quod Dauid dicitur, in carne redemptor apparens, dum de se spiritualiter loqui legem innotuit, per hoc quod iuxta literam tenebatur, hanc a Iudaico populo extraneam demonstrauit, sibiq́ coniunxit, quia se per illam prædicare declarauit. Vriam tamen ad domum ire Dauid admonet, pedes lauare: quia incarnatus dominus veniens Iudaico populo præcipit, vt ad conscientiam redeat, & sordes operum fletibus tergat, vt spiritualiter mandata legis intelligat, & post tantam duriciam præceptorum fontem baptismatis inueniens, ad aquam post laborem recurrat. Sed Vrias qui arcam domini esse sub pellibus meminit, respondit quod domum suam intrare non possit. ac si Iudaicus populus dicat. Ego mandata Dei in sacrificiis carnalibus video, & redire ad conscientiam per spiritualem intelligentiam non requiro. Quasi enim arcam esse sub pellibus dicit: quia præcepta Dei non nisi ad exhibendum ministerium sacrificii carnaliter intelligit. hunc tamen etiam redire ad domum nolentem, Dauid ad mensam vocat: quia quamuis Iudaicus populus ad conscientiam reuerti contemnat, ei tamē redemptor veniens mandata spiritualia prædicat, dicens. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi. de me enim ille scripsit. Legem itaque Iudaicus populus tenet, quæ eius diuinitatem loquitur, cui idem populus credere dedignatur. Vnde & Vrias ad Ioab cum epistolis ex quibus occidi debeat, mittitur: quia idem ipse Iudaicus populus legem portat, qua conuincente moriatur. Dum enim mandata legis retinens implere renititur, ipse nimirum defert iudicium vnde

damnetur. Quid ergo per factum istud Dauid scelestius? quid Vria mundius dici potest? Sed rursum per mysterium quid Dauid sanctius? quid Vria infidelius inuenitur, quando & ille per vitæ culpam prophetiæ signat innocentiam, & iste per vitæ innocentiam in prophetia exprimit culpam. Virtus namque sacri eloquii sic transacta narrat, vt ventura exprimat: sic in factorem approbat, vt ei ministerio non contradicat: sic gesta damnat, vt hæc mystice gerenda persuadeat.

9 De reprimendo vsu inclinatæ concupiscentiæ.

In exposit. beati Iob lib. 21. cap. 7.

De concupiscentia Dauid in Bersabee. Adhuc carnis corruptibilis pondere grauati, nequaquam valemus sic viuere, vt nulla nos possit culpæ delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem tangi: aliud consentientem animum perimi. Sancti autem viri tanto vigilantiores se circunspectione custodiunt, quanto se pulsari sinistris motibus vel transitoriæ delectationis dedignantur, vt si quid fortasse cor illicitum concupisceret, pressus disciplinæ magisterio oculus videre recusaret. Sicut enim sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nonnunquam concepta intrinsecus compellitur sibi extrinsecus oculos deseruire. Nam plerunque res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim Dauid Vriæ coniugem ideo studiose respexit, quia concupierat: sed potius ideo concupiuit, quia incaute respexit. Fit vero rectæ retributionis examine, vt qui exteriori negligenter vtitur, interiori oculo non iniuste cæcetur. Sæpe autem tam intrinsecus concupiscentia dominatur, vt illecebratus animus ad vsus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisque voluptatibus oculos seruire compellit, atque, vt ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitatis. vnde sancti viri cum sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne prauæ cogitationis visio lenocinata famuletur. Quæ si vnquam subtiliter custodire negligitur, cogitationis immundicia protinus ad operationem transit.

10 De seruanda mentis humilitate fidelibus.

In expositione beati Iob lib. xxxiii. cap. 15. 16. 17. & 18.

De pœnitentia Dauid pro Bersabee. Adhuc in scriptura sacra virorum talium id est Dauid & Petri peccata sunt indita, vt cautela minorum sit ruina maiorum. Ad hoc vero vtrorumque illic & pœnitentia insinuatur & venia, vt spes pereuntium sit recordatio perditorum. De

ſtatu ergo ſuo Dauid cadente nemo ſuperbiat. De lapſu etiam ſuo Dauid ſurgente, nemo deſperet. Ecce quam mirabiliter ſcriptura ſacra eodem verbo ſuperbos premit, quo verbo humiles leuat. Vnam namque rem geſtam retulit, & diuerſo modo ſuperbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad ſpei fiduciam reuocauit. O inæſtimabile noui generis medicamentum, quod vno eodemq́ ordine poſitum, & premendo tumentia exſiccat, & ſubleuando arentia infundit. De maiorum nos lapſu terruit, ſed de reparatione roborauit. Sic quippe ſemper, ſic nos diuinæ diſpenſationis miſericordia, & ſuperbientes reprimit, & ne ad deſperationem corruamus, fulcit. Sed quia exigente cauſa Dauid ad medium deducto tanti facinoris memoriam fecimus, lectoris fortaſſe animus mouetur: cur omnipotens Deus eos quos in perpetuum elegit, quos ad donorum quoque ſpiritualium culmen aſſumpſit, illæſos a corporalibus vitiis non cuſtodit. vnde quia ſatisfieri citius credimus, breuiter reſpondemus. Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impenſam gratiam bonorum operum, in ſuperbiæ vitium cadunt, ſed tamen quo ceciderint, non agnoſcunt. Proinde contra eos hoſtis antiquus quia iam interius dominatur, etiam exterius ſeuire permittitur, vt qui in cogitatione elati ſunt, per carnis luxuriam proſternantur. Scimus autem, quia aliquando minus eſt in corporis corruptionem cadere, quam cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cum minus turpis ſuperbia creditur, minus vitatur Luxuriam vero eo magis erubeſcũt homines, quo ſimul omnes turpem nouere. Vnde fit plerunque, vt nonnulli poſt ſuperbiam in luxuriam corruentes, ex aperto caſu malum culpæ latentis erubeſcant, & tunc etiam maiora corrigunt, cum proſtrati in minimis grauius confunduntur. Reos enim ſe inter minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauiora crediderunt. Pia ergo domini diſpenſatione laxatus, nonnunquam malignus ſpiritus de culpa ad culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum quem ceperat amittit, & quem vnde viciſſe cernitur, inde ſuperatur. Conſiderare libet intra munitum gratiæ ſinum, quanto Deus miſericordiæ fauore nos continet. Ecce qui de virtute ſe extollit, per vitium ad humilitatem redit. Qui vero acceptis virtutibus extollitur, non gladio ſed, vt ita dicam, medicamento vulneratur Quid eſt enim virtus, niſi medicamentum? & quid eſt vitium, niſi vulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum: vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos namq́ virtutum dona retorquemus in vſum vitiorum. Ille vitiorũ illecebras

aſſumit

assumit in arce virtutum, & salutis statum percutit, vt seruet, vt qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem cadentes hæreamus. Sed inter hæc sciendum quod plerique hominum quo in multis corruunt, arctius ligantur. Cumque eos antiquus hostis ex vno vitio percutit, vt concidant, ex alio quoque ligat ne resurgant. Consideret itaque homo cum quo aduersario bellum gerat, & si iam se in aliquo deliquisse perpendit, saltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimescat, vt studiose vitentur vulnera, quibus frequenter interficit: quia valde rarum est, quod hostis noster electorum salutem etiam vulneribus seruet. Erudiendos enim, sicut diximus, electos suos dominus sæpe tentatori subiicit, sicut post paradisi claustra, sicut post tertii cœli secreta, ne reuelationum magnitudine Paulus extolli potuisset, ei Sathanæ angelus datus est, sed, vt præfati sumus, ipsa hac tentatione disponitur, vt qui elati perire poterant, humiliati a perditione seruentur. Secreto ergo dispensationis ordine, vnde seuire permittitur iniquitas diaboli, inde pie perficitur benignitas Dei. Quia aduersarius noster inde obtemperat nutibus supernæ gratiæ, vnde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ.

11 De impetranda remissione delinquentium non sine vltione vindictæ congrua. *In expositione beati Iob lib. ix. cap. 27.*

Dominus transtulit peccatum tuum. Si peccatum Dauid tam detestabile dominus transtulit, quid est quod omnia quæ de eodem peccato per prophetam ei a domino dicta sunt, post multum tolerauit? Sic pro culdubio dominus delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic enim Dauid audire post confessionem meruit. Dominus transtulit peccatum tuum, & tamen multis post cruciatibus afflictus, ac fugiens reatum culpæ quam perpetrauerat exsoluit. Sic nos salutis vnda a culpa primi parentis absoluimur, sed tamen reatum eiusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus: quia delicta nostra siue per nos, seu per semetipsum resecat, etiam cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare.

12 De seruanda patientia cordis contra tentationes aduersarii per memoriam excessus proprii.
In exposit. beati Iob lib. xxx. cap. 17.

Quid mihi & vobis filii Saruiæ? Dimittite eum vt maledicat, dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid. Quisquis fidelium diuinæ gratiæ illustratione componitur, sancto desiderio de imis ad summa euehi supernæ contemplationis penna festinet, sanctorum præcedentium patrum gesta ante mentis oculos ponat, atque in eis se imitatione exercendo proficiat, & quod præsenti titillat ex vitio, vel præteritorum malorum memoria reprimat, vel donorum præcedentium consolatione restringat, vel etiam imitatione, vt dictum est, patrum præcedentium prouocetur ad melius. Quod necesse est, vt sicut proposuimus, exemplis euidentioribus approbemus. vt enim vnum de multis loquar quatinus studiosus lector multa in paucis intelligat: Quisquis verborum contumeliis pressus cum virtutem patientiæ seruare non sufficit, Dauid factum ad memoriam reducat: quem cum Semei tot conuiciis vrgeret, & armati proceres vlcisci contenderent, ait. Quid mihi & vobis filii Saruiæ? dimittite eum vt maledicat. Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid. Et quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit? & paulo post. Dimittite eum vt maledicat iuxta præceptum domini, si forte respiciat Deus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna: quibus profecto verbis indicat: quia perpetrato Bersabee scelere exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum, malum quod perpetrauit, & æquanimiter pertulit quod audiuit, & contumiliosa verba non tam conuitia, quam adiutoria credidit, quibus se purgari sibiq; misereri posse iudicauit. Tunc enim illata conuicia bene toleramus, cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur quod iniuria percutimur, dum in actione nostra conspicimus, quia peius est, quod meremur. Sicq; fit vt contumeliis gratia magis quam ira debeatur: quarum interuentu Deo iudice pœna grauior declinari posse confiditur.

13 De cauenda simulatorum malitia.

In expositione beat. Iob lib. xv. *cap.* 5

De Ioab quod Amasæ manu dextra mentum tenuit, & sinistra percussit. Quid est quod Ioab Amasæ mentum dextra tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens eius viscera effudit, nisi hoc quod patenter datur intelligi? Dextra namque mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri: sed sinistram ad gladium mittit, quia latenter ex malitia percutit.

14 De purgatione vitæ electorum per memoriam suorum reprehensionis excessuum. *In comment. super euang. homil.* xxxiiii.

Qvod Dauid qui prius alienam vxorem concupiscere non timuit: postmodum vero quia aquam de cisterna concupiscet expauit. Cogitandum summopere est, vt qui se illicita commisisse meminit, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatinus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa, & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse. Nimia sunt quæ loquor, si hæc ex sacri eloquii testimoniis non affirmo. Lex certe veteris testamenti alienam vxorem concupisci prohibet. A rege vero fortia iubere militibus, vel desiderari aquam non pœnaliter vetat: & cuncti nouimus quod Dauid concupiscentiæ mucrone transfixus, alienam coniugem & appetiuit & abstulit, cuius culpam digna verbera sunt secuta, & malum quod perpetrauit, per pœnitentiæ lamenta correxit. Qui cum longe post contra hostium cuneos sederet, aquam bibere ex eorum cisterna ex desiderio voluit: cuius electi milites inter cateruas aduersantium medias erumpentes, aquam quam rex desiderauerat illæsi detulerunt. Sed vir flagellis eruditus, semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, eamque domino fundens libauit, sicut illic scriptum est: Libauit eam domino. In sacrificium quippe domini effusa aqua conuersa est: quia culpam concupiscentiæ mactauit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam coniugem nequaquam timuit, post etiam quia aquam concupiscet, expauit. Quia enim se illicita perpetrasse meminerat, contra semetipsum iam rigidus etiam a licitis abstinebat.

15 De non iudicanda a subditis vita actuque regentium.

In expositione beati Iob lib. xxv. cap. 20. 21. & 22.

Qvod Dauid populum numerando peccauit. Sic pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, vt sæpe pro malo gregis etiam vere boni delinquat vita pastoris. Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius, Dauid propheta tumore repentinæ elationis inflatus, populum numerando peccauit, & tamen vindictam populus Dauid peccante suscepit, cur hoc? quia videlicet secundum meritum plebium disponuntur corda electorũ. Iustus vero iudex peccantis vitium ex ipsorum animaduersione corripuit, ex quorũ causa peccauit. Sed quia ipse sua scilicet voluntate superbiens, a culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit: nam ira seuiens quæ corporaliter populũ perculit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostrauit. Certum vero est, quod ita sibi inuicem et rectorum merita,

connectantur & plebium, vt sæpe ex culpa pastorum deterior fiat vita lebium,& sæpe ex merito plebium mutetur vita pastorum. Sed quia re ctores habent iudicem suum,magna cautela subditorum est,non temere vitam iudicare regentium. Neq; enim frustra per semetipsum dominus æs nummulariorum fudit,& cathedras vendentium columbas euertit, nimirum significans? quia per magistros quidem vitam iudicat plebium, sed per semetipsum facta examinat magistrorum, quamuis etiam subdi torum vitia, quæ a magistris modo vel dissimulantur iudicari vel ne- queunt,eius proculdubio iudicio reseruantur. Igitur dum salua fide res agitur, virtutis est meritum,si quicquid prioris est toleratur: debet ta- men humiliter suggeri, si fortasse valeat,quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat iustitiæ inordinata defensio,ne dum rectitudo incaute diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur: ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem for- tasse contingit,vt in aliqua actione reprehendat,contra hunc tumorem superbiæ subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur,si infir- mitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter exa minare negligimus, & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis prælati sunt, districte iudicamus. Quo enim nosmetip- sos minus agnoscimus, eo illos quos reprehendere nitimur,plus vide- mus. Communia hæc mala sunt, quæ sæpe a subditis in prælatos: sæ- pe a prælatis in subditos committuntur: quia & omnes subditos,hi qui præsunt minus quam ipsi sunt sapientes arbitratur. Et rursum qui sub iecti sunt,rectorum suorum actiones iudicant. Et si ipsos regimen tene re contingeret,se potuisse melius agere putant. vnde plerunq; fit,vt re- ctores minus prudenter ea, quæ agenda sunt, videant: quia eorum ocu los ipsa nebula elationis obscurat. Et nonnunquam is qui subiectus est, hoc cum prælatus fuerit,faciat,quod dudum fieri subiectus arguebat,& pro eo quod illa quæ iudicauerat,perpetrat,saltem quia iudicauit,eru- bescat Igitur sicut prælatis curandũ est,ne eorum corda æstimatione sin gularis sapientiæ locus superior extollat: ita subiectis prouidendum est,ne sibi rectorum facta displiciant. Si autem magistrorũ vita iure re- prehenditur, oportet vt eos subditi etiam cum displicent venerentur. Sed hoc est solerter intuendum,ne aut quem venerari necesse est,imita- ri appetas, aut quem imitari despicis,venerari contemnas. Subtilis ete- nim via tenenda est rectitudinis & humilitatis,vt sic reprehensibilia ma- gistrorum facta displiceant,quatinus subditorum mens a seruanda ma- gisterii reuerentia non recedat.

CAPITVLA TERTII LIBRI REGVM.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER III. LIBRVM REGVM.

1 De electorum tentationibus.
In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 20.

ALOMON post acceptam diuinitus sapientiam mox turpium mulierum de iudicio causa tentatur. Notandum quod postquam dominus erroris nostri tenebras luce suæ cognitionis illustrat, mox tentationis aculeo visitando probat: quia & accendendo corda nostra ad virtutes prouehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera nulla tentatione concutitur, hoc se habere animus ex se ipso gloriatur. Vt ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur: quia Salomon & diuinitus accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eandem sapientiam meretricum statim pulsatus quæstione memoratur. Mox enim vt gratiam tantæ reuelationis accepit, certamen turpium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cum mentem nostram concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant: vt quæ sublevata immenso munere exultat, etiam tentatione pulsata, quid sit, inueniat. Sic Helias & visitatus diluculo sermone cœlos aperuit, & tamen probatus subito, infirmus per deserta fugiẽs, vnam mulierem expauit. Sic Paulus ad tertium cœlum raptus ducitur, paradisi penetrans secreta considerat, & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat. Legem aliam in membris sustinet, cuius in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Post dationem ergo muneris idcirco Deus hominem probat: quia & collato munere sublevat, & abstracto, ad paululum ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eo vsque proculdubio patimur, quo detersa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur.

2 De prædicatorum recta loquentibus, sed per actionem propriam praua auditoribus exempla præbentibus.
In expositione beati Iob lib. xxi. cap. 8.

DE iudicio Salomonis inter mulieres, ex quibus vna filium quem vigilans lactare consueuerat, dormiens occidit. Quid in hac sententia per

matrum lactantium nomina, nisi doctorum ordo? Quid vero per eorum filios, nisi discipulorum persona signatur? Nam magistri nimirum vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes auditores suos quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt facere negligunt, per somnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. vnde plerunque dum ipsi reprehensibiliter viuunt, & habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos sibi attrahere conantur, quatinus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud iudicia hominum excusent mala quæ agunt, & quasi per subditorum vitam, mortiferam tegant negligentiam. Vnde & illic mulier filium quia extinxit proprium quæsiuit alienum, sed tamen veram matrem Salomonis gladius inuenit, quia videlicet cuius fructus viuat vel cuius intereat, in extremo examine ira districti iudicis demonstrat. Vbi & illud solerter intuendum est, quod viuens filius prius diuidi præcipitur, vt soli postmodum matri reddatur: quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnunquam alter apud Deum meritum, alter vero apud hominem laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri & caritatis signari si plenissimum nomen laudis ex alienis disciplinis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Inuidiæ enim face succensi nolunt aliis viuere, quos se conspiciunt non posse possidere. vnde & illic peruersa mulier clamat. Nec meus nec istius sit. vt enim diximus quos sibi obsequi non vident, ad gloriam temporalem eos aliis inuident viuere per veritatem. Vera autem mater satagit, vt eius filius saltem apud extraneam sit & viuat: quia concedunt veraces magistri, vt ex eorum discipulis alii quidem magisterii laudem habeant, si tamen integritatem vitæ idem discipuli non amittant, per quæ pietatis viscera, hæc eadem vera mater agnoscitur: quia omne magisterium in examine caritatis approbatur, & sola totum recipere meruit, quæ quasi totum cõcessit, quia fideles præpositi pro eo quod ex discipulis suis non solum aliis laudem non inuident, sed vtilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi & integros & viuentes filios recipiunt, quando in supremo examine ex eorum vita perfectæ retributionis gaudia consequuntur.

3 De purgatione præsentis vitæ & de remuneratione quietis perpetuæ. *In codice past. reg. tit.* xxxvi. *& iterum In exposit. beati Iob lib.* xxxiiii. *cap.* 6.

Domus autem cum ædificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis

ædificata eſt, & malleus & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cum ædificaretur. Quid domus illa, niſi ſanctam Eccleſiam, quam in cœleſtibus dominus inhabitat figurabat? Ad cuius ædificationem electorum animæ quaſi quidem expoliti lapides deferuntur. qui cum ædificantur in cœlis, nullus illic iam diſciplinæ malleus reſonat: quia dolati atque perfecti illuc lapides ducimur; vt locis iuxta meritum congruis diſponamur. Hic enim foris tundimur, vt illuc ſine reprehenſione inueniamur. hic malleus, hic ſecuris, hic omnia tunſionum reſonant ferramenta. In domo autem Dei nulli ictus audiuntur: quia in æterna patria omnis iam percuſſionum ſtrepitus conticeſcit. Nequaquam ibi malleus percutit, quia nulla animaduerſio affligit, nequaquam ſecuris incidit, quia receptos interius nulla foras ſeueritatis ſententia proiicit. nequaquam ergo ferramenta perſtrepunt: quia nec quælibet minima vltra iam flagella ſentiuntur. Lapides ergo extra tunſi ſunt, vt in conſtructione templi domini abſque malleis ſonitu ponerentur: quia videlicet nunc foras per flagella tundimur, vt intus in templum Dei poſtmodum ſine diſciplinæ percuſſione diſponamur, quatinus quicquid in nobis eſt ſuperfluum, modo percuſſio reſecet, & tunc ſola in ædificatione concordia caritatis liget.

4 De purgandis ſubditorum maculas per meritum vitæ regentiū.

In codice cur. paſt. part. ii. cap. 5.

Qvod ante fores templi mare æneum, id eſt luterem ad abluendas ingredientium manus duodecim boues portant, qui quidem facie exterius eminent, ſed ex poſterioribus latent. Quid per duodecim boues, niſi vniuerſus paſtoris ordo ſignatur? de quibus differens lex dicit. Non obturabis os bouis trituranti. Quorum quidem nos aperta opera cernimus, ſed apud diſtrictum iudicem quæ illos poſterius maneant in occulta retributione neſcimus. Qui tamen cum condeſcenſionis ſuæ patientiam diluendis proximorum confeſſionibus præparant, velut ante fores templi luterem portant, vt quiſquis intrare æternitatis ianuam nititur, tentationes ſuas menti paſtoris indicet, vt quaſi in boum lutere cogitationis vel operis manus lauet.

5 De perfectione ſacerdotalis ſtudii.

In expoſitione euang. homil. xvii.

Qvod in templi miniſterio in baſibus templi ſculptorio opere leones & boues & Cherubin expreſſa ſunt. Cherubin plenitudo ſcientiæ dicitur. Sed quid eſt quod in baſibus nec leones ſine bobus nec boues ſine leonibus fiunt. quid enim aliud deſignant baſes in templo, niſi ſacerdo-

tes in Ecclesia? qui dum solicitudines regiminis tolerant, quasi more basium superimpositum onus portant. In basibus igitur cherubin exprimuntur: quia decet nimirum vt sacerdotum pectora plenitudine scientiæ sint referta. Per leones autem terror seueritatis, per boues vero patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus exprimuntur: quia semper in sacerdotali pectore cũ terrore seueritatis custodiri debet virtus mansuetudinis, vt iram mansuetudo condiat, & tandem mansuetudinem ne fortasse dissoluta sit, zelus districtionis accendat.

6 Ad perscrutanda sacra mysteria per intellectum reprobum de cæcis Iudæorum mentibus. *In expositione beati Iob lib.* xxx. *cap.* 1.

NEbula impleuit domum domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. Exigentibus meritis, dum superbi Iudæorum pontifices diuina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domũ domini quasi propter nebulam ministrare nequiuerunt, qui & in testamento veteri dum sensus mysticos literæ velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caligines inuestigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdiderunt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ suæ vocem dominus protulit, cum de se etiam aperta narrauit. Quid est enim apertius, quam ego & pater vnum sumus? Quid apertius, quam ante Abraam ego sum? & quia auditorum mentes infidelitatis caligo compleuerat, quasi amissum solis radium nebula interiacens abscondebat. Quid per nebulam, nisi caligo intelligentiæ designatur? & quia apparente in carne domino sacerdotum sensus de eius intellectu caliginem pertulit, nebula synagogam, id est domum domini impleuit. Et sacerdotes propter nebulam ministrare non poterant: quia dum ab intellectu incarnati Dei perfidiæ suæ peste obscurati sunt, veri sacerdotii ministerium perdiderunt.

7 De comprimenda elatione cordis in prosperis. *In exposit. beati Iob lib.* xxiii. *cap.* 28.

DE propheta quem reuertente in itinere leo occidit. Quid est homo cuiuslibet sit meriti si conditoris sui protectione deseratur? quæ nimirum protectio minus necessaria creditur, si semper habeatur. Sed vtiliter plerunque subtrahitur, vt sibimetipsi homo quam sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur domini aliquando nos nobis per aduersa insinuat, quæ etiam nescientes nos in prosperis portat: qua destituti dum cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur. Et doctrina fit, quod in lapsu trepidamus, & custodia quod in statu permanemus. Nemo

ergo se alicuius virtutis æstimet, etiam cum quid fortiter potest. Quia si diuina protectio deserat, ibi repente eneruiter obruitur, vbi se valenter stare gloriabatur. Quid est enim quod vir Dei contra altare Samariæ ad probandum directus præsente rege auctoritatem liberæ vocis exercuit, eiusdemque regis extensum brachium in rigorem mirabiliter astrinxit? Quod tamen mox misericorditer saluti restituit, cuius in domo inuitatus comedere noluit: quia ne in via comederet prohibitionis dominicæ præcepta seruauit, qui tamen in eadem via & seductus comedit, & pastus interiit. Qua in re quid subtili consideratione colligimus, quid, vt ita dixerim, formidandum suspicamur: nisi quod forsitan apud semetipsum tacitus & pro præceptis dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est, & inde ei in opere culpa subripuit, vnde gloria in corde surrexit. vnde prophetæ falsi verbis deceptus disceret: quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, quod ad regis verba restitisset. Bene autem ex eius ore mortis sententiam accepit, cuius seductione a vitæ præcepto deuiauit, vt inde pœnam veraciter sumeret, vnde culpam negligenter amisisset.

8 De deferendo intellectu sacri eloquii.

In expositione beati Iob lib. xi. cap. 20.

Viuit dominus Deus Israel in cuius conspectu sto. Sciendum est quod duobus modis in conspectu domini venimus: vno quidem quo hic peccata nostra subtiliter perpendentes, in eius nos conspectu punimus, & flendo diiudicamus. Alio vero modo in conspectu domini venimus; cum in extremo iudicio ante tribunal eius assistimus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. vnde recte nunc per virum Dei Heliam dicitur. Viuit dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto.

9 De electorum tentationibus per occultam dispositionis internæ potentiam. *In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 5.*

Svfficit mihi domine, tolle quæso animam meam. Sancti viri qui subleuante spiritu ad summa rapiuntur, quam diu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur, vt nequaquam tantum proficere valeant, quantum volunt. Sed ne extollantur superbia, fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Hinc est. n. quod Helias dum tot virtutibus in alta profecisset, quædam mensura suspensus est, dum Iesabel postmodum quamuis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtutis virum, ignem de cœlo trahere & secundo quinquagenarios viros cum suis omnibus pe-

titione ſubita concremare, verbo cœlos a pluuiis claudere, verbo cœlos ad pluuias aperire, ſuſcitantem mortuos, ventura quæque præuidentem, et ecce rurſus animo occurrit quo pauore ante vnam mulierculam fugit. Conſidero virum timore perculſum de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiendo vitare: Quærebat enim mortem dum fugeret, dicens. Sufficit mihi, tolle animam meam, neque enim melior ſum quam patres mei. Vnde ergo ſic potens, vt tot illas virtutes faciat? vnde ſic infirmus vt ita fœminam pertimeſcat, niſi quia diſpenſatione superni nutus menſura occulta libraminis appenduntur, vt ipſi ſancti Dei homines, & multum valeant per potentiam Dei, & rurſum quadam menſura moderati ſint per infirmitatem ſuam? In illis virtutibus Helias quid de Deo acceperat, in iſtis infirmitatibus quid de ſe eſſe poterat, agnoſcebat. Illa potentia virtutis fuit, iſta infirmitas cuſtos virtutis. In illis virtutibus oſtendebat quid acceperat, in iſtis infirmitatibus hoc quod acceperat cuſtodiebat. In miraculis monſtrabatur Helias, in infirmitatibus ſeruabatur.

10 De incircumſcripta diuinæ ſubſtantiæ viſione corporeis in quantum eſt negata oculis. *In expoſit. beati Iob lib. v. cap. 26.*

Ecce dominus tranſit, ſpiritus grandis & fortis ſubuertens montes & conterens petras ante dominum ilico adiunxit. Non in ſpiritu dominus, & poſt ſpiritum commotio, non in commotione dominus, & poſt commotionem ignis, non in igne dominus, & poſt ignem ſibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Spiritus autem montes & petras conterit: quia pauor qui ex aduentu eius irruit, & altitudinem cordis noſtri deiicit, & duriciam liquefacit: ſed ſpiritui commotionis & igni non ineſſe dominus dicitur: eſſe vero in ſibilo auræ tenuis non negatur, quia nimirum mens cum in contemplationis ſublimitate ſuſpenditur, quicquid perfecte conſpicere præualet, Deus non eſt. Cum vero ſubtile aliquid conſpicit, hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtantia æternitatis audit. Quaſi enim ſibilum tenuis auræ percipimus, cum ſaporem incircumſcriptæ veritatis contemplatione ſubita ſubtiliter deguſtamus. Tunc ergo verum eſt quod de Deo cognoſcimus, cum plene nos aliquid de illo cognoſcere non poſſe ſentimus. Vnde bene illic ſubditur. Quod cum audiſſet Helias operuit vultum ſuum pallio, & ingreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ. Poſt auræ tenuis ſibilum, vultum ſuum propheta pallio operuit, quia in ipſa ſubtiliſſima contemplatione veritatis, quanta ignorantia homo tegatur, agnoſcit. Vultui namque pallium ſuperducere, eſt ne altiora mens quærere audeat, hanc ex con-

ſideratione propriæ infirmitatis velare, vt nequaquam intelligentiæ oculos vltra ſe præcipitanter aperiat, ſed ad hoc quod apprehendere non valet, reuerenter claudat: qui hæc agens in ſpeluncæ oſtio ſtetiſſe deſcribitur. Quid namque ſpelunca noſtra eſt, niſi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetuſtate retinemur? Sed cum aliquid percipere de cognitione diuinitatis incipimns, quaſi iam in ſpeluncæ noſtræ oſtio ſtamus. Quia enim progredi perfecte non poſſumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, iam aliquid de libertatis aura captamus. In ingreſſu ergo ſpeluncæ ſtare, eſt repreſſo noſtræ corruptionis obſtaculo ad cognitionem veritatis incipere exire. vnde & nube in tabernaculum deſcendente Iſraelitæ e longinquo cernentes in papillionum ſuorum oſtiis ſtetiſſe memorantur: quia qui aduentum diuinitatis vtcumque conſpiciunt, quaſi iam ex habitaculo carnis procedũt.

11 De electorum profectibus per ſupernam gratiam.

CVM Helias vocem domini ſecum loquentis audiret in ſpeluncæ ſuæ oſtio ſtetiſſe deſcribitur, & faciem velaſſe. Quid eſt quod propheta cum vocem domini ſecum loquentis audiuit in ſpeluncæ ſuæ oſtio ſtat, & faciem velat, niſi quia dum per contemplationis gratiam vox ſupernæ intelligentiæ fit in mente? Totus homo iam intra ſpeluncam non eſt, quia animum carnis cura non poſſidet. Sed ſtat in oſtio, quia mortalitatis anguſtias exire meditatur. Sed iam in oſtio ſpeluncæ conſiſtit, & verba Dei in aure cordis percipit, neceſſe eſt vt faciem velet: quia dum per ſupernam gratiam ad altiora intelligenda ducimur, quanto ſubtilius leuamur, tanto ſemper per humilitatem noſmetipſos in intellectu noſtro premere debemus, ne conemur plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Ne dum nimis inuiſibilia diſcutimus, aberremus, ne in illa natura incorporea, corporei luminis aliquid quæramus. Aurem enim intendere & faciem operire, eſt vocem interioris ſubſtantiæ audire per mentem, & tamen ab omni ſpecie corporea oculos cordis auertere, ne quid ſibi in illa corporale animus fingat, quæ vbique tota, & vbique incircumſcripta eſt.

12 De cauendo elationis vitio.

RElíqui mihi ſeptem milia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal. Certum eſt quod cordis ſui oculum per elationis tenebras extinguit, qui cum recta agit, conſiderare meliorum merita negligit. At contra magno humilitatis radio ſemetipſum illuminat, qui aliorum bona

subtiliter pensat: quia dum ea quæ ipse fecerit facta foris & ab aliis conspicit, eum qui de singularitate intus erumpere nititur superbiæ tumorem premit. hinc est enim quod vocem domini ad Heliam solum se æstimantem dicitur. Reliqui mihi septem milia virorum qui non curuauere genua ante Baal, vt dum non solum se remansisse cognosceret. elationis gloria quæ ei de singularitate surgere poterat, inclinaret. Propheta nempe erat, & sæpe mysteria superna cognouerat. Quid ergo difficile fuit agnoscere in hoc mundo fideliter Deo famulos & alios remansisse? sed hinc solerter intuendum est, oculum cordis elatio quam nequiter claudit, quia qui humilis & occulta Dei iudicia nouerat, elatus & aperta nesciebat.

13 De electorum atque reproborum spirituum ministeriis per occultum diuinæ distributionis ordinem.

In expositione beati Iob lib.ii.cap.21.

VIDI dominum sedentem super solium suum, & exercitum cœli a dextris & a sinistris eius, & dictum est. In quo decipiam Achab vt ascendat & cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita, & alius aliter. Et egressus est vnus & dixit. Ego decipiam Achab. Et dictum est. In quo decipies? Qui respondit dicens. Egrediar & ero mendax spiritus in ore omnium prophetarum eius. Quid per solium domini, nisi angelicas potestates accipimus? Quarum mentibus altius præsidens inferius cuncta disponit. & quid exercitus cœli, nisi ministrantium angelorum multitudo describitur? Quid est ergo quod exercitus cœli a dextris & a sinistris eius stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, vt etiam sit extra omnia, nec dextra, nec sinistra concluditur, sed dextra Dei angelorum pars electa: sinistra autem Dei pars angelorum reproba designatur. Neque enim ministrant Deo solummodo boni qui adiuuent, sed etiam mali qui probent. Non solum qui a culpa redeuntes subleuent, sed etiam qui redire nolentes grauent, nec quod cœli exercitus dicitur, angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aere nouimus, aues cœli nominamus. Et de eisdem spiritibus Paulus dicit. Contra spiritualia nequitia in cœlestibus. Quorum caput enuncians ait. Secundum principem potestatis aeris huius. A dextera ergo Dei, & a sinistra angelorum exercitus stat: quia voluntas electorum spirituum diuinæ pietati concordat, & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens, iudicio

districtionis eius obtemperat. vnde & mox fallax spiritus in medium prosiliisse describitur, per quem Achab rex exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire voluisse, vt diceret. Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Sed quia Achab rex ex peccatis præcedentibus dignus erat, vt tali debuisset deceptione damnari, quatinus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Is qui vitam reprobam non vitat, a perpetrandis peccatis animum non auertit, cum a propheta aliquid requirit, illa audit Deo disponente quæ meretur audire damnandus. Ecce enim vt vnum vel duo ex multis loquamur, ab omnipotentis Dei cultu domus Israel sub idolorum seruitute recesserat, & tamen ad prophetas a quibus decipi consueuerat sæpe veniebat prospera requirens. Cum vero ex ore prophetarum peruersa agens prospera audiret, quid aliud superna iudicia agebant, nisi vt peccator populus in suo corde caperetur? quatinus qui perfidiam sequendo deliquerat, sic prophetarum suorum blandis sermonibus deciperetur, vt iam nec pertimesceret: quia deliquisset, & tanto post durius raperetur ad pœnam, quanto nunc securius viueret in culpa. Sed ecce iam largiente omnipotente Deo, ab idolorum cultu remotum est genus humanum, veram fidem publice fatetur, subdi lignis & lapidibus vel cuilibet creaturæ adoratione renuit. Securus ergo iam prophetam quilibet in fide positus consulit: quia hoc auditurus est, quod audire fidelem decet. Fidenter dicam, si ab immunditiis aliis atque prauis actibus recessisset, securus esset: nam Paulus egregius prædicator clamat. Et auaritia quæ est idolorum seruitus. Quisquis.n.adhuc auaritiæ subiectus est, a cultu idolorum liber non est. Si ergo is qui auaritiæ æstibus anhelat, in fide quidem positus esse videtur, sed aliena ambit accipere: honores mundi desiderat: præire cupit: temporalem gloriam concupiscit: atque de hac eadem gloria prophetam consultat: iustum valde est, vt ex culpæ suæ merito a prophetæ ore prospera audiat, quatinus qui verba Dei audire in sacro eloquio noluit, vt terrena despiceret, cœlestia amaret, illud Deo iudice ex prophetæ sui ore audiat, vnde amplius obligatus cadat, dum spe terrenæ gloriæ delectatus pascitur, suis desideriis ad ima semper ducatur. Neque .n. bonus fuit ille spiritus qui mendax esse appetiit in ore

prophetarum. Vnde & præmiſſum eſt, quia exercitus cœli ſtetit a dextris & a ſiniſtris eius. Deus enim qui incircumſcripta eſt veritas, in illa æterna beatitudine quæ dextra eius dicitur, ſiniſtram non habet: quia nihil ibi eſſe quod diſpliceat poteſt: Sed quia ſimul omnia contuitur, ſimul cuncta aſpicit. Ea ✳ autem in qua bonus ſpiritus & malus viuit, exercitum cœli a dextris & a ſiniſtris habere deſcribitur, vt per dexteram intelligamus angelos electos, per ſiniſtram vero ſpiritus reprobos. Nec mouere debet quod exercitus cœli etiam repulſi angeli vocantur, quia & ipſi quamuis ab æthereo cœlo expulſi ſunt, adhuc tamen in aereo cœlo demorantur. Sicut Paulus ait, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.

CAPITVLA QVARTI LIBRI REGVM.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER IIII. LIBRVM REGVM.

1 De celsitudine resurrectionis ascensionisq; dominicae ad distinguendum coeli vocabulum.
In exposit. euang. homil. xxix.

DE HELIA quod in coelum raptus sit. Quid est quod Helias in coelum raptus dicitur? Nunquid nam eum adhuc in carne corruptibili positum ad illius summae quietis sinum ante resurrectionem ascensionemq; domini credimus esse perductum? Sed aliud est coelum aereum, aliud aethereum. Coelum quippe aereum, terrae est proximum. vnde & aues coeli dicimus, quia eas volitare in aere videmus. In coelum quippe aereũ Helias subleuatus est, vt in secretam quandam terrae regionem repente duceretur, vbi in magna iam carnis & spiritus quiete viueret, quousque ad finem mundi redeat, & mortis debitum soluat. Subleuatus namque Helias ascensionem dominicam designauit. Ille enim mortem distulit, non euasit. Redemptor autem noster quia non distulit superauit, eamq; resurgendo consumpsit, & resurrectionis suae gloriam ascendendo declarauit. Notandum quoque quod Helias in curru legitur ascendisse, vt videlicet aperte monstraretur: quia homo purus adiutorio egebat alieno. Per angelos quippe illa facta & ostensa sunt adiumenta: quia nec in coelum quod est aereum per se ascendere poterat, quem naturae suae infirmitas grauabat. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia is qui fecerat omnia nimirum super omnia sua virtute ferebatur. Illuc etenim reuertebatur vbi erat, & inde redibat vbi remanebat: quia cum per humanitatem ascenderet in coelum, per diuinitatis suae potentiam & terram pariter continebat & coelum. Sicut autem Ioseph a fratribus venditus, venditionem nostri redemptoris figurauit, sic Enoch translatus atque ad coelum aereum Helias subleuatus, ascensionem dominicam vterque designauit. Ascensionis ergo suae dominus praenuncios & testes habuit, vnum ante legem, alium sub lege, vt quandoque veniret ipse qui veraciter coelos penetrare potuisset. vnde & ipse ordo in eorum quoque vtrorunque subleuatione per quaedam incrementa distinguitur. Nam Enoch translatus, Helias vero ad coelum subuectus esse memoratur, vt veniret postmodum, qui nec translatus nec sub-

uectus cœlum æthereum sua virtute penetraret, qui nobis in se credentibus quia carnis suæ quoque mundiciam largiretur, & sub eo per incrementa temporum virtus castitatis excresceret. In ipsa quoque eorum translatione qui ascensionem dominicam, vt videlicet famuli designauerunt, & in se ipso qui ad cœlum ascendit dominus ostendit Nam Enoch vxorem & filios habuit: Helias vero neque vxorem, neque filios legitur habuisse. Pensate ergo quomodo per incrementa temporum creuerit munditia castitatis, quod & per translatos famulos, & per ascendentis domini personam patẽter ostenditur: translatus namq; est Enoch & per coitum genitus, & per coitum generans. Raptus est Helias per coitum genitus, sed non iam per coitum generans. Assumptus vero est dominus, neque per coitum genitus, neque per coitum generans.

2 De credulitate Gentilis ac Iudaici populi per meritum crescentis Ecclesiæ. *In comment. Ezechiel. homil. iii. lib. 1.*

De muliere quæ ne duos filios auferente creditore amitteret. Helisæi prophetæ dictis obediuit, & ex eo quod parum olei habebat, per vasa vacua effudit, quæ cuncta post vsque ad summum repleta sunt, & ex eorum repletione mulier a creditoris sui debito est soluta. Quid per hanc mulierem, nisi sancta Ecclesia designatur? duorum populorum, id est Iudaici & gentilis, quasi duorum filiorum mater, quæ ex peruerso opere per callidi spiritus persuasionem, quasi quendam peccati nummum a creditore acceperat, & duos quos in fide genuit amittere filios timebat, sed prophetæ verbis, id est scripturæ sacræ præceptis obediens, ex paruo quod habebat olei vasa vacua infudit: quia dum ab vnius orẽ doctoris paruum quid de amore diuinitatis multorum vacuæ mentes audiunt, exuberante gratia, vnguento diuini amoris vsque ad summum replentur. Et iam nunc multorum corda quæ prius fuerant vacua vascula, vnguento spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quod dum aliis atque aliis datur, & ab auditoribus fides accipitur, Sarepta mulier videlicet sancta Ecclesia sub creditoris sui iam debito non tenetur.

3 De concessa gratia noui testamenti per mediatoris aduentum. *In expositione beati Iob lib. ix. cap. 32.*

De filio Sunamitis quem puer ab Helisæo missus cum baculo non resuscitat, per semetipsum vero Helisæus veniens seq; super mortuum sternens, atque ad eius membra se colligens, huc & illuc deambulans, & in ore mortui septies aspirans, hunc ad rediuiuam lucem

protinus per mysterium compassionis animauit. Auctor humani generis Deus, quasi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit, & quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum virgam misit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cum dicebat. Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statum vitæ aspirata mansuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non valuit; quia Paulo attestante, nihil ad perfectum adduxit lex. Ipse autem per semetipsum veniens & super cadauer se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui membra se colligit: quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Huc illucque deambulat: quia & Iudæam iuxta & longe positas gentes vocat. Super mortuum septies inspirat: quia per apertionem diuini muneris gratiæ septiformis spiritum in peccati morte iacentibus aspirat. Moxque viuens erigitur: quia is quem terroris virga suscitare non potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediit.

4 De seruando dono intelligentiæ in exhibitione operis.

In expositione beati Iob lib. xxii. *cap.* 5.

Quod prophetarum filii dum in Iordane ligna cæderent, vni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. In quo iactato per Helisæum manubrii ligno ad eum ferrum rediit. Ferrum in manubrio, est donum intellectus in corde. Ligna vero per hoc cædere, est praue agentes increpare. Quod nonnunquam dum fluxe agitur, dum lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem scientia non vitatur, ferrum in aqua perditur, quando ex dissoluto opere intelligentia fatuatur. Quam profecto intelligentiam ad hoc nouimus dari, vt ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Vnde & recte is qui ferrum amiserat, clamabat. Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, vt si quando eis in sua scientia furtiua vanæ gloriæ culpa surrepit, ad cor velociter redeant, & quicquid in se ante districti iudicis oculos damnabile inueniunt, lachrymis insequantur. Qui flentes, non solum caute inspiciunt mala, quæ commiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quanto ex neglectis bonis, quæ agere poterant debitores tenentur. Recte ergo qui ferrum perdidit clamabat. Heu heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo

acceperam. ac si dicat. Illud per dissolutionem negligentiæ perdidi, quod vt per bona opera redderem, ex gratia conditoris accepi. Sed nunquam Deus mentem deserit, quæ in peccatis se veraciter agnoscit. vnde & mox Helisæus veniens lignum deorsum mittit, & ferrum in superficiem attollit: quia videlicet redemptor noster pie nos respiciens cor peccatoris humiliat, & ei quam amiserat intelligentiam reformat, lignum mergit & ferrum releuat: quia cor affligit, & scientiam reparat. vnde bene alia translatio dicit, quod confregit lignum atque iactauit, & sic ferrum sustulit. Lignum namque confringere, est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima iactare, est elatum cor in cognitione, vt diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque ilico ferrum ad superficiem redit: quia ad vsum exercitationis pristinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur vix cum tot difficultatibus custoditur, curandum valde est, ne otio torpeat, curandum ne in exercitatione operis vitio elationis euanescat. Sancti namq; viri minime exultant, cum cognoscunt quæ faciant, sed cum faciunt, quæ cognouerant. Et si intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen considerant debitum operis, vt videlicet actione persoluant, quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti prouidentia etiam constitutum tempus reddendi cogitatur.

6 De difficultate conceptæ rei in exhibitione operis.

In comment. Ezechielis homilia.

DIES tribulationis & increpationis & blasphemiæ dies iste, venerunt filii vsque ad partum, & vires non habet parturiens. Hæc iuxta literam peccatis facientibus videmus, quia cum hostes irruunt defensores vestri præparantur, sed nullatenus ad præparata conualescunt. Scriptum namq; est. Requiescit super eum spiritus consilii & fortitudinis. Quæ vtraque sibi necessario iuncta sunt, quia neque virtus sine consilio esse vtilis valet, neque consilium sine virtute. Quid igitur prosunt qui per consilium præparantur, dum ad prælium per fortitudinem non procedunt? Afflictus ergo atque turbatus Ezechias rex loquitur, dicens. Dies tribulationis & blasphemiæ dies iste. Venerunt filii vsque ad partum, & vires non habet parturiens. Filii quippe vsque ad partum veniunt, quando apta consilia vsque ad desiderium efficiendi operis procedunt: sed virtutem non habet parturiens, quia dum infirmus quisq; consilia concipit, hæc ad vtilitatem aliquã per partum operis nõ perducit.

6 De mansuris in æterna retributione electorum cogitationibus. *In expositione beat. Iob lib. xii. cap. 24.*

QVodcumque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum & faciet fructum sursum. Quod radix arbori, hoc cuique hominum cogitatio sua est: quia in hoc quod exterius videtur, per illud tenetur, quod interius non videtur. vnde & nunc dicitur. Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Cum enim cogitationem nostram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, vt retributionis fructum superius faciamus.

7 In expositione beati Iob lib. 8. cap. 35.

QVid hoc loco radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt? Radicem ergo deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum vero sursum facere, est per efficaciã operis recta quæ cogitauit, ostendere. Mittet ergo radicem deorsum, vt faciat fructum sursum. ac si aperte diceretur. In imis cogitatio nascitur, vt in summis retributio reddatur.

8 De ordine scientiæ diuinæ de humanæ vitæ termino.

In expositione beati Iob lib. xii. cap. 1.

Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus sequutura præsciens ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Statutum quippe homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriat, ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoque est quantum in ipsa vita mortali temporaliter viuat: nam & si annos quindecim Ezechiæ regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cum eum mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per prophetam dicatur. Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Cui cum mortis sententia dicta est, protinus ad eius lachrymas est vita addita. Sed per prophetam dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur, per largitatem vero misericordiæ illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante secula ipse præsciuit. Nec propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec dominica instituta conuulsa sunt, quia vt ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante secula præfixum fuit, atque spatium vitæ

quod inopinate foris est additum, sine augmento præscientiæ fuit intus statutum.

9 De postulanda cordis mundicia apud Deum.

In exposit. beati Iob lib.xii.cap.16.

Obsecro domine memento, quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto. Plerunque iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri. Sed cum eorum dicta iniusti audiunt, hæc per elationem potius, quam per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba iustorum pensant, & dici humiliter posse verba bona non æstimant. Sicut enim grauius culpa est sibi hoc hominem arrogare, quod non est: sic plerunque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat, quod est. vnde sæpe contingit: vt iusti & iniusti habeant verba similia, sed tamen cor longe semper dissimile: & ex quibus dictis dominus ab iniustis offenditur, in eisdem quoque a iustis placatur. Nam pharisæus ingressus templum dicebat. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Sed iustificatus magis publicanus quam ille exiit. Ezechias quoque rex cum molestia corporis afflictus ad extremitatem peruenisset vitæ, in oratione compunctus dixit. Obsecro domine memento quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto. Nec tamen dominus hanc confessionem perfectionis eius despexit, vt renueret, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce pharisæus se iustificauit in opere, Ezechias iustum se asseruit etiam in cogitatione. Atque vnde ille offendit, inde iste dominum placauit. Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens Deus singulorum verba a cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur.

10 De cauenda in prosperis cordis elatione.

In expositione beati Iob lib.viii.cap.36.

Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua sunt in Babylone. Quæ hoc loco prophetæ sententia contra Ezechiam regem, nisi arrogantium hypocritarum cogitationes suas in exquirenda hominum admiratione multiplicat? Per omne enim quod hypocritæ faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quasi radices scirpi in aceruum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudati autem has secum taciti in cogitationibus versant. Gaudent se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cumque inflati fauoribus apud semetipsos intumescunt, sæpe mirantur taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsos altiores cupiunt, ac

miris intentionibus in opere excrefcunt: quia ficut virtutes omne vitium eneruant, fic arrogantia roborat. Cogit namque mentem iuuenefcere, & contra vires valere: quia & quod negat vigor valetudinis, imperat amor laudis. vnde & factis fuis, vt diximus, arbitros inquirunt. Si vero eorum operi teftes deeffe contingat, narrant ipfi quæ gefferunt. Cum efferri fauoribus cœperunt, fæpe eisdem fuis operibus quæ peregiffe fe referunt, mentiendo aliquid adiungunt. Cum vero & vera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt: quia quæfitis remunerati fauoribus: ab vera & intima retributione vacuantur. In eo enim quod bona fua patefaciunt, oftendunt malignis fpiritibus quafi infidiantibus hoftibus quæ prædentur. Quorum ergo vitam illa cunctis notiffima Ezechiæ culpa figurauit, qui poftquam vna prece & fub vnius noctis fpatio centum octoginta quinque milia hoftium angelo feriente proftrauit. Poftquam occafui proximum ad altiora cœli fpatia folem reduxit, poftquam vitam propinquante iam termino coarctatam in tempora longiora protelauit: fufceptis Babylonici regis nunciis, bona omnia quæ poffidebat oftendit. Sed prophetæ voce protinus audiuit. Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ in domo tua funt, in Babylonem, non relinquetur quicquam dicit dominus. Sic nimirum hypocritæ poftquam magnis virtutibus excrefcunt, quia cauere malignorum fpirituum infidias negligunt, & cælare in eiusdem virtutibus nolunt, bona fua oftendendo hoftium faciunt, & prodentes fubito amittunt, quicquid diutius ftudentes operantur, hinc per pfalmiftam dicitur. Tradidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo ab arrogantibus inimici manibus traditur: quia omne bonum, quod per concupifcentiam laudis oftenditur, occulti aduerfarii iuri mancipatur. Hoftes namque ad rapinam prouocat, qui fuas eorum notitiæ diuitias denudant. Quoufque enim ab æternæ patriæ fecuritate difiungimur, per latronum infidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abfcondi neceffe eft, bona quæ portat. O miferi qui affectantes laudes hominum in femetipfis diffipant fructus laborum, cumque fe oftendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni fpiritus cum ad iactantiam prouocant, eorum, ficut diximus, opera captiuantes denudant. Hinc eft enim quod per euangelium veritas dicit. Nefciat finiftra tua, quid faciat dextera tua, vt fit eleemofyna tua in abfcondito, & pater tuus qui videt in abfcondito, reddet tibi. hinc eft quod de electorum Ecclefia per pfalmiftam dicitur. Omnis

gloria eius filiæ regum ab intus.hinc Paulus ait. Gloria nostra hæc est testimoniũ conscientiæ nostræ. Filia quippe regum Ecclesia quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata gloriam intus habet: quia hoc quod agit, in ostentationis iactantia non habet, gloriam suam Paulus testimonium conscientiæ memorat: quia fauores oris alieni non appetit, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultanda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in huius vitæ itinere incaute portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus.

11 De perseuerata cordis innocentia & de cauendis antiqui aduersarii subtilissimæ tentationis aculeis.

In expositione beat. Iob lib. vii. cap. 16.

Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha coram eo, oculos quoque Sedechiæ eruit. Cum scriptura sacra Sedechiæ captiuitatem narrat, ordinem captiuitatis internæ denunciat. Rex quippe Babylonis, est antiquus hostis possessor intimæ confusionis. Qui prius filios ante intuentis oculos trucidat: quia sæpe sic bona opera interficit, vt hæc se amittere ipse qui captus est, dolens cernat. Nam bona gignit plerunque animus, & tamen carnis suæ delectationibus victus, bona quæ genuit amans perdit, & quæ patitur damna considerat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat: sed dum videns nequitiæ perpetratione percutitur, ad hoc quandoque peccati vsu producitur, vt ipso quoque rationis lumine priuetur. Vnde Babylonis rex extinctis prius filiis, Sedechiæ oculos eruit: quia malignus spiritus subductis prius bonis operibus, post & intelligentiæ lumen tollit. Quod recte Sedechias in Reblatha patitur. Reblatha quippe multa hæc interpretatur, ei enim quandoque & lumen rationis clauditur, qui prauo vsu ex iniquitatis suæ multitudine grauatur.

CAPITVLA

CAPITVLA LIBRI PSALMORVM.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER PSALMOS.

1 De cauendis peruersis operationibus.
In codice cur. past. part. iii. cap. 33.

Fieri potest, sicut in margine etiam epistolæ notauimus, ut hic incipiat liber secundus, & aliquorũ negligentia nõ sit diuisus a primo, ut scriptum tamen inueni, ita iudicio lectoris reliqui.

ET IN CATHEDRA pestilentiæ non sedit. Cathedra iudicis esse vel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere, est ex iudicio praua committere, & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in peruersi consilii cathedra sedet qui tanta iniquitatis elatione attollitur, vt adimplere malum etiam per consilia conetur. Et sic assistentibus turbis prælati sunt, qui cathedræ honore fulciuntur: ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt.

2 De mysterio incarnationis dominicæ.
In comment. Ezechielis homilia. ii.

ET erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Quid per lignum iuxta aquarum decursus plantatum, nisi incarnationem nostri redemptoris accipimus? Qui per eiusdem incarnationis suæ mysterium propinquare dignatus est, peccatorum suorum pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem. Erit enim tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Iuxta decursus quippe aquarum plantatus est, quia iuxta lapsus incarnatus est defluentium populorum.

3 *Item unde supra. In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 27.*

DEcursus aquarum sunt quotidiani transitus deficiẽtium populorum, & de semetipsa veritas dicit. Si in ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Lignum ergo secus decursus aquarum, est qui fructum & protectionem sui nobis vmbraculi proferens, apparuit creator in carne, vt humanum genus per resurrectionem robustum figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem.

4 De distinguendis percussionum qualitatibus.
In expositione beati Iob lib. vii. cap. 7.

REges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. Sciendum est, quia aliquando nos aduersarius, aliquando autem conterit Deus. Ex contritione autem aduersarii a virtute deficimus, per contritionem vero Dei fracti a uitiis in virtute roboramur. hanc contri-

tionem propheta conspexerat cum dicebat. Reges eos in virga ferrea & tanquam vas figuli conteres eos. In virga nos ferrea dominus regit & conterit: qui dispensationis fortitudine cum nos interius reficit, exterius affligit. Nam quo virtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. vnde & hæc eadem contritio figuli vasi comparatur: sicut & per Paulum dicitur. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Qui simul contritionem & regimen exprimens ait. Licet is qui foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est renouatur de die in diem.

5 In exposit. beati Iob lib. xx. cap. 4.

Sancti viri sic de spe certi sunt, vt tamen semper sint de tentatione suspecti: quippe quibus dicitur. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore, vt & de spe exultatio, & de suspectione nascatur tremor.

6 De distinguendo intellectus sacri eloquii.

In expositione beati Iob lib. xix. cap. 4.

Filii hominum vsquequo graui corde? Aliud est grauem esse per consilium, aliud per peccatum: aliud grauem esse per constantiam, aliud per culpam. Ista enim grauitas pondus habet oneris: illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, vt ab intentione Dei non iam leui motu desiliant, sed in eo fixa constantiæ grauitate consistant. adhuc ille populus leuiter mouebatur: de quo per prophetam dicitur. Abiit vagus in via cordis sui. Viam eius vidi, & dimisi eum. Graue autem consilium cordis, omnem inconstantiam vagationis expellit, & quoniam sunt animæ quæ leui motu nunc ista, nunc illa desiderant, omnipotens Deus quia ipsas leues fluctuationes mentium non leuiter pensat, vagationem cordis relinquendo diiudicat. Sed cum per gratiam respicit, vagam mentem in consilii constabilitatem figit. Cum enim leues motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem format.

7 De discretione cõmotionis animi. *In expos. beati Iob lib. v. cap 34.*

Irascimini & nolite peccare, quod nimirum non recte intelligunt, qui irasci nobis tantummodo non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos vt nos amare præcipimur, restat vt sic eorum erratibus sicut nostris vitiis irascamur.

8 De discernendis in sacro eloquio multiplicibus rerum significationibus. *In expositione beati Iob lib. xxxiii. cap. 29.*

Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Scriptura sacra scuti nomine aliquando in parte prospera, aliquando in aduersa vti consueuit ... de aduersariis nostris quæ per coronationem designatur & quod corona antiquitus victoribus donabatur.

fueuit. Nam sæpe scuti defensio pro diuina protectione ponitur: non nonquam vero pro humana repugnatione memoratur. Pro diuina .n. protectione per psalmistam dicitur. Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti eum. Scuto nos dominus coronare perhibetur: quia quos protegens adiuuat, remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eundem prophetam scutum ponitur, sicut ait. Ibi confregit arma, arcum, scutum, gladium, & bellum. In cornibus quippe elatio superborum: in arcu insidiæ longe ferientium: in scuto obstinata duricia defensionum: in gladio vicina percussio: in bello autem ipsa contra dominum mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes Deo resistentium superposito iugo humilitatis edomantur. hinc rursus per eundem psalmistam dicitur. Arcum conteret & confringet arma, & scuta comburet igni. Arcum enim dominus conterit, cum occulta insidiantium machinamenta dissoluit. Arma confringit cum ea quæ contra se erecta fuerant, patrocinia humana comminuit. Scuta igne comburit cum peccantium mentes obstinata se duricia defendentes ad pœnitentiæ & confessionis ardorem sancti spiritus calore succendit.

9 In expositione beati Iob lib. xxiii cap. 21.

Mane astabo tibi & videbo. Nox quippe est vita præsens, in qua quandiu sumus per hoc quod interna conspicimus, sub incerta imaginatione caligamus. Dauid quoque huius noctis caliginem videns claritatem veri luminis præstolatus ait. Mane astabo tibi & videbo. Adhuc ergo in nocte minus se videre conspicit, qui ad videndum Deum futurum mane concupiscit.

10 De cauenda extremi iudicii sententia. In homil. xvi. Ezechiel.

Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Septem diebus omne tempus euoluitur. Aeterna etenim dies quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur, scilicet octaua est. vnde nunc psalmista resurrectionis diem considerans: quia de extremi iudicii erat districtione locuturus, præmisit titulum, dicens. In finem psalmus Dauid pro octaua. Vt enim quam octauam diceret, demonstraret diem illam tremendi terroris in psalmi inchoatione secutus est, dicens. Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Modo enim quisquis per flagella corripitur, & correptionibus emendatur, in mansuetudine corripitur & non in ira. In districto autem illo examine omnis argutia atque correptio furor & ira est: quia venia post correptionem non est.

11 In expositione beati Iob lib. viii. cap. 14.

Poteſt inferni nomine peccatoris deſperatio deſignare, de qua per pſalmiſtam dicitur. In inferno autem quis confitebitur tibi? Vnde rursũ ſcriptum eſt. Impius cum venerit in profundum peccatorũ contemnit.

12 De cõmoti animi diſcretione. *In expoſitione beati Iob lib. v. cap. 34.*

Tvrbatus eſt præ ira oculus meus. Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat, ira autem per zelum turbat: quia quos ſaltem recti æmulatione contuitur, & quæ niſi tranquillo corde percipi non poteſt, contemplatio diſſipatur. Ipſe namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obſcurat, vt altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius ad alta reducitur, vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Nam ipſa recti æmulatio æterna, poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit. Et vnde mens turbatur ne videat, inde profecit, vt ad videndum verius clareſcat. Sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur, ſed inde eam poſt paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus ſalubriter amittit. Nunquam vero commotioni contemplatio iungitur, nec præualet mens perturbata conſpicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec ſolis radius cernitur, cum commotæ nubes cœli faciem obducunt. Nec turbatus fons reſpicientis imaginem reddit, quam tranquillus proprie oſtendit: quia quo eius vnda palpitat, eo in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat. Sed cum per zelum animus mouetur, curandũ ſummopere eſt, ne hæc eadem quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur, nec quaſi domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequiũ præparata a rationis tergo nequaquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cum ſubdita rationi famulatur. Nam quantumlibet ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit: & tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiæ vitium virtutem putat. Vnde neceſſe eſt vt hoc ante omnia qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat. Sed in vltione peccati tempus modumq; conſiderans, conſurgentem animi perturbationem ſubtilius pertractando reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus feruidos ſub æquitate diſponat, vt eo fiat iuſtior vltor alienus, quo prius extitit victor ſuus: quatinus ſic culpas delinquentium corrigat, vt ante ipſe qui corrigit per patientiã creſcat, & feruorem ſuum tranſcendendo diiudicet, ne intemperãter excitatus ipſo zelo rectitudinis lõge a rectitudine aberret.

13 De abdicandis vitiis, & studendis virtutibus.

In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 27.

INueteraui inter omnes inimicos meos. Cunctis vera scientibus liquet quod ad vetustam vitam vitia pertinent, virtutes ad nouam. vnde & Paulus dicit. Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum. Et iterum ait. Vetus homo noster simul crucifixus est. Psalmista itaque ex typo humani generis loquens. Inter malignos spiritus deprehensus dicit. Inueteraui inter omnes inimicos meos. A feruore etenim mentis vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales quosque proximos ipso aliquomodo viuendi vsu veterascimus, & assumptæ nouitatis speciem fuscamur. A qua tamen vetustate quotidie si studia circumspectionis inuigilamus, orando, legendo, bene viuendo renouamur: quia vita nostra dum lachrymis lauatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad nouitatem suam sine cessatione reparatur.

14 De diuino iudicio. *In exposit. euang. homil xiii.*

DEVS iudex iustus, fortis, & longanimis. Dicturus longanimem præmisit iustum, vt quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre, scias hunc quandoque etiam districte iudicare. Hinc per quendam sapientem dicitur. Deus altissimus enim est patiens redditor. Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum & patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat.

15 De discernendis in scriptura sacra rerum significationibus.

In exposit. beati Iob. lib. xix. cap. 28.

ARcum suum tetendit & parauit, & in ipso parauit vasa mortis. Quid hoc loco per arcum, nisi sacra scriptura signatur? ipsa quippe arcus Ecclesiæ, ipsa arcus est domini. de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Arcum suum dominus tetendit: quia cunctis peccatoribus per scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat: quia secundum eloquii sui sententiam eos, qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus efficit: quia ad eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit.

Concepit dolorem & peperit iniquitatem. Vuluæ nomine occulta & malitiosa carnalium cogitatio designatur. Quæ vulua non ad proferendam prolem concipit substantiam corporis, sed ad explen-

dam nequitia causam doloris. De hac vulua cordis iniquorum alias dicitur. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Per hanc vuluam praui concipiunt cum mala cogitant: per hanc vuluam pariunt cum mala quæ cogitauerint operantur.

16 De significatione amicorum.

In expositione beati Iob lib.i.cap.

VT destruas inimicum & defensorem. Inimicus quippe & defensor est, qui Deum, quem prædicat, impugnat.

17 De intellectu historico ac mystico, qualiter vtraque tenenda sint.

In comment. Ezechielis homilia.xiii.

QVoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum. In scriptura sacra & ea quæ accipi secundum historiam possunt, plerunque spiritualiter intelligenda sunt, vt & fides habeatur in veritate historiæ, & spiritualis intelligentia capiatur in mysteriis allegoriæ, sicut hoc quoque nouimus quod psalmista ait. Quoniam videbo cœlos opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quæ tu fundasti. Ecce enim iuxta veritatem historiæ stat sermo orationis: quia & cœli opera Dei sunt, & luna ac stellæ ab eo creatæ atque fundatæ sunt. Sed si hoc psalmista iuxta solam historiam, & non etiam secundum intellectum mysticum asserit, quia cœlos opera Dei esse professus est, dicturus lunam & stellas, cur non etiam solem, quem scimus, quia eius opus est pariter enumerauit? Si enim iuxta solam historiam loquebatur, dicturus luminare minus, prius luminare maius dicere debuit, vt ante solem, & post lunam atque stellas fundatas esse perhiberet. Sed quia iuxta intellectum mysticum loquebatur, & lunam sanctam Ecclesiam, & stellas homines sanctos accipere deberemus. Solem nominare noluit, quia videlicet ipsi æterno soli loquebatur. de quo scriptum est. Vobis autem qui timetis dominum orietur sol iustitiæ. De quo reprobi in fine dicturi sunt. Sol iustitiæ non ortus est nobis. Dicendo ergo lunam & stellas quas tu fundasti, & tamen tacendo solem qui factus est indicauit: quia illi soli locutus est, qui non solum solem & lunam atque stellas corporaliter, sed etiam lunam Ecclesiam, atque stellas sanctos omnes spiritualiter fecit.

18 In exposit. beati Iob lib.ii. cap.2.

Pisces maris qui perambulant semitas maris. Quid per pisces maris, nisi curiosos huius seculi debemus accipere, qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent?

19 De perfectorum studiis per aspirationem diuinæ gratiæ.

In expositione beati Iob lib. xix. cap. 13.

QVi exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Quid per portas filiæ Sion, nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conuentum regni cœlestis ingreditur? Vnde nunc propheta ait. Qui exaltas me de portis mortis, annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Portæ quippe mortis sunt actiones prauæ, quæ ad interitum trahũt. Quia autem Sion speculatio dicitur, portas actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, vt regis nostri gloriam contemplemur.

Portae filiae Syon
Portae mortis quid. Sion quid

20 De contemptu præsentium et spe futuri præmii.

In homil. xxxv. super euangelium.

NON in finem obliuio erit pauperum, patientia pauperum non peribit in finem. Quantumlibet vel in aduersis patientes, vel in prosperis humiles sumus, in hac vita retribui nobis bona præsentia nullo modo requiramus, nam pro labore patientiæ bona speranda sunt sequentis vitæ, vt tunc præmium nostri laboris incipiat, quando omnis iam labor funditus cessat. hinc ergo per psalmistam dicitur. Obliuio non erit pauperis. patientia pauperum non peribit in finem. Quasi periisse patientia pauperum cernitur, cum nihil pro illa in hac vita humilibus recompensatur. Sed patientia pauperum in finem non peribit, quia tunc eius gloria percipitur, cum simul omnia laboriosa terminantur.

21 De subdolis reproborum mentibus, eorumq́ capitis virulenta malitia. *In exposit. beati Iob. lib. xv. cap. 5.*

SVB lingua eius labor & dolor, sedet in insidiis cum diuitibus in occultis. Peruersi quique quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus peruersa molliuntur. De ipso ergo capite scriptum est. Sub lingua eius labor & dolor. Qui enim non aperte mala, quæ cogitat, ostendit, laborem & dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Cuius tamen hoc loco, nisi personam Antichristi psalmista describit? Propter enim peruersa dogmata sub lingua eius labor & dolor est, propter miraculorum vero speciem sedet in insidiis, propter autem secularis potestatis gloriam cum diuitibus in occultis. Quia enim simul & miraculorum fraude & terrena potestate vtitur, in occultis & cum diuitibus sedere perhibetur.

De Antichristo.

22 De operationibus antiqui aduersarii.

In exposi. beati Iob. lib. xxxiii cap. 14.

Insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo. Hoc de vltima seuitia diaboli propheta testatur, dum in sua fuerit virtute laxatus. Ad apertam namque potentiam suffecisset, vt leo esset, etiam si insidians non fuisset. Rursumque ad occultas insidias suffecisset, vt insidians surriperet, etiam si leo non esset. Sed quia antiquus hostis in cunctis suis viribus effrenatur, seuire per vtraque permittitur, vt contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur: virtute per potentiam, fraude per signa. Recte ergo & leo & insidians dicitur: insidians per miraculorum speciem: leo per fortitudinem secularem. Vt enim eos qui aperte iniqui sunt pertrahat, secularem potentiam ostentat. Vt vero etiam iustos fallat, signis tamen sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationem magnitudinis: istos decipit ostensione sanctitatis.

23 In exposit. beati Iob lib. xxxiii. cap. 1.

In domino confido, quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem sicut passer? Cum enim fideli animæ vnitate derelicta, in tumenti doctrina confidere hæretici prædicatoris dicitur, deserto domino quasi in montem transmigrare suadetur.

24 De reproborum insidiis contra electos.

In exposit. beati Iob lib. xxxi. cap.

Parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde. Quid pharetræ nomine, nisi prauorum machinatio designatur? Iniqui enim cum dolos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas portant, & in hac præsentis vitæ caligine velut in obscuro rectos corde feriunt, quia malitiosa eorum iacula & sentiri per vulnus possunt, & tamen venientia deprehendi non possunt.

25 De occultis mysteriis diuinæ operationis.

In exposit. beati Iob lib. xxxi. cap. 20.

Palpebræ eius interrogant filios hominum. Aperiendo nobis quædam, atque claudendo quædam nos interrogat Deus, sicut per prophetam dicitur. Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi eius iudicia accipimus? quæ iuxta aliquid clauduntur hominibus, & iuxta aliquid referantur, vt homines qui se nesciunt, sibimet ipsis innotescant: quatinus dum quædam intelligendo comprehendunt, quædam vero cognoscere omnino non possunt, eorum corda se se hu-

tenter inquirant, si illos diuina iudicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim Paulus interrogatione probatus est, qui post perceptam internam sapientiam post aperta claustra paradisi, post ascensum cœli tertii, post supernæ locutionis mysteria adhuc dicit. Ego me non arbitror comprehendisse. & rursum. Ego sum minimus omnium apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus. & rursum. Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Apertis ergo palpebris Dei interrogatus. Paulus recte respondit. Qui & superna secreta attigit, & tamen in humilitate cordis sublimiter stetit. Qui rursum cum secreta Dei iudicia de repulsione Iudæorum,& gentium vocatione discuteret, atque ad ea peruenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinauit, dicens. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ecce enim absconsis mysteriis, quasi clausis palpebris inquisitus, placita ac recta respondit. Qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intromitti ad interiora non valuit, per confessionem ante ianuam humilis stetit,& quod intus comprehendere non potuit, foris timendo laudauit.

In comment. Ezechielis homilia. xvii.

PER ea enim quæ nobis in sacra sciptura cooperta sunt, nostra humilitas approbatur, quia quicquid in illa non intelligimus, non superbe reprehendere, sed venerari humiliter debemus, vnde de domino scriptum est. Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebræ quippe eius iudicia sunt, quæ aliquid nobis claudunt, & aliquid aperiunt. Quæ aperiendo nos interrogant, si intelligendo non extollimur: claudendo nos interrogant, si non despicimus quæ intelligere non valemus. Per ea autem quæ de caritate nostra proximis nostris non loquimur, in conspectu Dei verius probamur. In quorundam enim ore ea ritas ficta est, in quorundam cordibus vera: & sæpe de caritate ostenditur quod non est, & non demonstratur, quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur quam lingua, vt in ipso bono opere proximus noster amari se videat, & cum tantum non possumus quantum volumus operari, omnipotenti Deo occulta amoris nostri sufficiant.

27 De vi districtioris iudicii. *In exposit. beati Iob lib. xv. cap. 21.*

Pluit super peccatores laqueos, ignis, sulfur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum. Dicendo laqueos, ignis, sulfur, & spiritus procellarum multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non iam totum calicem, sed partem calicis dixit: quia videlicet eorum passio hic quidem per dolores incipitur, sed in vltione perpetua consummatur.

28 De operatione diuini eloquii. *In exposi. beati Iob. iiii. lib. cap. 35.*

Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum. Eloquiũ domini argentum igne examinatum dicitur, quia sermo Dei si in corde figitur tribulationibus probatur.

29 De sequentium antiqui aduersarii operationibus.
In expositione beati Iob lib. ii. cap. 4.

In circuitu impii ambulant. Solet per circuitum laboris anxietas designari, sicut de Sathanæ responsione scriptum est. Circuiui terram, & perambulaui eam. Sed Sathan laborans terram circuiuit: quia quietus in cœli culmine stare contempsit. Cumque se non transuolasse sed perambulasse insinuat, quanto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuiuit, qui ab illo spiritualis potentiæ volatu corruens, malitiæ suæ pressus grauedine foras ad gyrum laboris venit. De huius ergo capitis imitatoribus eius videlicet membris per psalmistam dicitur. In circuitu impii ambulant, quia malitiæ illius tabe corrupti, dũ interiora nõ appetunt, in exteriorũ labore fatigantur.

30 De reprobis ob amorem visibiliũ peruersa de Deo sentientibus.
In expos. beati Iob lib. xv. cap. 20.

Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Mens hominis male exterius fusa sic in rebus corporeis sparsa est, vt neq; ad semetipsam intus redeat, neq; eum qui est inuisibilis cogitare sufficiat. vnde carnales viri iussa spiritualia contemnentes: Deum quia corporaliter non vident, quandoque ad hoc perueniunt, vt etiam non esse suspicentur. vnde scriptum est. Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Plerunque enim plus appetunt homines seruire hominibus, quos corporaliter vident, quam seruire Deo, quem non vident: per omne enim quod faciunt ad finem oculorum tendunt Et quia in Deũ oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere vel despiciunt, vel si cœperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si auctorem omnium Deum humiliter quærerent, id quod non

videtur esse,ea re,quæ videtur,melius in semetipsis inuenirēt. Ipsi quippe ex anima inuisibili & corpore visibili subsistunt,& si hoc ab eis quod non videtur abstrahitur, ilico corruit quod videtur. Et patent quidem carnis oculi, sed videre quicquam vel sentire non possunt. Sensus enim visionis periit: quia habitator recessit, & domus carnis remanet vacua, quia abscessit ille inuisibilis spiritus, qui per eius respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus inuisibilia præstantiora sunt, carnales quippe ex semetipsis pensare debuerunt,atque per hanc,vt ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum: quia eo est,quo inuisibilis permanet, & eo summus permanet, quo comprehendi nequaquam potest.

31 De pusillanimitate infirmarum mentium.

In expositione beati Iob lib. vii. cap. 12.

Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Sciendum est quod plerique agere recta desiderant, sed sunt nonnulli quæ infirmis eorum mentibus ex præsenti vita contradicunt. Cumque aduersa in infimis perpeti metuunt, in superni iudicii rectitudine offendunt. vnde sæpe nonnulli dum temporalia aduersa pertimescunt, districtioni se æternæ animaduersionis obiiciunt. De his ergo bene per psalmistam dicitur. Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Iste namque veritatem iam libere defendere appetit, sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationem potestatis humanæ pertimescit. Cum in terra hominem contra veritatem pauet, eiusdem veritatis iram cœlitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius, ea quæ possidet indigentibus iam largire desiderat, sed tamen ne datis rebus egeat, ipse formidat. Cumque carnis subsidia reseruando trepidus præparat, ab alimentis misericordiæ animam necat. Et cum pati in terra inopiam metuit, æternam sibi abundantiam supernæ refectionis abscindit. Qui enim conculcanda in infimis metuunt, a summis metuenda patiuntur: & cum transire nolunt quod calcare poterant, iudicium de supernis excipiunt, quod tolerare nequaquam possunt.

32 In expositione beati Iob lib. xvi. cap. 1.

Dixi domino Deus meus es tu,quoniam bonorum meorum non eges In omni quippe quod bene agimus nosmetipsos, non autem dominum iuuamus. Ipse enim vere nobis dominus, quia & vtique Deus est, qui bono non indiget seruientis, sed bonitatem confert, quam recipit,& oblata bonitas non ipsi, sed prius accipientibus, & post reddentibus prosit. Nam & si in iudicio dominus veniens dicit, quam diu fecistis

vni de his fratribus meis minimis mihi fecistis. mira hoc pietate loquitur, ex suorum compassione membrorum, & ipse nos per hoc quod caput nostrum est adiuuat, qui per nostra bona opera in suis membris adiuuatur.

33 De distinguendis multiplicibus rerum significationibus.

In exposit. beati Iob lib.xxxiii.cap.12.

FVnes ceciderunt mihi in præclaris etenim hæreditas mea præclara est mihi. Scriptura sacra aliquando fune mansionum sortes, aliquando peccata, aliquando fidem designare consueuit. Nam propter hæreditarias demensionum sortes dicitur, funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hæreditas mea præclara est mihi. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ sortes nos patriæ melioris excipiunt. Rursum quia fune peccata signantur per prophetam dicitur. Væ qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis. Iniquitas namque in funiculis vanitatis trahitur, dum per augmentum culpa protelatur. Vnde per psalmistam dicitur. Funes peccatorum circumplexi sunt me. Quia .n. funis addendo torquetur vt crescat, non immerito peccatum in fune figuratur, quod peruerso corde sæpe dum defenditur, multiplicatur. Rursum fune fides exprimitur, Salomone attestante, qui ait. Funiculus triplex difficile rumpitur: quia videlicet fides quæ de cognitione trinitatis ab ore prædicantium texitur, fortis in electis permanens, in solo reproborum corde dissipatur.

34 In expositione beati Iob lib.xxxiiii.cap.2.

EGO clamaui quoniam exaudiuisti me Deus. Non enim ait, quia clamaui exaudiuisti me, sed clamaui quoniam exaudisti me. Qui enim loquens exauditus fuerat, votis proficientibus exauditus clamabat. Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te: quia tunc nimirũ misericordiæ domini miræ apud nosmetipsos qui eripimur, fiunt, cum per easdem misericordias quam grauia fuerint pericula, quæ euasimus, agnoscuntur.

34 De condescensione diuinæ custodiæ circa nos.

In expositione beati Iob lib.xxxii.cap.59.

SVB vmbra alarum tuarum protege me. Quia nos paruulos dominus dum protegit nutriuit, & non graui atque onerosa, sed leui & blanda protectione nos refouet, dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit.

36 In exposit. beati Iob lib. xxxiii.

Diligam te domine virtus mea. Certum quippe est, quia minus di-

ligit ereptorem suum, qui minus intelligit periculum quod euasit, & vile solatium defensoris deputat, qui virtutem aduersarii debilem putat, vnde bene ereptionem suam domino tribuës propheta, dicebat. Diligam te domine virtus mea aperte videlicet dicens, eo te magis diligo, quo infirmitatem propriam sentiens, virtutem meam te esse cognosco.

37 De via diuinæ essentiæ. *In expositione beati Iob lib. xvii. cap. 13.*

CAligo sub pedibus eius, & ascendit super Cherubin, & volauit, volauit super pennas ventorum, & posuit tenebras latibulum suum. Caligo eius sub pedibus est, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit. n. super Cherubin & volauit. Cherubin quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super plenitudinē scientiæ ascendisse perhibetur & volasse: quia maiestatis eius celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volauit ergo, quia longe in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volauit super pennas ventorum, quia scientiam transscendit animarum. Qui posuit tenebras latibulum suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne a nobis modo interna, & intima claritate videatur. Vnde ei & in canticis canticorum a sponsa dicitur. Fuge dilecte mi, fuge.

38 *In commento Ezechiel. homil.*

SVper Cherubin dominus ascendit & volauit, quia super plenitudinē scientiæ quæ esse in hominibus potuit, incarnationis suæ gloriam exaltare dignatus est, vt hoc eius volare sit, potentiæ suæ mysterium ab intellectu humano subducere. Quantalibet enim plenitudine scientiæ vita spiritualium fulgeat, apprehendere non valet quomodo factum sit, vt qui extitit conciperetur, & ante secula auctor hominum nasceretur homo in fine seculorum, Deus caro esset, verbum in fine fieret. vnde recte & illic additur. Volauit super pennas ventorum, quia videlicet transcendit omnes intellectus animarum. Vento quippe animas figurari pro velocitate suæ cogitationis non inconuenienter accipimus.

39 De bono pœnitentiæ per aspirationem supernæ gratiæ. *In expos. beati Iob lib. v. cap. 4.*

POsuit tenebras latibulum suum. Auctor noster, quia nobis in hoc exilio deiectis, lucem suæ visionis abstulit, se se nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit. Quas nimirum cæcitatis nostræ tenebras cum studiose conspicimus, mentem ad lamenta prouocamus Flet enim cæcitatem quam foris patitur, si humiliter meminit quod de interioribus lumine priuatur. Cumque tenebras, quibus circundatur

respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affligit, omniq; intentionis nisu semetipsam concutit, & supernam lucem quam condita deseruit, repulsa quaerit. vnde fit plerunque, vt in ipsis piis fletibus, illa interni gaudii claritas erumpat, & mens quae in torpore caeca iacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspiriis vegetata conualescat.

40 De praedicatorum Ecclesiae virtutibus.

In expositione beati Iob lib. XVII. *cap.* 12. *&* *lib.* 29. *cap.* 11.

Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est occulta scientia in prophetis. Prae fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando & carbones ignis. Tenebrosa aqua, quid aliud quam occultam signat scientiam prophetarum, qui ante aduentum domini occultis sacramentis grauidi, mysteria immensa gestarent, intuentium oculis eorum intelligentia caligabat? Prae fulgore vero nubes transierunt, quia praedicatores sancti vniuersa mundi spatia miraculorum claritate percurrunt: qui etiam grando & carbones ignis vocati sunt, quia & per correctionem feriunt, & per flammam caritatis accendunt. Ipsa quoque libera sanctorum increpatio natura grandinis conuenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodum feriunt, propheta testatur, dicens. Virtutem terribiliũ tuorum dicent; & magnitudinem tuam narrabunt. Et quemadmodum blandientes rigent, secutus adiunxit. Memoriam abundantiae suauitatis tuae eructabunt, & iustitia tua exultabunt.

41 De perfectorum studiis. *In exposit. beati Iob lib.* XXVI. *cap.* 10.

Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum. Robustorum mentes in Deo immobiliter fixae, tanto aduersa quaeque despiciunt quanto cernunt, quod contra praeceptum conditoris excrescunt. Aeternitatis quippe praemia praestolãtes, vires ex aduersitatibus sumunt: quia excrescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Sic itaque electorum desideria dum premuntur, aduersitate proficiunt: sicut ignis flatu premitur vt crescat, & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namque ostendimus quanta ad Deum cupiditate flagramus, si non solum ad eum per tranquilla & mollia, sed etiam per aspera & dura transimus. Bene ergo per psalmistam dicitur. Qui perfecit pedes meos tanquam cerui. Ceruus enim cum montium iuga conscendit, quaeque aspicit aspera, quaeque se obiiciunt sentibus illigata, dato saltu transgreditur, & absque vllo cursus sui obstaculo in superioribus eleuatur. Ita etiam electorum mentes, quaeque sibi in hoc mun

do obsistere atque obuiare conspiciunt, contemplationis saltu transcen dunt, & more ceruorum despectis terrenorum sentibus in superna se euehunt. vnde idem psalmista iterum dicit. Et in Deo meo transgre-diar murum. Murus quippe est omne quod itineri nostro obiicitur, ne ad eum, qui diligitur, transeatur. Sed murum transgredimur, cum præ amore supernæ patriæ quæque in hoc mundo fuerint obiecta calcamus.

42

Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inueterauerunt & claudicaue runt a semitis suis. Israeliticus populus idcirco claudus nominatur: quia sanum gressum in operationem non habuit, quippe quia vtroque pede vti noluit, dum vnum testamentum recipit, alium spernit.

43

Cœli enarrant gloriam Dei. Quid cœlorum nomine, nisi prædican-tium vita signatur? ipsi igitur sunt cœli, ipsi sol esse memorantur. Cœli scilicet, quia intercedendo protegunt, sol quia prædicando vim lu minis ostendunt.

44 In exposit. beati Iob lib. xxxiiii cap. 6.

IN sole posuit tabernaculum suum. ac si diceret. Humanitatis assum-ptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostendit.

45 De mysteriis incarnationis dominicæ. *In expos. b. Iob lib.*

Ipse enim tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tanquam sponsus redemptor noster de thalamo suo processit, qui ad coniungen dam sibi Ecclesiã incarnatus Deus de incorrupto vtero virginis exiuit.

46 De pœna iniquorum futuræ retributionis.

In expositione beati Iob lib. xv. cap. 14.

Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Sciendum est quod omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccauerunt, illic in anima pari-ter & carne cruciantur. Clibanus namque intrinsecus ardet: is vero qui ab igne deuoratur ab exteriore incipit parte concremari. Vt ergo sacra eloquia ardere & exterius & interius reprobos demonstrarent, eos & ab igne deuorari, & sicut clibanum poni testantur, vt per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeant in mente. In tempo-re itaque vultus domini iniusti omnes & vt clibanus puniuntur, & ab igne deuorantur: quia apparente iudice cum a visione illius eorum multitudo repellitur; & intus per desiderium ardet conscientia, & fo-ris carnem cruciat gehenna.

47 De dispensatorio diuinæ misericordiæ dono.

In exposit. beati Iob lib. xx. cap. 24.

DEVS meus clamabo per diem nec exaudies, & nocte & non ad insipien tiam mihi. Sāca Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desideriis clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tribulationibus vota differri. Alto namq; consilio omnipotens Deus cum sancti eius ad uersariorum persecutionibus comprimuntur, cumq; assiduis vt liberen tur interpellationibus clamant, differre solet voces petentium vt meri ta patientium crescant, quatinus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum. Dicit ergo psalmista Deus meus cla mabo per diem & non exaudies, & nocte, atq; ipsa vtilitas de exaudien di mora mox subditur, cum illic protinus subinfertur, & non ad insi pientiam mihi. Ad multiplicandam itaque sanctorum sapientiam pro ficit, quod postulata tarde percipiunt, vt ex dilatione crescat deside rium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus vero cum intendi tur, eius in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad prome renda cœlestia tanto fit capax, quanto fit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor vrget ad vocem, & cum dilati proficiunt, metuunt ne deficiētibus viribus despecti reprobentur.

In exposit. beati Iob lib. 26. cap. 16.

NEMO qui tardius auditur credat quod à superna cura negligatur. Sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non fiunt exaudiuntur, & quod impleri concite petimus, ex ipsa melius tarditate prosperatur. Sæ pe vox nostra eo perficitur quo differtur, & cum superficietenus pe titio negligitur vota nostra altius in cogitationum radice complentur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur, & quo ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem multipliciora consurgunt. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur vt proficiant. Proficiunt vt adhoc quod perceptura sunt conualescant. Exercitantur in certamine, vt ma ioribus cumulentur præmiis in retributione. Labor protrahitur pu gnæ, vt crescat corona victoriæ. Suos ergo dominus cum velociter non exaudit, quo repellere creditur, trahit. Internus quippe medicus, & peccatorum in nobis contagia quæ inesse medullitus reprobat, se cat, abscindit virus putredinis ferro tribulationis, et quo voces ægri audire dissimulat, eo ægritudinis finem procurat. hinc est ergo quod propheta ait. Clamabo per diem & non exaudies, & nocte & non ad insipientiam mihi. ac si diceret. Nequaquam mihi ad insipientiam pro ficit, quod die ac nocte clamantem me continuo non exaudis, quia vnde

me in

me in temporali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sapientiam plus erudis. hinc etiam dicit. Adiutor in opportunitatibus in tribulatione. In tribulatione quippe dicturus opportunitatem præmisit: quia sæpe tribulatione conterimur, & tamen opportunum non dum est, vt sæpe ad desiderium ereptionis adiuuemur.

48 In exposit. beati Iob lib. xx. cap. 6.

VIRGA tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgæ quæ feriat, sic e contra consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit vigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderate seuiens: sit pietas, sed non plus quam expediat parcens.

49 In expositione beati Iob lib. xix cap. 9. & lib. iii. cap. 14.

IMpinguasti in oleo caput meum. ac si aperte dicat. Caritatis pinguedine replesti mentem meam. Exaruit velut testa virtus mea. Etenim testa igne solidatur. Caro autem domini eo ex passione sua robustior extitit, quo per infirmitatem moriens, a morte sine infirmitate surrexit. Et iterum. Exaruit velut testa virtus mea. Sicut testa eius virtus exaruit, quia susceptæ carnis infirmitatem passionis suæ igne roborauit.

50 De studio boni operis.

QVi non accepit in vano animam suam. De vnoquoque electo per psalmistam dicitur. Qui non accipit in vano animam suam. In vano namque animam suam accipit qui sola præsentia cogitans, quæ se sequatur in perpetuum non attendit. In vano animam suam accipit, qui eius vitam negligens, ei curam carnis anteponit. Sed animam suam in vanum iusti non accipiunt, quia intentione continua ad eius vtilitatem referunt quicquid corporaliter operantur, quatenus & transeunte opere, operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt, quia profecto ambulantes in vacuum vitam sequentes fugiunt, inuenientes perdunt. Vnde melius a prauorum imitatione compescimur, si eorum damna ex fine pensamus.

51 De cohibendis infirmitatis humanæ desideriis per vsum bonæ operationis. *In exposit. beati Iob lib. xx. cap. 11.*

De necessitatibus meis eripe me. Natura humana bene condita, sed ad infirmitatem vitio propriæ voluntatis lapsa in calamitatem cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita nisi vnde affligeretur inuenit. Sed cum eisdem naturæ nostræ necessitatibus plerunque plusquam expedit, deseruimus, mentisque curam negligigimus, ex miseriæ negligentia infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates namque naturales, hoc habere valde periculosum solent, quod sæpe in eis minime discernitur, quid circa illas per vtilitatis studium; & quid per voluptatis vitium agatur. Crebro enim occasione seductionis inuenta, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, atque se sub patrocinio explendæ vtilitatis occultat. Infirmitatem vero naturæ nostræ per negligentiam relaxare nihil est aliud, quam calamitati miseriam addere, ac vitiorum squalorē ex eadem miseria multiplicare. vnde sancti viri in omne quod agunt studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas, quam sibi debetur exigat, ne sub necessitatis tegmine in eis vitium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate: aliud ex tentationis suggestione sustinent, & quasi quidam rectissimi arbitri inter necessitatem voluptatemque constituti, hanc consulendo subleuant, illam premendo frenant. Vnde fit, vt si infirmitatis suæ calamitatem tolerent, tamen ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitatis naturæ, ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere: quas videlicet necessitates cupiebat euadere qui dicebat, De necessitatibus meis eripe me. Sciebat enim plerunque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere, & nequid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat euelli, quod nolens ex radice tolerabat. At contra praui gaudent in his corruptionis suæ necessitatibus, quia nimirum eas ad vsus voluptatum retorquent. Cum enim reficiendis cibo corporibus naturæ seruiunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluuie distenduntur. Cum tegendis membris vestimenta quærunt, non solum quæ tegant, sed etiam quæ extollant appetunt: & contra torporem frigoris, non solum quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per molitiem delectent, non solum quæ per molitiem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. De his ergo necessitatibus liberari psalmista desiderans, dicit. De neces-

sitatibus meis eripe me. Necessitatis enim causam in usum voluptatis vertere, quid est aliudquam calamitati suæ squalorem miseriæ sociare?

52 De studiis electorum prouidæ circumspectionis.

In expositione beati Iob lib. vii. cap. 8.

PRoba me domine & tenta me. Cum securos nos, ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab status sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit, vt de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum leuantis quærat. Hinc est quod sancti viri cum de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt, tentari appetunt, flagellari concupiscunt: quatinus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via hoste ex insidiis erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Recte ergo per psalmistam dicitur. Proba me domine & tenta me, ac si aperte dicat. Prius vires inspice, & tunc vt ferre valeo tentari permitte. hinc iterum dicit. Ego ad flagella paratus sum. Quia .s. sancti viri mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, vt aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat.

53 In exposit. beati Iob lib. 14. cap. 19.

DOminus illuminatio mea, & rel. Ex pœna culpæ est videre bonum quod agere debeat, & tamen implere motus non posse. & rursum ex grauiori pœna culpæ est, quod agere debeat, nec videre. vnde & contra hæc vtraque psalmistæ voce dicitur. Dominus illuminatio mea, & salus mea. & reliqua. Contra ignorantiæ tenebras illuminatio, contra infirmitatem vero salus est dominus, quando & ostendit quid debeat ad agendum appeti, & vires præbet, vt quod ostenderit, possit impleri.

In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 20.

DOminus illuminatio mea & salus mea quem timebo. Crebro namque peccatum aut ignorantia, aut infirmitate perpetratur. Quo contra recte per psalmistam dicitur. Dominus illuminatio mea, & salus mea. Quia enim & scientiam dominus & virtutem præbet: & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem salus vocatur.

55 De cauendis prauorum desideriis, & appetendis bonorũ studiis.

In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 33. & 34.

Vnam petii a domino hanc requiram. Omnes qui vel illicita appetũt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem, pede miseræ frequentationis calcant. At contra sancti viri, quia nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos motus desideriorum a cubili cordis manus sanctæ considerationis eiiciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque æternam patriam appetunt, & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. An non cunctos a se cogitationum tumultus expulerat qui dicebat. Vnam petii a domino hanc requiram, vt inhabitem in domo domini. A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat, vbi eo tutius nihil extraneum conspiceret, quo incompetens nil amaret, a tumultu rerum temporalium magnum quendam secessum petierat, quietam mentem in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret.

56 De electorum virtutibus.

In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 15. & lib. v. cap. 3.

Abscondes eos in abscondito vultus tui a conturbatione hominum. Electus quisque in iudicio per internum visum, in vultu diuinitatis absconditur, dum reproborum foris cæcitas districta animaduersione iustitiæ repulsabatur. Sancti itaque viri ab importunitate desideriorũ temporalium, a tumultu inutilium curarum, a clamore perstrepentiũ perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Vnde recte per psalmistam dicitur. Abscondes eos in abscondito vultus tui a conturbatione hominum. Quod quamuis perfecte postmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cum a temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur, vt mens eorum dum in amorem Dei tota tẽditur, nulla inutili perturbatione laceretur, hinc est quod Paulus per contemplationem mortuos, & quasi in secreto diuinitatis absconditos discipulos viderat qui dicebat. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Qui n. mortificare se appetit, valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit, vt extinctus mũdo lateat, & a cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondit.

57 De electorum profectibus per cognitionem infirmitatis propriæ. *In expositione beati Iob lib. xxiii. cap. 21.*

EGO dixi in excessu meo proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Vir sanctus æternam patriam contemplatus, et hæc mala pensans in quibus erat, atque illa bona considerans in quibus adhuc non erat, ait. Ego dixi in pauore meo, proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Subleuatus quippe in ecstasi quod nostri interpretes pauorem, non proprie vocauerunt, a vultu oculorum Dei vidit se esse proiectum. Post interni quippe luminis visionem, quæ in eius anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad semetipsum rediit, & cognitione percepta vel quibus illic bonis deesset, vel quibus malis hic adesset inuenit, ne quis præsentis vitæ mala sicut sunt conspicere præualet, si bona æternæ patriæ per contemplationis gustum contingere nec dum valet. vnde a vultu oculorum Dei proiectum se esse cognouit. Subleuatus quippe vidit, quod se hic videre nō posse ad se relapsus ingemuit, perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiarius solet: quia omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Figurarum corporalium species ad se intus ex infirmitate corporis traxit, sed perfecte compuncta hic summopere inuigilat, ne cum veritatem quærit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat, cunctasque sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur. Et postquam per multa indecenter sparsa est, in vnum se colligere nititur, vt si magna vi amoris præualet, esse vnum atque incorporeum contempletur. vnde aliquando ad quandam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, & raptim aliquomodo ardenti spiritu afflata renouatur, tantoque magis inhiat, quanto magis quod amet degustat. Atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sentit: quia videlicet eius amore dulcedinis sibi coram se viluit, & postquam hanc vtcunque percipere potuit, quid sine illa dudum fuisset inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius fortitudine sua adhuc infirmitate repellitur. Et quia eius munditiæ contemperari non valet, flere dulce habet, sibique ad se cadenti infirmitatis suæ lachrymas sternere. Neque enim potest mentis oculum in id quod contra se raptim conspexerat, figere: quia ipso vetustatis suæ vsu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur, sed ad familiares tenebras suas victa fatigatione relabitur.

58 In exposit. beati Iob lib. xviii cap. 26.

Ego dixi in excessu meo proiectus sum a vultu oculorum tuorum. Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei, & socialem frequentiam angelorum persistentium reduxit oculos ad ima, vidit quo iaceret, qui ad hoc conditus fuerat, vt in cœlestibus stare potuisset. Pensauit vbi esset, & quod esset, ingemuit. Proiectumq; se a vultu oculorum Dei doluit: quia in comparatione lucis intimæ, grauiores senserat exilii sui tenebras, quas tolerabat.

59 In exposit. beati Iob lib. vii. cap. 9.

Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Iustorum fortitudo est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum vero fortitudo est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium nec ex aduersitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solum verbis ac moribus, sed etiam gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine vllo desiderii defectu perpetrare.

60 In exposit. beati Iob. lib. xxvi. cap. 39.

Viriliter agite & confortetur cor vestrum. Dicens enim viriliter agendum & confortetur cor vestrum. ilico subdidit, quasi sexum cordis munire curauit. Luxuriosi quippe mens corrumpitur, si rebus transitoriis delectatur.

61 De differendo intellectu sacri eloquii.
In expositione beati Iob lib. xxviii. cap. 7.

Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Scriptura sacra viros vocare consueuit, qui nimirum vias domini fortibus, & non dissolutis gressibus sequuntur. vnde & Paulus ait. Remissas manus & dissoluta genua erigite. vnde sapientia in prouerbiis dicit. O viri ad vos clamito. ac si aperte diceret. Ego non fœminis sed viris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea verba percipere nequaquam possunt.

62 De electorum studiis per internam gratiam.
In commento Psalmorum pœnit. psal. 2.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Sancti viri ante Dei oculos student culpas linguæ tegere meritis vitæ. student ✳ pondere bonorum operum premere immoderata verborum.

Vnde in sanctæ Ecclesiæ electis quotidie otiosæ locutionis vitium virtute bonæ operationis operitur. Beati ergo quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Sed rursum cum scriptum sit. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius, quomodo tegi possunt quæ eius oculis, cui cuncta nuda sunt & abscondi nequaquam possunt? Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus, atque hoc vnde tegimus nimirum superducimus, vt quod est subterpositum tegamus. Tegere peccata dicimus, quæ quasi subterponimus, dum abdicamus, eisque aliud superducimus, dum bonæ actionis opus ad hoc post elegimus, vt præferamus Peccata itaque tegimus cum bona facta malis actibus superponimus. Quando ergo abdicamus mala quæ fecimus, & eligimus bona quæque vt faciamus, quasi tegmen ei rei superducimus, quam erubescimus videri. Qui ergo priora mala deserit, & bona posterius facit, per hoc quod addit, transactam nequitiam tegit, cui boni operis meritum superducit. Quamlibet enim sancti viri in hac adhuc vita sint, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant: quia omnino est impossibile vt aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione nunquam delinquant.

63 De bono pœnitentiæ. *In expositione beati Iob lib. xx. cap. 9.*

Conuersus sum in ærumna dum configitur spina. Quid hoc loco per spinam, nisi omne peccatum euidenter exprimitur? quia dum trahit ad delectationem quasi pungendo lacerat mentem. hinc ergo iusti & pœnitentis voce dicitur. Conuersus sum in ærumna dum confringitur spina: quia scilicet mens ad lamentum vertitur, vt peccati compunctio pœnitendo frangatur. In translatione vero alia non confringi, sed configi spina perhibetur. Quod videlicet ab eodem sensu non dissonat, quia pœnitentis anima ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur.

64 De abstergendis cogitationum flagitiis.

In codice cur. past. part. iii. cap. 30.

Dixi pronunciabo aduersum me iniustitias meas domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Sæpe misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo hæc exire ad opera non permittit, & cogitata nequitia tanto citius soluitur, quanto effectu operis districtius non ligatur. vnde recte per psalmistam dicitur. Dixi pronunciabo aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Qui .n. impietatem cordis subdidit, quia cogitationum iniustitias pronunciare vellet, indicauit. Dumque ait. dixi pronunciabo, atque ilico adiunxit, & tu remisisti: quam super hæc sit facilis venia ostendit, qui dum se adhuc

promittit petere, hoc quod se petere promittebat obtinuit, quatinus quia vsque ad opus non venerat culpa, vsque ad cruciatum non perueniret pœnitentia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

65 De vtilitate temporalis flagelli. *In expos. beati Iob lib. xxvi. cap. 27.*

In freno & chamo maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Sæpe qui iubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur, vt ad bona desideria saltem pœnæ trahant, quos præmia non inuitant. Si vero etiam flagella conspiciunt, constat nimirum quod tanto illic grauioris vindictæ supplicia sentiant, quanto hic maioris prouidentiæ gratiam calcant.

66 De apostolorum virtutibus per donum spiritus.
In homil. xxx. super euangel. In comment. vii. Psalmorum pœnit.

Verbo domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Quid cœlorum nomine, nisi sancti apostoli designantur? qui verbis pluunt & coruscant miraculis, quorum virtus ex dono confortatur spiritus. De quibus per eundem psalmistã dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Quibus tunc virtutem dedit spiritus, cũ repleuit, quod Luca referente didicimus, qui ait. Factus est repente de cœlo sonus tanquã aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes, & apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditq; super singulos eorum. Et repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, pro vt spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immensa ante possederat fœditas timoris. Scimus enim ille apostolorum, id est cœlorum primus, ante acceptam huius spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negauit. qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, sed vnius mancipii sola est interrogatione prostratus Et quidem mancipium ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusq; vt talis sexus infirmitas etiam officii sui deiectione vilesceret, non ab ancilla tantum, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quam vilis est ad tentandum persona requisita, vt aperte proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret; qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret, sed iam paulo ante timidus, qualis post accepta virtute spiritus existeret uideamus. Certe Luca testante didicimus contra sacerdotes ac principes quanta dominum auctoritate prædicauit. Nam cum facto miraculo quæstio fuisset exorta & sacerdotum principes, seniores, ac scribæ in apostolorum persecutione

concurreret, eos in medio statuentes in qua virtute miraculum fecerint, pcunctari curauerūt. Quibus repletus spiritu sancto Petrus dixit Principes populi & seniores si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est, notum sit omnibus vobis & omni plebi Israel: quia in nomine Iesu Christi Nazareni quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis saluus. Cumq; erga hæc persequentium furor excresceret, eosq; sacerdotes ac principes Iesum prædicare prohiberent, cōtra minas principum qua auctoritate Petrus excreuerat indicatur, cum illic protinus subditur. Petrus vero & apostoli dixerunt. Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Sed cum auctoritatem prædicantium resistentium præcepta non premerent, ad flagella peruenitur, nam subditur. Tunc principes sacerdotum cæsis denunciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Sed quia apostolorum virtutem premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cum protinus subinfertur. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur. Omni autem die in templo, & circa domos non cessabant docentes & euangelizantes Iesum Christum. Ecce ille qui paulo ante timidus iam linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principum libera voce increpat, ad prædicandum Iesum exemplum auctoritatis cæteris præstat. Ne in nomine Iesu loqui debeat verberibus prohibetur, nec tamen compescitur Contemnit flagella cædentium, qui paulo ante requirentium verba timuerat, & qui ancillæ vires requisitus expauit, vires principum cæsus premit. Spiritu ergo oris eius omnis virtus eorum. Eiusdem enim iam sancti spiritus virtute solidatus, huius mundi altitudines libertatis calce deprimebat, vt in imo esse cerneret, quod cōtra creatoris gratiam altū tumeret. Hæc est firmitas cœlorum, hæc sunt dona spiritus, quæ diuersis manifestari virtutibus solent. Quas occultæ dispensationis munere diuisas Paulus enumerat, dicens. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatū, alii operatio virtutū, alii prophetia, alii discretio spirituū, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonū, quem mox generali definitione concludens, ait. Hæc aūt omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Bene itaq; dicitur. Et spiritu oris eius omnis virtus eorū: quia prædicatores sancti nisi pmissa paracleti dona perciperēt, nullo fortitudinis decore claruissent.

63 De peruersis infidelium contra Ecclesiam machinationibus. *In expositione beati Iob lib.* xix.*cap*.8.

Congregans quasi in vtre aquas maris. Aquas maris in vtre dominus congregat, cum miro moderamine cuncta disponens in suis clausis cordibus carnalium minas frenat. Extremi namque temporis persecutione crescente apertas hæreticorũ voces sancta Ecclesia tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationum sinus contegunt, tunc in voce manifesti erroris aperiunt. Nunc enim sicut per Ioannem dicitur. draco in abysso clausus tenetur: quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic dictum est, educetur draco de puteo abyssi: quia quod modo præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publice de iniquorum cordibus omne serpentinum virus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua seuiens conscientia; & malitia caliditatis quasi quadam se tegit abysso simulationis. Nunc dominus, sicut psalmistæ voce dicitur: congregans sicut in vtre aquas maris. Vter quippe est carnalis cogitatio: aquæ ergo maris in vtre congregatæ sunt, cum amaritudo peruersæ mentis non erumpit exterius in vocem prauæ libertatis.

68 De nutriendo in Deo desiderio per experimentum bonorum actuum. *In homilia.* xxxvi.*super euangel.*

Gvstate & videte quoniam suauis est dominus. Augent semper spirituales delitiæ desiderium in mente dum satiant: quia quanto magis earũ sapor pcipitur, eo amplius cognoscitur, quod auidius ametur, & idcirco nõ habitæ amari non possunt: quia earum sapor ignoratur. Quis.n. amare valeat, quod ignorat? proinde psalmista nos admonet, dicens. Gustate & videte, quoniam suauis est dominus. ac si aperte dicat. Suauitatem eius non cognoscitis, si hanc minime gustatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, vt probantes eius dulcedinem amare valeatis. Sed has homo delitias tunc amisit, cum in paradiso peccauit, extra exiit, os a cibo internæ dulcedinis clausit. vnde nos quoque nati in huius peregrinationis ærumna, huc fastidiosi iam venimus, nescimus quid desiderare debeamus, tantoq; se amplius fastidii nostri morbus exaggerat, quanto magis ab esu illius dulcedinis, animus elongat, & eo iam internas delitias non appetit, quo eas comedere diu longeq; desueuit. Fastidio ergo nostro tabescimus, & longa inediæ peste fatigamur. Et quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus foras miseri famem nostram.

69 De distinguendis veris & falsis diuitiis. *In expositione beati Iob lib.xv.cap.3.*

Diuites eguerunt & esurierunt. Si de exteriori fame egestas diuitum & esuries diceretur, profecto diuites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, & diuites pariter & egentes esse memorantur: quia videlicet pane sapientiæ saturari minime merentur.

70 De perfectorum virtutibus. *In expos. beati Iob lib. i.cap.2.*

Declina a malo & fac bonum. Nequaquam bona Deo accepta sunt, quæ ante eius oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namque per Salomonem dicitur, Qui in vno offenderit multa bona perdit. hinc Iacobus attestatur, dicens: Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. hinc Paulus ait. Modicum fermentum totam massam corrumpit.

In exposit. beati Iob. lib.xxiii.cap.23.

Declina a malo & fac bonum. Declinare quippe a malo, est ab eo quo iacuit surgere. Bonum vero facere, est mercedis opera in quibus requiescere debeat, præparare. Qui enim declinat a malo, sed bona non facit, surrexit quidem ab eo quo iacuit; sed vbi requiescere debeat nec dum parauit.

Dominus custodit omnia ossa eorum, vnum ex his non conteretur. Quod vtique non de ossibus corporis, sed de viribus dicitur mentis. Nam certe nouimus quod & multorum martyrum corporaliter ossa confracta sunt, & persecutores domini, latronis illius cui dictum est. Hodie mecum eris in paradiso; sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt.

73 De tentationum exercitio. *In expositione beati Iob lib.iii.cap.24.*

Fiant sicut puluis ante faciem venti, & angeli domini affligens eos. Qui in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante faciem venti puluis eleuatur, & cum inter hæc diuina districtio percutit, quid aliud quam angelus domini affligit. Sed hæc aliter aguntur a reprobis, aliter ab electis. Illorum namque corda ita tentantur, vt consentiant: iustorum vero tentationes quidem suscipiunt, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur, & si ad tempus quod male suggeritur displicet, sed postmodum per deliberationem libet. Iusti vero sic tentationum iacula excipiunt, ut semper resistendo fatigentur, vt si quando vsque ad delectationem tentata mens rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, & forti censura redarguunt, quicquid intra

se exurgere carnale deprehendunt.

74 In expositione beati Iob lib.xix.cap. 20.

FIANT viæ eorum tenebræ, & lubricum, vt scilicet per tenebras quo ire non videant, qui & si recta viderint, in eis tamen per lubricum stare non possunt. Iste itaque per lubricum inter bona claudicat; ille per tenebras quæ bona sequatur ignorat.

75 De comprimenda sui præsumptione per cognitionem diuini occultique iudicii. In exposit. beati Iob. lib.v.cap.22.

OMNIA ossa mea dicent, Domine quis similis tui? Quid per ossa nisi fortia acta signantur? de quibus & per prophetam dicitur. Dominus custodit omnia ossa eorum. Et sæpe ea quæ agunt homines esse alicuius momenti æstimant, quia districtionis intimæ quam sit subtile iudicium ignorant. Sed cum per contemplationem rapti superna conspiciunt, ab ipsa modo præsupmtionis suæ securitate liquescunt, & tanto magis in diuino conspectu trepidant, quanto nec bona sua digna eius examine, quem conspiciunt, pensant. Hinc est enim quod is qui fortia operando profecerat, per spiritum subleuatus clamabat. Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tibi? ac si diceret. Carnes meæ verbum non habent: quia infirma mea apud te funditus silent, ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt: quia ipsa quoque esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt.

76 De qualitate diuinæ in homine similitudinis.
In exposit. beati Iob lib.xviii.cap.31.

Domine quis similis tibi? Ad hoc sancti omnes ad illa gaudia æterna perueniunt, vt esse Deo similes possint, sicut scriptum est. Cum apparuerit similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. & tamen scriptum est. Domine Deus virtutum quis similis tibi? & iterum ait. Quis similis erit domino inter filios Dei? vnde ergo similis, & vnde non similis, nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem, aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis vt æterni sint. Et dum visionis eius donum percipiunt ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati sunt, & tamen creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quandam Dei similitudinem, quia non habent finem. Et tamen in circumscripti æqualitatem non habent: quia habent circumscriptionem.

77 De prouectus meritorum, & de malorum cognitione.
In expositione beati Iob lib.xv.cap.27.

VIDI

VIDI impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros libani, transiui & ecce non erat. Dauid propheta quoniam a dilectione præsentis seculi iam corde transierat, iniqui gloriam describens dicebat. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc iure despexit, dicens. Transiui & ecce non erat. Esset quippe aliquid in eius æstimatione impius, si ipse ab hoc seculo per intentionem minime transisset. Sed is qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quam nihil esset apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quam sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses cum supernæ contemplationis gloriam quæreret, dixit. Transiens videbo visionem. Nisi enim gressum cordis a seculi amore remouisset, nequaquam intelligere superna potuisset.

78 De abolenda memoria præteritorum excessuum.

In expos. beati Iob lib. ix. cap. 40.

Computruerunt & deteriorauerunt cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. Qui peccatum corrigit & plangit cicatricem vulneri superducit, Sed cum mens decepta hoc vnde iam pœnituit ad delectationem sui reuocat, cicatrix pœnitentiæ quæ superducta fuerat, ad putredinem vulneris redit, vt fœtorem praua delectatio habeat, postquam salutem vulneris iam cicatrix sarcita cute monstrabat. Quid itaque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnerum? Laxatas namque nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata iam peccatorum vulnera, rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, fœtorem culpæ iterum, doloremque sentire: quia videlicet in re & nihil foras opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur, districtoque se reatu mens obligat; nisi hoc solicitis lamentis tergat.

79 De cauendo vsu prauæ consuetudinis.

In homil. xxxi. super euangel.

INCURUATUS sum & humiliatus vsquequaque. Plerunque videmus quæ agenda sunt, sed hoc opere non implemus: nitimur & infirmamur. Mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirum de pœna peccati est, vt ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Vsitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur & labitur: quia vbi sponte diu perstitit, ibi & cum noluerit, coacta cadit. Vnde bene de hac

nostra incarnatione ex typo humani generis per psalmistam diui-tur. Incuruatus & humiliatus sum vsquequaque. Contemplatus quippe quod ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus, mentis suæ tenebras portat, superna non appetit, in infimis intendit, cœlestia nequaquam desiderat, terrena semper in animo versat. Et hoc quod de suo genere doluit, in se ipso exclamauit, dicens. Incuruatus sum & humiliatus sum vsquequaque. Contemplationem namque cœlestium perdens, si sola carnis necessaria homo cogitaret, incuruatus & humiliatus esset, sed tamen vsquequaque non esset. Quem ergo a supernis cogitationibus non solum necessitas deiicit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solum incuruatus, sed vsquequaque incuruatus est.

80 De electorum prouidæ circunspectionis studiis.

EGO autem ad flagella paratus sum. Quia enim sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine nō esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parāt, vt aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat.

81 De memoria non abolenda ad corrigendum peccatum per cognitionem infirmitatis propriæ.

In expositione beati Iob lib. viii. cap. 15.

INiquitatem meam ego pronunciabo & cogitabo pro peccato meo. Tribulatio spiritus electorum linguā commouet, vt reatum praui operis vox confessionis impugnet. Sciendum quoque est, quia sæpe & reprobi peccata confitentur, sed de his deflere contemnunt. Electi autem culpas suas quas vocibus confessionis aperiunt, districtæ animaduersionis fletibus insequuntur. vnde & propheta postquam se iniquitatem suam pronunciare spopondit, cogitare se etiam de eis subdidit. ac si aperte fateretur, dicens. Sic reatum lingua loquitur, vt nequaquam expers a mœroris stimulo per alia spiritus vagetur, sed culpas loquens vulnus aperio. culpas vero ad correctionem cogitans, salutem vulneris ex medicamine mœroris quæro. Quid enim mala quidem quæ parpetrauit insinuat, sed flere quæ insinuauerit recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpente mente medicamentum vulneri non apponit. Cōfessionis igitur vocem solus necesse est vt mœror excruciet, ne vulnus proditū & neglectū, quo licetius iam p humanā notitiam tangitur, deterius putrescat. Psalmista ergo plagā cordis non solū detexerat, sed detecta ēt medicamentū mœroris adhibebat, dicens. Iniquitatem meam

pronuncio, & cogitabo pro peccato meo. Pronunciando enim occultum vulnus detegit, cogitando autem quid aliud quam medicamentum vulneri apponit? Sed afflictæ menti & sua solicite damna cogitanti, rixa pro semetipsa oritur contra semetipsam. Nam cum se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat.

81 In exposit. beati Iob lib.xxiii.cap.10.

Posui ori meo custodiam cum consisteret peccator aduersum me. Inflammantur quippe corda iustorum, cum non correpta crescere conspiciunt acta malorum: eorumq; culpæ se participes credunt, quod in iniquitate crescere silendo permittunt. Dauid propheta postquam sibi silentium indixerat dicens: Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui & humiliatus sum, & silui a bonis: in ipso silētio iusto zelo caritatis exarsit. qui ilico subdidit: & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis eius ardor per admonitionem locutionis exterius emanare recusauit. Ignis in meditatione cordis exarsit: quia increpatio delinquentium a correptione oris refrixit. Caritatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat: quando contra iniquorum opera per vocem correptionis emanat, vt & quæ corrigere non valet, increpare non desinat: ne se participem delinquentium, ex consensu taciturnitatis addicat.

82 De nō reluctando diuinis iudiciis. *In exposit. beati Iob lib.23.cap.18.*

Obmutui & non aperui os meum quoniam tu fecisti. Flagellatus homo considerans, quia illo maior est Deus, in omne quod patitur, eius iudicio se postponat: cui se minorem esse non dubitat. Et quod a meliore patitur iustum credat, etiam si eiusdem iustitiæ causas ignorat. Quisquis .n. pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso iam iustus esse inchoat, quo ferientis iustitiam non accusat. Homo namque sub Deo est conditus, & ad conditionis ordinem redit, quando sibi æquitatem iudicis sui etiam quam non intelligit anteponit: vt considerata potentia creatoris, deferueat tumor mentis per memoriam conditionis. vnde Dauid propheta cū percussionis pondere in excessum vocis erumpere cogeretur, ad considerationem cōditionis suæ se recolligens ait. Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti me. Pensauit .n. conditionis suæ ordinem, & iustitiam percussionis inuenit: quia qui benigne eum qui non erat condidit, eum profecto qui erat, non nisi iuste percussit.

84 De humanæ naturæ infirmitate. *In exposit. beati Iob lib.xxii.cap.14.15.*

dixi in excessu mentis meæ omnis homo mendax. Cui responderi potest. si omnis & tu. falsaque iam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non mendax, vera iam sententia non erit: quia dum tu verax es, non omnis homo cognoscitur mendax. Sed notandum quod præmittitur: ego dixi in excessu mentis meæ. Per excessum ergo mentis etiam semetipsum transit, cum de hominis qualitate definiuit. ac si patenter dicat: de falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, vnde ego ipse super hominem fui. In tantum vero ipse mendax, in quantum homo. In tantum autem omnino non mendax, in quantum per excessum mentis super hominem. Sic itaque sic perfecti omnes, quamuis adhuc aliquid turbulentum de infirmitate carnis tolerent: iam tamen intrinsecus tranquillissimo secreto perfruuntur per contemplationem mentis, vt quicquid acciderit exterius, in nullo turbet interius.

85 De incrementis bonorum. *In comment. Ezechielis homil. 9.*

Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis: & statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum nouum, hymnum Deo nostro. Quique adhuc ex superbiæ vertice stamus, cum iam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est, vt per pœnitentiam cadamus, & cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter iacemus, per diuini verbi consolationem surgere ad fortia opera debemus, & cum iam in bonorum operum soliditate persistimus, necesse est vt vnde nosmetipsos correximus, inde iam prædicantes & alios reuocemus. Nam iacenti non præcipitur, vt ad prædicationem pergat, ne infirmus quisque hoc quod verbo ædificare potest, opere destruat. Recte ergo nunc per prophetam dicitur. Eduxit me de lacu miseriæ & de luto fecis: & strauit super petram pedes meos &c. Postquam de luto fecis se eductum asseruit, statutosque pedes suos super petram cōspexit, immissum in os meū canticum nouum asseruit. Prius enim de luto prauitatis educitur, vt eius pedes per fidem in petra solidentur. Et postquam boni operis pedes & gressus iam in petra fixerat, tunc prædicationis canticum accipit, vt hymnum Deo dicere & operibus & vocibus possit. Sic Saulus dum superbus Damascum pergeret, redemptoris voce prostratus iacuit: & qui prædicator venturus erat, non tamen mox vt prædicaret quod viderat, audiuit. Sed ei iacenti dicitur. Ingredere in ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Iacens ergo hoc solum audire potuit, vt surgens diceret, quod audierat. Surgens vero hoc didicit, vt quæ didicerat, prædicaret.

86 De creatoris potentia ex creaturarum miraculis.

In exposit. beati Iob lib. vi. cap. 6.

MVLTA fecisti tu domine Deus meus mirabilia tua. Quis omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficiat, quod cuncta ex nihilo creauit, quod ipsa mundi fabrica mira potentiæ virtute disposita sit, & super aera cœlum suspenditur: & super abyssum terra libratur? Quod ex rebus inuisibilibus omnis hæc vniuersitas ac visibilibus existit, quod hominem fecit, vt ita dixerim in breui colligens mundum alterum, sed rationalem: quod nunc ex anima & carne constituens, inuestigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum & lutum? Ex his itaque aliud nouimus, aliud & sumus: sed tamen mirari negligimus, quia ea quæ incomprehensibili indagatione mira sunt, in humanis oculis vsu viluerunt. vnde fit, vt si mortuus homo suscitetur, in admiratione omnis exiliant, & quotidie homo, qui non erat, nascitur, & nemo miratur: dum proculdubio omnibus constet, quia plus sit creari quod non erat, quam reparari quod erat. Quia arida Aaron virga floruit cuncti mirati sunt, quotidie ex arescente terra arbor producitur, virtusque pulueris in lignum vertitur, & nemo miratur. Quia quinque panibus quinque milia homines satiati sunt, creuisse escam videntibus cunctis mirati sunt: quotidie sparsa grana seminum plenitudine multiplicantur spicarum, & nemo miratur. Aquam semel in vinum permutatam videntes cuncti mirati sunt: quotidie humor terræ in radicem vitis attractus, per botrum in vinum vertitur, & nemo miratur. Mira itaque sunt omnia, quæ mirari homines negligunt: quia ad considerandum vt prædiximus vsu torpescunt.

87 De stabilitate electorum & de reprobatione fidem intra Ecclesiam specietenus audientium.

In homil. xix. super euangel. & in exposi. beati Iob. lib. xxv. cap. 11.

ANnunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Vocante domino super numerum multiplicantur fideles, quia etiam ii ad fidem veniunt, qui ad electorum numerum non pertingunt. Hic enim fidelibus per confessionem admixti sunt, sed propter vitam reprobam illic connumerari in sorte fidelium non merentur. Propheta itaque intuens tantos hoc Ecclesiæ tempore specietenus credere, quantos nimirum certum est electorũ numerum summamque transire ait. Multiplicati sunt super numerum. ac si diceret. Multis Ecclesiam intrantibus etiam ii ad fidem specietenus regni veniunt, qui a numero regni cœlestis excluduntur: quia electorum summam sua videlicet multiplicitate transcendunt.

88 In exposit. beati Iob lib. 8. cap. 17.

VNiuersum stratum eius versasti in infirmitate eius, quia dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mentis cubile confundit.

89 De multiplicibus in sacro eloquio rerum significationibus.

In expositione beati Iob lib. xxiii. cap. 13.

VNiuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Quid hoc loco per stratum, nisi requies temporalis accipitur? Cum enim quisquis curis secularibus fatigatus, deserere per diuinam gratiam huius mundi itinera laboriosa compungitur, cogitare solet quomodo præsentis vitæ desideria fugiat, & ab eius laboribus requiescat, sibiq; mox desideratæ quietis ordinem quærit, & velut quoddam stratum sicut a cunctis laboribus cessationis locũ inuenire concupiscit. Sed quia in hac vita adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu viuere ne tentationibus nullatenus potest, plerũq; in id quod ad requiem cõstruitur, maior dolor tentationis inuenitur. vnde & recte per prophetam dicitur. Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. ac si diceret. Omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus, & idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores cum amœna fortasse in itinere prata cõspiciunt, pergendi moras innectere, & a cœpti itineris rectitudine declinare, eorumq; gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Vnde electis suis ad se pergentibus dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisq; vitæ præsentis requie quasi viæ amœnitate pascitur, magis eum diu pergere quam citius peruenire delectet, ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria.

90 De fructu compunctionis. *In expositione beati Iob lib. v. cap. 4.*

FVerunt mihi lachrymæ meæ panes dies ac nocte. Luctu suo anima pascitur cum ad superna gaudia flendo subleuatur. Et intus quidem doloris sui gemitum tolerat, sed eo refectionis pabulo percipit, quod hic vis amoris per lachrymas emanat.

91 De bono iure humilitatis. *In expositione beati Iob lib. 33. cap. 8.*

MEmor ero tui de terra Iordanis & Hermoniim. Quid Iordanis, nisi descẽsio? Hermoniim autẽ anathema, id est alienatio interpretatur. De terra ergo Iordanis & Hermoniim Dei reminiscitur, qui in eo

quod femetipfum deiicit,atq; a fe alienus exiftit ,ad conditoris fui memoriam reuocatur.Hinc eft enim quod voce veritatis dicitur. Si quis vult poft me venire abneget femetipfum. Semetipfum enim abnegat, qui calcato typo fuperbiæ ante Dei oculos effe fe alienum demonftrat.

92 De electorum probationibus. In expos.beati Iob lib. xxiii.cap.28.

IN die mandauit dominus mifericordiam fuam, & nocte declarauit. Vnufquifque fuperni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, fed quantum perceperit in aduerfitate perturbationis oftendit. Mifericordia ergo domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore cognofcendo percipitur: in nocte vero declaratur, quia donum quod in tranquillitate fumitur, tribulationibus manifeftatur.

93 In expofit. beati Iob. lib.iiii.cap.20.lib. xxvi.cap.27. lib.xx.cap.22. & lib.xxxiii.cap.3.

Hvmiliafti nos in loco afflictionis, & eo operuit nos vmbra mortis. Locus afflictionis vita præfens. Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc femetipfos temporaliter in afflictionis loco deiiciunt, vt tunc in loco gaudii veraciter fublimentur. Electorum namque animas modo dies afflictionis poffidet, quia dies lætitiæ poft fequuntur. Scriptum quippe eft. Timenti Deum bene erit in extremis. & rurfum de Ecclefia dicitur. Ridebit in die nouiffimo. Nam enim tempus afflictionis eft bonis, vt fequatur eos exultatio quandoque fine tempore. fequitur. Et operuit nos vmbra mortis. Quid hoc loco per vmbram mortis, nifi mors carnis accipitur? quia ficut vera eft mors, qua anima feparatur a Deo, ita & vmbra mortis eft qua caro feparatur ab anima. De hac itaque nunc voce martyrum per prophetam dicitur. Humiliafti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Quos .n. conftat non fpiritu, fed fola carne mori, nequaquam fe vera morte, fed vmbra dicunt mortis operiri. Quid enim per vmbram quæ tamen cum adiectione mortis ponitur, nifi mors carnis exprimitur? vel quilibet reprobi qui antiqui hoftis tenebras ftudio prauæ operationis imitantur. Vnde voce martyrum per pfalmiftam dicitur. Humiliafti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. Vmbra enim mortis electos Dei opprimit, cum mors carnis,quæ imago mortis æternæ eft, ab hac eos vita difiungit, quia ficut illa a Deo animam, ita hæc ab anima feparat corpus. Vel certe vmbra eos mortis opprimit, quia de antiquo hofte fcriptum eft. Nomen illi mors. Vmbra ergo mortis funt omnes reprobi,quia illius nequitiam elationis imitantur,eiufq; imaginẽ quafi vmbrã exprimunt, dum eius in fe malitiæ fimilitudinem trahunt

qui electos Dei operiunt, cum contra illos in atrocitate persecutionis temporaliter conualescunt.

94 In expositione beati Iob lib.xxxiii cap.4.

Lingua mea calamus scribæ. quia quod loquimur transit, quod scribimus permanet. Lingua patris scribæ calamus dicitur: quia ab eo verbum illius coæternum ac sine transitu generatur.

95 In commen. Ezechielis homil. viii.

Accingere gladio tuo super fœmur potentissime. Quid in fœmore nisi propago carnis exprimitur? De fœmore ergo Abrahæ virgo Maria exiit, in cuius vtero vnigenitus patris incarnari dignatus est, ex qua incarnatione vniuerso innotuit mundo Deus. Ipsi ergo per prophetã dicitur. Accingere gladio tuo super fœmur potentissime. Gladium circa fœmur sumpsit, quia sermo prædicationis illius ex incarnatione conualuit.

96 In exposit. beati Iob lib.ix.cap. 31.

PER legem quippe Deus virgam tenuerat cum dicebat. Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Sed incarnatus dominus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. vnde & ei per psalmistam dicitur. Intende prospere, procede, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi pater, vt amaretur, inspirauit.

97 In exposit. beati Iob lib.i. cap.19.

INtende prospere, procede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam. Veritatem exequens mansuetudinem cum iustitia conseruauit, vt nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret.

98 In exposit. beati Iob lib.35.cap.23.

MYRRHA, & gutta, & cassia a vestimentis tuis, a gradibus eburneis ex quibus te delectauere filiæ regum in honore tuo. Quid myrrhæ, guttæ, & cassiæ nomine, nisi virtutum suauitas designatur? quid eburneis gradibus, nisi magna nitens fortitudine proficientium ascensus exprimitur? Redemptor igitur veniens myrrha, gutta, & cassia in vestimento vtitur, quia ex electis suis quibus se misericorditer induit, myrrhæ virtutis fragrantiam aspergit, in quibus idem odor ab eburneis gradibus ducitur: quia in eis virtutũ opinio non ex ostensione simulationis, sed ex veri ac solidi operis ascensu generatur. Bene autem subditur. Ex quibus te delectauerunt filiæ regum in honore tuo. Sanctæ namque animæ ab antiquis patribus ad cognitionẽ veritatis editæ, redẽptorem

suum in ore eius delectant, quia ex eo quod bene agunt, suæ laudi nil indi
99 In exposit. beati Iob lib. xxxv. cap. 15. (cāt.

Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. Aperire libet oculos fidei, & illud extremum sanctæ Ecclesiæ de susceptione Israelitici populi cōuiuium, magnus ille veniens Helias conuiuantium inuitator adhibetur, & tunc propinqui, tunc noti ad eum cum muneribus veniunt, quem in flagello paulo antepositum contempserunt. Appropinquāte enim die iudicii, vel præcursoris vocibus, vel quibusdam erumpentibus signis, ipsa eis iam aliquomodo aduenientis domini virtus interlucet. Cuius iram dum præuenire festinant, conuersionis suæ tempus accelerant. Conuersi autem cum muneribus veniunt, quia eum quem paulo ante in passione deriserunt, tunc virtutum opera quasi munera offerendo venerantur, illud proculdubio sua oblatione complentes, quod & cernimus magna ex parte iam factum, & adhuc credimus perfecte faciendum. Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. Tunc namque eum plenius filiæ Tyri in muneribus adorant, cum Israelitarum mentes huius nunc mundi desideriis subditæ, ei quem superbientes necauerant, quandoque cognito, suæ hostiam confessionis apportant.

100 In exposit. beati Iob lib. 19.

OMNIS gloria eius filiæ regum ab intus. Sed quia exteriora etiam irreprehensibilia custodit, iure de ea subdidit in fimbriis aureis circumamicta varietate, & vt pulchra intus sibi sit, & aliis foris, & se prouehens per internam gloriam, & alios erudiens per exteriora operū exempla.

101 In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 27.

OMNIS gloria eius filiæ regum ab intus. Filiæ regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata, gloriam intus habet, quia hoc quod agit in ostentationis iactantiam non habet.

102 In exposit. beati Iob lib. iiii.

PRO patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram. Principes sanctæ Ecclesiæ rectores vocat, quos indesinēter in loco prædicatorum præcedentiū diuina dispensatio subrogat.

103 In exposit. beati Iob lib. viiii. cap. 2.

TRansferentur montes in cor maris. Quid per montes nisi prædicantium altitudo signatur? Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immerito montes vocantur, quia per vitæ suæ celsitudinem ima terrenarum deserunt, & cœlo propinqui fiunt. De his ergo nunc montibus dicitur. Transferentur montes in cor maris. In corde enim

maris montes translati sunt, cum prædicantes apostoli a Iudææ perfidia repulsi ad intellectum gentilium venere. vnde ipsi quoque in suis actibus dicunt. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud & indignos nos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.

104 In expo sit. beati Iob lib. v. cap. 6. & 7.

NISI quibusdam mentibus contemplatiua vita potius quam actiua congrueret, nequaquam per prophetam dominus diceret. Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vacant qui bene in potestate sunt, cum terrenarum actionum strepitus pro diuino amore intermittendo postponunt, ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus a summis cadat. Sciunt enim quia nequaquam mens ad superna attollitur, si curarum tumultibus continue in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat: quia de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat? Bene ergo per psalmistam dicitur. Vacate & videte quoniam ego sum dominus: quia qui vacare Deo negligit, suo sibi iudicio lumen eius visionis abscondit. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum solicite ad interiora refugiunt, cum nequaquam foras perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Prauæ etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim seruant depicta quæ amāt, & quamuis nihil exterius faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietæ quietis elaborant. Quibus si earundem rerum administratio præbeatur, semetipsas funditus deserunt, & fugitiua temporalia per intentionis cursum continuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ aūt mentes hæc & cum desunt non quærunt, & grauiter etiam cum adsunt ferunt: quia per exteriorum curas a se exire pertimescunt.

In comment. Ezechielis homil. xv.

DEVS in gradibus eius dignoscetur cum suscipiet eam. Quid per hos gradus, nisi virtutum merita designantur? Siue .n. in cognitione Dei mediatoris & hominum hominis Iesu Christi, seu in scientia diuini eloquii, seu in ipsa fide quam de illo accepimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa peruenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conuersatione a minimis quisque inchoat, vt ad magna perueniat. Deus ergo in gradibus eius dignoscetur, dum suscipiet eam. Dum enim sanctam Ecclesiam dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur: quia enim gloria per illius incrementa declaratur, quantum enim san-

ta Ecclesia ascendendo profecerit ,tantum Deus hominibus ex eius vir tutibus innotescit. De quibus gradibus rursum scriptum est. Per singulos gradus meos pronunciabo illum. Omnipotentem quippe dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutũ quæ cœpit ei semper laudem suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent,item psalmista non diceret. Ambulabunt de virtute in virtutem. Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando ipsa vnaquæq; virtus quasi quibusdam gradibus augetur, & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Alia namque sunt virtutis exordia, aliud profectus,aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti apostoli minime dixissent. Auge nobis fidem. Et quidam venit ad dominum qui curari voluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Pensate ergo quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se nouerat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritorum suorum gradibus fides crescit, vno eodemq; tempore his qui necdum perfecte crediderat, simul & credebat & incredulus erat.

106 Item vnde supra.In comment. Ezechielis homil.

OMnipotens Deus in Ecclesiæ suæ gradibus agnoscitur, quia in singulis eius virtutibus atq; miraculis quam timendus est, & amandus omnibus demõstratur. Quem videlicet amorẽ tunc suscipit,cum a culpis suis ad pœnitentiam redit.Cuius electi laudantur cum dicitur.Quoniam ecce reges vocantur,qui pro eo quod transacta mala per pœnitentiam corrigunt, ipsa quoque eorum pœnitentia qualiter agatur,adiungitur. Ipsi videntes tunc admirati sunt,cõturbati sunt, & commoti sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores sicut parturientis, in spiritu vehementi conterens naues Tharsis. Vident quippe & admirantur,sed admirantes in tremore turbantur. Nam cum inter pœnitentiæ lachrymas ad mentis notitiam cœlestis patriæ lumen erumpit,& admiratur animus & pauescit: quia libet quod terret, tunc dolores in anima sicut parturientis fiunt. Dolor enim pœnitentis quasi dolor parturientis est: quia cũ fletibus a se eiicit quod male in voluptate concepit. Tharsis vero exploratio gaudii dicitur. Et scimus quia qui omnes voluptates huius seculi sequitur, temporalia sibimet gaudia explorat. Sed omnipotens Deus in spiritu vehementi naues Tharsis conterit, quia mentes carnalium,quæ prius in huius mundi fluctibus vagabantur,per sancti spiritus

aduentum

aduentum in mœrore pœnitentiæ affligit, vt contritæ a superbia salubriter in humilitate iaceant, quas prius in hoc mari seculi ad alta vanitatis prosperitatis suæ vnda subleuabat. Per hunc itaque spiritum iacent contritæ naues: quia quibus pœna videbatur ab hominibus despici postmodum graue fit ab hominibus honorari. Et quia antea mala perpetrare consueuerant,& gaudebant, postmodum non timent etiam affligi pro bonis.

107 In exposit. beati Iob lib. iiii. cap.22.

IN spiritu vehementi conteres naues Tharsis. Tharsis exploratio gaudii dicitur. Sed cum vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudii perturbat, vt nil ei iam nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit namque ante oculos illinc districtionem iustitiæ, hinc meritum culpæ, conspicit, quo supplicio digna sit, si parcentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna eruere pœna consueuit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naues conterit, cum vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo quasi mari deditas salubriter rore confundit.

108 In exposit. beati Iob lib. xii cap.24.

QVOTIES post culpam eleemosynas facimus, quasi pro prauis actibus pretium damus. vnde per prophetam de eo qui hæc non agit dicitur. Non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ. Nonnunquam diuites elati inferiores opprimunt, & aliena rapiunt, & tamen quasi quædam aliis largiuntur. Et cum multos deprimant, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt, & pro iniquitatibus quas nunquam deserunt, dare pretium videntur. Sed tunc eleemosynæ pretium nos a culpa liberat,cum perpetrata plangimus & abdicamus. Nam qui & semper peccare vult, & quasi semper eleemosynam largiri frustra pretium tribuit: quia non redimit animam quam a vitiis non compescit. Pretium enim redemptionis dare, est opus bonum præueniente nos gratia reddere. Non videbit interitum cum viderit sapientes moriẽtes. Iustorũ aduersarii quos visibiliter emori conspiciunt, inuisibiliter viuere posse non credunt, atque eo reatum infidelitatis suæ cumulant, quod visa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur violenti quiq; inde deterius deficiunt, vnde contra vitã innocentium exterius conualescunt, tantoq; illos intima veritas a se foras eiicit, quanto eos contra suos temporaliter quod volunt posse permittit.

Quisquis itaque bonorum vitam persequitur, tunc peiore vltione damnatur, cum nulla ei aduersitate resistitur, & tunc fortioris iræ periculis subiacet, cum prospere peragit, quod nequiter concupiscit: quia videlicet vindicta superni iudicis ad futura supplicia seruando deserit, cui hic in malo obuiare contempsit.

In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 25.

Confitebitur tibi cum bene feceris ei. Sciendum est quod arrogantes viri tunc diuinæ iustitiæ rectitudinē laudant, cum se ad gaudium incolumitas subleuat, & alios flagella castigant, cum se conspiciunt rerum prosperitate perfrui, alios aduersitate fatigari. Nam dum peruerse agunt, sed tamen se rectos arbitrantur, hoc quod sibi prospera suppetunt, debere suis meritis credunt, eoq; colligunt quod Deus iniuste non iudicat, quod quasi iustos se aduersitas nulla contristat. Sed si eorum vitam quamlibet breuiter uis supernæ correptionis attigerit, pulsati protinus consilium diuini examinis increpant, quod paulo ante incolumes admirando præferebant, iustumq; esse iudicium quod suis moribus aduersatur negant, & de diuina æquitate disputant, ad resultationis verba prosiliunt, & correpti quia deliquerint, grauius delinquunt. Recte ergo per psalmistam contra peccatoris confessionem dicitur. Confitebitur tibi cum benefeceris ei. Despecta quippe vox confessionis est, quam format iucunditas prosperitatis. Sola autem confessio habet magni meritum ponderis, quam a veritatis rectitudine nequaquam separat vis doloris, quam vsq; ad iudicium vocis non exacuit aduersitas cordis.

109 In exposit. beati Iob lib. xv. cap 15.

Aduocauit cœlum desursum, & terram vt discernat populum suum. Cœlos sursum aduocat, cum hi qui sua omnia relinquentes conuersationem cœlestis vitæ tenuerunt, ad consedendum in iudicio conuocantur, atque cum eo iudices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cum ii qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cœlestia quam terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur, hospes eram & collegistis me, nudus & operuistis me.

110 De institututione prædicantium.

In expositione beati Iob lib. xix. cap. 6.

Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Lex est ipsis prædicatoribus po-

sita, vt viuendo impleant, quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur. hinc enim per psalmistam dicitur. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Sermones etenim domini post se prædicator proiicit, cum hoc quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis eius alter obediat, dum ipse respuit opere quod prædicat voce, dissimulat audire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Regnum cœlorum videlicet præsentem Ecclesiam appellat. de qua scriptum est. Et colligent de regno eius omnia scandala. In superno etenim regno scandala, quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo soluit opere, & sic docet voce, in isto regno cœlorum erit minimus, in illo nec minimus.

111 In exposit. beati Iob lib. xi. cap. 28.

ECCE enim in iniquitatibus conceptus sum. Is qui per se solus est mundus, mundare præualet immunda. homo enim incorruptibili carne viuens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirum eas traxit ab origine. Ipsa quippe delectatio carnis eius conceptio immunditia est: vnde nunc per psalmistam dicitur. Ecce.n. in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea. Hinc est ergo quod plerunque tentatur & nolens. Hinc est quod immunda quædam in mente patitur, quamuis ex iudicio reluctetur, quia conceptus de immundicia dum ad mundiciam tendit, hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus atque immundiciam cogitationis euicerit, nequaquam sibi suam mundiciam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo iam ad locum munditiæ mente peruenit, conceptionis suæ viam respiciat per quam venit, atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet mundiciam viuendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi.

112 In pastoralis cur. iii. part. cap. 31.

COR contritum & humiliatum Deus non despiciet. Quisquis enim peccata plangit nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare

115 In expositione beati Iob lib. iiii. cap. 33. 34. & 35.

Ecce elongaui fugiens & mansi in solitudine. Fugiens se elongat qui a turba desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se subleuat. Manet vero in solitudine qui perseuerat in remota mentis intentione. Omnes enim qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumq; desideriorum turbas extra se excitant, prostratã mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius namque iuri se luxuriæ subdit, atq; ante mentis oculos stemmata turpium perpetrationum fingit, & cum effectus non tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quæritur, & concussus eneruiter animus hinc inde & solicitus & cæcatus; occasionem nequissimæ expletionis rimatur. Mens itaque hæc quasi quendam populum patitur, quæ insolenti cogitationum tumultu vastatur. Alius iræ se dominio strauit. Et quid in corde nisi iurgia etiam quæ desunt peragit? hic sæpe præsentes non videt, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert & recipit, receptis autem durius respondet, & cũ qui obuiet nullus assistit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quem pondus vehemens inflammatæ cogitationis premit. Alius iuri se auaritiæ tradidit, & fastidiens propria, aliena concupiscit: hic plerunque concupita adipisci non valens, dies quidem in otium, noctes vero in cogitationem versat. Torpet ab vtili opere, quia fatigatur illicita cogitatione, consilia multiplicat, & sinum mentis cogitationum inuentionibus latius expandit; peruenire ad concupita satagit, atque ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus quærit. Qui mox vt in causa aliquid subtile inuenisse se æstimat, iam se obtinuisse quod concupierat exultat. Iam quid etiam adeptæ rei adiungat excogitat, atque vt in meliore statu debeat excoli, pertractat. Quam quia iam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit, mox insidias inuidentium considerat, & quid contra se iurgii moueatur pensat, & exquirit quid respõdeat. Et cum rem nullam teneat iam in defensione rei quam appetit, vacuus litigator elaborat. Quamuis ergo nil de concupita receperit, habet tamen in corde iam fructum concupiscentiæ, laborem rixæ. Graui itaque populo premitur, qui instigantis auaritiæ tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbiæ subiicit, & cor miserum dum contra homines erigit, vitio substernit, honorum sublimium infulas appetit, exaltari suc-

cessibus exquirit, totumque quod esse desiderat sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit. Iam quasi tribunali præsidet iam sibi parere obsequia subiectorum videt, iam cæteris eminet, iam mala aliis irrogat, aliis quæ irrogauerũt, recompensat Iam apud semetipsum stipatus cuneis in publicum procedit, iam quibus obsequiis fulciatur conspicit. Qui tamen hæc cogitans solus repetit, iam alia conculcat, alia subleuat, iam de conculcatis satisfacit odiis, iam de subleuatis recipit fauores. Qui igitur tot fantasmata cordi imprimit, quid iste aliud quam somnium vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas quas fingit tolerat, nimirum intrinsecus natas ex desideriis turbas portat. Alius iam illicita refugit, sed tamen bonis mundi carere pertimescit. Concessa tenere appetit, videri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops in domo sit, ne despectus in publico, exquirit quid sibi sufficiat, quid necessitas subiectorum petat, atque vt sufficienter iura patronatus subditis expleat, patronos quærit, quibus ipse famuletur. Sed his dum familiariter iungitur, eorum proculdubio causis implicatur. Quibus sæpe consentit in illicitis, & mala quæ pro semetipso non appetit, committit propter aliena, quæ non derelinquit. Nam sæpe dũ honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud maiores personas approbat, quæ iam per proprium iudicium damnat, is dum solicite cogitat, quid patronis debeat, quid subiectis, quid sibi augeat, quid affectibus prosit? quasi tanta frequentia turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur. At contra sancti viri qui nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus a cubili cordis manu sanctæ considerationis eiiciunt. Et quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solã namque æternam patriam appetunt, & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur: vnde nunc recte per prophetam dicitur: Elongaui fugiens & mansi in solitudine. In solitudine quippe manere, est a secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere, & vna intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos a se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat. Vnam petii a domino hanc requiram, vt inhabitem in domo domini. A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat, vbi eo tutius nil extraneum conspiceret, quo incompetens nil amaret. A tumultu rerum temporalium magnum quendam secessum petierat quietam men

tem, in qua tanto verius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inueniret.

116 In exposit. beati Iob lib.xxxiiii. cap.3.

PRæcipita domine & diuide linguas eorum. Sicut perniciosum est si vnitas desit bonis: ita perniciosior si nõ desit malis. Reproborũ quippe vnitas bonorũ vitam tanto durius impetit, quãto se ei ꝑ collectionem durior opponit. Hanc vnitatem reproborum perniciosam sibi Paulus conspexerat, cum in medio Saducæorum, pharisæorumq; deprehensus dicebat. De spe & resurrectione mortuorũ ego iudicor, qua nimirum voce percussa protinus contra se vicissim audientium turba dissiluit. Cumq; in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur, Paulo via ereptionis aperitur: quia quem turba persequentium vnita constrinxerat, diuisa relaxabat. Eripiuntur enim iusti, dum diuiduntur iniusti, & electorum vota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiam maris rubri scissione signatur. Dum enim in duas partes vnda diuiditur, ab electo populo ad terram repromissionis tenditur: quia dum malorum vnitas scinditur, bonæ mentes ad hoc quod appetunt perducuntur. Si malorum vnitas noxia nõ fuisset, nequaquã diuina prouidentia superbientiũ linguas in tanta diuersitate dissipasset. Hanc ergo vnitatem reproborum contra electos propheta considerans de sanctæ Ecclesiæ hostibus dicit. Præcipita domine, & diuide linguas eorum.

117 In exposit. beati Iob lib.xviii.cap 7.

DEscendant in infernum viuentes. Ad maioris culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet, & scire quod sequi debeant, & sequi nolle quod sciunt. De his ergo per psalmistam dicitur. Descendant in infernum viuentes. Viui sunt qui sentiunt, quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nescientibus poni solent. Viuentes ergo est in infernum descendere, scienter sentienterq; peccare. Dum enim viui quæ circa illos aguntur, sciunt & sentiunt, mortui autem sentire nihil possunt, mortui in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent. Cum vero sciunt mala & tamen faciunt iniquitates, in infernum viuentes miseri sentientesq; descendunt.

118 In exposit. beati Iob lib.v.cap.28.

VIRI sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Dies dimidiare, est tempus vitæ malæ in voluptatibus ductum ad pœnitentiæ lamenta diuidere, atq; hoc ad bonum vsum partiendo reparare. Sed iniqui

dies suos nequaquam dimidiant, quia peruersam mentem nec inext remo tpe immutant. Quo contra bene Paulus admonet, dicens. Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Tempus quippe redimimus, quando anteactam vitam, quam lasciuiendo perdidimus flendo reparamus.

119 In exposit. beati Iob lib. i cap. 38.

IPSI calcaneum meum obseruabunt. Quia enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc; nisi terminus signatur actionis? Siue ergo maligni spiritus seu praui quique homines, illorum sequaces superbiæ calcaneum obseruant, cum actionis bonæ finem vitiare desiderant.

120

FILII hominum dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum gladius acutus. Saluum faciet de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Ipse quippe iste pauper est, de quo per Paulum dicitur. Propter vos egenus factus est, cum diues esset. Et quia Iudæi accusando dominum tradiderunt, quem traditũ gentiles occiderunt, potest per oris gladium accusantium Hebræorum lingua signari, de quibus per psalmistam dicitur. Filii hominum dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum machera acuta. qui euangelio etiam teste clamauerunt, crucifige, crucifige. Per violenti vero manu, ipsa crucifigens gentilitas exprimitur, quæ in redemptoris mortem Hebræorum voces opere impleuit. Deus itaque hunc pauperem, & de violenti manu, & de oris gladio saluum fecit: quia videlicet redemptor noster, & vires gentilium, & linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit, sed ex diuinitatis suæ potentia resurgendo superauit.

121 In exposit. beati Iob lib 9 cap. 46.

SVPER eos cecidit ignis, & non viderunt solem. Ignis super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorat, a visione veri luminis cæcat, vt & foras eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret, quatinus qui auctori suo corpore & corde deliquerunt, simul corpore & corde puniantur, & vtrobique pœnas sentiant, qui dum hic viuerent prauis suis delectationibus ex vtroq; seruiebant.

122 In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 13.

Lætabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. Plerique dum alienum interitum conspiciunt reuocantur ad cor, vt recogitent suum. Et vnde alius ad tormenta ducitur, a tormento non inde alius liberatur. Conspicit namque in aliena pœna quid timeat, & dum delinquentem sic percussum aspicit, dissoluta sua

opera iustitiæ vigore constringit. Sicq; fit, vt qui iniquus viuens multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens a culpa reuocet terrore tormenti. Manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In peccatorum morientium sanguine iusti lauant manus, quia dum eorum pœna conspicitur; conspicientis vita mundatur.

123 In exposit. euangel. homil. xix.

ADiutor meus tibi psallam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus mia mea. Perpendens propheta in quibus laboribus humana sit vita constituta, Deum appellat adiutorem. Et quia a tribulatione præsenti in requiem æternã nos suscipit, appellat etiam susceptorem. Sed considerans quod mala nostra aspicit & portat, culpas nostras tolerat, tamen nos per pœnitentiam ad præmia reseruat, noluit Deum misericordem dicere, sed hunc ipsam misericordiã vocauit, dicens. Deus meus misericordia mea. Vnde reuocanda sunt a nobis ante oculos nostros mala quæ fecimus, pensandum ex quanta Dei benignitate toleramur. Consideremus quæ sunt pietatis eius viscera, vt non solum culpas indulgeat, sed cœleste regnum pœnitentibus etiam post culpas promittat, atque ex omnibus medullis cordis dicamus singuli, dicamus omnes. Deus meus misericordia mea.

124 In exposit. Ezech. homil. 10.

COmmouisti terram & conturbasti eam, sana contritiones eius, quia commota est. Terra quippe commota & turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, & ad pœnitentiæ lamenta perductus. Peccanti enim homini dictum est. Terra es, & in terram ibis. Exoret ergo vt sanetur contritio terræ, quia mota est, quatinus peccator qui de culpis suis affligitur, de cœlestis misericordiæ gaudio consoletur.

125 In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 28.

OStendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus. Quid hoc loco per arcum, nisi dies extremi iudicii designatur? In arcu enim quanto longius trahitur corda, tãto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirũ sic extremi iudicii dies quãto longius differtur vt veniat, tanto cũ veneri de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diuersis nunc cladibus percutimur, vt hic correcti paratiores inueniri valeamus. Vnde illic præmissum est. Ostendisti populo tuo dura. Flagella videlicet seculi, quæ sequuturum grauius iudicii diem præcurrunt. Potasti nos vino compunctionis, vt terrena gaudia in lachrymis verterentur. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus. ac si diceret.

hoc tempus misericordiæ est, illud tempus iudicii erit. Per ista ergo huius temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens iudicas, qui sic districte modo percutis quando parcis.

126 In exposit. euang. homil. 7.

IN Idumæã extendam calciamentum meum. Quid per Idumæã, nisi gentilitas? & quid per calciamentum, nisi assumpta mortalitas designatur? In Idumæã ergo dominus calciamentum se extendere asserit, quia dum per carnem gentibus innotuit, quasi calciata ad nos diuinitas venit. Quis ergo nesciat quod calciamenta ex mortuis animalibus fiunt? In carne ergo dominus veniens quasi calciatus apparuit, qui in diuinitate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit.

127 In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 21.

MElior est misericordia tua super vitam. Ad abluendam culpam quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foueat, & non iustitia recte iudicantis premat: vnde bene per psalmistam dicitur. Melior est misericordia tua super vitam: quia quamlibet quis videatur innocens, apud districtum iudicem nostra nos vita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat.

128 In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 11.

Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Adeps pinguedinis animam replet, cum hanc contra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refouet.

129 In comment. Ezechiel. homil. 10.

Riuos eius inebrians multiplica generationes eius, in stillicidiis suis lætabitur cum exorietur. Riui quippe Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui terram nostri cordis infunduut. Sed cum inebriantur riui generationes Ecclesiæ multiplicantur, quia cum vberiorem gratiam spiritus prædicatores accipiunt, fidelium numerus augetur: quæ sancta Ecclesia in suis stillicidiis lætatur. In stillicidio etenim aqua de tecto in terrã cadit, quæ de cœlo ceciderat in tectum. Tectum vero Ecclesiæ sanctæ sancti prædicatores sunt, qui nos intercedendo & admonitionibus muniendo protegunt. Sed quia illorum cor diuinitus in prædicatione infunditur, quasi aqua de cœlo venit in tectum. Quia vero nos eorum verbis irrigamur, quasi aqua de tecto defluit in terram. Sancta itaque Ecclesia dum exoritur in stillicidiis suis lætatur, quia cum in fide & bonis operibus nascitur, ea quæ accepit dona considerat, in verbis prædicantium exultat. Quia ergo auditoribus ad meliora surgentibus, eorum quoque prædicatoribus gratia multiplicatur.

130 De perficienda beatitudine. In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 22.

BEnedices coronæ anni benignitatis tuæ. Quasi corona anni benedicitur cum finito laboris tempore virtutum remuneratio confertur.

131 In exposit. euang. homil. 20.

ET conualles abundabunt frumento. A montibus namque aquæ dilabuntur, quia superbas mentes veritatis doctrina deserit. Sed fontes in conuallibus surgunt, quia mentes humilium verbum prædicationis accipiunt. Iam videmus, iam conualles frumento abundare conspicimus, quia illorum ora pabulo veritatis impleta sunt, qui mites ac simplices huic mundo despicabiles esse videbantur.

132 In exposit. euang. homil. 4.

VEnite & videte opera domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum. Sciendum valde est, vt in omni quod agimus omnipotentis domini super nos consilia occulta timeamus, ne dum mens nostra exterius fusa a sua se voluntate non reuocat, intus contra eam iudex terribiliter aduersa disponat. Quod bene psalmista intuens ait. Venite & videte opera domini quam terribilis in consiliis super filios hominum. Vidit namque quod alius misericorditer vocatur, alius iustitia exigente repellitur. Et quia alia parcendo alia dominus irascendo disponit, expauit quod penetrare non potuit, & quem non solum inuestigabilem in sententiis suis, sed etiam inflexibilem vidit, terribilem in consiliis esse memorauit.

133 In exposit. beati Iob lib. xxix. cap. 28.

BEnedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eũ omnes fines terræ. Dauid vt auctorem omnium Deum trinitatem ostẽderet, dixit. Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Ac ne tertio Deum nominans tres deos dixisse putaretur, ilico vnitatem eiusdem trinitatis insinuans addidit. Et metuant eum omnes fines terræ. Qui enim non eos sed eum subdidit, vnum tria quæ dixerat intimauit. vnde Esaias cum laudem de vnitate trinitatis aperiret, Seraphin voces exprimens ait. Sanctus, sanctus, sanctus, ac ne tertio sanctum nominans vnitatem diuinæ substantiæ scindere videretur, adiunxit, dominus Deus sabaoth. Qui ergo non domini dii, sed dominus Deus addidit, vnum existere, quod tertio sanctum vocauerat, indicauit. hinc est quod Paulus vt operationem sanctæ trinitatis ostenderet, ait. Ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, atque vt vnitatem eiusdem trinitatis intimaret, protinus addidit. Ipsi honor & gloria in secula seculorum. Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit. Vnum naturaliter, tria

ſecundum perſonas innotuit, quod ſuperius tertium id ipſum dixit.

134 In expoſit. Iob. lib. xix. cap. 3.

ITER facite ei qui aſcendit ſuper occaſum. Super occaſum namque dominus aſcendit, quia vnde in paſſione occubuit, inde maiorem ſuam gloriam reſurgendo manifeſtauit. Super occaſum videlicet aſcendit qui mortem quam pertulit reſurgendo calcauit. Ait ergo. Qui aſcendit ſuper occaſum iter facite ei, id eſt reſurgenti domino in veſtris cordibus per fidem præbete viam. Et itaque qui aſcendit ſuper occaſum iter facimus, cum eius gloriam fidelibus mentibus prædicamus, vt eas & ipſe poſt veniens per amoris ſui præſentiam illuſtret. hinc Ioanni per ſpiritum dicitur. Præibis ante faciem domini parare vias eius. Quiſquis etenim prædicando a ſordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti ſapientiæ viam præparat.

135 In comment. Ezechi. homil. xi.

Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in ſpecie auri. Cleros latina lingua ſortes dicimus. Dormire autem noſtrum, eſt a praua actione quieſcere. Et quia electi quiq; a peruerſorũ operũ ſe inquietudinibus compeſcunt, nimirum inter medios cleros dormiũt: quoniam temporalia & æterna præmia deſiderando a peruerſis actibus quieſcunt. Mente quippe ad ſumma euolãt, vnde & pennæ vocatæ ſunt. Quæ bene pennæ columbæ deargentatæ eſſe memorantur. Columba vero deargentata ſancta Eccleſia eſt, quæ aperte prædicationis luce reſplendet. Sed hæc columba in pennis quidẽ deargentata eſt, ſed poſteriora dorſi eius in auri ſpecie refulgent, quia ſancta Eccleſia in modũ argẽti per prædicãtium linguas clara eſt, in illa remuneratione quæ ſequitur, non iam argenti, ſed auri fulgore decoratur. Ad illa quippe inuiſibilia bona perueniens, ad illa cœleſtia dona pertingens, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, iam prædicationis eloquio non indigebit, ſed ſola auri ſpecie in poſterioribus pulchra eſt, quia in eo quod poſt accipiet, ſolo reſplẽdet fulgore claritatis.

136 In expoſit. euangel. homil. xxix.

Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quid his prophetæ verbis, niſi aſcenſio dominica declaratur? Aſcendens quippe in altum captiuam duxit captiuitatem, quia corruptionem noſtram virtute ſuæ incorruptionis abſorbuit. Dedit vero dona hominibus, quia miſſo deſuper ſpiritu, alii ſermonem ſapientiæ, alii ſermonem ſcientiæ, alii gratiam virtutum, alii gratiam curationũ, alii genera linguarum, alii interpretationem ſermonum tribuit. Dedit

Dedit ergo dona hominibus, dum per huius spiritus gratiam eorum in mundo virtus excreuit.

137 In exposit. beati Iob lib. xi. cap. 7.

Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Quid hoc loco canum nomine, nisi sancti doctores vocantur, qui fidelium in sancta Ecclesia custodes extiterunt. Qui dum pro domino suo diurnis nocturnisque vigiliis intenti clamauerunt, magnos, vt ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus reuocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canum Ecclesiæ ex inimicis prodit: quia conuersos gentiles dominus etiam prædicatores facit. vnde Iudæorum tarditas qui pro domino loqui noluerunt, increpante propheta reprehenditur, qui ait. Canes muti non valentes latrare.

138 In comment. euang. homl. 40.

Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Nonnunquam solent in sacro eloquio per canes prædicatores intelligi. Canum etenim lingua vulnus dum lingit curat: quia & doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt. Et quia nos loquendo a peccatis eripiunt, quasi tangendo vulnera ad salutem reducunt. Quia enim canum nomine prædicatorum lingua signatur a domino per psalmistam dicitur. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Ex Iudæis quippe infidelibus sancti prædicatores electi sunt, qui in assertione veritatis contra fures latronesque venientes magnos pro domino, vt ita dicam, latratus dederunt. Quo contra de quorundam reprobatione dicitur. Canes muti non valentes latrare.

139 In exposit. beati Iob lib. xvi cap.

VISI sunt gressus tui Deus. Quasi quidam namque gressus Dei sunt ipsæ quas cernimus operationes eius, quibus bonus quisque malusque regitur, quibus iusti iniustique suis ordinibus disponuntur, quibus & subiectus quisque ad meliora quotidie ducitur, & aduersus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirum propheta gressibus dicebat. Visi sunt gressus tui Deus. Nos itaque cum virtutem longanimitatis atque pietatis eius intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quam gressuum eius vestigia sequimur, quia extrema quædam operationis imitamur? Visi sunt gressus tui Deus, ingressus Dei mei regis qui est in sancto eius. Quia inordinatos motus animi, diuinorum iudiciorum memoria, in se reprimi conspicit, quasi deambulantis in se gressus domini vidit.

ctis difficultatibus opera bona perficit, quæ concupiscit. Dauid propheta conclusionem angustioris aspexerat, cum dicebat. Saluam fecisti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manibus inimici. Latissime autem saluatum se nouerat, cum subderet, dicens. Statuisti in loco spatioso pedes meos. In spatioso quippe loco pedes stabiliti sunt, quando ad congruentia bona tendimus, & nulla difficultate præpedimur. Quasi enim per latum locum, quo volumus, pergimus, quia nullis obiectis difficultatibus angustamur.

143 In exposit. beati Iob lib. xxvi. cap. 15.

PRopter inimicos meos eripe me. Plerunque accidit vt iusti in tribulatione deprehensi, supernum solatium etiam temporaliter percipiunt, quod tamen non temporaliter implorant. Saluari enim non propter se, sed pro aduersariorum salute concupiscunt, vt dum illos omnipotens Deus ab immensis periculis facto quodam miraculo liberat, virtutem suam ipsis etiam persecutoribus innotescat, atque inde aduersarios ad æternitatem redimat, vnde suos temporaliter saluat. hinc est quod psalmista vocem martyrum suscipiens, ait. Propter inimicos meos eripe me. ac si diceret. Propter me quidem eripi de temporalibus tribulationibus non appeto, sed tamen eripi propter aduersarios concupisco: vt dum mea vita saluari mirabiliter cernitur, ipso miraculorum visu inimicorum duritia conuertatur. Sicut enim sæpe dominus suorum vitam temporaliter pro inimicorum conuersione eripit: ita sæpe suorum voces propter damnationem persequentium nō exaudit, vt videlicet inde reatum suum cumulent, vnde præualuisse se nequiter gaudent. Nam qui inuisibilia despiciunt, moueri nonnunquam visibilibus miraculis possunt. Sed idcirco cum iustis plerunque nihil mirum visibiliter agitur: quia eorum aduersarii illuminari visibiliter non merentur.

144 In exposit. beati Iob lib. xvii. cap. 2.

COnsolantem me quæsiui & non inueni. Tunc solum quippe sancta Ecclesia consolantem inuenit, cum ex ea morte quam vir eius pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit.

145 In exposit. beati Iob lib. xxv. cap. 23. &
eod. past. cur. pri. part. cap. 2.

OBscurentur oculi eorū ne videant, & dorsum eorū semper incurua. Hoc a propheta de reprobis pronuntiandi studio, non aūt maledicētis dicitur voto. Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, prouidendi itineris officium suscipiunt. Quibus hi nimirum qui subse-

quenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cum lumen scientiæ perdunt, qui preeunt profecto cuncti ad portanda peccatorum onera curuantur, qui sequuntur. ait ergo. Obscurentur oculi eorũ ne videant, & dorsum eorum semper incurua. ac si dicat. Qui humanæ vitæ actionibus quasi præuidendis itineribus præsunt, veritatis lucem non habeant, vt & qui sequuntur subditi iniquitatum suarum oneribus incuruati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum proculdubio in Iudæa nouimus, cum in ipso nostri redemptoris aduentu pharisæorum turba atque sacerdotum a vero lumine mentis oculos clausit, & per præpositorum exempla gradiens, in infidelitatis tenebris populus errauit.

146 In comment. Ezechiel. homil. xi. lib. 1.

Confundantur statim erubescentes, qui dicunt mihi euge euge. Adulatio etenim si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur, & paulisper demulcet animum, vt a rigore suæ rectitudinis emollescat in delectatione sermonis, sed ne crescere debeat, statim est sine mora ferienda.

147 In exposit. beati Iob lib. xx. cap. 12.

Inimici eius terram lingent. Libet intueri hoc quod per psalmistam dictum est. Inimici eius terram lingent. Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suæ seruientium: vnum videlicet quod semper per auaritiam blandimentis vtitur linguæ: aliud vero quod aperta vi intendit rapinæ. Nam rodimus cum aliquid exterius forti adnisu atterimus: lambimur enim quando hoc quod edi facile non potest, impressa linguæ lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei praue viuentes, qui aliena appetunt, sed etiam ea quæ appetunt, rapere nequaquam possunt: blandis autem sermonibus & quasi mollitia dulcedinis concupita abstrahere conantur, quid aliud quam terram lingunt? quia terrena quæque quæ virtute nequeunt auferre, mollitie linguæ moliuntur. Qui vero in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, & concupiscentes aliena blandiri quidem ex fraude despiciunt: quia etiam iniusto robore possunt implere quod nolunt, hi quoque quod appetunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut adnisu dentium demoliuntur.

148 In exposit. beati Iob lib. vi cap. 3.

Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei: quia zelaui in peccatoribus pacem peccatorum videns. Cum malos florere infirmi conspiciunt, trepidant, & apud semetipsos peccantium prosperitate turbati, intus in gressibus mentis nutant. Ho-

rum ergo speciem sumpsit psalmista, cum diceret. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei: quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Cum vero eorum gloriam fortes aspiciunt, protinus quae post gloriam poena sequatur attendunt, & alta intus cogitatione despiciunt, hoc quod superbi foras fastu vacuae inflationis intumescunt. vnde & de hoc perfectorũ despectu per beatum Iob dicitur. Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est eius gloriam ex considerata damnatione iudicare: quia eo atrocius in tormentis obruitur, quo altius in peccatis eleuatur: quia cum transit quod extollitur, permanet quod punitur: qui honoratur in via in peruentione damnabitur, & quasi per amoena prata ad carcerem peruenit, qui per vitae praesentis prospera ad interitum tendit.

149 In past. cur. iii. part. cap. 27.

DEiecisti eos, dum alleuarentur. Reprobi cum recta opera diuinis operibus non rependunt cum totos se hic deserunt, affluentibus prosperitatibus dimittunt, vnde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. hinc est quod in inferni cruciatu diuiti dicitur. Recipisti bona in vita tua. Idcirco enim bona hic recipit malus, vt illic plenius mala reciperet: quia hic fuerat nec per bona conuersus.

150 In exposit. beati Iob lib. xxxii. cap 7.

NON ergo ait, deiecisti eos postquam eleuati sunt, sed cum alleuarentur: quia hoc ipsum fit superbis interius deiici, quod eis falsa contingit gloria exterius eleuari. Ordinanti enim diuino iudicio, non eis hic aliud culpa est, atque aliud poena, sed sua illis in poenam vertitur culpa, vt eleuatis fastu superbiae hoc ipsum fit vere intus cadere, quod foris ostenditur profecisse.

151 In exposit. beati Iob lib. xxxiii. cap. 13.

TV dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluuios Ethan. Ethan interpretatur fortis. Et quis est hic fortis nisi de quo per euangelium veritas dicit. Nemo potest vasa fortis ingressus domum deripere, nisi prius alliget fortem? Fontes itaque & torrentes dominus dirupit, dũ in apostolorum suorum cordibus fluenta veritatis aperuit. De quibus rursum per prophetam alium dicitur. Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Ad eorum quippe doctrinam sitientes pergimus, vt veritate plenas cordium nostrorum lagunculas reportemus. Sed emanantibus suis fontibus Ethan fluuios exiccauit, dum doctrinam fortis & maligni spiritus ostenso radio suae veritatis arefecit.

152 In cod. past. cur. iii. part. cap. 31.

DIXI iniquis, nolite inique agere : & delinquentibus nolite exaltare cornu. Cornu delinquentes exaltant, si nequaquam se ad pœnitentiam ex cognitione suæ iniquitatis humiliant. hinc rursum dicitur. Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Quisquis enim peccata plangit nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Quisquis vero peccata iam deserit, nec tamen plangit, iam quidem humiliat, sed tamen conterere cor recusat.

153 In exposit. beati Iob lib. xxvii. cap. 6. & 7.

Illuminans tum mirabiliter a montibus æternis. Qui orientem solem cõtemplari nõ valet, irradiatos mõtes aspicit, & quia sol ortus sit deprehendit. Ex æternis montibus nos Deus illuminat : quia per admiratã vitam patrum præcedentium, radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio deuotionis dominicæ caritatis accendimur, sed in hac deuotione atque claritate melius horum montium contemplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? quid carius Ioanne? Ille per deuotionem fluida maris dorsa calcare non timuit : iste per amorem in ipso auctoris nostri pectore requieuit, & qui ad corporalis cœnæ refectionem venerat, spirituale pabulum de sinu redemptoris sumpsit. Sed quia signari per montes præcedentium patrum vitam diximus, necesse est vt adhuc ad medium etiam superiorum patrum exempla deducamus. Ecce cum præceptis celestibus subdi per obedientiam cupimus, consideratis antiquorum patrum vestigiis iuuamur. Quid enim Abraam obedientius, qui ad vnam vocem dominicam cognatos, & patriam deserit, & pro adipiscenda æterna hæreditate ipsum ferire non trepidat, quem senex iam & pœnæ moriturus acceperat hæredem? Cum patientiæ apprehendere virtutem conamur, præcedentium exempla conspicimus. Quid enim Isaac patientius, qui ligna portat, de holocausto interrogat, atque post paululum ligatur, & non loquitur: aræ superponitur, & non reluctatur? Quid ergo isto viro dici patientius potest? qui quasi ad solatium ducitur, & requirit, ad feriendum ligatur & conticescit; & oblaturus holocaustũ interrogat, offerendus in holocaustum tacet. Cũ accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informamur. Quid enim Iacob laboriosius, qui apud Laban tam longo tempore propinquus iure cognationis opera exercuit seruitutis, & vicem obsecutus est famuli, vt perfrueretur præmiis hæredis? Cum arcem continentiæ & castitatis ascendere nitimur, exemplis præcedentium subleuamur. Quid enim Ioseph castius, qui ad desiderium petu-

lantis dominæ iugo luxuriæ premi non potuit etiam captiuus? Et qui dem hominibus seruus extitit, sed contra dominantem nequitiam, & in seruitio liber fuit. Cum mansuetudine repleri concupiscimus, præcedentium exemplis adiuuamur. Quid enim Moyse mansuetius, qui cõmissi sibi populi seditionem tolerat, & tamen irascẽtem dominum pro suis persecutoribus rogat, seq; pro illis diuino furori obiicit: quia in sancto eius pectore etiam ex persecutione caritas ignescit? Cum contra aduersa mundi firmare mentis constantiam nitimur, præcedentium consideratione fulcimur. Quid enim Iosue constantius, qui ad explorandam qualitatem gentium missus, nec proceritatis magnitudinem, nec numerositatis multitudinem expauit? vnde & easdem gentes quas explorando non timuit, etiam præliando prostrauit. Cum benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium exemplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regendi populi deiectus, successorem sibi humiliter requirit, inuentumq; vngit in regem, vnctum mox tolerat persecutorem? a quo ne moriatur trepidat, & tamen ne ei dominus irascatur rogat. Ipse quippe cum mitteretur, ait. Audiet Saul, & interficiet me. & ei per semetipsam veritas dicit. Vsque quo tu luges Saulem, cum ego abiecerim eum? Quid ergo isto viro dici benignius potest, qui & hunc nõ vult diuinitus percuti, a quo formidat occidi? Cum ad pietatis atque humilitatis celsitudinem tendimus, præcedentium exemplis leuamur. Quid enim Dauid misericordius, quid humilius dici potest, qui a rege reprobo pro victoriis contumelias recipit, qui de manu hostili Israeliticam gentem fortis eripuit, & tamen ne ipse moriatur, quasi debilis fugit? qui & se electum diuino iudicio, & persecutorem suum reprobum agnoscit, & tamen eidem persecutori suo crebræ satisfactionis humilitate se subiicit. Qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, & vno eodemq; tempore, quia occidendi potestatem habuerit, ostentat, & ne occidatur rogat. hinc est quod de prædicatoribus per prophetam dicitur. Qui sunt isti qui vt nubes volant? In cunctis ergo quæ spiritualiter appetimus, exemplis præcedentibus informamur. More enim nubium extensa super nos patrum vita tegimur, vt ad fructum fœcundi germinis infundamur, & quasi intuentes cœlum, prius nubes aspicimus; quia ante bonorum facta admirando cernimus, & post illa quæ sunt cœlestia expetendo penetramus.

154 In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 9. & 10.

Tvrbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis. Vt in sua manu diuites post mortem quicquam inueniant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum manibus ponant: Facite inquit vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula. Diues ergo cum dormierit, nihil in manibus suis inuenerit. Res ergo suas cum moreretur secum tolleret, si ad petentis vocem cum viueret sibi tulisset. Nam terrena omnia, quæ seruando amittimus, largiendo seruamus: patrimoniumq; nostrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriendo deserimus, aut ille nos viuentes quasi deserunt pereundo. Agendum ergo nobis est, vt res absolute perituras in non pereuntem cogamus transire mercedem. Dormit namque diues, inuenit nihil, nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamuis hic omnia pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseq; super cæteros extollat, glorietur se habere, quod proximus non habet. Veniet quandoque tempus vt euigilet, & tunc cognoscat, quam vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti inopi, vt se per somnium diuitem videat, atque ex eis rebus animum extollat, lætetur se habere quod non habuit, iamque dedignari quærat, a quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente euigilans euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustiis premitur, & eo peius quo ad tempus breuissimum vel vacue diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument, bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites, sed paupertatem suam euigilantes inueniunt: quia nihil secum ad illud iudicium quod permanet ferunt, & quantum nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum grauius ingemiscunt. Qui teste sapientia damnationis suæ tempore dicturi referuntur. Quid nobis profuit superbia, & diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius percurrens. Vilia ergo & fugitiua fuisse quæ tenuerãt, iam amissa cognoscunt. Quæ quamdiu aderant, stultis eorum cordibus & magna & mansura videbantur. Sero diues aperuit oculos: quando Lazarum requiescentem vidit, quem iacentem ante ianuam videre contempsit. Intellexit ibi quod hic facere noluit, & in damnatione

sua cognoscere compulsus est, quid fuit, quod perdidit: quando indigentem proximum non agnouit. Cum enim corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in vera cognitione, & cum carne moritur, eius anima videre cogitur, quod prouidere contempsit. Tunc esse conspicit quod timebat, tunc se vacuam inuenit, quæ plena rebus præ cæteris hominibus se esse lætabatur.

155 In exposit. beati Iob lib. xxxi. cap. 18.

Dormitauerunt qui ascenderunt equos. Equi nomine dignitas temporalis accipitur propheta attestante, qui ait. Dormitauerunt qui ascenderunt equos, id est in morte animæ mentis oculos à veritatis luce clauserunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt.

156 In exposit. beati Iob lib. xxxiii. cap.

Eripe me de luto vt non inhæream Luto inhærere, est sordidis desideriis concupiscentiæ carnalis inquinari.

157 De perfectorum intra Ecclesiam desideriis.

In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 17.

Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum. Sancti viri ad animum suum ex præsenti vita nullius gratiæ consolationem admittunt. Nam plerunque huius seculi diuites, solent mentis tædio affecti, bona temporaliter accepta conspicere, & tristitiam delinire. Cum enim mœrore quodam tangi se sentiunt, equos aspiciunt, auri argentiq; sui vascula contemplantur, prædia circumeunt. Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortũ animæ mœrorem vincunt. vnde eis & in euangelio veritas dicit. Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Sed sanctus vir qui hoc luget, qui ab æternis gaudiis cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens. Renuit consolari anima mea. ac si aperte dicat. Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tanquam si nos audientes ista diceremus, quid igitur quæris qui consolari in his quæ mundi sunt renuis? ilico adiecit. Memor fui Dei, & delectatus sum. ac si aperte dicat. Terrenarum rerum me nec abundãtia refouet, auctoris autem mei quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat.

158 De incrementis profectuũ. *In expositione beati Iob lib. xxii. cap. 20.*

Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus. Quid est quod ait spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quãto in nobis quotidie de Dei spiritu v.. tus crescit,

tanto noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non a nobis subito penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc vero in Deo plene proficimus, cum a nobis ipsis funditus defecerimus.

159 In exposit. beati Iob lib. xxix. cap. 15.

ETenim sagittæ tuæ transierunt. De imbre namque sanctæ prædicationis, alias dicitur. Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrē. De cursu vero imbris, qui in electorum cordibus agitur, psalmista testatur dicens. Velociter currit sermo eius. Plerunque vero imber est, & cursum non habet: quia prædicatio ad aures venit, sed cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cuius prædicationis verbis, propter electos dicitur. Etenim sagittæ tuæ pertransierunt. Sagittæ quippe Dei pertranseunt, quando verba prædicationis eius ab auribus ad corda descendunt. Quod quia solo diuino munere agitur, imbri cursum dominus se dedisse testatur.

160 De seruando modo sacri eloquii.

ATtendite populus meus legem meam. Non lex Dauid, aut populus Dauid, sed personā eius ex quo loquebatur assumens, ipsius auctoritatem loquitur, cuius inspiratione loquebatur. Hoc quotidie fieri in Ecclesia cernimus, si vigilanter intuemur. Nam stans in medio populi lector clamat. Ego sum Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, & quod ipse Deus sit, vere profecto non dicit, nec tamen per hoc quod dicit, veritatis regulam deserit: quia cui ministerium lectionis exhibet eius dominium voce prætendit. Itaq; scriptores sacri eloquii: quia repleti sancto spiritu super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt, & sic de se sententias quasi de aliis proferunt.

161 De pusillanimitate prædicantium.

FILII Ephrem intendentes arcum & mittentes sagittas suas cōuersi sunt in die belli. Plerunq; nos qui doctores videmur, dū prædicamus, audientes instruimus, & loquendo armamus alios, sed ipsi ad laborem certaminis ire recusamus. & scriptum est. Filii Ephrem intendētes arcum, & mittentes sagittas suas. cōuersi sunt in die belli. Ephrem quippe fructificatio dicitur. & quæ est talis vel tanta fructificatio quam lingua doctorum? Quæ dum verbo seminat, multiplicat fructus animarum. Qui cum docere præparamus & sensum sacræ scripturæ exquirimus, arcum intendimus. Cum verba correptionis facimus, sagittas emittimus. Arcus enim nonnunquam in sacro eloquio ipsum sacrum eloquiū poni solet, quod ex vtroq; testamento velut ex cornu & corda constat. Vetus

quippe testamentum figuratur cornu propter duritiam, & nouum vero quod incarnato domino factum est, signatur corda. Et dum corda trahitur cornu curuatur, quia cum testamentum nouum discutitur a duritia literæ vetus inclinatur, & ad intellectũ spiritualem flectitur, quia rigore eius duritiæ non tenetur. Sagittæ enim sunt hæc ipsa verba quæ doctores proferunt. vnde bene etiam per prophetam de sanctis doctoribus gentilitatem ingredientibus dicitur. Cum sagittis & arcu ingredientur illuc. Nos ergo cum scripturæ sacræ dicta pensamus, arcum intendimus, cum verba doctrinæ damus, sagittas emittimus. Sed in die belli conuertimur: quia nonnunquam contra vitiorum certamina laborem subire recusamus.

162 De reproborum contra Ecclesiam machinationibus.

In exposit. beati Iob. lib. viii. cap. 16.

Statuit aquas quasi in vtre. Aquæ in vtre sunt lubrica prauorum desideria, quia cum operis effectum non inueniunt sub carnali corde reprimuntur.

163 De prouidentia diuinæ misericordiæ in humano genere.

In expositione beati Iob lib. iiii. cap. 8. & 9.

Memoratus est quia caro sunt. Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit: ita cum voluit per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparauit. Duas vero ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet & humanam. Vtranque vero superbia perculit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed vna tegmen carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestauit. Angelus namque solummodo spiritus, homo vero est spiritus & caro. Misertus ergo creator vt redimeret illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse; & eo altius debuit apostatam angelum repellere, quo cum a persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit. vnde & recte psalmista cum misertum redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit, dicens. Et memoratus est quia caro sunt. ac si diceret. Quo eorum infirma vidit, eo districte culpas punire noluit. Est adhuc aliud quo perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit: quia nimirum angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena prostrauit.

164 De cauendo elationis vitio, & studio veræ humilitatis.

In expositione beati Iob lib. xxvii. cap. 26.

Conuersi sunt in arcum peruersum. Arcus peruersus ipsum a quo tri-

tenditur percutit. vnde in dictis suis arrogantium linguæ arcui peruerso sunt similes: quia dum contra elationem verba faciunt, in suis auctoribus sagittas figunt. Vnde summa cura prouidendum est, ne accepta sapientia cum ignorantiæ tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, vt iam sapientia esse nequeat, quæ & si virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat. Alia namque sunt bona summa, alia bona media. Bona etenim summa sunt, spes, fides, caritas. Quæ cum veraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem sunt media prophetia, doctrina, curationum virtus, & cætera: quæ ita inter vtrunque sunt posita: vt aliquando per hæc sola æterna patria, aliquando vero gloria terrena requirantur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad quodcunque mens appetit inclinamus. Quibus perceptis ita vti animus, sicut terrenis diuitiis potest: per terrenas diuitias, alii in gloriæ ostentatione superbiunt, alii erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cum per doctrinam igitur atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales diuitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cum vero doctrina atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sæpe per ipsa dona quæ se percipere exultat, a manu dantis incautus animus elongat, vigilanti prouisione curandum est, vt & prius subigantur vitia, & post sub circunspectione dona teneantur. Nam si in eis mens incaute se deserit, non per hæc adiuta subuehitur, sed quasi pro anteactis laboribus remunerata reprobatur. vnde fit etiam vt accepta virtus dum in vsu transitoriæ laudis assumitur: quia vitio militat, virtus non fit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur arescit, quia viuificantem se in intimis humorem caritatis perdit. I

165 De vitanda boni operis arrogantia.

In cod. past. cur. part. iiii. cap. I.

TRadidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudines eorum in manus inimici. In captiuitatem virtus & pulchritudo in manus inimici traditur, cum deceptæ menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur. Quæ tamen virtutis elatio, quamuis plene non superat, vtcunque tamen electorum sæpe animum tentat, sed cum subleuatus destituitur, & destitutus ad formidinem reuocatur. hinc etenim Dauid dicit. Ego dixi in mea abundantia, non mouebor in æternum.

Sed quia

Sed quia de fiducia virtutis intumuit, paulo post quid pertulit adiũxit: Auertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus. ac si aperte dicat. Fortem me inter virtutes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelictus agnoui. hinc rursum dicitur. Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Sed quia eius virium non erat manere in custodia, quam iurabat, debilitatem suam protinus turbatus inuenit. Vnde ad precis opem, repente se contulit dicens. Humiliatus sum vsquequaque, domine viuifica me secundum verbum tuum.

166 In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 37.

TRadidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudines eorum in manus inimici. Virtus quippe & pulchritudo arrogantium inimici manibus traditur: quia omne bonũ quod per cõcupiscentiam laudis ostenditur, occulti aduersarii iuri mancipatur. Hostes namque ad rapinam prouocat, qui suas eorum notitiæ diuitias denudat. Quousque enim ab æternæ patriæ securitate disiungimur, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere depredari formidat, abscondat necesse est bona, quæ portat. O miseri qui affectantes laudes hominum, in semet ipsis dissipant fructus laborum. Cumq; se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cum ad iactantiam prouocant, eorũ, sicut diximus, opera captiuantes denudant.

167 In exposit. beati Iob lib. 25 cap. 13.

IMmissiones per angelos malos viam fecit semitæ iræ suæ. Cor quippe dominus prioribus meritis aggrauatũ, iuste permittit etiam subsequentibus malignorum spirituũ persuasionibus falli: quod cum digne in culpa trahitur, reatus eius in pœna cumulatur. vnde & iræ suæ dominus viam de semita fecisse perhibetur. Latior est. n. via q̃ semita. Ex semita vero iræ suæ viam facere, est iræ causas districte iudicando dilatare, vt qui illuminati agere recte noluerunt, iuste cæcati adhuc faciant vnde amplius punire mereantur. Iam meretur supplicium peccatum, & causa peccati: sed expectatur adhuc vt augmentum supplicii subroget peccatum, & pœna peccati. Plerunq; vero vnum idemq; peccatum & peccatum est, & pœna peccati, & causa peccati. Quod melius ostendimus, si res ipsas a 1 medium deducamus. Effrenata .n. ventris ingluuies, in feruorem luxuriæ plenitudinem carnis instigat, perpetrata autem luxuria sæpe aut periurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum vltione puniatur. Ponamus ergo ante oculos quod quidam voracitatis sibi frena laxauit, qua voracitate superatus, adulterii facinus admisit. Deprehensus autem in adulterio, latenter virum adulteræ, ne ad iudicium traheretur occidit. Hoc itaq; adulterium inter voracitatem & ho

micidium positum, de illa videlicet nascens, hoc generans, peccatum & peccati pœna est, & causa peccati. Peccatum est per seipsum, pœna vero peccati est, quia culpā voracitatis auxit: causa autem peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Vnum ergo idemq; peccatum est, & pœna præcedentis, & causa culpæ subsequentis: quia & transacta dum exaggerat, damnat, & adhuc subsequentia quæ damnari debeāt, seminat.

168 In exposit. beati Iob lib. xxii. cap. 14.

REdde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Scriptura etenim sacra plerunq; sinum ponere pro mente consueuit. sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem coniuncti sunt, sed vita disiuncti, per psalmistam dicitur. Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. Ac si aperte diceretur. In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus seuientes, operantur: vt dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfecte puniantur.

169 De studio dignæ pœnitentiæ. *In cod past. cur. iii. part. cap. 30.*

Potum dedit nobis in lachrymis & in mensura. Prouidendum est iis, qui peccatorum suorum opera deplorant, vt consummata mala perfecta diluant lamenta, ne plus astringantur in debito perpetrati operis, & minus soluant fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est. Potum dedit nobis in lachrymis & in mensura, vt videlicet vniuscuiusq; mens tantum pœnitendo compunctionis suæ bibat lachrymas, quantum se a Deo meminit aruisse per culpas.

170 In exposit. beati Iob lib. xxxiii. cap. 22.

Svmite psalmum & date tympanum. In prædicatione fidei, quasi quoddam negotium geritur, dū verbum datur, & fides ab auditoribus sumitur: quasi quoddam negotium faciunt, qui prædicationem prorogāt, & a populis fidem reportant, fidem impertiunt, & eorum sanctam protinus vitam sumunt. Si .n. iustorum prædicatio negotium non fuisset, profecto psalmista non diceret. Sumite psalmum, & date tympanum. In tympano etenim corium siccatur vt sonet. Quid est ergo dicere, sumite psalmum & date tympanum, nisi accipite spiritualē canticum cordis, & reddite temporalem macerationem corporis?

171 De cauendis praua contra votum persuadentibus.

In exposit. beati Iob lib. xxvi. cap. 10.

Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te ad aquas cōtradictionis. Absconditū tempestatis est, cū in corde contrito cogitationum tentantiū fluctus intumescunt, cū contra amoris sancti studia, curarū secularium se tumultus illidunt. In abscōdito ergo tempestatis auditur, quia clamor deprecātis est hæc ipsa fluctuatio tribulationis. Quia vero omnino

non desunt, qui bona quærentibus suadere peruersa moliãtur, aquæ cõ traditionis sunt, oẽs populi resistẽtes. Et quia tunc probatur desideriũ cũ aliqua ei aduersitate resistitur, recte dicitur: probaui te ad aquas cotra (dictionis.

172 De maledictionibus. *In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 7.*

ERIT tempus eorum in æternum. Quia per momenta tempus deficit, nomen temporis eorũ defectum vocauit, ostendens quod sine fine omnimõ defectu deficiũt ii, q a visionis internæ cõsolatione separãtur.

173 De pœna reproborum mentiũ. *In exposit. beati Iob lib. xvi. cap. 30.*

DEVS meus pone illos vt rotam, & velut stipulam ante faciem venti. Vt rota ponuntur iniqui: quia in circuitu laboris missi, dum ea quæ ante se negligunt, & ea quæ deserenda sunt sequuntur, ex posterioribus eleuantur, & in anterioribus cadunt. Qui recte quoque stipulæ ante faciem venti comparantur: quia irruente aura tentationis, dũ nulla subnixi sunt ratione grauitatis, eleuantur vt corruãt, & sæpe eo se alicuius meriti existere æstimãt, quo eos in altum flatus erroris portat.

174 In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 19.

Concupiuit & defecit anima mea in atria domini. Sunt nonnulli iustorum qui sic cœlestia appetunt, vt tamen a terrenorum spe minime frangantur, largita diuinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident, honores sibi temporaliter impensos retinent, aliena non ambiunt, suis licite vtuntur. Qui tamen ab eisdem rebus, quas habent alieni sunt, qui ad hæc ipsa quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt, qui rebus se habitis nudant, gloria honoris expoliant. Qui internorum desiderio per assiduitatem se amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt. Qui internis gaudiis dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. Talibus namq; per Paulum dicitur. Mortui .n. estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Horum itaque vocem psalmista expresserat, cum dicebat. Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Concupiscunt enim sed non deficiunt, quia iam quidem cœlestia appetunt, sed adhuc tamen a terrenorũ delectationibus minime lassantur. Cõcupiscit vero & in Dei atria deficit: quia cũ æterna desiderat in amore temporaliũ nõ perdurat. hinc psalmista iterum dicit. Defecit in salutari tuo anima mea. hinc per semetipsam veritas admonet, dicens. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. & rursum. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. In salutari ergo Dei animã iusti deficere, est præsentis vitæ bona electione æternitatis deserere;

mensuram quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere.

175 De fidelium desideriis in pace Ecclesiæ educatis.

In exposit. beati Iob lib.xix.cap.24.

Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. Quid per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua vnusquisque infirmus nutritur? Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutriret, psalmista non diceret. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos suos. Iam quidem domum inuenit passer: quia æternũ cœli habitaculũ noster redemptor intrauit. Et turtur inuenit nidum, quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi, id est pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos quousque ad superiora euolent, caritatis gremio calefactos fouet.

176 De electorum studiis. *In exposit. beati Iob lib.xxx.cap.28.*

Ascensus in corde eius disposuit in conualle lachrimarum. Sancti viri quanto magis se exterius despiciendo deiiciunt, tanto amplius interius reuelationum contemplatione pascuntur. Quos enim exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contemplationis.

177 In exposit. beati Iob lib.xx cap.4.

Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, vt tamen semper sint de tentatione suspecti; quorum voce psalmista dicit. Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum. In quo notandum, quod non ait, lætetur vt securum sit, sed lætetur, vt timeat. Meminerunt namque, quamuis eorũ actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt: de qua per eundem Iob dicitur. Tentatio est vita humana super terram, meminerunt rursum quod scriptum est. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Meminerunt, & metuunt, & certitudinem sibi in se promittere non præsumũt, sed positi inter gaudium spei & tentationis metum, confidunt & timent, confortantur & titubant, certificantur & suspecti sunt.

178 De mysteriis passionis dominicæ. *In expos. beati Iob lib.xxii.cap.17.*

Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum & non egrediebar. Hoc de tempore passionis suæ redemptor noster ꝑ prophetã insinuat. Ipse namque traditus egressus non est, qui sub ipsa iam hora passionis cum humanitatis infirma pateretur, diuinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei & hominum quasi egredi fuisset, si cum tenere

tur homo maiestatis suæ potentiam voluisset ostendere, & per diuinitatis magnitudinem susceptæ carnis infirma transire: vt enim apertius homo mori posset, Deus mansit occultus: quia si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Egressus ergo non est, qui & requisitus a Pilato tacuit, atque inter persecutorum manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resistentibus noluit demonstrare, quod erat. Cum enim despiceretur, quia homo videbatur, egressus esset, si occultam maiestatem suam ostentare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscondit, in eo quod persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minime exiuit. Qui tamen ad electos exiit, quia diuinitatis suæ suauitatem quærentibus aperit. vnde ei per prophetam dicitur. Exiisti in salutem populi tui, vt saluos facias christos tuos.

179 In exposit. beati Iob lib. xxx. cap. 30.

INter mortuos liber. Omnis qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps nostræ factus est naturæ, non culpæ liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. Inter mortuos liber dicitur: quia naturam nostram suscipiens iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Æsurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cum expleta morte velum templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent: quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quod illa infirmitatis nostræ vincula soluebantur, vt his qui ad suscipiendam serui formam venerat, in ipsa serui forma ab inferni vinculis absolutus, ad cœlum etiam cum membris liber rediret?

180 De fructifero electorũ pauore. *In exposit. beati Iob. lib. vii. cap. 3.*

IN me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Iustorum mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiam pauet, quod restat. Videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cæcitatis exilio a paradisi gaudiis cecidit, timet ne cum in exilio relinquitur, mors æterna subsequatur. Iam ergo sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi iudicis formidat ex culpa. Recte ergo per psalmistam dicitur. In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis postquam iræ pertranseunt, et terrores conturbant: quia iam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna vltione formidamus.

181 De pauore electorum & retributionis incertitudine.

In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. ult.

Misericordias tuas domine in æternum cantabo. Plerunque mens iusti iam quidem quod peruerse se egisse meminisse deplorat, iam praue acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit, sed tamen dum eorum quæ egit reminiscitur, grauiter iudicii pauore terretur, iam se perfecte conuertit, sed adhuc se perfecte in securitate nō erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem ac formidinem solicita trepidat, quia iustus iudex veniens quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quam praua commiserit, meminit, sed an commissa digne defleuerit, nescit, ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerunque culpam iam veritas relaxat, sed mens afflicta adhuc de venia dum valde sibi est solicita trepidat. Sanctus ergo vir etiam hic misericordiam suscipit, sed suscepisse se nescit: quia peccatum suum homo iam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de eius retributione pertimescit. Illic ergo iustus quilibet misericordias domini libere in æternitate cantat, vbi iam de peccati venia dubietas non erit, vbi iam securam mentem culpæ suæ memoria nō addicit, vbi non sub reatu animus trepidat, sed de eius indulgentia libere exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se vnde gratulatur? At quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interueniente obliuione transactæ nequitiæ esse se pœnæ debitorem nescit? ait enim psalmista. Misericordias tuas domine in æternum cantabo. Quomodo ergo misericordias Dei in æternum cantat, qui se fuisse miserum ignorat? Et si miseriæ transactæ nō meminit, vnde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursum quærendū est, quomodo electorū mens perfecta esse in æterna beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristium læti reminiscimur: ita tunc transactæ nequitiæ sine lesionæ nostræ beatitudinis recordamur. Plerunque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: & quo ægros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos lætitiæ arctius astringat, vt dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico verius intelligat: & eo magis acceptam salutem diligat, quo de molestia meminit, quam

euasit. In illa itaq; lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nunc in luce positi sine vlla cordis caligine animo tenebras videmus. Quia & si obscurum est quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, non de passione cæcitatis. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, & nequaquam miseria conscientiæ grauamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & nunquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, & semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat.

182 De ineffabili electorum gaudio mente concepto.

In expositione beati Iob lib. xxiiii. cap. 6.

Beatus populus qui scit iubilationem. Iubilum dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam motibus proditur; quamuis nullis proprietatibus exprimatur. vnde Dauid propheta intuens electorum animas, tantum gaudium mente concipere, quantum sermone non valent aperire, ait, Beatus populus qui scit iubilationem, non enim ait qui loquitur, sed qui scit: quia sciri quidem iubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentitur per illam quippe quod vltra sensum est, & cum vix adhoc contemplandum sufficiat conscientia sentientis, quomodo adhoc exprimendum sufficiat lingua dicentis?

183 In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 18.

Mane sicut herba transeat, mane floreat & pertranseat. In scriptura sacra aliquando per herbã viror gloriæ temporalis accipitur: sicut psalmista ait. Mane sicut herba transeat. Mane namque sicut herba florere atque transire, est in prosperitate huius seculi temporalis gloriæ velociter decus arescere.

184 De occultis diuinorum iudiciorum dispositionibus.

In comment. Ezechiel. homil. x.

Posuisti munitiones eius in formidinem. Sæpe quis fallaciæ vel iræ vel immundiciæ vel superbiæ suæ meminit, & se in humilitatis locum a mundi huius strepitu abscondit. Sed ad regendum populum post occultationem suam ducitur, hinc inde subintrantibus peccatorum iaculis feritur, atque timere incipit, ne ei & hoc ipsum iam fit ad iudicium, quia bonum quietis intimæ degustauit, quod tenere non potuit, sicut scriptum est. Posuisti munitiones eius in formidinem. Cum enim humilem locum pro rectitudine mentis appetimus, quid aliud quam munitionis arcem tenemus? Sed cum ad turbas atque strepitus mundi vel coacti reuertimur, inter irruentia peccata deprehensi, & ipsam muni-

tionem nostram pertimescimus: quia de subtili omnipotentis Dei examine hoc quoque formidare incipimus, quod bene vixisse credebamus.

185 De iustorum fortitudine ob diuinorum iudiciorum incertitudinem. *In exposit. beati Iob lib. v. cap. 5.*

QVis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Potestas diuinæ iræ nostra non potest mente comprehendi: quia eius dispensatio obscuris super nos dispositionibus sæpe vnde æstimatur deserere, inde nos recipit, & vnde nos recipere creditur, inde derelinquit, vt plerunque hoc fiat gratia, quod ira dicitur: & hoc aliquando ira fit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiæ vesaniam perducunt, & alios prospera quia demulcent ab insania mitigant: alios quia eleuant, funditus ab omni spe conuersionis eradicant. Cunctos aut vitia ad ima pertrahunt, sed tamen quidam eo ab his facilius redeunt: quo se in eis corruisse altius erubescunt. Et semper virtutes ad superna subleuant, sed nonnunquam quidam dum tumorem de virtute concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas diuinæ iræ minime cognoscitur, in cunctis necesse est, vt sine cessatione timeatur.

186 De electorum exercitio ex reprobatione detrahentium.

In expositione beati Iob lib. vi. cap. 19.

IPSE liberauit me de laqueo venantium, & a verbo aspero. Venantes nihil aliud quam carnes quærunt. Sed a venantium laqueo, atque ab aspero verbo eripimur, quando & insidias carnaliũ & irrisionum probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus aduersantur. Sed asperitatem verbi euadere, est irrisiones detrahentium dissimulando calcare. Sancta ergo anima ab aspero verbo liberatur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractionis sentit.

187 De modo sacri eloquii. *In expositione beati Iob lib. xxxii cap. 4.*

IN scapulis suis obumbrabit tibi. Cum in Deo scapulæ, oculi, brachium dicitur, cauendum summopere est, ne quid in eo mens corporeum suspicetur. In anthropomorphitarum namque hæresim cadere, est eum qui incircumscripte implet & circumplectitur omnia, inter corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, vsque ad nostra se humiliat, atque vt alta insinuet, humilibus condescendit: quatinus paruulorum animas rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atque ab eo qui longe super ipsum est, quædam iuxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus mo-

ueatur. vnde fit vt per scripturam suam aliquando a corporibus, aliquando a mentibus, aliquando vero ab auibus, aliquando vero ab insensatis rebus quasdam longe dissimiles in se similitudines trahat. Plerunque enim a corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo speranti hominum per prophetam dicitur. In scapulis suis obumbrabit tibi, cum constet quod in natura sua nec oculum Deus, nec scapulas, nec etiam lineamenta membrorum habeat. Sed quia nos per oculum cernimus, in scapulis vero onera sustinemus, Deus quod omnia videt oculum habere perhibetur. Quod vero nos tolerat atque eo ipso quo tolerat seruat, obumbrare nobis in scapulis dicitur. ait enim. In scapulis suis obumbrabit tibi. ac si diceretur peccatori homini, & post peccatum veniam deprecanti, ea pietate dominus te protegit, qua pietate tolerauit. Obumbrat enim in scapulis suis: quia dum portat defendit.

188 De collectione fidelium extremi temporis.

In expositione beati Iob lib. xxxv. cap. 16.

ADhuc multiplicabuntur in senecta vberi, & bene patientes erunt, vt annuntient. Prædicatores namque sanctæ Ecclesiæ benedictione extremi temporis psalmista ditari conspexerat, qui dicebat. Adhuc multiplicabuntur in senecta vberi. in senecta vberi multiplicantur, quia cum eorum vita differtur, semper ad melius fortitudo producitur, eisq; per augmentum temporis crescunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt, vt annuntient: quia cœlestia prædicantes tanto robustius aduersa tolerant, quanto & per tolerantiam suam animarum commoda locupletius reportant.

189 De compressa reproborum superbia ex diuini in prædicatoribus virtute miraculi.

MIrabiles elationes maris, mirabilis in excelsis dominus. Cum more suum gentilitas destrui nouæ conuersationis prædicatione conspiceret, cũ mundi huius diuites elationi suæ contraire facta pauperum cernerent: cum sapientes seculi aduersari sibi imperitorum verba pensarent, in persecutionis protinus tempestate tumuerunt. Sed qui verborum aduersitate commoti in persecutionis procellas insiliunt, signorum admiratione temperantur. Quia ergo contra electorum vitam ad persecutionis vndas mundus se mirabiliter extulit, has supernorum conditor subleuata virtute prædicantium mirabilius strauit. Mirabilis in excelsis dominus. Ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula, quam potestates terrenæ timuerant per iram. Quod bene etiam per Hiere-

miam dominus exteriora denuntiat, dicens: Posui arenam terminum mari præceptum sempiternum.

190 In exposit. beati Iob lib. xxvi. cap. 26.

Donec iustitia conuertatur in iudicium. Paulus de se suisque consortibus dicit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Iustitia ergo in iudicium conuertitur, quia ii qui nunc iuste atque irreprehensibiliter viuunt, tunc iudicandi potentia non vlciscuntur.

191 In exposit. beati Iob lib. xxxv. cap. 8.

Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ domine lætificauerunt animam meam. In ea enim mensura consolatum se in qua afflictus fuerat indicat, qui lætificatum se secundum multitudinem dolorum clamat.

192 In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 12.

Qui fingis dolorem in præcepto. Flagellum namque tunc diluit culpam cum mutauerit vitam. Nam cuius mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo diuina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt dictum est. Qui fingis dolorem in præcepto, quia dum flagellatur iniquus & corrigitur, audit præceptum noluit, audit dolorem. Dolor in præcepto fingitur ei, quia malis operibus quasi præcepti vice dolore cohibetur. De his vero quos damnant flagella & non liberant, dicitur. Percussisti eos nec doluerunt, attriuisti eos & renuerunt accipere disciplinam. His flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant.

193 De aspiratione supernæ gratiæ, de conuersione potentium seculi. *In exposit. beati Iob, lib. xxx. cap. 34.*

Non repellet dominus plebem suam, quoniã in manu eius sunt oẽs fines terræ, & altitudines montium ipse conspicit. Altitudines montiũ, elationes sunt vtique superborum: quas dominus conspicere dicitur, id est ab iniquitate sua in melius cõmutare. Cõuertit namque eũ quẽ conspicit dominus. vnde scriptum est. Conuersus dominus respexit Petrũ, & recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei dominus: quia priusquam gallus cantet, ter me negabis, & egressus foras fleuit amare. & sicut Salomon ait. Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. De hac altitudine montium rursum per prophetam dicitur. Montes sicut cera fluxerunt a facie domini, quia post peruersitatis suæ duriciam diuina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore subtracti sunt.

194 In exposit. beati Iob lib. xxxiii. cap. 1.

Montes sicut cæra fluxerunt a facie domini: quia multi qui prius alta rigiditate tumuerunt, domino in carne apparente, magna sunt per pœnitentiam timore liquefacti.

195 In exposit. euang homil. xxxv.

Tunc exultabunt omnia ligna siluarum. Ligna siluæ gentes vocatæ sunt, quia infidelitate sua tortæ, & infructuosæ semper fuerunt.

196 In exposit. beati Iob lib. xxv. cap. 6.

Honor regis iudicium diligit, vt videlicet quia qui iam dominum honorat ex fide solicite iudicet quid ei debeat in operatione.

197 De prauorũ desperatione. *In expositione beati Iob lib. viii. cap. 15.*

Filii seruorum tuorum inhabitabunt. Locus quippe hominis, sed non localis, ipse scilicet conditor extitit, qui hunc vt in semetipso consisteret creauit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cum seductoris verba audiens, a conditoris amore discessit. Sed cum omnipotens Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, vt ita dixerim, fugitiui sui vestigia subsequens, ad retinendum, quem amiserit, hominem locus venit. Si enim appellari locus nequaquam conditor posset, Deum laudans psalmista non diceret. Filii seruorum tuorum inhabitabunt ibi. Ibi enim non dicimus, nisi locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptum redemptoris auxilium ad desperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia misericordiæ contemnunt. Ipse enim sit figmentum nostrum. Scire enim eius, est nostra suscepisse. Quid. n. mirum vt figmentum nostrum dicatur specialiter scire, dum constet nil esse quod nesciat? Sed figmentum nostrum scire eius, est hoc in seipso ex pietate suscepisse. Memoria retinentibus mandata eius vt faciant ea. Qui mandata illius memoria retinet, sed nequaquam seruat. hic in doctrinæ verbis sententias quibus damnetur tenet.

198 In exposit. beati Iob lib. 33. cap. 1.

Ascendunt montes & descendunt campi. Plerique enim persecutores domini superbi contra eum veniunt, sed ab eo humiles reuertuntur. Qui montes ascendunt per tumorem potentiæ, sed campi descendunt plani videlicet facti per cognitionem culpæ.

199 De modo dignæ pœnitentiæ. *In comment. Ezechiel. homil. 16.*

Intrate portas eius in confessione, atria eius in hymnis confessionum. Cum peccata nostra per lachrymas confitemur, angustæ vitæ portam intramus, sed cum post hæc ad æternam vitam perducimur, portæ no-

sionis suæ tempore, atq; alios resurrecturos annuncians, ait. Potum meũ cũ fletu miscebam. Potus quippe ab exteriori interius trahitur: fletus aũt ab interioribus exterius emanat. Potũ ergo domino cũ fletu tempe rare, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus ad exteriora reprobare. 201 *In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 40.*

Tu aũt idem es, & anni tui non deficient. hunc electorum locum esse denunciat, subdens. Filii seruorũ tuorũ inhabitabunt ibi. Deus qui si ne situ oĩa continet, nobis ad se venientibus locus nõ localis manet, ad quẽ locũ dũ pertingimus ẽt ipsa in hac vita mentis nostræ trãquillitas, quãta fuerit perturbatio, videmus: quia & si iã iusti in prauorũ cõpara tione quieti sunt, in æstimatione tamen quietis intimæ omnimõ quieti nõ sunt. 202 De celsitudine diuinæ essentiæ. *In exp. bea. Iob. lib. 32. c. 5.*

Confessionem & decorẽ induisti, amictus lumine sicut vestimento. Re demptor noster cõfessionẽ & decorẽ induit, quia sanctorũ angelorũ choros quos cõdidit, in vsum sui decoris assumpsit, & velut quãdam ve stem gloriosam sibi Ecclesiã exhibet, nõ habẽtem maculã aut rugã. Cõ fessionẽ ergo & decorẽ induit. hic qppe cõfessionem, illic decorẽ: quia quos hic p pœnitentiã confitẽtes fecerit, illic fulgẽtes p decorẽ iustitiæ ostendet. luce ergo sicut vestimento amictus est, quia sanctis omnibus, quibus dictũ est. Vos estis lux mundi, in illa æterna gloria vestietur. vn de & p euangeliũ dicitur. Quia transfigurato in mõte domino vestimen ta eius facta sunt cãdida sicut nix. In qua transfiguratione quid aliud q̃ resurrectionis vltimæ gloria nuntiatur. In mõte .n. vestimẽta eius sicut nix facta sunt, quia in supernæ claritatis culmine sancti oẽs ei luce iu stitiæ fulgentes adhærebũt. 203 *In comm. Ezechiel. homil. xvii.*

Extendens cœlum sicut pellem qui tegis aquis superiora eius. Cœlum quippe sicut pellis extẽditur: quia p ora mortaliũ scriptura sacra nobis explicatur. Sed sunt aquæ in cœlo, superiores videlicet multitudi nes, id est angelorum agmina, in quibus eiusdem cœli teguntur superio ra: quia ea quæ in sacro eloquio altiora & obscuriora sunt, angelicis solummodo spiritibus patent, & nobis adhuc incognita perdurant.

204 De intellectu sacri eloqi p dispensationẽ aspirationis intimæ.

In comment. Ezechiel. homil. 9.

Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Quid cœli noĩe, nisi sacra scriptura signatur? de qua nobis & sol sapientiæ & luna scientiæ, & ex antiquis patribus stellæ exemplorũ atq; virtutũ lu cent. Quod sicut pellis extenditur: quia p scriptores suos carnis lingua formatum ante oculos nostros & p verba doctorũ exponendo displica tur. Quid vero aquarũ noĩe, nisi purissimi angelorũ signantur chori? De-

quibus scriptũ est. Et aquæ quæ sup cœlos sunt, laudent nomẽ domini. Huius ergo cœli superiora dominus aquis tegit: quia alta sacri eloquii id est ea quæ de natura diuinitatis, vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus solis angelis in secreto sunt cognita. Cœlum ergo hoc & coram nobis extenditur, & tamen aquis superiora illius cõtegun tur, quia & quædam sacri eloquii iam nobis per apertionem spiritus pa tent, & quædam quæ solis angelis possunt esse manifesta, nobis adhuc seruantur occulta. De quibus tamen occultis iã partem per spiritualem intelligentiam sentimus, iam sancti spiritus pignus accepimus: qui hæc & plane necdum cognouimus, & tamen medullitus amamus, & in mul tis spalibus sensibus, quos iam cognouimus, veritatis pabulo pascimur.

205 De incarnationis diuinæ mysterio. *In comm. Ezechiel. homil. 9.*

QVI ponit nubem ascensum suũ. Quid hoc loco per nubẽ, nisi redem ptoris nostri carnẽ nõ incõuenienter accipimus? Nubẽ quippe ascẽsum suũ posuit, quia his qui diuinitate vbiq; est, carne ad cœlestia ascendit.

206 In exposit. beati Iob lib. xix. cap.

QVI ambulat super pẽnas ventorũ. Solent in sacra scriptura velocita te ac subtilitate ventorũ, aïæ designari, sicut p psalmistã dicitur de Deo qui ambulat super pẽnas ventorũ i. qui transgreditur virtutes animarũ.

207 In exposit. beati Iob lib xi. cap. 3.

QVI facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignẽ vrentem. An geli quippe. i. nuncii, in sacro eloquio nõnunq̃ prædicatores vocantur: sicut per prophetã dicitur. Labia sacerdotis custodiunt scientiã, & le gem requirũt ex ore eius, quia angeli domini exercituũ est. Omnipotẽs ergo dominus angelos suos spiritus facit, quia pdicatores suos spales efficit.

In exposit. euang. homil. xxxiii.

Sciendum vero q angelorũ vocabulũ, nomen est officii, non naturæ. Nã sancti illi cœlestis patriæ spiritus, semp quidẽ spiritus sũt, sed semp vocari angeli nequaq̃ possunt: quia tunc solũ sunt angeli, cũ per eos ali qua nunciãtur. vnde & p psalmistã dicitur. Qui facit angelos suos sps. ac si patẽter dicat. Qui eos quos semper habet spiritus, etiam cum vo luerit angelos facit. Hi aũt qui minima nunciant angeli, qui vero sum ma annunciant archangeli vocantur. Hinc est .n. quod ad Mariam vir ginem non quilibet angelus, sed Gabriel archangelus mittitur.

208 De superbiẽtibus reductis ad humilitatem per donũ gratiæ.

In exposit. beati Iob lib. xxxiii. *cap.* 1.

Ascendunt montes & descendunt campi. Plerique persecutores domi ni superbi contra eum veniunt, sed humiles reuertuntur, quia montes ascendunt per tumorem potentiæ, sed campi descendunt plani videli-

cet facti per cognitionem culpæ. vnde rursum per eundem prophetam de his montibus dicitur. Montes sicut cæra fluxerunt a facie domini, quia multi qui prius alta rigiditate tumuerunt, Deo in carne apparente, agnoscunt per pœnitentiam timore liquefacti. (lib. 30. c. 23.)

209 De intellectu sacri elogi secundũ meritũ auditorũ. In exp. bea. Iob

Montes excelsi ceruis, petra refugium erinaciis. Quid hoc loco per montes, nisi altæ sententiæ scipturæ sunt? Hi n. qui iam clare contemplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarũ vertices, quasi cacumina montium ascendunt, ad quæ profecto cacumina, quia infirmi nõ valent peruenire, recte illic subditur. Petra refugium erinaciis, quia videlicet inualidos nõ subtiliter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet. *In comment. Ezechiel. homil. 9.*

Montes excelsi, ceruis, petra refugium erinaciis. Habitant enim montes intelligentiæ, qui iam contemplationis saltus clare nouerunt. Sed petra fit refugium erinaciis: quia nos paruuli & peccatorum nostrorum spinis cooperti, & si intelligere alta nõ possumus, in petræ nostræ refugio, id est in Christi fide saluamur.

210 De reprobatione infideliũ per rectitudinem diuini iudicii.

In expositione beati Iob lib. xxvii. cap. 19.

Posuisti tenebras & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluarum catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant a Deo escam sibi. Tenebras dominus ponit, cum peccatis iudicia rependens lumen suæ intelligentiæ subtrahit, & nox efficitur: quia prauorũ mens ignorantiæ suæ erroribus cæcatur. In qua omnes bestiæ siluæ pertranseunt, dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum corda prauitates suas explendo percurrunt. In qua & catuli leonum rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus importunis tentationibus insurgunt. Qui tamen a Deo escam expetunt: quia nimirum capere animas nequeunt, nisi iusto iudicio præualere diuinitus permittantur. vbi & apte subiungitur. Ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis se collocauerunt: quia veritatis lumine per carnem apparente, a fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reuersi sunt, dũ sola infideliũ corda tenuerũt.

211 In exposit. beati Iob lib. xxiiii. cap. 27.

Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Quis eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum vt deficiant, id est subducto superbiæ spiritu, nihil se de se esse cognoscant, & reuertantur in puluerem, id est humilientur ex infirma conditione. Propter hunc puluerem ad cuius memo-

riam qui semetipsos considerant, reuocantur; per sapientiam dicitur, Iusti fulgebunt, & sicut scintillæ in arundineto discurrent. Sancti .n. viri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorum suorum igne succendent, atq; per omne quod nitent, in cinerem redeunt; quia pietatis flãma consumpti, dum infirmitatem conditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quam fauillam se esse cognoscunt, vt a superbiæ suæ duricia resoluti, per pœnitentiam dicant. Memento domine quia puluis sumus.

212 In exposit. beati Iob lib. xxix. cap. 19.

EMitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Si enim sic facies terræ virtute renouationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia veniente compluitur, & post ariditatem pristinam, quasi productis herbis scientiæ viriditate vestitur.

213 In exposit. beati Iob. lib. ix. cap.

VErbi quod mandauit in mille generationes. In scriptura sacra millenarius numerus pro vniuersitate solet intelligi. Sed cum cõstat quia ab ipso mundi exordio vsq; ad redemptoris aduẽtum per euangelistam non amplius quam lxxvii. propagines numerentur, quid hoc loco per mille generationes, nisi ad proferendam nouam sobolem perfecta vniuersa præscitæ generationis exprimitur? hinc & per Ioannem dicitur. Regnabunt cum eo mille annis: quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ vniuersitatis perfectione solidatur.

214 In exposit. beati Iob lib. xxxv. cap. 20.

VErbi quod mandauit in mille generationes. Millenarius quoq; noster in sacro eloquio perfectus accipitur, quod appellatione eius vniuersitas designatur. vnde scriptum est. Verbi quod mandauit in mille generationes. Cum .n. nequaquam credendum sit quod ad centum generationes mundus extendatur: quid aliud mille generationes, nisi generationum vniuersitas figuratur?

215 In expos. beati Iob lib. viii. cap.

QUoniam in seculum misericordia eius. Quia nimirum quem nequaq̃ modo misericordia eripit, sola post præsens seculum iustitia addicit.

216 In exposit. beati Iob lib. xv. cap. 12.

FErrum pertransiuit animam eius. Omnis vero necessitas non incongrue ferrum vocatur, quia vitam inopis mœroris vulnere cruciat, sicut de eius quoq; necessitatibus scriptum est, quia a fratribus venditus afflictam vitam ducebat. Ferrum pertransiuit animam eius. Quid ergo sunt arma ferrea nisi necessitates vitæ præsentis, quæ dure premunt, & vitam inopis insequuntur.

217 In exposit beati Iob lib. ix. cap. 15.

Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos. Plerunque mens diuini amoris igne accenditur atque ad intuenda cœlestia & arcana subleuatur. Ad summa iam rapitur, & perfecto desiderio compuncta ab infimis alienatur, sed repentina tentatione percussa quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curuatur, ita vt seipsam discernere nequeat, atque inter vitia virtutesque deprehensa, ex qua parte sit valentior non agnoscat. Nam sæpe ad hoc vsque perducitur, vt miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita polluit, & rursum quomodo illicitam cogitationem recipiat, quam super se validus feruor spiritus rapit. Quos ergo alternantes cogitationum motus in animo bene psalmista intuens, ait. Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos. vsque ad cœlos quippe ascendimus cum summa penetramus. sed ad abyssos vsque descendimus cum repente a contemplationis culmine per turpia tentamenta deiicimur. Motus itaque animi dum inter vota & vitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant.

218 In expnsit. beati Iob lib. xix. cap. 14.

Effusa est cōtentio super principes eorum, & seduxerunt eos in inuio & non in via. Quid hoc loco principum nomine designantur, nisi hæreticæ prauitatis auctores? Ipsi etenim dum dispensationem Dei peruerse interpretari non metuunt, profecto plebes subditas non in eam viam, quæ Christus est, sed in inuium trahunt. Super quos recte quoque effusa contentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in diuinitate suscipiens, tres etiā Deos credidit. Quem contra Sabellius vnum Deum suscipiens, vnam credidit esse personam. Quos inter sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, & vnum Deum prædicans, tres personas contra Sabellium asserit, & tres personas asserens, vnum Deum contra Arium confitetur. Quia autem in sacro eloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, coniugia damnauit. At cōtra Iouinianus quia concedi coniugia cognouit, virginitatis mundiciā despexit. Vnde fit vt semper hæreticis peruersa intelligentia confusis, vicissim sibi eorum nequitia, & in culpa concordet, & in sententia discrepet. At contra Ecclesia per medias vtrarunque partium lites ordinata pace graditur, & sic scit superiora bona suscipere, vt nouerit etiam inferiora venerari: quatinus nec summa æquet infimis, nec rursum ima despiciat, cum summa veneratur.

219 In exposit. beati Iob lib. vi. cap.

Et omnis iniquitas obdurauit os suum. Iniquitas autem contrahit os suum. Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis redemptorem lingua infidelium cõtumeliis lacessere nequaquã cessat. Sed tunc os contrahit, cum hoc quod non vult per studium, per supplicium claudit. Quod tamen bene accipi etiam de conuersis persecutoribus potest. Saluato enim paupere dum egenus ad spem rediit, contracto ore iniquitas obmutescit: quia resurrectionis eius clarescente miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credidit, a redemptoris sui iniuriis contumeliisq; cessauit. Os enim suum quod Deum deridendum aperuit, iam formidando contraxit.

220 In exposit. beati Iob lib. xxxi. cap. 20. & 21.

Excussus sum sicut locusta. Quid hoc loco locustæ nomine, nisi redemptoris nostri resurrectio designatur? Teneri enim se a persecutoribus vsque ad mortem pertulit, sed sicut locusta excussus est: quia ab eorum manibus saltu subitæ resurrectionis euolauit.

221 In exposit. beati Iob lib. ix. cap. 33.

Induantur sicut diploide cõfusione sua. Duobus modis in hac vita hominem iudicat Deus: quia aut per mala præsentia irrogare iam tormenta sequentia incipit, aut torm̃eta sequentia flagellis præsentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus iustus iudex & nunc & postmodum quosdam percuteret: de iniquis psalmista non diceret. Induantur sicut diploipe confusione sua. Diploidem quippe, duplum vestimentũ dicimus. Confusione ergo sicut diploide induti sunt: quia iuxta reatus sui meritum, & temporali & perpetua animaduersione feriuntur. vnde & Iudas ait. Secundo eos qui non crediderunt perdidit. Solos quippe pœna a supplicio liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Si autem nequaquam quosdã pœna præsens a supplicio æterno defenderet, Paulus minime dixisset. Cum iudicamur a domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. hinc voce angeli ad Ioannem dicitur. Ego quos amo, arguo, & castigo. hinc etiam scriptum est. Quem enim diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit. Sed sæpe mens iusti vt magis secura sit, altius trepidat, vt cum flagellis cingitur, superni iudicii incertitudine turbatur. Pauet ne initium damnationis sit omne quod patitur, & per cogitationem interrogat iudicem: quia de vitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed cum vitæ virtus ad oculos mentis reducitur, quasi consolatio a iudice respondetur: quia nequaquam ad

perdendum percutit, quem in actionis innocentia feriendo custodit.

222 In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 40.

Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Non quod a dextris domini nequaquam dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, eius potestati substernit, sed quod in æterna cunctis beatitudine præsidet, & priusquam rebellium suorum corda conculcet. In qua nimirum constat, quia subiectis hostibus sine fine & posterius regnat.

223 *In exposit. b. Iob lib. xiiii. cap. 29. lib. 33. cap. 6. & in homil. 25. super euang.*

De torrente in via bibit propterea exultauit caput. Conditor ac redemptor noster citius a morte voluit surgere, ne nostra diu anima in infidelitatis morte remaneret. In humano quippe genere ab ipso mundi initio torrens mortis effluxerat. Sed de hoc torrente dominus quasi quodam flumine passionis nostræ non in mansione bibere, sed in via dignatus est. Qui mortē transitorie, id est ad triduum contigit, atque in ea morte quam contigit, nequaquam sicut nos vsque ad finem seculi remansit, qui mortalis vitæ pœnam in quodam transitu attigit. Et idcirco diu eidem morti cui sponte succubuit non inhæsit, atque ideo exaltauit caput, quia hoc quod moriendo in sepulchro posuit, surgendo super angelos eleuauit, & inde antiquum hostem in æternum percussit, vnde seuire contra se minas persequentium temporaliter permisit.

224 In exposit. beati Iob lib. vi cap. 14.

Magni opera domini, exquisita in omnes voluntates eius. Sic quippe eius opera magna sunt, vt per omne quod ab hominibus agitur, eius voluntas exquiratur. Nā sæpe inde perficitur, vnde repelli putabatur.

225 In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 26.

Confessio & magnificentia opus eius. Ab eo itaque accipimus recta confiteri, a quo nobis & magna dantur operari.

226 In exposit. beati Iob lib. ix. cap. 44.

Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiam laudis. Nunc igitur ad plangendum dolorem nos dominus dimittit, cum & mala nobis quæ fecimus demonstrat, atque ad hæc eadem flenda quæ cognoscimus, adiuuat. Culpas oculis obiicit, & pia manu gratiæ, vincula cordis soluit, vt ad vacationem pœnitentiæ mens nostra se erigat, & carnis soluta compedibus in auctorem suum libera gressum amoris tendat.

227 In exposit. beati Iob lib. xxix. cap. 6.

Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Tenebrosa ostia maligni spiritus vocantur, quia dum per occultationis suæ

insidias non videntur, deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quæ tenebrosa ostia dominus videt: quia immundorum spirituum fraudulentam malitiam & respicit & premit. Quos nisi ipse nobis nescientibus videndo prohiberet, & nil de insidiis mens nostra cognosceret, & eisdem insidiis capta deperiret. Quæ tenebrosa ostia nos etiam cernimus, quando supernæ lucis radiis illustramur. vnde per prophetam dicitur. Dominus mihi adiutor est, & ego videbo super inimicos meos. Hostes igitur nostros ipse videt, qui suo eos munere nobis visibiles facit.

228 In comment. zechiel. homil. viii. part. I.

Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. Apes enim in ore mel habent, in aculeo caudæ vulnus, & omnes qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt, apes sunt: quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, sed occulte feriendo vulnus inferunt. Ista vero facientes exardescunt, sicut ignis in spinis: quia flamma detrahentium non iustorum vita comburitur, sed si quæ eis inesse poterant peccatorum spinæ concremantur.

229 In exposit. beati Iob lib. 28. cap. 9.

Lapidem quem reprobauerunt ædificātes hic factus est in caput anguli. Iam per diuinam gratiam omnibus liquet quem scriptura sacra lapidem qui in anguli caput factus sit vocet, illum profecto qui dum in se hinc Iudaicum, illinc gentilem populum suscipit, in vna Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes iungit, illum de quo scriptum est. Fecit vtraque vnum: qui angularem lapidem non solum in inferioribus, sed & in supernis exhibuit: quia & in terra plebi Israeliticæ nationes gentium & vtranque simul angelis in cœlo sociauit. Eo quippe nato clamauerunt angeli: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. In ortu enim regis nequaquā pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. huius lapidis typum Iechonias rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secundo numerauit. Quem.n. fini secundæ, ipsum rursum in initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namq; in Babyloniam cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur pro vtriusq; parietis latere non immerito secundo numeratur. Cuius migrationis flexu angularem lapidem signat. Vbi enim ordo a rectitudine flectitur, vt eat in diuersum tanquam angulum facit. Recte .n. numerari bis potuit, quia per vtrunq; parietem, quasi in se duo latera ostendit. vnde & eius bene imaginem tenuit: qui in Iudæa ortus, gentilitatem colligens, quasi ab Hierosoly-

mis Babylonium venit, atq; hanc in semetipso fidei fabricam prius discordiæ studio scissam arte caritatis intexuit.

230 *In exposit. beati Iob lib. ix. cap. 11.*

Constitui te diem solemnem in condensis vsque ad cornu altaris. Solemnem diem domino in confrequentatione constituit, quisquis se assidue in eius desiderio affligit. Qui nimirum solemnitatis dies vsque ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tandiu necesse est, vt quisquis se afficiat, quousq; ad superni sacrificii altitudinem, id est ad gaudia æterna pertingat.

231 *In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 11.*

TVNC non confundar dum respicio omnia mandata tua. Sciendum est quod quisquis a præceptis dominicis discordat opere, quoties ea audit, corde suo reprehenditur atq; confunditur: quia & id quod nõ fecerit, memoratur. Nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. hinc ergo Dauid propheta deprecatur, dicens. Tunc nõ confundar, dum respicio omnia mandata tua. Grauiter vnusquisq; confunditur, quando mandata Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quæ viuendo contempsit. hinc etenim Ioannis voce dicitur. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus ab eo accipiemus. ac si diceret. Si id quod præcepit facimus, id quod petimus obtinebimus. Valde namq; apud Deum vtraque hæc sibi necessario congruunt vt oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. hinc etenim Hieremias ait. Scrutemur vias nostras, & quæramus & reuertamur ad dominum. Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlum. Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Cor vero cum manibus leuat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat sed operari dissimulat, cor leuat & manus non leuat. Quisquis vero operatur & non orat, manus leuat, & cor nõ leuat. Iuxta ergo Ioannis vocem tũc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ prauitas nulla cõtradicit.

232 *In exposit. beati Iob lib. xvii. cap. 4.*

IN mandatis tuis me exercebor, & considerabo vias tuas. ac si aperte spõdeat dicens, Quæ mea sunt videre refugio: quia per imitationis tuæ viam pergere conuersationis gressibus inardesco. Qui enim præsenti iam mundo contradicit, amoris excitatione continua redemptoris sui vias cordis oculis obiicit, vt mens prospera fugiat, ad aduersa præparetur. Nihil quod demulcet appetat, nihil quod deterrere creditur pertimescat. Mœrorem gaudium deputet, præsentis vitæ gaudia damna

mœroris penset, abiectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis veritas, cum dicebat. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ad has vias tumentia discipulorum corda reuocabat, cum locum iam gloriæ quærerent, sed eiusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Cōfessionis quippe illius celsitudinem a dextris sinistrisq; quæsierant, sed quanta hæc esset itineris angustia non videbant. Vnde & eorum mox oculis imitandus calix passionis obiicitur, vt videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis inuenirent.

233 In exposit. beati Iob lib. xxv. cap. 16.

In mandatis tuis me exercebo: & considerabo vias tuas. Via quippe est incarnatæ sapiētiæ omnis actio, quam temporaliter gessit. Viæ eius sunt viuendi ordines, quos ad se venientibus strauit. Tot itaq; ad se venientibus vias præbuit, quot bene viuendi exempla monstrauit. Humilitatis propheta vias aspexerat cum suspirabat, dicens. In mādatis tuis me exercebo, & reliqua.

234 In exposit. beati Iob lib. xi. cap.

Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaq;. Cum sacerdos nō agit bona quæ loquitur, ei etiā sermo subtrahitur ne loqui audeat quod non operatur. Vnde & per eundem prophetam dicitur, Peccatori aūt dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? hinc est ergo quod nunc precatur dicens. Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaq;. Perpendit namq; quod omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & nō facientibus tollit. Qui ergo de ore suo non auferri petiit, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quæsiuit? ac si aperte diceret. A bono opere me errare non sinas, ne dum amitto ordinem bene viuendi, rectitudinem perdam loquendi. & plerunque doctor qui docere audet quod negligit agere, cum desierit bona loqui quæ operari contempsit, docere subiectos incipit praua quæ agit, vt iusto omnipotentis Dei iudicio in bono iam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat, quatinus cum mens eius terrenarum rerum amore incenditur, & de terrenis rebus semper loquatur. vnde in euangelio veritas dicit. Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona; & malus homo de malo thesauro profert mala. Hinc etiam Ioānes ait. Ipsi de mūdo sunt, ideo de mundo loquuntur.

235 In exposit. beati Iob lib. iiii. cap. 39.

Defecit in salutari tuo anima mea. Omnes qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore, defessi. Qui vero in auctoris sui amore roborantur, quo magis in cõcupita Dei fortitudine conualescunt, eo propria virtute deficiunt; & quo robustius æterna appetunt, eo a temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc ergo psalmista amoris sui robore fessus dicebat: Defecit in salutari tuo anima mea. In salutari enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, a carnis iam fiducia fractus anhelabat: hinc rursum dicit: Concupiuit & defecit anima mea in atria domini. Qui nimirum cum diceret concupiuit, recte subdidit & defecit: quia valde minor est diuinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignũ profecto est, vt ab hoc temporalitatis amore lassetur, vt tanto frigescat ab studio seculi, quanto surgit ardentius in amorem Dei. Quem scilicet si perfecte arripit, mundum plane derelinquit, & eo funditus temporalibus moritur, quod ad supernam vitam altius afflatu æternitatis animatur. An nõ robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est? Quia nimirũ mens dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, a statu suæ fortitudinis infirmata ipso quo absorbitur desiderio liquatur, & inde se apud semetipsam fessam inuenit: vnde vltra se esse conspicit fortitudinem quam conscendit, hinc propheta cum visionem Dei conspexisse se diceret, adiungit. Elangui, & ægrotaui per dies plurimos, quia cum ad virtutem mens stringitur, a fortitudine propria caro lassatur. hinc Iacob qui angelum tenuit, vno mox pede claudicauit, quia qui vero amore sublimia respicit, iam in hoc mundo duplicibus incedere desideriis nescit. Vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur, & necesse est vt alius marcescat, quia mentis virtute crescente oportet proculdubio vt carnis fortitudo torpescat.

236 In comment. Ezechiel. homil. ix. part. I.

Os meum aperui, & attraxi spiritum. Non enim spiritum attraheret. nisi os aperiret, quia nisi ad prædicandum proximis se impenderet, spiritualis doctrinæ in eo gratia non creuisset.

237 In exposit. beati Iob lib. vii. cap.

Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua Deus. Sæpe verba carnalium dum se importune nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationum gignunt. Et quamuis hæc & ratio respuat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris

cum auctoritate iudicatur. vnde necesse est vt ne ad aures veniat quod mens a cogitationis aditu vigilans repellat. Sancti igitur viri cũ æternitatis desideriis anhelant, in tanta altitudine vitæ se subleuant, vt audire iam quæ mundi sunt graue sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens atq; intollerabile æstimant, quicquid illud non sonat, quod intus amant. Sed sæpe mens iam per desiderium ad sublimia rapitur, iam funditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore veritatis ad perferendos præsentis vitæ cruciatus accingitur: iam superna appetit, iã in infimis stulta cõtemnit. Sed nec dum se ad perferendæ aduersitatis tolerantiam dirigit, sed plerunq; mens iusti ad tantum se virtutis culmen extendit, vt & apud se in internæ rationis arce præsideat, quorundam foris stultitiam tolerando conuertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est, vt infirma toleremus, quia nec iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cum vero alienæ infirmitati compatimur, valentius nostram roboramus, vt amore futurorum, mens ad præsentia aduersa se præparet, & cruciatus corporis quos timebat expectet. Auctis namque desideriis cœlestibus angustatur. Cumq; æternæ patriæ quanta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardenter amat. his itaque diuinæ legis, id est mandatorum cœlestiũ vinculis se se ad alta sustollit, quisquis ab iniquorum nunc suggestionibus aurem remouens intentionem suam in superni desiderii quo auelli non valeat, secreto suspendit.

238 In comment. Ezechiel. homil. xiiii.

LAtum mandatum tuum nimis Nil latius quam oẽs in sinu amoris recipere, & nullas odii angustias sustinere. Sic quippe lata est caritas, vt in amplitudine dilectionis suæ capere etiam inimicos possit. vnde & præcipitur. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.

239 In exposit. beati Iob. lib. xi. cap. 10.

SVper seniores intellexi. Doctrina senum ablata est, postq̃ hanc Ecclesia ex gentibus videlicet iuuencula accepit. Quã quia operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit, ostendit: dum protinus subdit, dicens, quia mandata tua exquisiui. Quia enim studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret.

240 In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 8.

LAetabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quæ spolia idcirco vocata sunt, quia ad fidem domini gentilitate transeunte Iudæi sacris eloquiis, quibus induti fuerant, exuuntur.

241 In expo-

242 In exposit. beati Iob lib. .cap.

MAnus vel brachium domini filius dicitur: quia per ipsum omnia facta sunt. Sed quid est quod dicitur fiat? Manus ergo quæ per diuinitatem non est facta sed genita, per humanitatem facta est, vt humani generis vulnera sanaret.

243 In exposit. beati Iob lib. xvi cap. 9.

DEclinate a me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. Sæpe cum eloquiis sacris intendimus, malignorum spirituum insidias grauius toleramus: quia menti nostræ terrenarũ cogitationum puluerem aspergunt, vt intentionis nostræ oculos a luce internæ visionis obscurent. Quod nimirum psalmista pertulerat, cum dicebat. Declinate á me maligni, & scrutabor mandata Dei mei: videlicet patenter insinuans: quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituũ insidias in mente tolerabat.

244 In comment. Ezechiel. homil.

VAnum est vobis ante lucem surgere. In quibusdam locis sacri eloquii sola exquirenda est allegoria, & verba litteræ omnino postponenda. vt vnum de multis dicam, indicat psalmista, qui ait. Vanum est vobis ante lucem surgere. Quod si quis accipere iuxta litteram velit, nocturnis Dei laudibus contradicit. Et quomodo idem propheta loquitur, dicens. Media nocte surgebam ad confitendum tibi? Si enim vanum est ante lucem surgere, cur ad confitendum dominum media nocte surrexit? Sed ille ante lucem surgit, qui ante diem venturi seculi in hac vita, quæ nocte est similis, extolli ac proficere appetit.

245 Item vnde supra in lib. vii. beati Iob cap. 35.

ANte lucem quippe surgere, est priusquam claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sedendum ergo prius est, vt post recte surgamus: quia quisquis nunc se sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat.

246 In exposit. euang. homil. xxvii.

CVm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas domini. Quisquis igitur iam æterna cognouit, apud eius animum temporales fructus vilescant: tales fructus operemur qui maneant, qui cum mors cuncta interimat, ipsi exordium a morte sumant. Nam quod á morte incipiat fructus Dei, testatur propheta qui dicit. Cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas domini. Omnis qui dormit in morte perdidit hæreditatem. Sed cum dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas domini: quia electi Dei postquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem.

247 In exposit. beati Iob lib. xxxiii cap. 1.

Qui cōfidit in domino sicut mōs Sion. Sion namq; speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem, contemplans Deū ecclesia designatur.

248 De malorum hominum inuolutione.

In exposit. beati Iob lib. vii. cap. 17.

Venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos. In vacuum quippe ambulant, qui nihil secum de fructu sui laboris portant. Alius namque adipiscendis honoribus exudat: alius multiplicandis facultatibus exaestuat: alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta haec quisque moriens deserit, labores in vacuum perdidit, quia secum ante iudicem nihil tulit. Quo contra bene per legem dicitur: Non apparebis in conspectu domini vacuus. Qui enim promerendae vitae mercedem bene agendo non prouidet, in conspectu domini vacuus apparet. hinc de iustis per psalmistam dicitur: Venientes autem venient in exultatione portantes manipulos suos. Ad examen quippe iuditii portantes manipulos veniunt, qui in semetipsis recta opera quibus vitam mereantur ostendunt.

250 In exposit. beati Iob lib. x. cap. 22.

Euntes ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Tanto namque spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit: quia nequaquam retributionis gaudium de aeternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Quia igitur nunc per tribulationem seritur, vt post gaudii fructus metatur: tanto maior fiducia mentem roborat, quanto hanc fortior pro veritate afflictio angustat.

251 In comment. Ezechiel. homil. xiii.

Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum. Custodit n. dominus vniuscuiusque animae introitum quo intrat ad fidem, & exitum quoque quo exit ad speciem: vt neq; intrans ecclesiam erroribus supplantetur, neque ab hac temporali ad aeternam exiens, ab antiquo hoste rapiatur. Propter hunc vero egressum nostrum quem quotidie debemus mente meditari, de redemptore nostro Paulus quoque loquitur, dicens: Vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

252 *In exposit. beati Iob. lib.* xiii. cap. 1.

Svpra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Esse hoc peruersorum proprium solet, vt mala sua per conuicium bonis ingerant, prius quam de his ipsi veraciter accusentur. Et dum metuunt increpari de his, quæ faciunt, aduersantes suis prauitatibus iustos hæc facere testantur. Sancti autem viri patienter audiunt etiam, quæ se nunquam fecisse meminerunt, quamuis ea mala quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata; & cum eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tolerant, quatinus si fructum conuersionis eorum consequi non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. vnde & sancta Ecclesia Dauid prophetæ vocibus dicit. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, quia videlicet dum hæreticos, vel quoslibet reprobos, quos corrigere non valet tolerat, facta peccantium supra dorsum portat.

253 In eod. cur. past. ii part. cap. 10.

Svper dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera sustinemus. Super dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur, ac si aperte dicat. Quos corrigere nequeo, quasi superimpositum onus porto.

254 In exposit. beati Iob lib. 8. cap. 28.

Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam euellatur, exaruit. Hoc de hypocritarum persona per psalmistam exprimitur. Fœnum quippe in alto nascitur, sed nequaquam pingui radice solidatur: quia & hypocrit a summa quidem sunt, quæ agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnum & non euulsum citius arescit: quia videlicet hypocrita & in præsēti adhuc vita subsistit, et iam sanctitatis opera quasi viriditatis speciem amittit. Quia. n. sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agere, hæc amittens indicat se sine radice floruisse.

255 In exposit. beati Iob lib. xxviii. cap. 11.

Neque ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me. In præcipitio enim pedem porrigit, qui mēsurarum suarum limitem non attendit. Bene itaque Dauid intra acceptas ex diuina largitate mensuras pedem cordis presserat, cum dicebat. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Super se quippe in magnis ambularet, si apparere magnus vltra quam poterat, quæreret. Super se namque in mirabilibus attollitur, qui & in his ad quæ ipse non sufficit, videri idoneus conatur.

256 *In exposit. beati Iob lib.* xiiii. *cap.* 19.

Sacerdotes tui induantur iustitia. Gloria quippe vniuscuiusque iustitia est. Sicut vestimentum tegit a frigore: ita iustitia munit a morte. vnde non immerito iustitia vestimento comparatur, cum per prophetam dicitur, Sacerdotes tui induantur iustitia.

257 *In exposi. beati Iob lib.* xxxiii. *cap.* 6.

In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra. Quid per sterilitatem salicum, nisi vita peccantium designatur? Nam si hoc non esset, nequaquam ex voce prædicantium contra Babyloniam psalmista dixisset. In salicibus in medio eius, suspendimus organa nostra. Babylonis quippe medio inesse salices describuntur: quia nimirum infructuosi quique, atque ab amore patriæ cœlestis alieni, totis visceribus cordis in hac seculi confusione radicantur. vnde & prædicatores sancti in istis salicibus non exercent organa, sed suspendunt: quia cum infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, vim prædicationis suæ non exhibent, sed potius lugentes silent.

258 In exposit. beati Iob lib. 35. cap. 15.

Exinanite exinanite, vsque ad fundamentum in ea. Quisquis digna fidei opera seruare contemnit, etiam fidem perdit quam tenere videbatur. Super quos bene per prophetam sub Hierusalem specie, inimicorũ destruentium verba memorantur, a quibus scilicet dicitur: Exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea. Paulus quippe ait: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Inimici ergo destruentes vsque ad fundamentum Hierusalẽ exinaniunt, quando peruersi spiritus a corde fidelium destructo prius ædificio boni operis, soliditatem quoque exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentũ fabrica, sic super fidem opera construuntur. Vsque ad fundamentum ergo exinanisse, est euerso bene viuendi opere etiam robur fidei dissipasse.

259 In exposit. beati Iob lib. vi. cap. 1.

In scriptura sacra nonnunquam lucis appellatione prosperitas: noctis autem nomine, huius mundi aduersitas designatur. Vnde & per psalmistam dicitur. Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Quia enim sancti viri ita prosperitatem seculi despicientes calcant: sicut aduersitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem, mundi sibi & aduersa & prospera substernẽtes, dicunt. Sicut tenebræ eius ita & lumen eius. ac si apertius dicant. Sic intentionis nostræ fortitudinem eius tristitia non premunt: ita hanc nec blanda corrumpunt.

260 In exposit. beati Iob lib. xvi. cap. fo.

Et nox illuminatio mea in delitiis meis. Quia dum per intellectum mysticum studiosa mens reficitur, iam in ea vitæ præsentis obscuritas fulgore diei subsequentis illuminatur, vt etiam in huius corruptionis caligine in intellectum illius vis futuri luminis erumpat, & verborum delitiis pasta prægustando discat, quid de pabulo veritatis esuriat.

261 In exposit. euang. homil. xxvii.

Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis cōfortatus est principatus eorum. Amicus quasi animi custos vocatur. Quia igitur psalmista prospexit electos Dei a mundi huius amore separatos, custodire in mandatis cœlestibus voluntatem Dei, miratus est amicos Dei dicens. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Et tanquam si ab eo protinus causas tanti honoris nobis insinuari quæreremus, ilico adiunxit. Nimis confortatus est principatus eorum. Ecce electi Dei carnem domant, spiritum roborant, dæmonibus imperant, virtutibus coruscant, præsentia despiciunt, æternam patriam eum voce & moribus prædicant, eam etiam moriendo diligunt, atque ad illam per tormenta pertingunt, occidi possunt, & flecti nequeunt. Nimis ergo confortatus est principatus eorum. In ista ipsa passione, qua ceciderunt in morte carnis, videte quantum fuerit culmen mentis: vnde hoc, nisi quia confortatus est principatus eorum? Sed ne putes quod sic magni forsitan pauci sunt, subiunxit. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Totum mundum fratres aspicite, martyribus plenus est. Iam pene tot qui videamus non sumus, quot veritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt: quia quanti sint, a nobis comprehendi non possunt, sed quisquis ad hanc peruenit dignitatem, vt amicus vocetur Dei, sese in se cōspiciat: dona autem quæ percipit, super se nihil suis meritis tribuat, ne ad inimicitias erumpat.

262 In codice cur. past. iiii. part. cap. 23.

Nonne qui oderant te Deus oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Inimicos Dei perfecto odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare, mores prauorum premere, & vitæ prodesse. Pensandum est etenim quando ab increpatione quiescitur, quanta culpa si cum pessimis pax tenetur; si propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro domino prauorum inimicitias excitauit.

263 In codice cur. past.iii. part. cap.12.

Labor labiorum ipsorum operiet eos. Nihil est ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate facilius: nam dum fallaciam suam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. hinc ergo scriptum est. Labor labiorum suorum operiet eos. Qui enim nunc implet, tunc operiet: quia cuius nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. hinc per Hieremiam dicitur. Docuerunt linguam suam loqui mendacium, vt inique agerent laborauerunt. ac si aperte diceretur. Qui amici esse veritatis sine labore potuerunt, vt peccent laborant. Cumque viuere simpliciter renuunt, labores exigunt, vt moriantur.

264 De verbi Dei pabulo.

Obumbra caput meum in die belli. Bellum quippe patimur, cum carnis nostræ tentationibus impugnamur. De quo bello per prophetam dicitur. Obumbra caput meum in die belli. Quia igitur reprobi dum fame verbi deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos dominus in fame a morte eripit, & in bello a gladio abscondit: quia eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit.

265 In exposit. beati Iob lib.ii.cap.16.

In miseriis non subsistent. Hoc de reproborum flagello in patientia psalmista testatur. Qui in miseriis subsisterent, si æquanimiter aduersa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruunt, quasi inter illatas miserias subsistendi constantiam perdunt.

226 In exposit.beati Iob lib.xx.cap.

Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Quia redemptor noster iuxta mundi finem vim persequentiū pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit.

267 In exposit.beati Iob lib.vii.cap.26.

Ponam domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. Studiose lingua sub magni moderaminis libratione frenanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta etiam ab vtilitate torpescat. quod bene psalmista considerans, breui postulatione complexus est, dicens. Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. Ostium namque aperitur, & clauditur. Qui ergo ori suo nequaquam poni obstaculum, sed ostiū petiit, aperte docuit quod & per disciplinam retinere lingua debeat, & ex necessitate laxari, quatinus os discretum & cum congruo tempo

re vox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat. hinc namque per quendam dicitur. Sapiens tacebit vsque ad tempus: vt nimirum cum opportunum cōsiderat, postposita censura silentii, loquendo quæ congruunt in vsum se vtilitatis impendat. hinc Salomon ait: Tempus tacendi & tempus loquendi. Discrete quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora, ne aut cum restringi lingua debet, per verba se inutiliter soluat: aut cum loqui vtiliter potest, semetipsam pigre restringat.

268 In exposit. euang. homil. 12.

Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quid per appellationem capitis, nisi ea quæ principatur corpori mens vocatur? Impinguat ergo caput oleum peccatoris, cum demulcet mentem fauor adulantis.

269 In exposit. beati Iob lib. xv. cap.

Benedictus dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum: per manus videlicet operationem, per digitos vero discretionem signans.

270 In exposit. beati Iob lib. xvi. cap.

Protector meus & in ipso sperabo, subiiciens populos sub me. Sancti metibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ seueritatis præsentiam cogitationes stultæ desiliunt, vt non per abrupta phantasmatū rapiant, sed rationis subditæ a corde humiliter conquiescunt.

271 *In exposit. beati* Iob *lib.* xxx. *cap.* 22.

Domine inclina cœlos tuos, & descende, tange montes & fumigabūt. Quid cœlorum nomine, nisi prædicatorum ordo signatur? Nisi ergo prædicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internæ quam capiunt ad infirmitatem nostram humillima prædicatione, quasi quadam incuruatione descenderent, nunquam vtique filios gignerent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterēt. Si.n. sancti viri ea nobis prædicare vellent, quæ capiunt, cum in superna contemplatione debriantur, & non magis scientiam suam quodam moderamine, & sobrietate temperarent, adhuc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis fluenta quis caperet? vnde nunc bene dicitur. Domine inclina cœlos tuos & descende. Cum enim inclinantur cœli descendit dominus: quia cum se in prædicatione sua sancti doctores attrahūt, diuinitatis notitiam nostris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos descenderet, si prædicatores eius in contemplationis rigore inflexibiles permanerēt. Inclinantur ergo cœli vt descendat dominus: quia nimirum si nostræ infirmitati non condescenderent, non ad suam

celsitudinem nunquam eleuarent.

272 In exposit. beati Iob lib. xxxiiii cap. 4.

QVI liberasti Dauid seruum tuum de gladio maligno. Quid in hoc loco per malignum gladium, nisi ira vel persuasio maligni hostis exprimitur? Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius, quo percutimur, vt a culpa moriamur. Malignus vero est diabolicæ persuasionis gladius, cum male quisque percutitur, vt a vitæ rectitudine extinguatur. Antiqui namque hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in vsum ministerii eius assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exhibet, & infirmorum corda transfigit.

273 In exposit. beati Iob lib. x. cap. 13.

IN illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quia æterna mala nunquam cogitata reperiunt, & subito amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt.

274 *In exposit. beati Iob. lib. xxv. cap. 16.*

HVmiliat autem peccatores vsque ad terram. Quæ maior poterit esse humiliatio, quam deserto creatore creaturam quærere: desertis supernis gaudiis infimis rebus inhiare? Amissis enim cœlestibus terrenum est omne quod sitiunt; & dum plus videre conantur, minus est quod appetunt. De quibus per Hieremiam dicitur. Recedentes a te, in terra scribentur. At contra de electis. Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.

275 In exposit. beati Iob lib. xxix. cap. 15.

QVI producit in montibus fœnum & herbam seruituti hominum. Quid hoc loco per herbam, nisi sustentatio prædicantis demonstratur, cum dicitur, qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum? herba producitur, cum sublimes huius seculi ad fidei cognitionem vocati, sanctis prædicatoribus in huius vitæ itinere transitoria alimenta largiuntur.

276 In exposit. beati Iob lib. 30. cap. 12.

QVI dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Iumenta escam accipiunt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis vero coruorum, filiis scilicet gentium esca datur: cum eorum desiderium nostra conuersatione reficitur. Iste coruus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quæreret, sed nunc escam accipit: quia ipse ad conuersionem alios exquirit. Cuius videlicet pulli, id est prædicatores ex eo æditi, non in se præsumunt, sed in viribus redemptoris sui. vnde bene dicitur: Et pullis coruorũ inuocantibus eum.

Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et quamuis animarum lucra piis votis esuriant, ab illo tamen qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt: quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

277 In exposit. beati Iob lib.xxvii.cap.21.

Mittet verbum suum & liquefaciet ea; flabit spiritus eius & fluent aquæ. Per has aquas, ad se currentem dominus signat. Aquæ namque de gelu currunt, quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aqua liquatur; cum torpor interni frigoris ad irrigationem vertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epistolis Damascum pergens in corda fidelium quasi in terra Dei iactata verbi semina, ne ad perfectionem operum surgerent, restringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam rediit: quia quos persequendo prius premere studuit, hos postmodum fluentis sanctæ exhortationis infudit; vt tanto vberior electorum messis exurgeret, quanto hanc imber Dei, etiam ab ore persecutionis irrigaret.

278 In exposit. beati Iob lib.xvi.cap.18.

Præceptum posuit & non præteribit: quia semel fixa iudicia Dei mutari nequaquam possunt. Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur: quia de vnaquaque re immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur.

279 In exposit. beati Iob lib.xviii.cap.5.

Virtutem operum suorum annunciabit populo suo, vt det illis hæreditatem gentium. ac si aperte dicat. Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, vt eum qui audierit, donis ditescat.

280 In exposit. beati Iob lib.ix.cap.17.

Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Quia scilicet cum mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia cordiũ perfecta erit, cum carnis ab exterioribus pugna non fuerit. Nam quousque caro illicit, quia quasi nostræ domus paries quatitur, etiam cubile turbatur.

Laudate eum in potentatibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Diuinæ fortitudinis facta tunc verius explemus, cum hæc nos explere non posse cognoscimus. Tunc facundius loquimur cum ab his obstupescendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera, habet defectus noster, quã sufficiẽter exerat linguam suam, vt quæ comprehendere idonee non valet, hæc idonee mutus laudet. vnde bene nunc per psalmistam dicitur. Laudate eum in potentatibus

eius. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille quippe Deum laudat secundum multitudinem magnitudinis, qui se succumbere in eius laudis explanatione considerat.

282 In comment. Ezechiel. homil. 9.

LAVDATE eum in tympano & choro. Quanta sit concordiæ virtus ostenditur, cum sine illa virtute, reliquæ virtutes, non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentiæ, sed si quis ita ab alimentis abstineat, vt cæteros in cibo diiudicet, & alimenta eadem quæ Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus etiam damnet: quid huic virtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ? hinc ergo psalmista nullam esse abstinentiam sine concordia designans ait. Laudate eum in tympano & choro. In tympano enim corium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia, & quid per chorum, nisi caritatis concordiam designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet, concordiam deserat. laudat quidem in tympano, sed non laudat in choro.

283 Item vnde supra in cur. past. iii. part. cap. 23.

Sæpe nonnulli quo quædam specialiter dona percipiunt, superbiendo donum concordiæ, quod maius est, amittunt: vt si fortasse carnem præ cæteris gulæ refrenatione quis edomat, concordare eis quos superat abstinendo contemnat. Sed qui abstinentiam a concordia separat, quid admoneat psalmista perpendat. ait enim. Laudate eum in tympano & choro. In tympano namque sicca & percussa pellis resonat: in choro autem voces societate concordant.

CAPITVLA LIBRI PROVERBIORVM.

1 Cum simplicibus sermocinatio eius. Prouerb. 3. d
2 Iustorum semitæ quasi lux splendens procedens, & crescit vsque ad perfectum diem. 4. c
3 Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. 4. d
4 Vnde supra.
5 Vnde supra.
6 Fili attende sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, vt custodias cogitationes. 5. a
7 Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis quando consumpseris carnes & corpus tuum. 5. b
8 Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui, deriuentur fontes tui foras. 5. c
9 Vnde supra.
10 Fili mi si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. 6. a
11 Vsque quo piger dormis. 6. a
12 Homo apostata vir inutilis graditur. 6. b
13 Nunquid non sapientia clamitat. 7. a
14 O viri ad vos clamito. 8. a
15 Sapientia ædificauit sibi domum. 9. a
16 Vnde supra.
17 Qui erudit derisorem ipse sibi facit iniuriam. 9. b
18 Noli arguere derisorem ne oderit te. 9. b
19 Vnde supra.
20 Panis occultus libenter editur. 9. b
21 Manus in manu non erit innocens malus. 11.c
22 Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. 11.c
23 Præstolatio impiorum furor. 11.c
24 Anima quæ benedicit impinguabitur. 11.d
25 Qui abscondit frumenta maledicetur in populis. 11.d
26 Qui stultus est seruiet sapienti. 11.d
27 Cogitationes iustorum iudicia. 12.a

INCIPIT

INCIPIT EXPOSITIO SVPER PROVERBIA SALOMONIS.

1 In cod. cur. past. iii par. cap. 12.

CVM SIMPLICIBVS sermocinatio eius. Deo enim sermocinari, est per illustrationem suæ præsentiæ humanis mentibus arcana reuelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur: quia de supernis mysteriis illorum mentes radio suæ visitationis illuminat, quos nulla vmbra duplicitatis obscurat.

2 In comment. Ezechiel. homil v.

Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. In eorum namque animum bonum desiderium, aut intellectus lucis intimæ iam pars diei est, Sed quia vsque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad regna cœlestia perducti, in ea luce quam desiderant, iam minus aliquid non habebunt.

3 In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 17.

OMNI custodia serua cor tuum, quia de ipso vita procedit. Dicturus enim custodia præmisit omni; vt videlicet vnusquisque hinc inde se diligenter inspiciat. Et quamdiu in hac vita est contra inimicos spirituales in acie se positum sciat, ne mercedem quam per has actiones colligit, per alias amittat: ne hinc hostis fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim ciuitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte in somni muniatur custodia: vnum vero in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui vndique exclusus esse videbatur.

4 Item vnde supra. In exposit. beati Iob lib. i. cap.

OMNI custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Virtutes ergo quas agimus, dignum est, vt summopere ab intentionis origine pensemus, ne ex malo ortu prodeant, etiam si recta sunt quod ostentant.

5 In cod. cur. past. iii. part. cap. 16.

PAlpebræ quippe gressus præcedunt, cum operationem nostram consilia recta præueniunt. Qui enim negligit considerando præuidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit. Pergendo iter conficit, sed præueniendo sibimetipsi non antecedit, atque idcirco citius corruit: quia quo pedem operis ponere debeat ignorat, qui palpebram consilii non attendit.

6 In cod. cur. past. iii. part. cap. 15.

FILI attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, vt custodias cogitationes. Nihil quippe in nobis est corde fugacius, quod a nobis toties recedit, quoties per prauas cogitationes defluit. hinc etenim ad semetipsum rediens dicit. Inuenit seruus tuus cor suum, vt oret te. Cum ergo cogitatio per custodiam restringitur, cor quod fugere consueuit, inuenitur. Plerunque autem nimis taciti cum nõnulla iniusta patiuntur, eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquillæ linguæ sermone dicerent, a conscientia dolor emanaret. Vulnera.n. clausa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius feruet, eiicitur, ad salutem dolor aperitur.

7 In cod. cur. past. iii. cap. 13.

NE des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis quando consumpseris carnes & corpus tuum. Qui namq; a nobis alieni sunt, nisi maligni spiritus qui a cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis vero honor noster est, nisi quia etiam in luteis corporibus conditi, ad conditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? vel quis alius crudelis est, nisi ille apostatata angelus, qui semetipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem ac similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem male dominantis aduersarii accepta viuendi spatia expendit. vbi bene subditur. Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena. Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat: nequaquam suis viribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est immundorum spirituum facta multi-

plicat. Nimirum vel luxuriando vel superbiendo agens, vt etiam se addito perditorum numerus crescat. Bene autem subditur. & gemmas in nouissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum. Plerunque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cum repente subtrahit, cum molestiis caro atteritur, cũ iam anima egredi vrgetur, diu male habita quasi ad bene viuendum salus amissa requiritur, & tunc gemunt homines, quod Deo seruire noluerunt: quando damna suæ negligentiæ recuperare seruiendo nequaquam possunt.

8. In comment. Ezechiel. homil. xii.

Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Valde autem contraria videntur esse, quæ dicit, deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide: cum protinus adiungit. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Quomodo enim aquam scientiæ solus habere poterit, si hanc in plateis diuidit? Quomodo alieni aquæ eius participes non sunt, si fontes illius foras diriuantur? Sed cum prædicamus populis, nimirum in plateis aquas diuidimus: quia in auditorum multitudinem verba scientiæ dilatamus. Cum vero nos adiuuante diuina gratia intrinsecus custodimus, & maligni spiritus qui iure a nobis alieni sunt, quia sortem beatitudinis perdiderunt, ne nobis in elatione subripiant, solicitudine cauta circumspicimus: Soli habemus aquas, quas in plateis diuidimus, vt nobis in eis alieni participes non sunt. Hinc nimirum alieni insurrexerunt in me, & fontes quæsierunt animam meam. Aquas ergo & in plateis diuidit & solus habet, qui per hoc quod multis prædicat in temporali se cogitatione gloriæ non exaltat. Tunc etenim possidet homo quod docet, quando non se gaudet innotescere, sed prodesse.

9. Item vnde supra. In cod. cur. past. iii. cap. 25.

Aquam quippe prædicator de cisterna sua bibit, cum ad cor suum rediens prius audit ipse, quod dicit. Bibit sui fluenta putei, si sui irrigatione infunditur verbi, vbi bene subiungitur. Diriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Rectum quippe est, vt ipse prius bibat, & tunc prædicando aliis influat. Fontes namque foras deriuare, est exterius aliis vim prædicationis infundere. In plateis autem aquas diuidere, est in magna auditorum amplitudine iuxta vniuscuiusque qualitatem diuina eloquia dispensare. Et quia plerunque inanis gloriæ appetitus subripit, dum sermo Dei ad multorum no-

ritiam currit: postquam dictum est, in plateis aquas diuidet, recte subiungitur. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Alienos quippe malignos spiritus vocat: de quibus per prophetam tentati hominis voce dicitur. Alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam. Ait ergo. Aquas in plateis diuide, & tamen solus habe: ac si apertius dicat. Sic necesse est vt prædicationi exterius seruias, quatinus per elationem te immundis spiritibus non coniungas: ne in diuini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo in plateis diuidimus, & tamen soli possidemus: quando exterius late prædicationem fundimus; & tamen per eam humanas laudes assequi minime ambimus.

II In eod. dur. past. iii. cap. 5.

FILI mi si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus: Fac ergo quod dico tibi fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis; ne dormitent palpebræ tuæ. Spondere namque pro amico, est alienam animam in periculo suæ conuersationis accipere: vnde & apud extraneum manus defigitur: quia apud curam solicitudinis, quæ ante deerat mens ligatur. Verbis vero oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus: quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius necesse est quæ dixerit custodire. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne eius vita ad aliud quam admonet relaxetur. vnde & apud districtum iudicem cogitur tanta in opere exoluere, quanta eum constat aliis voce præcepisse. Vbi bene mox exhortatio subditur, & dicitur. Fac ergo quod dico fili, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ. Quisquis enim ad viuendum aliis in exemplū præponitur, non solum vt ipse vigilet, sed etiam vt amicum suscitet admonetur. Ei namque vigilare bene viuendo non sufficit, si non & illum cui præest a peccati torpore disiungit. Bene autem dicitur: Ne dederis somnum oculis tuis. Somnum quippe oculis dare, est intentione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebræ vero dormitant, cum cogitationes nostræ ea quæ in subditis arguenda cognoscunt pigredine deprimente dissimulant. Plene namque dormire, est commissorum acta nescire, nec corrigere. Non autem dormire sed dormitare, est quæ quidem reprehendenda sunt cognoscere,

ſed tamen propter mentis tædium dignis ea increpationibus non emendare. Dormitando vero oculus ad pleniſſimum ſomnum ducitur; quia dum plerunque qui præeſt malum quod cognoſcit non reſecat, ad hoc quandoque negligentiæ ſuæ merito peruenit, vt quod a ſubiectis delinquitur, nec agnoſcat.

11 *In expoſit. bea. Iob. lib. viii. cap. 19.*

Vſque quo piger dormis? Electus igitur quiſquis cū peccati ſomno premitur, ad iuſtitiæ vigilias exurgere conatur. Sed ſæpe cum ſurrexerit, ipſa ſe extolli virtutum magnitudine ſentit. vnde & tentari ſe præſentis vitæ aduerſitatibus poſt virtutes deſiderat, ne peius ex confidentia virtutum cadat. Si enim ſeruari ſe melius per tentationem non cognoſceret, nequaquam pſalmiſta dixiſſet. Proba me domine, & tenta me.

12 In eod. reg. paſt. iii. part. cap. 24.

Homo apoſtata vir inutilis graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinatur malū, & in omni tempore iurgia ſeminat. Ecce quem ſeminantem iurgia dicere voluit, prius apoſtatam nominauit: quia niſi more ſuperbientis angeli a conſpectu conditoris prius intus auerſione mentis caderet, foras poſtmodum vſque ad ſeminanda iurgia non veniret. Qui recte deſcribitur quod annuit oculis, digito loquitur, terit pede. Interior namque eſt cuſtodia, quæ ordinata ſeruat exterius membra. Qui ergo ſtatum mentis perdidit, ſubſequenter foras in inconſtantiam motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice ſtabilitatis ſubſiſtat. Audiant iurgioru m ſeminatores quod ſcriptum eſt. Beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur: atque ex diuerſo colligant, quia ſi Dei vocantur filii qui pacem faciunt, proculdubio Sathanæ ſunt filii qui confundunt. Omnes autem qui per diſcordiam ſeparantur, a viriditate dilectionis areſiunt, qui & ſi boni operis fructus in ſuis actibus proferunt, profecto nulli ſunt: quia non ex vnitate caritatis oriuntur. Hinc ergo perpendant ſeminantes iurgia, quam multipliciter peccant, qui dum vnam nequitiam perpetrant, ab humanis cordibus cunctas ſimul virtutes eradicant. In vno enim malo innumera peragunt: quia ſeminando diſcordiam, caritatem, quæ nimirum virtutum & omnium mater, extinguunt. Quia autem nihil eſt pretioſius Deo virtute dilectionis, nihil delectabilius eſt diabolo extinctione caritatis. Quiſquis igitur ſeminando iurgia dilectionem proximorum perimit, hoſti Dei familiarius ſeruit: quia qua ille amiſſa cecidit, hanc iſte vulneratis cordibus ſubtrahens, eis iter aſcenſionis abſcidit.

13 In exposit. beati Iob lib. xxv. cap. 16.

NVnquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam in summis excelsisq; virtutibus super viam in mediis semitis stans? Transire fortasse per viam vitæ temporalis cum eius ignorantia poteramus, si hæc eadem sapientia in semitæ angulis constitisset, inuestiganda fuerat si occulta esse voluisset. Sed postquam incarnationis suæ mysteria publice ostendit, postquam humilitatis exempla superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi transeuntibus in mediis semitis fixit, vt videlicet in eam quam quærere nolumus impingamus, & quam transeuntes videre negligimus, tangamus offendentes.

14 In exposit. beati Iob lib. xxvii. cap. 2.

O viri ad vos clamito. De domino igitur viri canunt, cum nobis eius potentiam vel superni spiritus, vel perfecti quique doctores innotescunt. Sed tamen opus eius ignoratur: quia nimirum iudicia illius ipsi etiam qui hunc prædicant, impenetrata venerantur. Et sciunt ergo quem prædicant, & tamen eius opera ignorant: quia cognoscunt per gratiam eum a quo facti sunt, sed eius iudicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quod enim omnipotens Deus perspicue in sua actione non cernitur, psalmista testatur, dicens: Qui posuit tenebras latibulum suum.

15 In exposit. beati Iob lib. xvii. cap. 14.

SApientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, immolauit victimas suas, miscuit vinum, posuit mensam, misit ancillas vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis. Si quis est paruulus veniat ad me. Immolauit enim dominus victimas, se ipsum offerendo pro nobis, miscuit vinum præceptorum suorum, poculum ex narratione historica & intelligentia spirituali contemperans. Vnde alias dictum est: Calix in manu domini, vini meri, plenus est mixto. Et posuit mensam id est scripturam, quæ fessos ad se atque a seculi oneribus venientes, pane verbi nos reficit, & contra aduersarios sua refectione nos roborat. vnde alias ab Ecclesia dicitur. Posuisti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Misit ancillas suas, apostolorum videlicet animas, in ipso initio infirmas, vt vocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis supernæ: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta nos mœnia supernæ ciuitatis leuant. Quæ profecto mœnia, nisi humiles non ascendunt. vnde illic ab eadem sapientia subditur. Si quis est paruulus veniat ad me: ac si aperte dicat. Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius pertingitur,

quanto vniuscuiusque mens apud se verius humiliatur. Sed quantalibet quisque virtute proficiat, quantalibet scientia excrescat, penetrare non sufficit, quo nos conditor moderamine iudiciorum regit.

16 Item vnde supra. *In exposit. beati Iob. lib.* xxxiii.cap. 21.

Sapientia quippe domum sibi condidit, cum vnigenitus Dei filius in semetipso intra vterum virginis mediante anima humanum sibi corpus creauit. Sic quippe corpus vnigeniti domus Dei dicitur, sicut etiam templum vocatur. Ita vero vt vnus idemque Dei atque hominis filius ipse sit, qui inhabitabat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen recte aliter accipitur si domus sapientiæ Ecclesia vocatur. Quæ septem columnas excidit: quia ab amore præsentis seculi disiunctas, ad portandam eiusdem Ecclesiæ fabricam, mentes prædicantium erigit. quæ pro eo quod perfectionis virtute subnixæ sunt, septenario numero signantur. Immolauit victimas, quia vitas prædicantium mactare in persecutione permisit. Vinum miscuit: quia diuinitatis & humanitatis suæ pariter nobis arcana prædicauit. Mensam quoque proposuit: quia scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparauit. Ancillas etiam suas misit, quæ ad arcem nos atque ad ciuitatis mœnia vocarent: quia prædicatores infirmos abiectosque habere studuit, qui fideles populos ad spiritualis patriæ ædificia superna colligerent. vnde dominus in euangelio Nathanaelem laudat, nec tamen in sorte prædicantium numerat: quia ad prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant, vt tanto solidius veritatis cognosceretur esse, quod agerent, quanto & aperte cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Vt ergo mira potentia per prædicatorum linguas clarescerct, prius mirabilius actum est, vt eorundem prædicantium meritum nullum esset.

17 In exposit. beati Iob lib.x.cap.3.

Qui erudit derisorem, ipse sibi iniuriam facit. Nam fit plerunque vt cum correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia peiores fiant: ac sic in sua defensione superbiant, vt quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, & eo se criminosos non æstiment, si crimina aliis imponant. Qui cum vera inuenire nequeunt, fingunt vt ipsi quoque habeant, quod non impari iustitia increpare videantur.

18 In exposit. beati Iob lib. viii cap.27.

NOLI arguere derisorem, ne oderit te. Neque enim iusto timendum est, ne derisor cum corripitur, contumelias inferat, sed ne ne tractus ad odium peior fiat. Inter hæc sciendum est, quod iustorum bona

bona: quia ex corde incipiunt, vsque ad præsentis vitæ terminum crescunt. Hypocritarum vero opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe ante deficiunt, quam præsens vita finiatur. Nam plerunque studio sacræ eruditionis insistunt, & quia hanc non præparandis meritis, sed promerendis fauoribus inquirunt, statim vt iudicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam transitorii prouectus assequuntur, tota mente secularibus curis inseruiunt, atque a sacra funditus eruditione euacuantur, & agendo post indicant, quantum temporalia diligant, qui sola prius æterna prædicant. Plerunque autem assumptæ speciem maturitatis ostendunt, quiete silentii, longanimitate patientiæ, continentiæ virtute decorantur. Sed cum per hæc quæsiti culmen honoris attigerint, cumque sibi iam reuerentia a cunctis impenditur, protinus se in lasciuiam voluptatis infundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc cito dimiserunt. Nonnunquam vero alicui quæ possident tribuunt, atque indigentibus cuncta largiuntur. Sed tamen ante vitæ terminum auaritiæ prurigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri videbantur, & pertinaci post crudelitate ambiunt, quod ficta prius pietate reliquerunt.

19 Item vnde supra. In lib. xx. cap. 10.

Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, non iam lucra Dei, sed nostra requirimus. Qua in re sciendum est, quod nonnunquam cum redarguuntur praui, deteriores existunt. Ipsis ergo & non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. vnde necesse est, vt aliquando tolleremus tacēdo quod sunt, quatinus in nobis discant bene viuendo, quod nō sunt. Quia igitur sancta Ecclesia quæ verba sua semper per caritatem exerit, ea nonnunquam etiam ex caritate restringit.

20. In exposit. beati Iob lib. xxiii. cap. 26.

Panis occultus libenter editur. vel vt in nostra translatione. Aquæ furtiuæ dulciores sunt; & panis absconditus suauior. Sunt enim nonnulli hæretici, qui aperte metuunt prædicare quod sentiunt, & apud infirmorum mentes verba sua tanto magis condiunt, quanto quasi amplius reuerenter abscondunt. vnde non immerito dicitur. Panis occultus libenter editur. Miseris enim cordibus occulta hæreticorum verba eo magis sapiunt, quo cum reliquis communiter non habentur.

21 In codice cur. past. iii. part cap. 12.

Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. Fiducia quippe magna securitatis est simplicitas rationis. quasi tempestas transiens non

erit impius. Cumque infirmus quisque peruersos florere conspicit. hunc in peruersitatis pelagus vnda mergit miseræ imitationis.

22 In exposit. beati Iob lib. xxv. cap. 3.

Manus in manu non erit innocens malus. Manus enim manui iungi solet, quando quiescit in otio, & nullus eã in vsus laboris exercet. Manus ergo in manu non erit innocens malus: ac si diceret. Cum manus cessat ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo nouimus quod districte omnia non solum facta, sed etiam cogitata pensentur, quid faciemus, de incessu mali operis si sic subtiliter Deus iudicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominũ videt, & tamen ante Dei oculos tot gressus ponimus, quot affectus mouemus: toties ante illum labimur, quoties a recti itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus.

23 In exposit. beati Iob lib. xxxi cap. 1.

Circulus aureus in auribus suis mulier pulchra & fatua. Hæretica namque doctrina nitorem videtur eloquii resplendere, nec tamen sapientiæ apto intellectu congruere. Ait ergo. Circulus aureus in naribus suis, id est pulchra & circumplexa locutio in sensibus mentis stultæ. Cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere mores suos ad superiora non respicit, quod secutus exposuit, dicens, Mulier pulchra & fatua, id est doctrina hæretica. Pulchra per verbum, fatua per intellectum.

24 *exposit. beati Iob lib. v. cap.*

Præstolatio impiorum furor. Sicq; fit vt perturbatus animus maiorem strepitum sui silentii sentiat, eumq; grauius clausæ iræ flamma consumat.

25 In eod. reg. past. cap. xxvi.

Anima quæ benedicit impinguabitur, & qui inebriat ipse quoque inebriatur. Qui enim nimirum exterius prædicando benedicit interioris augmenti pinguedinem recipit. Et dum uino eloquii auditorum mentem debriare non desinit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit.

26 In eod. cur. past iii part. cap. 26.

Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis. Frumenta quippe abscondere, est prædicationis sanctæ apud se verba retinere. In populis autem talis quisque maledicitur, quia in solius culpa silentii pro multorum, quos corrigere potuit, pœna damnatur. Si medicinalis artis minime ignari secandum vulnus cernerent, & tamen secare recu-

ſarent : profecto peccatū fraternæ mortis ex ſolo torpore committerent. Quanta ergo culpa inuoluantur aſpiciant, qui dum cognoſcunt vulnera mentium, curare ea negligunt ſectione verborum. vnde bene per prophetam dicitur. Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. Gladium quippe à ſanguine prohibere, eſt prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere.

27 In expoſit. beati Iob lib. xx. cap. 21.

Qvi ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Sæpe tamen conſpicimus ſapientes ſubeſſe, ſtultos vero arcem tenere, ſapientes humiliter obſequi, ſtultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione diuinæ ſcientiæ ſapienti ſtultus ſeruit, dum plerunque hunc iure temporalis dominii cōprimat? Sed ſciendum eſt quia contra ſapientes vitam, dum ſtultus præeminens, terrorem poteſtatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, contumeliis lacerat, profecto hunc ab omni vitiorum rubigine vrendo purgit. Stultus ergo ſapienti etiam dominando ſeruit, quem ad meliorem ſtatum premendo prouehit, ſic nonnunquam pupillis dominis ad diſciplinæ magiſterium ſerui præſunt, terrent, premunt, & feriunt; & tamen eſſe ſerui nullo modo deſiſtunt; quia adhoc ipſum ordinati ſunt, vt proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum bonos dum cruciant, depurgant, vtilitati iuſtorum militat etiam poteſtas iniquorum. Sed plerunque iuſti tribulatione deprehenſi, tardam manum ſubuenientis æſtimant, cum ſe perſequentium immanitas paulò longius anguſtat, & concita quidem ſunt ereptoris remedia, ſed hoc quod ab ereptore citius agitur dolori tardum videtur. Cumque adſit poſtulationi, auxiliū quæritur, ſi vocem nō ſtatim ſequitur, quia deſit æſtimatur.

28 In expoſit. beati Iob lib. xxv. cap 6.

Debet enim cuiuſque mens & cauſas ſuas apud Deum, & cauſas domini contra ſe ſolicita inquiſitione diſcutere, debet caute penſare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius peruerſe viuendo reſponderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino nō ceſſant. Bene Salomon ait. Cogitationes iuſtorum iudicia. Accedunt, n ad ſecretarium iudicis intra ſinum cordis, conſiderant quam diſtricte quandoq; feriat, qui diu patienter expectat. Metuunt in his quæ egiſſe ſe meminerunt, puniunt flendo quod perpetraſſe ſe intelligunt, timent ſubtilia diuina iudicia, etiā de his quæ in ſemetipſis intelligere fortaſſe nō poſſent. Vident enim videre diuinitus, quod ipſi in ſe per humanitatem non vident. Conſpiciunt diſtrictum iudicem, qui quo tardius ve-

nit, eo seu erius percutit: Sanctorum et patrum residere conuentū cum eo pariter contemplantur, eorumq; vel exempla, vel dicta se contempsisse reprehendunt, atque adhoc secretum interioris iudicii ipsa mentis suæ executione constricti pœnitendo feriunt, quod superbiendo commiserunt. Ibi namque aduersum se quicquid se impugnat enumerant, ibi ante oculos suos omne quod defleant coaceruant. Ibi quicquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur, ibi tot patiuntur supplitia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat, nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat, quod iudicium eo certius punit, quo interius seuit: quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnusquisque enim cum causam huius examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibetur. Odit se, qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit, atque ab ipso homine aduersus semetipsum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo.

29 *In exposit. euang. homil.* xxxii.

VERTE impios & non erunt. Conuersi namque impii non erunt, nō quia omnino nō erunt in essentia; sed scilicet nō erunt in impietatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus, tunc nos ipsos abnegamus, cum mutamus quod per vetustatem fuimus, & adhoc nitimur quod per nouitatem vocamur.

30 *In exposit. beati Iob lib.* xxiiii. *cap.* 22.

IN ore stulti virga superbiæ: quia videlicet percutere rigide scit, sed compati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores iusti auditores suos obiurgando corripere, solent in eorum vitiis districta increpatione deseuire. vnde scriptum est. Verba sapientium quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi.

31 In expositi. beati Iob lib. v. cap. 2.

COR quod nouit amaritudinem animæ suæ in gaudio illius non miscebitur extraneus in amaritudine namq; sunt & corda reproborum, quia ipsis etiam prauis desideriis affliguntur, sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare quod tolerant, sponte sua excæcati non possunt. At cōtra cor bonorum amaritudinem suam nouit: quia ærumnā exilii in qua proiectus laceratur intelligit, & quam sint tranquilla, quæ perdidit, quam confusa in quibus cecidit sentit. Sed hoc amaricatum cor ad gaudium suum quandoque reducetur, atque in eius gaudio extraneus non miscebitur: quia is qui nunc ab hoc mœrore cordis, foras se per

desideria seculi eiicit, exclusus tunc ab illa intima eius solemnitate remanebit. Hi itaq; qui in amaritudine animæ sunt, mori mundo funditus concupiscunt, vt sicut in seculo ipsi nihil appetunt, ita iam a seculo nulla obligatione teneantur. Et plerunque contingit, vt homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationibus astringat. Et ipse quidem mundo iam mortuus est, sed ipsi mundus adhoc mortuus non est. Viuus enim adhuc mundus eum conspicit, dum alio intentum in suis actionibus rapere contendit.

32 Item vnde supra. *In exposit. beati Iob lib. vi. cap. 8.*

Hvmana etenim mens animæ suæ amaritudinem scit, cum æternæ patriæ desiderio accensa, peregrinationis suæ pœnam flendo cognoscit. Sed in eius gaudio extraneus nō miscebitur: quia qui nunc a mœrore compunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiam consolationis non est. Hinc est quod in euangelio veritas dicit. Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.

33 In exposit. beati Iob lib. vi. cap.

Est via quæ videtur hominibus recta, nouissima autem eius ducunt ad mortem. Vnde sancti viri cum mala superant, sua gesta formidant, ne cum bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, ne perpetrata putredine sub boni specie lateant coloris. Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauati, diiudicare bona subtiliter nesciunt, & cum ante oculos extremi examinis regulam deducunt. hæc ipsa nōnunquam & quæ ✳ ad probram metuunt, & tota quidem mente interna desiderant, & tamen de incertitudine trepidi, quo gradiuntur ignorant.

34 In exposit. beati Iob lib. xxii. cap. 4.

Corona sapiētium diuitiæ, fatuitas stultorum imprudentia. Si .n. coronas sapientiū terrenas diuitias diceret, proculdubio fatuitatem stultorū paupertatem potius q̄ imprudentiam fateretur. Sed dū fatuitatem stultorum imprudentiam subdit, sapientis diuitias quia prudentiā dixerit indicauit. Has in se Paulus scientiæ diuitias contemplatus, & contemplationem suam considerationem humanæ fragilitatis humilians, ait. Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Multas itaque apud nos diuitias reperimus, cum dona abundantis intelligentiæ sacra eloquia inuestigando percipimus, atque in his plura nec tamen sibimet diuersa sentimus. Non est autem secura lætitia in diuinis paginis vel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat agnoscit. Quanto .n. per intellectum

latius

latius extenditur, tantum ad explenda opera enixius ligatur.

35 *In exposit. beati Iob. lib. v. cap. 13.*

IN timore domini fiducia fortitudinis. Timori quippe domini inesse fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tanto valentius terrores rerum temporalium despicit, quanto se auctori earundem veracius per formidinē subdidit. quæ in timore domini constituta nō inuenit extra quod metuat: quia dum recto metu conditori omnium iungitur, potestate quadam supra omnia subleuatur: fortitudo autem non nisi in aduersitate ostenditur. Vnde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tanto enim se quisque ad fortitudinem profecisse verius demonstrat, quanto aliena mala robustius tolerat. Nam minus in se conualuit, quem aliena iniquitas sternit, qui in eo quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confossus iacet. Quia vero perfectio de patientia nascitur, statim post patientiam virum perfectio subinfertur. Ille enim vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, de se ipso sibi testis est, quod perfecte nec dum proficit. Hinc in euangelio veritas dicit. In patientia vestra, possidebitis animas vestras.

36 *In exposit. beati Iob lib. v. cap. iii. 54. & In cod. cur. past. iii. part. cap. xi.*

VITA carnium sanitas cordis, putredo ossium inuidia. Quid enim per vitam carnis, nisi infirma quædam ac tenera? Et quid per ossa, nisi fortia acta signantur? & plerunque contingit, vt quidam cum vera cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam vero iam quædam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona, intus inuidiæ pestilentia latenter tabescant, bene ergo dicitur. Vitā carniū sanitas cordis, quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt quandoque roborantur. Putredo ossiū inuidia, quia per liuoris vitium, ante Dei oculos pereunt. etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per inuidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire.

CAPITVLA LIBRI CANTICI CANTIC.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER CANTICVM CANTICORVM.

1 In exposit. beati Iob lib. xiiii. cap. 22.

OSCVLETVR me osculo oris sui. Sancta Ecclesia quot præcepta ex eius prædicatione cognouit; quasi tot oris eius oscula accepit. Osculum recte conditoris sui desiderat, quæ se ei obsequi per amorem parat.

2 *In exposit. beati Iob lib.* xxiii. *cap.* 5.

ADolescentulæ dilexerunt te. Scriptura enim sacra sæpe adolescentiam pro nouitate vitæ ponere consueuit. vnde venienti sponso dicitur. Adolescentulæ dilexerunt te, id est electorum animæ gratia baptismatis renouatæ: quæ non in vitæ veteris vsu deficiunt, sed noui hominis conuersatione decorantur.

3 In exposit. euang. homil. xvii.

Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. Vineæ quippe nostræ actiones sunt, quas vsu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram vineam minime custodimus, quia dum extraneis actionibus implicamur: ministerium actionis nostræ negligimus.

4 In exposit. euang. homil. xxxiii.

INdica mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubas in meridie. Ceruorum quippe hinnulus dominus apellatur, iuxta assumptam carnem, antiquorum filius patrum. Feruentior vero in meridie æstus ardescit, & vmbrosum locum hinnulus quærit, quem æstus igne non afficit. In illis ergo cordibus dominus requiescit, quæ amor præsentis seculi non incendit, quæ carnis desideria non exurunt, quæ incensa suis anxietatibus in huius mundi concupiscentiis non arescunt. Vmbrosa ergo loca in meridie ad pascendunm hinnulus quærit, quia talibus mentibus dominus pascitur, quæ per respectum gratiæ temperatæ, corporalibus desideriis non vruntur.

5 In exposit. beati Iob lib. xxx cap. 34.

VBI pascas, vbi cubas in meridie. Pascitur quippe dominus, cum bonis nostris actibus delectatur. Cubat vero in meridie, cum ex desideriis carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigerium inuenit cogitationis bonæ.

6 In exposit. beati Iob lib. xvi. cap. 22. & lib. 30. cap. 25.

NISI cognoueris te o pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum, id est nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene viuendo cognoueris, a conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imitare. Semetipsam namque ea quæ est inter mulieres pulchra cognoscit, quando electa quæque anima etiam inter peccantes posita, quia ad auctoris sui imaginem ac similitudinem sit condita, meminit, & iuxta perceptæ similitudinis ordinē incedit. quæ si se non cognoscit, egreditur, quia a secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur. Egressa vero abit post vestigia gregum, quia sua interna deserens, ad latam videlicet viam ducitur, & sequitur exempla populorum. Nec iam agnos sed hœdos pascit, quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire prauos motus carnis intendit.

7 *In exposit. beati Iob. lib. xxxv. cap. 22.*

Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum. Quousq; meis obtutibus rex apud se in requie secreti cœlestis absconditur, electorum vita miris virtutum odoribus exercetur, vt quo ad huc eum quem appetit non videt, ardentius per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine domino sanctorum virtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suauitatis administrat.

8 In exposit. Ezechiel. homil. xv.

Fulcite me floribus, & stipate me malis: quia amore langueo. Quid namque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus inchoantes, & desiderium cœleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ iam bonorum mentes, quæ ad fructum perueniunt boni operis de initio sanctæ propositionis? Quæ ergo amore languet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illum quem desiderat videre adhuc non permittitur, magna ei est consolatio, si de aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancto amore languida, floribus malisq; fulciatur, vt requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc contemplari non valet vultum Dei.

9 In exposit. beati Iob lib. v.

Vulnerata caritate ego sum. Male enim sana anima atque in huius exilii cæca securitate prostrata, nec videbat dominum, nec videri requirebat a domino. Percussa autem caritatis eius spiculis vulneratur in intimis affectu pietatis ardet desiderio contemplationis. Et miro

modo viuificatur ex vulnere, quæ prius mortua iacebat in salute. Aestuat, anhelat, etiam videre desiderat quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ amoris sui perturbatione reuocatur. Sed cum sauciata mens anhelare in Deo cœperit, cum cuncta mundi huius blandimenta despiciens ad supernā se patriam per desiderium tendit, ad tentationem ei protinus vertitur, quicquid amicum prius in seculo blandumq; putabatur. Nam qui peccantem amare consueuerāt, recte viuentem crudeliter impugnāt, & rectus in Deo animus carnis suæ bella tolerat, in qua prius vitiis seruiens delectabiliter iacebat. Voluptates priscæ ad memoriam redeunt, & contradicentem mentem graui certamine affligunt. Sed quia dum transitorio labore atterimur, a perpetuo dolore liberamur.

10 In eod. cur. past. iii. part. cap. 27.

LEVA eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Sinistram Dei prosperitatem videlicet vitæ præsentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera vero Dei eam amplectitur, quia sub æterna eius beatitudine tota deuotione cōtinetur

11 In exposit. euang. homil. xxix.

ECCE iste venit saliens in montibus & transiliens colles. Considerauit namque tantorum operum culmina, ait. Ecce iste veniens saliens in montibus. Veniendo quippe ad redemptionem nostram, quosdam, vt ita dixerim, saltus dedit. De cœlo venit in vterum, de vtero venit in præsepe, de præsepe venit in crucem, de cruce venit in sepulchrum, de sepulchro rediit in cœlum. Ecce vt nos post se currere faceret, quos pro nobis saltus manifestata per carnem veritas dedit.

12 In comment. Ezechiel. homil. xiii.

EN ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit, ostendit, & in ipso inuisibilis permansit, in aperto se videre quærentibus, quasi post parietem stetit: quia videndum se manifesta maiestate non præbuit. Quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam quam assumpsit ostendit, & diuinitatis naturam humanis oculis occultauit, vnde & illic subditur. Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Quisquis enim per fenestras vel per cancellos respicit, nec totus latet, nec totus videtur. Sicsic nimirum redemptor noster ante dubitantium oculos factus est, quia si miracula faciens, si nil pertulisset vt homo plene eis apparuisset Deus, & rursum humana patiens, si nulla fecisset vt Deus, putaretur purus ho

mo. Sed quia & diuina fecit, & humana pertulit, quasi per fenestras, vel per cancellos ad homines prospexit, vt Deus & appareret ex miraculis, & lateret ex passionibus, & homo cerneretur ex passionibus, sed tamen esse vltra homines ex miraculis agnosceretur.

13 In exposit. beati Iob lib. xxvii. cap. 18.

Svrge propera amica mea, formosa mea & veni, iam enim hyems transiit, imber abiit & recessit. Transeunte hyeme imber recedit, quia cum vita præsens peragitur, in qua nos ignorantiæ nubilo carnis corruptibilis torpor astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tunc videbimus hoc, quod sanctorum nunc vocibus obscurius audimus.

14. In exposit. beati Iob lib. viii. cap. 17.

In lectulo meo per noctem quæsiui illum & non inueni. In lecto quippe & per noctem dilectus quæritur: quia nimirum inuisibilis conditoris species repressa omni corporeæ visionis imagine, in cubili cordis inuenitur.

15 In homil. 25. super euang. & lib. 27. cap. 1.

In lectulo suo per noctes quæsiui illum & non inueni. Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea vidistis? Cum paululum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectum namque in lectulo quærimus, quando in præsentis vitæ aliquantula requie, redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quærimus: quia & si iam in illo mens vigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed qui dilectum suum non inuenit, restat, vt surgat, ciuitatem circumeat, id est sanctam electorum Ecclesiam mente & inquisitione percurrat. Per vicos eum & in plateis quærat, id est per angusta & lata gradientes aspiciat, vt si qua inuenire in eis valeat, eius vestigia exquirat: quia sunt nonnulli etiam vitæ secularis, qui imitandũ aliquid habeant de actione virtutis. Quærentes autem nos vigiles inueniunt, qui custodiunt ciuitatem: quia sancti patres qui Ecclesiæ statum custodiunt, bonis nostris studiis occurrunt, vt suo vel verbo vel scripto nos doceant. Quos cum paululum pertransimus, inuenimus quem diligimus transeuntes: quia redemptor noster & si humilitate homo inter homines fuit, diuinitate tamen super homines fuit. Cum ergo transeuntur vigiles, dilectus inuenitur: quia cũ prophetas & apostolos infra ipsum esse conspicimus, illum qui natura Deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non inueniendus quæritur, vt post inuentus strictus teneatur. In lectulo meo per noctes quæsiui il-

um & non inueni. & paulo post. Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. De quibus rursum dicitur. Vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum. Quos iterum percunctatur, dicens. Num quem diligit anima mea vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectus namque in lectulo per noctes quæritur, quia intra secreta cordis cubilia, in tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa non inuenit: quia electa quæque anima iam quidem amoris eius facibus flagrat, sed adhuc quæsita negatur species, vt amantis desiderium crescat. Et quasi in siti aqua subtrahitur, vt eiusdem sitis æstus augeatur. Et quo hanc diutius sitiens desiderat, eo quandoque cum inuenerit auidius sumat. Sed hanc quærentem vigiles inueniunt, eamque vulnerant & eius pallium tollunt: quia vnam quamque animam redemptoris sui iam speciem requirentem, cum soliciti doctores inueniunt, hanc per prædicationis verbum cœlestis amoris spiculis vulnerant. Et si quod ei adhuc de vetusta conuersatione tegmen inest subtrahunt, vt quo exuta ab huius mundi onere redditur eo is qui quæritur, ab illa citius inueniatur.

16 In comment. Ezechiel. homil. xix.

In lectulo enim dilectum quærit, quando in ipso suo otio & vacatione quam appetit, iam videre anima Deum concupiscit, iam ad eum exire desiderat, iam carere præsentis vitæ tenebris anhelat. Sed quærit illum, & non inuenit: quia quamuis magno amore desiderat, adhuc tamen ei videre non conceditur, quem amat.

17 Item vnde supra. *In exposit. beati Iob. lib. v. cap. 3.*

In lectulo meo per noctem quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum & non inueni. Abscondit se sponsus cum quæritur, vt non inuentus ardentius quæratur, & differtur quærens sponsa ne inueniat vt tarditate sua capacior reddita, multiplicius quandoque inueniat quod quærebat.

18 Item vnde supra. *In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 32.*

Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem. Num quem diligit anima mea vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Quos enim vigiles qui ciuitatem custodiunt, nisi priores patres vel prophetas accipimus, qui studuerunt ad custodiam sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cum redemptorem suum Ecclesia quæreret; in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit. Paululum cum pertransissem eos inueni, quem diligit anima mea. Illum quippe inuenire non potuisset, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filium vnum

quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inuenimus vigiles, sancta Ecclesia transiet, quæ prophetarũ dominum vnumquemlibet ex prophetis credere contempsit.

19 In exposit. beati Iob lib. xxvii. cap. 1.

IN lectulo meo quæsiui quem diligit anima mea. Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea: quia visionis eius mens auida, nisi prophetarum æstimationem, nisi patriarcharum celsitudinẽ, nisi cunctorum hominum mensuram transcederet, eum qui est super homines non inueniret. Transire ergo est vigiles, etiam eos quos miratur anima in eius comparatione postponere: & tunc is qui quærebatur cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominũ credatur.

20 In exposit. beati Iob lib. 1. cap. 39.

QVAE est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarii? Sancta Ecclesia sicut fumi virgula ex aromatibus ascẽdit, quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incẽsi rectitudinem proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga constringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare semper ac retractare non desinit, myrrham quidem & thus habet in opere, sed puluerem in cogitatione.

21 In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 28. & 29.

OMNES tenentes gladium, & ad bella doctissimi. Quid namque in diuina scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit dicens, Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Salomon autem non ait. omnes habentes gladios, sed tenentes: quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. habet quippe sed non tenet gladium, qui diuinum quidem eloquium nouit, sed secundum illud viuere negligit, & doctus esse ad bella iam non vellet, qui spiritualem quem habet gladium minime exercet. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium male viuendo postponit.

22 In exposit. beati Iob lib. 20. cap. 3.

VNiuscuiusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos. Nocturni quippe timores sunt insidiæ tentationis occultæ. Ensis autẽ super fœmur, est custodia vigilans carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est occulta & repentina tentatio subrepat, semper necesse est vt fœmur nostrũ superpositus custodiæ ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, vt tamen semper sint de tentatione su-

ſpecti: quippe quibus dicitur. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore.

23 In comment. Ezechiel. homil. xv.

FErculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, media caritate conſtrauit propter filias Hieruſalem. Neque enim credendum eſt Salomonem tantæ magnitudinis regem, qui ſic immenſis diuitiis affluebat, vt pondus auri eius æſtimari non poſſet, & argentum in diebus illis pretium non haberet, quia ferculum ſibi ligneum fecit. Sed eſt Salomon videlicet pacificus noſter, qui ſibi de lignis Libani ferculum fecit. Libani quippe ligna cedrina valde ſunt imputribilia. Ferculum itaque regis noſtri ſancta Eccleſia eſt, quæ de fortibus patribus id eſt de imputribilibus mentibus eſt conſtructa. Quæ recte ferculum dicitur: quia ipſa fert quotidie animas ad æternum conuiuium conditoris ſui. Cui ferculo columnæ argenteæ factæ ſunt: quia prædicatores Eccleſiæ ſanctæ, eloquii luce reſplendent. Eſt autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum, quia per hoc quod a ſanctis prædicatoribus lucide dicitur, mentes audientium fulgorem claritatis intimæ in qua reclinentur, inueniunt. Per hoc enim quod luculente & aperte audiunt, in illud quod clareſcit in corde requieſcunt. Columnæ eius argenteæ & reclinatorium aureum factum eſt: quia per lucem ſermonis inuenitur apud animũ claritas quietis. Illius iam quippe fulgor internus mentem irradiat, vt per intentionem ibi requieſcat, vbi prædicationis gratia non quærebatur. Sed adhuc quod clarum intus oſtenditur, qualis ſit aſcenſus, adiungit, cum de eodem ferculo protinus ſubdit. aſcenſum purpureum. Vera quippe purpura quia de ſanguine tingitur, non immerito in colore ſanguinis videtur: quia maxima multitudo fidelium in exordio naſcentis Eccleſiæ per martyrii ſanguinem peruenit ad regnum. rex noſter aſcenſum purpureum fecit in ferculo, quia ad clarum quod intus aſpicitur, per tribulationem ſanguinis peruenitur. Quid ergo nos miſeri atque ab omni fortitudine deſtituti, quid acturi ſumus? Ecce in hoc ferculo columnæ eſſe non poſſumus: quia in nobis nec fortitudo operis, nec lumen emicat prædicationis. Reclinatorium aureum non habemus, quia necdum ſicut oportet per intellectum, ſpiritualem requiem internæ claritatis aſpicimus, aſcenſus purpureus non ſumus: quia pro redemptore noſtro fundere ſanguinem non valemus. Quid ergo de nobis agendum eſt? quæ ſpes erit, ſi nullus ad regnum peruenit, niſi qui ſummis præditus

virtutibus fuerit? Sed adest quoque nostra consolatio. Amemus in quantum possumus Deum, diligamus proximos, & simul quoque nos ad Dei ferculum festinemus: quia sicut illic scriptum est, Media caritate constrauit. Habe quippe caritatem, & ibi sine dubio peruenis, vbi & columna argentea erigitur, & ascensus purpureus tenetur. Tamen quia hoc propter nostram infirmitatem dicitur, aperte monstratur, cum illic protinus subditur. Propter filias Hierusalem. Sermo etenim Dei, qui non filios sed filias dicit, quid aliud per sexum fœmineum, quam mentium infirma signauit? Quod ergo illic inter columnas argenteas reclinatorium aureum, & ascensum purpureum inesse media caritate dicitur, propter filias Hierusalem, hoc hic inter thalamos per quinque cubitos designatur: quia & qui in virtutibus infirmentur, si in ipsa bona quæ possunt facere cum caritate non negligunt, a Dei ædificio alieni non sunt.

24 In exposit. beati Iob lib. xxxiii. cap. 29.

Dentes tui sicut greges detonsarum ascendentiũ de lauacro. Non immerito sancti detonsis ac lotis ouibus comparantur, quia innocuam vitam sumentes in lauacro baptismatis conuersationis pristinæ vellera vetusta posuerunt.

25 In exposit. beati Iob lib. ii. cap. 38.

Sicut vitta coccinea labia tua sponsa, & eloquium tuum dulce. Vitta quippe crines capitis astringit. Labia ergo sponsæ sicut vitta sunt: quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffusæ cogitationes ligantur; ne amissæ defluant, ne sese per illicita spargant, ne sparsæ cordis oculos deprimant, sed quasi ad vnam se intentionem colligant, dum vitta eas sanctæ prædicationis ligat. Quam recte & coccineam asserit: quia sanctorum prædicatio solo caritatis ardore flammescit. Quid vero per caput, nisi ea quæ principale vniuscuiusque actionis est, mens ipsa signatur? vt & alias dicitur. & oleum de capite tuo non deficiat. Oleum quippe in capite, est caritas in mente. & a capite oleum non deficit, cum caritas a mente non discedit.

25 In exposit. beati Iob lib. xxiiii. cap. 10.

Dvo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Quæ sunt duo vbera, nisi ex Iudæa & gentilitate veniens vterque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco capreæ hinnulis comparantur: quia per humilitatem quidem paruos sese ac peccatores intelligunt, se

eis currentibus si qua obstacula, de impedimento temporalitatis obuiant, transeunt, & datis contemplationum saltibus ad superna conscendunt: quia vt hæc agant præcedentium sanctorum exempla conspiciūt. Vnde & in liliis pasci referuntur. Quid enim per lilia, nisi illorum vita declaratur, qui veraciter dicunt, Christi bonus odor sumus Deo? Electi ergo vt assequi summa præualeant conspecta odorifera, & candida iustorum vita satiantur. Iam quidem videre dominum sitiunt, iam de eius contemplatione satiari caritatis æstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi necdum valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur, vnde & apte illic tempus de ipso liliorum pastu definitur dum dicitur. Donec aspiret dies & inclinentur vmbræ. Tamdiu quippe refici iustorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis vmbras æterno die aspirante transeamus. Cum enim huius temporalitatis vmbra transacta ac mortalitate fuerit inclinata: quia ipsius diei internum lumen cernimus nequaquam iam appetimus: quia vt ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum eum intueri possumus, summopere necesse est, vt eorum qui illum perfecte secuti sunt conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quam pulchra est agilitas sequentium, & videamus quam turpis hebetudo pigrorū. Statim namque vt bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione intima vlciscente iudicamus. Mox verecundia mentem concutit, mox iuste seuiens reatus addicit, & vehementer hoc etiam displicet, quod adhuc fortasse turpiter libet.

27 In exposit. beati Iob lib. xvii. cap. 18.

Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon de cubilibus leonum. Quid enim leonum nomine, quam dæmonia signantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crudelitatis inseuiunt? quia & peccatores ad fidem vocati sunt, quorum corda leonum cubilia fuerunt, dū vicisse mortem dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex resurrectione confitentur.

28 In exposit. beati Iob lib. xxx. cap. 22.

Meliora vbera tua vino. Vbera sunt, quæ in arca pectoris fixa, lacte nos potant: quia ipsi arcanis summæ contemplationis inhærentes, subtili prædicatione nos nutriunt.

29 In exposit. beati Iob lib. 14. cap. 5.

MEL

MEL & lac sub lingua tua. Sicut plerique iustorum, cum quosdam agere peruerse conspiciunt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur. Mel & lac sub lingua tua. Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos feritate feriunt, & tamen inter verba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda, & dulcia, quibus contristata mens possit ex benignitate refoueri: Ita peruersi quique, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus peruersa moliuntur.

30 *In exposit. beati Iob. lib. ix. cap. 9.*

SVrge Aquilo & veni Auster, persla hortum meum, & fluent aromata illius. Quid n. nomine Austri, nisi feruor sancti spiritus designatur? quo dum repletus quisque fuerit, ad amorem patriæ spiritalis ignescit. Vnde & sponsi voce in Canticorum canticis dicitur. Surge Aquilo & veni Auster, persla &c. Austro quippe veniente, Aquilo surgens recedit, cum aduentu sancti spiritus expulsus antiquus hostis, qui in torpore mentem constrinxerat, deserit. Atque hortum sponsi Auster perslat, vt aromata defluant: quia nimirum dum sanctam Ecclesiam donorum suorum virtutibus spiritus veritatis impleuerit, ab ea longe lateque odores boni operis spargit.

21 Quibus modis sacra scriptura somnum accipiat.

In exposit. beati Iob lib. v. cap. 21.

EGO dormio, & cor meum vigilat. Sciendum. n. est quod in sacra scriptura tribus modis somnus accipitur. Aliquando somno mors carnis, aliquando torpor negligentiæ, aliquando calcatis terrenis desideriis quies vitæ exprimitur. Somni namque vel dormitionis nomine, carnis mors intimatur, sicut Paulus ait. Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, & paulo post. Ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, abducet cum eo. Somno rursus torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur. Hora est iam nos de somno surgere. & rursum, Euigilate iusti, & nolite peccare. Somno quoque calcatis carnis desideriis vitæ quies figuratur. sicut sponsæ voce in Canticis canticorum dicitur. Ego dormio & cor meum vigilat: quia videlicet sancta mens quo se a strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit, & tanto alacrius ad intima vigilat, quanto se ab exte-

riori inquietitudine omittat.

32 Item vnde supra. *In exposit. beati Iob lib.xxiii.cap.21.*

QVi exterioribus officiis inoffense deseruiunt & ad secreta cordis currere incessabiliter currant, vocem Dei quasi per somnium audiunt, dum in meditatione mentis a carnalibus motibus abstrahuntur. hinc est quod sponsa in Canticis cantic. ait. Ego dormio, & cor meum vigilat: ac si diceret. dum exteriores sensus ab huius vitæ solicitudinibus sopio, vacante mente viuacius interna cognosco. Foris dormio, sed intus cor vigilat: quia dum exteriora quasi non sentio, interiora solerter apprehendo.

33 In comment. Ezechiel. homil. xix.

DIlectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. Dilectus etenim manum per foramen mittit, quando virtute sua dominus nostrum animum per subtilem intellectũ pulsat. Et venter in tactu illius contremiscit: quia infirmitas nostra per hoc quod cœlestis gaudii intellectu tangitur, ipsa sua exultatione turbatur, & fit in mente pauor cum lætitia: quia & si iam sentit quid de cœlesti gaudio diligit, adhuc metuit, ne non pereat quod vix tenuiter sentit. quid igitur restat, nisi vt se ad perfectioris vitæ cursum dirigant omnes, qui illa gaudia patriæ cœlestis agnoscunt.

34 In exposit. euang. homil. 25.

ANima mea liquefacta est. Mens namque hominis conditoris sui speciem non quærentis male dura est: quia in semetipsa remanet frigida, at si ardere iam ex desiderio cœperit, ad sequendum quem diligit liquefacta per ignem amoris currit.

35 Caput eius aurum optimum. *In exposit. beati Iob. lib. xxxiiii. cap. 35.*

AVRI appellatione in sacro eloquio aliquando diuinitatis caritas, aliquando splendor supernæ ciuitatis, aliquando claritas, aliquando nitor gloriæ secularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipsa intima diuinitatis claritas designatur. sicut in Canticorum canticis sponsi species describitur. Caput eius aurum optimum: quia vero caput Christi Deus, nil vero est in metallis auro fulgentius, spõsi caput aurum dicitur, quia eius humanitas ex diuinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ ciuitatis accipitur, sicut hanc Ioannes se vidisse testatur, dicens. Ipsa ciuitas aurum mundum simile vitro mundo: aurum namque ex quo illa ciuitas constat, simile vitro dicitur, vt & per aurum clara, & per vitrũ perspicua designetur. Rursusque auri nomine caritas intimatur, sicut

angelum quem sibi loqui idem Ioãnes aspexit, ad mamillas zona aurea cinctum vidit: quia nimirnm supernorum ciuium pectora dum pœnali iam nequaquam timori subiecta sunt, atque se vicissim nulla scissione soluuntur, ex sola caritate constringunt. Zonam vero auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius iam amoris vincula restringere. rursus auri nomine, nitor gloriæ temporalis exprimitur. sicut per prophetam dicitur. Calix aureus Babylon. Quid enim Babylonis nomine, nisi huius mundi gloria designatur? quæ calix aureus dicitur: quia dum pulchra esse temporalia ostentat, stultas mentes in sua concupiscentia deebriat, vt speciosa temporalia appetant, & inuisibilia pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima spõte sua Eua deebriata est. de qua historia veritas dicit. Quia cũ vetitum lignum concupisceret, vidit quod esset pulchrum visu, aspectuq; delectabile, & comedit. Aureus ergo Babylon calix est, quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splendor sanctitatis accipitur. sicut Iudaicum populum a splendore iustitiæ ad nequitiæ tenebras commutatum Hieremias deplorat, dicens. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? sicut superius diximus. Aurum obscuratur, cum consequentibus iniquitatum tenebris, iustitiæ pulchritudo deseritur, color optimus mutatur, cum splendor innocentiæ in fœditatem vertitur culpæ. 36 In comment. Ezechiel. homil. viii.

Pvlchra es amica mea suauis & decora. sicut Hierusalem terribilis vt castrorum acies ordinata, quia enim Hierusalem, panis visio interpretatur, cuius nomine patria cœlestis exprimitur, sancta Ecclesia suauis & decora, vt Hierusalem dicitur: quia eius vita & desiderium visioni iam pacis intimæ comparatur, vt in eo, quod auctorem suum diligit, quod eius speciem videre concupiscit, de quo scriptum est. In quem desiderant angeli prospicere: per ipsa iam amoris sui desideria angelis similis dicatur. quæ quantum Deo amabilis efficitur, tanto agitur vt malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem sit terribilis subiuncta comparatione ostenditur, id est, vt castrorum acies ordinata. Quid est quod sancta Ecclesia ab hostibus suis & castrorum acies sit timenda? non enim a magno intellectu vacat ista comparatio, & idcirco est subtiliter intuenda. Scimus .n.& constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, vt in nullo loco interrupta videatur: nam si ita disponitur, vt locus vacuus per quem hostis possit ingredi dimittatur: profecto iam

uis hostibus terribilis non est. Et nos ergo non contra malignos spiritus, spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est, vt per caritatem semper vniti atque constricti, nunquam interrupti per discordiam inueniamur: quia si quælibet bona in nobis opera fuerint, si caritas desit per malum discordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos hostis valeat intrare. Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine caritate fuerit, non timet: quia ipse nec carne premitur, vt in eius luxuria dissoluatur. Abstinentiam non timet: quia ipse cibo non vtitur, quia necessitate corporis non vrgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi caritas desit, quia diuitiarum subsidiis nec ipse eget, valde autem in nobis caritatem veram, id est amorem humilem, quem nobis vicissim impedimus, timet, & nimis concordiæ nostræ inuidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cœlo. Bene ergo dicitur. Terribilis vt castrorum acies ordinata: quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per caritatis concordiam munitos contra se & conglobatos aspiciunt.

37 In comment Ezechiel. homil. 16.

Sicut cortex mali punici genæ tuæ absque occultis tuis. Genæ quippe sunt sanctæ Ecclesiæ spirituales patres: qui nunc in ea miraculis coruscant, & velut in eius facie venerabiles apparent. Cnm .n. videmus multos mira agere, ventura prophetare, mundum perfecte relinquere, cœlestibus desideriis ardere, sicut cortex mali punici sanctæ genæ rubet

38 In exposit. beati Iob lib.4.cap. 15.

QVAE est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens? Aurora Ecclesia dicitur, quæ a peccatorum suorum tenebris ad lucem iustitiæ permutatur. vnde hanc sponsus in Canticorum cantic. miratur, dicens. Quæ est ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens? Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ prauitatis pristinæ tenebras deserit, & sese in noui luminis fulgorem conuertit. In illa igitur luce quæ in districti iudicis aduentu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt, quia cum districtus iudex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, quanta claritate sancta Ecclesia in intimum lumen cordis surgat. Tunc namque electorum mens in altum rapitur, vt diuinitatis radiis illustretur, & quo eius respectu perfunditur, eo vltra se gratia coruscante subleuatur. Tunc sancta Ecclesia plena aurora fit, cum mortalitatis atque ignorantiæ tenebras funditus amittit. In iudicio ergo adhuc au-

rora est, sed in regno dies, quia & si iam cum restauratione corporum lumen videre in iudicio inchoat, eius tamen visum plenius in regno consummat. Ortus itaque auroræ, est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre nequeunt reprobi, quia a conspectu districti iudicis malorum suorum pondere pressi ad tenebras pertrahuntur.

39 Item vnde supra. *In exposit. beati Iob.lib.*xxix.*cap.*1.&2.

SANCTA Ecclesia cœlestis vitæ præmia appetens, aurora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, iustitiæ luce fulgescit. habemus tamen subtilius aliquid quod considerata qualitate diluculi, vel auroræ, pensemus. Aurora namque vel diluculum, noctem præteriisse nunciant, nec tamen diei claritatem integram ostentant, sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris mixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus? Quia & quædam iam quæ lucis sunt agimus, & tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis, non caremus.

40 *In exposit. beati Iob lib.* xxxi. *cap.*30.

NASUS tuus sicut turris quæ est in Libano. Quid per nasum, nisi prouida sanctorum discretio designatur? Turris vero speculationis in altum ponitur, vt hostis veniens a longe videatur. Recte ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum prouida discretio, dum solicite circumquaque conspicit in altum posita, priusquam veniat culpa deprehendit, eamque quo vigilantius prænotat, eo fortius declinat.

Item vnde supra. In comment Ezechiel homil. xi.

QVID per nasum, nisi speculatorum discretio designatur? Qui nimirum nasus & sicut turris esse & Libani dicitur: quia videlicet præpositorum discretio, & munita semper debet esse ex circunspectione, & in altitudine vitæ consistere, id est in valle infirmi operis non iacere. Sicut enim turris in monte, idcirco ad speculandum ponitur, vt hostes qui veniunt longius videantur: sic prædicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, vt more narium discernat fœtores vitiorum, odoresque virtutum, incursus malignorum spirituum longe prospiciat, & commissas sibi animas per suam prudentiam cautas reddat.

42 In exposit, beati Iob.lib.xii.cap. 26.& 27.

MANE surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cum mentes fidelium bona opera proponunt, sed fructus non pariunt, si ab eo quod proposuerint aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum est

si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum conualescant: quia nimirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione recta in bono opere perduret. vnde fit plerunque vt si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus quod bonum creditur, amittatur.

43 In exposit. beati Iob lib. xviii. cap. 35.

QVAE est ista, quæ ascendit dealbata? Quia enim sancta Ecclesia cœlestem vitam naturaliter non habet, sed superueniente spiritu pulchritudine donorum componitur, non alba sed dealbata memoratur.

44 In exposit. beati Iob lib. 29. cap. 2.

PONE me sicut signaculum super cor tuum. Idcirco namque signaculum rebus ponitur ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodia nostræ cogitationis imprimitur, vt ille infidelis seruus nimirum noster aduersarius, cum signata fide corda considerat, tentando ea inrumpere non præsumat.

45 In exposit. euang. homil. xi.

Fortis est vt mors dilectio. Sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ caritas occidit. Nam quem perfecte absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

46 In exposit. beati Iob lib. xix. cap. 9.

Soror nostra paruula est, & vbera non habet. Sancta Ecclesia priusquam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusque auditoribus præbere non potuit vbera prædicationis. Adulta vero Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, conuertendo parit.

47 In comment. Ezechiel. homil. 14.

QVAE habitas in hortis amici ausculta, fac me audire vocem tuam. In hortis enim vnaquæque anima habitat, quæ etiam viriditate spei est, & bonorum operum repleta. Sicca quippe spes est huius seculi: quia omnia quæ hic amantur, cum festinatione marcescunt, & Petrus nos apostolus festinare admonet, dicens. In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem. Quæ ergo iam in hortis habitat, oportet vt sponsum suum vocem suam audire faciat, id est canticũ bonæ prædicationis emittat, in qua ille delectetur quam desiderat. Quia amici auscultant, videlicet omnes electi, qui vt ad cœlestem patriam reuiuiscant, verba vitæ audire desiderant.

48 In exposit. beati Iob lib. xvii. cap. 14.

FVGE dilecte mi, fuge. Fugit nos dicimus, quoties id quod reminisci volumus, memoria non tenemus. Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem domini, ascensionemque describit, clamat ei prophetico plena spiritu. Fuge dilecte mi, fuge. ac si diceret. Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligentiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incomprehensibilis permane.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM, QVAE IN COMMENTARIIS SVPERIORIS OPERIS VETERIS TESTAMENTI CONtinentur: ubi animaduertes a. primam, b. secundam paginam significare.

A

B

C

Per

D

G

H

Occulta

L

Lingua

N

O

Quid

R

T

Tempora

V

INDEX TERNIONVM

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg. *Omnes sunt terniones præter Ff qui est duernio & Gg. qui est quaternio.*

DIVI GREGORII
PAPAE
SVPER NOVVM TESTAMENTVM
EXPOSITIO
A DIVO PATERIO CONGESTA,

ROMAE
Vincentius Luchinus excudebat.
1557.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

INCIPIT LIBER DE EXPOSITIONE NOVI TESTAMENTI:

QVEM SANCTVS PATHERIVS DE DIVERSIS LIBRIS BEATI GREGORII PAPAE VRBIS ROMAE SVMMO CVM STVDIO EXCERPERE CVRAVIT.

De quatuor Euangelistis, & de domino Saluatore & de omnibus electis per quatuor animalia designatis.

In Ezech. homil. 2. & 3. & 4.

ER sancta quatuor animalia quae Ezechieli prophetae ostenduntur in visione, sancti quatuor Euangelistae Matthaeus videlicet, Marcus, Lucas, & Ioannes figurantur: & sub Euangelistarum personis omnes simul perfecti significantur Nec immerito, per Euangelistas quatuor perfectorum omnium numerum exprimitur: quia omnes, qui in ecclesia modo perfecti sunt, perfectionis suae rectitudinem per eorum euangelium didicerunt. Sancta itaque quatuor animalia, per quae quatuor Euangelistae significantur, subtili narratione describuntur ab Ezechiele cùm dicitur. Quatuor facies uni, & quatuor pennae uni. Quid per faciem nisi notitia, & quid per pennam, nisi uolatus exprimitur? Per faciem quippe vnusquisque agnoscitur, per pennam uero in altum auium corpora subleuantur: facies itaque pertinet ad fidem, penna ad contemplationem. Per fidem nanque ab omnipotenti Deo cognoscimur: sicut ipse de suis ouibus dicit, Ego sum pastor bonus, & cognosco meas, & cognoscunt me meae. Qui rursus ait, Ego scio quos elegerim. Per contemplationem vero quia super nosmetipsos tollimur, quasi in aerem leuamur. Quatuor ergo facies uni sunt, quia si requiras quid Matthaeus de incarnatione domini sentiat: hoc nimirum sentit quod Marcus, Lucas, Ioannes. Si quaeras quid Ioannes sentiat, hoc proculdubio quod Lucas, Marcus, & Matthaeus. Si quaeras quid Marcus: hoc quod Matthaeus

Ioannes & Lucas. Si quæras quid Lucas, hoc quod Ioannes, Matthæus, & Marcus sentit. Quatuor ergo facies vni sũt, quia notitia fidei, qua cognoscũtur a Deo, ipsa est in vno, quæ est simul in quatuor. Quicquid enim in vno inueneris, hoc in omnibus simul quatuor recognosces. Et quatuor pennæ vni, quia Dei omnipotentis filium dominũ Iesum Christũ simul omnes concorditer prædicant, & ad diuinitatem eius mentis oculos leuantes, penna contemplationis volant. Euangelistarũ ergo facies ad humanitatẽ pertinet, penna ad diuinitatẽ: quia in eum quem corporeũ aspiciunt, quasi facie intendunt. Sed dum hunc esse incircunscriptum, & incorporeum diuinitate annunciant, per contemplationis pennam quasi in aerem leuantur Quia itaque, & vna est fides incarnationis eius in omnibus, & par cõtemplatio diuinitatis eius in singulis, recte dicitur quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni. Deinde etiam hæc eadem sancta animalia subtilius describuntur, vt hæc euangelistarum significare personas ipsa nobis subtilitas descriptionis aperiat, nihilque sermo dei nostro intellectui dubietatis relinquat. dicitur enim Similitudo vultus eorum. facies hominis, & facies leonis a dextris ipsorum quatuor, facies autem bouis a sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorũ quatuor. Quod enim quatuor hæc animalia pennata, sanctos quatuor Euangelistas designent, ipsa vniuscuiusque libri euãgelistæ exordia testãtur. Nam quia ab humana generatione cœpit, iure per hominẽ Matthæus, quia per clamorem in deserto, recte per leonem Marcus, quia sacrificio exorsus est, bene per vitulum Lucas, quia vero a diuinitate verbi cepit, digne per aquilam significatur Ioannes. qui dicens. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. dum in ipsam diuinitatis substantiam intendit, quasi more aquilæ in solem oculos fixit. Sed quia electi omnes membra sunt redemptoris nostri, ipse autem redemptor noster caput est electorum omnium. Per hoc quod membra eius figurata sunt, nil obstat, si in his omnibus etiam specie signetur. Ipse enim vnigenitus Dei filius veraciter factus est homo, ipse in sacrificio redemptionis nostræ designatus est mori vt vitulus, ipse per virtutem suæ fortitudinis surrexit vt leo. Leo etiam apertis oculis dormire perhibetur: quia in ipsa morte, in qua ex humanitate redemptor noster dormire potuit, ex diuinitate sua immortalis permanendo vigilauit. Ipse etiam post resurrectionem suam ascendens ad cœlos, in superioribus est leuatus vt aquila. Totus ergo simul nobis est, qui & nascẽdo homo, & moriendo vitulus, & resurgẽdo leo, & ad cœlos ascendẽdo aquila factus est. Sed quia per animalia Euangelistas quatuor, & sub eorum spe

cie simul perfectos omnes iam superius significari diximus, restat, vt quo modo vnusquisque electorum istis animalium visionibus exprimatur, ostendamus. Omnis etenim electus, & in via domini perfectus, & homo, & vitulus, & leo simul, & aquila est. Homo enim rationale est animal. vitulus autem in sacrificio mactari solet. Leo vero fortis est bestia, sicut scriptum est, Leo fortissimus bestiarum ad nullius pauebit occursum: Aquila ad sublimia volat, & irreuerberatis oculis solis radios intendit: omnis itaque qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniam semetipsum ab huius seculi voluntate mortificat, vitulus. Quia vero ipsa sua spontanea mortificatione contra aduersa omnia fortitudinem securitatis habet, leo. vnde scriptum est. Iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit. Quia vero sublimiter contemplatur ea, quæ cœlestia & æterna sunt, aquila est. igitur quoniam iustus quisque per rationem homo, per sacrificium mortificationis suæ vitulus, per fortitudinem securitatis leo, per comtemplationem vero efficitur aquila: recte per hæc sancta animalia signari vnusquisque perfectus potest. Quod idcirco dicimus vt ea quæ de quatuor animalibus dicta sunt, pertinere etiam ad perfectorum singulos demonstremus. Sed magna nobis de eisdem Euangelistis & sanctis prædicatoribus quæstio oritur: vitulus vero à sinistris ipsorum quatuor esse perhibetur. Neque enim sine admiratione est, cur duo illa a dextris, et unum hoc esse a sinistris dicatur. Et rursum quærendum est. cur aquila non a dextris, vel sinistris, sed desuper ipsorum quatuor esset, memoretur. Duas itaque nobis quæstiones obiicimus, quas oportet, vt aperiēte domino dissoluamus. homo igitur & leo a dextris: Vitulus vero a sinistris esse perhibetur. A dextris etenim læta: a sinistris vero tristia habemus. vnde & sinistrū nobis esse dicimus, hoc quod aduersum esse deputamus. Et sicut præfati sumus, per hominē, incarnatio. per vitulū passio. per leonem vero auctoris nostri resurrectio designatur, De incarnatione autē vnigeniti filii, qua redempti sumus, omnes electi lætati sunt: de morte vero illius, electorum primi sancti apostoli contristati, qui iterum de eius resurrectione sunt gauisi. Quia ergo, & natiuitas eius, & resurrectio lætitiam discipulis præbuit, quos eius passio contristauit, homo, & leo a dextris, vitulus vero à sinistris fuisse describitur. Ipsi nanque sancti Euangelistæ de eius humanitate gauisi sunt, de eius resurrectione confirmati, qui de eius passione fuerāt cōtristati. homo ergo, & leo eis a dextris est, quia redemptoris nostri eos incarnatio viuificauit, resurrectio confirmauit. Sed vitulus a sinistris, quia mors illius eos ad momentū tēporis in infidelitate prostrauit. Iure autem Lucas aquilæ non iuxta, sed desuper

esse describitur: quia siue per hoc quod eius ascensionē signat, seu quia verbum patris, deū apud patrē esse denunciat, super Euāgelistas cæteros virtute cōtēplationis excreuit, cum quibus & simul de eius deitate loquitur, hanc tamē omnibus subtilius contēplatur. Sed si aquila cum aliis tribus adiuncta, quatuor animalia esse memorātur: mirū quomodo desuper ipsorū quatuor esse describatur, nisi quia Ioannes per hoc quod in principio verbū vidit, etiā super semetipsum transiit, nam nisi & se transisset, verbum in principio non vidisset. Qui ergo & seipsum transgressus est, non iam solummodo super tria, sed adiuncto & se, super quatuor fuit. præterea de eisdem sanctis animalibus quærendum est, cum singulis distincta imaginibus describantur, vt aliud homini, aliud leoni, aliud vitulo, aliud aquilæ simile dicatur, quid sit quod paulo superius de omnibus simul dicatur, similitudo hominis in eis? Sed quis hic homo describitur, nisi ille de quo scriptum est: qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsūm exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo? Hæc itaque animalia, vt surgere valeant ad sanctitatis virtutem, ad huius hominis tendunt similitudinem, sancta enim non essent, si huius hominis similitudinem non haberent. Quicquid in eis de visceribus pietatis, quicquid de mansuetudine spiritus, quicquid de zelo rectitudinis, quicquid de custodia humilitatis. quicquid de feruore caritatis est: hoc ab ipso fonte misericordiæ, ab ipsa radice mansuetudinis dei, ab ipsa virtute iustitiæ, id est a mediatore dei & hominum domino Deo traxerunt. Huius se hominis similitudinem habere prædicator egregius ostendit dicens. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ad eius nos similitudinem surgere admonet, cum dicit primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius, qui de cœlo descendit. Sanctus etenim quisque in tantum ad similitudinem huius hominis ducitur, in quantum vitam sui redemptoris imitatur. Nam ab eius mandatis, & operibus discordare, quid est aliud quā a similitudine longe recedere. Ad huius similitudinem hominis surgere festinabat propheta, cum diceret. In mandatis tuis me exercebor, & considerabo uias tuas. Qui enim tacitus in mente vias domini considerat, & sese exercere in mandatis illius festinat, quid aliud in semetipso, nisi imaginem noui hominis, reformat? Quod quia in sanctorum cordibus incessanter agitur, recte de sanctis animalibus dicitur, quod in eis est similitudo hominis, quia quod sancta, quod mira sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, id est de virtute imitationis.

INCIPIVNT CAPITVLA
de Euangelio ſecundum Matthæum.

MNIPOTENS Deus, occulto consilio, quosdam ab ipsis ætatis suæ exordiis innocentes custodiens, usque ad virtutum summa prouehit: alios autem in exordiis suis deserens scaturientibus vitiis ire per abrupta permittit. Plerunque tamen etiam eos respicit, & ad sequendum se sancti amoris igne succendit, atque inolitas in eorum cordibus prurigines vitiorum vertit in feruorem virtutum, & eo magis ignescunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quo magis erubescunt suæ memoriam iniquitatis. De talibus Euangelista beatus Matthæus fuerat, qui terrenis negociis implicatus, telonii vsibus seruiebat, sed cum eum dominus ad telonium sedentem videret, & vt ad se reuocaret, cor eius durum & frigidum, diuini amoris igne tactum succenditur, & terrena quam prius tenuit actione separatur, & ad sequendam vitam desideriorum æstu roboratur, vt sicut prius durus fuerat in amorem seculi, ita postmodum se fortem exhiberet in amorem Dei, & quod antea renuebat audire, iam credere inciperet & prædicare. Sanctæ quippe ecclesiæ fortis propugnator extitit, cuius videlicet lingua quasi acutissimo gladio, euangelii administratione dominus in fideliumcorda transfixit. Qui igitur infirmus prius despectusque fuerat, per terrena negocia, fortis postmodum factus est ad cœlestia prædicamenta. Non ergo in eo debet despici quicquid fuit, qui iam cœpit esse quod non fuit.

EXPOSITIO EX LIBRIS BEATISSIMI GREGORII PAPAE SVPER EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

IBER generationis Iesu Christi filii Dauid, filii Abraam. Abraam genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naason, Naason autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuit Vriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genui Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassem. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius, in transmigratione Babylonis, & post transmigrationem Babylonis. Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. Achim autem gennit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matham. Matham autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus.

1 De eo quod per incarnationem suam Christus diabolum captiuauit.

In comm. sup. euang. hom. 25. & Moral. libr. xxxiij.

DOminus noster Iesus Christus ad redemptionem humani generis veniens, velut quendam de se in nece diaboli hamum fecit. Quis enim nesciat quod in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur. Esca quippe prouocat, vt aculeus pungat. Assumpsit itaque dominus noster corpus, vt in eo diabolus quasi suam escam, mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo iniuste appetiit, eos quos quasi iuste tenebat amisit. In hamo ergo incarnationis eius captus est, quia dum in illo appetiit escam corporis transfixus est aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad se deuoratorem duceret, ibi diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouocaret, ibi occulta virtus, quæ raptoris fau-

cem transfigeret. In hamo igitur captus est, quia inde interiit vnde deuorauit, & in redemptore nostro, dum per satellites suos escam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit. Quasi hamus quippe fauces glutientis tenuit, dum in illo & esca carnis patuit, quam deuorator appeteret, & diuinitas passionis tempore latuit, quæ necaret. In hoc quippe aquarum abysso, id est in hac immensitate generis humani ad omnium mortem inhians vitam pene omnium vorans, huc illucque aperto ore cetus iste ferebatur: sed ad mortem ceti istius hamus in hac aquarum profunda atque caligosa, est mira dispositione suspensus. Huius hami linea illa est per euangelium antiquorum patrum propago memorata. Nam cum dicitur Abraam genuit Isaac, Isaac genuit Iacob. cumque cæteri successores interposito Ioseph nomine vsque ad Mariam virginem describuntur, quasi quædam linea torquetur, in cuius extremo incarnatus dominus, id est hamus iste ligaretur, quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore cetus iste appeteret. Sed eo per satellitum suorum seuitiam morso, mordendi vires vlterius non haberet. Ad mortem igitur ceti humanis mortibus insidiantis, dominus incarnatum vnigenitum filium suum misit, in quo dum mortalis caro conspicitur, & immortalitatis potentia non videtur, quasi hamus fauces raptoris tenuit, & sese mordentem momordit, & inde deuorantem peremit, vnde acumen potentiæ, quo transfigeret, occultauit.

2 De lapide angulari qui fecit vtraque vnum. *Moralium Libro. xxviii. cap. 9.*

ET post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. psalmista de domino dicit. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Lapis angularis dominus Iesus dicitur, vel quia in se hinc iudaicum, illinc gentilem populum suscipiens in vna ecclesie fabrica, quasi duos parietes iungit, vel quia in terra, plebi Israeliticæ nationes gentium copulans, utranque simul angelis in cœlo sociauit. huius lapidis typum Iechonias rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secundo numerauit. Quem enim fini secundæ ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse nanque in Babyloniam cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro vtriusque parietis latere non immerito secundo numeratur, cuius migrationis flexus angularem lapidem signat, vbi enim ordo a rectitudine flectitur, vt eat in diuersum tanquam angulum facit. Recte ergo numerari bis potuit, quia per vtrunque parietem quasi duo in se latera ostendit, vnde & eius bene imaginem tenuit, qui in iudæa ortus gentilitatem colligens, quasi Hierosolymis Babyloniam venit, atque hanc in se

tipso fidei fabricam prius discordiæ studiosam, arce caritatis intexuit.

3 *De uirginitate beate Marie.*

ACcepit Ioseph Mariam coniugem suam & non cognoscebat eam do nec peperit filium suum primogenitum, & vocauit nomen eius Iesum.

Moralium Libro. xxi. cap. 41.

NOn cognouit eam, donec peperit filium suum primogenitum, ita dictum debet intelligi: non quod hanc post natiuitatem Dei cognouerit, sed quod nequaquam illam contigit etiam cum sui conditoris matrem esse nesciuit. Nam quia eam nequaquam contingere valuit postquam redemptionis nostræ, ex eius vtero celebrari mysterium agnouit, de illo profecto tempore necesse erat, vt Euangelista testimonium ferret, de quo propter Ioseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic nanque & per psalmistam dicitur. Dixit dominus domino meo sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, non quod a dextris Domini nequaquam Dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, eius potestati substernit, sed quod in æterna cunctis beatitudine præsidet etiam priusquam rebellium suorum corda conculcet. In qua nimirum sententia constat, quia subiectis hostibus sine fine & posterius regnat.

4 De loco natiuitatis Christi. *Moral. libr. xxv.*

IN Bethleem Iudæ. Israelitæ prius Christum cognouerunt, quem in passione sua, post quasi incognitum contempserunt. Nam nasciturum Christum, nullus qui plene legem didicit, ignorauit. Vnde & Herodes rex magorum occursione perterritus, sacerdotes & principes studuit solerter inquirere, vbi Christum nasciturum esse præscirent. Cui protinus responderunt. In Bethleem Iudæ. Prius ergo nouerant, quem passionis suæ tempore dum despicerent ignorabant.

5 De tentatione Domini. *Moral. lib. xxxiiii.*

POstquam Dominus Iesus in Iordane baptizatus est a Ioanne, ductus est in desertum a spiritu, vt tentaretur a diabolo. Hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit, eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos vero eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi iure propriæ habitationis expellitur, hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figurauit, quod diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit: vt signum nobis quoddam futuræ conuersationis innueret, quod eius membra postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum in-

ſidias tolerarent.

6 Vnde ſupra *Moral. lib.ii.cap.25.*

SI filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Antiquus hoſtis redemptorem humani generis, debellatorem ſuum, in mundum veniſſe cognouit, vnde & per obſeſſum hominem in euangelio dicit. Quid nobis & tibi fili Dei, veniſti hunc ante tempus torquere nos? qui tamen prius cum hunc paſſibilem cerneret, cum poſſe mortalia perpeti humanitatis videret, omne quod de eius ſuſpicatus eſt diuinitate, ei in dubium venit ſuæ faſtu ſuperbiæ. Nil quippe niſi ſuperbum ſapiens, dum hunc eſſe humilem conſpicit, Deum eſſe dubitauit: vnde & ad tentationum argumenta ſe conuertit dicens. Si filius Dei es? dic vt lapides iſti panes fiant. Quia igitur paſſibilem vidit, non hunc eſſe Deum credens, dubitando tentauit, ſed tentando conſcientiam eius penetrare, mentemque eius tentatione turbare non potuit.

7 De eodem *Moral. lib. iii. cap. 13.*

ITerum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde. Nequaquam ſicut nos qui puri homines ſumus irruente ſæpe tentatione concutimur, ita redemptoris noſtri anima tentationis eſt neceſſitate turbata. Hoſtis nanque noſter cum Deum incarnatum eſſe dubitaret, & hoc ex petitis miraculis tentando cognoſcere vellet, & ſi in excelſum montem eum permiſſus aſſumpſit, ſi daturum ſe ei regna mundi perhibuit, ſi quaſi in panem vertendos lapides oſtendit: mentem tamen mediatoris Dei, & hominum tentatione quaſſare non valuit. Sic enim dignatus eſt hæc exterius cuncta ſuſcipere, vt tamen eius mens interius diuinitatis ſuæ inhærens, inconcuſſa permaneret. Qui & ſi quando turbatus ſpiritu infremuiſſe dicitur, ipſe diuinitus diſponebat, quantum ipſe humanitus turbaretur, immutabiliter omnibus præſidens & ſemetipſum mutabilem in ſatisfactione infirmitatis oſtendens. Quietus ergo in ſemetipſo manens, diſpoſuit, quicquid pro oſtendenda humanitate, quam ſuſceperat, etiam turbulentus fecit.

8 De duabus in Chriſto naturis. *In Ezech. homel. viii.*

ECce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Poſtquam vnigenitus patris minoratus paulominus ab Angelis incarnatus apparuit, mox Deus homo per humanitatem poteſtate ſub Angelis fuit, qui & priuſquam per reſurrectionis exaltaretur gloriam diuinitate ſuper Angelos fuit, de ipſo quippe ante paſſionem ſcriptum eſt. Ecce Angeli acceſſerunt & miniſtrabant ei. Sed tamen vt humanitatis eius infirmitas monſtraretur, rurſum de eo ſcriptum eſt. Apparuit illi Angelus de Cœlo

confortans eum. In documento ergo vtriusque naturæ, huic & Angeli ministrare, hunc & Angelus confortare describitur. Vnus quippe in vtraque natura est, quoniam qui Deus ante secula extitit, homo factus est in fine seculorum. Cui tamen ante passionem suam, & Angeli ministrant, & hunc Angelus confortat: post passionem vero & resurrectionem eius, huic Angeli ministrare possunt, sed iam hunc confortare non possunt, quia humanitatem, quam descendendo sub Angelis assumpsit, ascendendo super Angelos exaltauit.

9 De vocatione prædicatorum. *Moral. lib.* xxxiii.

AMbulans Iesus iuxta mare Galileæ vidit Petrum & Andream mittentes rete in mare, & ait illis. Venite post me, faciam vos piscatores hominum. Infirmos prædicatores mundo Dominus exhibuit, & per eos potentes quosque deuicit. attestante quippe Paulo. infirma mundi prius elegit Deus, vt post confunderet fortia, elegit quippe stulta mundi, vt confunderet sapientes: prius nanque collegit indoctos, & postmodum philosophos, & non per oratores docuit piscatores, sed mira potentia, per piscatores subegit oratores.

10 De significatione paupertatis. *Moral. lib.* xxvi. *cap.* 24.

BEati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Scriptura sacra plerunque pauperes humiles vocare consueuit, vnde in Euangelio cum adiectione spiritus nominantur. Quia enim diuitiæ visibiliter potentes ostendunt, apud semetipsos pauperes sunt, qui in suis conscientiis elati non sunt.

11 De fructu compunctionis.

In homel. 2. super Assumpsit Iesus duodecim discipulos.

BEati qui lugent. Reuocemus fratres ante oculos peccata quæ fecimus, consideremus quam terribilis iudex adueniat hæc puniturus. Mentem formemus ad lamenta, vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia, ne amaritudinem æternam sentiat in vindicta. Per fletus quippe ad gaudia ducimur, veritate pollicente, quæ ait. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Ad fletum vero per gaudia venitur, hoc eadem veritate attestante quæ ait. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Si ergo retributionis gaudium quærimus, in peruentione, pœnitentiæ amaritudinem in via teneamus.

12 De doctoribus sanctæ Ecclesiæ.

In homel. 17. super Designauit dominus.

VOs estis sal terræ. Considerandum nobis est fratres carissimi, vt qui vna eademque exhortationis voce, non sufficit simul cunctos

admonere, studeat singulos in quantum ualet instruere, priuatis locutionibus ædificare. Debemus nanque pensare quod a Domino sanctis dicitur Apostolis, & per Apostolos nobis. Vos estis sal terræ. Si igitur sal sumus, condire mentes fidelium debemus. Vos igitur qui pastores estis, pensate quia animalia Dei pascitis: de quibus profecto animalibus Deo per psalmistam dicitur. Animalia tua inhabitabunt in ea. Et sæpe uidemus quod petra salis brutis animalibus anteponitur, ut ex eadem salis petra lambere debeant, & meliorari. Quasi ergo inter bruta animalia petra salis, debet esse sacerdos in poculis. Curare nanque sacerdoti necesse est, quæ singulis dicat, vnumquenque qualiter moneat, vt quisquis sacerdoti iungitur, quasi e salis tactu æternæ vitæ sapore condiatur. Sal etenim non sumus, si corda audientium non condimus. Quod condimentum ille proximo veraciter impendit, qui prædicationis verbum non subtrahit. Sed tunc aliis vere recta prædicamus, si dicta rebus, & exemplis ostendimus. Nullum autem puto fratres carissimi ab aliis maius præiudicium, quam a sacerdotibus tolerat Deus, quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus. Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra quotidie studia vacamus. Et quia eo ipso quo cæteris prælati sumus ad agenda quælibet maiorem licentiam habemus, susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum. Dei causas relinquimus, ad terrena negócia vacamus: locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur, impletum est in nobis, quod Hieremias considerans mortem nostram & deplorans dicit. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum: aurum quippe obscuratum est, quia sacerdotum vita quondam per gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas ostenditur reproba. Color optimus est mutatus, quia sanctitatis habitus per terrena & abiecta opera ad ignominiam despectionis venit. Lapides vero sanctuarii intrinsecus habebantur, nec sumebantur in summi sacerdotis corpore: nisi cum sancta sanctorum ingrediens in secreto sui conditoris apparebat. Nos ergo sumus fratres carissimi, nos sumus lapides sanctuarii, qui apparere semper debemus in secreto Dei, quos nunquam necesse est foris conspici, id est nunquam in extraneis actibus videri. Sed dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum: quia hi qui per vitam & orationem intus semper esse debuerant, per vitam reprobam foris vacant. Ecce iam pene nulla est seculi actio, quam non sacerdotes administrent. Dum ergo

in sancto habitu constituti, exteriora sunt quae exhibent, quasi sanctuarii lapides foris iacent. Quia enim graeca voce platea a latitudine vocatur, sanctuarii lapides in plateis iacent, cum religiosi quique lata mundi itinera sectantur. Nec solum in plateis, sed in capite platearum dispersi sunt, quia & per desiderium huius mundi opera peragunt, & tamen de religioso habitu culmen honoris quaerunt. In capite ergo platearum dispersi sunt, quia & iacent per ministerium operis, & honorari volunt de imagine sanctitatis. Impletum est etiam in nobis quod scriptum est. Et erit sicut populus sic sacerdos. Sacerdos enim non distat a populo, quando actionem vulgi nullo vitae suae transcendit merito, cui & exhortationis sale, & exemplo actionis bonae, ad vitam aeternam doctor, & dux debet existere. Quid enim animas nisi cibum Domini dixerim, quae ad hoc sunt conditae, vt in eius corpore traiiciantur, id est vt in aeternae augmentum ecclesiae tendant. Sed huius cibi condimentum nos esse debuimus, sicut enim diximus ꝟ missis praedicatoribus dicitur. Vos estis sal terrae. Si igitur cibus dei est populus, condimentum cibi sacerdotes esse debuerunt. Sed quia dum nos ab orationis & eruditionis sanctae vsu cessamus, sal infatuatum est, condire non valet cibum Dei, & idcirco ab auctore non sumitur, quia exigente fatuitate nostra minime conditur. Pensemus enim qui vnquam per linguam nostram conuersi, qui de peruerso suo opere nostra correctione correcti poenitentiam egerunt, quis luxuriam ex nostra eruditione deseruit? quis auaritiam? quis superbiam declinauit? Sic quippe debemus agere curam nostri, vt non negligamus curam proximi, vt quisquis ad nos iungitur ex linguae nostrae sale condiatur. Iste itaque iam sanctus est, admoneatur vt crescat. Ille vero qui adhuc iniquus est, admoneatur vt se corrigat: quatinus quisquis se ad sacerdotem iunxerit, sale sermonis illius conditus redeat.

14 De ostentatione bonorum operum. *Moral. lib.* VIII. *cap.* 37. *&* 38.

Videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in coelis est. Occultanda sunt bona quae agimus, ne haec in huius vitae itinere portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Et tamen veritas dicit. Videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in coelis est. Sed aliud est profecto cum in ostensione operis gloria quaeritur largitoris: aliud cum laus priuata concupiscitur de dono largientis, vbi & rursus in euangelio haec eadem veritas dicit. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Opus ergo nostrum cum hominibus ostenditur, in cordis prius examine pensandum est, per eiusdem ostensionis studium quid

quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publicata nostra opera in conspectu illius occulta seruamus. Si vero per hæc nostram laudem concupiscimus, foras ab eius conspectu iam fusa sunt etiam si a multis honorentur. Sed valde perfectorum est, sic ostenso opere auctoris gloriam quærere, vt de illata laude, priuata nesciant exultatione gaudere. Tunc nanque solum innoxie hominibus laudabile opus ostenditur cum per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur, quam qui infirmi, quique perfecte contemnendo non superant, restat necesse est, vt bonum quod operantur, abscondant.

14 De distantia duorum testamentorum *In Eze. hom.* XVI. *lib.* 2.

NOlite putare quoniam veni soluere legem, sed adimplere. Testamentum vetus operum crimina compescuit, dari decimas præcepit: sed testamentum nouum cogitationes prauas coercuit, derelinqui omnia & pro Deo vitam corporis iussit cum præsenti seculo despici. Minora quippe præcepta Israelitico populo per legem data sunt, vnde & eidem populo Moyses in campo locutus est, altiora Dominus sanctis Apostolis dedit, vnde & eosdem vitæ mandatis in monte docuit. Dum vero redemptor noster per euangelium dicit. Nolite putare quoniam veni soluere legem, sed adimplere: adimplere venerat legem, qui legis iustitiæ gratiam addidit, vt quod illa iubebat in minimis, ipse perfici adiuuaret in summis, & quod illa coercebat ab opere, ipse resecaret a corde.

15 De his qui docent quæ non faciunt

Moral. lib. XIX. *cap.* 6. *& super euang. Simile est reg. cæ.* X. *Virg.*

DE doctoribus male viuentibus dominus dicit. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Mandatum soluit & docet, quando hoc quisque voce prædicat, quod viuendo non implet. Sed ad regnum æternæ beatitudinis peruenire non valet, qui non vult opere implere, quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocatur, qui ad hoc nullo modo intrare permittitur? Regnum itaque cœlorum præsentem ecclesiam appellat: de qua scriptum est. & colligent de regno eius omnia scandala. In superno enim regno scandala, quæ ex eo colligi debuerant, non habentur. Qui ergo mandatum soluit opere, & sic docet voce, in illo superno regno nec etiam minimus erit: in sancta vero ecclesia doctor, qui mandatum soluerit, minimus vocatur, quia cuius vita despicitur, restat vt & prædicatio contemnatur.

16 De subtili iudicio Dei *Moral. lib.* XXI. *cap.* 5.

QVi irascitur fratri suo. Sic dominus vniuscuiusque actiones iudicabit, vt ne minutissimæ quidem cogitationes eius iudicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos vsu viluerunt indiscussa remaneant, hinc etenim dominus dicit. Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha quippe in hebræo eloquio, vox interiectionis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce: postmodum vero ira cum voce, sed nec dum pleno verbo formata. Ad extremum vero cum dicitur fatue, ira redarguitur: quæ cum excessu vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum quod in ira perhibet, reum esse iudicio: in voce ira quod est racha, reum concilio: in verbo vocis quod est fatue, reum gehennæ. Per gradus enim culpæ creuit ordo sententiæ, quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio autem iam cum sententia definitur, in gehenna vero ignis ea quæ de consilio egreditur, sententia expletur. Quia ergo humanos actus subtili Dominus examinatione diiudicat: ira sine voce iudicio: ira vero in voce concilio: ira in voce & sermone gehennæ ignibus mancipatur.

Moral. lib.V.cap.6.

SCciendum est autem quoniam sæpe, qui sunt in potestate ad subiectorum contumelias passim erumpunt, & hoc quod inuigilantes regimini seruiunt, per linguæ procacitatem perdunt, minori scilicet formidine iudicis verba pensantes, quia qui sine causa fratri fatuum dixerit, gehennæ se ignibus addicit.

17 De relaxandis delictis aliorum *In dialogo lib.* IIII.

SI offers munus tuum ad altare. Sciendum est, quia ille recte veniam a Domino postulat, qui prius hoc quod in ipsum delinquitur, relaxat. Munus enim non accipitur, nisi ante discordia ab animo repellatur, dicente veritate. Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quod habet aliquid aduersum te frater tuus, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Qua in re pensandum est, cum omnis culpa munere soluatur; quam grauis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum quamuis longe positum, longeque disiunctum, mente ire, eique animum subdere, humilitate illum ac beniuolentia placare, vt scilicet conditor noster dum tale placitum nostræ mentis aspexerit, a peccato nos soluat, qui munus pro culpa sumit: veritatis autem voce attestante didicimus: quia seruus qui decem milia talenta debebat

cum pœnitentiam ageret,absolutionem de debito accepit a domino,sed conseruo suo centum sibi denarios debenti, cum non dimisit debitum, & hoc est iussus exigi,quod ei fuerat iam dimissum.Ex quibus videlicet dictis constat,quia si hoc quod in nos delinquitur,ex corde non dimittimus, etiam rursus exigitur quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

18 De fornicatione & adulterio. *Moral.lib.* XXI *.cap.*9.

ALiquando a reatu adulterii, nequaquam discrepat culpa fornicationis,cum veritas dicat. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam,iam mœchatus est eam in corde suo.Quia græco verbo mœchatus, adulter dicitur,cum non aliena coniux, sed mulier uideri prohibetur, aperte ueritas ostendit, quia etiam solo uisu cum turpiter uel innupta concupiscitur,adulterium perpetratur. Quod tamen plerunque ex loco uel ordine concupiscentis discernitur, quia sic hunc in sacro eloquio studiosa concupiscentia, sicut illum adulterii inquinat culpa. In personis tamen non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus in quibus fornicationis culpa, quia ab adulterii reatu discernitur, prædicatoris egregii lingua testatur,quæ inter cætera asserit,dicens. Neque fornicarii, neque idolis seruientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt. Quod enim disiunctæ reatu sententiæ subdidit,quam ualde à se dissideat,ostendit.

19 De actiua & contemplatiua vita. *Moral.libr.* VI *.cap.*26.

SI oculus tuus dexter scandalizat te. Nonnulli hominum ita ociosæ mentis sunt,vt si eos labor occupationis excipiat in ipsa operis inchoatione succumbant:& nonnulli ita inquieti sunt vt si vacationem laboris habuerint grauius laborent,quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant,quanto eis licentius ad cogitationes vacat. Vnde necesse est,vt nec quieta mens ad exercitationem se immoderati laboris dilatet, nec inquieta ad studium contemplationis angustet.Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant occupationibus pressi ceciderunt, & sæpe qui occupati bene humanis vsibus viuerent,gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc nanque est quod nonnulli inquieti spiritus,dum plus exquirunt contemplando quam capiunt,vsque ad peruersa dogmata erumpunt, & dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt,magistri erroris fiunt. hinc per semetipsam veritas dicit. Si oculus tuus dexter scandalizat te,erue eum & proiice abs te. Bonum tibi est cum vno oculo in vitam intrare,quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.Duæ quippe vitæ actiua videlicet & contemplatiua,cum seruantur in mente,quæ

si duo oculi habentur in facie. Dexter enim oculus contemplatiua vita est, sinister actiua, sed sunt nonnulli, vt diximus, qui discrete intueri summa & spiritualia nequaquam possunt, & tamen alta contemplationis assumunt, atque idcirco in perfidiæ foueam intellectus praui errore dilabuntur. Hos itaque contemplatiua vita vltra vires assumpta, cogit a veritate cadere, quos in statu suæ rectitudinis humiliter poterat actiua sola custodire: quibus recte hoc quod præfati sumus ueritas dicit. Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue & proiice abs te: ac si aperte diceret. Cum ad contemplatiuam uitam idonea discretione non sufficis, solam securius actiuam tene. Cum & in hoc quod pro magno eligis, deficis, eo contentus esto, quod pro minimo attendis, ut si per contemplatiuam uitam a ueritatis cognitione compelleris cadere, regnum cœlorum per solam actiuam ualeas saltem luscus intrare.

20 De temporalibus damnis. *Moral. libr. XXXI. cap.* 10.

DIuina voce præcipitur. Si quis tulerit tibi tunicam, & voluerint tecum iudicio contendere, dimitte illi & pallium, & rursum. Si quis quod tuum est tulerit, ne repetas, hypocritæ tamen prælati assumpto sanctæ conuersationis habitu, filiorum custodiam deserunt, & temporalia quæque defendere etiam iurgiis quærunt. Exemplo suo discipulorum corda perdere non trepidant, & quasi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidant, animarum damna æquanimiter tolerant, iacturam rerum temporalium repellere etiam cum spiritus commotione festinant. Nam quanto magis terrena diligunt, tanto priuari eis vehementius pertimescunt. Qua enim mente in hoc mundo aliquid possidemus, non docemur, nisi cum amittimus: sine dolore nanque amittitur, quod sine amore possidetur. Quæ vero ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata. Quis autem nesciat? quia nostris vsibus res terrenas Dominus condidit, suis vero animas hominum creauit? Plus ergo Deo se amare conuincitur, qui neglectis his, quæ eius sunt, propria tuetur, perdere nanque hypocritæ ea quæ Dei sunt, id est animas hominum non timent, & ea quæ sua sunt amittere videlicet res cum mundo transeuntes, quasi districto iudici posituri rationes timent, ac si placatum inueniant, cui desideratis rebus id est rationabilibus perditis, insensibilia & non quæsita conseruant.

21 De contemptu laudis humanæ *In pastorali 3. part. cap.* 36.

ATtendite ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis Quisquis laudis concupiscentiam iam sufficit calcare, bona quæ agit sibi debet occultare, hinc nanque veritas dicit. Videant opera

vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. In euangelio quoque illa sententia promitur, quæ longe aliud præcepisse videtur dicens. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Quid est ergo quod opus nostrum ita faciendum est, ne videatur, & tamen debeat videri præcipitur, nisi quod ea quæ agimus, & occultanda sunt ne ipsi laudemur, & tamen ostendenda sunt, vt laudem cœlestis patris augeamus? Nam cum iustitiam nostram coram hominibus facere Dominus prohiberet, illico adiunxit, vt videamini ab eis. Et cum rursus videnda ab hominibus bona opera nostra præciperet, protinus subdidit, vt glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Qualiter igitur essent videnda, & qualiter non videnda, ex sententiarum fine monstrauit, quatinus operantis mens opus suum, & propter se videri non quæreret, & tamen hoc propter cœlestis patris gloriam non celaret, vnde fit plerunque quia vt bonum opus & in occulto sit cum fit publice, & rursus in publico cum agitur occulte. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni patris gloriam quærit, quod fecit abscondit, quia illum solum testem habuit, cui placere curauit, & qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit, licet nullus fortasse vidit, quod exhibuit, tamen hoc coram hominibus fecit, quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde requisiuit.

22 Item vnde supra *Tert.par.cap.21.& 36.*

DE expenso munere ne transitoria laus ab aliquo quæratur, a Domino præcipitur. Cum facis eleemosinam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Id est dispensationi piæ nequaquam gloria vitæ præsentis admisceat, sed opus rectitudinis appetitum ignoret fauoris, valde nanque bonum suum, quod recte agit, diiudicat, qui ad eius mercedem sufficere fauores humanos putat. Cum enim pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venundatur: de quo videlicet precio percepto veritas dicit. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

23 De mercede hypocritarum *.Moral.lib.viii.cap.28.*

AMen dico vobis receperunt mercedem suam. In cunctis operibus suis hypocrita quærit honoris reuerentiam, laudis gloriam, a melioribus metui, sanctus ab ominibus vocari. Sed cum transitoriis fauoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, veritate attestante, quæ ait. Amen dico vobis quia receperunt mercedem suam, sed hæc merces teneri diu non potest, quia pro ostensis operibus honor tribuitur, sed vita ad terminum vrgetur, laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tem-

pora festinant. Nequaquam quippe mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ sine fine possidetur.

24 De oratione. *Moral. lib. xxii. cap. 19.*

TV autem cum oraueris, intra in cubiculum tuum. Intus est desiderio cordis secretus clamor orationis, qui ad humanas aures non peruenit, & tamen auditum replet conditoris. Hinc est quod Anna ad templum pergens, ore quidem tacuit, & tamen tot sui desiderii voces emisit: hinc in euangelio Dominus dicit. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum & clauso ostio ora patrem tuum, & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacenti ore in conspectum supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abscondito, cum per sancta desideria silenter clamatur: vnde recte per psalmistam quoque dicitur. Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, desideria cordis eorum audiuit auris tua.

25 De pacificis. *Moral. lib. 8. & in homel. super cum audie.*

AVdistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & oderis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. In nouo testamento nonnulla facta prohibentur & magnæ culpæ esse deputantur, quæ sub veteri testamento quandam tenere veritatis imaginem videbantur, & minoris culpæ forsitan esse poterant, atque putabantur, in quo testamento per taurorum hircorumque victimas sacrificium non fuit ipsa veritas, sed vmbra veritatis. Nam in testamento nouo præceptis altioribus manifestata per carnem veritate proficimus, iustumque est, vt facta quædam quæ in illo populo veritatis vmbræ deseruierant, deferamus. Si quis vero per testamentum vetus aliquam culpam sicut est mendacium vult tueri, quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat necesse est rerum alienarum raptum, dicat retributionem iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, nocere sibi non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animaduersione veritas insequitur, quæ nobis iam suæ significationis vmbra est posita in vera carne declaratur.

In homel. 35. super Euang.

FRatres quippe testamenti veteris ex permissione legis acceperant quatinus aduersarios suos odii retributione percuterent, sicut in lege scriptum est. Diliges amicum tuum, & odies inimicum tuum. Accepta quippe tunc iustis licentia fuerat, vt Dei suosque aduersarios quanta possent virtute comprimerent, eosque iure gladii ferirent. Quod in nouo proculdubio testamento compescitur, cum per semetipsam prædicat

veritas dicens. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & ad patienter toleranda quæ ab eis inferuntur mala, discipulos suos alibi cohortaturdicens. In patientia vestra, possidebitis animas vestras. Idcirco possessio animæ in virtute ponitur patientiæ, quia radix omnium custosque virtutum patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras: quia dum nobisipsis dominari dicimus, hoc ipsum incipimus possidere, quod sumus. Patientia vero est aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque, qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui sic mala proximi portat, vt tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, sed ostendit: scriptum quippe est. Caritas patiens est, benigna est: patiens nanque est, vt aliena mala toleret, benigna vero est, vt ipsos etiam, quos portat, amet. Hinc nanque per semetipsam veritas dicit. Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui vos oderunt, orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Virtus itaque est coram hominibus aduersarios tolerare, sed uirtus coram Deo diligere: quoniam Deus hoc solum sacrificium accipit, quod ante eius oculos in altare boni operis flamma caritatis incendit. Sciendum uero, quod ideo plerunque patientes esse uidemur, quia retribuere mala non possumus. Sed qui malum idcirco non retribuit, quia nequaquam ualet, proculdubio patiens non est: quoniam patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde. Sciendum præterea est quod plerunque patientibus solet euenire, ut eo quidem tempore, quo aduersa patiuntur, uel contumelias audiunt, nullo pulsentur dolore, & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis curent innocentiam. Sed cum post paululum hæc ipsa, quæ pertulerint, ad memoriam reuocantur, igne uehementissimi doloris instigantur, argumenta ultionis exquirunt, & mansuetudinem quam tolerantes habuerunt, in retractatione sua semetipsos diiudicantes perdunt. Callidus nanque aduersarius quietis iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum vel iniuriarum iacula ad memoriam reducit, cuncta quæ sibi sunt illata vehementer exaggerans, intolerabilia fuisse ostendit. Quiescentis igitur animum tanto furore conturbat, vt plerunque vir patiens illa se æquanimiter tolerasse etiam post victoriam captiuus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si præbeatur occasio, quærat. Quibus ergo isti sunt similes? nisi his qui per fortitudinem in campo sunt victores? sed per negligentiam postmodum intra vrbis claustra capiuntur, quibus isti sunt similes, nisi his, quos irruens grauis languor, a vita non subtrahit, sed leuiter veniens recidiua febris occidit.

occidit. Ille ergo veraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertulisse talia se exultat, ne patientiæ bonum, quod in perturbationibus custoditur, quietis tempore pereat.

26 De oratione. *Moral. lib.* xxxiiii. *& in dialogo lib.* iiii. *cap.* 44.

ORate pro persequentibus & calumniantibus vos. libentius sacrificium orationis accipitur, cum in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro aduersariis impendat. hinc est quod magistra veritas dicit. Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. hinc rursum ait, Cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Plus itaque pro se valere preces suas efficit, qui & has aliis impendit. Orant igitur sancti pro inimicis suis, eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœninitentiam eorum corda conuertere, & ipsa conuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod ait Apostolus: Vt det illis Dominus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Sed facto iudicio cum eos in inferno ardere viderint, tunc pro eis non orabunt: quia iam nullatenus ad opera iustitiæ ab iniquitate commutari poterunt. Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est, vt non oretur pro diabolo angelisque eius æterno supplicio deputatis: vel quæ nunc etiam causa est, vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis, scilicet quia de eis vtique quos æterno deputatos supplicio iam nouerant, ante illum iusti iudicis conspectum, orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quod si nunc quoque viuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minime compatiuntur, quando ad hoc aliquid iudicabile de sua carne se se perpeti etiam ipsi nouerunt, quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ intimius & arctius inhærebunt? Sic quippe mentes eorum per hoc quod iustissimo iudici inhærent, vis districtionis absorbet, vt omnino eis non libeat, quicquid ab illius internæ regulæ subtilitate discordat.

27 De abstinentia.

Moral. lib. viii. *cap.* 30. *& in homel. super si quis vult post me uenire.*

CVm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Hypocritæ mira absti-

nentia plerunque se affligunt, ieiuniis eorum ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspiriis vrgetur, sicque morti per abstinentiam appropiant, vt pene quotidie morientes viuant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt. Abstinentiam nanque carnis e vicino nonnunquam vana gloria obsidet, & comitatur, quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in vultu respicitur, virtus patefacta laudatur, & tanto celerius se foris fundit, quanto ad humanos oculos per ostensum pallorem exiit Et plerunque fit, vt hoc quod agi causa Dei creditur, pro solis humanis fauoribus agatur. Quod bene Simon ille significat, qui inuentus in itinere crucem dominicam in angaria portat: aliena quippe onera in angaria portantur, quando per vanitatis studium aliquid geritur. Qui ergo per Simonem designantur, nisi abstinentes & arrogantes? qui per abstinentiam quidem carnem afficiunt. sed abstinentiæ fructum interius non requirunt. Crucem ergo domini in angaria Simon portat, qui cum ad opus bonum ex bona voluntate non ducitur, rem iusti sine fructu peccator operatur. Vnde & idem Simon crucem portat, sed non moritur, quoniam abstinentes & arrogantes per abstinentiam quidem corpus afficiunt, sed per desiderium vanæ gloriæ mundo viuunt, ab ore proximorum admirationis sermo quæritur, quia tanto labore, nihil aliud nisi æstimatio humana cogitatur.

28 De asperis rectoribus. *In homel. 17. super euang.*

ATtendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Multi cum regiminis curam suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, & quibus prodesse debuerant, nocent, & quia caritatis viscera non habent, domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant, & si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus seuiunt, de quibus veritas dicit. Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Qui vero locum regiminis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare, vt ex ipsa sua mansuetudine iram seuientium mitiget, & peccatorum vulnera in aliis ipse afflictionibus vulneratus sanet. Quem & si quando zelus rectitudinis exigit, vt erga subiectos seuiat, furor ipse de amore sit non de crudelitate, quatinus & iura disciplinæ foris exhibeat; & intus paterna caritate diligat, quos foris quasi insequendo castigat.

29 Di discretione bonorum & malorum.

Moral. lib. xxxi. cap. 7.

Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Cum vnum eundemque bonorum

& malorum habitum cernimus, cum ipsam in electis, & reprobis speciem professionis videmus, vnde nostræ intelligentiæ suppetat, vt electos a reprobis, vt veros a falsis comprehendendo discernat? quod tamen citius agnoscimus, si intima in memoria præceptoris nostri verba pensamus, qui ait. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Neque enim sunt pensanda, quæ ostendunt in imagine, sed quæ seruant in actione.

30 De falsis Christianis. *Moral.lib.*xxxiii.*cap.*7.

NOn omnis qui dicit mihi Domine, intrabit in regnum cœlorum. Antiquus hostis post mediatoris, & nostri redemproris aduentum, multos qui baptismatis sacramento sunt signati, & sub christianitatis nomine positi, quia recte viuere negligunt: post cognitionem redemptoris suscipit, post lauacri vndam polluit, post sacramenta cœlestia ad inferni profundum rapit. Fidem enim tenent, sed vitam fidei non tenent, quia aut aperte illicita faciunt, aut ex peruerso corde, quæ agunt, praua sunt, etiam si sancta videantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles sunt, non viuendo, hinc est quod voce veritatis dicitur, Non omnis qui dicit mihi Domine domine, intrabit in regnum cœlorum: hinc rursum ait, Quid autem vocatis me Domine, Domine, & non facitis, quæ dico hinc Paulus ait, Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. hinc Ioannes dicit, Qui dicit se nosse Deum & mandata eius non custodit, mendax est. hinc est quod de ipsa prima sua Dominus plebe conqueritur dicens. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me: hinc psalmista ait. Dilexerunt eum in ore suo & lingua sua mentiti sunt ei. Antiquus itaque aduersarius toto nunc adnisu in illorum mortem se erigit, quos contra se regeneratos tabescit, & quisque chriastianus eius seruituti totiens se subiicit, quotiens ad iniquitatem decurrit et defluit. Si igitur ambulandi cautela negligitur, incassum credendo rectum iter tenetur, quoniam via quidem fidei ad cœlestem patriam proficit, sed offendentes, & recte viuere negligentes minime perducit.

31 De oratione dominica. *Moral.lib.*xxvii.*cap.*25.

FIat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Aliquando per cœlos: hi qui in cœlestibus sunt conditi angelici spiritus possunt designari. Vnde & in oratione nostra dicere voce veritatis instruimur. fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. vt nimirum voluntas Dei sicut a superiore creatura agitur, ita in omnibus & ab humana infirmitate seruetur.

*Moral.lib.*xv.*cap.*15.

POssunt etiam in hac vita oratione per cœlum iusti, & per terram peccatores accipi. Vnde petimus, vt videlicet voluntas nostri conditoris,

ſicut in omnibus iuſtis perficitur, ita & in nobis quoque peccatoribus impleatur.

32 *Moral.lib.* xxiiii.*cap.*vii.

PAnem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ecce noſtrum dicimus & tamen vt detur oramus. Noſter quippe fit cum accipitur, qui tamen Dei eſt, quia ab illo datur. Et Dei eſt ergo ex munere, & noſter fit veraciter per acceptionem.

33 *In homel.27.ſuper Euang.*

DImitte nobis debita noſtra. Inimicus noſter in nobis deliquit grauiter, damna intulit, iuuantes læſit, amantes perſecutus eſt. Retinenda hæc eſſent, ſi remittenda nobis delicta non eſſent. Aduocatus enim noſter precem nobis in cauſa compoſuit, & ipſe eiuſdem cauſæ iudex eſt, qui aduocatus. Preci vero quam compoſuit, condicionem inſeruit dicens. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quia ergo ipſe iudex venit, qui aduocatus extitit, ipſe precem exaudit, qui fecit. Aut igitur non facientes dicimus, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & noſmetipſos hoc dicendo amplius ligamus, aut fortaſſe hanc conditionem in oratione intermittimus, & aduocatus noſter precem, quam compoſuit, non recognoſcit, atque apud ſe protinus dicit. Scio quid monui, non eſt ipſa oratio, quam feci. Quid ergo nobis agendum eſt? niſi vt veræ caritatis affectum impendamus fratribus, nulla in corde malicia remaneat. Mementote quod monemur, dimittite & dimittetur vobis. Ecce & debetur nobis, & debemus. Dimittamus ergo quod debetur nobis, vt dimittatur quod debetur a nobis.

34 *Moral.lib.*iii.*cap.*3.

NE nos inducas in tentationem. Deus in tentationem inducere nos dicitur, cum nos ab aduerſario induci patitur. Vnde patrem poſtulamus in oratione dicentes. Ne nos inducas in tentationem. Neque enim in tentationem Dominus inducit, qui ſemper a tentatione ſubditos miſericorditer protegit. Sed tamen in tentationem quaſi eius inducere, eſt a tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum non inducit, cum tentari vltra quam nos poſſumus non permittit.

35 De remiſſione peccatorum. *Moral.lib.*xv.*cap.*18.

SI enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet peccata veſtra. Graui mens noſtra

orationis suæ tempore confusione deprimitur, si hanc aut sua adhuc ope ratio inquinat, aut alienæ maliciæ seruatus in corde dolor accusat. Quid autem hac doloris macula reperiri deterius potest? quæ in conspectu iudicis caritatem non inquinat, sed necat, vitam quippe animæ qualibet culpa polluit; seruatus vero contra proximum dolor occidit. Menti nanque vt gladius figitur, & mucrone illius ipsa viscerum occulta perforantur. Qui scilicet a transfixo corde si prius non educitur, nihil in orationis precibus diuinæ operis obtinetur, quia vulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt, nisi ferrum a vulnere ante subtrahatur. Hinc est enim quod per semetipsam veritas dicit. Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester, qui in cœlis est remittet vobis peccata vestra, hinc admonet dicens. Cum stabitis ad orandum dimittite, si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Hinc rursum ait: Date & dabitur vobis, dimitte & dimittetur uobis. hinc constitutioni postulationis conditionem posuit pietatis dicens. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, ut profecto bonum quod a Deo compuncti petimus, hoc primum cum proximo conuersi faciamus. Tunc ergo uere sine macula & confusione faciem ad Deum in oratione leuamus, cum nec nos prohibita mala committimus, nec ea quæ in nos commissa sunt ex proprio zelo retinemus.

36 De postulatione. *Moral. lib.* xv. *cap.* 20.

QVærite primum regnum Dei. Cum Deus in oratione non quæritur, citius animus in oratione lassatur, quia cum illa quisque postulat, quæ fortasse iuxta occultum iudicium Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium, qui non vult dare, quod amatur, sed se magis dominus, quam ea, quæ condidit, vult amari, æterna potius quam terrena postulari, sicut scriptum est, Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Qui enim non ait, dabuntur, sed adiicientur vobis, profecto indicat, aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas, in vsu vero temporalitas esse debet, & illud datur, vt hoc nimirum ex abundanti superadditur. Et tamen sæpe homines dum bona temporalia postulant, æterna vero præmia non requirunt, petunt quod adiicitur, & illud non desiderant vbi adiiciatur: nec lucrum suæ petitionis esse deputant, si hinc sint temporaliter pauperes, & illic beatitudine diuites sin æternum viuant.

37 De miracula facientibus.

Moral. lib. viii. *cap.* 32. *&* *in Ezech. homel.* xvii. *lib.* 2.

DOmine Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Plerunque sanctos viros aspicimus mira agere, virtutes multas facere, leprosos mundare, demonia eiicere, ægritudines corporum fugare, prophetiæ spiritu ventura prædicere. Sed hæc aliquando dantur & reprobis. Vnum vero signum est electis soliditas caritatis, sicut scriptum est. In hoc scietur, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem: hæc autem miracula cum electi faciunt, longe dissimiliter a reprobis fiunt, quia quod electi ex caritate, hoc reprobi student per elationem agere, & per dona quæ a Domino perceperunt non eius gloriam sed proprios fauores quærunt, talesque se esse credunt, quales se prædicari foris audiunt. Vnde fit plerunque vt ad supernum quoque iudicium cum fiducia veniant, quia tales se apud æternum iudicem credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed cum in terrore districti examinis omnis anteactæ fiducia sanctitatis ceciderit, & cum alieni oris testimonia sibi deesse cognouerint, ad sua se opera enumeranda conuertent in iudicio dicentes. Domine domine non ne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed pro his operibus nequaquam præmium recipiunt retributionis, quia eis reprobatis in iudicio protinus iudex dicit. Nunquam noui vos, discedite a me qui operamini iniquitatem: inde ergo eos tunc eo districtior sententia percutit, quo nunc superna bonitas etiam ingratis sua dona largius infundit, fitque eis amplitudo muneris incrementum damnationis: quia per accepta bona in sua laude se nunc eleuantes, inde contra dantem superbiunt, vnde ei amplius humiles esse debuerunt.

38 De his qui reprobandi sunt.

Moral. lib. xxiii. *cap.* 4. *&* xxviii. *&* xxviiii. *cap.* 23. *&* xxxiii.

NEscio vos vnde sitis, discedite a me omnes operarii iniquitatis. Omnes arrogantes qui vel signis, vel scientia, vel prophetia, vel aliquibus magnis operibus pollent, atque per hæc dona placere hominibus appetunt, & in virtutibus quas accipiunt, laudes ab hominibus quærunt, nunc intra sanctæ sinum ecclesiæ dominus tolerat & perfert, sed in futurum aperte eiiciet, cum a secretis cœlestibus per extremum & publicum iudicium repellet, ipsi tamen reprobandi venienti iudici dona sua ad eiusdem memoriam reuocabunt, & quæ in eius fecerint nomine replicabunt, cum dicent. Domine domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus. Sed quomodo tales Dominus proiiciens repellat, ostendit

dicens eis quos reprobat. Nescio vos vnde sitis, discedite a me omnes operarii iniquitatis. scire Dei approbare est, nescire vero reprobare. ac si aperte Dominus dicat. Ego arrogantes nescio, id est eorum vitam in sapientiæ meæ virtute non approbo, quia dum laudibus inflantur humanis, a vera inanescunt gloria æternæ retributionis.

Moral.lib.xi.cap.8.

QVia enim scire Dei aliquando dicitur cognoscere, aliquando approbare, & scit iniquum, quia cognoscendo iudicat. neque enim iniquum quempiam iudicaret si nequaquam cognosceret, & tamen iniquum nescit: quoniam eius facta non approbat. Et nouit ergo quia deprehendit, & non nouit, quoniam hunc in suæ sapientiæ specie non recognoscit, sicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falsitatem nesciat, non quia cum ab aliis falsum dicitur, hoc reprehendere ignorat, sed eandem ipsam fallaciam & scit in examine & nescit in amore, vt videlicet hanc ipse non agat, quam actam ab aliis damnat.

39 De acceptione personarum. *In homel. super erat quidam regulus.*

VEnit ad Dominum centurio dicens. Domine puer meus iacet paralyticus in domo, & male torquetur. Cui Iesus protinus respondit dicens. Ego veniam & curabo eum. Solerter hic nobis est intuendum, quod cum quidam regulus cuius filius infirmabatur Capharnaum, rogaret dominum, vt descenderet & sanaret eum, respondit ei dicens. Vade filius tuus viuit. Quid est ergo quod regulus rogat, vt ad filium eius veniat, & tamen ire corporaliter recusat: ad seruum vero centurionis non inuitatur & tamen se corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem præsentiam non dignatur adesse, centurionis seruo non dedignatur occurrere. Quid est hoc nisi quod superbia nostra retunditur, qui in hominibus non naturam qua ad imaginem Dei facti sunt, sed honores, & diuitias veneramur? cumque pensamus quæ circa eos sunt, interiora profecto minime prouidemus. Dum ea consideramus quæ in corporalibus despecta sunt negligimus pensare quod sunt. Redemptor vero noster vt ostenderet, quia quæ alta sunt hominum sanctis despicienda sunt, & quæ despecta sunt hominum, Deo despecta non sunt, ad reguli filium ire noluit, ad seruum vero centurionis ire paratus fuit. Increpata est ergo nostra superbia, quæ nescit pensare homines propter homines, sola vt diximus, quæ circunstant hominibus, pensat, naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non agnoscit. Ecce non vult ire filius Dei ad filium reguli, & tamen ire paratus est ad salutem serui. Certe si nos cuiuspiam seruus rogaret, vt ad eum ire deberemus, protinus nobis superbia

nostra in cogitatione tacita responderet dicens. Non eas quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus tuus vilescit. Ecce de cœlo venit qui seruo occurrere in terra non despicit, & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra sumus.

40 De occultatione boni operis.

Moral. lib. xviiii. & dialogorum libro primo.

Cæci illuminati diffamauerunt Iesum. Sanctorum virorum est bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere, hinc est quod dominus Iesus duos iuxta viam cæcos sedentes illuminans præcepit dicens. Videte ne quis sciat. De quibus illico scriptum est, quia illi abeuntes diffamauerunt eum, per totam terram illam, sed quærendum nobis est, quid sit hoc quod ipse Dominus cui hoc est velle quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his, qui illuminati sunt, quasi inuitus indicatur. Nunquid nam vnigenitus filius patris & sancto coæternus spiritui, hac in re uelle habuerit, quod implere non potuit, vt miraculum quod taceri noluit, minime potuit abscondi? sed redemptor noster per mortale corpus omne quod egit nobis hoc in exemplo actionis præbuit, vt pro nostrarum virium modulo eius vestigia sequentes inoffenso pede operis, præsentis vitæ carpamus viam. Miracula nanque faciens, & taceri iussit, & tamen taceri non potuit, vt videlicet electi eius, exempla doctrinæ illius sequentes, in magnis quæ faciunt latere quidem in voluntate habeant, sed vt prosint aliis, prodantur inuiti, quatinus & magnæ humilitatis sit quod sua opera taceri appetunt, & magnæ vtilitatis sit quod eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit fieri quicquam & minime potuit, sed quid velle membra eius debeant, quidue de eis etiam volentibus fiat, doctrinæ magisterio exemplum dedit: illius igitur exemplum sequentes, & facta quidem sua occultando, seipsos custodiant, sed dum produntur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur, & eorum occultatio sit custodia propria, eorum publicatio, sit vtilitas aliena.

41 De prudentia & simplicitate.

Moral. libr. I. cap. 2. & in Past. 3. part. cap. 12. & in homel. super si quis diligit me.

Estote prudentes sicut serpentes. Elaborare debent simplices, vt simplicitatis bono prudentiam adiungant, quatinus sic securitatem de simplicitate possideant, vt circunspectionem prudentiæ non amittant. Hinc per semetipsam discipulos suos veritas admonet dicens. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Qua in re notandum

est, quod discipulos suos nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere, sed vtraque necessario coniunxit in admonitione, quia videlicet in electorum cordibus simplicitatem columbæ debet astutia serpentis acuere & accendere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare, quatinus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio cum simplicitate torpescant. hinc Paulus ait. Nolite pueri effici sensibus. Ecce prudentiam serpentis audiuimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur, sed malicia paruuli estote.

42 De expositione scripturarum. *Moral. lib.* xi. *cap.* xi. *&* *Ezech. homel.* vi.

QVod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Cum aliqua mystica de occultis prophetarum verbis a credentibus agnoscuntur, quid aliud quam profunda de tenebris reuelantur? vnde ipsa quoque veritas discipulis in parabolis loquens ait. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, id est aperte exponite quæ in allegoriarum obscuritatibus audistis. Cum enim mysticos allegoriarum nodos per explanationem soluimus, in lumine dicimus, quod in tenebris audiuimus.

43 De malis persuasoribus. *Moral. lib.* iii.

VEni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Antiquus aduersarius non solum per semetipsum, sed per eos etiam qui nobis adhærent, statum satagit nostræ mentis inclinare. Cum enim cor nostrum sua persuasione non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit, hinc per prophetam dicitur. Vnusquisque se a proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: hinc rursum scriptum est. A filiis tuis caue, & a domesticis tuis attende. Callidus nanque aduersarius cum a bonorum cordibus repelli se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur, exquirit, & per eorum verba blandiens loquitur, qui plus cæteris amantur, vt dum vis amoris cor perforet, facile persuasionis eius gladius ad intime rectitudinis munimina irrumpat.

44 De susceptione indigentium.

In homel. super Anno quintodecimo.

QVanta sit virtus in continentia & susceptione indigentium, ostendit redemptor noster cum ait. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. In quibus verbis notandum est, quia non ait mercedem de propheta, vel mercedem de iusto, sed mercedem prophe-

tæ & mercedem iusti accipiet. Aliud est enim merces de propheta, aliud merces prophetæ, & aliud merces de iusto, aliud merces iusti. Quid enim est dicere mercedem prophetæ accipiet, nisi quia is qui prophetam sua largitate sustentat, quamuis ipse prophetiam non habeat, apud omnipotentem tum Dominum prophetiæ præmia habebit? Iste enim prophetiæ spiritu plenus est, sed tamen corporeo indiget alimento, & si corpus non reficitur, certum est quod vox ipsa subtrahatur. Qui igitur alimentum prophetæ, propter hoc quod propheta est tribuit, prophetiæ illius vires ad loquendum dedit. Cum propheta ergo mercedem prophetæ accipiet, qui & si spiritu prophetiæ plenus non fuit, hoc tamen ante oculos Dei exhibuit, quod adiuuit, ille fortasse iustus est, & quanto in hoc mundo nihil possidet, tanto loquendi pro iustitia fiduciam maiorem habet, hunc dum ille sustentat, qui in hoc mundo aliquid possidet, & fortasse pro iustitia adhuc loqui libere non præsumit, iustitiæ illius libertatem sibi participem facit, vt cum eo pariter iustitiæ præmia recipiat quam sustinendo adiuuit, quatinus eandem iustitiam libere loqui potuisset.

45 De Ioanne Baptista. *Mor. li. xxxiii. cap. 4. & in homel. viiii. super Ezech.*

QVid existis in desertum videre arundinem vento agitatam. hoc in laude beati Ioannis Baptistæ turbis iudæorum a Domino dicitur, cum mentis mobilitas, quæ nonnunquam in sacro eloquio per arundinem designari solet, in eo esse denegatur, post interrogationem enim Domini subintelligitur non. Quod quia negando dixerit, non affirmando, subiuncta verba testantur, cum ait. Sed quid existis in desertum videre hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Arundo autem vento agitata modo flatibus erigitur, modo flatibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui vel derogatione deiicitur, vel laudibus exaltatur, arundo vento agitata est. Quod Ioannes non erat, quia inflexibilem mentis verticem inter laudes hominum & derogationes tenebat, & eius mentem sancto spiritu solidam per diuersas partes nullus linguarum flatus inclinabat.

46 *In homel. 3. super loquente Iesu ad turbas.*

QVid existis in desertum videre? prophetam? vtique dico vobis & plusquam prophetam. Ioannes requisitus respondit dicens non sum propheta. Quia enim plusquam prophetam se nouerat, esse prophetam se negabat. Qui idcirco plusquam propheta dicitur: quia prophetæ officium est ventura prænunciare, non etiam ostendere. Ioannes vero plusquam propheta est, quia quem verbo dixit, digito ostendit.

47 De pœnitentibus. *In homel. super Anno quintodecimo.*

A Diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur. Turbas quæ veniebant ad suum baptismum Ioannes admonebat dicens. Facite fructus dignos pœnitentiæ, & rursus. Qui habet duas tunicas? det non habenti. Vnde iam patenter datur intelligi, quid est quod veritas dicit. A diebus autem Ioannis Baptistæ vsque nunc regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Quæ supernæ verba sententiæ nobis sunt magnopere perscrutanda. Nam quærendum est, quomodo vim perpeti regnum cœlorum possit. Quis enim cœlo violentiam irrogat? Et rursus quærendum est, si pati uim regnum cœlorum potest, & violenti rapiunt illud, cur eandem vim a diebus Ioannis Baptistæ, & non etiam ante pertulerit? In lege vero scriptum est, si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Cunctis ergo legentibus liquet, quia peccatores quosque pœna suæ seueritatis pertulit, non autem per pœnitentiam ad vitam reduxit. Cum vero Ioannes Baptista redemptoris gratiam præcurrens pœnitentiam prædicat, ut peccator qui ex culpa mortuus est, per conuersionem uiuat, profecto a diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum uim patitur. Quid est autem regnum cœlorum nisi locus iustorum? Solis enim iustis cœlestis patriæ præmia debentur ut humiles, casti, mites, & misericordes ad gaudia superna perueniant. Cum uero quis uel superbia tumidus uel carnis facinore pollutus, uel iracundia accensus, uel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, & uitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. A diebus ergo Ioannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quam cœlorum regno fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo fratres carissimi mala quæ fecimus, & nosmetipsos assiduis lamentis atteramus, hæreditatem iustorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult a nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti: nam regnum cœlorum rapitur nostris fletibus, quod nostris meritis non debetur.

48 De cogitationibus in epistola ad Augustinum episcopum.

NOn quod intrat in os coinquinat hominem. Sicut in veteri testamento exteriora opera obseruantur, ita in nouo testamento non tam quod exterius agitur, quam id quod interius cogitatur, sollicita intentione attenditur, vt subtili sententia puniatur. Nam cum multa lex velut immunda manducare prohibeat, in euangelio tamen Dominus dicit. Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quæ exeunt de corde illa sunt, quæ coinquinant hominem: et paulo post subiecit: exponens. ex

corde exeunt cogitationes malæ, vbi vbertim indicatum est, quoniam illud ab omnipotente Deo pollutum esse ostenditur in opere, quod ex pollutæ cogitationis generatur radice. Vnde Paulus quoque Apostolus dicit Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil esse mundum: & mox eiusdem causam coinquinationis adnuncians subiungit: coinquinata sunt enim eorum mens & conscientia. Non est ergo cibus immundus ei, cui mens immunda non fuerit.

49 De mortificatione. *Moral.lib.xxxiii.& In homel.x.super Ezech.*

SI quis uult post me uenire, abneget semetipsum. Sunt nonnulli qui uias ueritatis appetentes, & æterna cupientes ualde se a mundo alienos reddunt, dum non solum aliena non appetunt, sed etiam sua derelinquunt, non solum in eo gloriam non quærunt, sed hanc, cum se obtulerit, etiam contemnunt, & tanto omnipotentis Dei amore replentur, ut mutata mente sibimet extranei esse videantur, implentes hoc quod veritatis voce dicitur. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Semetipsum enim abnegat, qui calcato typo superbiæ, ante Dei oculos se a se alienum esse demonstrat. Seipsum abnegat: qui mutatur ad meliora, qui incipit esse quod non erat, & desinit esse, quod erat.

50 De angelica natura. *Moral.lib.ii.cap.2.& 3.*

VIdete ne contemnatis vnum ex his pusillis, dico enim vobis, qui angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Cum de angelis per Paulum dicitur, Non ne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capient salutis? quomodo videre semper faciem patris possunt, si ad ministerium exterius pro nostra salute mittuntur? Quod tamen citius soluimus, si quantæ subtilitatis sit angelica natura pensamus. Neque enim sic a diuina visione foras exeunt, vt internæ contemplationis gaudiis priuentur: quia si conditoris aspectum exeuntes amitterent, nec iacentes erigere, nec ignorantibus vera nunciare potuissent, fontemque lucis, quem egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc est itaque nunc natura nostra conditione distincta, quia nos & loco circunscribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur: angelorum vero spiritus loco quidem circunscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longe super nos incomparabiliter dilatantur. Interius quippe exteriusque sciendo distincti sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur, quid enim de his quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Eorum itaque scientia comparatione nostra valde dilatata est, sed tamen diuinæ comparatione scientiæ angusta, sicut & ipsi illorum spiritus comparatione

nostrorum

nostrorum quidem corporum sunt spiritus, sed comparatione summi & incircunscripti spiritus corpus. Et faciem ergo patris semper vident & tamen ad nos veniunt: quoniam ad nos spirituali præsentia foras exeunt, & tamen ibi se vnde recesserant per internam contemplationem seruant.

51 De pœnitentia. *Moral.lib.xxxv.cap.2.*

CIuitati reprobe in euangelio dicit. Si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ in te factæ sunt olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. In cilicio quippe asperitas & punctio peccatorum: in cinere vero puluis ostenditur mortuorum. Et idcirco vtrunque hoc adhiberi solet ad pœnitentiam, vt in punctione cilicii cognoscamus, quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quid per iudicium facti sumus Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens pœna iusta vitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicii superbiendo quid fecit, videat in cinere vsquequo peccando peruenit. Potest quoque cilicio ipsa per recordationem & pœnitentiam dolorum punctio designari, quia quasi quodam cilicio peccatorum pungitur, dum in mente sua asperis redargutionum stimulis confricatur. In cinere quoque pœnitentiam agit, quia ex primo peccato quid per iustum iudicium factus sit solerter attendit.

52 De iudiciis Dei. *Moral.lib.xxv.cap.18.& xxvii.cap.f.*

DOminus pro infirmitate carnis nostræ obtutibus apparens, dum alios reprobat, alios vocat, mira iudicia exhibuit, quæ a nobis & cogitari possint & comprehendi non possint: ait nanque. In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Vnde in euangelio Dominus cum de huius rei causa loqueretur, ait. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ quia, abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, ita pater. Atque mox tanquam rationem quandam absconsionis & reuelationis adiungens ait. Quia sic fuit placitum ante te. Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, alioarum vero repulsione præsumamus. Cum enim intulisset vtrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit, hoc videlicet ostendens quia iniustum esse non potest, quod iusto placuit. Quod autem ait abscondisti hæc sapientibus, & prudentibus: sapientes & prudentes videlicet superbientes vocauit, quia nimirum superbientibus veritatis cognitio denegatur. Qui enim non subiunxit reuelasti

D

Iniustū esse nō potest quod iusto placuit

tumorem damnat xps no acumen

ea stultis, sed paruulis, tumorem se damnasse innotuit, non acumen.

54 Qualiter ad Deum accedere debeamus. *Moral. libr. xxi. cap 4.*

VEnite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Ad se venire nos Dominus præcepit nimirum non gressibus corporis, sed profectibus cordis, ipse nanque ait. Veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis patrem. Et paulo post. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. In corde ergo gressus esse insinuat, quando & vt veniamus vocat, & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. In scriptura sacra nonnunquam appellatione gressuum vel motus mentium vel profectus accipimus meritorum: quibus profecto gressibus ad semetipsam nos veritas vocat dicens. Venite ad me omnes qui laboratis.

53 De abiectione secularium negotiorum.

Moral. lib. iiii. & xx. cap. 16. & xxx. cap. 23.

TOllite iugum super vos. Magna est seruitus secularium negociorum, quibus mens vehementer atteritur: quamuis in eis sponte desudetur. Quasi enim quoddam iugo seruitutis premunt prospera dum appetuntur: premunt aduersa, dum formidantur, hoc videlicet iugum graue seruitutis vidit dominus secularium ceruicibus impressum, cum diceret. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite iugum meum super vos. Nihil graue mentis nostræ ceruicibus imponit: qui vitari desiderium omne quod perturbat, præcipit. Nihil graue subiectis iubet, qui declinare laboriosa huius mundi itinera admonet. Iugum meum suaue, & onus meum leue est. Asperum quippe iugum & dure sicut diximus seruitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, post ex pauore amissionis, premunt, Hoc etiam iugum seruitutis a discipulorum ceruice soluebat dominus cum diceret. Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, illico subiungens: & curis huius vitæ. Amant enim homines pro huius mundi gloria etiam laborum tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter seruiunt: & grauium iugo deuotissime colla submittunt, cuius seruitutis conditione & iugo carere, est iam in mundo nihil concupiscere. At siquis semel a dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit, quadam iam etiam in hac vita libertate perfruitur:

dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur.

§§ De humilitate & superbia. *Mor.lib.xxxiiii.*

de humilitate et superbia

Contra superbiæ pestem audiamus cuncti, quod discipulos veritas admonet dicens. Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Ad hoc nanque vnigenitus Dei filius formam humilitatis nostræ suscepit, ad hoc inuisibilis, non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum probra, passionum tormenta tolerauit, vt superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur humilitatis est virtus? propter quam solam veraciter edocendam, is qui sine æstimatione est magnus, vsque ad passionem factus est paruus. Quia enim originem perditioni nostræ se præbuit superbia diaboli: instrumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis quippe noster inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus: redemptor vero noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Sed melius & elationis causam detegimus, & fundamenta humilitatis aperimus, si breui commemoratione perstringimus, quid mortis auctor, quid vitæ suadeat conditor. Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere: cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem hominum alta elatione transire: ac se se contra potentiam conditoris erigere, sicut de eis per psalmistam dicitur. Transierunt in dispositionem cordis, cogitauerunt & locuti sunt nequitias, iniquitatem in excelsum locuti sunt: Iste autem ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam & mortem veniens, membra sua admonet dicens. Si quis mihi ministrat me sequatur. Quia igitur redemptor noster corda regit humilium, & mortis auctor rex est superborum: aperte cognoscimus quod superbia euidentissimum est signum reproborum: at e contra humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat agnoscitur: sub quo rege militet inuenitur. Vnusquisque enim quasi quendam titulum portat operis quo facile ostendat, sub cuius seruiat potestate rectoris: vnde & per euangelium dicitur. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Qui ergo sub rege superbiæ militant, licet aliquando speciem humilitatis assumant, semetipsos tamen in omnibus cœlare nequaquam possunt: quoniam eorum superbia diu latere non sustinent, cum ex alia tegitur, ex alia actione nudatur. Qui vero sub rege humilitatis militant, pauidi semper, & ex omni latere circunspecti aduersum elationis iacula pu-

gnant, & quasi contrauenientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur. Cum ergo dominus omnibus quos vocat, dicit. Discite a me quia mitis sum & humilis corde: nihil est aliud se mitem in magisterio humilemque dicere, nisi relictis exercendæ difficultatibus elationis, plana quædam bene viuendi itinera demonstrare.

56 De illis qui audent docere quod facere nolunt.

Moral. lib. ix.

MAlus homo de malo thesauro profert mala. Plerunque doctor qui audet docere, quæ negligit agere, cum desierit bona loqui, quæ contempsit operari, docere subiectos incipit praua quæ agit: vt iusto Dei omnipotentis iudicio iam nec in bono linguam habeat, qui bonam vitam habere recusat, quatinus cum mens terrenarum amori rerum intenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Vnde veritas in euangelio dicit. Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala, hinc etiam Ioannes ait. Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.

57 De damno multiloquii in pastorali. *cap.* 15.

OMne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo. Multiloquio vacantes quia per multiplicia verba dilabuntur, plerunque dum otiosa cauere verba negligunt, ad noxia perueniunt, vt aliena prius loqui libeat, postmodum detractionibus eorum vitam de quibus loquitur mordeat: ad extremum vero vsque ad apertas lingua contumelias erumpat. hinc Salomon dicit, In multiloquio peccatum non deerit hinc Iacobus dicit. Siquis putat se religiosum esse non refrenans linguam suam sed seducens cor suum, huius vana est religio. hinc rursus ait, Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. hinc iterum linguæ vim definiens adiungit. Inquietum malum, plena veneno mortifero. hinc per semetipsam veritas admonet dicens. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint, reddent rationem de eo in die iudicii. Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Si ergo ratio de otioso sermone exigitur, pensemus quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per innoxia verba peccatur.

58 De distantia infernalium tormentorum.

Moral. lib. ix. 46. & in dialogo lib. iiii.

COlligite zizania & ligate ea in fasciculos ad comburendum. Sicut in domo patris mansiones multæ sunt: pro diuersitate virtutis, sic

damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subiicit disparilitas crimi nis. Quæ scilicet gehenna, licet cunctis vna sit, non tamen cunctos vna eademque qualitate succendit. Nam sicut vno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo, vno ordine omnes æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis vna est gehenna, quæ afficit, & tamen non vna omnes qualitate comburit: quia quod hic agit dispar valitudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Nisi enim tormentorum summa meritorum acta dirimerent, nequaquam iudex veniens ad iudicium se messoribus perhiberet esse dicturum. Colligite zizania, & ligate fasciculos ad comburendum. Messores quippe angeli, zizania ad comburendum in fasciculis ligant: cum eos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus in tormentis similibus sociant, vt superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant, & vt quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat. Cum ergo similes in culpa ad tormenta similia ducuntur: quia in locis pœnalibus eos angeli deputant, quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant.

59 De significatione regni cœlorum.

In homel. super Siquis uult post me, & in homel. super simile est regnum cœlorum decem uirginibus.

MIttet filius hominis angelos suos, & colligent de regno suo omnia scandala. Regnum Dei non semper in sacro eloquio venturum regnum dicitur, sed nonnunquam præsentis temporis ecclesia vocatur. Neque enim in illo regno beatitudinis in quo pax summa est inueniri, aut esse scandala potuerunt, quæ colligantur vbi reprobi non admittuntur.

In homel. 38. super simile est regnum cœ. ho. regi qui fecit nuptias.

PLerunque igitur in sancto euangelio regnum Dei vel regnum cœlorum præsens ecclesia nominatur, congregatio quippe iustorum regnum cœlorum dicitur: quia per prophetam dominus dicit. cœlum mihi sedes est: & Salamon ait, Anima iusti sedes sapientiæ: Paulus etiam dicit, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: liquido debemus colligere, quod si deus sapientia, anima vero iusti sedes sapientiæ, dum cœlum dicitur sedes Dei, cœlum ergo est anima iusti: hinc per psalmistam de sanctis prædicatoribus dicitur. cœli enarrant gloriam dei. Regnum ergo cœlorum est ecclesia iustorum: quia dum eorum corda hic ambiunt in terra, per hoc quod suspirant ad superna, iam in eis dominus quasi in cœlestibus regnat.

60 Item vnum supra. Moral.lib.xxxiii.cap.22.

SImile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Regnum cœlorum vocatur ecclesia, cuius dum mores dominus ad superna subleuat, iam hæc ipsa in domino per cœlestem conuersationem regnat. Quæ recte etiam sagenæ in mare missæ comparatur ex omni genere piscium congreganti: quia missa in hoc gentilitatis seculum, nullum respuit, sed malos cum bonis, superbos cum humilibus, iracundos cum mitibus, & fatuos cum sapientibus capit.

61 Quod mare vocetur præsens seculum. Moral.libr.xvii.cap.15.

QVarta vigilia noctis venit ad discipulos Dominus ambulans super mare. Nauicula autem in qua transfretabant, in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus. Beatus Iob de Domino dicit. In fortitudine illius maria sunt congregata. Quid aliud maris nomine, quam præsens seculum designatur? in quo corda hominum terrena quærentium diuersis cogitationum fluctibus intumescunt: qui elatione superbiæ incitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersanti se vnda collidunt. Sed iam in fortitudine domini maria congregata sunt: quoniam incarnato domino discordantia secularium corda concorditer credunt. Iam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda subtracta sunt, vt etiam in euangelio huius mundi mansuetudinem figurauerit, quod procellosa maris aqua domini pedibus presso tumore calcata est.

62 De potestate bonorum rectorum in dialogo. lib.2.cap.23.

PEtrus Apostolus in hac adhuc carne erat qui audiebat, quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Cuius nunc vicem ligandi & soluendi obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent, & adhuc in hac carne corruptibili degentes soluere possunt animas, in illo iam inuisibili iudicio constitutas: sed vt tanta valeat homo de terra, cœli & terræ conditor in terram venit e cœlo. Atque vt iudicare caro etiam de spiritualibus possit, hoc ei largiri dignatus est, factus pro hominibus caro Deus: quia inde surrexit vltra se infirmitas nostra, vnde sub se infirmata est Dei firmitas.

63 De colloquiis carnalium hominum. Moral.lib.iii.cap.15.

ABsit a te domine, non erit tibi hoc. Sciendum est, quia carnales in ecclesia aliquando metu, aliquando vero audacia suadere bonis peruersa contendunt. Cumque ipsi vel pusillanimitate, vel elatione deficiunt, hæc iustorum cordibus infundere, quasi ex dilectione moliuntur. Carnalem

videlicet mentem Petrus ante redemptoris mortem resurrectionemque retinebat: carnali mente Saruiæ filius duci suo Dauid adiunctus inhæserat: sed tamen vnus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe magistri mortem audiens dixit, absit a te domine non erit tibi hoc: hic vero iniurias ducis non ferens ait. Nunquid pro his verbis non occidetur Semei qui maledixit Christo domini, sed illi mox dicitur. Redi post me sathanas, & hic cum germano protinus audiuit. Quid mihi a vobis filiis Saruiæ: cor efficimini hodie mihi in sathan? Mala itaque suadentes Angeli apostatæ appellatione censentur, qui blandis verbis ad illicita quasi diligentes trahunt. Valde vero deteriores sunt, qui huic culpæ, non formidine, sed elatione succumbunt.

64 De scandalo vitando vel contemnendo.

In homel. vii. super Ezech.

REges terræ a quibus accipiunt tributum. In nostro bono opere aliquando cauendum est scandalum, aliquando vero pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro auctore didicimus, qui dum tributum Petro inquisito peteretur, prius paradigma proposuit, per quod se nihil debere respondit dicens. Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum, a filiis suis an ab alienis? illico respondit. Ergo liberi sunt filii, sed postquam liberum se esse monstrauit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit vt autem non scandalizemus eos vade ad mare: & mitte hamum, & eum piscem, qui prius ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterem illum sumens, da eis pro me & te. Qui rursum cum diceret: quia omne quod in os intrat non coinquinat hominem, tunc accedentes discipuli dixerunt. Scis quia pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? at ille respondens ait. Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis eradicabitur, sinite illos, cœci sunt, & duces cæcorum. Ecce magistra veritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit, & quia rursum generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus: si autem de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur.

de scandalo

65 De virginitate in pastor. *Ter. part. cap. 29.*

NOn omnes capiunt verbum hoc. Peccata carnis ignorantes tanto sollicitius debent præcipitem metuere ruinam, quanto altius stant, & audire quid per semetipsam veritas de hac integritate dicat. Non omnes

capiunt hoc verbum. Quod eo innotuit summum quo denegauit omnium, & dum prædicit, quia difficile capitur, audientibus innuit, cum qua cautela perceptum teneatur.

66 De his qui pro Deo omnia deserunt.

Moral.lib.x.cap.30.& xxvi.cap.25.& in Ezech.homel.ii.

OMnes sancti qui mundum perfecte reliquerunt, cum domino venient ad iudicium, & eius corpori vniti, eius maiestati coniuncti, & simul facti cum eo iudices videbuntur, qui modo perfecta opera iuxta euangelica præcepta secuti sunt. Hinc est quod ipsis sanctis apostolis dicitur. Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Neque enim plusquam duodecim iudices illa interni consessus curia non habebit: sed nimirum duodenario numero quantitas vniuersitatis exprimitur: quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit, vt simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicii se se spontanea paupertate castigat, hinc est enim quod de sanctæ ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Hinc Esaias ait. Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui: hinc eosdem seniores veritas non iam famulos sed amicos denunciat dicens. Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos. In extremi ergo iudicii die iustus quisque, qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur: tunc enim cum Deo iudices veniunt, qui nunc pro Deo iniuste iudicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto nunc eos manus persequentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patescet, quod cœlesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Quot enim nunc pro veritatis amore se se libenter humiliant, tot tunc in iudicio cum Christo iudices quasi lampades corruscant. Omnes quidem qui nunc præcepta legis perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc solum quod cunctis diuina lex præcepit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quam præceptis generalibus audire potuerunt: quibus dominica voce dicitur. Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me: cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. hi in extremo iudicio non iudicantur, sed & regnant, quia cum auctore suo etiam iudices veniunt. Relinquentes quippe omnia plus prompta deuotione executi sunt, quam iuberi generali-

ter audierunt. Speciali nanque iussione paucis perfectioribus & non generaliter omnibus dicitur hoc quod adolescens diues audiuit: Vade, & vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni & sequere me. Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis astringeret, culpa profecto esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est, quod per scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur: aliud quod specialiter perfectioribus imperatur. hi ergo recte sub genearli iudicio non tenentur, qui præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim non iudicantur, & pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnunt: ita non iudicantur & regnant qui suadente pietate etiam vltra generalia diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quod Paulus etiam specialiter præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quam institutione permissionis accepit. Cum enim accepisset, vt euangelium prædicans de euangelio viueret: euangelium quidem audientibus contulit, & tamen euangelii sumptibus sustentari recusauit. Cur ergo iste iudicetur, vt regnet, qui minus quod seruaret accepit, sed maius quod viueret inuenit?

67. Item vnde supra. *In homel. vi. ii. partis super Ezech.*

OMnis qui relinquit domum vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Nequaquam sanctus quisque ideo terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit: quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit sed appetit: nec qui vnam vxorem deserit, centum recepturus est. Sed quia denarius numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit: recte per centenarium perfectio magna designatur, per quam etiam vita æterna promittitur. Quisquis enim pro Dei nomine temporalia & terrena contemnit: hic perfectione mentis recipit, vt iam ea non appetat, quæ contemnit, & in sequenti seculo ad æternæ vitæ gloriam perueniat. Centies itaque recipiet, quam dedit, qui perfectionis spiritum accipiens terrenis non indiget etiam si non habet. Ille enim pauper est, qui egerit eo quod non habet. Nam qui & non habens habere non appetit, diues est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis: nam qui cum paupertate bene conuenit, non est pauper.

68 De remuneratione bonorum operum. *Moral. lib. xxxv. cap. 20.*

CVm venissent operatores vineæ qui circa vndecimam horam venerant: acceperunt singulos denarios. Denarius numerus in scriptura sacra perfectus est: quia lex in decem præceptis concluditur, omnisque cul-

pa non amplius quam per decem verba cohibetur:& enarrante operatores vineæ denario remunerantur. In denario quippe tria iunguntur ad septem. Homo autem qui ex anima constat & corpore in septem qualitatibus continetur. Nam tribus spiritualiter, & quatuor corporaliter viget. In dilectione etenim Dei tribus qualitatibus spiritualiter excitatur: cum ei per legem dicitur. Diliges dominum deum tuum ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Corporaliter vero quatuor qualitatibus continetur. Quia videlicet ex materia calida, & frigida & humida, & sicca componitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat, denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione supernæ patriæ, septem nostra, ad tria iunguntur æterna: vt homo contemplationem trinitatis accipiat, & de remuneratione operis quasi quodam denario consummatus viuat. Vel certe quod septem virtutes sunt, quibus in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio trinitatis redditur, vita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisque etiam in hac vita denarium accipit: dum eisdem septem virtutibus, spem, fidem, caritatemque coniungit.

69 De non discutiendis diuinis iudiciis.

Moral. lib. xxv. *cap.* 19. *&* xxxv.

NOnne ex denario conuenisti mecum. Nemo timere debet superna consilia & diuina iudicia discutere: sed consilium summæ & occultæ virtutis satisfactio sit apertæ rationis: quia iniustum esse non potest, quod iusto domino placet. vnde & in vinea mercedem laborantibus reddens cum quosdam operarios inæquales in opere æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret, qui labori amplius insudasset, ait. Nonne ex denario conuenisti mecum? Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi: aut non licet mihi quod volo facere. In cunctis igitur quæ exterius disponuntur, aperta causa est rationis, occultæ iustitia voluntatis. Sciendum est autem quod sola est sancta ecclesia, in qua bonum opus peragitur, vnde & mercedem denarii non acceperunt, nisi qui intra vineam laborauerunt.

70 De duabus Christi naturis. *Moral. lib.* xix.

DVo cæci sedentes secus viam vt audierunt, quia Iesus egrediens ab Hierico transiret, & clamabant. Miserere nostri fili Dauid. Dominus noster Iesus Christus Deo patri suo coæternus per humanitatem dicitur transitum habere: per diuinitatem vero quasi stare. Inde enim non transit vnde æternus est, inde vero transit, vnde propter nos apparuit temporalis. sic nanque & in euangelio scriptum est: quia egrediens ab Hierico

dominus transibat. Duo autem cæci sedentes iuxta viam clamauerunt dicentes. Domine miserere nostri fili Dauid. Ad quorum vocem sicut illic scriptum est. Stetit Iesus & lumen reddidit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere? nisi id quod per humanitatem suam nobis misertus est, qui per diuinitatis potentiam a nobis mentis nostræ tenebras exclusit. Quod enim propter nos natus & passus est: quod resurrexit & ascendit in cœlum, quasi transit Iesus: quia nimirum hæc actio temporalis est. Sed stans eos tetigit & illuminauit: quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innouat omnia: stare enim Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces pœnitentium transiens audiuit stans lumen reddidit: quia & si propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, vnde habere mutabilitatis transitum nescit.

71 De his qui futura non præuident. *In Ezech. homel. ix.*

Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Quisquis adhuc præsenti seculo mente inhæret, & adhuc terrenis voluptatibus delectatur amare non potest æterna gaudia, quæ iustis promittuntur. Cognoscat igitur in volumine sancti euangelii damnationem reproborum, quæ in eo scripta est, & ab animo per timorem expellat, quod diligit, vt possit ex iudicio cœlestem gloriam amare, quam elegit vel audit. Ibi quippe sub unius damnati speci multitudo reproborum exprimitur, cum voce veritatis dicitur. Ligatis manibus & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc enim reprobi in exteriores tenebras cadunt, quia nunc in interioribus sua sponte sesecciderunt, vt veritatis lumen nec credendo nec bene operando sequerentur. In quas ligatis manibus & pedibus mitti præcipiuntur: quia nunc dum tempus operandi & currendi est, habere manus & pedes liberos in bona actione noluerunt. Ibi etiam de reprobis scriptum est. Vermes eorum non moriuntur, & ignis eorum non extinguitur.

72 De malis doctoribus. *Moral. lib. vi. cap. 4.*

Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere. stultus aliquando donum rectæ intelligentiæ accipit, scripturæ sacræ sententiis docetur, bona loquitur: sed tamen nullo modo hoc, quod dicit operatur, verba dei profert, nec tamen diligit, laudando exaggerat, viuendo calcat. Is autem qui ad Deum per sancta desideria anhelat; discit quod audit, agit quod differit: sicut suos veritas admonebat, cum per desideria sancta flagrantibus, de pharisæis præciperet dicens. Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt nolite facere.

73 De hypocritis. *Moral.lib.xv.cap.2.*

OMnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Sæpe dum hypocrita est, sanctum simulat, & iniquum se exhibere minime formidat, & ab hominibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab his, qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere nequeunt. Vnde fit vt gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, infletur in prima salutatione, eleuetur in reuerenti voce obsequentium & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut voce quoque veritatis de talibus dicitur. Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus, amant enim primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis & salutationes in foro & vocari ab hominibus rabbi. Sed hæc eorum gaudii lætitia pertransibit, & pœna permanebit.

74 De iudæis. *Moral.lib.i.cap.14.*

LIquantes culicem, camelum glutientes. Cameli nomine Dominus hic designatur, a quo hoc iudæis aduersantibus dicitur. Culex enim susurrando vulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquauerunt ergo iudæi culicem, quia seditiosum latronem dimitti petierunt: camelum vero glutierunt, quia eum qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt.

75 De simulatione hypocritarum.

Moral.lib.xviii.cap.4 in past.cur.3.part.cap.36.

VÆ vobis hypocritæ. studium hypocritarum esse solet, vt & quod sunt supprimant, & hoc quod non sunt, esse se hominibus innotescant. Refugiunt videri quod sunt, & ante oculos superinducta quadam innocentiæ honestate se nestiunt. Vnde recte per euangelium voce nostri redemptoris increpantur, cum eis dicitur. Væ vobis hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Ita & vos foris hominibus iusti, intus autem pleni estis rapina & iniquitate. Hypocritas ergo recte sepulchra dealbata speciosa exterius, sed mortuorum ossibus plena interius veritas vocat: quia vitiorum mala intus contegunt, humanis vero oculis quorundam demonstratione operum de solo foris iustitiæ colore blandiuntur. Culpas itaque suas occultando hominibus, virtutesque pandendo, vnde puniri debeant abscondentes detegunt, & vnde remunerari possint detegentes abscondunt. Nam dum occulta mala sua diuinis iudiciis: recta vero sua humanis oculis anteponunt, & sine teste est bonum, quod publice faciunt, & non sine æterno teste est, quod latenter delinquunt.

In Ezech.

In Ezech.homel.9.

QVod autem dicitur væ vobis hypocritæ. sciendum est, quod in scriptura sacra, Væ sæpius de æterno luctu, quam præsenti solet intelligi: vnde scriptum est. Væ impio in malo: retributio enim manuum eius fiet ei. Et beatus Iob loquitur dicens. Si impius fuero væ mihi est, si autem iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Iustorum enim afflictio temporalis est. Væ ergo quod dixit, a temporali afflictione distinxit, qui & iustum afflictionem, & impium væ habere perhibuit. & per semetipsam veritas dicit. Væ mundo ab scandalis, & væ vobis qui ridetis, quoniam flebitis. Et væ pregnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

76 De conuersione non differenda.

In homel. super simile est regnum cœ. decem uirginibus.

ORate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Sollicite fratres carissimi cogitare debemus, ne nobis in vacuum tempora pereant, & tunc quæramus ad bene agendum viuere, cum iam compellimur de corpore exire, & meminisse debemus quid veritas dicat. Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Per legis quippe mandatum ambulare longius in sabbato non licet. Hyems quoque ad ambulandum impedimento est: quia gressus ambulantium torpor frigoris astrinxit, ait ergo. Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato, ac si aperte dicat. Videte ne tunc quæratis peccata vestra fugere, quando iam non licet ambulare. Illud ergo tempus quo fugere non licet, modo debet cogitari dum licet. Illa hora est exitus nostri semper intuenda, ista redemptoris admonitio ante mentis oculos semper ponenda.

77 De hæreticis. *homel. lib. xx. cap. 9.*

SI dixerint vobis ecce in deserto est, nolite exire. De hæretico vero dicit beatus Iob. Qui rodebant in solitudine: rodi solet quod comedi non potest. hæretici itaque quia per supernam gratiam non adiuti, sed sua virtute moliuntur scripturam sacram intelligere, exterius illam contrectant, sed ad eius interiora secreta spiritualia non perueniunt, & quoniam ab vniuersalis ecclesiæ sunt disiuncti societate, non quolibet loco rodere memorantur, sed in solitudine. Ad quam nimirum solitudinem quia prædicatores falsis sequaces suos traherent, longe ante veritas præmonuit dicens. Si dixerint ecce in deserto est, nolite exire. Præterea heretici clandestinis inter se conuenticulis coeunt, vt errori suo reuerentiam quam non valent ex ratione, præbeant ex occultatione, & infirmis animabus prauitatis sermo tanto reuerentius appareat quanto secretius.

Vnde per Salomonem mulier ex typo hæreseos suadet dicens. Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Et beatus Iob dicit. In desertis habitabant, & in cauernis terræ. Quid vero aliud cauernas terræ, quam occultas hæreticorum prædicationes accipimus? quæ occulta scilicet prædicamenta detestatur, veritas dicens. Si quis vobis dixerit. Ecce hic Christus est, ecce illic, nolite credere, & rursum. Si dixerint vobis ecce in deserto est, nolite exire. Ecce in penetrabilibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit & aduentus filii hominis. Hoc itaque hic in penetralibus, quod in Iob dicitur in cauernis. In cauernis enim hæretici habitant, quoniam errorem suum plerunque secretis prædicationibus occultant, vt quo se doctioribus prudentioribusque non indicant, eo vehementius imperitos ad se trahant.

78 De die iudicii. *In Ezech. homel. 2.*

SIcut fulgur erit ab oriente, & paret in occidentem, ita erit aduentus filii hominis. Cum dominus ad iudicium venerit, districti iudicii concussio omnia simul elementa perturbabit, & in illo Die cunctorum qui tunc in carne mortali fuerint inuenti, in pauore nimio corda commouebuntur. Cum enim cœperit impleri quod scriptum est. Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur, quæ mens erit hominis æterni iudicis sententiam non formidantis? Ibi enim simul tunc cuncta peccata ante oculos redeunt: ibi omnia quæ cum delectatione acta sunt, ad memoriam cum pauore reuocantur: ibi caligo cogitationis miseræ ex pœna proximæ damnationis erit. Tunc quippe ex peccatorum memoria sensum mentis deprimit caligo cæcitatis, cum vnigenitum Dei filium in forma diuinitatis conspicere non permittuntur reprobi. Videbunt enim in quem transfixerunt, & tolletur impius ne videat gloriam Dei, Ignis etiam ille iudicii qui cœlum aereum & terram concremabit, peccatores proculdubio constringet in pœna suæ damnationis. Nam sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem: ita erit aduentus filii hominis, vbi nullus a iudicio tunc in sua mente latere permittitur: quia ipse iudicis fulgore penetratur. Ipse enim angelis & archangelis omnibusque virtutibus præsidens redemptor noster, in suo tunc terrore visdebitur, eique ignis iudicii in reproborum vindicta famulabitur. Hinc psalmista ait. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. hinc Petrus Apostolus ait. Aduenict dies domini vt fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa vero ignis ardore soluentur.

79 De prædicatoribus. *In past. cur. post. cap. 36.*

ALta quæque debent a prædicatoribus multis audientibus contegi, & vix paucis aperiri. Hinc nanque per semetipsam veritas dicit. Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Per mensuram quippe tritici exprimitur modus uerbi, ne cum angusto cordi incapibile aliquid tribuitur, extra fundatur, hinc Paulus ait. Non potui uobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo, lac uobis potum dedi non escam: hinc ad beatum Iob dicitur. Quis dedit gallo intelligentiam? prædicator enim sanctus dum caliginoso hoc clamat in tempore, quasi gallus cantat in nocte, cum dicit. Hora est iam nos de somno surgere, & rursus. Euigilate iusti, & nolite peccare. Gallus cum iam edere cantus parat prius alas excutit, & semetipsum feriens uigilantiorem reddit: quia nimirum necesse est, ut hi qui uerba sanctæ prædicationis mouent, prius studio bonæ actionis euigilent, prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene viuendum alios sollicitos reddant, prius cogitationum alis semetipsos feriant, quicquid in se inutile deprehenderint, districta animaduersione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componant, & antequam verba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt operibus clament. Gallus etiam profundioribus horis noctis altos edere cantus solet, cum vero matutinum iam tempus in proximo est, minutas & tenues voces format: quia nimirum qui recte prædicat, obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nil de occultis mysteriis indicat, vt tunc subtilio ra quædam de cœlestibus audiant, cum luci veritatis appropinquant.

80 De decem virginibus bonorum & malorum.

Moral. lib. xxiii. cap. 10.

PRædicatores sancti cum loquuntur nequaquam mentis gaudium in ostensione ponunt disertæ locutionis, sed bonum scientiæ in cordis secreto meditantur, & ibi gaudent vbi hoc percipiunt, non vbi inter tot tentationum laqueos innotescere compelluntur, quamuis cum bonum quod accipiunt innotescunt, media interueniente caritate ex profectu audientium, & non ex propria ostensione gratulantur. Arrogantes enim cum scientiam accipiunt, nihil se accepisse æstimant, si hanc eos occultam habere contingat: nusquam quippe suum gaudium nisi in ore hominum ponunt. vnde & fatuæ virgines in suis vasis oleum non sumpsisse referuntur: quia arrogantes omnes cum se ab aliquibus fortasse vitiis continent, bonum gloriæ intra conscientias habere non

possunt. In uase autem proprio sumpserat Paulus oleum, qui dicebat. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Inanc ergo vasculum ferre, est intus corde vacuo foras humani fauoris iudicium quærere, quia dum gloria exterius quæritur, intra vas oleum non habetur.

81 De defectu hypocritarum in iudicio. *Moral. lib. viii. cap. 31.*

DAte nobis de oleo vestro. hypocrita nihil aliud, in omne quod agit, nisi opinionis suæ gloriam cogitat, nec curat quid post meritum ducitur, sed quid interim dicatur. Sed laus cum eius vita præterit, & humanus fauor in iudicio deficit. Vnde & fatuæ virgines, quæ oleum in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet vocibus gloriam, & in suis conscientiis non habebant, turbatæ per sponsi præsentiam dicitur. Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Oleum quippe a proximis petere, est gloriam boni operis a testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua cum a cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse inuenerit, testimonium foris quærit, ac si aperte fatuæ virgines dicant. Cum nos repelli sine retributione conspicitis, dicite in nostro opere quod vidistis. Sed hypocritæ nihil in iudicio attestatio humana suffragabitur, quia eandem laudem quamquam post in testimonium exigit, prius in munere recepit.

82. De multimoda vocatione Dei.

In homel. 38. super ho. qui. fecit cœ.

NOuissime vero veniunt & reliquæ virgines dicentes. Domine domine, aperi nobis. Ad cœlestis regni gaudia nos fratres carissimi dominus vocat per se, vocat per angelos, vocat per patres vocat per prophetas, vocat per Apostolos, vocat per pastores, vocat plerunque per miracula, vocat plerunque per flagella, vocat aliquando per huius mundi prospera, vocat aliquando per aduersa. Sæpe nanque nonnulli hic proficere volentes, & prosperari cum apprehendere temporalem gloriam conantur, omnipotente Deo misericorditer eos respiciente nequeunt, quia eos in carnalibus suis desideriis mundi huius aduersitates feriunt, aut enim ægritudine longa tabescunt, aut iniuriis afflicti concidunt, aut grauibus percussi damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de eius voluptate debuerunt, seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda conuertunt. Multi igitur huius mundi aduersitatibus fracti ad Dei amorem se vocantis reuertuntur, & a præsentis vitæ desideriis corriguntur. Nemo ergo Deum vocantem contemnat: ne dum vocatus audire, & obedire recusat, cum uoluerit intrare non ualeat. Audite quid sapientia per Salomonem dicat. Tunc inuocabunt me

& non exaudiam, mane consurgent & non inuenient me. Hinc est quod fatuæ virgines tarde venientes clamant. Domine Domine aperi nobis. sed iam tunc aditum quærentibus dicitur. Amen amen dico vobis, nescio vos. hanc valde timendam sententiam fratres carissimi intenta aure percipite, vt tanto eam minus sentiatis in examine, quanto nunc auditis formidolosius in prædicatione. Si autem cuncta mundi relinquere, quod paucis datum est, non potestis, sic tenete quæ sunt huius mundi, vt tamen per ea in mundo non teneamini, vt terrena res possideatur non possideat, vt sub vestræ mentis sit dominio quod habetis, ne si mens vestra terrenarum rerum amore vincatur, a rebus suis magis ipsa possideatur.

In past. *cap.* 21.

DE hominibus qui vel plura ambiunt, vel obtinere cuncta quæ ambierunt possunt, audite quod scriptum est. Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat? ac si aperte veritas dicat. Quid prodest homini si totum quod extra se est, congregat, si hoc solum quod ipse est, damnat? Sit ergo res temporalis in itinere, desideretur æterna in peruentione, sint terrena quæ nostro corpori seruiant, quatinus cordi minime obsistant, ne nos ad cœlestem patriam, quo nos vocat dominus præpediant. Nihil sit quod desiderium nostræ mentis retardet, nullius nos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonnm diligitur, mens in bonis melioribus, id est in cœlestibus delectetur: si malum metuitur, mala animo æterna proponantur, vt dum illic esse conspicit, & amplius quod diligat, & amplius quod pertimescat, hic omnino non hæreat.

83 De reprobatione hypocritarum. *Moral. lib. ii. cap.* 1. *&* viii. *cap.* 38.

AMen dico vobis, nescio vos. Superna dispensatio hypocritis largitur bonum operis, & sortem denegat hæreditatis, operandi munera cumulat, & tamen vota operantis ignorat: quia dum perceptum munus ad laudem propriam trahitur, in conspectu lucis intimæ vmbra elationis obscuratur. Cum igitur a præsentis vitæ fauoribus interueniente morte fuerit separatus, internus eum arbiter negat, seque eum nescire denunciat, quia simulatoris vitam iuste reprobando veritas ignorat: nec recognoscit eius bona, quæ egit, quoniam hæc ex intentione recta non protulit. Vnde & fatuis virginibus in iudicium veniens dicet. Amen amen dico vobis, nescio vos. In quibus dum corruptionem mentis considerat, carnis incorruptionem damnat. Nescire autem Dei reprobare est, vnde & quibusdam quos reprobat in fine di-

cturus est. Nescio vos, sitis, discedite a me omnes operarii iniquitatum. Sicut etiam nescire mentiri vir verax dicitur, qui labi per mendacium dedignatur, non quo si mentiri velit nesciat, sed quo falsa loqui veritatis amore contemnat.

84 De discretione bonorum & malorum.

homel. super simile est regnum cœ. patrifamilias qui exiit.

CVm venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues a dextris, hœdos autem a sinistris. Ad sanctam ecclesiam fratres carissimi quam multi conuenimus, ecclesiæ parietes implemus, & tamen nemo nostrum potest scire qui sint, qui in illo electorum Dei numerentur grege. Ecce vox omnium, Christum clamat, sed vita omnium non clamat, plerique Deum sequuntur vocibus, sed fugiunt moribus: hinc etenim ad Titum Paulus dicit. Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. hinc Iacobus ait. fides sine operibus mortua est. Hic igitur multi fidelibus per confessionem admiscentur, sed propter vitam reprobam in sorte fidelium in die iudicii numerari non merentur. Hoc ouile sanctæ ecclesiæ hœdos recipit cum agnis, sed attestante euangelio, cum iudex venerit bonos separat a malis, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Neque etenim illic in ouium grege numerari possunt, qui hinc carnis suæ voluptatibus seruiunt. Illic eos a sorte humilium iudex separat, qui se hic in superbiæ cornibus exaltant. Regnum cœlorum percipere nequeunt, qui hic & in cœlesti fide positi, toto desiderio terrena quærunt.

85 De extremo iudicio. *Moral. lib. xxvi. cap. 25.*

TVnc dicet rex his qui a dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Duæ sunt partes electorum scilicet atque reproborum, sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alii nanque iudicantur, & regnant, alii non iudicantur & regnant, alii iudicantur & pereunt, alii non iudicantur & pereunt. Ex parte quippe electorum iudicantur & regnant, qui vitæ maculas lachrymis tergunt, quia mala præcedentia factis sequentibus redimentes, quicquid illicitum aliquando fecerunt ab oculis iudicis eleemosynarum superductione cooperiunt, quibus iudex veniens in dextera consistentibus dicit. Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere, hospes eram & collegistis me, nudus & cooperuistis me, infirmus & visitastis me, in carcere eram, & venistis ad me. Quibus

præmittit dicens. Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Alii autem non iudicantur & regnant, qui etiam præcepta legis virtute perfectionis transcendunt, qui nequaquam hoc solum, quod tunc diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quam præceptis generalibus audire potuerunt: quibus dominica voce dicitur. Vos qui reliquistis omnia vestra, & secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et de quibus propheta ait, Dominus ad iudicium ueniet cum senioribus populi sui. Et de quibus Salomon cum de sanctæ ecclesiæ sponso loqueretur intulit dicens. Nobilis in portis uir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Hi itaque extremo iudicio non iudicantur & regnant: quia cum auctore suo etiam iudices ueniunt, relinquentes quippe omnia plus prompta deuotione executi sunt, quam iubere generaliter audierunt. Speciali nanque iussione paucis perfectioribus & non generaliter omnibus dicitur. Hoc quod adolescens diues audiuit. Vade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni & sequere me. Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis astringeret, culpa profecto esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur: aliud quod perfectioribus specialiter imperatur. Hi ergo recte sub generali iudicio non tenentur, quia & præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim non iudicantur & pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnunt, ita non iudicantur & regnant, qui suadente pietate etiam vltra se generalia diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quod Paulus etiam specialiter præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quam institutione permissionis recepit. Cum enim accepisset vt euangelium prædicans, de euangelio viueret, & euangelium audientibus contulit, & tamen euangelii sumptibus sustentari recusauit. Iustum est igitur vt ille non iudicetur, & regnet, qui minus quod seruaret, accepit, sed magis quod viueret, inuenit.

86 De hospitalitate

In homel. 23. super euangelium. Duo discipuli ibant in castellum.

Hospes fui, & suscepisti me. hospitalitatem fratres carissimi diligite, opera caritatis amate. hinc etenim per Paulum dicitur. Caritas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis, hinc Petrus ait. Hospitales inuicem sine murmuratione: hinc ipsa veritas dicit. hospes fui, &

suscepistis me. Cum igitur ante iudicium Dominus per membra sua suscipitur, in iudicium veniens susceptores suos recognoscet dicens. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Pensate ergo fratres quanta hospitalitatis virtus sit, & ad hospitalitatis gratiam ne sitis pigri. Peregrini ad hospitium non solum sunt inuitandi, sed etiam trahendi. Ad mensas nostras Christum suscipite, vt uos ab eo suscipi ad aeterna conuiuia ualeatis. Praebete modo peregrino Christo hospitium, ut uos in iudicio non quasi peregrinos nesciat, sed ut proprios recipiat ad regnum.

87 De misericordia pauperibus exhibenda.

In homel. super homo quidam erat diues qui in duebus.

QVam diu fecistis uni de his fratribus mei minimis, mihi fecistis. Ante tuturum iudicium fratres carissimi solerter agite, culparum uestrarum intercessores queritae, aduocatos uobis in die iudicii pauperes procurate. Ecce importune se pauperes offerunt, atque his indigent, quae uobis iam satiatis cotidie de mensa cadunt. Ecce nos rogant, qui tunc pro nobis intercessores ueniant, certe nos omnino rogare debuimus, & tamen rogamur. Videte si negare debemus, quod petimur, quando patroni sunt, qui petunt. Nolite ergo misericordiae tempora perdere, nolite accepta remedia dissimulare, ante supplicium, de supplicio cogitate. Cum quoslibet in hoc mundo abiectos aspicitis, etiam si qua reprehensibilia eorum esse uideantur, nolite despicere: quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat, quorum si qua sunt talia quae iure debeant reprehendi, haec si vultis ad vsum vestrae mercedis inflectite, vt ex ipsis eorum vitiis cumulentur vobis incrementa pietatis, quatinus pariter panem detis, & verbum, panem refectionis cum verbo correptionis, & duo a vobis alimenta percipiat, qui vnum quaerebat, dum exterius cibo, & interius satiatur eloquio. pauper ergo cum reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet: si vero reprehensionis nil habet, venerari summopere sicut intercessor debet. Sed ecce multos cernitis, quis cuius sit meriti nescitis. Omnes igitur honorate quos pauperes cernitis, & quos foris videtis despectos seculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis vt hoc quandoque quod habent dignentur nobiscum participari. Pensate quod ore magistri gentium dicitur. In hoc tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum: pensate quid ipsa per se veritas dicat. Quam diu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Ad tribuendum ergo pigri ne-

quaquam esse debetis, quando hoc quod iacenti in terra porrigitis, sedenti in cœlo datis.

88 De discretione iudicandorum. *Mor. lib. xxvi. cap. 24. & 25.*

TVnc dicet & his qui a sinistris eius erunt. Ite maledicti in ignem aeternum Duos ordines pars reproborum continet. Alii nanque iudicantur & pereunt, alii non iudicantur & pereunt, iudicantur & pereunt, quibus in clamatione dominica dicitur. Esuriui & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi bibere, hospes eram & non collegistis me, nudus, & non operuistis me, æger & in carcere, & non uisitastis me, quibus præmittitur. Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius: alii in extremo iudicio non iudicantur & pereunt. de quibus propheta ait. Non resurgunt impii in iudicio. & de quibus dicitur. Qui autem non credit iam iudicatus est, & de quibus Paulus ait. Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Resurgent uero etiam omnes infideles, sed ad tormentum non ad iudicium: non enim eorum tunc causa discutitur, qui ad conspectum districti iudicis iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem vero fidei retinentes, sed professionis opera non habentes redarguuntur, vt pereant. Qui vero nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris eius quem despexerant inuectione redargui non merentur. Illi tantum verba iudicis audiunt, quia eius fidei tantum verba tenuerunt: isti in damnatione sua iudicis æterni nec verba percipiunt, quia eius reuerentiam nec verbotenus seruare voluerunt. Illi legaliter pereunt, quia sub lege positi peccauerunt, istis in perditione sua de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati sunt: princeps nanque terrenam publicam rem regens, aliter punit ciuem interius delinquentem, atque aliter hostem exterius rebellantem. In illo iura sua consulit, cumque sub verbis dignæ inuectionis addicit. Contra hostem vero bellum mouet, instrumenta perditionis exercet, dignaque eius malitiæ tormenta retribuit, de malo vero eius quid lex habeat non requirit, neque enim lege necesse est perimi qui lege nunquam potuit teneri. Ita ergo in extremo iudicio & legalis illum inuectio percutit, qui ab eo quod professione tenuit actione declinauit, & iste sine iudicii inuectione premitur, qui lege fidei non tenetur.

89 De damnatione diaboli & omnium reproborum. *Moral lib. xxxiii. cap. 24.*

DIscedite a me maledicti in ignem æternum Extremi iudicii die æter-

no tunc iudice terribiliter apparente,astantibus legionibus angelorum assistente cuncto ministerio cœlestium potestatum, & electis omnibus ad hoc spectaculum deductis: antiquus hostis diabolus in medium captiuus deducetur, & cum suo corpore id est cum reprobis omnibus, æternis gehennæ incendiis mancipabitur, cum dicetur. Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, O quale erit illud spectaculum, quando hæc immanissima bellua electorum oculis ostendetur, quæ hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, si videretur: sed occulto ac miro Dei consilio agitur, vt & nunc per eius gratiam a pugnantibus non visa vincatur, & tunc a lætis victoribus iam captiua uideatur. Tunc autem iusti diuino adiutorio quantum debitores sunt plenius recognoscent, quando tam fortem bestiam uiderint, quam nunc infirmi uicerunt, & in hostis sui immanitate conspicient, quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri uirtutum trophæa referentes, & receptis corporibus cum iam in illo iudicio regni cœlestis introitum sortiuntur: prius immanissimas vires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment quod euaserunt. Et videntibus cunctis præcipitabitur: quia visa mors eius tunc gaudium exhibet, cuius tolerata vita nunc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet.

90 De raptoribus. *In past. cur. ter. part. cap. 21.*

OMnes qui aliena adhuc intendunt rapere, quid dominus in iudicio reprobis dicat, sollicite debent audire, ait namque. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare, sitiui & non dedistis mihi potum, & cætera. Quibus etiam præmittit dicens. Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. Ecce nequaquam audiunt, quia rapinas vel quælibet alia violenta commiserunt, & tamen æternis gehennæ ignibus mancipantur. Hinc ergo colligendum est, quanta damnatione plectendi sunt, qui aliena rapiunt, si tanta animaduersione feriuntur, qui sua indiscrete tenuerunt.. Perpendant quo eos obliget reatu res rapta, si tali subiicit pœnæ non tradita. Perpendant quid illata mereatur iniustitia, si tanta percussione digna est pietas non impensa.

91 De æternis supliciis. *Moral. lib. xxxiiii. cap. 11.*

SVnt plerique qui peccatis suis idcirco finem ponere negligunt, quia habere quandoque finem super se iudicia futura suspicantur. Quibus breuiter respondemus: si quandoque sunt supplicia reproborum, quandoque ergo finienda sunt etiam gaudia beatorum. per semetipsam nan-

que veritas dicit: Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Si igitur hoc verum non est, quod minatus est, neque illud verum est, quod promisit. at inquiunt, ideo æternam pœnam peccantibus minatus est, vt eos a peccatorum perpetratione compesceret: quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius respondemus, Si falsa minatus est vt ab iniustitia corrigeret: etiam falsa pollicitus est, vt ad iustitiam prouocaret. Et quis hanc eorum vesaniam toleret, qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finire afferunt, assertione sua etiam electorum præmia remunerationesque confundunt? Quis hanc eorum vesaniam toleret qui conantur astruere verum non esse, quod veritas de æterno igne minatus est? Et dum satagunt Deum perhibere misericordem, non verentur prædicare fallacem. At inquiunt sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iustus nimirum est omnipotens deus, & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus citius respondemus, quod recte dicerent, si iudex iustus districtusque veniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt: voluissent quippe sine fine viuere, vt sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare quam viuere, & ideo hic semper viuere cupiunt, vt nunquam desinant peccare cum viuunt. Ad districti ergo iudicis iustitiam pertinet, vt nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato, & nullus detur iniquo terminus vltionis quia quandiu valuit, habere noluit terminum criminis. At inquiunt nullus iustus crudelitatibus pascitur, & delinquens seruus a iusto domino idcirco cædi præcipitur, vt a nequitia corrigatur, ad aliquid ergo cæditur: cum non eius dominus cruciatibus delectatur Iniqui vero gehennæ ignibus traditi, quo fine semper ardebunt? Et quia certum est, quod pius & omnipotens Deus non pascitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miseri si non expiantur? Quibus citius respondemus, quod omnipotens deus, qui pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur Sed iniqui omnes æterno supplicio & quidem sua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concremantur: scilicet vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in istis respiciant supplicia, quæ euaserunt, vt tanto in æternum magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerunt.

92 De circunspectione iustorum, & de passione Dom. *Moral. lib. xii. c. 8.*

SOlent iusti viri in eo quod ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubietate aliquid proferre, vt infirmorum in se verba transferant. Sed rursum per fortem sententiam infirmantium dubietati omnimodo contradicunt, quatinus per hoc quod dubie proferre cernuntur, infirmis aliquatenus condescendant, & per hoc quod certam sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahant. Quod nimirum dum faciunt, exemplum capitis nostri sequuntur: passioni quippe dominus propinquans, infirmantium in se vocem sumpsit, dicens. Pater mi si possibile est transeat a me calix iste, eorumque timorem vt abstraheret, subsecepit. Et rursus per obedientiam vim fortitudinis ostendens, ait. Verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu, vt cum hoc imminet, quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, vt si fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, vt voluntas conditoris nostri etiam contra voluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam a fortibus infirmitatis illa verba suscipienda sunt, ut per eorum post prædicamenta fortia, infirmorum corda grauius roborentur.

93 De uinculis peccatorum. *Moral.lib.*xi.

Sæpe nonnulli exire a prauis actibus cupiunt, sed quia eorumdem actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi a semetipsis exire non possunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes, hoc quod recte se agere æstimant, in grauioribus peccatis uertunt: fitque modo miserabili, vt quod exitum putant, hoc inclusionem inueniant. Sic videlicet reprobus Iudas cum mortem sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia peruenit, & peius de peccato pœnituit, quam peccauit.

94 Quod diabolus purum hominem credidit esse Christum. *Moral.lib.*xxxiii.*cap.*21.

ANtiquus hostis quamuis dominum Iesum Christum esse filium Dei fuerat ipse confessus, vel purum tamen illum hominem mori credidit, ad cuius mortem iudæorum persequentium animos concitauit. Sed in Christo traditionis eius tempore tarde iam cognouisse intelligitur, quod ipse illa eius morte puniretur. Vnde & Pilati coniugem somniis terruit, vt vir illius a iusti persecutione cessaret. Sed res interna dispensatione disposita, nulla valuit refragari machinatione. Expediebat quippe, vt peccatorum mortem iuste morientium, solueret mors iusti iniuste morientis.

55 De vinculis humana mortalitatis per Christum dissolutis. *Mor.lib.*xxx.

ET ecce

ET ecce velum templi scissum est in duas partes, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt. Incarnatus dominus qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui minor est factus patre, quia minor est etiam seipso. Naturam autem nostram suscipiens, iniquitatis iugo nullo modo teneri potuit, quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Quasi quædam enim vincula habuit, ea quæ nos nequitiæ merito patimur, nostræ scilicet mortalitatis infirma, quibus vsque ad mortem sponte ligari se voluit, & quæ per resurrectionem mirabiliter soluit. Esurire quippe, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cum expleta morte velum templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent, quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur? nisi quod illa infirmitatis nostræ vincula soluebantur? vt is qui ad suscipiendam serui formam venerat, in ipsa serui forma ab inferni vinculis absolutus, ad cœlum etiam cum membris liber rediret? De quibus eius vinculis Petrus Apostolus attestatur dicens. Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Vincula itaque eius tunc soluta sunt, cum infirmitates passionis illius, in resurrectionis sunt gloria commutatæ.

96 De dominica & nostra resurrectione.

Moral. lib. xiiii. cap. 30. & in homil. xxi. super Maria Magdalena.

ET multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. Habemus spem nostræ resurrectionis, considerata gloria capitis nostri. Sed ne quis vel cogitatione tacita forsitan dicat, quod idcirco ille resurrexit a morte, quia vnus idem Deus & homo, mortem, quam ex humanitate pertulit, ex diuinitate superauit, nos vero qui puri homines sumus a mortis surgere damnatione non possumus: recte in resurrectionis eius tempore etiam multorum sanctorum corpora resurrexerunt, vt in se nobis exemplum ostenderet, & de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret, quatinus cum se homo desperaret percipere quod in se ostenderat Deus homo, hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factum cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt vero nonnulli qui considerantes, quod spiritus a carne soluitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerem redigitur, quod puluis ita in elementa soluitur, vt nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperant, & dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursumque ad vitam viridescere

posse diffidunt, qui si resurrectionis fidem, ex obedientia non tenent, certe hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim cotidie, nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per cotidiana quippe momenta, lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris, ea quæ aspiciebatur, subtrahitur, & quasi cotidie resurgit, dum lux ablata oculis suppressa iterum nocte reparatur. Per momenta quoque temporum cernimus, arbusta viriditatem foliorum amittere, a fructuum prolatione post largitionem cessare, & ecce subito quasi ex arescenti ligno velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indesinenter cernimus parua arborum semina terræ humoribus commendati, ex quibus non longe post conspicimus magna arbusta surgere, folia pomaque proferre. Consideremus ergo paruum cuiuslibet arbori semen, quod in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur, & comprehendamus si possumus, vbi in illa tanta paruitate seminis tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit, vbi lignum, vbi cortex, vbi viriditas foliorum, vbi vbertas fructuum? Nunquid nam in semine tale aliquid videbatur, cum in terram iaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinate, vt in mollicie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in siccitate eius vbertas fructificationis. Quid ergo mirum si tenuissimum puluerem vel a nostris oculis in elementis redactum, cum vult in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia redemptoris. Venit nanque conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem, vt qui resurrectionis spem ex ratione tenere noluimus, hanc ex eius adiutorio, & exemplo teneremus. Beatus quoque Iob de resurrectione dixit. Scio quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sim. Quisquis igitur resurrectionis virtutem in se fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, & penset quanto pœnæ sit pondere feriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionem domini cognouit, factam, si & illic suam credidit Iob qui adhuc domini Iesu sperabat esse faciendam. Ad instruendam igitur ignorantiam nostram, ad roborandam infirmitatem nostram dominus noster suæ resurrectionis exemplum nobis sufficere voluit. Solus quippe illo tempore mortuus est, & tamen solus minime surrexit, quia sicut

superius scriptum est. Multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. Ablata sunt ergo omnia argumenta perfidiæ. Ne quis enim dicat, sperare de se non debet homo, quod in carne sua exhibuit homo Deus: ecce cum Deo homine surrexisse cognouimus, quos puros homines fuisse non dubitamus. Si igitur membra nostri redemptoris sumus, præsumamus in nobis quod gestum constat in capite: si multum nos abscimus, sperare debemus in nobis nos membra vltima, quod de membris eius superioribus audiuimus.

97 Item de solennitate dominicæ resur. *In homil. xxi. super Euang.*

MAtthæus Euangelista angelum qui mulieribus ad sepulchrum venientibus apparuit describens ait. Erat aspectus eius sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix. In fulgure enim terror timoris est, in niue autem blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus, & terribilis est peccatoribus, & blandus iustis, & rectè testis resurrectionis eius angelus, & in fulgure vultus, & in candore habitus demonstratur, vt de ipsa sua specie, & terreret reprobos, & mulceret pios. Rectè etiam angelus niueis coopertus vestimentis apparuit, quia festiuitatis nostræ gaudia nunciauit. Candor etenim vestis splendorem nostræ denunciat solemnitatis, nostræ dicamus an suæ? Sed vt fateamur verius, & suæ dicamus & nostræ. Illa quippe redemptoris nostri resurrectio & nostra festiuitas fuit: quia nos ad immortalitatem reduxit, & angelorum festiuitas extitit, quia nos reuocando ad cœlestia, eorum numerum impleuit. In sua ergo ac nostra festiuitate angelus in niueis vestibus apparuit, quia dum nos per resurrectionem dominicam ad superna reducimur, cœlestis patriæ damna reparantur.

98 Item de gloria resurrectionis.
Moral. lib. xiiii. & in homel. super Maria stabat.

REspondens autem angelus dixit mulieribus. Nolite timere vos. Scio enim quod Iesum qui crucifixus est quæritis. Non est hic, surrexit enim sicut dixit. Libet considerare fratres carissimi pietatis viscera, quam erga nos dominus noster habuerit, & resurrectionis gloriam quam angelus factam mulieribus annunciauit. Conditor & redemptor noster dominus Iesus Christus postquam omnia creauit, vt nos de captiuitate diaboli redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaque passione nos a perpetua morte liberauit. Qui & si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei, citius enim a morte voluit resurgere, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omnino desperaretur. Citius a morte voluit resurgere, ne nostra diu anima in infidelitatis remaneret morte, mortem enim

transitorie,id est ad triduum contigit: & in eam mortem nequaquam sicut nos vsque ad finem seculi remansit. Corpus quidem Domini post mortem viuit: sed nostra adhuc corpora vsque in finem mundi resurrectionis differuntur gloria. Nos per mortem carnis vsque ad finem mundi remanemus in puluere: ille vero die tertia a mortuis irruit ariditate, & diuinitatis suæ potentiam ipsa suæ carnis ostendit innouatione. Dominum ergo nostrum Iesum Christum, flagellatum, derisum, palmis cæsum, corona spinea coronatum, sputis illusum, crucifixum, mortuum esse nouerimus: sed eundem ipsum qui inter impiorum manus occubuit, post mortem viuere certa fide credamus, libera voce profiteamur, & per resurrectionem eius de nostræ carnis resurrectione confidamus. Resurrectionem enim quam in se qui est caput nostrum ostendit, in nobis qui sumus membra eius se quandoque facturum esse, nobis promisit dominus noster Iesus Christus, qui resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur: quod enim mortuus est peccato mortuus est semel, quod autem viuit, viuit Deo per omnia secula seculorum Amen.

INCIPIVNT CAPITVLA
de Euangelio ſecundum Marcum.

36	Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis.	Mar. 9. c
37	De eodem.	9. c
38	Habete sal in vobis & pacem habete inter vos.	9. g
39	Magister bone quid faciendo vitam æternam possidebo.	10. b
40	Nemo bonus nisi vnus Deus.	10. c
41	Difficile intrabunt in regnum Dei qui pecunias habent.	10. c
42	Facilius est camelum per foramen acus transire.	10. c
43	Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum.	10. c
44	Stans Iesus cæcum illuminauit.	10. g
45	Dominus sedens super asinum venit Hierusalem.	11. a
46	Cathedras vendentium columbas Dominus euertit.	11. b
47	Erit tunc tribulatio qualis non fuit ab initio mundi.	13. c
48	Dabunt pseudoprophetæ signa & prodigia.	13. c
49	Adolescens sequebatur amictus sindone.	14. c
50	Inuenerunt hominem Cyrenæum.	15. b
51	De passione Domini.	15. c
52	De resurrectione Domini.	16. b
55	Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium.	16. d

EXPOSITIO EX LIBRIS BEATITISSIMI GREGORII PAPAE SVPER EVANGELIVM.

SECVNDVM MARCVM.

VIT Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, & egrediebatur ad illum omnis Iudææ regio & Hierosolimitæ vniuersi & baptizabantur ab illo in Iordane flumine confitentes peccata sua, & erat Ioannes vestitus pilis cameli.

In homel.40.super Euang.

SVnt nonnulli qui cultum subtilium preciosarum vestium non putant esse peccatum. Quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod diues qui torquebatur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta preciosa, nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet vt honorabilior cæteris esse videatur. Nam quia pro sola inani gloria vestimentum preciosius quæritur, res ipsa testatur: quod nemo vult ibi preciosis vestibus indui, vbi non possit ab aliis videri. Quam culpam possumus melius etiam ex diuerso colligere: quia si abiectio vilis indumenti virtus non esset. euangelista vigilanter, de Ioanne Baptista non diceret, erat indutus pilis camelorum.

2 De conuersione iudæorum & gentium.

Moral.lib.xxxi.cap.19.

ET locustas & mel siluestre edebat. Locustarum nomine aliquando iudæorum populus: aliquando conuersa gentilitas: aliquando adulantium lingua: aliquando per comparationem resurrectio dominica uel prædicatorum vita designatur. Quia enim iudæorum populum locustæ exprimant, uita Ioannis signat. de quo scriptum est: quia locustas, & mel siluestre edebat. Ioannes quippe eum quem prophetiæ auctoritate pronunciat, etiam specie ciborum clamat. In semetipso enim designauit dominum, quem præuenit. Qui nimirum in redemptionem nostram ueniens, quia infructuose gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel siluestre edit. Quia uero iudæorum plebem in suo corpore ex parte conuertit, in cibo locustas accepit. Ipsos nanque locustæ significant, subitos saltus dantes sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cum præcepta domini se implere promitterent. Sed citius ad terram cadebant, cum per pra

uæ opera hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quendam locusticum saltum. Omnia verba quæ locutus est Dominus, & audiemus, & faciemus. Videamus autem quomodo citius ad terram ruunt. Vtinam mortui essemus in Aegypto & non in hac vasta solitudine, vtinam pereamus & non inducat nos dominus in terram istam. Locustæ ergo erant, quia habebant saltum per vocem, & casum per actionem.

3 De ascensione spiritus in domino Iesu.

In homil.2. super Ezech.

VEnit Iesus a Nazareth Galileæ: & baptizatus est in Iordane a Ioanne. Et statim ascendens de aqua: vidit apertos cœlos, & spiritum tanquam columbam descendentem & manentem in ipso. Tricesimo ætatis suæ anno dominus ad fluuium Iordanis venit, ibique cœli sunt aperti, quia spiritus in columba descendit.

In homil.30. super si quis diligit me.

IDcirco autem spiritus sanctus in columba monstrari voluit: quia omnes quos repleuerit simplices puritate & mansuetudinis lenitate tranquillos facit. Ideo etiam in redemptore nostro mediatore Dei & hominum per columbam apparuit: quoniam vnigenitus filius iudex est generis humani. Sed quis eius iustitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus factus, mitem se hominibus præbuit, iudex noster seueritatem suam temperauit. Noluit peccatores ferire, sed colligere: prius voluit mansuete corripere, vt haberet quos postmodum in iudicio saluaret. In columba ergo super eum apparere spiritus debuit, qui non veniebat vt peccata iam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem parcendo toleraret.

Moral. lib.2. cap 41.

IN cunctis autem fidelibus spiritus sanctus venit, sed in solo Iesu singulariter permanet: quia mediator Dei & hominum homo Christus Iesus in cunctis eum, & semper & continue præsentem habet, quoniam idem spiritus ex illo per substantiam profertur. In illo igitur manet qui solus & omnia & semper potest, & eius humanitatem nunquam deserit: ex cuius diuinitate procedit, & a quo per naturam nunquam recedit.

4 De qualitate diuinæ locutionis.

Moral lib. xxviii. cap 5. & in homil.2. & viii. super Ezech.

ET vox facta est de cœlis. Tu es filius meus dilectus: in te complacui. Aliquando cœlestibus substantiis Deus loquitur, sicut hic baptizato Domino scriptum est: quia vox de cœlo sonuit dicens. Tu es filius meus di-

lectus, in te complacui. Quod per alium euangelistam sic dicitur. Hic est filius meus dilectus: in quo mihi bene complacui. Quid est quod pater de filio loquitur dicens, in quo mihi complacui? Omnis enim qui pœnitendo corrigit aliqua quæ fecit, eo ipso quo pœnitet, se sibi displicuisse indicat, qui emendat quod fecit. Et quia omnipotens pater sicut intelligi ab omnibus poterat, humano modo locutus est de peccatoribus dicens, Pœnitet me fecisse hominem super terram, quasi sibimetipsi displicuit in peccatoribus quos creauit. In solo autem sibi vnigenito domino nostro Iesu Christo complacuit, quia hunc inter homines hominem creasse non pœnituit, in quo peccatum nullum omnimodo inuenit, sicut de illo per psalmistam dicitur. Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. In solo ergo sibi redemptore nostro complacet pater: quia in eo solo non inuenit culpam in qua se reprehenderat quasi per pœnitentiam.

§ De ordine docendi. *Moral. lib. xxiii. cap. 13. & 14.*

ERat Iesus docens sicut potestatem habens. Bene a doctoribus docetur, quod prius agitur quam dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam: quando conscientia præpedit linguam, vnde etiam de domino scriptum est. Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut scribæ & pharisæi. Singulariter nanque & principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex diuinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministrauit. Nos enim quia infirmi homines sumus cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse quod sumus: vt ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus, & si iam diuina gratia operante non sumus, vt tanto temperantius corde humili corrigamus, quanto nosmetipsos verius in his quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales nec sumus nec fuimus, quales adhuc illi sunt quos emendare curamus, ne cor nostrum forte superbiat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus, quia sicut nos nullis meritis hoc ipsum bonum, quod habemus accepimus: ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, vt excitati posterius etiam ipsa possint bona quæ nos ante accepimus præuenire. Quis enim crederet, quod per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcessurus erat, qui in morte eius lapidantium vestimenta seruabat? His ergo primum

cogitationibus humiliare cor debet, & tunc demum increpare delinquentium iniquitates.

6 De dubitatione diaboli in incarnatione domini.

*Moral.lib.*xxxiii.*cap.*10.

QVid nobis & tibi fili Dei? Antiquus hostis filium Dei incarnatum nouerat, sed nostræ redemptionis ordinem nesciebat. Sciebat enim quod pro redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quod idem redemptor illum moriendo trasfigeret, nesciebat. Illum etiam ante se positum vidit, quem cognoscendo confessus, confitendo pertimuit dicens. Quid nobis & tibi fili Dei, venisti ante tempus torquere nos? cognouit ergo prius quem pertimesceret, & tamen post non timuit cum in illo quasi escam propriam, mortem carnis esuriret. Dominus quippe noster ad humani generis redemptionem veniens assumpsit corpus, vt antiquus hostis in eo quasi suam escam mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo iniuste appetiit, nos quos quasi iuste tenebat, amisit, antequam autem malignus spiritus redemptorem nostrum per mortem appeteret, eum eum miraculis corruscare conspiceret, clamabat dicens. *Moralium libro tertio*. Scimus qui sis sanctus Dei. Qui hæc dicens cognoscendo Dei filium pertimescit & formidat, sed tamen vim supernæ pietatis ignorans nonnunquam dum passibilem considerat, hominem purum putat.

7 De tentationibus inimici. *In homil.*xii *super Ezech.*

ET comminatus est Iesus immundo spiritui dicens. Obmutesce & exi de homine. Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exiit ab eo. Cum aliquis terrena contemnere, & cœlestia cœperit amare, antiquus aduersarius acriores ei quam consueuerat tentationes admouet, ita vt plerunque sic resistentem animam tentet, sicut ante nunquam tentauerat quando possidebat. Vnde & dæmoniacus qui a Domino sanatur, ab exeunte dæmone discerpitur. Quid est enim quod obsessum hominem antiquus hostis quem possessum non discerpserat, deserens discerpsit? nisi quod plerunque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quam prius excitauerat, quando hoc quietus possidebat, vnde scriptum est. Fili accedens ad seruitutem Dei sta in iustitia, & timore, & præpara animam ad tentationem.

8 De tentationibus carnis.

*Moral.lib.*iiii.*&* viii.*&* xxiii.*cap.*23.*& in Ezech. homil.* xii.

SVrge tolle grabbatum tuum. In scriptura sacra lectus siue grabbatus aliquando voluptas carnis accipitur. Quid enim quod in euangelio se-

nato cuidam Dominus dicit. Surge tolle grabbatum tuum & vade in domum tuam, nisi quod per grabbatum voluptas carnis designatur? Et iubetur itaque vt hoc sanus portet vbi infirmus iacuerat: quia nimirum omnis qui adhuc vitiis delectatur, infirmus iacet in voluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat vbi iacuerat: quia diuino adiutorio ereptus amicus eiusdem carnis contumelias postmodum tolerat in cuius prius desideriis requiescebat. Per grabbatum itaque in quo carnis est requies ipsa caro designatur: per domum vero conscientia figuratur. Et quia cum mente mortui in vitiis iacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto. Cum vero sanati fuerimus mente, vt iam pulsantibus vitiis carnis resistamus, necesse est vt tentationum contumelias de nostra carne toleremus; ægro itaque ad salutem reducto præcipitur. tolle grabbatum tuum, id est porta lectum in quo portatus es, quia necesse est vt sanatus quisque portet contumeliam carnis, in qua prius iacebat ægrotus. Quid est ergo dicere tolle grabbatum tuum & vade in domum tuam, nisi porta tentationes carnis in quibus hactenus iacuisti, & reuertere ad conscientiam tuam, vt videas quæ fecisti, ac si diceret: Post exterius miraculum ad mentem tuam reuertere, & qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere perpende, & post peccatorum veniam, ne rursus quod iuste feriatur admittas, caue.

9 De septenario numero. *Moral lib* i.*cap*.11.*&* 12.*&* xxxv.*cap*.20.

FEcit Dominus Iesus, vt essent .xii. cum illo. Septenarius numerus apud sapientes huius seculi quadam sua habetur ratione perfectus: quia ex primo pari & ex primo impari consummatur. Primus enim impar ternarius, primusque par quaternarius. Ex quibus duobus septenarius constat qui eiusdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nam siue tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium peruenimus. Sed nos quia superno munere veritatis prædicamenta percepimus, hæc fixa scientiæ altitudinis despiciendo calcamus, hoc procul dubio inconcussa fide retinentes: quia quos spiritus gratiæ septiformis repleuerit perficit, eisque non solum trinitatis notitiam, sed etiam virtutum quatuor, id est prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, & iustitiæ operationem præbet. Qui in ipsis quoque quos ingreditur suis quodammodo partibus augetur, dum & per trinitatis notitiam quatuor virtutum actio accipitur, & per actionem virtutum quatuor vsque ad manifestam trinitatis speciem peruenitur. Et apud nos ergo septenarius perfectus, sed longe dissimiliter; quia plene & non inaniter in duodenarium surgit, dum & per fidem opera, & rursum per opera perficit fidem. San-

ẞi quoque Apostoli gratiæ septiformis spiritu implendi duodecim sunt electi: quia in quatuor mundi partibus trinitatem, quæ Deus est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo electi sunt, vt etiam ex ipsius numeri rationis causa clarescerct, quod per quatuor infima, tria summa prædicarent.

10 De nominibus Apostolorum. *Moral.lib.xxix.cap.16.*

ET imposuit dominus Simoni nomen Petrus & Iacobum Zebedæi & Ioannem fratrem Iacobi vocauit Boauerges quod est filii tonitrui, & Andream & Philippum & Bartholomæum & Matthæum & Thomam, & Iacobum Alphæi & Thadæum, & Simonem Chananæum & Iudam Scarioth qui tradidit illum. Aliquando in tonitruo ipse incarnatus dominus figuratur, qui ex antiquorum patrum conueniente prophetia ad notitiam nostram, quasi ex nubium condensione prolatus est, qui inter nos visibiliter apparens, ea quæ superno erant, terribiliter sonuit, vnde & ipsi sancti Apostoli de eius gratia generati Boauerges id est fillii tonitrui sunt vocati. Aliquando autem tonitruus ipsa eius prædicatio accipitur, per quam supernorum iudiciorum terror auditur.

11 De prædicatione verbi Dei. *Moral.lib.xix.cap.1.*

EXiit seminans ad seminandum. Et dum seminat aliquid cecidit secus viam & volucres comederunt illud. In scriptura sacra volucres in malis aliquando dantur intelligi, quia per eas, potestates designantur aereæ nonnunquam bonorum studiis aduersæ. Vnde veritatis ore dicitur quoniam granum quod secus viam cecidit, venerunt volucres & comederunt illud: quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes dum cogitationes noxias ingerunt verbum vitæ a memoria euellunt.

12 *Moral.lib.*xxxiiii.*cap 6.& 7.*

ALiud cecidit super terram, & statim orto sole exaruit. In scriptura sacra cum sol figurate ponitur, aliquando per eum persecutio designatur, sicut veritas in euangelio dicit: quod nata sine radicibus semina orto sole aruerunt: quia videlicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento virentia, superueniente persecutionis ardore siccantur. Aliquando etiam per solem intelligentia, & acumen sapientium designatur, sicut per comparationem, ad Salomonem dicitur. Sapiens vt sol permanet, vultus vt luna mutatur.

*Moral.lib.*vii.

ET aliud cecidit inter spinas quæ suffocauerunt illud. Sunt plerique qui iam aliena non appetunt, & ab huius mundi iurgiis inchoato quietis amore diuiduntur, erudiri sacris eloquiis sitiunt, vacare supernis con-

templationibus

templationibus concupiscunt, nec tamen perfecta animi libertate curam rerum familiarium deserunt. Cui sæpe dum licite seruiunt, etiam illicitis huius mundi iurgiis implicantur. Cumque terrenas res studiose tenere desiderant cordis requiem deserunt, quam quærebant. Et cum substantia continua prouisione protegitur, conceptus in animo diuinæ scientiæ sermo dissipatur, quia iuxta veritatis sententiam obortum semen spinæ opprimunt, cum verbum Dei a memoria importune terrenarum sollicitudines tollunt. *In homilia super Exiit qui semen.* Veritas quippe dicit. Sollicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur. Diuitiæ fallaces sunt, quæ diu nobis cum permanere non possunt, fallaces sunt, quæ nostræ mentis inopiam non expellunt. Solæ autem veræ diuitiæ sunt, quæ nos diuites virtutibus faciunt.

14 *In Ezech. homil.* xvii.

ET aliud cecidit in terram bonam, & afferebat fructum tricesimum. Senarius numerus ideo perfectus esse dicitur: quia sexto die perficit omnia opera sua Deus. Quod vero peccatori legem dedit, quæ in decem præceptis scripta est, & sexdecies ducta in sexagenarium surgunt, recte per sexaginta, bonorum operum perfectio designatur. Quod etiam aperte Dominus in euangelio designat; qui cum parabolam seminantis exponeret, dixit: Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & crescentem & afferebat vnum triginta, vnum sexaginta, & vnum centum. fructus enim terræ bonæ triginta affert, cum mens perfectionem fidei, quæ est in trinitate conceperit. Sexaginta affert, cum bonæ vitæ opera perfecta protulerit. Centum vero affert, cum ad æternæ vitæ contemplationem profecerit. Sinistra enim nostra est vita præsens, dextera vero est vita ventura. Et recte per centenarium numerum æternæ vitæ contemplatio designatur, quia cum post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum peruenimus idem centenarius numerus in dexteram transit. Fides & operatio adhuc in sinistra est, quia hic adhuc positi & credimus quod non videmus, & operamur, vt videamus. Cum vero se animus in contemplatione æternæ vitæ suspenderit, quasi ad dexteram manum computus peruenit.

15 De auditu speciali. *In Ezech. homil.* 14.

SCiendum quia oculi & aures corporis adsunt etiam carnalibus quæ sunt in vsu rerum quæ corporaliter videntur, oculi vero & aures cordis solummodo spiritualium, qui inuisibilia per intellectum vident, & laudem Dei sine tono audiunt. Has omnipotens Deus aures quærebat, cum diceret. Qui habet aures audiendi audiat. Quis nanque in illo

populo tunc esse poterat, qui aures corporis non haberet, sed dum dici-
tur. qui habet aures audiendi audiat, aperte monstratur quod illas aures
quærit, quas omnes habere non poterant.

16 De profectu bonæ vitæ.. *Moral. lib. xxii. cap. 20. & in Ezech. homil. 15.*

ELectus quisque a rudimenti sui teneritudine prius inchoans, & ad robusta postmodum & fortia conualescit, quod aperte dominus in euangelio sub messis nomine demonstrat dicens. Sic est regnum Dei, quemadmodum si iaciat homo sementem in terram, & dormiat & exurgat nocte ac die & semen germinet, & increscat, dum nescit ille. Cuius nimirum seminis incrementa denuncians adiungit. Vltro enim terra fructificat primum herbam, deinde spicas, deinde frumentum plenum in spica, cuius profectus quoque etiam finem subrogat, dicens. Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem quoniam uenit tempus messis. Ecce veritatis voce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum, ait enim. Primum herbam, deinde spicas, deinde plenum frumentum in spica. Semen igitur homo iactat in terram, cum cordi suo intentionem inserit bonam, & postquam semen iactauerit, dormit, quia in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit ac die, quia inter aduersa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit dum ille nescit, quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur. Et vltro terra fructificat, quia præueniente se gratia mens hominis spontanea ad per frectum boni operis surgit. Sed hæc eadem terra primum herbam: deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. herbam quippe producere est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba peruenit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frnmentum in spica fructificat, quando iam in tantum virtus proficit, vt esse robusti & perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus, statim mittet falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu, falcem mittit, & messem suam desecat, quia cum vnumquemque ad opera perfecta perduxerit, eius temporalem vitam per emissam sententiam incidit vt granum suum ad horrea cœlestia perducat. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus, cum in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem dominum sequens, hunc con-

fiteri ante vocem ancillæ timebat. Erat enim iam viriditas in mente: quia credebat omnium redemptorem, sed valde adhuc flexibilis pede concul cabatur timoris. Iam quidem per deuotionem viridis, sed adhuc per infir mitatem tener, cum ab ancillæ subito vnius flatus sermonis inflexus est. Iam in spicam surrexerat, quoniam eum quem moriturum confiteri ti- muerat, nuntiante angelo viuentem in Galilea videbat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando veniente desuper spiritu, & suam mentem in illius amore roborante ita solidatus est, vt vires persequen- tium cæsus despiceret, & redemptorem suum inter flagella libere præ- dicaret, & persequentibus principibus resisteret dicens. Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Plenum frumentum inuentus est, quando in tritura persecutionis tot verbera pertulit, & tamen nequaquam palea rum more imminutus est, sed granum permansit. Nullus itaque qui ad bo num propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur despicia tur, quia frumentum Dei ab herba incipit, vt granum fiat. Paulisper quip pe in vnaquaque anima vt ita dicam internæ gratiæ humor exuberat, vt herba in frugem crescat. Nemo igitur quemlibet proximum cum adhuc herbam videt, de frumento desperet: ab herbarum quippe foliis quæ huc illucque molliter defluunt, surgentia frugum semina solidantur.

17 De arbore sapientiæ. *Moral. lib. xix. cap. 1. & 2.*

SImile est regnum Dei grano sinapis, quod acceptum homo misit in hor- tum suum & creuit, & factum est in arborem magnam & volucres cœ- li requieuerunt in ramis eius. Ipse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum nanque fuit, cum moreretur, arbor cum resurgeret: granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maiestatis granum, quia vidimus eum & non erat aspe- ctus, arbor quia speciosus forma præ filiis hominum. Huius arboris rami sancti sunt prædicatores. & videamus quam late tendantur. Quid enim de eis dicitur. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fi- nes orbis terræ verba eorum. In istis ramis volucres requiescunt, quia sanctæ animæ quæ quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione se subleuant, in eorum dictis & consolationibus ab huius vitæ fatigatio ne respirant.

18 Quam diabolus per se impotens sit.
Moral. lib. xxxiii. cap. 26.

SI eiicis mitte nos in gregẽ porcorum. absque concessione omnipotẽtis Dei nullam malignus spiritus contra hominem habet potestatem, quia attestante euangelio describitur, quia nec manere in obsesso homine po-

tuit, nec rursus inuadere bruta animalia non iussus præsumpsit. Ipsi enim redemptori nostro a legione quæ hominem tenebat dictum est. Si eiicis nos mitte nos in gregem porcorum. Qui hanc & ab homine expulit, & in porcos ire eosque in abyssum mittere concessit. Ex qua re colligitur quantæ infirmitatis noster aduersarius existat, cui si potestas summa licentiam non præbet, crassari nec in porcos valet. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat quod non iussus contingere nec porcos præsumat. Illi ergo nos necesse est sponte subdi, cui & aduersa omnia subiiciuntur in vita, vt tanto nostris hostibus potentiores simus, quanto cum authore omnium vnum efficimur per humilitatem.

19 De gaudio bonæ conscienciæ. *Moral. lib. vi. 28. & xvi. cap. 18.*

REuertere primum in domum tuam, & narra quanta tibi fecit dominus. Aliud est dominum cognoscere per fidem, atque aliud per speciem: aliud est inuenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, vt omnes electi eum quem fide cognouerunt, videre quoque per speciem anhelent, cuius amore flagrantes æstuant, quia dulcedinis eius suauitatem iam in ipsa suæ fidei certitudine degustant. Sed qui contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis exerceant: quia primum est tempus actionis, extremum contemplationis, vnde necesse est vt perfectus quisque prius virtutibus mentem exerceat & postmodum hæc in quiete contemplationis abscondat. Hinc est enim quod in Gerasenorum regione is quem legio dæmonum domino iubente dereliquit, ad saluatoris sui pedes residet, verba doctrinæ percipit: & de regione sua simul discedere & cum salutis auctore esse concupiscit, sed tamen ei veritas ipsa quæ salutem contulit dicit. Reuertere primum in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit dominus. Amanti adhuc dilatio imponitur, vt ex dilati amoris desiderio meritum retributionis augeatur. Fit enim nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in sua celsitudine manet occultus, vt quædam monstrando de se occulta, nos inspiratione in suo amore succendat, & tamen in abscondendo maiestatis suæ gloriam, amoris sui vim per æstum desiderii augeat. Quid autem nomine domus ad quam sanatus reuerti præcipitur, nisi conscientia designatur, in qua habitamus contractando quid agamus? Reuertere igitur ei dicitur in domum tuam, & narra quanta fecerit dominus .i. a peccati iam vitio securus ad conscientiam reuertere, & in vocem prædicationis excitare. Cum enim quamlibet parum de diuina cognitione percipimus, redire ad humana iam nolumus, & proximorum necessitatibus onerari recusamus:

Quietem contemplationis quærimus, nihilque aliud nisi hoc quod sine labore reficit amamus: sed sanatos nos veritas ad domum mittit, & narrare quæ nobiscum acta sunt præcipit, vt videlicet prius mens exsudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem.

20 De percussione carnalium. *Moral. lib. 3. cap. 14. & 15 lib. xx. cap. 18.*

TVrbæ te comprimunt & affligunt. Carnales intra sanctam ecclesiam ea quæ confitendo tenent, viuendo non exhibent: & fidem quam tenere se asserunt, premunt potius quam venerantur, dum sua magis illius nomine, quam eius adipisci lucra concupiscunt. Electi autem dum seruare fidei meritum rectis operibus curant, ad auctoris sui notitiam inter reproborum tumultus appropinquant. Quod bene in euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatum est, quæ premente turba sola dominum tetigit. De qua cum dominus diceret, quis me tetigit? Petrus ratiocinando respondit. Turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis quis me tetigit? Sed audire causas veræ rationis meruit, cum ei dominus dixit. Tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me exisse. Ecce turbæ premebant dominum, & tamen sola tetigit, quæ ad illum humiliter venit, quia multi nimirum etiam in sancta ecclesia, reprobi veritatem cognoscendo premunt, quam bene viuendo tangere negligunt. Premunt & longe sunt, quia diuinam notitiam professionibus sequuntur, moribus fugiunt. Premunt inquam sed longe sunt, qui eidem fidei quam loquendo astruunt, agendo contradicunt. Multi ergo dominum comprimunt & vna tangit, quia carnales in ecclesia eum comprimunt a quo longe sunt, & soli tangunt, qui huic veraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit, quia multitudo carnalium quo intus admittitur, eo grauius toleratur. Premit & non tangit, quia importuna est per præsentiam, & absens per vitam. Carnales itaque quo verbis professæ fidei in ecclesia sunt, eo bonos incorrectis suis moribus peius premunt. Nonnunquam enim prauis nos sermonibus: nonnunquam vero solis peruersis moribus insequuntur. Suadent nanque aliquando quæ tenent, aliquando vero & si non suadeant, præbere tamen iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala nos vel verbis vel exemplis illiciunt, profecto persecutores nostri sunt, a quibus tentationum certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus.

21 De interna quiete cordis acquirenda. *Moral. lib. xviii. cap. 28.*

REsuscitauit Iesus filiam principis. Cum mira ope pietatis ad cor veritas uenit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus eiicit, & post in eo uirtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra euangelii histo-

ria innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis inuitatus dominus duceretur, protinus additur. Et cum eiecta esset turba, intrauit & tenuit manum eius, & surrexit puella. Foras ergo turba eiicitur, vt puella suscitetur, quia si non prius a secretioribus cordis expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus iacet, mortua non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.

22 De decollatione sancti Ioannis Baptistæ.

*Moral.lib.*iii.*cap.4.& *xiii.*cap.*18.*& in epistola ad August.cap.6. & in Ezech.homil.*xvi.*secundi lib.*

CVm cognata misceri prohibitum est quia per coniunctionem priorem caro fratris fuerit facta. Pro qua re etiam Ioannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio consummatus Cui non dictum est, vt Christum negaret, & tamen pro confessione occisus est, sed quia idem dominus noster Iesus Christus dixerat. Ego sum veritas, quia pro veritate Ioannes occisus est, videlicet & pro Christo sanguinem fudit. Quisquis autem non obstupescat, quod præualere peruersi contra bonorum innocentiam permittuntur? cum Herodias apud temulentum Regem saltatu filiæ obtinet, vt caput amici sponsi prophetæ ante ora conuiuantium in disco deferatur. Non enim sine grauissima admiratione perpendo, quod ille prophetiæ spiritu intra matris vterum impletus, & vt ita dixerim, priusquam nasceretur, renatus ille amicus quo sponsus, inquit, inter natos mulierum nemo maior surrexit. ille sic propheta vt plus esset etiam quam propheta, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu capite truncatur, & vir tantæ sanctitatis pro risu turpium moritur. Nunquid iam credimus quid fuisse, quod in eius vita, illa sic despecta mors tegeret? Sed quando ille vel in cibo peccauit, qui locustas solummodo, & siluestre mel edidit? Quid Deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conuersatione sua ostendere potuit, qui de eremo non recessit? quis illum loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus longe ab hominibus fuit? quando illum vel silentii culpa attigit, qui ad se venientes tam vehementer increpauit dicens. genimina viperarum quis vobis demonstrauit fugere ab ira ventura? Quid est quod Dei voce Ioannes laudatur, & tamen pro temulentæ verbis in saltationis præmium moritur? Quid est quod omnipotens Deus sic vehementer in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit? nisi hoc quod pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in

infinis,quia videt quomodo remuneret in summis, & foris vsque ad despecta deiicit,quia intus vsque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo vnusquisque colligat,quid illic sint passuri quos reprobat, si hic cruciat quos amat,aut quomodo ferientur,qui in iudicio arguendi sunt, si sic earum vita premitur,qui ipso iudice teste laudantur. Sic igitur errantibus huius mundi potentibus fratres carissimi libere loqui decernimus: Ioannis auctoritas ad animum reducatur, qui nequitiam Herodis reprehendens, pro verbi rectitudine occidi non timuit: & quia Christus est veritas,ipse ideo pro Christo, quia pro veritate animam posuit.

23 De pastu prædicationis. *Moral.lib.xxvii.cap.8.*

DIxerunt discipuli ad dominum Iesum. Dimitte turbas, vt euntes in proximas villas, & vicos emant sibi cibos, quos manducent. Per prædicatores sanctos audientium subiectorum ieiuna corda dominus pascit, sicut de populis esurientibus discipulis conquerentibus, respondit dominus dicens Date illis vos manducare. Quod sic tunc eorum manibus factum esse credimus,vt hoc eorum verbis quotidie fieri sine cessatione videamus Hoc enim agit Petrus cum per epistolas loquitur,vt verbi pabulo corda nostra male ieiuna satientur: hoc Paulus, hoc Ioannes per epistolas loquentes operantur, vt mentes nostræ sacramenta cœlestia percipiant,& inediæ suæ fastidium,quo moriebantur, vincant.

24 De distinctionibus bene viuentium.

Moral.lib.xvi.cap.25.& 26.

ET præcepit illis vt accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes,per centenos, & per quinquagenos. Diuersæ ecclesiæ in singulis mundi partibus positæ vnam catholicam faciunt: in qua fideles homines de Deo recta sentientes concorditer viuunt. Hanc nanque in euangelio dominus per conuiuantium famulorum & per locorum distinctionem concordiam designauit, cum satiaturus de quinque panibus populos quinquagenos per turmas vel centenos discumbere præcepit, vt videlicet turba fidelium escam suam & locis disiuncta & moribus coniuncta perciperet. Iubilei quippe requies, quinquagenarii numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur, vt ad centenarium perducatur. Quia ergo prius a malo quiescitur opere, vt post anima plenius quiescat in cogitatione: alii quinquageni, alii autem centeni discumbunt: quoniam sunt nonnulli qui iam a prauis habent requiem operis, & sunt nonnulli qui peruersis cogitationibus superatis habent iam requiem mentis.

25 De uicissitudine contemplandi & operandi.

Moral.lib.vi.& in past.cap.16.

NOn est perfectus prædicator qui uel propter contemplationis studium operanda negligit, uel propter operationis instantiam contemplanda post ponit. Hinc est quod ipsa ueritas per susceptionem nostræ humanitatis nobis ostensa, in montem per noctem orationi inhæret: miracula per diem in urbibus exercet, ut perfectis innuat prædicatoribus: quatinus nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant, sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad vtilitatem proximi reditur, tunc autem ad alta caritas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, & quo bene descendit ad infima, eo valenter recurrit ad summa.

26 De curatione surdi & muti. *In Ezech.homil.x.*

AVdimus verba Dei si facimus, & tunc ea proximis recte loquimur, cum prius ipsi fecerimus. Quod bene Marcus Euangelista confirmat, cum factum domini miraculum narrat dicens. Adducunt autem surdum & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum. Cuius ordinem curationis insinuat dicens. Misit digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius, & suspiciens in cœlum ingemuit, & ait illi. Effeta quod est adaperire. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius, & loquebatur recte. quid est enim quod creator omnium Deus cum surdum & mutum sanare voluisset, in aures illius suos digitos misit, & expuens linguam eius tetigit? Quid per digitos redemptoris, nisi dona sancti spiritus designantur? vnde cum in loco alio eiecisset dæmonium dixit. Si in digito Dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum Dei. Qua de re per euangelistam alium dixisse describitur. Si ego in spiritu Dei eiicio dæmones, profecto peruenit in vos regnum Dei. Ex quo vtroque loco colligitur: quia digitus spiritus vocatur. Digitos igitur in auriculas mittere, est per dona sancti spiritus mentem surdi ad obediendum aperire. Quid est vero quod expuens linguam eius tetigit? Saliua nobis est ore redemptoris, accepta sapientia in eloquio diuino, saliua quippe ex capite defluit in ore. Ea ergo sapientia quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur. Qui suspiciens in cœlum ingemuit, non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat, quod postulabat, sed nos ad eum gemere qui cœlo præsidet docuit, vt aures nostræ per dona sancti spiritus aperiri & lingua per saliuam oris id est per scientiam diuinæ locu-

tionis solui debeat ad verba prædicationis. Cui mox effeta, id est adaperire dicitur, & statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius. Qua in re notandum est: quia propter clausas aures dictum est adaperire, sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, ex subsequenti proculdubio etiam linguæ eius vinculum soluetur: vt bona quæ fecerit ipse etiam facienda aliis loquatur, vbi & bene additur, & loquebatur recte. Ille enim recte loquitur, qui prius obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.

26 De pœnitentibus.

Moral. lib. i. cap. 19. & in Ezech. homil. xxi. secundi lib.

MIsereor super turbam. Oportet vt prædicatoribus in peccato positis prædicent, & cum iam cœperint peccata relinquere, & ad innocentiam festinare, necesse est vt erga eos in ore doctoris incrementa prædicationis excrescant, & quibusdam doctrinæ suæ verbis, tanto vehementius insistat, quanto eos grauius cecidisse considerat. Libet inter hæc ad medium euangelii verba deducere, cuius sacra historia per hoc quod factum miraculum narrat, mira quæ cotidie aguntur, denunciat. Nam cum fessi & ieiuni ad dominum populi conuenissent, discipulis dominus dicit. Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, & si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient in via, quidam enim ex eis de longe venerunt. Turba dominum triduo sustinent, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetrauit, per pœnitentiam declinans, ad dominum se in opere, in locutione & in cogitatione conuertit. Quos dimittere ieiunos in domum suam dominus non vult, ne deficiant in via: quia videlicet conuersi peccatores in præsentis vitæ via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ suæ pabulo dimittuntur. Ne ergo lassentur huius peregrinationis itinere, pascendi sunt a doctoribus sacra admonitione, sicut alibi de esurientibus plebibus Apostolis præcepit dicens. Date illis vos manducare, & rursum. Nolo dimittere eos ieiunos ne deficiant in via, ac si diceret. In prædicatione vestra verbum consolationis accipiant, ne a veritatis pabulo ieiuni remanentes, in huius vitæ labore succumbant. Valde autem pensanda est pia sententia, quæ processit ex ore veritatis, qua dicitur: quidam enim de longe venerunt. Est aliquis qui nil fraudis, & nil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei seruitium festinauit. Iste de longinquo non venit: quia per incorruptionem & innocentiam proximus fuit, alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem coniugium expertus ad ministerium spirituale conuersus est. Neque iste venit

de longinquo, quia usus coniunctione concessa, per illicita non errauit. Alii vero post carnis flagitia, alii post falsa testimonia, alii post facta furta, alii post illatas violencias, alii post perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, & ad omnipotentis Dei seruitium conuertuntur, hi videlicet ad deum de longinquo veniunt. Quanto etenim quisque plus in prauo opere errauit, tanto ab omnipotente domino longius recessit. Nam & prodigus filius, qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos pauit, quia vitia nutriuit. Dentur igitur alimenta eis etiam, qui de longinquo veniunt, quia conuersis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, vt in Deum vires reparent quas in flagitiis amiserunt, quia sæpe a doctoribus tanto necesse est, vt largioribus cibis doctrinæ satientur, quanto fessi maioribus vitiis venerant.

28 De contemplatione.

VEnit Iesus Bethsaida & adducunt ei cæcum & rogabant eum, vt illum tangeret. Et apprehendens manum cæci eduxit eum extra vicum & expuit in oculos eius impositis manibus suis. Sunt quædam contemplatiuæ vitæ quæ per quasdam modo imagines videntur, vt postmodum sicut sunt in ipsa sua virtute & natura videantur, nam Paulus ait. Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et cæcus cum impositione manuum redemptoris iam lumen recipere cœpisset, requisitus est quid videret, & aspiciens ait. Video homines velut arbores ambulantes Homo quippe natura rationalis est, arbor autem nec sensibilis est nec viuit. Et quid iste illuminatus cæcus significat, nisi genus humanum. Cui cum dominus contemplationis oculos aperit, prius quædam in ænigmate conspicit, vt postmodum illa vera & rationabilia cœlestium agmina sicut sunt posita aspiceret? vnde & illic subditur. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit videre, & restitutus est, ita vt videret clare omnia. Prius itaque per speculum vidit & similitudinem, vt postmodum clare videret & perfecte.

29 De transfiguratione domini. *Moral. lib. xiiii.*

NOuiter conuersi prius suauitatem securitatis sentiunt, prius pacis quiete nutriuntur: post cognitam vero dulcedinem tanto iam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quanto in Deo altius cognouere quod ament. Vnde & Petrus prius in montem ducitur, prius claritatem transfigurationis dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur, ut per tentationem factus sibi ex infirmitate conscius, ad illud flendo & amando recurreret quod uidisset, & cum eum timoris unda peccati in pelagus raperet, esset prioris dulcedinis

anchora quæ retineret.

30 *Moral.lib.*xxxii.*cap.*5.

ET veſtimenta eius facta ſunt candida ſicut nix. Dominus ſanctis omnibus,quibus dictum eſt. Vos eſtis lux mundi,in illa æterna gloria veſtietur,vnde & per euangelium dicitur,quia transfigurato in monte domino,veſtimenta eius facta ſunt candida ſicut nix? In qua transfiguratione quid aliud quam reſurrectionis vltimæ gloria nunciatur. In monte enim veſtimenta eius ſicut nix facta ſunt , quoniam in ſupernæ claritatis culmine omnes ſancti luce fulgentes iuſtitiæ ei adhærebunt.

31 *Moral.lib.*viii.*cap.*40.*&* 41.

DIxit Petrus ad Ieſum.Rabbi bonum eſt nos hic eſſe, & faciamus tria tabernacula,tibi vnum:Moyſi vnum,& Heliæ vnum.Non enim ſciebat quid diceret . Sicut tabernaculum conſtruitur , vt ab æſtu corpus & frigore defendatur .quid itaque hoc loco tabernaculi nomine , niſi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur?per quam ſuper ſe reprobi caſtra conſtruentes multiplicant : vt ſe a præſentis vitæ neceſſitatibus quaſi ab æſtu & imbribus defendant . Honoribus enim excreſcere ambiunt, ne deſpecti videantur,terrena aggregando exaggerant,ne inopiæ frigore tabeſcant:vbi ergo mentis habitationem conſtruunt,ibi proculdubio tabernacula figunt. At contra iuſti gaudent in hac terra deſpici,nec dolent ſe neceſſitatibus affligi,& quia contra præſentia ſe aduerſa non muniunt,quaſi contra æſtus & pluuias habere tabernaculum nolunt . Hinc eſt quod atteſtante Paulo Abraam in caſis habitat:quia habentem fundamenta ciuitatem,quam ſupernus artifex conſtruxit,expectat . Vnde & Petrus iure reprehenditur : quia nec dum mentis perfectione roboratus veritatis claritate cognita figere tabernaculum in terra conatur : quam munitum ſibi diues ille tabernaculum conſtruxerat,qui dicebat. Anima, habes multa bona repoſita in annos multos,requieſce, comede, & bibe, & epulare. Sed quia tabernaculum eius in veritatis fundamento non ſubſiſtit,illico audiuit. Stulte hac nocte repetunt animam tuam abs te, quæ præparaſti,cuius erunt? Vitæ enim fugientis amatores dum ſtudioſe ſe in præſentibus conſtruere cōnatur,ad æternam repente pœnam rapiuntur.

32 De conuerſione iudæorum per Heliam. *Moral.lib.*xx.*cap.*26.

HElias venturus eſt, & reſtituet omnia . Quamuis ad cœlum raptus Helias eſſe perhibetur,mortem tamen diſtulit,non euaſit. Quis eſt enim homo qui viuit & non videbit mortem ? veniet itaque reſtituturus omnia:quoniam ad hoc nimirum huic mundo reſtituetur,vt & munera prædicationis impleat , & carnis debitum ſoluat . Sciendum quippe eſt.

Moralium libro xxxv. *& in Ezechiel homi.* xii. Quod sancta ecclesia quamuis nunc iudæos amiserit, in fine tamen huius seculi dupliciter recipit, quando gentibus ad plenum susceptis ad eius fidem currere, omnis quæ tunc inuenta fuerit, etiam iudæa consentit. hinc nanque scriptum est. Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret: hinc in euangelio veritas dicit. Helias veniet, & ipse restituet omnia. Nunc enim amisit Israelitas ecclesia, quos conuertere prædicando non ualet, sed tunc Helia prædicante quotquot inuenerit, colliget, quod amisit plenius recipiet. Ex plebe quippe Iudaica quotquot inuenti fuerint, conuertentur, & ad Heliæ prædicationem multi ex his, qui tunc ex iudæis in infidelitate remanserint, ad cognitionem veritatis redibunt, & dominum Iesum iam nequaquam quasi purum hominem contemnentes eius diuinitati se inhærere congaudebunt. Iudæi nanque ante. *Moralium libro* xi. incarnationem domini eum esse uenturum crediderunt, & annunciauerunt, sed postquam in carne apparuit, hunc esse negauerunt: & quem uenturum dixerant, præsentem contempserunt, & nequaquam ea credendo secuti sunt, quæ patres suos prædixisse meminerunt. Helias autem veniens sicut per Malachiam dicitur, reducet corda filiorum ad patres eorum: quoniam hoc de domino incipient filii intelligere, Helia prædicante, quod patres eorum prædicauere.

33 De profectu fidei. *Moral. lib.* xxii. *cap.* 21. *& in Ezech. homil.* 15.

CRedo domine, adiuua incredulitatem meam. Fides nostra ad perfectionem suam quibusdam gradibus dicitur: quia pars eius prius accipitur, vt in nobis postmodum perfecte compleatur. Hinc est quod redemptori nostro a discipulis dicitur. Auge nobis fidem, vt quæ iam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Si enim in credentis mente non proficeret, quidam veniens ad dominum qui curare volebat suum filium, & interrogatus an crederet, minime dixisset. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Pensate rogo quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se nouerat, quomodo credebat, sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit, vno eodemque tempore is, qui nec dum perfecte crediderat simul & credebat & incredulus erat. Adhuc ergo ascendebat ad fidem quam iam perceperat, qui & iam se credere, & adhuc ex incredulitate turbari clamabat.

34 De tentationibus. *Moral. lib.* xxxii. *cap.* 17. *&* 18.

COmminatus est Iesus spiritui immundo. Cum antiquus hostis aliquem tentare incipit, prius quasi consulens blanda & illicita animo suggerit,

post

post ad delectationem pertrahit, ad extremum per consensionem possi-dens, violenta peccandi consuetudine pœnæ insolubiliter constringit. Hinc est quod nonnulli peccata longo tempore perpetrata in semetipsis ipsi reprehendunt, & hæc ex iudicio fugiunt: sed vitare opere nec decer tantes possunt. Sciendum est etiam quod plerunque eis quos ceperit tunc grauiores culpas ingerit, cum præsentis vitæ termino illos propinquare cognoscit, & quos per initia praua cepit, ad finem deteriores reddit, vt eius tentamenta quo citius cessatura sunt eo valentius compleantur. Qua enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eis ardentius ante mortem nititur omnia exaggerare peccata. Plerunque iam cor male subditum possidet, sed tamen diuina illum gratia repellit, & misericordiæ manus eiicit, quem ad se captiua voluntas introduxit. Cumque a corde expellitur, acriores infigere stimulos iniquitatum conatur, vt eos tentationum fluctus mens ab illo impugnata sentiat, quos etiam possessa nesciebat. Quod bene in euangelio exprimitur, cum exire de homine spiritus immundus domino iubente narratur. Nam cum dæmoniacus puer fuisset oblatus: scriptum est. Comminatus est Iesus spiritui immundo dicens. Surde & mut spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo: & amplius ne introeas in eum. Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo: Ecce non eum discerpserat cum tenebat: exiens discerpsit, nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cum iam egressui diuina virtute compulsus appropinquat, & quem mutus posse-derat cum clamoribus deserebat: quia plerunque cum possidet minora tentamenta irrogat, cum vero de corde pellitur acriori infestatione perturbat. Hostis itaque cor hominis possidens, semper in malicia ex posterioribus crescit, & cor deserens, vehementioribus cogitationum stimulis percutit. Tanto igitur quisque debet initia tentationis fugere, quanto finem eius intelligit citius solui non posse. Superabile nanque est omne quod hostis initio suggerit: sed inde sequitur quod vinci vix possit.

35 De conuersis ad Deum. *Moral. lib. x. cap. 28.*

ET factus est sicut mortuus. Carnales homines illos quasi mortuos deputant, quos nequaquam secum viuere carnaliter pensant, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi habent vel solummodo amant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur: a terrenis profecto mentibus omnimodo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculum redemptoris signat, cum ab immundo spiritu hominem liberat, de quo scriptum est. Clamans & multum discerpens exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum eius, eleuauit eum,

& surrexit, velut mortuus quippe ostenditur, quia a maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis iam terrena subiicit, vitam in se carnalis conuersationis extinguit. Et mundo mortuus apparet: quia possessore prauo qui per immunda desideria se agitabat caret, quem multi mortui dicunt, quia qui spiritu aliter viuere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur, extinctum funditus arbitrantur.

36 De prælatis peccantibus.

In pastorali cur. prim. par. cap. 2.

QVi scandalizauerit vnum de pusillis istis. Nemo amplius in ecclesia nocet: quam qui peruersa agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem nanque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur: quod pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent: si veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait. Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius & demergatur in profundum maris. Per molam quippe asinariam secularis vitæ seruitus & labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus: vel verbo cæteros destruit vel exemplo: melius profecto fuerat vt hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent: quam sacra officia in culpa cæteris imitabilem demonstrarent, quia nimirum si solus caderet, vtcunque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

37 De eodem. *Moral. lib. vi. cap. 26.*

QVid per molam asinariam, nisi actio terrena signatur? Quæ dum colla mentis per stulta desideria constringit, hanc in laboris circuitum mittit. Quid vero per mare nisi præsens seculum figuratur? Sunt itaque nonnulli qui dum terrenas actiones deserunt, & ad contemplationis studium humilitate postposita, vltra vires intelligentiæ surgunt, non solum se in errorem deiiciunt, sed infirmos quosque a gremio vnitatis diuidunt. Qui igitur vnum de minimis scandalizat, melius illi fuerat alligata collo mola asinaria in mare proiici: quia nimirum peruersæ menti expedibilius esse potuisset, vt occupata mundo terrena negocia ageret, quam per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret. Sunt enim nonnulli inquieti spiritus, qui dum plus exquirunt contemplando quam capiunt, vsque ad peruersa dogmata erumpunt, & dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt.

30 De pace & sapientia & prædicatione.

In pastoral cap.4.secundæ part.& ter.par.cap.23.
& in homil.super Ezech.

HAbete sal in vobis:& pacem habete inter vos Sunt nonnulli qui dum plus sapere quam est necesse student, a proximorum pace resiliunt, dum eo velut hebetes stultosque contemnunt. Vnde per semetipsam veritas admonet dicens. Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. Per sal quippe designantur verba sapientiæ. Sal quippe sine pace non virtutis donum, sed damnationis augmentum. Quo enim quisque melius sapit eo deterius delinquit: et idcirco inexcusabiliter merebitur, quia si voluisset prudenter potuit vitare peccatum. Quisquis igitur habere sal sapientiæ studet atque laborat, curet necesse est, quatinus a pace concordiæ nunquam recedat. Præterea cum rector ad loquendum se præparat, sub quanto cautelæ studio eloquatur, attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cum forte sapiens videri desiderat, vnitatis compagem insipienter abscindat. Hinc Paulus ait. Non plus sapere quam oportet sed sapere ad sobrietatem. Qui igitur sapienter loqui nititur, magnopere metuat: ne eius eloquio audientium vnitas confundatur: implens quod dicitur. Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.

39 De simplicibus cœlestis ædificii.

In homil.37.super.Euang.

MAgister bone quid faciens vitam æternam possidebo. Dominus per alium Euangelistam dicit. Quis ex vobis volens turrim ædificare non prius computat sumptus qui necessarii sunt. Ecce iuxta veritatis vocem, qui turrim ædificat: prius, ædificii sumptus parat. Si igitur fratres humilitatis turrim construere cupimus, prius nos ad aduersa huius seculi præparare debemus. Hoc enim inter terrenum & cœleste ædificium distat quod terrenum ædificium expensas colligendo construitur: cœleste vero ædificium expensas dispergendo Ad illud sumptus facimus si non habita colligamus: ad istud sumptus facimus, si habita relinquamus: istos sumptus ille diues habere non potuit, qui possessiones multas possidens, magistrum requisiuit dicens. Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Qui cum præceptum audisset omnia relinquendi, tristis abscessit, & inde angustatus est in mente, vnde foris latior fuit in possessione. Quia enim in hac vita amabat sumptus celsitudinis, tendendo ad æternam patriam habere noluit sumptus humilitatis.

40 De bonitate. *Moral.lib.ix.*

NEmo bonus, nisi vnus Deus. Omnia quæ creata sunt, attestante

Moyse qui ait. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Sed hoc solum bonum principaliter bonum est, per quod hæc omnia quæ bona sunt non principaliter existunt, de quo bono veritas dicit. Nemo bonus nisi vnus Deus.

41 De auaris diuitibus.

Moral. lib. iiii. cap. 2. & in pastorali cap.

RArum valde est, vt qui aurum possidnet ad requiem tendant, dum per semetipsam veritas dicit. Difficile qui pecunias habent: intrabunt in regnum cœlorum. Nam qui hic multiplicandis diuitiis inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant? Quod tamen vt redemptor noster valde rarum, & ex solo diuino miraculo euenire posse monstraret, hoc inquit apud homines impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt. Diuites igitur auari, cum vel plura ambiunt vel obtinere cuncta, quæ ambierint possunt, audiant quod scriptum est. Quid prodest homini si totum mundum lucretur: animæ vero suæ detrimentum patiatur. Ac si aperte veritas dicat. Quid prodest homini si totum quod extra est congregat, si hoc solum quod ipse est damnat?

42 De humilitate redemptoris.

Moral. lib. XXXV. cap. 17.

FAcilius est camelum per foramen acus transire: quam diuitem intrare in regnum cœlorum. Cameli nomine dominus in sacro eloquio exprimitur. Quia enim ad onera suscipienda sponte se camelus humiliat, non immerito redemptoris nostri gratiam designat: qui in eo quod infirmitatis nostræ onera suscipere dignatus est, a potestatis suæ celsitudine sponte descendit, vnde per euangelium dicit. Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam, & nemo tollit eam a me, sed ego pono eam. Et vnde iterum dicit. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum. Quid enim nomine diuitis, nisi quemlibet elatum, quid appellatione cameli, nisi propriam condescensionem signat? Camelus enim per foramen acus transit, cum idem redemptor noster vsque ad susceptionem mortis per angustias passionis intrauit, quæ passio velut acus extitit, quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus per foramen acus, quam diues cœlorum regnum ingreditur: quia nisi ipse prius infirmitatis nostræ onera suscipiens, per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem illius superba rigiditas inclinaret.

43 De martyrii generibus.

Moral.lib.xvii.cap.4.& in homil.27.& 25.super Euang.

POtestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Fili Zebedæi Iacobus & Ioannes, & interueniente matre locum celsitudinis & gloriæ a domino quærebant, sed eiusdem gloriæ iter ignorabant. Concessionis quippe illius celsitudinem a dextris sinistrisque quærebant: sed quanta ad hanc esset itineris angustia minime videbant. Ad viam ergo per quam ad celsitudinem venirent, a domino tumentia illorum corda reuocantur, & eorum mox oculis imitandus calix passionis obiicitur, vt videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis inuenirent. Dixit ergo eis Iesus. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? ac si dicatur eis. Iam vos locus delectat celsitudinis, sed prius via exerceat laboris. Per calicem pertingitur ad maiestatem, si mens vestra appetit quod demulcet, prius bibite quod dolet: sic sic per amarum poculum confessionis peruenitur ad gaudium salutis. Et quoniam duo sunt martyrii genera, vnum in occulto opere, aliud in publico, testatur ipse dominus qui cum requisisset dicens. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum, & illi dixissent, possumus: illico subsecutus est dicens. Calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, nisi dolorem passionis accipimus? De quo alio loco. Pater si fieri potest, transeat a me calix iste. Zebedæi autem filii id est, Iacobus & Ioannes non vterque per martyrium occubuit, & tamen quod vterque calicem bibet audiuit. Ioannes nanque per martyrium nequaquam vitam finiuit, sed tamen martyr extitit, quia passionem quam non suscepit in corpore, seruauit in mente. Mori quippe a persequente, martyrium est in aperto opere. Ferre vero contumelias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Et nos igitur etiam si nullo ferro percutientium trucidemur, martyres esse possumus, si patientiam veraciter in animo custodiamus.

44 De mutabilitate omnium creaturarum, & de statu diuinitatis.

Moral.lib.v.cap.25.

STans Iesus cæcum illuminauit. Omnis creatura quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, & non stare habet sed defluere. Rationalis vero creatura eo ipso quo ad imaginem auctoris est condita, ne ad nihilum transeat, figitur: irrationalis autem nequaquam figitur, sed donec visionis suæ ministerio speciem vniuersitatis impleat, transeundo tardatur. Nam & si cœlum ac terra post in æternum permanent, ex semetipsis tamen nunc ad nihilum properant, sed pro eorum vsu quibus seruiunt, in melius mutata perseuerant. Stare er-

go solius creatoris est, per quem cuncta non transeuntem transeunt, & in quo aliqua ne transeant, retinentur. Vnde & redemptor noster quia diuinitatis eius status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis ad nos in carne veniens creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens & ad cœlestia rediens, quasi transeundo monstrauit. Quod bene per euangelium illuminato cæco innotuit, cui transiens auditum præbuit, sed stans oculos reparauit. Per humilitatis quippe dispensationem transire habet: per diuinitatis vero potentiam, qua vbique præsens est, stare. Voces igitur cæcitatis nostræ dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo miseretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex virtute diuinitatis illustrat.

45 De fide iudæorum & gentium.

Moral. lib. xxxv. & in Ezech. homil. 17. lib. 2.

IN amorem auctoris & redemptoris nostri fideles animæ ex iudaico populo & ex gentilitate, conuenerunt vnde & idem redemptor noster cum asellum sedens Hierusalem tenderet. sicut euangelista testatur. Multi vestimenta sua strauerunt in via: alii autem frondes cædebant de arboribus & sternebant in via. Et qui præibant & qui sequebantur, clamabant dicentes. Osanna benedictus qui venit in nomine domini. Asinorum vel asinarum nomine aliquando mansuetudo simplicium designatur, & Hierusalem visio pacis dicitur. Quid ergo signat quod dominus sedendo asinum Hierusalem ducit nisi quod simplices mentes dum præsidendo possidet eas vsque ad visionem pacis sua sacra sessione perducit. Saluator itaque noster asellum sedens Hierusalem tendit: quando vniuscuiusque fidelis anima, regens videlicet iumentum suum ad pacis intimæ visionem perducit. Sed etiam sanctæ ecclesiæ vniuersaliter præsidet: eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam edomant, vt ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant. alii vero frondes vel ramos de arboribus cædunt, & sternunt in via: quia in doctrina veritatis verba sententiasque patrum ex eorum eloquiis excerpunt, & hæc in via Dei ad auditoris animum venientes humili prædicatione submittunt, quod indigni quoque & nos modo facimus. Nam cum patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus, & has in via omnipotentis domini sternimus. Sed qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, osanna Præcessit quippe iudaicus populus, secutus est gentilis: quia omnes electi siue qui ex iudæa esse potuerunt, siue qui nunc in ecclesia existunt, in mediatore Dei & hominum crediderunt & credunt.

qui præeunt & qui sequuntur, osanna clamant. Osanna autem latina lingua, salua nos dicitur. Ab ipso enim salutem priores quæsierunt sequentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine domini confitentur, quoniam vna spes, vna fides præcedentium & sequentium populorum. Nam sicut illi spectata passione & resurrectione eius sanati sunt: ita nos præterita passione illius permanente in secula resurrectione saluamur. Quem enim priores nostri ex iudaico populo crediderunt, & amauerunt venturum hominem, nos & venisse credimus & amamus, eiusque desiderio accendimur, vt eum facie ad faciem contemplemur.

46 De pastoribus & subditis. *In homil. super designauit dominus.*

CAthedras vendentium columbas dominus euertit. Vobis sacerdotibus lugens loquor: quia nonnullos vestrum cum præmiis ordinationes facere agnouimus, spiritualem gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram non redit, quod vox dominica præcipiens dicit. Gratis accepistis, gratis date? Cur non ante mentis oculos reuocatis, quod templum redemptor ingressus, cathedras vendentium columbas euertit, & nummulariorum effudit æs? Qui nanque sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in ecclesia pretium de impositione manus accipiunt, per quam impositionem spiritus sanctus cœlitus datur. Columba igitur venditur, quia manus impositio per quam spiritus sanctus accipitur, ad pretium præbetur. Sed redemptor noster cathedras vendentium columbas euertit: quia talium negociatorum sacerdotium destruit Hinc est quod sacri canones simoniacam hæresim damnant, & eos sacerdotio priuari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas euertitur, quando hi qui spiritualem gratiam venundant, vel ante humanos vel ante Dei oculos sacerdotio priuantur. Et quidem multa sunt alia præpositorum mala, quæ humanos modo oculos latent, & plerunque se pastores sanctos hominibus exhibent, atque in occultis suis videri turpes ante interni arbitri oculos non erubescunt. Ecce modo negari hominibus potest quod latenter agitur: ille certe iudex venturus est, cui tacendo quisquis se non potest celare, quem negando non potest fallere. Veniet, veniet profecto dies ille, nec longe est, in quo pastorum pastor appareat, & vniuscuiusque facta in publicum deducat. Et qui modo subditorum culpas per præpositos vlciscitur: tunc præpositorum mala per semetipsum sæuiens damnabit. Vnde & ingressus templum per semetipsum, quasi flagellum de funiculis fecit; & de domo Dei prauos negotiatores eii=

ciens,cathedras vendentium columbas euertit,quia subditorum quidem culpas per pastores percutit, sed pastorum vitia per semetipsum ferit, quamuis etiam subditorum vitia quæ a magistris modo vel dissimulantur iudicari vel nequeunt,eius proculdubio iudicio reseruantur.Igitur dum salua fide res agitur, virtutis est meritum si a discipulis quicquid prioris est damnabile modo toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est,ne in superbiam transeat iustitiæ inordinata defensio, ne dum rectitudo incaute diligitur,ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit,vt in aliqua actione reprehendat.Contra hunc tumorem superbiæ, subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur,si infirmitas propria incessanter attenditur.Nam vires nostras ueraciter examinare negligimus,& quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis prælati sunt districte iudicamus.Singula hæc mala suntquæ sæpe a subditis in prlæatos sæpe a prælatis in subditos committuntur, quia & omnes subditos hi qui præsunt minus quam ipsi sunt sapientes arbitrantur, & rursum qui subiecti sunt rectorum suorum actiones iudicant, & si ipsos regimen tenere contingeret, se posse agere melius putant. Vnde plerunque fit, ut & rectores minus prudenter ea quæ sunt agenda videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat, & nonnunquam is qui subiectus est hoc cum prælatus fuerit, faciat quod dudum fieri subiectus arguebat, & pro eo quod illa quæ iudicauerat perpetrat, saltem quia iudicauit erubescat.Igitur sicut prælatis curandum est ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat,ita subiectis prouidendum est, ne sibi rectorum facta displiceant. Et quoniam rectores habent iudicem summum,magna cautela subditorum est,non temere vitam iudicare regentium. Neque enim sicut supra dixi;frustra per semetipsum dominus æs nummulariorum fudit,& cathedras vendentium columbas euertit,significans,quia per magistros quidem vitam iudicat plebium:sed per semetipsum facta examinat magistrorum.

47 De afflictione electorum sub tempore Antichristi.

*Moral.lib.*xxxii.*cap.*12.*&* 13.

FRit tunc tribulatio magna,qualis non fuit ab initio mundi. Antiqui hostis in fine seculi vas proprium illum perditum hominem Antichristum scilicet ingredietur & suis viribus traditus pauco quidem in tempore sed in multa contra nos virtute laxabitur, quem quamuis seuitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia dierum breuitate

angustat. Hinc enim per semetipsam veritas dicit. Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neque fiet, hinc rursus ait. Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Quia enim & superbos nos & infirmos dominus conspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer breuiatos dicit, profecto vt & superbiam terreat de temporis aduersitate, & infirmitatem refoueat de breuitate. sed considerandum valde est, in quo tunc atrocior, quam nunc se erexerit antiquus hostis surgat. Quæ enim pœnarum genera non nouimus, quæ non iam vires martyrum exercuisse gaudemus? alios namque improuiso ictu immersus iugulo gladius strauit: alios crucis patibulum afflixit, in quo mors & prouocata repellitur, & repulsa prouocatur: alios hirsutis serra dentibus attriuit: alios armato ferro insulcans vngula carpsit: alios beluina rabies morsibus detruncando comminuit: alios ab intimis viscerum per cutem pressa vis verberum rupit: alios effossa terra viuentes operuit: alios in altum demersos in mortem præcipitium fregit: alios in se proiectos aqua replendo absorbuit: alios edax flamma vsque ad cineres depasta consumpsit. Cum igitur antiquus hostis in fine mundi per Antichristum nequius insurrexit: quid est quod in his tormentis tunc atrocius crescat? nisi hoc quod in euangelio per semetipsam veritas dicit. Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem mittantur, si fieri potest etiam electi? Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cum peruersa patiuntur, tunc autem huius hostis satellites etiam cum peruersa inferunt, mira facturi sunt. Pensemus ergo quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr & corpus tormentis subiicit, & tamen ante eius oculos miracula tortor facit? Cuius tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is qui flagris cruciat, signis corruscat? Nimirum enim hostis ille antiquus & altus tunc erit veneratione prodigii, & durus crudelitate tormenti: quoniam non sola tunc potestate erigetur, sed etiam signorum ostensione fulcietur.

49 De prædicatoribus Antichristi.

Moral. lib. xiiii. *&* xxxiii. *cap.* 37. *& in Ezech. homil.* 9.

CVm electi conspexerint signa & miracula quæ facient ministri, & prædicatores Antichristi quoddam dubietatis nubilum in corde patientur: & ex eorum prodigiis mendacibus patientur, caligo trepidationis ad momentum in eorum corda generabitur, vnde veritatis ore per euangelium dicitur. Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri po-

test,etiam electi,quod videlicet Dei non electi casuri sunt sed magnis terroribus trepidaturi, quoniam tanta tunc circa iustos iniquitate effrenabuntur, vt etiam electorum corda non paruo terrore feriantur. Qua in re valde quærendum est, quomodo aut hi,qui sunt electi, possunt in errorem induci:aut cur, si fieri potest, quasi ex dubietate subditur, cum quid faciendum sit dominus omnia præsciens præstolatur, vnum enim ex duobus est quia si electi sunt fieri non potest, si autem fieri potest electi non sunt. Sed quia electorum corda & trepida cogitatione concutientur, & tamen eorum constantia non mouebitur, vna hac sententia dominus vtrunque complexus est dicens,ita vt in errorem inducantur,si fieri potest,etiam electi. Quasi.n.iam errare est in cogitatione titubare: sed protinus si fieri potest subiungitur, proculdubio fieri non potest,vt in errore electi plene capiantur. ista ergo dominici sermonis dubitatio vt electorum cordium designatio tentationis fuit:quia qui electi sunt ad persistendum per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur si fieri potest, hoc exprimitur quod electi in corde tentabuntur. Nutant enim sed non cadunt. Dicitur ergo,si fieri potest,quia trepidabunt, & tamen dicuntur electi, quia non cadunt, Dubitatio ergo sermonis a domino in electis exprimit trepidationem mentis,quos electos nominat, quia cernit quod in fide & bono opere persistunt.

49 De perfidia iudæorum. *Moral.lib.xiiii.cap.23.*

ADolescens sequebatur amictus sydone. Cum iudæorum plebs miracula nostri redemptoris cerneret:hunc ex signis honorabat dicens.Hic est Christus. Cum vero humanitatis eius infirma conspiceret, eum creatorem credere dedignabatur dicens, non,sed seducit turbas. Sed quid mirum eum perpeti ista a plebibus, cum ipsi quoque qui legis doctores esse videbantur, qui eum verbis propheticis incarnandum esse perhibebant, & incarnatum viderunt,ab eo tamen suadente perfidia diuisi & a fide veritatis auersi sunt. Scribæ itaque & legis doctores qui erudire populos ad vitam consueuerant, dum incarnatum Deum conspicerent, consiliis suis multos ab eius fide diuiserunt, quamuis prius ad credendum incarnationis eius mysterium per prophetarum verba multos docuisse viderentur. Quos etiam non solum ad non credendum, sed vsque ad persequendum quoque dominum turba populorum est secuta, & vsque ad passionem illius seuitiæ facibus accensa. In qua videlicet passione discipulorum corda turbata sunt, & cum ad crucis aram uentum esset, eosque grauis ex persecutione iudæorum timor inuasisset, singuli fuge-

runt,mulieres vero quæ ad præparanda subsidia corporis exteriori bus domino mysteriis seruierant, adhæserunt, stetit quidem aliquamdiu Petrus,sed tamen post territus negauit: stetit etiam Ioannes, cui ipso crucis tempore dictum est,ecce mater tua, sed perseuerare minime potuit: quia de ipso quoque scriptum est, quod adolescens quidem sequebatur illum amictus syndone super nudo,& tenuerunt eum.at ille reiecta sindo ne nudus profugit ab eis. Qui & si post vt verba sui redemptoris audiret,ad aram crucis rediit, prius tamen territus fugit. Mulieres autem non solum non timuisse,neque fugisse, sed etiam vsque ad sepulchrum memorantur stetisse.

50 De abstinentia hypocritarum. *Moral.lib.viii.cap.*10.

INuenerunt hominem Cyrenæum. Plerunque se hypocritæ mira abstinentia affligunt, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt,sicque per abstinentiam morti appropiant, vt pene cotidie morientes viuant, sed ad hæc humanos oculos quærunt,admirationis gloriam expetunt,attestante veritate quæ ait. Exterminant facies suas, vt appareant ieiunantes. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, & pectus interrumpentibus suspiriis vrgetur. Sed inter hæc ab ore proximorum admirationis sermo quæritur, nihilque tanto labore aliud nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille significat qui dominicæ passionis tempore in angaria crucem domini portabat, de quo scriptum est. Inuenerunt hominem Cyrenæum venientem obuiam sibi nomine Simonem, hunc angariauerunt, vt tolleret crucem Iesu. Quod enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur.Crucem ergo domini Iesu in angaria portare,est afflictionem abstinentiæ pro alia quam necesse est intentione tolerare: an non Iesu crucem in angaria portat, qui quasi ad præceptum domini carnem domat? sed tamen spiritualem patriam non amat. Vnde & Simon,idem crucem portat,sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo peius viuit quia: & sæpe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur qui nisi aliquid in se virtutis ostenderet, nullum percipere honorem mereretur, sed transit quod delectabiliter obtinet & pœnaliter quod sequitur manet. Sanctitatis fiducia nunc in ore hominum ponitur, sed cum internus iudex secreta cordis examinat,exterius vitæ testes non quærit.

51 De passione domini. *In homil.ii..secundæ partis super Ezech.*

ET perduncunt eum in Golgotha locum,erat autem hora tertia & cru-

fixerunt eum. Omnia quæ dominus incarnatus verbis docuit, prius factis ostendit: sicut scriptum est Quod cœpit Iesus facere & docere. Quia enim vocare nos ad cœlestem patriam venit, nimirum bona transitoria despicere, & mala temporalia non timere docuit: vnde & opprobria despexit, iniurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit, & cum hunc voluissent rapere, & regem constituere, statim fugit. quid nobis his exemplis aliud innuens, nisi vt debeamus huius mundi & aduersa non metuere, & prospera vitare? quia plus plerunque eius bona occupant animum, quam mala perturbant, ante passionem vero suam contumelias audiuit, nec tamen contumelias reddidit, traditorem suum diu tacitus pertulit, eique salutanti dare osculum non recusauit, suscepit mortem crucis, ne mori timeremus, ostendit die tertia resurrectionem, vt nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam, de his qui se crucifixerant, ad fidei gratiam vocauit, bonum pro iniquitate reddidit, & nos exemplo suo de omnibus instruxit.

Moral. lib. xxi. *cap.* 6.

AD excedentem igitur omnia redemptoris nostri vitam mentis oculos tendamus, vt in vita & in eius præceptis agnoscamus, quid in nostra vita minus habeamus & ad vitæ eius exempla nostram vitam dirigamus. hinc nanque scriptum est. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceretur non maledicebat, dum pateretur non comminabatur. hinc per Paulum dicitur. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Ad hoc itaque dominus apparuit in carne, vt humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet.

52 De resurrectione. *In homil. super Maria Magdalenæ.*

MAria Magdalene & Maria Iacobi & Salome vna sabbatorum veniunt ad monumentum: & viderunt iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida. qui dicit illis. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum, surrexit non est hic. Duæ erant vitæ, quarum vnam nouimus: alteram nesciebamus. Vna quippe mortalis est, alia immortalis: vna corruptionis, alia incorruptionis: vna mortis, alia resurrectionis. Sed venit mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, suscepit vnam, & ostendit alteram: vnam pertulit moriendo & ostendit alteram resurgendo. Si igitur nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem pro-

mitteret

mitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis eius promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, sed resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio. Ecce vero redit ad memoriam, quod crucifixo Dei filio iudæi insultantes dicebant. Si rex Israel est, descendat de cruce, & credimus ei. Qui si tunc de cruce descenderet, nimirum insultantibus cedens, virtutem nobis suæ patientiæ non demonstraret. Sed expectauit paululum, tolerauit opprobria, irrisiones sustinuit, seruauit patientiam, distulit admirationem. Et qui de cruce descendere noluit, de sepulchro surrexit. Plus igitur fuit de sepulchro surgere, quam de cruce descendere: plus fuit mortem resurgendo destruere, quam vitam descendendo seruare. Sed cum iudæi hunc ad insultationes suas de cruce descendere minime cernerent, cum morientem viderent eum se vicisse crediderunt, nomen illius se quasi extinxisse gauisi sunt.

53 Item vnde supra.

In homil. super Maria Magdalenæ. & Moral. lib. vi cap. 7.

PRædicate euangelium omni creaturæ. De domini morte nomen eius per vniuersum mundum creuit: quia post resurrectionem suam ad prædicandum euangelium suum per omnem terram discipulos suos misit dicens. Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium omni creaturæ. Omnis creaturæ nomine homo signatur: quia in ipso vera species & magna communio vniuersæ creaturæ ostenditur. Omne nanque quod est, aut est, & non viuit: aut est & viuit, sed nequaquam sentit: aut est & viuit, & sentit, sed non intelligit, nec discernit: aut est & viuit, sentit, intelligit, & discernit. Sunt nanque lapides nec tamen viuunt: sunt arbusta, viuunt quidem nec tamen sentiunt: herbarum nanque & arborum vita viriditas vocatur, sicut per Paulum de seminibus dicitur. Insipiens tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, sunt bruta animalia, viuunt & sentiunt, nec tamen intelligunt aut discernunt. Homo itaque quia habet commune esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animalibus, discernere cum angelis: recte nomine omnis creaturæ exprimitur homo, in quo iuxta aliquid omnis creatura tenetur. Vnde cum veritas discipulis euangelium omni creaturæ prædicare præcepit, omnem creaturam solum hominem intelligi voluit, cui commune aliquid cum omnibus creauit. Sic itaque post resurrectionem postquam discipulos suos ad prædicandum euangelium misit, illi autem profecti prædicauerunt vbi-

quę domino cooperante & sermonem confirmante, sequentibus signis, & postquam in omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum, de morte domini nomen eius per mundum creuit, ex qua hunc infidelis turba extinxisse se credidit. Et quæ gaudebat occisum, dolet mortuum: quia hunc ad suam gloriam cognoscit peruenisse per pœnam. Si igitur fratres carissimi nostri redemptoris membra sumus, præsumamus in nobis resurrectionem futuram, quam in capite nostro constat esse factam. Resurrectionis eius gloriam tota mente diligamus: & pro eius amore moriamur. In resurrectione auctoris nostri ministros eius angelos conciues nostros agnouimus. Ad horum ergo ciuium illam frequentem solennitatem festinemus: his cum nec dum visione possumus, desiderio & mente iungamur, adiuuet omnipotens Deus ad vitam desiderium nostrum: qui pro nobis in mortem dedit vnicum filium suum eundem Iesum Christum dominum nostrum: qui cum eo viuit & regnat in vnitate spiritus sancti per omnia secula seculorum. Amen.

INCIPIVNT CAPITVLA
de Euangelio secundum Lucam.

EXPOSITIO EX LIBRIS BEATISSIMI GREGORII PAPAE SVPER EVANGELIVM.

SECVNDVM LVCAM.

VIT in diebus Herodis regis iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illi de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth. Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela.

Moral.lib. XXXV. *cap.* 4.

CORam domino sæpe multorum vita displicet, quæ etiam foris hominibus placet. Caute ergo nimis in laudem iustorum coniugum, Zachariæ, & Elisabeth ab euangelista dictum est. Erant iusti ambo ante Deum. Non enim secura laus est, iustos ante homines apparere, sæpe enim humana sententia velut in Deo magnum quempiam approbat, sed hunc omnipotens Deus qui quasi ex se approbatur, ignorat. Hinc est enim quod psalmista vigilanter exorat dicens. Dirige in conspectu tuo viam meam, nimirum quia plerunque in conspectu hominum recta via creditur etiam quæ a veritatis itinere deprauatur.

2 De Ioanne Baptista. *In homil.7. super* Euang. *Miserunt iudæi.*

ANgelus Gabriel de Ioannis promissione ad Zachariam dicit. Elisabeth vxor tua pariet tibi filium: & vocabis nomen eius Ioannem: ipse præcedet ante dominum in spiritu & virtute Heliæ. Ioannes idcirco in spiritu & virtute Heliæ venturus dicitur: quia sicut Helias secundum domini aduentum præueniet, ita Ioannes præuenit primum. Inde est quod alio loco dominus a discipulis inquisitus de aduentu Heliæ, respondit, Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcunque voluerunt. Et si vultis scire: Ioannes ipse est Helias. Requisitus autem Ioannes a sacerdotibus & Leuitis si esset Helias, dixit. Non sum Helias, quid est hoc quia quod veritas affirmat, hoc propheta veritatis negat: sed si subtiliter veritas ipsa requiratur, hoc quod inter se contrarium sonat, quomodo non sit contrarium, inuenitur. Ioannes quippe in spiritu Helias erat, in persona Helias non erat: sicut enim ille præcursor venturus est iudicis, ita iste præcursor factus est redemptoris. Quod ergo dominus fatetur de spiritu, hoc Ioannes denegat de persona: quia & iustum sic erat, vt discipulis dominus spiritualem de Ioanne sententiam diceret, & Ioannes eisdem turbis carnalibus non de suo

quomodo Ioannes erat Elias

spiritu sed de corpore responderet. Contrarium ergo veritati videtur esse, quod Ioannes sonuit, sed tamen a veritatis tramite non recessit.

3 De vocabulis Angelorum. *In homil. super Accesserunt ad Iesum.*

MIssus est angelus Gabriel cœlestis patriæ spiritus tunc solum angeli vocantur, cum per eos aliqua nuntiantur. Græca autem lingua angeli nuncii, archangeli summi nuntii vocantur. Hi enim qui minima nunciant, angeli: qui vero summa annunciant vocantur archangeli. Hinc est quod ad Mariam virginem non quilibet angelus: sed Gabriel archangelus mittitur. Ad hoc quippe mysterium, summum angelum dignum venire fuerat: qui summum omnium nunciabat. Gabriel autem fortitudo Dei dicitur, ad Mariam ergo Gabriel mittitur: qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe veniebat nunciare, qui ad debellandas aereas potestates humilis dignatus est apparere, de quo per psalmistam dicitur. Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens: dominus potens in prælio, & rursum. Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. Per Dei ergo fortitudinem nunciandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio, ad debellandas aereas potestates veniebat.

4 De incarnatione verbi. *Moral. lib.* xviii. *cap.* 12. *&* xxxiii. *cap.* 3.

VIrtus altissimi obumbrabit tibi. Obumbratio in sacro eloquio, aliquando incarnatio domini ponitur, uel mentis refrigerium a feruore carnalium cogitationum: quod seruata veritate historiæ sermo testatur angelicus qui ad Mariam dicit. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Per obumbrationis vocabulum incarnandi Dei vtraque natura signatur: vmbra enim a lumine & corpore formatur. Dominus autem per diuinitatem lumen est, qui mediante anima in virginis vtero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in eius vtero erat corporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus dicitur, virtus altissimi obumbrabit tibi, id est corpus in te humanitatis accipiet, incorporeum lumen diuinitatis: ex qua videlicet obumbratione, omne in te refrigerium accipies mentis.

5 De vtraque natura in Christo. *Moral. lib.* xviii. *cap.* 34.

NVllus sanctorum quibuslibet virtutibus plenus existat, æquari potest ei de quo beatæ Mariæ ab angelo dictum est. Quod nascetur ex te sanctum uocabitur filius Dei. Nos quippe & si sancti efficimur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut cum propheta dicamus. Ecce enim iniquitatibus con-

ceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Ille autem veraciter solus sanctus natus est, qui vt ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est. Huic se quidam hæresiarches æquare voluit, cum dixit. Non inuideo Christo facto Deo: quoniam si volo & ipse possum fieri. Qui dominum nostrum Iesum Christum non per mysterium conceptionis, sed per profectum gratiæ Deum putauit, peruersa allegatione astruens eum purum hominem natum, sed vt Deus esset per meritum profecisse: atque ob hoc æstimans & se & quoslibet alios ei posse coæquari, qui filii Dei per gratiam fiunt, non intelligens, nec attendens, quia nemo potest ei coæquari. Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere: aliud vnum singulariter per diuinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodiisse. Nec æquari potest gloria vnigeniti habita per naturam aliis accepta per gratiam. Mediator quippe Dei & hominum homo Christus Iesus, non sicut iste hæreticus decipit: alter in humanitate: alter in deitate est; non purus homo conceptus & æditus, post per meritum vt Deus esset, accepit, sed nunciante angelo & adueniente spiritu mox verbum in vtero, mox intra vterum verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum patre & cum spiritu sancto coæterna assumpsit intra virginea viscera, vnde & impassibilis pati & immortalis mori, & æternus ante secula temporalis posset esse in fine seculorum: vt per ineffabile sacramentum conceptu sancto, & partu inuiolabili secundum veritatem vtriusque naturæ, eadem virgo & ancilla domini esset & mater. Sic quippe ei ab Elisabeth dicitur. Vnde hoc mihi vt veniat mater domini mei ad me? Et ipsa virgo concipiens dixit. Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et quamuis ipse est aliud ex patre, aliud ex virgine, non tamen alius ex patre, alius ex virgine: sed ipse est æternus ex patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est, ipse speciosus forma præ filiis hominum per diuinitatem: & ipse de quo dictum est, vidimus eum & non erat aspectus, & non est species ei neque decor per humanitatem, ipse ante secula de patre sine matre, ipse in fine seculorum de matre sine patre, ipse conditoris templum, ipse conditor templi, ipse auctor operis, ipse opus auctoris. Manens itaque vnus ex vtraque, & in vtraque natura, nec naturarum est copulatione confusus, nec naturarum distinctione est geminatus.

6 De prophetia. *In Ezechie. homil. prima.*

BEata quæ credidisti. Aliquando ex præterito & ex præsenti, atque

ex futuro pariter animus tangitur prophetantis: sicut Elisabeth Mariam ad se venire conspiciens: quia verbnm incarnatum gestaret in vtero agnouit, eamque iam domini sui matrem vocauit dicens. Vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me? De cuius conceptione per angelum quoque ad Ioseph dicitur. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est, quæ videlicet Elisabeth dicit. Beata quæ credidisti: quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi a domino. Dicens enim, beata quæ credidisti, aperte indicat, qnia verba angeli quæ dicta fuerant ad Mariam per spiritum agnouit, atque subiungens, perficientur ea quæ dicta sunt tibi a domino, quæ etiam in futuro sequerentur, præuidit. Simul ergo de præterito & præsenti atque ex futuro per prophetiæ spiritum tacta est: quæ & eam promissionibus angeli credidisse cognouit, & matrem nominans: quia redemptorem humani generis in vtero portaret intellexit, & cum omnia perficienda prædicaret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit.

7 De via domini. *Moral.lib.*xix.

PRæibis ante faciem domini: parare vias eius. Via domini non inconuenienter accipitur, hoc quod ad cor nostrum venit, seseque nobis intrinsecus infundit. Hinc ergo Ioanni per spiritum dicitur. Præibis ante faciem domini parare vias eius. Quisquis enim prædicando a sordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti domino viam præparat.

8 De vmbra mortis. *Moral.lib.*iiii.*cap.*20.

ILluminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. In scriptura sacra vmbra mortis aliquando obliuio mentis accipitur. quia sicut mors hoc quod interficit, agit, vt non sit in vita: ita & obliuio hoc quod intercipit, agit, vt non sit in memoria. Vnde recte quia Ioannes hebræorum populo eum cuius obliti fuerant, dominum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur. Illuminare his, qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent. In vmbra enim mortis sedere, est a diuini amoris notitia in obliuione latescere.

9 De via pacis. *In homil sup. euang. Rogauit quidam.*

AD dirigendos pedes nostros in viam pacis. Viam pacis graditur: quisquis a veritatis itinere in viam scandali non flectitur. Vnde per Zachariam dicitur. Ad dirigendos pedes in viam pacis. Tunc enim gressus nostros in viam pacis dirigimus, quando per illud actionum iter pergimus, in quo ab auctoris nostri gratia non discordemus.

10 De iudæis & gentibus aduentum Christi præstolantibus. *Moral.lib.*vii.*&* xiii.

ET peperit Maria filium suum primogenitum & reclinauit eum in præsepio. Ante redemptoris nostri aduentum ex electis gentilibus & ex hebraico populo sancti quippe longo tempore redemptionem suam expectando gemuerunt & desiderauerunt: gentiles quoniam eos nec dum redemptoris sui gratia reficiebat, iudæi quia legem tenentes legis auctorem non videbant. Beati enim Iob attestante vita cognoscimus, vt expectasse redemptoris nostri aduentum multos etiam gentiles credamus: & nascente domino, Simeone in spiritu in templum veniente didicimus, quanto desiderio ex plebe Israelitica sancti viri incarnationis eius mysterium videre cupierunt. Vnde & per eundem redemptorem discipulis dicitur. Multi iusti & prophetæ desiderauerunt videre, quæ videtis, & non viderunt, sed hoc vtrorunque desiderium per redemptoris incarnationem impletum est & satiatum. Quia enim per prophetam dicitur. omnis caro fœnum: vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens, fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Vnde & natus dominus in præsepe ponitur, vt videlicet signaretur: quia sancta animalia quæ ieiuna diu apud legem sunt inuenta incarnationis eius fœno satiarentur. Præsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit dicens. Qui comedit carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Ipsa igitur generis humani quæ venit in fine mundi redemptio, ab his qui a mundi præcesserunt initio, tarda credebatur, & ab eis multum desiderabatur: quia longo temporis spatio a cœlestium remuneratione disiungebantur.

11 Item de iudæis & gentibus. *In homil. 10. super Cum natus est Iesus.*

ET pastores erant in regione eadem & ecce angelus domini stetit iuxta illos dicens eis. Ecce euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo: qui natus est uobis hodie saluator qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. Quærendum est quid nam sit quod redemptore nato pastoribus in iudæa angelus apparuit, & adorandum hunc ab oriente Magos non angelus sed stella perduxit. Quia videlicet iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id est angelus prædicare debuit: gentiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum dominum non per vocem, sed per signa perducuntur: quoniam in illis prophetiæ tanquam fidelibus non infidelibus, & istis signa tanquam infidelibus non fidelibus data sunt.

12 De pace angelorum cum hominibus.

Moral. lib. xxviii. *cap.* 14. *&* xxvii. *cap.* 11. *& in homil. super* Exiit edictum.

GLoria in excelsis deo & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Deus pater omnipotens vnicum filium quem sine tempore genuit saluandis hominibus cum tempore ostendit: qui profecto filius humanam naturam suscipiens ad ima de sublimibus venit. Cuius incarnationis mysterium etiam electi angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt: & cum redemptis in fine mundi hominibus largitatem gratiæ supernæ glorificauerunt. Ipsi quippe vt nos ad laudem conditoris accenderent, orto per carnem domino clamauerunt. Gloria in excelsis Deo. Redemptoris ergo potentiam laudant & glorificant, quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum impleri. Antequam igitur redemptor noster per carnem nasceretur, discordiam cum angelis habuimus a quorum claritate & mundicia per primæ culpæ meritum & per cotidiana delicta longe distabamus. Quia enim peccando extranei eramus a Deo extraneos nos a suo consortio deputabant angeli ciues Dei. Sed eorundem spirituum ad nos conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo patri per prophetam dicitur. Minuisti eum paulo minus ab angelis. Et qua inter nos & eosdem spiritus discordantis vitæ scandalum reperit, mira potentia mirabiliori etiam pietate summa creans, ima suscipiens, ima cum summis iunxit. Hinc est igitur quod eodem rege nato angelorum chori in eius annuntiatione prodeunt, hymnum dicunt, & deuicta prauæ vitæ discordia nos quos dudum despexerant, ciues agnoscunt, consono ore prædicantes. Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, ac si aperte dicant. Quos a nobis malicia disiunxerat, iam nunc in terra nata bonitas iungat, is ergo qui propter nos minor angelis extitit: æquales nos angelis virtute suæ minorationis fecit. Et quia cognouimus regem nostrum: recognouerunt nos angeli ciues suos. Quia enim rex cœli terram nostræ carnis assumpsit: infirmitatem nostram illa iam angelica celsitudo non despicit, ad pacem nostram angeli redeunt: intentionem prioris discordiæ postponunt, & quos prius infirmos abiectosque despexerant, iam socios venerantur. Hinc est enim quod Loth, & Iosue angelos adorant, nec tamen adorare prohibentur. Iohannes vero in apocalypsi adorare angelum voluit, sed tamen hunc idem angelus ne se debeat adorare, compescit, dicens. Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum. Quid est quod ante redemptoris aduentum angeli ab hominibus adorantur, & tacent: postmodum vero adorari refugiunt, nisi quod naturam nostram quam prius despexerant postquam hanc super

se assumptam conspiciunt, prostratam sibi videre pertimescunt. Non enim iam sub se velut infirmam contemnere ausi sunt quam super se videlicet in cœli rege venerantur, nec habere dedignantur hominem socium: qui super se adorant hominem Deum.

13 Quid præsepe domini significet. *Moral.lib.xxxi.cap.2.*

Praesepe

PAstores venerunt festinantes: & inuenerunt Mariam & Ioseph & infantem positum in præsepio. Præsepe scriptura sacra non inconuenienter accipitur: in qua verbi pabulo animalia sancta satiantur, de quibus per prophetam dicitur. Animalia tua inhabitabunt in ea Natus igitur dominus a pastoribus in præsepe reperitur: quoniam eius incarnatio in ea quæ nos reficiunt prophetarum scripta cognoscitur.

14 Quid gladius significet. *Moral.lib.xxxiiii.cap.4.*

Gladius in scrip. s.

ET tuam ipsius animam pertransibit gladius. In scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio: aliquando temporalis designatur tribulatio. Gladius sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait. Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut beatæ Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur. & tuam ipsius animam pertransibit gladius.

15 De vi & ætate prædicantium. *In pastorali cur.prim. par.cap.26.*

INuenerunt puerum Iesum parentes eius in templo sedentem in medio doctorum audientem illos. Redemptor noster cum in cœlis sit conditor & ostensione suæ potentiæ semper angelorum doctor ante triennale tempus in terra magister fieri noluit hominum, vt videlicet præcipitatis vim saluberrimi timoris infunderet: cum ipse etiam qui labi non posset perfectæ vitæ gratiam nonnisi perfecta ætate prædicaret. Scriptum quippe est. Cum factus esset annorum duodecim, remansit puer Iesus in Hierusalem: De quo a parentibus requisito, paulo post subditur. Inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem illos. Vigilanti itaque consideratione pensandum est, quod cum Iesus annorum duodecim dicitur, in medio doctorum sedens, non docens sed interrogans inuenitur. Quo exemplo scilicet ostenditur ne infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando voluit, qui per diuinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministrauit. Hinc vero per Paulum discipulo dicitur. Præcipe hæc & doce & nemo adolescentiam tuam contemnat: sciendum nobis est, quoniam in sacro eloquio aliquando adolescentia iuuentus vocatur, quod citius ostenditur, si Salomonis ad medium verba proferantur, qui ait. Lætare iuuenis in adolescentia tua. Si enim vnum

Adolescentia in sacra scrip.

vtraque

vtraque qui esset non discerneret, quem monebat in adolescentia iuuenem non vocaret.

In Ezech. homil. secunda.

Iuxta rationis igitur vsum sermo doctrinæ non suppetit nisi in perfecta ætate, nec præsumat aliquis prædicare in infirma ætate: quia ille anno duodecimo ætatis suæ interrogare dignatus est homines in terra, qui per diuinitatem suam angelos semper docet in cœlo. Quia enim ipse est Dei sapientia, de ipso angeli videndo viuunt, hoc quod beatitudine æterna satiantur.

16 De significatione lapidum. *Moral. lib. xviii. cap. 20. & xxix. cap. 21.*

POtens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. In scriptura sacra aliquando lapides in malo, aliquando vero in bono solent accipi. Nam cum lapides pro insensibilitate ponuntur, dura per lapides corda signantur: vnde quod præmisimus per Ioannem dicitur, potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Qui videlicet nomiue lapidum corda designat gentilium, dura tunc & insensibilia per infidelitatem, & per prophetam dominus pollicetur dicens. Auferam cor lapideum de carne vestra: & dabo vobis cor carneum. Per lapides itaque pro ipsa duricia gentiles populi designantur, ipsi quippe lapides coluerant, & de eis per prophetam dicitur. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Vnde Ioannes iudæos aspiciens, se de æstimatione generationis extollere & gentiles præuidens ad Abrahæ prolem cognitione fideitransire ait. Ne velitis dicere intra vos patrem habemus Abraam. Dico enim vobis quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, lapides vtique duros perfidia gentiles vocans, & rursum. Per lapides solent designari fortium mentes, vnde per Petrum sanctis dicitur. Et vos tanquam lapides viui superædificamini domos spirituales.

17 De tenaci auaritia diuitum. *In pastoral. cur. 3. par. cap. 22.*

IAm securis ad radicem arborum posita est. Nouerunt tenaces quod hanc primum Deo iniuriam faciunt: quia danti sibi omnia nullam misericordiæ hostiam reddunt: hinc & enim psalmista ait. Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ: pretium nanque redemptionis dare, est opus bonum præuenienti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes exclamat dicens. Iam securis ad radicem arborum posita est, Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Qui ergo se innoxios, quia aliena non rapiunt, æstimant, ictum securis vicinæ præuideant, & tor-

torporem improuidæ securitatis amittant, ne cum ferre fructum boni operis negligunt, a præsenti vita funditus quasi ex viriditate radicis exsiccentur. Solicite etiam tenaces attendant quod ficulnea quæ fructum non habuerit: contra hanc districtius agricola queritur, quod etiam terram occupauit. Terram quippe ficulnea sine fructu occupat: quando mens tenacium hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter seruat. Terram sine fructu ficulnea occupat: quando locum quem exercere alius per solem boni operis valuit, stultus per desidiæ vmbram premit. Hi autem tenaces nonnunquam dici solent, cum concessis vtimur, aliena non quærimus: & si digna misericordiæ retributione non agimus, nulla tamen peruersa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia videlicet aurem cordis a verbis cœlestibus claudunt. Neque enim diues in euangelio, qui induebatur purpura & bysso, qui epulebatur cotidie splendide aliena rapuisse, sed infructuose propriis vsus fuisse perhibetur. Eum quæ post hanc vitam vltrix gehenna suscipit, non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato vsu totum se licitis tradidit.

18 De misericordia. *In homil.27.*

QVi habet duas tunicas, det non habenti. In pace sanctæ ecclesiæ possumus probare si amicos diligamus: si persecutionis tempore mori pro dilectione valeamus. Certe Ioannes Euangelista dicit. Qui habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo caritas Dei manet in eo? Hinc etiam Baptista ait Ioannes, qui habet duas tunicas, det non habenti. Qui ergo tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam suam: quando in persecutionis tempore daturus est animam suam? virtus ergo caritatis vt inuicta sit in perturbatione, nutriatur per misericordiam in tranquillitate, quatinus, omnipotenti Deo primum discat sua impendere, postmodum se.

19 De Ioanne Baptista. *In homil.20.*

VEnit fortior me post me. Ioannem Baptistam quia mira sanctitate præditum populus viderat hunc esse Christum putabat, sicut per euangelium dicitur, æstimante autem populo & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus: quem & requirebant dicentes. Nunquid Christus es tu? sed nisi idem Ioannes apud se humilis existeret, repletus spiritus gratiæ non fuisset, qui vt hoc, quod erat, ostenderet ait. Venit fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Ecce cum pro mira operatione virtutum talis esset, vt Christus esse crederetur, non solum Chri-

Christum non se esse respondit, sed etiam corrigia calciamenti eius soluere, id est incarnationis eius mysterium perscrutari non se dignum esse perhibuit.

20 De damnandis diuitibus. *Moral.lib.*xvii.*cap.*6.

CVius ventilabrum in manu sua est, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum: Paleas autem comburet igni inextinguibili. Aristæ in spica prodeunt coniunctæ, sed crescendo paulisper a se hirsutæ disiunguntur & rigidæ. Sic nimirum ad huius mundi gloriam praui diuites surgunt: naturæ enim sibi communione coniuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo diuiduntur. Alius quippe alium despicit, & alter in alterum inuidiæ facibus ignescit. Qui ergo ex tumore mentis a caritatis vnitate se separant: quasi aristarum more contra se rigidi stant. Quid igitur prauos huius mundi diuites dixerim, nisi aristas quasdam humani generis? qui dum contra se superbiunt sed bonorum vitam vnanimiter affligunt, aduersum se quidem diuisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta prosiliunt, grana latent quoniam & reproborum potentia eminet, & electorum gloria non apparet: illi se bonorum facibus ostendunt, isti in humilitate se deprimunt, sed trituræ tempus adueniet, quod & aristarum rigiditatem frangat: & solida grana non conterat. Tunc quippe superbia iniquorum comminuitur, tunc electorum vita quanta fulgeat integritate declaratur: quia cum iniusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur, vt grana appareant quæ latebant. Cumque aristæ franguntur granorum candor ostenditur: quia iniquis in æterna supplicia cadentibus sanctorum iustitia, quanta veritate candeat demonstratur: vnde recte per Ioannem de domino dicitur. Cuius ventilabrum in manu sua est, & permundabit aream suam, & triticum recondet in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

*Moral.lib.*xxvii.*cap.*22.

ELecti quique in sancta ecclesia sunt frumenta Dei cœlestibus recondenda horreis. Quæ nunc in areæ triture paleas tolerant: quoniam in hac ecclesiæ sanctæ purgatione mores contrarios reproborum portant, quosque hanc internus agricola ventilabro iudicii dirimat: & in habitacula superna suos electos quasi munda iam grana suscipiens: æternis paleas ignibus tradat.

21 De mensura prædicationis. *Moral.lib.*xvii.*cap.*12.

AScendit Iesus in nauiculam Petri, & rogauit vt a terra reduceret pusillum. Apostoli curauerunt summopere rudibus populis plana & capa-

bilia, non summa atque ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam vt hauriebant corde ita ore funderent, immensitate eius auditores suos opprimerent, potius quam rigarent, vnde suos auditores distillatione verborum nutriens Paulus apostolus loquebatur dicens. Non potui vobis loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi non escam. Quis enim ferre potuisset, si raptus vsque ad tertium cœlum, raptus in paradisum etiam arcana verba audiens, quæ loqui homini non liceret, tam immensos supernæ patriæ sinus aperiret? Aut cuius virtutem auditoris non opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantum carnis lingua sufficeret extrinsecus inundans aquæ huius immensitas emanasset? Vt igitur auditores rudes non inundatione scientiæ sed moderata prædicationis distillatione foueantur, prædicationem doctorum Deus temperat, vt auditorum infirmitas doctorum rore nutrita conualescat. Quod bene in euangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur. Ascendit Iesus in nauiculam Petri & rogauit, vt a terra reduceret pusillum, & ita sedens prædicabat turbis. Per nauem Petri quid aliud quam commissa Petro ecclesia designatur? De qua vt dominus turbis confluentibus prædicet, eam a terra paululum reduci iubet. Quam nec in altum duci, & tamen a terra præcipit remoueri: profecto significans prædicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cœlestibus, nec tamen terrena prædicare.

22 De his qui trepidant arripere viam sanctitatis.

In homil. super Homo quidam pereg.

SVnt plerique in ecclesia, qui melioris vitæ vias aggredi metuunt, & tamen iacere in sui corporis ignauia non pertimescunt. Cumque se peccatores considerant sanctitatis vias arripere trepidant, & remanere in suis iniquitatibus non formidant. Quorum bene Petrus adhuc in infirmitate positus speciem tenet, cum viso miraculo piscium dixit. Exi a me domine: quia homo peccator sum. Immo si te peccatorem consideras, oportet vt a te dominum non repellas. Sed qui idcirco melioris habitus vias, & vitæ rectoris arcem apprehendere nolunt: quia se infirmos esse conspiciunt, quasi peccatores se fatentur, & dominum repellunt, eumque, in quo sanctificari debuerant, fugiunt, & velut in perturbatione consilium non habent, dum moriuntur & vitam timent.

23 De vera caritate. *In homil. 38.*

CAritas in duobus præceptis in dilectione Dei scilicet & proximi continetur, & ipsa dilectio proximi in duobus præceptis subdiuiditur, cum

quidem sapiens dicit. Omne quod odis tibi fieri, vide ne ipse facias alteri, & per semetipsam veritas prædicat dicens. Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Si enim & quod impendi nobis recte volumus: hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis ipsi facere deuitamus: caritatis iura illæsa seruamus, sed nemo cum quempiam diligit, habere se caritatem protinus putet, nisi prius ipsam vim suæ dilectionis examinet? Nam siquis quemlibet amat, sed propter Deum non amat: caritatem non habet, sed habere se putat. Caritas autem vera est, cum & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos, quos diligit: qui iam & eos diligere a quibus non diligitur, scit. Probari etenim caritas per solam odii aduersitatem solet, vnde & per semetipsum dominus dicit. Diligite inimicos vestros benefacite his, qui oderunt vos. Ille ergo securus amat, qui propter Deum & illum amat, a quo se intelligit non amari. Duo igitur præcepta caritatis dilectionem Dei videlicet & proximi, necesse est vt custodiat: quisquis habere in nuptiis, id est in sancta ecclesia vestem nuptialem curat. Hinc est enim quod apud Ezechielem prophetam portæ ciuitatis in monte constitutæ vestibulum duobus cubitis mensuratur: quia nimirum accessus nobis cœlestis ciuitatis non panditur, si in hac ecclesia quæ pro eo quod adhuc foris est, vestibulum dicitur, Dei & proximi dilectio non tenetur.

24 De misericordia. *Moral. lib. xxii. cap. 12.*

QVia teste Paulo caritas patiens & benigna describitur, per patientiam aliena mala debemus æquanimiter tolerare, & per benignitatem bona nostra misericorditer impendere: sicut redemptor humani generis nos admonet & dicit. Dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis. Dare nanque nostrum ad res pertinet, quas exterius habemus: dimittere autem ad relaxandum dolorem, quem interius ex aliena culpa contrahimus Sed sciendum est, quia qui omnino dimittit & non dat: & si non plene operatus est, meliorē tamen partem misericordiæ tenuit. Qui vero dat & minime dimittit omnino misericordiam nullam facit: quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur: quod obligato corde in malitia profertur. Mundari etenim debet prius animus qui eleemosynam præbet: quoniam omne quod Deo datur, ex dantis mente pensatur.

25 De patientia. *In pastoral. cur. 3. par. cap. 10.*

QVid autem vides festucam in oculo fratris tui. Dominus in euangelio dicit. Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Virtus est coram homini-

nibus aduersarios tolerare, sed virtus coram Deo diligire: quia hoc solum sacrificium Deus accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis flamma caritatis incendit. Hinc est quod rursum quibusdam patientibus nec tamen diligeutibus dicitur. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Perturbatio quippe impatientiæ festuca est: malitia vero in corde, trabes in oculo. Illam enim aura teutationis agitat: hanc consummata nequitia pene immobiliter portat. Recte igitur illic subiungitur. Hypocrita eiice primum rtabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui. Ac si dicatur meuti iniquæ interius dolenti, & sanctam se exterius per patientiam demoustranti. Prius a te molem maliciæ excute, & tunc alios de impatientiæ leuitate reprehende, ne dum non studes simulationem vincere, peius sit tibi aliena praua tolerare.

26 De pœnitentibus. *In pastoral cur. ter. par. cap. 29.*

GAudium erit in cœlo super vno pœnitente: quam super nonaginta nouem iustis. Sæpe nonnulli ad dominum post carnis peccata redeuntes, tanto se ardeutius in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores se de malis vident: & sæpe nonnulli in carnis integritate perdurantes, cum minus se respiciunt habere quod defleant, plene sibi sufficere vitæ suæ innocentiam putant, & ad feruorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit Deo plerunque gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens innocentia. Vnde & voce iudicis dicitur. Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum, &. Gaudium erit in cœ'o super vno pœnitente, quam super nonagiuta nouem iustis, quibus non est opus pœnitentia. Quod citius & ex ipso vsu colligimus, si nostræ mentis iudicia pensemus. Plus nanque terram diligimus, quæ post spinas exarata fructus vberes producit, quam quæ nullas spinas habuerit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit.

37 De miraculis. *In homil. super Euang.*

COnuocatis dominus duodecim apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent: & misit illos prædicare regnum Dei & infirmos curare. Concessa sunt & adiuncta sanctis prædicatoribus a domino miracula, vt fidem verbis daret virtus ostensa, & noua facerent, qui noua prædicarent. florente enim mundo, crescente genere humano diu in hac vita carne subsistente, rerum opulentia exuberante, quis cum audiret aliam esse vitam crederet? quis inuisibilia visibilibus præferret? Sed ad salutem redeuntibus infirmis, ad vitam resurgentibus mortuis, carnis mundiciam recipientibus

leprosis, ereptis a iure spiritum immundorum dæmoniacis, tot visibilibus miraculis exactis, quis non crederet quod de inuisibilibus audiret? ad hoc quippe visibilia miracula coruscant, vt corda audientium ad fidem inuisibilium pertrahant: vt per hoc quod mirum foris agitur, hoc quod intus est longe mirabilius esse sentiatur. Vnde nunc quoque cum fidelium numerositas intra sanctam excreuit ecclesiam, multi sunt qui vitam virtutum tenent, sed signa virtutum non habent: quia miraculum frustra foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam iuxta magistri gentium vocem, linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: vnde & idem prædicator egregius Melitem veniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publii dyssenteria, febribusque vexatum, orando sanauit, & sanctæ prædicationis adiutorem Timotheum ex infirmitate stomachi lassescentem non verbo curat sed medicinali arte mederi parat dicens. Modico vino vtere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Qui ergo infirmum infidelem vna prece saluat, cur ægrotum socium prece non liberat? Quia nimirum ille foris per miraculum sanandus erat, qui uiuus interius non erat, vt per hoc quod exterior potestas ostenderet, hunc ad vitam interior virtus animaret. Aegrotanti autem fideli socio signa foris non fuerant exhibenda, qui salubriter intus viuebat.

28 De calliditate superborum diuitum. *Moral lib. xix. cap. 1.*

QVidam diuiti superba sapienti dicitur a domino. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis vel specubus se abscondunt. Cumque apparuerint, nunquam rectis itineribus sed tortuosis anfractibus currunt: volucres vero, vt nouimus, alto volatu se in aera subleuant. Nomine ergo vulpium dolosa & fraudulenta: nomine vero volucrum hæc eadem superba designantur dæmonia, ac si dicat. Fraudulenta & elata dæmonia in corde vestro, id est in cogitatione superbiæ inueniunt habitationem suam: filius autem hominis vbi caput suum reclinet non habet, id est humilitas mea requiem in superba mente vestra non inuenit. Quasi in quodam uolatu uolucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit. In cœlum conscendam super astra cœli exaltabo solium meum: ascendam super altitudinem nubium & similis ero altissimo. Ecce quam alta superbe uolando petiit, quem etiam uolatum & primis hominibus persuasit Ipsi quippe uolando quasi super se ire conati sunt, quando eis dictum est ut gustarent, & essent sicut dii. Cumque similitudinem diuinitatis appe-

munera perdiderunt. Qui in terram moriendo non essent, si super terram humiliter stare uoluissent.

29 De quadripertita peccatorum perpetratione.

Moral.lib.iiii.cap.27.28.& 29.

SIne vt mortui sepeliant mortuos suos. Quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius nanque latens culpa agitur: postmodum uero etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur, de hinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum quoque uel falsæ spei seductionibus, uel obstinatione miseræ desperationis enutritur. Cum autem culpa in usum uenerit, ei iam animus etiam si appetat debilius resistit: quia quot uicibus prauæ frequentationis astringitur, quasi tot uinculis ad mentem ligatur. unde fit ut cum eneruis animus solui non ualet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet: quatinus uenturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat, ut eos etiam, quos arguendos inuenerit, penitus non occidat, cui rei hoc deterius accidit, quod ei multorum similium lingua consentit: cum multi etiam male gesta laudibus exaggerant, sicut per psalmistam dicitur. Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & cum iniqua egerit iniquus, benedicitur. Vnde fit, ut incessanter crescat culpa fauoribus nutrita. Curari uero uulnus negligitur, quod dignum præmio laudis uidetur. Vnde & per Salomonem dicitur. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cum uel perpetranda mala blandimentis inferunt, uel perpetrata fauoribus extollunt. Sciendum quoque est quod illi tres modi peccantium iuxta sui descensus ordinem facilius corriguntur: quartus uero iste difficilius emendatur. Vnde & redemptor noster puellam in domo, iuuenem extra portam, in sepulchro uero Lazarum suscitauit. Adhuc quippe mortuus in domo iacet: qui in peccato latet. Iam quasi extra portam educitur: cuius iniquitas vsque ad inuerecundiam publicæ perpetrationis aperitur. Sepulturæ vero aggere premitur: qui in perpetratione nequitiæ etiam vsu consuetudinis pressus grauatur. Sed hos ad vitam miseratus reuocat: quia plerunque diuina gratia non solum in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos & mole prauæ consuetudinis pressos lumine sui respectus illustrat. Quartum vero mortuum nunciante discipulo redemptor noster agnoscit, nec tamen suscitat: quia valde difficile est, vt is quem post vsum malæ consuetudinis etiam adulantium linguæ excipiunt, a mentis suæ morte reuocetur, de quo bene dicitur. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos. Mortui enim sepeliunt mortuos, cum peccatores peccato-

rem fauoribus premunt. Quid enim est aliud peccare quam occumbere, & sepelire quam abscondere? sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non a mortuis sepultus. Fideles quippe illum mulieres obruerant, quæ & eius mortem viuificatori nunciabant. Vnde & protinus ad lucem rediit: quia cum in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc solicitæ cogitationes viuunt. Aliquando sicut superius dictum est: nequaquam falsa spes diuinæ misericordiæ mentem peccatoris intercipit, sed hanc pro peccatis quæ fecit factorem suum inordinate formidantem deterior desperatio configit: & omnem spem veniæ, ne redeat ad correctionem funditus interimit.

30 De discretione in bono opere. *Moral.lib.xix.cap.21.*

TV autem vade & annuncia regnum Dei. Sciendum est: quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro vtilitate maiorum. Nam quis ignoret boni operis esse, mortuum sepelire? Et tamen cuidam qui ad sepeliendum patrem dimitti se poposcerat, a domino dictum est. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade & annuncia regnum Dei. Postponendum nanque erat obsequium huius ministerii officio prædicationis: quia illos carne mortuos in terram conderet: istos autem anima mortuos ad vitam resuscitaret.

31 De his qui mundo renunciant. *In Ezech.homil.3.*

NEmo mittens manum ad aratrum. Electi Dei sic a terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, vt ad ea quæ reliquerunt vlterius nullatenus reflectantur. Quo contra de reprobis dicitur: quia corde reuersi sunt in Aegyptum, & per semetipsam veritas dicit. Nemo mittens manum ad aratrum & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire: sed retro post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minime contingit: quia ea ad quæ reliquerunt nullo iam appetitu respiciunt, & in æternis quæ appetunt suæ mentis contemplatione semper intendunt. Vnde & magnus ille prædicator dicebat: qui vsque ad cœli tertii secreta penetrauerat. Vnum vero quæ retro sunt oblitus; in ea quæ sunt ante extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis. Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia: quia & illa pergentes inuenimus, & ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Paulus igitur in anteriora extentus, eorum quæ retro sunt oblitus fue-

rat: quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna requirebat.

32 De amicicia vel societate prædicatorum.

*Moral.lib.*xxxv.*cap.*19

CVm prædicatores ad annunciandum dominus mitteret, binos misisse testatur euangelium cum dicit. Designauit dominus Iesus septuaginta duos discipulos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse venturus. Ideo autem bini missi esse describuntur: vt quia vel duo sunt præcepta caritatis, vel quia societas haberi minus, quam inter duos non potest, sancti prædicatores ex ipsa qualitate suæ missionis cognoscerent, quantum concordiam societatis amarent specie.

33 De quadripertita arrogantium specie. *Moral.lib.*xxiii.*cap.*7.

QVatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut a semetipsis habere se æstimant: aut si sibi desuper datum credunt & pro suis hoc se meritis accepisse putant: aut certe cum se iactant habere quod non habent: aut despectis cæteris, videri singulariter appetunt habere quod habent. A semetipso enim bonum se habere iactabat: cui per apostolum dicitur. Quid autem habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Rursum ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus: idem apostolus admonet dicens. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, sed dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. qui etiam de semetipso ait. Qui prius fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum. Quibus verbis aperte declarat: quod gratia non pro meritis tribuatur, dum ex se ipso docuit, & quid de malitia meruit, & quid de beniuolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere quod non habent: sicut angelo ecclesiæ Laodiciæ dicitur: quia dicis quod diues sum & locupletatus & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis & pauper & cæcus, & nudus. Rursum nonnulli despectis cæteris, videri appetunt singulariter bonum habere quod habent. Vnde & pharisæus idcirco de templo absque iustificatione descendit: quia bonorum operum merita sibi quasi singulariter tribuens oranti publicano se prætulit. Sancti quoque apostoli ab hoc elationis vitio reuocantur, qui de prædicatione redeuntes cum elati dicerent. Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt, ne de hac miraculorum singularitate gauderent ilico eis respondit dominus dicens. Videbant Sathan velut fulgur de cœlo cadentem. Ipse quippe singulariter elatus dixerat. Super astra

cœli exaltabo solium meum: Sedebo in monte testamenti in lateribu aquilonis, similis ero altissimo. Et mire dominus vt in discipulorum cordibus elationem premeret mox iudicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: vt in auctore superbiæ discerent, quid de elationis initio formidarent.

In Ezech. homil. xix.

APriuato ergo gaudio veritas ad commune discipulos reuocat, cum eos de prædicatione redeuntes & de subiectione dæmonum lætantes admonet dicens. Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete & exultate: quia nomina vestra sunt scripta in cœlo. Non enim omnes electi dæmonia eiiciunt, sed tamen electorum omnium nomina cœlo tenentur ascripta. Admonentur ergo discipuli priuatam lætitiam deponere, de communi autem & perpetua felicitate gaudere. In hac itaque arrogantiæ quarta specie crebro humanus animus labitur: vt id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen diabolicæ similitudini vicinius appropinquat, quia quisque bonum se habere singulariter gaudet, qui videri sublimior cæteris quærit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad aquilonem ponens & altissimi similitudinem superbe appetens, per iniquum desiderium quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere.

34 De disciplina & misericordia. *Moral. lib. xx. cap. 21.*

ET appropians alligauit vulnera eius, infundens vinum & oleum. Disciplina vel misericordia mutum in pastoribus destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iuste consulens misericordia, & pie corrigens disciplina, hinc est quod semiuiui illius vulneris qui a Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum: vt per vinum mordeantur vulnera, per oleum foueantur: quatinus vnusquisque qui sanandis vulneribus præest in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: vt per vinum mundentur putrida, per oleum foueantur sananda. Miscenda est ergo lenitas cum serenitate, faciendum quoddam temperamentum ex vtroque, vt neque multa asperitate subditi exulcerentur, neque nimia benignitate soluantur.

35 De actiua vita & contemplatiua.

Moral. lib. vi. cap. 29. & in homil. 3.

INtrauit Iesus in quoddam castellum & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam: & huic erat soror nomine Maria. Duæ sunt sanctorum vitæ, actiua scilicet & contemplatiua, actiua vita

est, panem esurienti tribuere: verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum reuocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expediant dispensare, & commissa nobis qualiter subsistere valeant, prouidere. Contemplatiua vero vita est caritatem quidem Dei & proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, vt nil iam agere libeat, sed calcatis curis omnibus, ad videndam sui creatoris faciem animus inardescat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere, illis hymnidicis angelorum choris interesse, ciuibus admisceri cœlestibus, de æterna in conspectu Dei in corruptione gaudere, sed actiua prior est tempore, quam contemplatiua: quia ex opere bono tenditur ad contemplationem. Contemplatiua autem maior est merito quam actiua: quia hæc in vsu præsentis operis laborat: illa vero sapore intimo venturam iam requiem degustat. Quod enim contemplatiua minor quidem tempore, sed merito maior sit quam actiua: sacris euangelii verbis ostenditur, in quo duæ mulieres Martha scilicet & Maria diuersa egisse referuntur. Martha quippe circa frequens ministerium satagebat: Maria vero sedens ad pedes domini eius verba audiebat. Quid enim per Martham exterioribus obsequiis occupatam, nisi actiua vita signatur? & quid per Mariam quæ verba domini residens audiebat nisi contemplatiua exprimitur? Vna quippe earum erat intenta operi, altera contemplationi: vna seruiebat actiuæ vitæ per exterius ministerium, altera contemplatiuæ per suspensionem cordis in verbum. Et quamuis actiua sit bona, melior tamen est contemplatiua: quia ista cum mortali vita deficit, illa vero in immortali vita plenius excrescit. Vnde cum contra Mariæ suæ sororis otium Martha quereretur, quod se negligeret adiuuare, audiuit a domino respondente. Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima, porro vnum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ecce pars & cura Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ pars etiam laudatur: neque bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam: vt etiam pars Marthæ iudicaretur bona: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiue potiora: Quare pars Mariæ sit optima subinfertur cum dicitur: quæ non auferetur ab ea. Actiuæ enim vitæ opera cum corpore transeunt: Contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualescunt. Quis enim in æterna patria panem porrigat esurienti, vbi nemo esurit? quis potum tribuat sitienti, vbi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, vbi nemo moritur?

ritur? Actiua igitur vita cum corpore deficit, & cum præsenti seculo au fertur: contemplatiua vero nec deficit nec aufertur. Hinc enim incipit, sed subtracta præsentis seculi luce in cœlesti patria perficitur. Amoris quippe ignis qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat viderit, in amore ipsius amplius ignescit. Sciendum est enim, quod actiua vita perfecte teneri potest & illam opere perficimus: sed in hac vita positi contemplationis intimæ sola initia degustamus, de ea etiam cum contendimus vix parum aliquid attingere valemus. Quantolibet enim amore animus ardeat, quantalibet virtute cogitationis in Deum tendat, non iam quod amat perfecte videt, sed adhuc inchoat videre quod amet, quia sicut fortissimus prædicator dicit. Videmus nunc per speculum in ænigmate tunc autem facie ad faciem, & nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

46 Quod mentes carnalium diabolus inhabitet.

Moral.lib. xxxiii.*cap.*4.*&* 5.

CVm immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa quærens requiem & non inuenit. Mentes secularium temporali gloriæ deditæ dum ad appetitum exterioris gloriæ defluunt, dum excedere cæteros honorum altitudine ambiunt, locum antiquo hosti vbi apud se requiescere debeat tribuunt. Vnde & in euangelio veritas dicit, quod spiritus exiens qui in locis aridis & inaquosis requiem non inuenit, quia domum quam reliquerat vacuam scopisque mundatam reperit, hanc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa fit terra quæ infunditur, loca arentia & inaquosa sunt corda iustorum, quæ per disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccantur. Loca autem humentia sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit, loca quoque humentia, sunt opera voluptuosa. Pes quippe in arida terra non labitur, fixus vero in lubrica vix tenetur. In locis igitur humentibus iter vitæ præsentis faciunt: qui in hac ad iustitiam recti stare non possunt. In his itaque locis humentibus, id est in reproborum hominum operatione lubrica requiem inuenit hostis antiquus.

27 De damno neglectæ conscientiæ. *Moral.lib.*vii.*cap.*8.

TVnc assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi. Plerunque vitiorum contritionem nobis agere per flagella dominus inchoat, sed cum mens ex ipso profecta exordio extollitur: cumque se quasi iam de virtutibus erigit, seuienti contra se aduersario aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne in ea de studio bonæ in

choationis inuenerit confrigit, tantoque se vehementius in eius destructione exhibet, quanto & grauius quia vel ad modicum fuerat profectus, dolet. Vnde & teste euangelio, voce veritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus immundus, qui solus exiit, cum spiritibus septem redit.

38 De prædicatione. *Moral. lib. xxx. cap. 34.*

NEmo lucernam ponit sub modio, sed super candelabrum. Omnes electi Dei gratiam prædicationis habent pro magno: corporum autem vtilitatem pro minimo. Hinc dominus ait in euangelio. Nemo accendit lucernam & ponit eam sub modio, sed super candelabrum. In modio nanque commodum temporale, in lucerna vero lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo ponere sub modio, est propter temporale commodum gratiam prædicationis abscondere, quod nemo vtique electorum facit. Et bene illic subditur sed super candelabrum. In candelabro enim status corporis designatur. Cui lucerna superponitur, dum eidem corpori cura prædicationis antefertur.

39 De simplici intentione. *Moral. lib. xxviii. cap. 13.*

LVcerna corporis tui, est oculus tuus. . Curandum solicite est, cum a nobis quidlibet agitur, ne fiat prauum quod in opere sequitur, si non ex recta cogitationis intentione generatur, vnde bene in euangelio dicit dominus. Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si oculus autem tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quid enim per oculum exprimitur, nisi opus suum præueniens cordis intentio? quæ priusquam in actione se exerceat, hoc iam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur, nisi vnaquæque actio quæ intentionem suam quasi oculum intuentem sequitur. Lucerna itaque corporis est oculus, quia per bonæ intentionis radium merita illustrantur actio nis Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: quia si recte intendimus per simplicitatem cogitationis bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur: & cum intentione bona quid agitur eius intentionis actio apud Deum minime fuscatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit: quia cum peruersa intentione quid vel rectum agitur, & si splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni iudicis obscuratur, vnde & recte subiungitur. Vide ergo, ne lumen quod in te est tenebræ sint? Si lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Quia si hoc quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus: quanta ipsa mala sunt quæ mala esse etiam cum agimus non ignoramus? Et si ibi nil

cernimus: vbi quasi discretionis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti itaque cura, per cuncta opera intentio nostra nobis est pensanda.

40 De simulata sanctitate. *In pastoral cur. ter. par. cap.* 34.

DEcimatis mentam & anetum & ciminum: & relinquitis quæ grauiora sunt legis. Illi qui se a paruis peccatis custodiunt, & aliquando in grauibus demerguntur, debent considerare: quod cum maiora mala perpetrant, coram Deo apertæ iniquitatis sint, & cum parua bona custodiunt, coram hominibus simulatæ sanctitatis sint. In illis iniqua faciunt: & per ista se hominibus quia sunt iniqui regunt: hinc est quod pharisæis dicitur. Liquantes culicem, camelum autem glutientes, ac si aperte diceretur. Minima mala discernitis, maiora deuoratis. Hinc est quod rursum ore veritatis increpantur cum audiunt. Decimatis mentam & anetum & ciminum & relinquitis, quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam & fidem. Neque enim negligenter audiendum est, quod, cum decimari minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit, sed tamen bene olentia memorari, vt profecto ostenderet quia simulatores cum parua custodiunt, odorem de se extendere sanctæ opinionis quærunt, & quamuis implere maxima prætermittunt, ea tamen minima obseruant, quæ humano iudicio longe lateque redoleant.

41 De auaro diuite. *Moral. lib.* XV. *cap.* 11.

OMnis auarus prius anhelat per auaritiam concupita congregare, & postquam quasi in quodam ventre auaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua facietas angustat. Diuitis enim cuiusdam vberes fructus ager attulerat, sed vbi eos tantos reponeret non habebat, dixit. Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit hæc faciam, destruam horrea mea, & maiora ædificabo. Qui igitur ex abundantia coangustatus dicebat: quid faciam, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot votis appetiit: vt vberes fructus ager illius afferret. Ecce autem vota completa sunt, quia fructus vberes ager attulit, sed quoniam ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus diues, quid faciat ignorat. O angustia ex sacietate nata, de vbertate agri angustatur animus auari. Dicens namque quid faciam, profecto indicat: quia votorum suorum affectibus pressus sub quodam rerum fasce laborabat. Mentem igitur auari diuitis quæ prius ex abundantia requiem quæsierat, post ad custodiam solicitudo grauius fatigat.

42 Item de elatione diuitum. *Moral. lib.* XIIII. *cap.* 18. *&* XXII.

ANima habes multa bona. Sæpe videmus quosdam diuites, qui & opes & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate voluissent: sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur cæteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Vnde & quidam diues dicebat. Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Ecce hic in rebus dubiis spem fixerat, & in rebus labentibus spei suæ fiduciam posuerat, & solidauerat. De creatore autem desperasse fuerat, spem in creatura posuisse. Stante enim Deo in perpetuum, omnia transeunt. Quid ergo nisi ab stante fugere, est transeuntibus rebus inhærere? Quisquis igitur defluere deuitat, superest vt quod defluit fugiat, ne per hoc quod amat in hoc cogatur venire, quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret illo videlicet trahitur: quo tendit quod tenet. Prius itaque curandum est ne quisque temporalia diligat, ac deinde ne in eisdem temporalibus quæ non ad dilectationem sibi sed ad vsum retinet, fiduciam ponat: quoniam coniunctus decurrentibus statum suum mox animus perdit: nam vitæ præsentis fructus trahit quam leuat.

43 De morte repentina. *Moral.lib.xxv.cap.1.*

QVamlibet sero de hac vita tollantur iniqui, subito & repente tolluntur, quia finem suum cogitando præuidere nesciunt. Subitum enim est quod ante cogitari non potest, subito diues ille stultus raptus est, qui horrea quæ præparabat deseruit, & inferni locum, quem non præuidebat, inuenit. Eadem enim nocte sublatus est: qui in rerum sibi abundantia multa tempora fuerat præstolatus, vt scilicet qui in longum sibi subsidia colligendo prospiceret subsequentem diem, vel vnum minime videret. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam, aliud dum viueret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus: reliquit enim diu tractata temporalia, & in opinata inuenit æterna, vnde ei propter hanc ignorantiam cæcitatis suæ bene per diuinam sententiam increpando dicitur. Stulte hac nocte animam tuam repetunt a te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate cordis est amissa: in nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, vt quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus Paulus apostolus dicit. Vos autem fratres non estis in tenebris: vt vos dies illa tamquam fur comprehendat. Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non præuidentes eiicit.

44 Quod prædicatione mundi esse debeant. *Moral.lib.xxviii.*

SAnctis prædicatoribus a domino dicitur. Sint lumbi vestri præcin-

cti, & lucernæ ardentes. Lumbos præcingere, est in opere luxuriam refrenare, delectatio nanque carnis est in lumbis. Per lumbos itaque luxuria, per lucernas autem bonorum operum claritas designatur. Iubentur ergo sancti prædicatores lumbos accingere: & lucernas tenere, ac si aperte audiant. Prius in vobismetipsis luxuriam restringite, & tunc de vobis aliis bonorum operum exempla monstrate.

55 Quod prælati humiles sint. *In pastorali cap.* 17.

DEbent studere sine intermissione qui præsunt, vt eorum potentia quanto magna exterius cernitur, tanto apud eos interius deprimatur, ne eorum animus ad elationem potestatis suæ delectatione rapiatur, hinc Petrus ait. Non dominantes in clero, sed forma facti gregis. Hinc per semetipsam veritas ad altiora vos virtutum merita prouocans dicit. Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus, sicut filius hominis non venit ministrari sed ministrare, hinc est quod seruum ex suscepto regimine elatum, quæ post supplicia maneant, indicat dicens. Quod si dixerit malus ille seruus in corde suo: moram facit dominus meus venire, & ceperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriis, veniet dominus serui illius in die qua non sperat & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. Inter hypocritas enim iure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in vsum dominationis.

56 De ignorantia & contemptu. *Moral. lib.* xv. *cap.* 19.

SVnt nonnulli qui ex eo quod veritas dicit seruus qui non cognouit voluntatem domini & non facit digna plagis vapulabit paucis: & seruus sciens voluntatem domini sui & non faciens iuxta eam vapulabit multis, nolunt scire quod faciant: & quasi minus se uapulaturos existimant, si quod operari debuerunt nesciant. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit nanque: qui apprehendere uult & non ualet. Qui autem nesciat, aurem a uoce ueritatis auertit: iste non nesciens, sed contemptor addicitur.

47 De acceptione personarum. *Moral. lib.* xxv. *cap.* 1.

CVi multum datum est: multum quæritur ab eo. Quoniam ab internis atque inuisibilibus oculos clausimus: & uisibilibus pascimur. Plerunque hominem non ex eo quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt ueneramur. Cumque non intuemur, quid ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum non ex personis sed ex rebus adiacentibus ducimur. Sicque fit, ut is quoque apud nos intus in despectionem ueniat, qui foris hono-

ratur: quia dum pro his quæ erga illum sunt honorabilis habetur rebus suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus vitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorum: & sæpe inde plus punit, vnde hic maiora ad ministerium contulit: veritate attestant quæ ait: Cui multum datum est, multum quæritur ab eo.

48 De feruore spiritus. *In Ezech. homil. 2.*

IGnem veni mittere in terram. Ignis nomine cum per significationem dicitur: aliquando spiritus sanctus: aliquando vero mentis malitia designatur. Per ignem spiritus sanctus solet figurari: de quo in euangelio dominus dicit. Ignem veni mittere in terram: & quid volo nisi vt accendatur? Ignis quippe in terram mittitur: cum per ardorem sancti spiritus afflata terrena mens a carnalibus suis desideriis concrematur: cum enim carnalis sanctum spiritum accipit amore spirituali succensa, malum plangit quod fecit. Et terra ardet quando accusante se conscientia cor peccatoris vritur, & in dolore pœnitentiæ crematur. De malo autem igne dicitur, & nunc ignis aduersarios consumit: quia cor pessimum ex sua malitia tabescit.

49 Quod aduersarius noster sit verbum Dei.

Moral. lib. iiii. cap. 41. & xxx. & in homil. 34.

QVoniam praui quilibet & peruersi homines in hac vita Dei præcepta contemnunt, illis in extremo vitæ inimicis tradentur, cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ societate colligabuntur, sicut scriptum est. Cum vadis cum aduersario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo ne forte tradet te ad iudicem: & iudex tradat te exactori: & exactor mittat te in carcerem. Aduersarius quippe noster in via, est sermo Dei contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti vita, a quo ipse liberatur, qui præceptis eius humiliter subdirur, alioquin aduersarius iudici & iudex tradet te exactori: quoniam ex sermone domini contempto, reus peccator tenebitur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradet, quoniam hunc maligno spiritui ad vltionem tradi permittet: vt compulsam animam ipse de corpore exigat ad pœnam: quæ ei sponte consensit ad culpam. Exactor quippe intelligitur importunus ille persuasor: qui humano generi semel nummum deceptionis contulit, & ab hoc cotidie mortis expetere debitum non desistit, qui in paradiso pecuniam homini peccanti commodauit, sed iniquitate crescente hanc cotidie cum vsuris exigit. Exactor diabolus est: qui male suadendo spem contulit immortalitatis sed decipiendo tributum exigit mortis: qui suadendo intulit culpam, seuiendo exigit pœnam. Exactor

ergo peccatorem mittet in carcerem quia per malignum spiritum in inferno detruditur quousque dies iudicii veniat: ex quo iam in ignibus inferni simul & ipse crucietur.

50 De districtione bonæ vitæ. *Moral.lib.xi. & xvii.*

Contendite intrare per angustam portam. Mens humana cum ad meliora nititur: quasi contra fluminis ictum conatur. Cum vero ab intentione ascendendi resoluitur, sine labore ad ima ducitur. Quia enim in ascensu labor est, in descensu otium, intraturos per angustam portam dominus admonet dicens. Contendite intrare per angustam portam. Quæ est autem angusta porta? nisi in hoc mundo viuere, sed de huius mundi concupiscentia nil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam mundi fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. Dicturus itaque dominus huius angustæ portæ introitum præmisit contendite: quia nisi mentis contentio fuerit, vnda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima reuocatur. Mens enim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quam est: & nisi in statu suo arta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora delabitur. Quia etenim semper stantem deseruit, statum quem habere poterat.

51 De amore propinquorum inordinato. *Moral.lib.vii.*

Si quis venit ad me: & non odit patrem suum & matrem. Sepæ videmus quosdam præsentis uitæ desideria non habere, mundum & opere & professione spernere: sed tamen pro inordinatis affectibus propinquorum prætoria irrumpere, terrenarum rerum iurgiis uacare, libertatem intimæ quietis relinquere: & mundi in se studia iamdudum destructa reparare. Hos a præsenti seculo inchoata iam uitæ perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat. Qui uero districto studio sponsionis æternæ sequuntur præmium, sicut semetipsos pro diuino amore despiciunt: sic cuncta quibus se sentiunt præpediri postponunt, & cum pro Deo necesse est, ut quibus ualent cunctis inseruiant, pro deo priuata obsequia etiam propinquis negant. Hinc est enim quod quidam cum diceret, permitte mihi prius ire & sepelire patrem meum, veritatis ore protinus audiuit. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade annuncia regnum Dei. Qua in re notandum est, quia electus discipulus dum a parentis sepultura compescitur, hoc deuotum quemque exhibere patri mortuo ex affectu carnali propter dominum

non licet, quod propter dominum etiam exteris debet. Hinc rursum veritas dicit. Siquis venit ad me & non odit patrem suum & matrem & vxorem & filios & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Quo in loco videlicet, dum propinquorum odio animæ quoque nostræ odium subinfertur: patenter ostenditur quia sic propinquos sicut nosmetipsos odio habere præcipimur: vt hos ad æterna rapientes eorumque carnalem gratiam cum præpedit postponentes, discamus temperata eos discretionis arce conuenienter diligere & salubriter odio habere: quatinus sic sciat per amorem odium surgere, vt valeamus eos verius per odium amare.

52 De renunciatione seculi.

Moral.lib.xxxi.cap.10.in homil.super Siquis vult post me.

NIsi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Quia dominus ac redemptor noster nouus homo venit in mundum, noua præcepta edidit mundo: Vitæ enim nostræ veteri in vitiis enutritæ contrarietatem opposuit nouitatis suæ. Quid enim vetus, quid carnalis homo nouerat, nisi vt aliquid in hoc mundo possideret, se contra pericula immensi laboris accingere, temporalia quæque laboriosa obseruatione etiam cum iurgiis defendere, quam nouerat, nisi sua retinere, aliena rapere si posset, concupiscere si non posset: cœlestis & nouus homo, cum se sequentibus noua mandata proponeret dixit. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus, ac si aperte dicat. Qui per veterem vitam aliena concupiscitis, per nouæ conuersationis studium, & vestra largimini. Perfectus igitur christianus quomodo debet res terrenas iurgando defendere, quas nunc præcipitur possidere? Itaque cum res proprias amittimus, si perfecte Deum sequimur, in huius vitæ itinere a magno onere leuigati sumus. Cum vero, curam rerum eiusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dum ea rapiunt, solummodo tolerandi sunt: quidam vero seruata caritate prohibendi, non tamen sola cura, ne nostra subtrahant, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant: plus quippe ipsis raptoribus debemus metuere, quam rebus irrationabilibus defendendis inhiare. ista nanque etiam non rapta morientes amittimus, cum illis vero & nunc conditionis ordine, & si corrigi studeant, post perceptionem muneris vnum sumus. Quis autem nesciat, quia minus ea quibus vtimur, & plus debemus amare quod sumus? Si igitur & pro sua vtilitate raptoribus loquimur, iam non solum nobis quæ temporalia, sed ipsis etiam quæ sunt æterna vendicamus. Qua in re illud est so-

lenter intuendum, ne per necessitatis metum cupiditas surrepat rerum, & zelo succensa prohibitio, impetu immoderatiore distensa, vsque ad odiosæ turpitudinem contentionis erumpat, dumque pro terrena re pax a corde cum proximo scinditur, liquido apparet, quia plus res quam proximus amatur. Si enim caritatis viscera etiam contra raptorem proximum non habemus, nosmetipsos peius ipso raptore persequimur, grauiusque nos quam alter poterat deuastamus, quia dilectionis bonum sponte deserentes, a nobis ipsis intus est, quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus.

53 De prodigo filio. *In dial. lib. ii. cap. 3.*

QVotiens per cogitationis motum extra nos nimium ducimur, & nos sumus, & nobis cum non sumus: quia nosmetipsos minime videntes per alia vagamur, an illum secum fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abiit, portionem quam acceperat, consumpsit, vni in ea ciuium adhæsit, porcos pauit, quos & manducare siliquas videret & esuriret. Qui tamen cum postmodum cœpit cogitare bona quæ perdidit, scriptum de illo est. In se reuersus dixit. Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Si igitur secum fuit, vnde ad se rediit? De Petro quoque apostolo scriptum est, dum de carcere ab angelo ductus fuisset: quia ad se reuersus dixit. Nunc scio vere quia misit dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis iudæorum. Duobus ergo modis extra nos ducimur, quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos reducimur, aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos leuamur. Ille itaque qui porcos pauit vagatione mentis & immundicia sub semetipsum cecidit: iste vero quem angelus soluit eiusque mentem in ectasim rapuit, extra se quidem sed super semetipsum fuit. Vterque igitur rediit, quando & ille ab errore operis ad cor se collegit, & iste a contemplationis culmine ad hoc rediit, quod in intellectu communi prius fuit.

54 De electione Dei. *In homil. 7. Moral. lib. xii. cap. 5.*

CIto proferte stolam primam & induite illum. Illos eligit Deus quos despicit mundus: quia plerunque ipsa despectio reuocat hominem ad semetipsum. Is enim qui patrem reliquit & partem substantiæ quam perceperat prodige expendit, postquam esurire cœpit in se reuersus dixit. Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? ego autem hic fame pereo. Surgam & ibo ad patrem meum. Longe quippe a se discesserat quando peccabat, & si non esurisset, in semetipsum minime redisset: quia postquam terrenis indiguit, tunc cogitare cœpit quid de

ſpiritualibus amiſit. Et quia conceſſa prius in paradiſo veſte iuſtitiæ nudatus fuerat & innocentiæ nuditatem peccatoris filii dignatus eſt pater operire, qui eo redeunte dixit. Cito proferte ſtolam primam & induite illum: prima quippe ſtola eſt innocentiæ veſtis, quam homo bene conditus accepit, male autem a ſerpente perſuaſus perdidit.

55 Quod per anulum fides deſignetur. *Moral. lib.* xxix.

ET date anulum in manu eius. Solet ſcriptura ſacra pro fide anulum appellare vel ſignaculum. Nam filius iunior qui conſumpta ſubſtantia ad patrem rediit, in munere anulum accepit. Gentilis enim populus qui immortalitate perdita ad Deum pœnitendo reuertitur, per fidei ſignaculum munitur.

56 De miſericordia pauperibus exhibenda. *Moral. lib.* xxi. *cap.* 13. & 14.

FAcite vobis amicos de mammona iniquitatis. Omnibus qui dant eleemoſynas pauperibus, duæ virtutes humilitas ſcilicet atque pietas ita ſibimet connexæ debent ineſſe, vt vicario ſemper fulciantur opere: quatinus nec humilitas cum veneratur proximum largitatis gratiam deſerat, nec pietas cum largitur erga indigentiam intumeſcat. Itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: vt cum indigentem rebus neceſſariis naturæ tuæ conſortem vides, nec per pietatem deſinas regere, nec per ſuperbiam negligas venerari quem regis. Nam ſunt nonnulli qui mox vt ab egenis fratribus fuerint neceſſaria poſtulati, poſtea dona largituri prius in eis contumelioſa verba iaculantur. Quæ & ſi rebus miniſterium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ita vt plerunque videantur, quia illatæ iam iniuriæ ſatisfactionem ſoluunt, cum poſt contumelias dona largiuntur. Nec magni eſt operis quod poſtulata tribuunt, quia ipſo dationis ſuæ munere vix eundem exceſſum ſermonis tegunt. Beneficium ergo debet exhiberi per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contra alii egenos fratres non ſtudent rebus fulcire cum poſſint, ſed blandis tantum ſermonibus fouere, ſed dilectio noſtra ſemper exhibenda eſt cum veneratione ſermonis & miniſterio largitatis. Præterea ſunt nonnulli qui pietatis ſuæ viſcera tendere vſque ad incognitos neſciunt, ſed ſolis quos per aſſiduitatem notitiæ didicerint miſerentur, apud quos nimirum plus familiaritas quam natura valet, dum quibuſdam neceſſaria non quia homines, ſed quia noti ſunt largiuntur. Apud piam igitur mentem plus debet natura valere, quam notitia: quamquam & vnuſquiſque qui indiget, eo ipſo quo homo eſt, ei iam incognitus non eſt. Multum autem ad edomandam dantis ſuperbiam valet, ſi cum terrena tribuit, verba fo-

licite magistri cœlestis penset: qui ait. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Si enim eorum amicitiis æterna tabernacula adquirimus, dantes proculdubio pensare debemus: quia patronis munera potius offerimus, quam egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur. Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum: vt videlicet solicite perpendamus quia & eos, quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus, & qui abundantes aspicimur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, vt ita dicam, quasi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit vberius reddit. Restat ergo vt nunquam elatio surgat ex munere, quando videlicet diues ex eo quod pauperi tribuit, agit, vt in perpetuum pauper non sit. Quisquis autem super eum cui aliquid donauit, fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quam extrinsecus largiendo mercedem. Fit ipse bonis interioribus nudus cum nudum despicit vestiens, eo quod agit, vt se ipso deterior fiat, quo se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est qui non habet vestem, quam qui humilitatem. Vnde necesse est vt cum naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspicimus, quam multa nobis desint interiora bona pensemus: quatinus sese super inopes cogitatio nostra non eleuet, cum solerter videt, quia nos tanto verius quanto & interius indigentes sumus.

57 De auaritia. *Moral. lib. xiiii.*

CVm intrasset Iesus in domum cuiusdam principis pharisæorum sabbato manducare panem, ecce quidam hydropicus erat ante illum. Quem apprehendens, sanauit ac dimisit. Redemptor noster ante pharisæi domum hydropicum curat, vt conra auaritiam disputaret, scriptum est. Audiebant autem hæc omnia pharisæi qui erant auari, & deridebant illum. Quid est ergo quod ante pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quod per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius bibit, amplius sitit: sic & omnis auarus ex potu sitim multiplicat: quia cum ea quæ appetit & adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit.

56 De superbis cogitationbius nostris.

In homil. 20. super erat quidam regulus.

QVod hominibus altum est: abominabile est apud Deum. Quia in

hominibus non naturam qua ad imaginem Dei facti sunt, sed honores veneramur & diuitias, si quilibet pauper vt ad eum ire deberemus nos rogaret: protinus superbia nostra nobis in tacita cogitatione responderet. Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus vilescit Ecce de cœlo venit, qui seruo in terra ocurrere non despicit, & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra sumus. Quid autem apud Deum vilius, quid esse potest despectius, quam apud homines honorem seruare, & interni testis oculos non timere? Vnde in sacro euangelio ad pharisæos ait. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum. Notate fratres, notate quod dicitur. Si enim quod hominibus altum est abominabile est apud Deum, cogitatio cordis nostri tanto apud Deum in imo est, quanto hominibus in alto: & humilitas cordis nostri tanto apud Deum in alto est, quanto hominibus in imo. Despiciamus ergo si quid boni gerimus: nulla nos nostra inflet operatio, non rerum abundantia, non extollat gloria. Si quibuslibet ex bonis affluentibus intus intumescimus, Deo despecti sumus. Hæc ergo fratres cogitate, hæc intentione tota pensate, nolite in proximis vestris huius mundi bona venerari. hoc propter Deum honorate in hominibus, quibus tamen non estis commissi, quod ad imaginem Dei sunt facti. Quod tunc in proximis vere seruatis, si apud vosmetipsos prius in corde non intumescitis. Nam qui se adhuc pro rebus transitoriis extollit, nescit in proximo quod maneat, venerari. Nolite ergo in vobismetipsis pensare, quod habetis, sed quid estis, & in æternitatis amore cor figite, vt dum adipisci terrena culmina contemnitis, perueniatis ad gloriam, quam per fidem tenetis.

59 De iniquo iudice. *Moral.lib.xiiii.cap.13.*

DEum non timebat & hominem non reuerebatur. Sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernunt: & omne malum, quod appetunt, audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum iniquitas occulta inuitat, & nulla aperte verecundia retardat. sicut de quodam iniquo iudice dicitur, Deum non timebat, & hominem non reuerebatur: quoniam a perpetrandis malis nec timore, nec hominum pudore refrenebatur.

90 *De Maria Magdalenæ.*

ROgauit dominum Iesum quidam de pharisæis vt manducaret cum illo. Et discumbente in domo pharisæi: ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, attulit alabastrum vnguenti. *In homil.33.super Euang.* Hanc

quam

Lucas peccatricem mulierem, Ioannes vero Mariam nominat, illam esse Mariam credimus, de qua Marcus septem dæmonia eiecta fuisse commemorat: & quid per septem dæmonia, nisi vniuersa designantur vitia? Quia enim septem diebus omne tempus comprehenditur, recte septenario numero vniuersitas figuratur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ vitiis vniuersis plena fuit. Sed ecce quia turpitudinis suæ maculas aspexit, lauando ad fontem misericordiæ cucurrit, conuiuantes non erubuit. Nam quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit, quod verecunderetur foris.

61 *In homil.* viii. *super* Ezech. *de gratia redemptoris.*

ET stans retro secus pedes Iesus, lachrymis cœpit rigare pedes eius. Omnipotens deus & ipse implet mentes sanctorum desiderio cœlesti, & ipse impletas exaudit, ipse enim creat in sanctorum cordibus amorem, & ipse ex amantibus cordibus suscipit precem. Negationem suam Petrus fleuit amare, sed tamen illud præmittitur: quia Iesus respexit Petrum, venit Maria Magdalene post multas maculas culpæ ad pedes nostri redemptoris cum lachrymis. Sed quis illam intus infudit, nisi qui benigne foris suscepit? Quis illam ad lachrymas per compunctionis spiritum vrgebat, nisi qui hanc exterius coram simul recumbentibus ad veniam recipiebat? Redemptor igitur noster peccatricis mulieris mentem extrahebat cum de culpa compungeret, suscipiebat vt a culpa liberaret. Quicquid enim in sanctorum virtutibus agitur eius est gratiæ qui merita largitur.

62 *In homil* 25. *super* Euang. *Item de misericordia* Dei.

PRopter quod dico tibi remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multum. Vbique vobis fratres carissimi superna medicina occurrit: quoniam dedit homini præceptum ne peccet, & tamen peccanti dedit remedia per pœnitentiam ne desperet. Hinc est quod Maria Magdalene quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ad vitam post culpas pœnitentiam agens rediit: & eam de faucibus antiqui serpentis manus redemptoris eripuit. Vnde bene ad beatum Iob voce dominica dicitur. Nunquid capiet Leuiathan hamo: aut armilla perforabit maxillam eius? per Leuiathan quippe quod additamentum eorum dicitur, antiquus ille serpens deuorator humani generis designatur: qui dum se diuinitatem homini addere spopondit, immortalitatem sustulit, qui præuaricationis culpam quoque quam primo homini propinauit, dum se sequentibus pessima persuasione multiplicat: pœnas eis sine cessatione coaceruat: armilla vbi ponitur, ambiendo constringit. Quid igitur per armillam, nisi circumple-

nos diuina misericordia designatur? Quæ Leuiathan istius maxillam perforat, dum nobis post perpetrata, quæ prohibuit, adhuc pœnitentiæ remedium ostendit. Armilla dominus maxillam Leuiathan perforat: quoniam ineffabili misericordiæ suæ potentia sic malitiæ antiqui hostis obuiat, vt eos aliquando etiam quos iam cepit, amittat. Et quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius semel raptus maxillam eius euaderet, si perforata non esset? An non in ore Petrum tenuit cum negauit? an non in ore Dauid tenuit, cum in tantam se luxuriæ voraginem mersit? Sed dum ad vitam vterque per pœnitentiam rediit, Leuiathan iste eos aliquo modo quasi per maxillæ suæ foramen amisit. Quis autem hominum Leuiathan istius os euadat, vt illicita nulla committat? sed hinc cognoscimus, quantum redemptori generis humani debitores sumus, qui non solum nos in ore Leuiathan ire prohibuit, sed ab ore etiam redire concessit: qui spem peccatori non abstulit: quia maxillam eius vt euadendi viam tribueret, perforauit: ut saltem post morsum fugiat, qui incautus, ne morderetur, prius cauere noluit. Cauendum enim summopere est, ne quis de lectatione peccati Leuiathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit, non desperet: quia si peccatum perfecte lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit, per quod euadat, adest testis diuinæ misericordiæ Maria Magdalena quam in ore Leuiathan iste tenuit: quoniam uniuersorum uitiorum domino succubuit. Sed per foramen maxillæ ab eius ore subtracta, quia post perpetrationem tantarum nequitiarum pœnitendo est reuersa: veritatem enim amando lauit in corde & corpore maculas lachrymis: & vox ueritatis impletur qua dicitur. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum. Quæ enim prius frigida peccando remanserat: postmodum amando fortiter ardebat: & eam conditor noster uelut in signo nobis ad exemplum pœnitentiæ posuit, quam per pœnitentiam uiuere post lapsum fecit.

63 *In homil. 25. & 33. super Euang.*

ET ait dominus ad mulierem, Fides tua te saluam fecit, vade in pace. Cotidie peccatores ad uitam reuertuntur, & post perpetratas culpas ad innocentiam per pœnitentiæ remedium conuertuntur. Adest testis diuinæ misericordiæ Maria Magdalena, de qua pharisæus dum pietatis fontem vellet obstruere, dicebat. Hic si esset propheta, sciret vtique, quæ & qualis est mulier, quæ taugit eum, quia peccatrix est: sed lauit lachrymis maculas cordis & corporis, & redemptoris sui vestigia tetigit, quæ itinera sua praua dereliquit. Sedebat ad pedes

Iesu: verbumque de ore illius audiebat, viuenti adhæserat, cum sepultus esset mortuum quærebat: viuentem reperit, quem mortuum quæsiuit, tantumque apud eum gratiæ locum inuenit, vt hunc ipsis quoque apostolis eius videlicet nunciis ipsa nunciaret. Quid itaque fratres, quid in hac re debemus aspicere, nisi immensam conditoris nostri misericordiam? qui nobis velut in signo eam ad exemplum pœnitentiæ posuit, quam per pœnitentiam viuere post lapsum fecit. Si aliquis libidinis igen succensus carnis mundiciam perdidit, aspiciat Mariam: quæ in se carnis amorem, igne diuini amoris excoxit. Ad vos igitur fratres carissimi mentis oculos reducite, & pœnitentem peccatricem mulierem vobis in exemplum imitationis anteferte. Redemptoris nostri vestigia, quia peccando contempsistis amate, quæque vos in adolescentia, quæque in iuuentute deliquisse meministis deflete, morum operumque maculas lachrymis tergite, reuertentes nos dominus clementer amplectitur: quoniam vita peccatorum ei iam indigna non potest esse, quæ fletibus lauatur.

64 De Lazaro & diuite purpurato. *Moral. lib.* xxv. *cap.* 18.

HOmo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso: & epulebatur cotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat: sed & canes ueniebant, & lingebant ulcera eius. Per epulantem splendide diuitem iudaicus populus designatur, copiam scilicet legis non ad necessitatem salutis, sed ad pompam elationis assumens, & in præceptorum verbis non semetipsum ordinate reficiens, sed iactanter ostendens. Per vulneratum vero Lazarum qui interpretatur adiutus, forma populi gentilis exprimitur, quem diuinum adiutorium tanto magis erigit, quanto minus de virium suarum facultate confidit. Qui pauper & vlceribus plenus esse describitur: quia gentilitas corde humilis peccatorum suorum confessiones aperuit. Nam sicut in vulnere trahitur ab intimis virus in cute: ita in confessione peccati dum secreta panduntur in publicum, quasi mali humores a visceribus intimis foras prorumpunt. Et bene per diuitem splendide viuentem superbia iudæorum, per vlcerosum vero Lazarum, qui adiutus interpretatur, humilitas designatur: quia dum iudæi in gloria vitæ præsentis superbientes: humilitatis dominicæ cœlsitudinem & abiecta facta quæ in se ille ostendit intelligere despexerunt, gentiles peccata sua confitentes ad Deum credendo gratia ipsius adiuti peruenerunt, & illis cadentibus in lo-

cum eorum pauperes id est spiritus humiles subrogati sunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. Nam secretum quoddam est pietatis, & tanto minus ad illud animus peruenit, quanto magis intumescit, quoniam eo ipso foras repellitur, quanto insanius inflatur. Immensa vero profunda quæ Dei iudicia debemus perhorrescere, nec ea ratione discutere, sed venerari nos conuenit admiratione. Nemo gentilitatem discutiat assumptam: & iudæam perditam. Nemo discutiat cur iudaico stante populo, dudum in infidelitate gentilitas iacuit, & cur ad fidem gentilitate surgente iudaicum populum infidelitatis culpa prostrauit. Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, & alius repellatur ex merito. Consilium summæ & occultæ virtutis satisfactio sit apertæ rationis, & in cunctis quæ disponuntur exterius aperta causa sit rationis occultæ iusticia voluntatis.

65 De incendio animarum. *In pastoral cur. ter. par. cap. 22.*

FActum est autem vt moreretur mendicus & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues & sepultus est in inferno. Nequaquam diues iste aliena rapuisse, sed infructuose perhibetur propriis vsus fuisse, eumque post hanc vitam vltrix gehenna suscepit: non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato vsu totum se licitis tradidit. *In dialogo libro. iiii. cap. 29.* In his autem dictis euangelicis colligere possumus, quia incendium anima non solum videndo, sed etiam experiendo patiatur, veritatis enim voce, diues mortuus dicitur in inferno sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur, insinuat vox diuitis, qui Abraam deprecatur dicens. Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dum ergo peccatorem diuitem damnatum veritas in ignem perhibet, quis nam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? Si autem quæritur quomodo res incorporea teneri & affligi possit a re corporea, certe audiamus, quid reprobis veritas in fine est dictura. Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & angelis eius. Si ergo diabolus eiusque angeli cum sint incorporei corporeo sunt igne cruciandi, non mirum si animæ & antequam recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta. Teneri etiam per ignem potest anima, vt in tormento ignis sit videndo & sentiendo. Ignem nanque eo ipso patitur quod videt, & quia concremari se aspicit, crematur. Sicque fit vt corporea res incorpoream exurat: dum ex igne visibili ardor & dolor inuisibilis trahitur, vt per ignem corporeum mens incorporea etiam in flamma corporea crucietur.

66 Item de diuite,& de animabus defunctorum qualiter se habeant.
ELeuans autem oculos cum esset in tormentis, vidit Abraam a longe, & Lazarum in sinu eius. Diues iste idcirco punitus & inferni damnatione percussus, non quia vi quempiam oppresserit, vel quia aliena diripiens abstulerit: sed quia propria non dederit, & acceptis rebus, semetipsum male derelinquens se extollenter eleuauerit.

Moral.lib.x.cap.28.& lib.18.cap.10.

SVnt enim nonnulli quos census per tumorem non eleuat, sed per opera misericordiæ exaltat: & sunt nonnulli qui se terrenis opibus abundare conspiciunt, veras Dei diuitias non requirunt, atque patriam æternam non amant: quoniam hoc sibi sufficere quod rebus fulciuntur temporalibus putant. Non est ergo census in crimine sed affectus: cuncta enim sunt bona quæ condidit Deus. Sed qui bonis male vtitur, profecto agit, vt quasi per edacitatis ingluuiem eo quo viuere debuit pane moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum vero diuitem tormenta cruciabant, sed tamen diues Abraam fuerat, qui Lazarum in sinu tenebat, qui tamen auctori suo colloquens dicit. Loquar ad dominum meum, cum sim puluis & cinis? Quid itaque iste diuitias suas æstimare nouerat, qui semetipsum puluerem cineremque pensabat, aut quando res hunc extollerent possessæ, qui de se quoque earum videlicet possessore tam abiecta sentiret? Superbi itaque diuites & elati venturi iudicis respectum non habent: dum superbis apud se cogitationibus tument. Hoc ergo fuit quod hunc superbum diuitem in infermo tradidit, quia in sua felicitate timidus non fuit: quia percepta dona ad vsum arrogantiæ inflexit, quia viscera pietatis ignorauit, quia peccata sua redimere etiam cum sibi abundaret pretium noluit. Sero autem diues iste oculos eleuans aperuit, quando Lazarum requiescentem vidit, quem iacentem ante ianuam videre contempsit: Intellexit ibi quod hic facere noluit, in damnatione sua compulsus est cognoscere, quid fuit quod perdidit, quando proximum indigentem non agnouit. *Homil. 40. super. Euang.* Propter hoc autem quod de hoc diuite in tormentis posito dicitur, quod viderit Abraam & Lazarum in sinu eius, credendum est quod ante retributionem extremi iudicii, iniusti quosdam in requie iustos conspiciunt, vt eos videntes in gaudio non solum de suo supplicio, sed etiam de illorum crucientur bono. Iusti vero in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorum gaudium crescat: quia malum conspiciunt quod misericorditer euaserunt, tantoque maiores redemptori suo gratias referant: quanto vident in aliis quod ipsi perpeti, si essent derelicti, potuerunt. Nec illam

tantæ beatitudinis claritatem apud iustorum animum fuscat aspecta pœnareproborum: quia vbi compassio miseriæ iam non erit, minui procul dubio beatorum lætitia non valebit. Iustorum enim animæ quamuis in suæ naturæ bonitate misericordiam habeant: & iam si misereri vellent, iam tunc omnino non possunt: quia iustitiæ auctoris sui coniunctæ tanta rectitudine constringuntur, vt nulla ad reprobos compassione moueantur, & erecti iam per iustitiam iudicii eis nullo modo misereantur. Ipsi quippe iudici concordant cui inhærent, & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantum illos tunc a se videbunt esse extraneos, quanto ab eo, quem diligunt, auctore suo conspiciunt esse repulsos. Quid autem mirum si dum iusti in iustorum tormenta conspiciunt, hoc eis eueniat in obsequio gaudiorum: quando & in pictura niger color substernitur, vt albus vel rubeus clarior videatur? Sed sicut dictum est tanto bonis sua gaudia excrescunt, quanto eorum oculis damnatorum mala subteriacent, quæ euaserunt. Quamuis eis sua gaudia plene sufficiant ad perfruendum, mala tamen reproborum absque dubio semper aspiciunt: quia cum creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non possunt. *Moralium libro.* xii. Præterea de ipsis animabus sciendum est: quoniam sicut ii qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animas, quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium post eos qualiter disponatur nesciunt, quia & vita spiritus longe est a vita carnis: & sicut corporea & incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sciendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia sit foris aliquid quod ignorent. *Moralium libro quarto.* 34. Et sciendum quod electi & perfecti postquam de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spatia, sicut antiqui patres a cœlestis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe vt a carnis colligatione exeunt in cœlesti sede requiescunt, attestante Paulo qui ait. Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur: quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam æternam in cœlis. Prius autem quam redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam qui cœlestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt, non vt pœna quasi peccatores plecteret, sed vt eos in locis remotioribus quiescentes, quia nec dum intercessio mediatoris aduenerat ab ingressu regni reatus primæ culpæ prohiberet. Vnde iuxta eiusdem redemptoris nostri testimonium, diues qui apud inferos tor-

quetur, in sinu Abrahæ Lazarum requiescere contemplatur. Qui profecto si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. vnde & idem redemptor pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, vt suos qui ei inhæserant ad cœlos reducat. Sed quo nunc homo redemptus ascendit, illuc profecto si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret.

67 De loquacitate. *Moral.lib.1.& pastoral.cur.3.par.cap.20.*

PEne semper epulas sequitur loquacitas, cumque venter reficitur, lingua disfrenatur. Nisi enim gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille qui epulatus cotidie splendide dicitur, in lingua grauius non arderet, nec aquam peteret dicens. Pater Abraam miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus profecto verbis ostenditur: quia epulando cotidie crebrius in lingua peccauerat, qui totus ardens refrigerari se præcipue in lingua requirebat. Prius quippe epulatus cotidie splendide dicitur: & postquam petere in lingua memoratur: quia enim vt diximus inter epulas valde defluere loquacitas solet: ex pœna indicat culpam, cum eum quem epulatum splendide veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. hi qui cordarum harmoniam temperant, tanta hanc arte dispensant, vt plerunque cum vna tangitur, longe alia ex multis interiacentibus posita corda quatiatur. Cumque ista sonitum reddit, illa quæ in eodem cantu temperata est, aliis impercussis tremit. Sic ergo scriptura sacra plerunque de virtutibus, sic de vitiis agit: vt dum loquendo aliud insinuat, tacendo aliud innotescat. Nihil enim contra diuitem de loquacitate memoratur, sed dum pœna in lingua dicitur quæ in conuiuio inter alias grauior fuerit culpa monstratur. *Moral.lib.18.cap.10.* Videamus autem nunc inopiam diuitis ardentis, cuius tanta fuit abundantia epulantis: ait enim. Pater Abraam miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus verbis nobis hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore vna tunc ad sufficientiam refrigerii aquæ stilla requiratur: sed quod is qui de abundantia peccauerat, illic æstuanti nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis diuitis, ex subtilissimo Dei iudicio, quam magna tali culpæ pœna respon derit. Agente namque inopia, illic vsque ad minima petenda compulsus est: qui hic agente tenacia vsque ad neganda minima peruenit. Quid tribui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquæ petiit, qui micas panis negauit.

78 De occultis Dei iudiciis. *Moral.lib.v.cap.1.*

CVm valde occulta sint diuina iudicia, cur in hac vita nonnunquam bonis male sit, & malis bene: tunc occultiora sunt cum & bonis hic bene est, & malis male. Nam cum bonis hic male est, & malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia & boni si qua deliquerunt, hic recipiunt: vt ab æterna plenius damnatione liberentur, & mali bona quæ pro hac vita faciunt, hic inueniunt, vt ad sola in posterum tormenta pertrahantur, vnde & ardenti in inferno diuiti dicitur. Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. At cum bonis hic bene est, & malis male, incertum valde est, vtrum boni idcirco bona accipiant, vt prouocati ad aliquid melius crescant. An iusto latentique iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, vt a præmiis vitæ sequentis inanescant, & vtrum malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis suppliciis corrigendo defendant. An hic eorum pœna incipiat, vt quandoque complenda eos ad vltima gehennæ tormenta perducat. Sancti igitur viri cum sibi suppetere prospera huius mundi conspiciunt, pauida suspitione turbantur, timent enim ne hic laborum suorum fructus recipiant: timent ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans ab intimis repellat.

79 De spe veniæ post mortem.

*Moral.lib.*viii.*cap.*12.*&* viiii.*cap.*48.*&* 49.*&* xv.*cap.*23.

POstquam tempus uitæ præsentis abscindetur, nequaquam reprobi & peccatores ad operationem promerendæ ueniæ ulterius reuertentur, nec ad adhibenda recta opera reuocabuntur: hinc est quod diues quem in ferni flamma cruciabat, quia semetipsum reparare operando non posset agnouerat, nam nequaquam sibi sed relictis fratribus prodesse satagebat, dicens. Rogo te pater Abraam ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in locum hunc tormentorum. Solet namque mœstum animum spes vel falsa refouere, sed ut pœnam suam reprobi grauius sentiant, etiam de uenia spem amittunt. Vnde flammis ultricibus traditus, non sibi, ut diximus, sed opitulari fratribus concupiuit: quia se nunquam igneo carere tormento, adiuncto desperationis supplicio agnouit. Sic quoque debemus indubitanter credere quod iniqui postquam æternis damnati suppliciis fuerint, de parentibus & cognatis & proximis suis quos relinquerunt, cogitabunt, cum per semetipsam veritas dicat, quia diues qui in inferno sepultus fuerat, de quinque fratribus quos relique-

rat etiam in supplicio positus curam gerebat. Praeterea sciendum est quod ignis in inferno & ad consolationem non lucet, & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam sequaces quosque suos secum in tormento reprobi, flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt: quatinus eorum qui vitam carnaliter contra praecepta conditoris amauerunt, ipsorum quoque interitus eos in augmento suae damnationis affligat. Quod profecto hoc eodem euangelio teste colligimus, in quo veritate nunciante diues ille, quem contigit ad aeterni incendii tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse. Qui Abraam petiit vt ad eorum eruditionem Lazarum mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par poena cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum propinquorum absentium meminit, constat proculdubio quia eos ad augmentum supplicii paulo post potuit etiam praesentes videre: quid autem mirum si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum eum quem despexerat in sinu Abrahae Lazarum vidit. Si ergo ei vt poena cresceret, & vir electus apparuit, cur non credendum sit, quod in supplicio videre eos etiam quos contra Deum dilexerat, possit? Qua ex re colligitur quod eos quos inordinate nunc reprobi diligunt, miro iudicii ordine secum tunc in tormentis videbunt, vt poenam propriae punitionis exaggeret, illa auctori praeposita carnalis cognatio pari ante oculos ultione damnata.

In dialogo libro.iiii.cap.33.

70 *Item de Lazaro & diuite & de scientia animarum post mortem.*

QVod boni bonos in regno, & mali malos in supplicio cognoscant, in uerbis dominicis luce clarius est demonstratum. In quibus cum dictum esset, quod mortuus Lazarus portatus est ab angelis in sinu Abraae, & mortuus diues, sepultus est in inferno: subiunctum est. Qui eleuans oculos suos cum esset in tormentis, uidit Abraam a longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit. Pater Abraam miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam & refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. Cui Abraam dixit. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Diues autem de se ipso iam spem salutis non habens, ad promerendam suorum salutem conuertitur dicens. Rogo te pater vt mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Quibus uerbis aperte declaratur, quia & boni bonos & mali cognoscunt malos. Si igitur Abraam Lazarum minime recognouisset, nequaquam ad diuitem in tormentis

ctens positum de transacta eius contritione loqueretur dicens, quod mala receperit in vita sua. Et si mali malos non recognoscerent, nequaquam diues in tormentis positus fratrum suorum etiam absentium meminisset. Quomodo enim præsentes non posset agnoscere, qui etiam pro absentium memoria curauit exorare? Qua in re illud quoque ostenditur, quod & boni malos, & mali cognoscunt bonos. Nam & diues ab Abraam cognoscitur, cui dictum est. Recepisti bona in vita tua, & electus Lazarus a reprobo est diuite cognitus, quem mitti precatur ex nomine dicens. Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam. In qua videlicet cognitione vtriusque partis cumulus retributionis excrescit, & vt boni amplius gaudeant, qui secum eos lætari conspiciunt, quos amauerunt, & mali dum cum eis torquentur, quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pœna consumat. Fit autem quiddam mirabilius in electis: quia non solum eos agnoscunt, quos in hoc mundo nouerant, sed velut visos atque cognitos recognoscunt, bonos quos nunquam viderunt. Qui enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, non est quod ibi nesciant vbi scientem omnia sciunt.

71 De tribulatione electorum. *Moral.lib.1.*

SI habueritis fidem tanquam granum sinapis. Sicut unguenta redolere latius nesciunt nisi commota, & sicut fragrantiam suam non nisi cum incenduntur expandunt: ita sancti viri omne quod virtutibus redolent in tribulationibus innotescunt. Vnde & recte in euangelio dicitur. Si habueritis fidem tanquam granum sinapis. Granum quippe sinapis nisi conteratur, nequaquam vis virtutis eius agnoscitur, nam non contritum lene est, si vero conteritur inardescit, & quid in se acerrimum latebat, ostendit. Sic vnusquisque vir sanctus cum non pulsatur, despicabilis & lenis aspicitur, si qua vero illum tritura persecutionis opprimat, mox omne quod callidum sapit ostentat, & in feruorem virtutis vertitur, quicquid in illo ante despicabile, infirmumque videbatur, quodque in se per tranquillitatis tempora libens operuerit, exagitatus tribulationibus coactus innotescit.

72 De decem leprosis hæreticos designantibus.

Moral.lib.v.cap.11.& xviii.cap.9.

HAEretici hoc habent proprium, vt bonis mala permisceant, quatinus facile sensui audientis illudant. Si enim praua semper dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quod vellent, minime persuaderent. Rursum si semper recta sentirent, profecto hæretici non fuissent: Itaque

permiſcent recta peruerſis, vt oſtendendo bona auditores ad ſe attrahant, & exhibendo mala latenti eos peſte corrumpant, ex rectis ſenſibus trahant, & ex peruerſis feriant. Qui in præceptis Dei, quia ſana inſanaque locutione variantur. Vnde in euangelico decem leproſorum ſunt ſpecie deſignati. Quorum colori ſano dum vitioſus candor aſpergitur, immoderato hoc candore fœdantur. Vnde admonemur, non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Quoniam igitur in lepra & pars cutis in fulgorem ducitur: & pars in colore ſano retinetur, recte leproſi hæreticos exprimunt: quia dum rectis praua permiſcent, & ſanis inſana, colorem ſanum maculis aſpergunt. Qui etiam quia nec Deum diligunt, de quo male ſentiunt, nec proximum a quo diuiduntur, decalogi præceptis aduerſi ſunt, & ideo ad deprecandum dominum Chriſtum veniunt. Et quoniam in eius præceptis offenderant, id illum vnde offenderant vocant, vt ſaluentur, clamant dicentes. Ieſu præceptor miſerere noſtri: quia enim in verbis illius ſe erraſſe ſignificant, hunc ſaluandi humiliter præceptorem vocant. Cumque ad cognitionem præceptoris redeunt: mox ad formam ſalutis recurrunt, & curari meruerunt.

73 De manſionibus ſanctarum animarum poſt mortem.

Moral. lib. xxxi. cap. 36. & in di. lib. iiii. cap. 25.

VBicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Ante reſtitutionem corporum quorundam animæ iuſtorum a cœleſti regno quibuſdam adhuc manſionibus differuntur, quia de perfecta iuſtitia aliquid minus habuerunt. Perfectorum vero iuſtorum animæ mox vt huius carnis clauſtra exeunt, in cœleſtis regni ſedibus recipiuntur, quod & ipſa per ſe veritas atteſtatur dicens. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ, ac ſi aperte dicat. Qui cœleſti ſedi incarnatus veſter redemptor præſideo, electorum quoque animas cum carne ſoluero, ad cœleſtia ſubleuabo. Vbi igitur ipſe redemptor noſter eſt corpore, illuc proculdubio colliguntur iuſtorum animæ, & Paulus diſſolui deſiderat, & cum Chriſto eſſe. Qui ergo Chriſtum eſſe in cœlo non dubitat, nec animam Pauli in cœlo eſſe negat.

74 De cuſtodia bonorum operum.

Moral. lib. xix. cap. 17. & in Ezech. homil. 7.

IEiuno bis. Si qua ciuitas contra inſidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte inſomni, muniatur cuſtodia, vnum vero foramen in ea tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hoſtis ingreditur, qui vndique

exclusus esse videbatur. Pharisæus qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mentis suæ quanta munitione vallauerit, audiamus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: qui præmisit. Deus gratias ago tibi. Recte quippe Deo gratias agebat, a quo acceperat bona quæ fecerat. Magna certe munimina adhibuit, sed videamus vbi insidianti hosti foramen immunitum reliquit. Quia non sum sicut cæteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ecce ciuitatem sui cordis insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per ieiunium & eleemosynas clausit. Incassum cætera sunt munita, cum locus vnus de quo hosti pateret aditus, non est munitus. Gratias recte egit, sed se peruerse super publicanum extulit. Ciuitatem sui cordis extollendo prodidit, quam abstinendo & largiendo seruauit: victa est per abstinentiam gula, ventrisque ingluuies destructa, separata est largitate tenacia, & auaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus? Sed o quot labores vno vitio percussi ceciderunt: quanta bona vnius culpæ gladio perempta sunt. Vnde magnopere oportet bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus in cogitatione caute custodire, ne si mentem eleuant, bona non sint quæ non auctori militant sed elationi. De qua re non inordinate agimus, si ex libris licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem ecclesiæ editis testimonium proferamus. Eleazar nanque in prælio elephantem feriens strauit, sed sub ipso quem extinxit, occubuit. Quos ergo iste significat, quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subigunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quam superat, eleuatur. Sancti igitur in omni opere suo sollicite inuigilent, ne aut praua agant, aut postquam recta quæ præcepta sunt egerint, bonis actibus expletis in suis cogitationibus intumescant: & tanto grauius offendant, quanto in his quæ iuste videntur agere foris occultius peccant. Perit enim omne quod agitur, si non humilitate sollicite custodiatur.

75 De laudabili fatuitate. *Moral. lib. xxvii. cap. 26.*

EGressus Iesus perambulabat Hierico, & ecce Zachæus quærebat videre eum quis esset. Si veraciter esse sapientes, & ipsam Dei sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem. Hinc quippe scriptum est. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens, hinc euangelicæ historiæ verba testantur, quia Zachæus cum videre præ turba nil posset sycomorum arborem

ascendit,

ascendit, vt transeuntem dominum cerneret. Sycomorus quippe, ficus fatua dicitur. Pusillus itaque Zachæus sycomorum subiit, & dominum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi Dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillitatem nanque nostram ad videndum dominum turba præpedit: quia infirmitatem humanæ mentis ne lucem veritatis intendat, curarum secularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si prouide eam quæ diuinitus præcipitur stultitiam mente tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius quam amissa non quærere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniuriis iniuriam reddere, immo adiunctis aliis patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere dominus præcepit, cum dicit. Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas, & rursum. Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Per sycomorum transiens dominus cernitur, quia per hanc sapientem stultitiam & si necdum vt est solide, iam tamen per contemplationis lumen quasi in transitu Dei sapientia videtur, quam videre nequeunt, qui sibi sapientes videntur: quia ad conspiciendum dominum in elata cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sycomori arborem non inuenerunt.

76 De emptione regni cœlestis. *In homil. 5. super Euang. & in homil. 26.*

DIxit Zachæus ad dominum. Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: & si quid aliquem de fraudaui reddo quadruplum. Aestimationem precii non habet, sed tamen regnum Dei tantum valet quantum habes, valuit Petro & Andreæ dimissis retibus, & naui, valuit viduæ duobus minutis: valuit alteri calice aquæ frigidæ, valuit etiam Zachæo dimidio substantiæ: quia dimidium aliud ad hoc quod iniuste abstulit, restituendum in quadruplum reseruauit. Exteriora enim nostra domino quamlibet parua sufficiunt, cor nanque & non substantiam pensat, nec perpendit quantum in eius sacrificio: sed ex quanto proferatur: regnum itaque Dei vt diximus tantum valet, quantnm habes. Pensate igitur fratres, quid vilius cum emitur, quid carius cum possidetur? Præterea si quis auaritiæ æstibus anhelans aliena diripuit, aspiciat hunc Zachæum, qui si quid alicui abstulit quadruplum reddidit.

77 De rectoribus sanctæ ecclesiæ. *In homil. 17. super Euang.*

NEgociamini dum venio. Debent solicite sacerdotes pensare quod lucrum Deo faciunt, qui accepto talento ab eo ad negotium missi sunt. Et enim ipse dominus dicit. Negociamini dum venio. Ecce

iam venit, ecce de noſtro negocio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de noſtra negociatione monſtrabimus? Quot eius conſpectui manipulos animarum de prædicationis noſtræ ſegete illaturi ſumus? Ponamus ante noſtros oculos illum tantæ diſtrictionis diem, quo iudex veniet, & rationem cum ſeruis, quibus talenta credidit, ponet. Ecce in maieſtate terribili inter angelorum & archangelorum choros videbitur, in illo tanto examine electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & vnuſquiſque quid ſit operatus, oſtendetur. Ibi omnes dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui ſanctis ſuis prædicationibus Deo poſt ſe ſubditum gregem trahunt. Cum igitur tot paſtores cum gregibus ſuis ante æterni paſtoris oculos venerint, quid nos miſeri dicturi ſumus? qui ad dominum noſtrum poſt negotium vacui redimus, qui paſtoris nomen habuimus, & oues quas ex nutrimento noſtro debeamus oſtendere non habemus? hic paſtores vocati ſumus, & ibi gregem non ducimus: Et per nos quidem fideles ad ſanctum baptiſma veniunt, noſtris precibus benedicuntur, & per impoſitionem manuum noſtrarum a domino ſpiritum ſanctum accipiunt, atque ipſi ad regnum cœlorum pertingunt, & ecce nos deorſum per negligentiam noſtram tendimus. Ingrediuntur electi ſacerdotum manibus expiati cœleſtem patriam: & ſacerdotes ipſi per vitam reprobam ad inferni ſupplicia feſtinant. Cui ergo rei, cui ſimiles dixerim ſacerdotes malos, niſi aquæ baptiſmatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad cœleſte regnum mittit, & ipſa poſtea deſcendit in cloacas? timeamus hæc fratres, conueniat actioni noſtræ ipſum miniſterium noſtrum. De peccatorum noſtrorum cotidie relaxatione cogitemus, ne noſtra vita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus alios cotidie ſoluit. Conſideremus ſine ceſſatione negotium noſtrum, penſemus pondus quod ſuſcepimus, faciamus cotidie nobiſcum rationes, quas cum iudice noſtro habebimus, & de negotio quod accepimus, omnipotenti domino fructum nos reddere præparemus.

78 De regimine animarum.

In paſtoral cur. par. prim. cap. 9.

Ecce mna tua: quam habui repoſitam in ſudario. Ille qui virtutibus pollet, coactus ad regimen debet venire, virtutibus vacuus ne coactus præſumat accedere. Ille ſi omnino renititur, caueat nec acceptam pecuniam in ſudario ligans, de eius occultatione iudicetur. Pecuniam quippe in ſudario ligare, eſt percepta dona ſub otio lenti torporis

abſcondere. At contra iſte cum regimen appetit, attendat ne per exemplum praui operis pharifæorum more ad ingreſſus regni tendentibus obſtaculum fiat: quia iuxta ſummi magiſtri vocem, nec ipſi intrant, nec alios intrare permittunt.

89 De prædicatoribus *In homil. 6. ſuper Euang.*

TOllite ab eo talentum & inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores. Vnuſquiſque veſtrum in quantum ſufficit, inquantum aſpirationis ſupernæ gratiam accepit, a prauitate proximorum animos reuocare, & ad bene operandum exhortari: æternum quoque regnum vel ſupplicium erranti debet denunciare. Et nemo dicat, admonere non ſufficio, exhortari idoneus non ſum. Quantum potes exhibe, ne talentum male ſeruatum, quod acceperas in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quam vnum talentum acceperat, qui hoc abſcondere magis ſtuduit, quam erogare. Et ſcimus quod in Dei tabernaculo, non ſolum phialæ, ſed præcipiente domino etiam cyathi facti ſunt. Per phialas quippe exuberans doctrina, per cyathos vero parua & anguſta deſignatur ſcientia: alius doctrina veritatis plenus, audientium mentes inebriat: Per hoc ergo quod dicit, profecto phialam porrigit: alius quod ſentit explere non valet, ſed quia hoc vtcumque denunciat profecto per cyathum guſtum præbet. In Dei tabernaculo id eſt in ſancta eccleſia poſiti, ſi per doctrinam ſapientiæ miniſtrare phialas minime poteſtis, inquantum pro diuina largitate ſufficitis, boni verbi cyathos date proximis veſtris. In quantum vos profeciſſe penſatis, etiam alios trahite, in vias Dei habere ſocios deſiderate. Si ad Deum tenditis, curate ne ad eum ſoli veniatis, hinc enim ſcriptum eſt. Qui audit, dicat veni, vt qui iam in corde vocem superni amoris acceperit, etiam foris proximis vocem reddat exhortationis. Et fortaſſe panem vt indigenti porrigat eleemoſynam non habet, ſed maius eſt, quod tribuere ualet, qui linguam habet. Plus eſt enim uerbi pabulo uicturam in perpetuum mentem reficere, quam uentrem morituræ carnis pane terreno ſatiare. Nolite ergo fratres proximis ueſtris eleemoſynam uerbi ſubtrahere.

80 De patientia. *In paſtoral. cur. 3. par. cap. 10.*

DIlectis ſuis ueritas dicit. In patientia veſtra, poſſidebitis animas veſtras. Sic enim conditi mirabiliter ſumus, vt ratio animam, & anima poſſideat corpus. Ius uero animæ a corporis poſſeſſione repellitur, ſi non prius anima a ratione poſſidetur. Cuſtodem igitur conditionis

nostræ patientiam dominus esse monstrauit: quia in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiæ culpa cognoscimus, per quam & hoc ipsum amittimus possidere, quod sumus. *Moral.li.v.cap.14. & xxi.cap.15.* De patientia perfectionis nascitur. Ille enim vere perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est: qui patientiam seruare contemnit, socialem vitam citius per impatientiam deserit, neque enim seruari vnquam concordia nisi per solam patientiam valet. Crebro nanque in humana actione nascitur, vnde mentes hominum vicissim a sua vnitate & dilectione separentur. Et nisi ad aduersa toleranda in animo se præparent, cum aduersitatis aliquid acciderit, quod animus ferre non valet, fraternam concordiam relinquunt. Sed qui alienam imperfectionem ferre non valens deserit, ipse sibi testis est, quod perfecte nec dum proficit: hinc est quod in euangelio vt supra commemorauimus veritas dicit. In patientia vestra, possidebitis animas vestras. Quid est enim animas possidere, nisi perfecte in omnibus viuere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari. Qui igitur patientiam tenet, animam possidet: quia inde contra aduersa omnia fortis efficitur, vnde sibi & se ipsum vincendo dominatur. Et quo laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit, quia cum in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria inuictum parat.

81 De passione domini. *Moral.lib.ii.cap.31.*

DOminus noster Iesus Christus in se credentes edocet, vt in flagellis positi benedicere domino sciant & gratias agere. Cum enim teste euangelio propinquare passioni dicitur, accepto pane gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit, & qui nil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit: vt hinc uidelicet ostendat, quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: ut hinc ostendat quid in corruptione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit æqualis.

82 De timore mortis. *Moral.lib.xxxiiii.*

Iesus factus in agonia prolixius orabat. Electi Dei semper districta Dei iudicia super se metuunt, tunc tamen hæc vehementer pertimescunt, cum ad soluandum humanæ conditionis debitum venientes, districto iudici propinquare se cernunt, & fit tanto timor acrior, quanto & retributio æterna vicinior. Crescit pauor vicina retributione iustitiæ & vrgente solutione carnis, quanto magis districtum iudicium iam iamque cernitur, tanto vehementius formidatur. Et si ea

quæ ſciunt nunquam ſe prætermiſiſſe meminerunt, formidant tamen illa quæ neſciunt: quia videlicet ſemetipſos diiudicare & comprehendere omnino non poſſunt, & vrgente exitu, ſubtiliori terrentur metu. Vnde redemptor noſter ſolutioni carnis appropinquans, & membrorum ſuorum ſpeciem ſeruans, factus in agonia cœpit prolixius orare. Quid enim pro ſe ille cum agonia peteret, qui in terris poſitus cœleſtia cum poteſtate tribuebat? ſed appropinquante morte noſtræ mentis in ſe certamen expreſſit, qui vim quandam terroris & formidinis patimur cum per ſolutionem carnis æterno iudicio propinquamus. Neque enim tunc cuiuslibet anima immerito terretur, quando poſt puſillum hoc inuenit, quod in æternum mutare non poſſit.

83 De gratia benignitatis. *Moral.lib.iii.*

AMice ad quid veniſti? Illos qui nobis aduerſantur, amicos nominare debemus, ſicut a domino ipſi quoque traditori dicitur. Amice ad quid veniſti? Et diues qui inferni igne exuritur. Abraam filius vocatur: quia & ſi per nos mali corrigi negligunt, dignum tamen eſt, vt a nobis non ex ſua nequicia ſed ex veſtra benignitate nominentur.

84 De negatione apoſtoli Petri.

Moral.lib.xiiii.& in homil.ſuper ſiquis diligit, & ſuper Maria Magdalenæ.

CVm autem vidiſſet ancilla quædam oſtiaria ſedentem Petrum ad lumen & eum fuiſſet intuita: dixit. Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Negauit ille & dixit. Non ſum. Quales doctores ſanctæ eccleſiæ ante aduentum ſancti ſpiritus fuerint ſcimus, & poſt aduentum illius cuius fortitudinis ſint facti conſpicimus. Certe ipſe paſtor eccleſiæ & primus apoſtolorum ad cuius ſacratiſſimum corpus ſedemus, quantæ debilitatis quantæque formidinis fuerit ancilla oſtiaria requiſita dicat. Vna enim mulieris voce perculſus, dum mori timuit vitam negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili cuiuſquam poteſtate, ſed vnius mancipii ſola eſt proſtratus interrogatione. Et quidem mancipium, ne ſexus firmior terribilis demonſtraretur. Ancilla eſt inquirente tentatus. Rurſuſque vt talis ſexus infirmitas etiam officii ſui deiectione vileſceret, non ab ancilla tantummodo, ſed ab oſtiaria ancilla requiſitus eſt. Ecce quam vilis eſt ad tentandum perſona requiſita: vt aperte proderetur, quantum eum timoris infirmitas poſſideret, qui nec ante vocem oſtiariæ ancillæ ſubſiſteret. Et penſandum, quia comprehenſum Petrus negauit in terra, quem ſuſpenſum latro confeſſus eſt in cruce. Sed vir iſte tantæ formidinis, qualis poſt aduentum ſancti ſpiritus exiſtat audiamus, fit conuentus magiſtratus & ſeniorum,

cæsis denunciatur apostolis, ne in nomine Iesu loqui debeant. Petrus auctoritate magna respondit. Obedire oportet Deo magis quam hominibus: & rursum. Si iustum est in conspectu Dei vos potius audire, quam Deum, iudicate. Non enim possumus, quæ vidimus & audiuimus non loqui. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ecce gaudet Petrus in verberibus qui quandoque in verbis timebat, & qui prius ancillæ vocem requisitus timuit, post aduentum sancti spiritus vires principum cæsus premit. Considerandum vero nobis est, cur omnipotens Deus eum quem cunctæ præferre disposuerat ecclesiæ, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum permisit negare. Quod nimirum actum esse pietatis magnæ cognoscimus dispensatione, vt is qui futurus erat pastor ecclesiæ, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum sibi ostendit & tunc cæteris præposuit, vt ex infirmitate sua cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret.

85 De diuersitate peccantium. *Moral.lib.viii.cap.13.& xxxii.*

ET conuersus dominus respexit Petrum. Duobus modis a domino peccator vnusquisque respicitur, cum aut a peccato conuertitur. De respectu conuersionis dicitur, quia respexit dominus Petrum, & recordatus Petrus verbi quod dixerat Iesus, & egressus foras fleuit amare. Misericordia quippe redemptoris insensibilitatis nostræ duritiam cum respicit, ad pœnitentiam emollit. Nequaquam enim post mortem liberat, quem ante mortem ad ueniam gratia non reformat: hinc psalmista ait, quoniam in seculum misericordia eius: quia nimirum quem nequaquam modo misericordia eripit, sola post præsens seculum iustitia addicit. De respectu rursus vltionis dicitur. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. *Moralium libro.xxv.cap.16.* Sciendum est autem quod omne peccatum tribus modis admittitur: nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et grauius quidem infirmitate quam ignorantia, sed multo grauius studio, quam infirmitate peccatur. Ignorantia Paulus peccauerat: cum dicebat. Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Petrus vero infirmitate peccauit: quando omne in eo robur fidei, quod domino perhibuit, vna vox puellæ concussit, & Deum quem corde tenuit, voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantia eo facilius tergitur, quo non studio perpetratur. Paulus qui ignorauit, sciendo correxit, & Petrus motam & quasi arescentem iam radicem fidei lachry-

mis rigando solidauit. Si ergo fortasse aliquis labitur in fide, Petrum aspiciat, qui amare fleuit, quod per infirmitatem timoris negauerat. *Moral.lib.25.cap.16.* Ex industria vero peccauerant ii, de quibus ipse per se magister dicebat, Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo, & paulo post. Et viderunt & oderunt & me, & patrem meum. Aliud est enim bona non facere, aliud bonorum odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatione committitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerunque solet accidere, amare bonum sed implere non posse: ex studio non peccare, est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius est peccatum diligere, quam perpetrare: ita nequius est odisse iustitiam, quam non fecisse. Sunt ergo nonnulli in ecclesia, qui non solum bona non faciunt, sed etiam persequuntur, & quæ ipsi facere negligunt, etiam in aliis detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur: quia videlicet si vellent implere bona, nec tamen possent, ea quæ in se negligunt, saltem in aliis amarent. Si enim ea ipsi vel solo voto appeterent, facta ab aliis non odissent, sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, viuendo despiciunt, animaduertendo persequuntur. Sunt item quidam in ecclesia qui bona quæ facere despiciunt etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est, seruus nesciens voluntatem domini sui & non faciens digna plagis vapulabit paucis: & seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens iuxta eam plagis vapulabit multis, impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbiæ caligine tenebrescunt, & ideo non discernunt: quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim est, ignorantia, scire noluisse superbia. Et tantomagis excusationem non possunt habere, quia nesciant: quanto magis eis etiam nolentibus humilitatis dominicæ facta, & bene viuendi exempla opponuntur, ab eo monstrata, quæ cognoscant.

87 De discretione tacendi. *Moral.lib.x.cap.30.& xii.*

INterrogabat Iesum Herodes multis sermonibus. At ipse nihil ei respondebat. Sancti viri cum audientibus prodesse nequeunt, etiam despici tacentes volunt, ne de suæ sapientiæ glorientur ostentatione. Cumque prudenter aliquid dicunt, non suam gloriam sed auditorum vitam quærunt. Cum vero conspiciunt quia vitam auditorum loquendo lucrari non possunt: tacendo scientiam suam abscondunt, ad imitandam quip-

pe vi tam domini quasi ad quoddam nobis propositum signum currimus: qui pro redemptione nostra moriens in cruce tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum, sicut lampas fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari conspexerat: cum dicebat. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum, huius lampadis flammas Herodes explorare voluit, cum eius miracula videre concupiuit: sicut scriptum est. Herodes viso Iesu gauisus est: erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audisset multa de illo, & sperabat signum aliquod ab eo videre fieri, vbi & subditur. Interrogabat autem eum multis sermonibus: at ipse nihil ei respondebat. Lampas quippe ante eius oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei qui se non pie sed curiose quæsierat, nil de se mirabile ostendit. Inquisitus itaque dominus tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit: quia Herodem non profectum quærere, sed scientiam vel signa mirari velle perspexit. Sese igitur in occultis retinens, apud se eos quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligens aperte a superbientibus despici, quam a non credentibus vacua voce laudari. Quia enim constanter tacuit, ab Herode derisus & despectus exiuit, sicut scriptum est. Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba. Quod videlicet factum oportet nos audientes discere, vt quoties auditores nostri vestra nolunt quasi laudanda cognoscere, non autem sua peruersa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio verbum Dei loquimur, & illorum culpa quæ erat esse non desinat, & vestra quæ non erat fiat.

87 De significatione ligni. *Moral.lib.xii.cap.3.*

SI in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? In scriptura sacra ligni nomine, aliquando crux, aliquando vir iustus aut iniustus, aliquando vero incarnata Dei sapientia figuratur. Crux enim per lignum signatur cum dicitur. Mittamus lignum in panem eius. Lignum quippe mittere in panem, est dominico corpori crucem adhibere. Rursum ligni nomine vir iustus aut iniustus exprimitur: sicut per prophetam dominus dicit. Ego dominus humiliaui lignum sublime, & exaltaui lignum humile: quia iuxta eiusdem veritatis vocem. omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Rursum per lignum incarnata Dei sapientia figuratur, sicut de ea scriptum est. Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam: & sicut ipsa ait. Si in uiridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Se enim lignum uiride, & nos aridum lignum dixit: quoniam ipse uim diuinitatis in se habuit, nos uero qui puri homines

ſumus lignum aridum ſumus.

88 Quod per mortem Chriſti diabolus eſt. *In homil.25.ſuper Euang.*

POſtquam venerunt in locum qui vocatur Caluariæ vbi crucifixerunt dominum Ieſum, & duos latrones: vnum a dextris, & alterum a ſiniſtris. Ecce fratres cariſſimi ad pœnam crucis conditor noſter ſine culpa pro peccatoribus aduenit, & pro humano genere qui morti nihil debebat, per crucis ſupplicium occubuit, & inde antiquum hoſtem in æternum perculit, vnde ſeuire contra ſe manus perſequentium temporaliter permiſit: quod aperte dominus beato Iob indicat dicens. Nunquid capies Leuiathan hamo? In hamo eſca oſtenditur: aculeus occultatur. Leuiathan igitur id eſt antiquum ſerpentem diabolum pater omnipotens hamo cepit, quoniam ad mortem illius vnigenitum filium incarnatum miſit, in quo & caro paſſibilis videri poſſet, & diuinitas impaſſibilis videri non poſſet. Cumque in eo ſerpens iſte per manus perſequentium eſcam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit. Prius autem eum in miraculis Deum cognouerat, ſed de cognitione ſua ad dubitationem cecidit, quando hunc paſſibilem vidit. Quaſi hamus ergo fauces glutientis tenuit, dum in illo carnis eſca patuit, quam deuorator appeteret, & diuinitas tempore paſſionis latuit, quæ necaret. In hamo eius incarnationis captus eſt, quia dum in illo appetiit eſcam corporis, transfixus eſt aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ deuoratorem ad ſe duceret, ibi diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouocaret: ibi occulta virtus quæ raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus eſt, quoniam inde interiit, vnde momordit. Quos ergo iure tenebat mortales perdidit: quoniam eum in quo ius non habuit, morte crucis appetere immortalem præſumpſit. Ecce antiquus hoſtis ea quæ de humano genere ceperat, ſpolia amiſit, & ſupplantationis ſuæ victoriam, cum redemptor noſter in cruce moreretur, perdidit.

89 De caritate & oratione redemptoris. *In homil.27. ſuper Euang.*

PAter dimitte illis: quia neſciunt quid faciunt. Vna & ſumma eſt probatio caritatis, ſi & ipſe diligitur, qui aduerſatur. Hinc eſt quod ipſa veritas & crucis patibulum ſuſtinet, & tamen ipſis ſuis perſecutoribus affectum dilectionis impendit dum in cruce patrem exorat pro eis. Quid ergo mirum ſi inimicos diligant diſcipuli, dum viuunt: quando & tunc inimicos diligit magiſter, cum occiditur. *Moral.lib.xiii.* Sciendum eſt autem quod abſque iniquitate manus ſuæ dominus ab inimicis cum occideretur pertulit, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt

in ore eius: & tamen crucis dolorem pro nostra redemptione tolerauit. Qui solus præ omnibus ad Deum preces mundas habuit: qui in ipso dolore passionis pro persecutoribus exorauit dicens. Pater dimitte illis: quia nesciunt quid faciunt. Quid enim dici, quid in prece mundius potest cogitari, quam cum & illis misericordia intercessionis impenditur, a quibus dolor toleratur? Vnde factum est, vt redemptoris nostri sanguinem quam persecutores seuientes fuderant, postmodum credentes lamberent, eumque Dei filium esse prædicarent.

90 De latrone fideli. *Moral. lib. xviii. cap. 25. & 26.*

Domine memento mei: cum veneris in regnum tuum. Ad indignam mentem veniens Deus, dignam sibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret: qui hoc solum inuenerat, quod puniret. Libet inter hæc mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de fauce ascendit crucem, de cruce paradisum. Intueamur qualis ad patibulum venit, & a patibulo qualis abscessit. Venit reus fraterno sanguine, venit cruentus, sed interna gratia est in cruce mutatus. Et ille qui mortem fratri intulit, morientis domini vitam prædicauit, dicens. Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. In cruce claui manus eius pedesque ligauerant, nihilque in eo a pœnis liberum, nisi cor & lingua remanserant, inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum inuenit, vt iuxta hoc quod scriptum est, corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem. In corde vero fidelium tres summopere manere virtutes testatur apostolus dicens. Nunc autem manent, fides, spes, caritas: quas cunctas subita repletus gratia, & accepit latro & seruauit in cruce. Fidem nanque habuit qui regnaturum dominum credidit: quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni eius aditum postulauit dicens. Memento mei cum veneris in regnum tuum. Caritatem quoque in morte sua viuaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem de iniquitate sua arguit, & ei vitam quam non cognouerat prædicauit, dicens. Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es. Et nos quidem iuste, nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit. Ille qui talis ad crucem uenit ex culpa, ecce qualis a cruce recedit ex gratia. Confitebatur dominum, quem uidebat secum humana infirmitate morientem, quando negabant apostoli eum, quem miracula uiderant diuina uirtute facientem. Sed hi qui saluari hominem propriis uiribus astruunt, eandem confessionem hominis ab ipsius esse uirtute suspicantur. Quod si ita esset, in Dei laude psalmista non diceret. Confessio & magnificentia opus eius. Ab eo ita-

que accipimus recta confiteri, a quo nobis & magna datur operari.

91 De largitate diuinæ bonitatis.

In homil. 20. & 25. super Euang.

HOdie mecum eris in paradiso. Præstat fratres carissimi magnam veniæ fiduciam latro ille venerabilis, qui non inde venerabilis vnde latro. Nam latro ex crudelitate, venerabilis ex confessione. Cogitate ergo, cogitate, quam sint incomprehensibilia in omnipotente Deo misericordiæ viscera, latro iste cruentis manibus abstractus a fauce itineris, suspensus est in patibulo crucis. Ibi confessus, ibi sanatus est, ibi audire meruit. Hodie mecum eris in paradiso. Quid est hoc? Quis tantam bonitatem Dei dicere, quis æstimare sufficiat? De ipsa pœna criminis peruenit ad præmia virtutis: Siquis igitur contra proximum suum in malicia crudelitatis exarsit, aspiciat hunc latronem, qui in ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitendo peruenit. Ab spei ergo certitudine nulla nos malorum nostrorum qualitas, nulla quantitas frangat, quoniam omnipotens Deus, si ad Deum toto corde consurgimus, spem veniæ reddet, & nobis per lamenta pœnitentiæ viam misericordiæ & pietatis aperiet.

92 De morte & resurrectione domini.

Moral. lib. xiiii. *cap.* 29. & xxx. *cap.* 30. & 31.

VNa sabbati quibusdam mulieribus valde diluculo ad monumentum venientibus, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti qui dixerunt eis. Quid quæritis viuentem cum mortuis: non est hic, sed surrexit. Dei filius idcirco inter nos homo factus est, vt non solum nos sanguine fuso redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. In conuersatione igitur nostra, & veniendo alia inuenit, & viuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti, prospera vitæ præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos incarnatus dominus aduersa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cum iudæi illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex refugit: cum vero eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit. Fugit ergo quod omnes appetunt, appetiit, quod omnes fugiunt: sed cum fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt: fecit quod omnes mirarentur, vt & mortuus ipse resurgeret, & morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quippe vitæ sunt hominis in corpore consistentis, vna ante mortem, alia post resurrectionem: quarum vnam omnes agendo nouerant, aliam nesciebant, & humanum genus soli huic,

quam nouerat, intendebat: venit per carnem dominus, & dum susce-pit vnam, alteram demonstrauit: quia dum hanc nobis cognitam susce-pit, illam quæ nobis est incognita, ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit, quam tenemus: resurgendo aperuit, quam quæramus: exemplo suo nos docens quod hæc vita quam ante mortem ducimus, non propter se sit amanda, sed propter alteram toleranda. Redemptor ergo noster suscepit mortem ne mori timeremus: ostendit resurrectionem, vt nos surgere posse confidamus. Vnde & eandem mortem non plusquam triduanam esse voluit, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omnimodo desperaretur. Mortem igitur transitorie id est ad triduum contigit, atque in eam mortem quæ contigit, nequaquam sicut nos vsque ad finem seculi remansit. Dum ergo die tertio resurrexit, quid in eius corpore id est in ecclesia sequatur, ostendit. Exemplo quippe monstrauit, quod promisit in præmio: vt sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in se ipsi in fine mundi resurrectionis præmia sperarent.

93 De dubitatione apostolorum in domini resurrectione.

Moral.lib.i.& xiiii.cap.24.

DVo ex discipulis ibant ipsa die in castellum nomine Emaus. Sancti apostoli in hoc ecclesiæ corpore quasi dentes idcirco sunt positi, vt vitam carnalium correptione mordeant, eamque a suæ pertinaciæ duricia confringant. Vnde & primo apostolorum, quasi denti in eius corpore posito dicitur, Macta & manduca, sed dominicæ passionis tempore isti dentes præ timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodæ operationis: ita vt duo ex illis ambulantes post eius mortem, & resurrectionem in via loquerentur ac dicerent, nos sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. Confabulabantur adhuc de domino sed iam in illo minime credebant, virtutem bonæ operationis amiserant, & sola de illo confabulationis verba retinebant. Perdiderunt morsum correptionis, & habebant motum locutionis: confabulari nouerant, sed prædicare iam eum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Sciendum est autem, moris esse sacræ scripturæ: vt ipsi qui scribunt, sic de se in illa quasi de aliis loquantur, hinc Ioannes dicit. Discipulus ille quem diligebat Iesus, hinc Lucas ait. Quod ambularent duo ex discipulis in via Cleophas & alius: quem profecto alium dum tam studiose tacuit: vt quidam dicunt seipsum monstrauit.

94 De infusione sancti spiritus. *In homil.70.super Euang.*

Nonne

NOnne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in uia. Omnes quos spiritus sanctus repleuerit: ardentes pariter & loquentes facit, ideo sancti doctores cum Deum amando prædicant, corda audientium inflammant. Nam & ociosus est sermo doctoris, si præbere non valeat incendium amoris. Hoc doctrinæ incendium ab ipso veritatis ore conceperant qui dicebant. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Exaudito quippe sermone animus inardescit, torporis frigus recedit. Fit in superno desiderio mens anxia a concupiscentiis terrenis aliena: amor verus qui hanc repleuerit, fletibus cruciat: & quæ torpebat prius desideria postmodum ardet per verba, & quot mandatis instruitur quasi tot facibus inflammatur.

95 De apparationibus domini, & ne imperfecti audeant prædicare.

Moral. lib. ii. & 12. & in pastoral cur. 3. par. cap. 26.

DOminus & redemptor noster quamuis occidi per passionem potuit, per resurrectionis tamen gloriam rursus ad vitæ viriditatem venit, & per virtutem Dei extincta caro illius ad vitam rediit, iuxta quod scriptum est, quem Deus suscitauit a mortuis. Quia enim Deus trinitas est, extinctam carnem vnigeniti filii sancta trinitas, id est pater & idem filius, & spiritus sanctus resuscitauit. Resurrectionis vero suæ solemnitate celebrata, quibusdam prouectionum accessibus innotuit incorruptio corporis quod resumpsit. Luca quippe attestante didicimus, quod quibusdam in monumento se quærentibus prius angelos misit, & rursum de se in via loquentibus, ipse quidem sed non cognoscendus apparuit, qui post exhortationis moras se cognoscendum in fractione panis monstrauit, ad extremum vero repente ingrediens, non solum se cognoscibilem, sed etiam palpabilem præbuit. Præterea eadem ipsa veritas quæ repente quos vellet roborare potuisset, vt exemplum sequentibus daret, ne imperfecti prædicare præsumerent, ipso die quo cœlos ascendit postquam plene discipulos de virtute prædicationis instruxit: ilico adiunxit. Vos autem sedete in ciuitate, quo ad vsque induamini virtute ex alto. In ciuitate quippe consedemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius euagemur, vt cum uirtute diuina perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Quia igitur infirma gestabant adhuc corda discipuli in cognitione tanti mysterii, fuerant ista dispensatione nutriendi, vt paulisper aliquid quærentes inuenirent, inuenientes crescerent, & crescentes cognita robustius tenerent. Illa igi-

tur apostolorum debilitas quæ in morte domini expauit & negauit, & negando aruit, per resurrectionis eius gloriam rursum ad fidem irruit, & prædicatione eius ab apostolis pergentes diffusa, quia iudæorum perfidia despecta fuit: quoniam occidi carne potuit, ex resurectione illius multiplicati longe lateque fideles creuerunt.

96 Quid significet absentia redemptoris.

In homil. super Manifestauit se Iesus.

HAec sunt verba quæ locutus sum ad vos: cum adhuc essem vobiscum. hoc dominus post resurrectionem suam suis dicit discipulis, & cum ipsis positus fatetur se non esse cum ipsis. Neque enim cum ipsis non erat, quibus præsens corporaliter apparebat, sed tamen iam se, cum ipsis esse denegabat, a quorum mortali corpore carnis immortalitate distabat.

97 Qualis debeat esse nostra resurrectio.

Moral. lib. xiiii. *cap.* 31.

PAlpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet. Redemptor noster resurrectionem quam in se ostendit nobis promisit, & eam in vobis & quando est facturus, quia sui capitis gloriam membra sequuntur. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen eiusdem resurrectionis exquiro. Credo namque quia resurrecturus sim, sed volo vt audiam qualis. Sciendum quippe mihi est, vtrum in quodam alio subtili fortasse vel aereo, an in eo quo morior corpore resurgam. Sed si in aereo corpore surrexero, iam ego non ero qui resurgo. Nam quomodo est vera resurrectio, si vera esse non poterit caro? Aperta ergo ratio suggerit, quia si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Hæc enim recte resurrectio dici non potest, vbi non resurgit, quod cecidit. Credendum est igitur, quia nequaquam sicut Euticius Constantinopolitanæ Vrbis Episcopus scripsit: Corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis ostendit manus & latus, palpanda ossa, carnemque præbuit, dicens. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Qui cum eidem Euticio in Constantinopolitana Vrbe positus, hoc euangelicæ veritatis testimonium protulissem, ait. Idcirco hoc dominus fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoueret. Cui inquam. Mira est res valde quam astrueris, vt inde nobis dubietas surgat, vnde

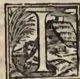
discipulorum corda a dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest quam vt hoc nobis de eius vera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem ab omni sunt dubietate separati? Si enim hoc non habuisse astruitur, quod ostendit, vnde fides discipulis eius confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adiungebat etiam dicens. Corpus palpabile habuit, quod ostendit, sed post confirmata corda palpantium omne illud in domino, quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactum, adhæc ipse respondi dicens. Scriptum est. Christus resurgens a mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Si quid igitur in eius corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam post resurrectionem dominus rediit in mortem. Quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis resurrectionem denegat? Tunc mihi obiecit dicens, cum scriptum sit, caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui inquam. In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, & aliter iuxta culpam vel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam, sicut scriptum est. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis: caro vero iuxta culpam, sicut scriptum est. Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eo quod caro sunt, & sicut psalmista ait. Memoratus est, quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens, vnde & discipulis Paulus dicebat. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas transmittebat. Sed quia passiones carnalium desiderium vicerant, iam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus apostolus dicit, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: carnem vult secundum culpam intelligi, non secundum naturam. Vnde & mox quia carnem secundum culpam diceret, ostendit subdens. Neque corruptio in corruptelam possedit. In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionis desideria non erit: quia deuicto mortis aculeo in æterna incorruptione regnabit. Quibus dictis idem Euticius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello quem de resurrectione scripserat, Pauli quoque apostoli testimonium indiderat dicentis. Tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum. hoc nimirum ostendere festinans: quia caro vel impalpabilis vel ipsa non erit, dum sanctus apostolus de resurrectionis agens gloria, non

corpus quod futurum est seminari dixerit, sed ad hæc citius responde-tur. Paulus apostolus dicens. Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, hoc insinuat quod videmus: quia granum cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis, non dixit grano seminis deesse, quod erat, sed adesse quod non erat: iste autem dum verum copus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat. Tunc itaque de hac re in longa contentione perducti, grauissima a nobis cœpimus simulatione resilire, cum piæ memoriæ Tiberius Constantinus Imperator secreto me, & illum suscipiens, quid inter nos discordiæ versaretur agnouit: & vtriusque partis allegationem pensans, eundem librum quem de resurrectione scripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberauit vt flammis cremari debuisset. A quo vt egressi sumus me ægritudo valida: eundem vero Euticium ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo quia pene nullus erat, qui eius dicta sequeretur, dissimulaui cœpta persequi, ne in fauillas viderer verba iaculari. Dum tamen adhuc viueret, & ego validissimis febribus ægrotarem, quicunque noti mei ad eum salutationis causa pergebant, vt ex eorum relatione cognoui, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat dicens. Confiteor quia omnes in hac carne resurgemus. Quod sicut ipsi fatebantur, omnino prius negare consueuerat. Sed nos ista postponentes, & redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes fatemur, carnem nostram post resurrectionem futuram, & eandem & diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per veritatem, diuersam per potentiam. Erit itaque spiritualis, quia & incorruptibilis: erit palpabilis, quia non amittet essentiam naturæ veracis. Sunt autem plerique qui post resurrectionem extremum esse iudicium verbotenus sciunt, sed agendo peruerse testantur, quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat, vt debet: nec dum cognouit, cum quãto turbine terroris adueniet. Si enim pensare tremendi pondus examinis nosset, ire diem vtique timendo præcaueret, & animaduersionis districtæ sententiam priusquam appareat placaret. Vitari nanque terror iudicis, nonnisi ante iudicium potest, modo non cernitur, sed precibus placatur. Cum vero in illo tremendo examine federit, & videri potest: & placari iam non potest: quia facta prauorum, quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est nunc timere iudicem, cum nec dum iudicium exercet, cum diu mala sustinet, cum adhuc mala tolerat, quæ videt, ne cum semel manum in retributionem ultionis excusserit, tanto

districtius in iudicio feriat: quanto ante iudicium diutius expectat. Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat per omnia secula seculorum. Amen.

INCIPIVNT CAPITVLA de Euangelio secundum Ioannem.

EXPOSITIO EX LIBRIS BEATISSIMI GREGORII PAPAE SVPER EVANGELIVM, SECVNDVM IOANNEM.

N principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. *In Moral. lib.* xxiii. *cap.* 19. Deus pater omnipotens vnigenitum consubstantialem sibi filium genuit: sicut beato Iob Heliu subtiliter loquens dicit. Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit: Hoc intelligi subtilius potest quòd pater vnigenitum consubstantialem sibi filium genuit. Loqui enim Dei est verbum genuisse. Semel autem loqui, est verbum aliud præter vnigenitum non habere. Vnde & apte subditur, & secundo idipsum non repetit: quia videlicet hoc ipsum verbum id est filium non nisi vnicum genuit Hinc Ioannes vnum tantum verbum expressit. Quòd autem non ait. In principio fuit verbum sed erat, non videlicet tempus præteritum absolute ponens, liquet omnibus quia Deo tempus nec præteritum congruit nec futurum. Tanto igitur in eo quodlibet tempus ponitur libere, quanto nullum licet vere: Neque enim quodlibet poterat dici libere, si saltem vnum diceretur proprie. Inde itaque dici in Deo tempus audacter quodlibet licet, vnde in eo dici proprie nullum licet: verbum nanque pater sine tempore genuit. Et quis digne fari queat, illam ineffabilem natiuitatem quod de æterno natus est coæternus, quòd existens anre secula genuit æqualem, quòd gignente natus posterior non est? Quæ videlicet nos mirari possumus, sed intueri minime valemus: illius vero natiuitatis vim iam mirari posse aliquatenus videre est, sed quomodo videmus, quod nequaquam comprehendimus? Est autem quod de carnis vsu trahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris, clausis oculis iaceat, & ante eum subitum lucernæ lumen erumpat, clausi eius oculi ipso aduentu luminis feriuntur, vt patescant. Cur ergo turbati sunt si nihil clausi viderunt, nec tamen perfectum aliquid fuit, quod videre clausi potuerunt. Nam si perfecte totum vidissent: cur aperti quærerent, quod viderent? Sic itaque sic sumus, cum de incomprehensibili natiuitate intueri aliquid conamur. Eo ipso enim quod admirationis fulgore percutitur animus, & quasi videt quod videre non valet, velut in tenebris positus, vim lucis oculis clausis videt: diuinæ quippe natu-

ræ ſecreta admiratio, non facile occupatis per terrena deſideria mentibus innoteſcit. Sed aptiſſime dixit erat, aliquid perfecti & præſentis inuoluens, quia vnigenitus filius idem verbum patris, & perfectione natus dicitur, & pro æternitate ſemper naſci perhibetur. In eo enim quod perfectum verbum genuit, & loquutus eſt pater: in eo quod ſemper gignit, vtique loquitur: quamuis hoc quod perfectum diximus, proprie non dicamus, neque enim quod factum non eſt proprie dicitur eſſe perfectum, ſed eius plenitudinem per quandam anguſtiam noſtræ locutionis exprimimus. *Moralium libro*. xxxii. *cap*.5. Solerter autem intuendum eſt, quod quædam ſimilitudines de inſenſatis rebus aliquando dicantur in Deo propter effectum operis, aliquando autem ad iudicandam eius ſubſtantiam maieſtatis. Nam cum in Deo oculus, ſcapulæ, pes nominantur: effectus quidam operationis oſtenditur. Cum vero manus, brachium, dextera, vox, vel verbum in Deo dicitur: per hæc vocabula conſubſtantialis ei filius demonſtratur. Ipſe quippe manus eſt & dextera: de cuius aſcenſione per Moyſen pater loquitur dicens. Tollam in cœlum manum meam, & iurabo per dexteram meam? ipſe brachium, de quo propheta ait. Et brachium domini cui reuelatum eſt? ipſe vox & verbum, quia eum pater gignendo dixit, & de quo Ioannes ſcripſit. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Per quod verbum feciſſe patrem omnia Dauid aſſerit dicens. Dixit & facta ſunt.

2 De prophetia. *Ezech. homil*. I.

ALiquando prophetiæ ſpiritus ex præſenti animum tangit, & ex futuro non tangit, ſicut Ioannes venientem videns dominum ait. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sed cum iam moriturus eſſet, miſſis diſcipulis requirebat dicens. Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? In quibus uerbis oſtenditur quia in terris quidem ueniſſe redemptorem nouerat, ſed an per ſemetipſum ad aperienda inferni clauſtra deſcenderet, dubitabat. Ex præſenti ergo prophetiæ ſpiritu tactus fuerat, qui humanitatem mediatoris uidens, & diuinitatem eius intelligens confitebatur agnum, qui peccata mundi tolleret, ſed tactus ex futuro non fuerat, quia aduentum illius in inferno neſciebat.

3 De donis ſpiritus ſancti. *Moral. lib*. ii. *cap*. 41. & 42.

DOna ſancti ſpiritus prophetiæ ſcilicet, genera linguarum, uirtutes curationum: non ſemper eodem modo ſunt in mente eorum quibus dantur: quoniam neſe mens in præſumptione eleuet utiliter aliquando ſubtrahuntur, unde bene in euangelio ſcriptum eſt. Super quam uideris

ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat. In cunctis fidelibus ſpiritus uenit, ſed in ſolo mediatore ſingulariter permanet: quia eius humanitatem nunquam deſeruit, ex cuius diuinitate procedit. In illo igitur manet: qui ſolus & omnia & ſemper poteſt. Nam fideles qui hunc accipiunt, cum ſignorum dona habere ſemper ut uolunt, non poſſunt, hunc ſe accepiſſe, quaſi in tranſitus oſtenſione teſtantur. Sed cum rurſum de eodem ſpiritu ueritatis ore diſcipulis dicitur apud uos manebit & in uobis erit, quid eſt, quod diuina uoce mediatoris ſignum, hæc eadem ſancti ſpiritus manſio declaratur, cum dicitur, ſuper quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem ſuper eum? Si igitur iuxta magiſtri vocem & in diſcipulis manet: quomodo ſingulare iam ſignum erit, quod in mediatore permanet? Quod tamen citius cognoſcimus: ſi dona eiuſdem ſpiritus diſcernamus. Alia nanque ſunt dona illius ſine quibus ad vitam nequaquam pertingitur: alia quibus vitæ ſanctitas pro aliorum vtilitate declaratur. Manſuetudo nanque, humilitas, patientia, fides, ſpes, caritas dona eius ſunt: ſed ea ſine quibus ad vitam homines peruenire nequaquam poſſunt. Prophetiæ autem, virtus curationum, genera linguarum, interpretatio ſermonum dona eius ſunt: ſed quæ virtutis eius præſentiam pro correctione intuentium oſtendunt. In his igitur donis ſine quibus ad vitam perueniri non poteſt, ſpiritus ſanctus ſiue in prædicatoribus ſuis ſeu in electis omnibus ſemper manet, in illis autem quibus per oſtenſionem illius non noſtra vita ſeruatur, ſed aliorum quæritur, nequaquam in prædicatoribus ſemper permanet: quia ſemper quidem eorum cordi ad bene viuendum præſidet, nec tamen per eos virtutum ſigna ſemper oſtendit, ſed aliquando ſe eis a ſignorum oſtenſionibus ſubtrahit: vt eo humilius virtutes eius habeantur, quo habitæ teneri non poſſunt. Mediator autem Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus: in cunctis eum & ſemper & continue habet præſentem: quia & ex illo idem ſpiritus per ſubſtantiam profertur. Recte ergo & cum in ſanctis prædicatoribus maneat, in mediatore ſingulariter manere perhibetur: quia in iſtis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per ſubſtantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus noſtrum ſenſum tantummodo tactus agnoſcit. Caput autem corporis vſum ſimul omnium quinque ſenſuum poſſidet vt videat, audiat, guſtet, oderetur, tangat: ita membra ſuperni capitis in quibuſdam virtutibus emicant, ipſum vero caput in cunctis virtutibus flagrat. Diſſimiliter ergo ſpiritus in illo manet: a quo per naturam nunquam recedit. Dona vero eius quibus ad vitam tenditur, ſine periculo amitti non poſſunt: dona autem qui-

bus vitæ sanctitas demonstratur, plerunque e vt dictum est sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido ne pereant. In istis autem ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas, quia ad elationem mentem fortasse subleuabant. Cum igitur concessa nobis virtutum signa subtrahuntur, tunc vere ostendimus, quoniam accepta recte tenuimus, cum profecto æquanimiter ad momentum sublata tolleramus.

4 De electione prædicatorum. *Moral.lib.xxiii.& xviii.cap.23.*

VIdit Iesus Nathanaelem venientem ad se & dicit de eo. Ecce verus Israelita, in quo dolus non est. Vnigenitus Dei filius ad redemptionem nostram veniens & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit, & prædicatores infirmos abiectosque qui potentes quosque & fideles populos colligerent, habere studuit. Hinc est quod Nathanaelem laudat nec tamen in sorte prædicantium numerat: quia ad prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nil habebant, vt tanto solius veritatis cognosceretur esse quod agerent, quanto & aperte cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Vt ergo mira potentia per prædicatorum linguas clarescceret, prius mirabilius actum est, vt eorundem prædicantium meritum nullum esset. Quod autem Nathanaeli dicenti vnde me nosti: Respondit Iesus priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu vidi te, sciendum quod videre ibi ponitur pro eligere. Sub ficu vidi te, id est positum te sub vmbra legis elegi.

5 De mysteriis scripturarum. *Moral.lib.xxxiii.& xviii.cap.2.*

IMplete hydrias aqua. Præcepta sacræ scripturæ quæ perfectioribus spiritualiter dicuntur, infirmis iuxta litteram congruunt: & ipsa quæ paruuli iuxta literam intelligunt: docti per spiritualem intelligentiam altius percipiunt. Quem non paruulorum ipsa euangelica historia in miraculi operatione reficiat, quod hydrias vacuas dominus aqua impleri præcepit, eandemque aquam protinus in vinum vertit, sed cum hæc ingenio vigilantiores audiunt, & sacram historiam credendo venerantur: & quid interius innuant, requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiam vacuas hydrias vino statim replere valuit. Sed impleri hydrias iubet aqua, quia per sacram lectionis historiam, corda nostra prius sunt replenda. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipsa historia per allegoriæ mysterium in spiritualem nobis intelligentiam com-

mutatur. Sacra igitur scriptura paruulis humili sermone concordat, & tamen magis spiritali infundens, eos altius leuat.

6 De non baptizandis. *Moral.lib.iiii.& viii.cap.3.*

NIsi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Nonnulli prius a præsenti luce subtrahuntur, quam ad promerenda bona malaue merita vitæ actiuæ perueniant. Quos quia a culpa originis sacramenta salutis non liberant, & hic ex proprio nil egerunt, & ad tormenta æterna perueniunt. Quisquis enim regenerationis unda non soluitur, reatu primi uinculi ligatus tenetur: quod uero apud nos ualet aqua baptismatis, hoc egit apud ueteres uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificii, uel pro his qui ex Abraæ stirpe prodierant mysterium circuncisionis. Nam quia unusquisque cum primi parentis culpa concipitur; propheta testatur dicens. Ecce enim iniquitatibus conceptus sum. Et quia is quem salutis unda non diluit; originalis culpæ supplicia non amittit, aperte per semetipsam ueritas perhibet dicens. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non habebit uitam æternam. Perpetua igitur tormenta percipiunt etiam, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Non est enim mundus in conspectu Dei, nec vnius diei infans super terram, & qui nullum proprium adiungit, ex solo originali peccato damnatur. Sub diuina quippe districtione iustum est, vt propago mortalis vel vt fructuosa arbor etiam in ramis seruet amaritudinem, quam traxit ex radice.

7 De incomprehensibili sancti spiritus infusione.
Moral.lib.xxvii.

SPiritus vbi vult spirat. Cum peccatorem incuria negligentiaque torpentem respectus diuinæ gratiæ subito pauore percusserit, excitat ipsam vocem superuenientis spiritus, quæ se in aurem cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerit inuestigat. Pensare enim non valet inuisibilis virtus, quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat, vnde bene per Ioannem dicitur. Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed non scis vnde veniat, & quo vadat: Vox domini auditur cum gratiæ eius aspiratio mente concipitur: cum insensibilitas occultæ surditatis rumpitur: & cor ad studium summi amoris excitatum virtutis intimæ clamore penetratur. Vocem enim spiritus audire, est uim compunctionis intimæ in amorem inuisibilis conditoris assurgere: sed nemo scit vnde veniat, quia ignoratur, per ora prædicantium, quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo uadat: quia cum unam prædicationem multi audiunt, intelligi proculdubio

non poteſt quem deſerens abiiciat, & cuius ingrediens in corde requieſcat. Vna quippe res foris agitur, ſed non per hanc vno modo intuentium corda penetrantur: quia qui inuiſibiliter viſibilia modificat in humanis cordibus cauſarum ſemina incomprehenſibiliter plantat. Hinc eſt quod reſuſcitato Lazaro multi crediderunt, ſed tamen iudæorum plurimi ad perſecutionis zelum ex hac ipſa reſuſcitatione commoti ſunt. Vnum igitur idemque miraculum, quod aliis lumen fidei præbuit, alios per inuidiæ tenebras a lumine mentis excæcauit. Hinc eſt quod vterque latro & eandem & ſuæ morti ſimilem mortem redemptoris vidit, ſed eam ſuperbiendo alter contumeliis laceſſere non timuit, quem timendo alter honorauit, & in vna re vna vtriuſque cogitatio non fuit: quia hanc internus arbiter inuiſibiliter modificando diſtinxit. Modi igitur occultæ aſpirationis noſtra cogitatione nequeunt comprehendi: & aſpiratio diuinæ gratiæ quibus modis ſe infundat, nequaquam ipſius acie mentis comprehenditur, cuius ad melius intentio commutatur.

8 De glorificatione corporis Chriſti. *Moral.lib.xxvii.cap.11.*

NEmo aſcendit in cœlum niſi qui de cœlo deſcendit. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui propter nos minor angelis extitit, æquales nos angelis uirtute ſuæ minorationis fecit, unde & moriendo docuit mortem non metui, reſurgendo de uita confidi, aſcendendo de cœleſtis patriæ hæreditate gloriari: ut quo caput præiſſe conſpiciunt, illuc ſe ſubſequi & membra gratulentur. Vnde bene ab eodem noſtro capite dicitur. Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ, unde Paulus dicit. Scimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cœlis, ſed ſi nos quoque qui editi ſumus in terra cœlum conſcendimus, ubi eſt quod rurſum ueritas dicit. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo? Cui nimirum ſententiæ ſtatim obuiat, quod hæc eadem veritas dicit. Pater volo, vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum. Quod ſibi in verbis ſuis non diſcrepat, ſed ad inquirenda hæc quaſi diſcordantia ſtudium noſtræ mentis inflammat. Omnes enim nos quia in eius fide nati ſumus, eius proculdubio corpus exiſtimus. Quia igitur mira diſpenſatione pietatis membrorum ſuorum caput dominus factus eſt, repulſa reproborum multitudine ſolus etiam nobiſcum. Nemo ergo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo? quia dum nos vnum cum illo iam facti ſumus, vnde ſolus venit in ſe, illuc ſolus redit

etiam

etiam in nobis. Et is qui in cœlo semper est ad cœlum cotidie ascendit: quia qui diuinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage se se cotidie ad cœlos trahit. Non ergo se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinem consideret, & in precio suo conspiciat, quam magna est, quæ tanti valet. Perpendat solicite quo caput præcessit, & quo ad viuendum præceptis astringitur, ad sperandum exemplo roboretur. confidat cœlos, speret supernam patriam, angelorum se sociam sciat, & in suo capite se prælatam etiam angelis gaudeat.

9 De Christo iudice nostro. *Moral. lib. xxii. cap. 19.*

PAter non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Sicut adhuc timenti populo lex est transmissa per seruum: sic diligentibus filiis euangelii gratia est collata per dominum, Ipse quippe ad redemptionem nostram veniens nouum nobis testamentum condidit, sed de eiusdem nos testamenti mandato discutiens, quandoque etiam iudex venit. Erit ergo tunc auctor iudicii, qui nunc est conditor euangelii: vt tunc districtus exigat, quod modo mansuetus iubet & imperat. Sic nanque cotidie conspicimus, quod magistri pueris elementa literarum blandientes imponunt, sed hæc ab eis seuientes exigunt, & quæ dant cum mansuetudine, exquirunt cum verbere. Blanda nanque nunc consonant eloquii diuini mandata, sed erunt aspera in actione sentienda. Mansueta modo est admonitio vocantis, sed tunc districta ventura est, iustitia iudicis. Eo quod certum est quia nil vel minimi mandati in discussione prætereat, quo videlicet constat: quia ipse dedit euangelium qui iudicat. Hinc est quod ipsa per se veritas dicit. Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio.

10 De Ioanne Baptista. *In homil. 20. super Euang.*

BEati Baptistæ Ioannis esse sponsam populi sanctam ecclesiam credebant, qui hunc, quia Christus esset, existimabant. Sed ipse ait. Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi, hoc autem gaudium meum impletum est, ac si diceret. Ego sponsus non sum, sed amicus sponsi sum. Nec propter vocem suam, sed in sponsi voce gaudere se perhibebat: quia non ideo lætabatur in corde, quoniam humiliter a populis audiebatur loquens, sed quia ipse veritatis vocem audiebat intus, vt loqueretur foris. Quod bene gaudium impletum dicit: quia quisquis de sua voce gaudet, plenum gaudium non habet, a quo & subditur. Illum oportet crescere, me autem minui. Qua in re quærendum est, in quo Christus creuit, in quo minutus est Ioannes, nisi quod populus Ioannis abstinentiam videns, remotum hunc

ab hominibus esse conspiciens, eum esse Christum putabat: Christum vero cum publicanis comedentem, inter peccatores ambulantem intuens, eum non Christum sed prophetam esse credebat. Sed dum per accessum temporis & Christus qui propheta esse putabatur, Christus agnitus est, & Ioannes qui Christus esse credebatur, propheta esse innotuit: impletum est quod de Christo suus præcursor prædixit, illum oportet crescere, me autem minui. In æstimatione quippe populi & Christus creuit, quia agnitus est, quod erat: & Ioannes decreuit, quia cessauit dici quod non erat.

11 De frangenda voluntate propria. *in pastoral cur. 3. par. cap. 19.*

NOn quæro voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me patris. Pertinaces plus de se, quam sunt, sentiunt, & idcirco alienis consiliis non acquiescunt. Nisi enim meliores se cæteris æstimarent, nequaquam eunctorum consilia suæ deliberationi postponerent. Pertinacia quippe generatur ex superbia, pertinaces igitur elationem suæ cogitationis agnoscant, & semetipsos vincere studeant: nedum aliorum rectis suasionibus foras superari despiciunt, intus a superbia captiui teneantur. Solerter etiam aspiciant: quia filius hominis cui vna semper cum patre voluntas est, vt exemplum nobis frangendi nostram voluntatem præberet, dicit. Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me patris. Qui vt huius adhuc virtutis gratiam commendaret, seruaturum se hoc in extremo iudicio præmisit dicens. Non possum ego a meipso facere quicquam, sed sicut audio, iudico. Qua itaque conscientia dedignatur homo alienæ voluntati adquiescere, quando Dei atque hominis filius cum virtutis suæ gloriam venit ostendere, testatur se non a semetipso iudicare?

12 De fugiendo honoris culmine. *In pastoral cur. prim. par. cap. 3.*

NE temerare sacra regimina quisquis impar est audeat, & per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis: Iacobus pie prohibet dicens. Nolite plures magistri fieri fratres mei. Hinc ipse Dei hominumque mediator regnum percipere vitauit in terris, qui supernorum spirituum quoque scientiam, sensumque transcendens ante secula regnat in cœlis. Scriptum quippe est. Iesus cum cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum & facerent eum regem, fugit in montem ipse solus. Quis enim hominibus principari tam sine culpa potuisset, quam is qui nimirum hos regeret, quos ipse creauerat? Sed quoniam idcirco in carne apparuit, vt non solum nos per passionem redimeret, verum etiam per conuersationem doceret, exemplum se sequentibus præbens rex fieri noluit. Ad crucis vero patibulum sponte peruenit, oblatam gloriam cul-

minis fugit, pœnam probrosæ mortis appetiit, vt membra eius videlicet discerent fauores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate aduersa diligere, prospera formidando declinare: quia & ista sæpe per tumorem cor inquinant, & illa per dolorem purgant: in istis se animus erigit, in illis autem etiam si quando se erexerit sternit: in istis sese homo obliuiscitur, in illis vero ad sui memoriam nolens etiam coactusque reuocatur.

13 De his qui sacros ordines pro vitæ huius subsidio quærunt. *Moral.lib.*xxiii.*cap.*25.

QVæritis me quia manducastis de panibus. In scriptura sacra panis aliquando ipse dominus accipitur: sicut ipse in euangelio dicit. Ego sum panis viuus, qui cœlo descendi. Aliquando per panem gratia doni spiritualis accipitur, sicut de sancta ecclesia per Dauid dominus dicit. Pauperes eius saturabo panibus: quia in illo positæ mentes humilium, spiritualium implentur refectione donorum. Aliquando per panem subsidium vitæ præsentis accipitur, sicut ipse in euangelio dominus turbis se sequentibus dicit. Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis de panibus & saturati estis. De septem enim panibus fuerant satiati: Et per eorum personam dominus illos intra sanctam ecclesiam detestatur, qui per sacros ordines ad dominum propinquantes, non in eisdem ordinibus merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirunt, nec cogitant quid viuendo imitari debeant, sed quæ compendia percipiendo satientur. Satiatos enim quippe de panibus dominum sequi, est de sancta ecclesia temporalia alimenta sumpsisse, Et non pro signis dominum, sed pro panibus quærere, est ad religionis officium non pro virtutibus augendis, sed pro requirendis subsidiis inhiare.

14 De obedientia. *Moral.lib.*xxxv.*cap.*12.

OBedientia sola virtus est quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasque custodit. Vnde & primus homo præceptum, quod seruaret, accepit. Cui si se vellet obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore perueniret. hinc in euangelio veritas dicit. Eum qui venit ad me non eiiciam foras: quia descendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me. Quid enim, si suam faceret: eos qui ad se veniunt, repulisset? quis autem nesciat, quod voluntas filii a patris voluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam voluntatem facere voluit, a paradisi gaudio exiuit, secundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem se patris & non suam facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cum

igitur non ſuam ſed patris voluntatem facit eos, qui ad ſe veniunt, foras non eiicit: quia dum exemplo ſuo nos obedientiæ ſubiicit, viam nobis egreſſionis claudit, hinc rurſum ait. Non poſſum ego a meipſo facere quicquam, ſed ſicut audio, iudico. Nobis quippe obedientia vſque ad mortem ſeruanda præcipitur. Ipſe autem ſicut audit, iudicat, tunc quoque obedit, cum iudex venit. Ne igitur nobis vſque ad præſentis vitæ terminum obedientia laborioſa appareat, redemptor noſter indicat, quia hanc etiam cum iudex venerit, ſeruat. Non ergo mirum ſi peccator homo obedientiæ in præſentis vitæ breuitate ſe ſubiicit, quando hanc mediator Dei & hominum, & cum obedientes remunerat non relinquit.

15 De prædicatione. *Moral.lib.*xviii.*cap* 22.

FLumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Beatus Iob dicit de domino quod in petris riuos excidit: id eſt in duris gentilium cordibus fluuios prædicationis aperuit, ſicut per prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentilium. Poſuit deſertum in ſtagnum aquæ, & terram ſine aqua in exitus aquarum: atque in euangelio promittit dominus dicens. Qui credit in me flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ, quod promiſſum tunc audiuimus, etiam nunc completum videmus. Ecce enim in ſanctis prædicatoribus, & non ex iudæa progenitis per cunctam eccleſiam in toto orbe diffuſam, fluenta mandatorum cœleſtium vbertim manant ore gentilium: quia cum in petris riuos aperuit, ex duris quoque cordibus fluuius ſanctæ prædicationis emanauit. Per aquam enim aliquando ſcientia prædicationis accipitur, iuxta quod ſcriptum eſt. *Moralium libro*. xi. Aqua, profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ. *In homilia*.x.*ſuper Ezechiel*. In verbis quoque ſacri eloquii nonnunquam venter pro mente poni conſueuit. Quia igitur de mente fidelium ſanctæ prædicationes defluunt: quaſi de uentre credentium aquæ uiuæ flumina decurrunt. *Moral.lib.*xii. *&* xv.*cap*.8.*&* xix. Per aquam quoque nonnunquam ſancti ſpiritus irrigatio, uel gratia, uel infuſio ſolet deſignari, ſicut ſcriptum eſt. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum. Item dominus dicit. Flumina aquæ uiuæ fluent de uentre eius, ubi Euangeliſta ſecutus adiunxit. Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

16 Vt nos priuſquam alios iudicemus. *Moral.lib.*xiiii.*cap*.15.

QVi ſine peccato eſt ueſtrum: primus in illam lapidem mittat. Contra noſmetipſos corrigendos erigi debemus, ut mala propria recogno-

ſcentes, diſtricta noſmetipſos vltione pœnitentiæ feriamus: & nullis erga cogitationum illecebras blandimentis inclinantes nequaquam nobis in peccatis parcamus. Qui ſi diſtricte noſtra prius in nobis mala inſequimur iuſtum quoque eſt vt etiam contra aliena mala vtiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo ſuperemus. Sed hanc corrigendi erectionem mali neſciunt, quia ſe ſe relinquunt & bonos impetunt, ſibique ſe intra conſcientiam ſuam mollicie adulationis blandæ inclinantes contra bonorum vitam diſtrictione aſperitatis eriguntur, ſemetipſos redarguendos relinquentes, alios diſtrictis ſententiis increpant. Qui vero ſemetipſum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet, ignorat. Et ſi nouit fortaſſe per auditum quod rectum iudicare debeat, recte tamen aliena merita iudicare non valet, cui conſcientia innocentiæ propriæ nullam iudicii regulam præbet. Hinc eſt enim quod quibuſdam inſidiantibus & puniendam adulteram deducentibus dicitur. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & ſua reliquerant. reuocantur itaque intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Ordo quippe corrigendi iſte eſt, vt primum contra nos & poſtmodum contra malos corrigendos erigamur, nam qui contra bonos erigitur, per ſuperbiam inflatur. *Moralium libro primo cap. 10.*
Conſiderandum eſt autem quod incarnatus dominus ſimplicitatem cum rectitudine tenuit: quia nec in manſuetudine diſtrictionem iuſtitiæ, nec rurſum in diſtrictione iuſtitiæ virtutem manſuetudinis amiſit. Vnde cum quidam vt prædictum eſt, adultera deducta hunc voluiſſent tentare, vt in culpam aut immanſuetudinis, aut iniuſtitiæ laberetur, ad vtraque reſpondit dicens. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Dat ſimplicitatem manſuetudinis, qui ſine peccato eſt, dat zelum iuſtitiæ primus in illam lapidem mittat. Plerunque autem nos cum iuſtitiæ rectitudinem exequimur, manſuetudinem relinquimus: & cum manſuetudinem ſeruare cupimus, iuſtitiæ rectitudinem declinamus.

17 De diuinis percuſſionibus. *Moral. lib. 1.*

INterrogauerunt dominum Ieſum diſcipuli eius de homine cæco a natiuitate. Rabbi quis peccauit hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur? percuſſionum diuerſa ſunt genera. Alia nanque eſt percuſſio qua peccator percutitur, vt ſine retractatione puniatur, alia qua peccator percutitur vt corrigatur, alia qua nonnunquam quiſque percutitur, non vt præterita corrigat, ſed ne ventura committat, alia qua plerunque percutitur, per quam nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur. Sed dum

inopinata salus percussionem sequitur, saluantis virtus cognita ardentius ametur, cumque innoxius flagello atteritur, ei per patientiam meritorum summa cumulatur: aliquando enim peccator percutitur, vt absque retractatione puniatur, sicut perituræ iudææ dicitur. Plaga inimici percussi te, & castigatione crudeli, & rursum. Quid clamas ad me super contritione tua, insanabilis est dolor tuus. aliquando peccator percutitur, vt corrigatur, sicut cuidam in euangelio dicitur. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne tibi deterius aliquid contingat. Verba enim saluantis indicant, quia peccata præcedentia habiti vim doloris exigebant. Aliquando quisque non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura vitanda percutitur, quod aperte Paulus de semetipso testatur dicens. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ qui me colaphizet. Qui enim non ait, quia extulit, sed ne extollat, aperte indicat quod ex illa percussione ne eueniat compescitur, non autem quæ euenerit culpa purgatur. Nonnunquam vero quisque nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur, sed vt sola diuinæ virtutis potentia ex amputata percussione monstretur, vnde cum domino de cæco nato diceretur. Hic peccauit aut parentes eius vt cæcus nasceretur? respondit dicens. Neque hic peccauit, neque parentes eius. Sed vt manifestentur opera Dei: in qua manifestatione quid agitur, nisi vt ex flagello meritorum virtus augeatur? Cum enim nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generatur.

18 De illustratione supernæ gratiæ.

Moral.lib.viii.cap.21.& in homil.10.super Ezech.

LVtum fecit ex sputo dominus, & liniuit super oculos meos. Saliua in nos ex capite delabitur, ab ore vero ad ventrem ducitur cum glutitur. Quid itaque est caput nostrum, nisi diuinitas? per quam existendi principium sumimus, vt creatura simus. Paulo attestante qui ait. Caput viri Christus, caput autem Christi Deus. Quid autem venter noster est, nisi mens? quæ dum cibum suum supernum videlicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omnium membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquando mentem nomine ventris exprimerent, Salomon vtique non dixisset. Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris: quia nimirum dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Hinc etiam per Hieremiam dicitur. Ventrem meum, ventrem meum doleo. Quod quia de spirituali & non corporeo ventre dixerat, & sensus

cordis mei conturbati sunt. Neque enim ad salutem populi pertinebat, si propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret, sed ventrem doluit: quia mentis afflictionem sensit. sed cur exemplum prophetæ proferimus, cum testimonium domini apertius habeamus? Et necesse est vt cum per semetipsam veritas loquitur, propheta taceat: quia lucerna claritatem non habet in sole, ait enim. Qui credidit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt: quasi de ventre credentium aquæ viuæ, flumina decurrunt. Quid autem saliuæ nomine nisi sapor intimæ contemplationis accipitur, quæ ad os a capite defluit: quia de claritate conditoris adhuc in hac vita nos positos vix gutta reuelationis tangit? vnde & redemptor veniens saliuam luto miscuit, & cæci nati oculos reparauit: quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nam quem a paradisi gaudiis expulsum in hoc iam exilio natura edidit, quasi a natiuitate homo sine oculis processit.

19 De iugo peccati. *Moral.lib.iiii.cap.42.*

OMnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Quisquis se prauo desiderio subiicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus: cum iniquitati quæ nos ceperat reluctamur, cum consuetudini violenter resistimus, & desideria peruersa calcantes, contra hanc ius nobis libertatis ingenitæ vendicamus, cum culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lauamus. Plerunque autem iam mens quidem quod se peruerse meminit egisse, deplorans iam praue acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit, & tamen adhuc se perfecte in securitatem non erigit. Nam quam praua commiserit, meminit, sed an commissa digne defleuerit, nescit: ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerunque culpam ueritas iam relaxat, sed afflicta mens inter spem & formidinem adhuc de uenia dum ualde sibi est sollicita formidat: quia iustus iudex ueniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Seruus ergo iam fugit in hac uita dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo iam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum iudicem de eius retributione pertimescit. In alia ergo uita seruus a domino liber erit, ubi iam de peccati uenia dubietas non erit, ubi iam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit: vbi non sub reatu animus trepidat: sed de eius indulgentia liber exultat.

20 De redemptione humani generis. *Moral.lib.xviii.cap.30.*

SI vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Aeterna Dei ſapientia ad redimendum genus humanum, non ſanctos angelos, non iuſtos homines miſit, ſed in manifeſtatione viſionis per ſemetipſam venit. Nullus quippe angelorum, nullus iuſtorum hominum miſſus eſt, vt humanum genus a culpa redimeretur: quia per creatorem neceſſe erat, vt creatura Dei liberaretur, ſicut ipſa veritas dicit. Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Quoniam igitur æterna Dei ſapientia cum patre manens per ſecula in fine ſeculorum erat incarnanda: ad hoc homines iuſti & ſancti ſunt miſſi, vt in cordibus hominum viam huic ſapientiæ prædicando præpararent, qui niſi ſe ſeruos huius ſapientiæ cognoſcerent, ſancti nullatenus eſſe potuiſſent. Quia enim certum erat, quod per acceſſum temporum deficientis ſeculi languores excreſcerent: actum eſt vt æterna Dei ſapientia per ſemetipſam in fine ſeculorum veniret ad grandem hunc & nimiæ infirmitatis ægrotum, id eſt per totum mundum iacens languidum genus humanum: vt tranſmiſſis prius prædicatoribus quaſi quibuſdam viſitatoribus, tanto poſtmodum maior fieret potentia medici, quanto magis morbus creuiſſet ægroti.

21 Quod peruerſi quique ſint filii diaboli eum imitando. *Moral.lib.xiii.cap.17.*

VOs ex patre diabolo eſtis. Antiquus hoſtis omnium princeps peruerſorum alios ſocios habet, atque alios filios. Qui nanque ſunt eius ſocii, niſi illi apoſtatæ angeli, qui cum eo de patriæ cœleſtis ſede ceciderunt. Vel quos alios habet filios, niſi peruerſos homines, qui de eius praua perſuaſione in maliciæ generantur operatione: vnde etiam voce veritatis infidelibus dicitur. Vos ex patre diabolo eſtis. Ita vero vnum corpus ſunt diabolus & omnes iniqui: vt plerunque nomine capitis cenſeatur corpus, & nomine corporis caput appelletur. Nam capitis nomine cenſetur corpus, cum de peruerſo homine dicitur. Ex vobis vnus diabolus eſt. Et rurſum nomine corporis, caput appellatur, cum de ipſo apoſtata angelo dicitur. Inimicus homo hoc fecit.

22 Quod redemptor cum ſancta eccleſia vna ſubſtantia ſit. *In homil.15.ſuper Ezech.*

DOminus in euangelio dicit. Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt latro: qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium, & paulo poſt dicit. Ego ſum oſtium, itaque iterum ſubiungit. Ego ſum paſtor bonus. Si ergo paſtor bonus intrat per oſtium, & ipſe oſtium, & ipſe paſtor, ipſe proculdubio intrat per ſe-

metipsum. Quærendum est itaque nobis, qualiter & ipse intret & per semetipsum. Dominus etenim ac redemptor noster cum sancta ecclesia quam redemit, secundum carnem vna substantia est: Paulo attestante qui ait. Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Huius capitis corpus ecclesia est, & huius corporis caput, Christus. De quo suo capite exultat corpus, id est sancta ecclesia: cum psalmista dicente. Nunc autem exultauit caput meum super inimicos meos. Quia enim quandoque ipsa etiam exaltanda est, iam nunc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cœlis. Cum igitur electi quique ad vitam perueniunt, quia membra eius per eum intrant ad eum ipse per se intrat ad se. Ipse enim in membris suis est, qui intrat, ipse caput ad quod intrantia membra perueniunt.

23 De pascuis vitæ æternæ. *In homil. 13. super Ezech.*

SI quis per me introierit saluabitur. Semper oculos cordis ad exitum nostrum ponere, & meditari debemus sine cessatione, quando a præsenti vita exeamus, & ad æterna gaudia pertingamus. Propter hoc quippe patris vnigenitus est incarnatus, vt nos ad ecclesiæ sanctæ fidem introducat, & ad speciem suæ visionis educat. vnde loquitur dicens. Si quis per me introierit saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur videlicet ad fidem: egredietur vero a fide ad speciem, a credulitate ad contemplationem: pascua autem inueniet in æterna refectione & satietate. Quisquis enim dominum Iesum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur. quæ autem sunt pascua, nisi paradisi sempiternæ virentis æterna gaudia? Pascua nanque electorum sunt vultus præsens Dei: qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens cibo satiatur, propter hunc egressum nostrum, quem cotidie meditari mente debemus, de redemptore nostro Paulus quoque loquitur, dicens. Vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus.

24 De gratia nostri redemptoris. *Moral. lib. xxiiii. cap. 1. 2 3. & 4.*

POtestatem habeo ponendi animam meam. omne genus humanum inimica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat, nullusque erat, qui apud Deum pro peccatoribus intercedens, a peccato liber appareret: quoniam ex eadem massa editos, æque cunctos par reatus inuoluerat: proinde venit ad nos vnigenitus patris, assumpsit ex nobis naturam non perpetrans culpam. Sine peccato quippe debuit esse, qui pro peccato-

ribus interuenire potuisset: quia nimirum alienæ pollutionis cõtagia non tergeret, si propria sustineret. Mediator itaque Dei & hominum homo Christus Iesus intercedens pro peccatoribus, semetipsum iustum hominem qui pro aliis indulgentiam mereretur ostendit. Veniens itaque ad nos desuper medicus noster, tantisque nos inueniens languoribus pressos: quiddam nobis simile, & quiddam contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores iustus. Concordauit nobis veritate naturæ: sed discrepauit a nobis veritate iusticiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat, nisi per Deum: videri autem debuit, qui corrigebat, vt præbendo imitationis formam anteactæ maliciæ mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat, Deus homo factus est, vt videri potuisset. Iustus igitur & inuisibilis Deus apparuit, similis nobis homo visibilis vt dum videretur ex simili, curaret ex iusto: & dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obuiaret ægritudini. In carne ergo veniens dominus non culpam nostram ex vitio, non pœnam ex necessitate suscepit, nulla enim peccati labe pollutus, reatus nostri teneri conditione non potuit, & ideo mortem nostram omni necessitate calcata, cum voluit sponte suscepit. Nequaquam enim ita vt nos fuit natus, nec ita mortuus, nec ita resuscitatus. Non enim cooperante coitu, sed spiritu sancto superueniente conceptus est, natus autem materna viscera & fœcunda exhibuit, & incorrupta seruauit. Rursum nos omnes cum nolumus morimur: quia ad soluendæ pœnæ debitum culpæ nostræ conditione coarctamur. Ille autem quia nulli admixtus est culpæ, nulli ex necessitate succubuit pœnæ. Sed quia culpam nostram dominando subdidit pœnam nostram miserando suscepit, sicut ipse ait. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam, qui etiam præmisit. Nemo tollit eam a me sed ego pono eam a meipso. Rursum non vt nos suscitatus est: quia nostra resurrectio in finem seculi est dilata, illius uero die tertio cœlebrata.
Et nos quidem per illum resurgimus: nam ipse per se, neque enim qui Deus erat, sicut nos, ut ab alio resuscitari potuisset, indigebat. In eo ergo eius resurrectio distat a nostra, quod non per nosmetipsos resurgimus, sicut ille, pro eo enim quod simpliciter homines sumus, adiutorio superiori ut resurgere ualeamus indigemus. Ille autem eiusdem resurrectionis uim cum patre & sancto spiritu Deus exhibuit. Quam tamen solus in humanitate percepit. Dominus igitur uere natus, uere mortuus uere resuscitatus, in omnibus distat a nobis magnitudine potentiæ, sed sola concordat nobis ueritate naturæ: & cum in cunctis operibus suis

immensa nos virtute transcendat, in vno tamen a nobis id est in formæ veritate non discrepat. Quia ergo vt prædictum est nullus erat, cuius meritis nobis dominus propiciari debuisset, vnigenitus patris formam infirmitatis nostræ suscipiens, solus iustus apparuit, pro peccatoribus intercedens, qui dum pœnam nostram moriendo tolerauit, corruptionem nostram resurgendo mutauit. Ex ea etiam carne quam sumpsit, hanc ostendit liberam quam redemit. Quæ redempta caro videlicet nos sumus, qui cognitione nostri reatus astringimur, sed mediatoris tanti æquitate liberamur, sicut ipse ait. Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis.

25 Quod multis modis diuina eloquia causas rerum designant.

Moral.lib.ii.cap.2.

FActa sunt Encenia in Hierosolymis: & hyems erat. Seruata historiæ veritate diuina eloquia aliquando a positione loci, aliquando a positione corporis, aliquando a qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis causas designant: quas aperto sermone non iudicant. A positione quippe locorum sicut scriptura de Israele dicit: quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit, subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans: quia ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis neglecte videndo laxauit. Carnali itaque Israelitico populo, descendente de monte Moyse, lex in campestribus data est: sed sanctis apostolis dominus in monte sedens summa & spiritualia præcepta locutus est, vt ex locis videlicet monstraretur: quia & illis tanquam carnalibus mandata minima dabantur in valle terrarum, & isti tanquam spirituales & sancti in monte cœlestia mandata audirent, quatinus aperte monstraretur quod ascendentes corde ad cœlestia, infirma mundi relinquerent, & in mentis culmine starent. A positione corporis diuina scriptura futura denunciat, sicut in Actibus apostolorum Stephanus Iesum qui a dextris virtutibus sedet, stantem se vidisse manifestat. Stare quippe adiuuantis est. Et recte stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequens demonstratur, sicut euangelista cum prædicante domino nullos tunc ex iudæis credituros diceret, præmisit dicens. Hyems autem erat. Scriptum nanque est, abundauit iniquitas, refrigescet caritas multorum. Idcirco ergo curauit hyemis tempus exprimere, vt inesse cordibus auditorum malitiæ frigus indicaret, inter illa enim mysteria, quæ veritas loquebatur, quid causæ fuit, vt nomen hyemis adderetur, nisi vt per qualitatem temporis & aeris ostenderet frigus cordis? quia & cum uerba ue-

ritatis acciperent frigida iudæorum corda remanebant. Hinc est etiam quod de negaturo Petro præmittitur, quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se. Iam nanque intus a caritatis calore torpurat, & ad amorem præsentis vitæ quasi ad persecutorum prunas, infirmitate æstuante recalebat. A qualitate quoque temporis finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Iudas exisse perhibetur, cum egrediente illo ab euangelista dicitur. Erat autem nox, hinc enim & iniquo diuiti dicitur. Hac nocte repetunt animam tuam a te. Anima quippe quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur, hinc est quod Salomon, qui sapientiam non perseueraturus accepit, in somnis hanc & nocte describitur accepisse. Hinc est quod angeli ad Abraam meridie veniunt, punituri vero Sodomam ad eam vespere venisse memorantur.

26 De confessione peccatorum & absolutione. *Moral. lib. xxi. cap. 13.*

LAzare veni foras. Dum peccator quisque de vitio suo reprehensus sub defensionum & excusationum verbis fugit: dum non vult cognosci quod fecit, non se domino, sed sibi dominum abscondit. Agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quo contra cuique peccatori iam exordium illuminationis est humilitas confessionis: quia sibimetipsi iam parcere renuit, qui malum non erubescit confiteri, quod fecit, & qui defendendo accusari potuit, accusando se celerrime defendit. Vnde & mortuo Lazaro qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur reuiuisce, sed veni foras. Ex qua videlicet resurrectione quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cum videlicet mortuo dicitur, ueni foras: ut nimirum homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis iam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus iacet, per nequitiam, a seipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim ueni foras dicitur, ut ab excusatione & occultatione peccati ad accusationem suam ore proprio exire prouocetur. Vnde Dauid propheta ab illa tanti mole facinoris reuiuiscens ad uocem domini quasi foras exiit, dum per Nathan correctus, quod fecerat, accusauit. *In homilia. 26. super Euang.* Post confessionem igitur, ab his, qui ligandi & soluendi auctoritatem susceperunt, causæ pensandæ sunt: & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda: uidendum quippe quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam uisitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim uera est absolutio præsidentis, cum arbitrium æterni sequitur iudicis. Quod bene prædicta quatriduani

duani mortui resuscitatio illa significat, quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuum dominus vocauit, & viuificauit, dicens. Lazare veni foras: & postmodum is qui uiuens egressus fuerat, a discipulis solutus est: sicut scriptum est. Cumque egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis. Soluite eum, & sinite abire. Ecce illum discipuli iam viuentem soluunt, quem magister resuscitauerat mortuum. Si enim discipuli Lazarum mortuum soluerent, fœtorem magis ostenderent, quam virtutem. Ex qua consideratione intuendum est, quod illos debemus per pastoralem auctoritatem soluere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam viuificare. Quæ nimirum viuificatio ante operationem rectitudinis in ipsa iam cognoscitur confessione peccati. Vnde & huic ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur reuiuisce, sed veni foras. Omnis quippe peccator dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsus latet, in suis penetralibus occultatur, sed mortuus venit foras, cum peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur veni foras, ac si aperte cuilibet mortuo diceretur. Cur reatum tuum intra conscientiam tuam abscondis? Foras per confessionem egredere, qui apud te interius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, id est culpam confiteatur peccator: venientem vero foras soluant discipuli: vt pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amouere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.

27 De modis diuinæ locutionis.

Moral. lib. xxviii. cap. 2. 4. & 5.

ET clarificaui, & iterum clarificabo. Cum per angelicam creaturam voluntatem suam dominus indicat: aliquando eam verbis, aliquando imaginibus cordis oculis extensis, aliquando cœlestibus substantiis demonstrat: verbis nanque per angelum loquitur, cum nihil in imagine ostenditur, sed supernæ verba locutionis audiuntur, sicut dicente domino, Pater clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te: protinus respondetur. Et clarificaui, & iterum clarificabo. Neque enim Deus qui sine tempore vi impulsionis intimæ clamat, in tempore per suam substantiam illam vocem edidit, quam circunscriptam tempore per humana verba distinxit, sed nimirum de cœlestibus loquens verba sua, quæ audiri ab hominibus voluit rationali creatura administrante formauit. Aliquando imaginibus cordis oculis extensis, per angelos loquitur Deus, sicut Iacob subnixam cœlo scalam dormiens vidit: sicut Petrus linteum reptilibus, & quadrupedibus plenum in ecstasi raptus aspexit, qui nisi corporeis hæc

corporeis hæc oculis cerneret, in ecstasi non fuisset: sicut Paulo in visione noctis vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogauit. Aliquando cœlestibus substantiis loquitur Deus, sicut baptizato domino scriptum est: quia de nube vox sonuit dicens. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

28 De visione gloriæ Dei. *In Ezech. homil. 8.*

HAec dixit Esaias, quando vidit gloriam eius. Quantalibet intentione se mens humana tendat, etiam si phantasias quasque imaginum corporalium a cogitatione compescat, si iam omnes circunscriptos spiritus ab oculis cordis amoueat, adhuc tamen in carne mortali posita videre gloriam Dei non ualet, sicut est: sed quicquid de illa est, quod in mente resplendet, similitudo & non ipsa est. vnde Ezechiel propheta dixit. Hic erat aspectus splendoris per gyrum, & hæc visio similitudinis gloriæ domini. Inde etiam ille prædicator, qui raptus ad tertium cœlum fuerat, dicebat. Videmus nunc per speculum in ænigmate. Qua in re non despicienda nobis oritur quæstio, quomodo Ioannes euangelista cum erga miracula redemptoris nostri iudæorum perfidiam etiam ex verbis propheticis descripsisset, adiungit dicens. Hæc dixit Esaias, quando vidit gloriam eius, & loquutus est de eo. Et si Ezechiel vidit, quid est, quod iste similitudinem gloriæ, & ille gloriam eius vidisse describitur? Sed cum Ioannes euangelista prius miracula redemptoris nostri narrauit, & infidelitatem iudæorum postmodum subdidit. Hanc eiusdem redemptoris nostri gloriam quæ in mundo apparuit, Esaiam vidisse manifestat. Omne enim quod in terra mirum diuinitus agitur, gloria omnipotentis Dei est, & eius gloria in omnibus factis videtur. Esaias igitur eius gloriam in terra vidit: Ezechiel vero eius gloriam in cœlo, sicut est, videre non potuit: quia aliter est eius gloria in rebus factis, & aliter in semetipso. Hæc ergo gloria, quæ in rebus est, videri potest: illa vero quæ in ipso est, videri modo nisi per similitudinem non potest.

29 De imitatione redemptoris. *In homil. 2. super Euang.*

QVi mihi ministrat me sequatur. Dominum Iesum Christum redemptorem nostrum vt eum sequamur hic admonentem in quem fratres carissimi credimus, operibus bonis sequi studeamus: aspiciamus qua graditur, & eius vestigia imitando teneamus. Iesum etenim sequitur, qui imitatur. Hinc nanque dicit. Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Sequere enim dicitur imitare. Consideremus ergo qua graditur, vt sequi mereamur. Ecce cum sit dominus,

& creator angelorum suscepturus naturam nostram, quam condidit in vterum virginis venit: nasci tamen in hoc mundo per diuites noluit, pauperes parentes elegit, vnde & cum agnus qui pro illo offerretur, defuit, columbarum pullos, & par turturum ad sacrificium mater inuenit. Prosperari in hoc mundo noluit, irrisiones & opprobria tolerauit, sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucemque sustinuit, & quia rerum corporalium delectatione a gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeamus, ostendit? Quid itaque pro se debet homo pati, si tanta Deus pro hominibus pertulit. Qui igitur in Christum iam credidit, sed adhuc auaritiæ lucra sectatur, in superbia honoris extollitur, inuidiæ fascibus inardescit, libidinis immundicia se polluit, prosperari ad ea, quæ sunt in mundo concupiscit, Iesum in quem credidit, sequi contemnit. Diuerso quippe itinere ambulat, & pergit: si gaudia delectationesque appetit, cui dux suus viam amaritudinis ostendit.

30 De victoria redemptoris. *In homilia. 22. super Euang.*

SI exaltatus fuero a terra omnia traham ad me. Per resurrectionem nostri redemptoris, omnes electi qui quamuis in sinu tranquillitatis, tamen claustris tenebantur inferni: ad amœna paradisi sunt reducti. Quod ante passionem promisit: in resurrectione sua dominus adimpleuit: Omnia enim traxit qui de suis electis apud inferos nullum reliquit, omnia abstulit vtique electa. Neque etenim infideles quosque & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniam dominus resurgendo reparauit, sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & actibus recognouit.

31 De prædicatione. *Moral. lib. & xix. cap. 11.*

VIx aliqua prædicatio sine aliquo transitur admisso, vnde recte sanctis apostolis post prædicationem dominus pedes lauit: vt videlicet aperte monstraret: quia plerunque & in bono opere peccati puluis contrahitur, & inde inquinantur vestigia loquentium: vnde audientium corda mundantur. Nam sæpe nonnulli dum exhortationis uerba faciunt aut ad quantulancunque gloriam, si ab audientibus uenerantur, & quamlibet tenuiter se intrinsecus, quia per eos purgationis gratia deriuatur, extollunt. Cumque uerbo aliena opera diluunt quasi ex bono itinere puluerem malæ cogitationis sumunt. Quid ergo fuit, post prædicationem pedes discipulorum lauare: nisi post prædicationis gloriam cogitationum puluerem tergere: gressusque cordis ab interna elatione mundare. Pedes igitur apostolorum loti sunt, ut a quamlibet paruo

contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi a quodam itinere collecto puluere mundarentur.

32 De vera virtute amoris.

*Moral.lib.*xx.*cap.*7.& 8.& xxii.*cap.*10.& 11.

IN hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Omnipotentis Dei nos esse discipulos sola custodia caritatis probat: uirtutem quippe manuum sine caritate testatur, prædicator egregius nihil valere: qui ait. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, caritatem autem non habeam, nihil prodest: de hæreticis quoque signa ac miracula facientibus, sed hic præmia afflictionis suæ & abstinentiæ laudes videlicet quas amant recipientibus redemptoris voce dicitur, Multi dicent mihi in illa die. Domine domine. Nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunquam noui vos, discedite a me, qui operamini iniquitatem. Qua nimirum sententia, quid datur intelligi, nisi vt in hominibus caritas & humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Probatio quippe sanctitatis non est signa facere: sed vnumquemque vt se diligere, de Deo autem vera de proximo vero meliora quam de semetipso sentire. Nam quia vera uirtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, ueritas demonstrat: quæ ait. In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis: si dilectionem habueritis ad inuicem. Qui enim non ait in hoc cognoscetur quia discipuli mei estis, si signa feceritis, sed ait si dilectionem habueritis ad inuicem, aperte indicat: quia veros Dei famulos non miracula sed sola caritas probat. Testimonium ergo superni discipulatus est donum supernæ dilectionis. Quæ nimirum dilectio si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet, scilicet, si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est, quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si eius vitæ contrarius non existat: sed dilectionis vim occultæ veraciter aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominis nescit, nisi eum quem sibi aduersarium credit, in defectu vel profectu eius, mutasse se modum sui status inuenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur constat: quia non amat, quem non vult esse meliorem se, eumque etiam

ſtantem voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia euenire plerunque ſolet, & non amiſſa caritate & inimici nos ruina lætificet: & rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet, cum & ruente eo quoſdam erigi bene credimus, & proficiente illo pleroſque iniuſte opprimi formidamus. Qua in re mentem noſtram nec eius iam defectus erigit, nec eius profectus addicit, ſi recta noſtra cogitatio, non quid in ipſo, ſed quid de ipſo circa alios agatur attendit. Sed ad hæc ſeruanda valde eſt neceſſarium ſubtiliſſimæ diſcretionis examen, ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ. Si autem de inimici morte gaudendum omnino non eſſet, pſalmiſta non diceret. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam impiorum, ſed aliud eſt impium, aliud vero inimicum perpeti. Nam ſunt plerique inimici, qui non ſunt impii, & ſunt nonnulli impii, qui nobis ſpecialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem quem inimicum tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia eius culpas apud cogitationem liuor accuſator exaggerat. Quibuslibet vero flagitiis prematur, minus iniquus creditur, ſi aduerſarius minime ſentitur. Qua in re diſcernendum eſt: aliud eſſe quod nobis, aliud vero quod ſibi, & cæteris noſter inimicus nocet. Nam ſi aliis bonus eſt ſine noſtra forſitan culpa non poteſt eſſe nobis malus, nec omnino iam de eius ruina gaudendum eſt, cuius nos ſolos certum eſt aduerſa toleraſſe. Cum vero noſter ac multorum hoſtis punitur, de ereptione proximorum potius quam de inimici interitu neceſſe eſt, vt animus lætetur. Oportet nanque vt pereunte aduerſario ſubtiliter penſare debeamus, & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iuſtitiæ ferientis. Nam cum peruerſum quenque omnipotens percutit, & condolendum eſt miſeriæ pereuntis, & congaudendum iuſtitiæ iudicis, vt nobis & in luctu ſit pœna morientis proximi, & rurſus in gaudium veniat exhibita æquitas iudicantis Dei: quatinus nec pereunti homini exiſtamus aduerſarii, nec iudicanti Deo inueniamur ingrati.

33 De diſcretione cœleſtium dignitatum.

Moral.lib.iiii.cap.42.& xxxv.cap.24.& in Ezech.homil.16.in dialog.lib.4.

IN domo patris mei manſiones multæ ſunt Quoniam electis Dei in hac vita diſcretio operum, in alia quoque vita erit proculdubio diſcretio dignitatum: vt quo hic alius alium merito ſuperat, illic alius alium retributione præcellat & licet dignitas eadem omnibus non ſit, vna tamen erit omnibus vita beatitudinis, vnde in euangelio ipſa veritas dicit. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Si enim diſpar retributio in illa

beatitudine æterna non esset, vna potius mansio quam multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus distincti bonorum ordines, & propter meritorum consortium communiter lætentur. Illi quippe qui diuersis horis in vineam ducti venerunt, licet non æque laborantes, eundem tamen æque cuncti denarium perceperunt. Qua itaque ratione conueniant mansiones multæ cum vno denario, nisi quia diuersæ quidem beatorum ciuium dignitates erunt, sed tamen vna requies æternæ retributionis? Nam si dispar erit retributionis qualitas quam opera diuersa consequentur: vna tamen est beatitudo, quam illic percipient, qui in multis mansionibus distinguuntur, & si dispar erit meritum singulorum, non erit diuersitas gaudiorum: quia & si alter minus & alius amplius exultat, omnes tamen vnum gaudium de conditoris sui visione lætificat, & vna cunctis est beatitudo lætitiæ, quamuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ. In domo igitur patris sui mansiones multas esse veritas dicit: quia in illa beatitudinis vita non dispari vnusquisque iuxta dispar meritum, locum disparem percipit, sed eiusdem disparilitatis damna non sentit: quia tantum sibi quantum perceperit sufficit. In eisdem nanque multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet, quas bene Paulus mansiones iuxta merita distributas insinuat cum ait. Alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim a stella differt in claritate.

34 De operatione sancti spiritus. *Moral.lib.v.cap.20.*

EGo rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Aspiratio sancti spiritus humanam mentem tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens æternis hanc desideriis inflammat, vt nihil ei iam nisi quæ superna sunt libeat, & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione contemnat, vnde & ueritatis uoce dicitur. Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere. Sicut enim idem paracletus, id est post mediatoris ascensum alius humani generis consolator in semetipso inuisibilis est: ita omnem quem repleuerit ad desideranda inuisibilia accendit, & quoniam mundana corda sola uisibilia diligunt, hunc mundus non accipit: quia ad diligenda inuisibilia non assurgit. Seculares enim mentes, quanto se foras per desideria dilatant, tanto ad receptionem illius sinum cordis angustant. Valde quippe pauci in humano genere inueniuntur, qui a desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptionem sancti spiritus ipsa hac purgatione dilatantur.

35 De videndo Deo. *Moral.lib.xviii.cap.37.*

QVi diligit me, diligetur a patre meo. Fuere nonnulli qui Deum discerent etiam in illa regione beatitudinis in claritate quidem sua conspici, sed in natura minime videri: quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici: & incommutabili essentiæ aliud est claritas, aliud natura: sed ipsa natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet ipse pollicetur dicens. Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum, ac si patenter dicat. Qui in vestra me cernitis, restat vt in mea natura me videatis, hinc rursus ait. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

36 De diuina in nobis mansione. *In homilia.7.super Euang.*

SI quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Viam domino ad cor nostrum venienti facimus, cum ad præceptum vitam præparamus. Mansionem in corde nostro venienti domino præparamus: cum veritatis sermonem humiliter audimus, & cum dilectione seruamus. Quisquis autem in superbia mentem eleuat, quisquis auaritiæ æstibus anhelat, quisquis se inquinationibus luxuriæ polluit, cordis ostium contra veritatem claudit, & ne dominus ad se veniat & mansionem faciat, animi claustra seris vitiorum damnat.

37 De pace. *Moral.lib.vi.cap.23.*

PAcem relinquo vobis: pacem meam do vobis. In scriptura sacra aliter pax plena dicitur, & aliter inchoata. Inchoatam quippe veritas discipulis dederat, cum dicebat. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et plenam Simeon desiderauerat, cum exoraret dicens. Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace. Pax enim nostra ex desiderio conditoris inchoatur. Ex manifesta autem visione perficitur. Plena quippe tunc erit, cum mens nostra, nec ignorantia cæcatur, nec suæ carnis impugnatione percutitur.

38 De eodem. *In pastoral cur.ter.par.cap.23.*

SOlicite pacati debent curare nedum plusquam necesse est pacem quam possident amant, ad perpetuam peruenire non appetant. Plerunque enim grauius intentionem mentium rerum tranquillitas tentat, vt quo non sunt molesta, quæ obtinent, eo minus amabilia fiant quæ vacant: & quo delectant præsentia, eo non inquirant æterna, vnde & per semetipsam ueritas loquens cum terrenam pacem a superna distingueret, & ad uenturam discipulos ex præsenti prouocaret, ait. Pacem relinquo uobis

pácem meam do vobis: relinquo fcilicet tranfitoriam, do manfuram. Si ergo in eam cor, quæ relicta eft figitur, nunquam ad illam quæ danda eft peruenitur. Pax igitur præfens ita tenenda eft, vt & diligi debeat & contemni, ne fi immoderate diligitur, diligentis animus in culpa capiatur.

39 De præmeditatione mortis noftræ. *In homil. 39. fuper Euang.*

VEnit enim princeps huius mundi. Maligni fpiritus non folum ingredientibus peruerforum animabus opera fua requirunt, vt eas ad tormenta trahant, verum ad electos quoque veniunt, & fuum in illis aliquid requirunt, fi præualeant. Vnus autem in hominibus extitit, qui ante paffionem fuam libera voce dixit. Iam non multa loquar vobifcum: venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem vidit, fuum in illo mundi princeps aliquid inuenire fe poffe credidit. Sed fine vllo peccato a mundi corruptione exiit, qui fine peccato in mundum venit, hoc de fe contra mundi principem nullus dicere potuit. Nam cum propheta dicat. Ecce enim in iniquitatibus conceptus fum, & in delictis peperit me mater mea: nemo fine culpa in mundo potuit effe, qui in mundum venit cum culpa. Conftat enim quia omnes qui de carnis delectatione concepti funt, in eorum proculdubio, vel actione, vel locutione vel cogitatione aliquid fuum princeps mundi huius habuit. Sed idcirco illos vel poft capere, vel prius tenere non potuit: quoniam eos ille a debitis fuis eripuit, qui pro nobis fine debito mortis debitum foluit, vt nos ideo fub iure hoftis noftri debita noftra non teneant: quia pro nobis mediator Dei & hominum homo Chriftus Iefus gratuito reddidit, quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos a debita animæ morte liberauit: ait ergo. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam, vnde curandum nobis eft, & cum magnis cotidie fletibus cogitandum quam rapidus, quam terribilis fua in nobis opera requirens, in die noftri exitus princeps huius mundi veniat: fi etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæfiuit, in quo nihil inuenire potuit. Quid itaque nos miferi dicturi, quid acturi fumus, qui innumera mala commifimus? Quid requirenti aduerfario & multa fua in nobis inuenienti dicemus, nifi folum quod nobis eft certum refugium & folida fpes: quia cum illo vnum facti fumus in quo princeps huius mundi & fuum aliquid requifiuit, & inuenire minime potuit? quoniam folus eft inter mortuos liber: & a peccati iam feruitio ueraci libertate foluimur: quoniam ei qui uera libertas eft unimur. Conftat

enim nec negare possumus, sed veraciter fatemur: quia princeps huius mundi habet in nobis multa, sed tamen in mortis nostræ tempore iam nos rapere non valet: quia eius membra sumus effecti, in quo non habet quicquam. Sed quid prodest quod eidem redemptori nostro per fidem iungimur, si ab eo moribus disiungamur? Ipse enim dicit. Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Recta enim opera rectæ fidei sunt iungenda: mala quæ fecimus per cotidiana lamenta sunt diluenda, & ea quæ possumus bona fratribus impendenda. Neque enim aliter redemptoris nostri membra efficimur, nisi inhærendo Deo & compatiendo proximo. Multum enim valet compassio fraterna, & nos omnipotenti Deo coniungunt misericordiæ viscera. Inde enim ei qui est super omnia propinquamus, vnde nos per compassionem proximi etiam sub nosmetipsos deponimus. In rebus corporalibus nemo alta tangit, nisi qui tenditur. In rebus quoque spiritualibus certum est: quia quanto plus per compassionem attrahimur, tanto altis verius appropinquamus.

40 De gratia Dei & libero arbitrio. *In Ezech. homil. 9.*

Sine me nihil potestis facere. Ex omnipotentis Dei gratia ad bonā opera cōnari quidem possumus, sed hæc implere si ipse non adiuuat, qui iubet, non valemus. Sic Paulus cum discipulos admoneret dicens. Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini, illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adiunxit, dicens. Deus est enim qui operatur in vobis, & velle & perficere pro bona voluntate. Hinc est quod ipsa veritas discipulis dicit. Sine me nihil potestis facere. Sed in his considerandum est: quia bona nostra cum omnipotentis Dei dona sint, & in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quæramus? si autem ita nostra sunt, vt dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agamus? Sciendum est quia mala nostra solummodo nostra sunt: bona vero nostra & omnipotentis Dei sunt, & nostra: quia ipse aspirando nos præuenit, vt velimus qui adiuuando subsequitur ne inaniter velimus, sed possimus adimplere, quæ volumus. Præueniente autem gratia & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus breui sententia explicat dicens. Plus illis omnibus laboraui. Qui ne videretur suæ virtuti tribuisse, quod fecerat: adiunxit. Non autem ego sed gratia domini mecum, ac si diceret. In bono opere laboraui, non ego, sed ego. In eo enim quod solo domini dono præuentus sum non ego: in eo autem quod donum voluntate sub-

fecutus:& ego. Hæc breuiter contra Pelagium dicta sunt & Celestinum.

41 De veritate dilectionis. *Moral.lib.xxvii.cap.11.*

VOs amici mei. Amicus veritatis, est rectæ amator actionis, vnde & ipsa veritas discipulis dicit. Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis. Amicus quippe animi custos dicitur. Vnde & non immerito qui custodire voluntatem Dei in præceptis illius nititur, eius amicus vocatur. Hinc est quod rursum eisdem discipulis veritas dicit. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui a patre meo nota feci vobis.

42 Quid significet missio spiritus sancti. *In homil.26.super Euang.*

CVm venerit paracletus quem ego mittam vobis a patre. Paracletum sanctum filius a se discipulis promittit mittendum, qui se quoque a patre missum eisdem alibi asserit dicens. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. In quibus verbis quamuis missio intelligatur eius incarnatio. Pater quippe filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit, tamen etiam iuxta naturam diuinitatis potest intelligi. Eo enim ipso a patre filius mitti dicitur, quo a patre generatur, sic quoque sanctum spiritum qui cum sit patri coæqualis & filio, non tamen incarnatus est, eisdem se filius mittere perhibet, cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis a patre. Si enim mitti solummodo incarnari deberet intelligi, sanctus proculdubio spiritus nullo modo mitti diceretur, qui nequaquam est incarnatus, sed eius missio ipsa est processio, qua de patre procedit & filio. Sicut itaque filius non incongrue mitti dicitur quia generatur: ita & spiritus sanctus dicitur mitti, quia procedit.

43 De amore spirituali. *Moral.lib.viii.cap.17.& in dialogo lib.2.cap.38.*

DOminus noster vt fidem discipulis augeret, dixit. Si non abiero, paracletus spiritus. Cum enim constet, quia paracletus spiritus ex patre procedat semper & a filio, cur se filius recessurum dicit, vt ille veniat, qui a filio nunquam recedit? Sed quia discipuli in carne dominum cernentes, corporeis hunc oculis semper videre sitiebant: recte eis dicitur. Nisi ego abiero, paracletus non veniet, ac si aperte diceret. Si ab intentionis nostræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum vos inuisibilem per consolatorem spiritum non perduco. Si corpus non subtraho, qui sit amor spiritus non ostendo: & nisi me desieritis corporaliter cernere, nunquam discetis spiritualiter amare.

44 De consolatione pœnitentium. *Moral.lib.vi.cap.8.*

AMen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gau-

debit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Omnes qui redemptoris nostri desideriis accensi prospera fugiunt, aduersa patiuntur, cruciatus persequentium tolerant, seque ipsos per lamenta castigant, tanto sublimiorem in futuro lætitiam recipiunt, quanto nunc cunctis mundi gaudiis deuote moriuntur. Hinc est quod eadem veritas dicit. Vos igitur nunc quidem tristitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Omnes enim qui nunc pro Dei amore despiciuntur, & pro eo temporaliter affliguntur, vera lætitia æternaliter in cœlesti gloria consolabuntur.

45 De oratione & exauditione. *In homil. 27. super Euang.*

SI quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, vsque modo non petistis quicquam in nomine meo. Si omne quod petimus in nomine filii, dat nobis pater, quid est quod Paulus ter dominum rogauit, & exaudiri non meruit? sed dictum est illi. Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur. Nunquid ille tam egregius prædicator in filii nomine non petiit? quare autem non accepit quod petiit? Quomodo ergo verum est, quia quicquid petierimus in nomine filii, dat nobis pater: si auferri a se angelum sathanæ petiit apostolus in nomine filii, & tamen quod petiit non accepit? Sed quia nomen filii Iesus est: Iesus autem saluator, vel etiam salutaris dicitur, ille ergo in nomine saluatoris petit, qui illud petit, quod ad veram salutem pertinet. Nam si id, quod non expedit petitur, non in nomine Iesu petitur pater. Vnde & eisdem apostolis adhuc infirmantibus dominus dicit. Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo, ac si aperte diceretur. Non petistis in nomine saluatoris, qui salutem æternam quærere nescitis. Hinc est quod & Paulus non exauditur: quia non ei proderat ad salutem, si a tentatione liberaretur. Cum ergo fratres carissimi conuenitis ad ecclesiam: pensate quæso petitiones nestras, uidete si in nomine Iesu petitis, id est si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim Iesu Iesum non quæritis, si in æternitatis templo importune pro temporalibus oratis. Et quidem cum hæc desunt ab omnipotente Deo petenda sunt, sed meminisse continuo debemus, quod ex mandato eiusdem nostri redemptoris accepimus. Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. Et hæc itaque ab Iesu petere, non est errare, si tamen non nimie petantur.

46 De cognitione diuina. *Moral. lib. xxx. cap. 7. & 8. & 22.*

PAlam de patre annunciabo uobis. Infirmitati nostræ dominus non

aperta specie maiestatis suæ, sed prædicatorum suorum loquitur voce, & corda adhuc carnalia carnis lingua pulsat, vt tanto facilius insueta percipiant, quanto ea per sonitum consuetæ vocis audiunt. At postquam per mortem in puluerem caro resoldetur; & per resurrectionem puluis animabitur, tunc de Deo audire verba non quæremus: quia vnum ipsum quod implet omnia iam per speciem Dei verbum videbimus, & vltra a doctoribus vitæ prædicationem accipere non requiremus: tunc quippe implebitur quod per Hieremiam dominus dicit. Non docebit vltra vir proximum suum & vir fratrem suum dicens: Cognosce dominum, omnes enim cognoscent me a minimo eorum vsque ad maximum dicit dominus. Cum ergo nobis post resurrectionem dominus ostendetur per speciem tunc semetipsum quomodo omnibus creaturis præsit, nobis insinuabit, ac tunc detersa nostræ mentis caligine clara se visione manifestabit: & tunc implebitur quod in euangelio dicit ipsa veritas. Venit hora cum iam non in prouerbiis loquar vobis, sed palam de patre annunciabo vobis. Filius enim de patre palam annunciat, quia per hoc quod verbum est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Palam itaque de patre annunciare se asserit: quia per patefactam tunc maiestatis suæ speciem, & quomodo ipse genitori non impar oriatur, & quomodo vtrorumque spiritus vtrique coæternus procedat ostendit. Aperte namque tunc videbimus, quomodo is qui oriundus est, ei de quo oritur subsequens non est: quomodo is qui per processionem producitur a proferentibus non præitur: aperte tunc uidebimus quomodo & unum, diuisibiliter tria sint, & indiuisibiliter tria unum.

4 De passione domini, atque potentia. *Moral. lib. xvii. cap. 19.*

JEsus sciens quæ uentura erant super eum, processit & dicit. Quem quæritis? quam incomprehensibilis sit, & inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda dominus ostensione uenturus est, bene utrunque perpendimus, si primi aduentus pondera solicita consideratione pensamus. Certe ut nos a morte redimeret, mori dominus uenit, & defectum carnis nostræ in suo corpore: pœnasque tolerauit, qui priusquam ad crucis patibulum perueniret, teneri, conspui, illudi, alapis cædi se pertulit. Ecce ad quanta uenire propter nos probra consensit, & tamen priusquam se teneri permitteret, persecutores suos requisiuit dicens. Quem quæritis? Cui illico responderunt. Iesum Nazarem. Quibus cum repente diceret. Ego sum, uocem solummodo mitissime responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram strauit. Quid ergo facturus est, cum iudicaturus uenerit, qui in una uoce hostes suos perculit,

etiam cum iudicandus venit, quod est illud iudicium, quod immortalis exercuerit, qui in vna voce ferri moriturus non potuit? Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Nemo quippe celsitudinis eius terrorem ferre poterit, cum aduentus secundi potentia per ignem iudicium exercens, in suæ potestatis maiestate canduerit.

48 De inuidia iudæorum. *Moral. lib. xxvii. cap. 19. 20. & 21.*

ADducunt ergo Iesum a Caipha in prætorium ad Pilatum Contra antiquum hostem prophetæ vocibus de sancta ecclesia in antiquo statu restauranda promittitur, & mala bestia non ascendet per eam. Antiquus quippe hostis nomine bestiæ accipitur, qui deceptionem primi hominis seuus impetiit, & integritatem vitæ illius male suadendo laniauit. Hæc bestia omnium reproborum corda possidet, ea per occultam maliciam quasi proprium antrum tenet, & ad omne quod nocere bonis appetit, in eorum se obscuris mentibus abscondit. An iudæorum persequentium corda antrum huius bestiæ non fuerunt, in quorum diu consiliis latuit, sed repente vocibus erupit clamantium. Crucifige crucifige? Et ad lacerationem mentis pertingere tentando non potuit, in redemptore nostro ad mortem carnis anhelauit. Hæc nimirum bestia & electorum corda tenuit, sed hanc ab illis moriens agnus excussit, vnde & in euangelio dicit. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Intrare quippe in mentes bonorum potest, sed in eis morari non potest: quia cor iusti huius bestiæ antrum non est. Huic nimirum bestiæ impulsu subitæ formidinis victus, ianuam cordis negando Petrus aperuit; sed citius cognoscendo restitit, flendo clausit. Iudæorum autem persequentium corda non solum intrando hæc bestia tenuit, sed etiam tenendo & immorando possedit: quia & prius in eis cogitationes vsque ad iniqua desideria, & post iniqua desideria vsque ad nequissima opera perduxit. Quantum nanque in eorum mentibus demorata sit discimus, cum illorum consilia attestatione narrationis euangelicæ audimus. In illa nanque describitur, cum redemptorem nostrum viuificare mortuos cernerent, in eius morte crudelitatis anxietate insanirent, quod explere contra illum praua desideria ardenter illum vellent, sed populum timerent, quod occasiones occidendi quærerent & inuenire non possent: quod ad votum suæ nequitiæ manibus alienigenarum vsi sunt: quoniam eum quem legaliter interimerent, & inuenire non possent, quod ad votum ipsi non poterant, feriendum gentilibus tradiderunt: vt ex sola potestate præses Romanus ageret, quod ipsis ex sola malicia anhelarent, vt agi debuisset, inuidiæ quippe malicia pleni fuerant qui vi-

sis miraculis inuidentes dicebant. Ecce mundus totus post eum vadit. Conspiciebant signa, cernebant per ministros eius miracula, totum iam mundum fidei præuidebant secuturum prædicamenta: a iudæis igitur in uidentibus surrexit malicia persequens, & a gentilibus potestas premẽs. Neq; n. miracula fieri legis præcepta vetuerant, & tamen iudæi pro eisdẽ miraculis interimere generis humani redẽptorẽ quærebant. Vnde hoc quod ceperãt explere nõ valẽtes ad Pilati prætorium cõcurrerãt, vt ipse hũc perimere, quẽ iniuste perimere lex nulla cohiberet. Quod autẽ ex in uidia iudæa petiit, hoc gẽtilis iudex ex auctoritate Romana perpetrauit.

49 De constantia redemptoris. *Moral. lib. xxii. cap. 17.*

INgressus prætorium Pilatus, dicit ad Iesum Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. In hac vita qui nulla prospera appetit, nulla aduersa proculdubio pertimescit: & nequaquã terret illũ exterius numerus hominũ, quẽ non deuastat interius turba vitiorum. Vnde redemptor noster ad multitudinẽ nimiã nõ expauit, qui persecutores suos cum gladiis & fustibus veniẽtes, vna tãtum responsione perculit, dicẽs. Ego sum. Ipsum etiã contemptus & despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis suppliciis liberãs, in facie palmas æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & qui esset nõ ostendit, qui sub ipsa iam hora passionis cum humanitatis infirma pateretur, diuinitatis potẽtiam exercere noluit. Mediator quippe Dei & hominum qui esset apparuisset: si cum teneretur vt homo, maiestatis suæ potentiã voluisset ostẽdere & p diuinitatis magnitudinẽ susceptæ carnis infirma trãsire, vt enim apertius homo mori posset, Deus mãsit occultus: qui si cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Requisitus ergo a Pilato tacuit, atque inter persecutorum manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resistentibus noluit demonstrare, quod erat. Infirmitatem persecutoribus suis prodidit, potentiam vero suæ maiestatis & diuinitatis occultauit.

50 De vtilitate & æqualitate dominicæ passionis. *Moral. lib. iii. cap. 12.*

NOn haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. Sathanæ membra sunt omnes, qui ei peruerse viuendo iunguntur. Membrum quippe eius Pilatus extitit, qui vsque ad mortis extrema venientem in redemptionem nostram dominum non cognouit. Corpus eius sacerdotum principes extiterunt, qui redemptorem mundi a mundo repellere, vsque ad crucem persequendo conati sunt. Membra illius extiterunt, qui iuxta prophetiæ vocem dicunt. Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. Lignum quippe in panem eius mittere, est configendo eius corpori stipitem crucis adhibere, & vitam illius de ter-

ra viuentium eradicare se posse æstimant, quem dum mortalem conspiciunt, finiri morte suspicantur. Cum ergo se pro nostra redemptione dominus membrorum sathanæ manibus tradidit, quid aliud quam eiusdem sathanæ manum in se seuire permisit, vt vnde ipse exterius occumberet inde nos exterius interiusque liberaret? Potestatem itaque corporis sathanæ, vsque ad sputa, colaphos, flagella, crucem, lanceamque tolerauit: vnde & Pilato eius videlicet corpori, ad passionem veniens dicit. Non haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. Sed tamen hanc potestatem quam contra se ei extrinsecus dederat, suis seruire lucris intrinsecus compellebat. Pilatus enim vel sathan qui eiusdem Pilati caput exciterat, sub potestate illius super quam potestatem acceperat tenebatur, & superior ipse disposuerat hoc, quod inferius accidens a persecutore tolerabat, vt cum ex mala mente infidelium surgeret, vtilitati tamen electorum omnium ipsa quoque crudelitas deseruiret. Pie igitur disponebat intus, quod semetipsum pati nequiter permittebat foris. Hinc est enim quod de illo in cœna dicitur. Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus, & quia a Deo exiuit & ad Deum vadit, surgit a cœna & ponit vestimenta sua. Ecce in manus persequentium iturus, sciebat quod in manu sua ipsos etiā persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se nouerat: cōstat quia ipsos a quibus tenebatur tenebat, vt in se ipse ad vsū pietatis intorqueret: quicquid eorum circa se malitia permissa seuiret.

51 De perfidia iudæorum. *Moral. lib. xi. cap. 13. & 14.*

SVsceperunt autem Iesum a Pilato sibi traditum, & educentes in eum, qui dicitur caluariæ locus, ibi eum crucifixerunt. Antiquus ille iudæorum populus qui fidelis esse Deo videbatur, reprobatus corde repulsus est, vt sua perfidia deceptus, contra ipsum post insurgeret quem ante prædicauit. Summi quippe sacerdotes & seniores populi suo consilio ei conabantur obsistere, quem prius prædicabant venturum esse. Cumque nomen eius persequendo molirentur extinguere, decepti sua malitia per inuium frustra conabantur incedere: quia eorum crudelitati via non poterat patere contra auctorem omnium. Terrebantur quidem cum auctoris omnium tot miracula cernerent, virtutes viderent, sed credere renuentes adhuc signa requirebant, cum dicerent. Quod ergo tu facis signum, vt videamus & credamus tibi, quid operaris? aliquando etiam ostendebantur credere cum dicerent. Nisi hic esset a Deo, non poterat facere quicquam: aliquando vero hunc a Deo esse denegabant cum despicientes dicerent. Nonne hic est fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas & sorores eius

nonne omnes apud nos sunt? videbant quippe suscitare eum mortuos, & tamen esse mortalem, quis non crederet Deum quem conspiciebant suscitare mortuum? Sed rursum cum hunc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc esse Deum immortalem. Per hoc ergo quod omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset & diuina ostendere, & humana pati, errare eos quasi ebrios fecit. Omnis quippe qui errat nunc huc, nunc illuc ducitur, vt eorum superbia, quæ incarnationis eius mysterium despicere maluit, quam sequi, & se extolleret contra eius humanitatem, & diuinitatis eius potentiam miraretur intus lucentem. *Moral. lib. ix. cap. 21.* Tandem igitur ministri manusque diaboli facti sunt, quia in redemptoris nostri morte grassati sunt. Antiquus quippe hostis redemptoris mentem corrumpere per se tentando non valuit: sed eius carnem per suos satellites ad triduum permissus extinxit, & dispensationi supernæ pietatis, nesciens ex hac ipsa permissione seruiuit. Tribus etenim redemptorem nostrum tentationibus pulsans cor Dei temerare non valuit: sed cum Iudæ mentem ad carnis eius mortem excitauit, cumque ei cohortem atque a pontificibus & pharisæis ministros tradidit: nimirum ipse diabolus ad carnem eius manus extendit. Satellites enim eius, & ministri, sacerdotes & principes, Pilatus atque milites illusores fuerunt: Quorum vultum & corda operuit, & excæcauit: & ne suum auctorem cognoscerent, maliciæ nubilo velauit. Vultus quippe ministrorum eius opertus extitit: quia mens persequentium eum quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnouit. Vnde per Paulum dicitur. Vsque in hodiernum diem cum legitur Moyses velamen est positum super cor eorum, Qui rursus ait. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent.

52 De vera morte & vmbra mortis. *Moral. lib. iiii. cap. 20.*

ET inclinato capite Iesus, tradidit spiritum. Sicut vera mors est qua anima separatur a Deo: ita vmbra mortis est: qua caro separatur ab anima. Mediator autem Dei & hominum solam pro nobis mortem carnis suscepit. Et veram mortem delinquentium per vmbram suæ mortis deleuit. Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur: vnam ad nos suam mortem detulit, & duas nostras, quas reperit, soluit. Si enim ipse vtranque susciperet, nos a nulla liberaret: sed vnam misericorditer accepit, & vtranque iuste damnauit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Vnde & non immerito vno die in sepulchro, & duabus noctibus iacuit: quia videlicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris du-

plæ nostræ mortis adiunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis accepit, vmbram mortis pertulit, & a Dei oculis culpam quam fecimus abscondit. Vt igitur nos a morte carnis & spiritus debitores eriperet, mortem carnis dominus non debens soluit.

53 De resurrectione domini. *In Ezech. homil. 16.*

VNiuersum hoc tempus septem diebus euoluitur, æterna vero dies octaua est, quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur. Per octonarium quippe numerum resurrectio & gaudium futuræ beatitudinis significatur. Huius octonarii numeri causa est, quod post sabbatum voluit dominus a morte resurgere. Dies quippe dominicus, qui tertius est a morte dominica, a conditione dierum numeratur octauus, quia septimum sequitur. Vnde & ipsa vera redemptoris nostri passio & vera resurrectio figurauit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ, sexta enim feria passus est, sabbato quieuit in sepulchro, dominico autem die resurrexit a morte. Præsens enim vita nobis adhuc sexta est feria: quia in doloribus ducitur, & in angustiis cruciatur, sed sabbato quasi in sepulchro quiescimus: quia requiem animæ post corpus inuenimus. Dominico vero die, videlicet a passione tertio, a conditione vt diximus octauo, iam corpore a morte resurgemus, & in gloria animæ etiam cum carne gaudebimus. Quod ergo mire saluator noster in se fecit, hoc veraciter in nobis signauit, vt nos & dolor in sexta, & requies in septima, & gloria excipiat in octaua.

54 Quod scriptura sacra totum pro parte ponat.
Moral. lib. iii. cap. 9. & in homil. 25. super Euang.

TVlerunt dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Aliquando scriptura sacra totum pro parte consueuit ponere, sicut hic ad monumentum Maria conqueritur dicens. Tulerunt dominum meum. Solum quippe dominicum corpus in monumento iacuerat, & illud solum Maria quæsitura venerat. Dum ergo quasi totum simul dominum sepultum deplorabat, & non corpus domini, sed dominum sublatum quærebat, videlicet ex toto partem significabat.

55 De apostolis. *Moral. lib. xxx. cap. 11*

CVm esset sero die illo vna sabbatorum, & fores essent clausæ vbi erant discipuli congregati propter metum iudæorum, venit Iesus, & stetit in medio eorum. Post domini passionem apostoli pro mentis teneritudine, & formidinis infirmitate, clausis foribus residebant. Cum enim nequaquam contra membra diaboli in voce liberæ prædicationis exurgerent, & nec dum post passionem domini sancti spiritus infusione solidati,

redemptorem suum auctoritate firma prædicarent, adhuc contra aduersarios suos quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus, quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundum cubabant, vt animarum prædam postmodum præsumentes diriperent, de quibus tunc certum est, quod mundi impetum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis isti catuli mortem nostræ mortis insidiati quæsierunt, vt culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed iam valenti, ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: macta & manduca, his catulis velut adhuc infirmis, vt in antris cubare debeant iubetur, cum eis voce dominica dicitur. Sedete hic in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Apostoli enim rectæ catuli sanctæ ecclesiæ vocari possunt, qui in ecclesia editi aduersantem mundum ore & prædicatione sua rapuerunt.

56 De gratia spiritus sancti. *Moral.lib.xxvii.& xxx.*

ACcipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quos sancti spiritus replet gratia, prius eos de terrena actione terrificat, & postmodum spe cœlestium consolatur: vt tanto post confitendo de præmiis gaudeant, quanto prius sola supplicia conspiciendo metuebant. Cum igitur sancti apostoli nequaquam contra membra diaboli in vocem liberæ prædicationis assurgere, & nec dum post passionem domini sancti spiritus infusione solidati, redemptorem suum auderent auctoritate firma prædicare, & pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate vna sabbatorum clausis foribus propter metum iudæorum residentes metuerent exire: veniens dominus & stans in medio eorum insufflauit & dixit eis. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt. Ecce conuersorum terror vertitur in potestatem: quia cum mala sua pœnitendo puniunt, vsque ad exercendum iudicium ascendunt, vt hoc in Deo posse accipiant, quod prius ipsi de Deo metuebant. Iudices quippe fiunt qui supernum iudicium perfecte timuerunt, & aliena peccata dimittere iam incipiunt, qui prius ne sua retinerentur, formidauerunt. *In homilia.26.super Euangelia.* Libet autem intueri fratres carissimi: discipuli domini ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ sint perducti. Ecce non solum de semetipsis securi fiunt, sed etiam obligationis alienæ potestatem relaxationis accipiunt: principatum superni iudicis sortiuntur, vt vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos a Deo

decebat erigi qui tantum pro Deo consenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt, vt alios damnent vel liberent, qui semetipsos damnari metuebant.

57 De æterna refectione cœlestis patriæ.

Moral. lib. XXV. *& homil.* 24. *super* Euang.

RESurgens dominus apparens vltimo iam conuiuio cum septem discipulis comedisse describitur, quia hi qui in illo nunc perfecti sunt: æterna per illum refectione satiantur. Petrus quippe & Thomas. Nathanael filii Zebedæi, & alii ex discipulis eius duo cum eo fuisse memorantur. Cur autem cum septem discipulis vltimum conuiuium celebrat, nisi quod eos tantummodo qui septiformi gratia sancti spiritus pleni sunt, futuros secum in æterna refectione denunciat? Septem quoque diebus omne hoc tempus euoluitur, & sæpe septenario numero perfectio designatur. Illi ergo vltimo conuiuio de præsentia veritatis epulantur, qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt, quos amor huius mundi non ligat, quibus & si vtcunque per tentamenta obstrepit, cœpta tamen eorum desideria non retundit. De hoc extremo conuiuio alibi per Ioannem dicitur. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Idcirco enim non ad prandium, sed ad cœnam vocatos narrat, quia nimirum in fine diei conuiuium cœna est. Qui ergo finito præsentis vitæ tempore, ad refectionem supernæ contemplationis veniunt, non ad agni prandium, sed ad cœnam vocantur. Quæ videlicet cœna hoc vltimo conuiuio exprimitur, cui septem discipuli adesse memorantur, quia illos, vt diximus, tunc interna refectio reparat, qui pleni nunc septiformi gratia in amore spiritus anhelant. *In homilia.* 14. *super* Euangelia. Hanc refectionem bonus pastor ouibus suis vocem suam audientibus & se sequentibus promittit dicens. Per me si quis introierit saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur quippe ad fidem, egredietur vero a fide ad speciem, a credulitate ad contemplationem, pascua autem inueniet in æterna refectione. Oues ergo eius pascua inuenient: quia quisquis illum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur. Quæ sunt autem istarum ouium pascua, nisi interna sempiternæ uitæ paradisi gaudia? Pascua nanque electorum sunt uultus præsens Dei, qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens cibo satiatur. In istis pascuis de æternitatis satietate læti sunt, quique iam laqueos uoluptuosæ temporalitatis euaserunt. Ibi hymnidici angelorum chori: ibi societas supernorum ciuium: ibi dulcis solemnitas a peregrinationis huius tristi labore redeuntium: ibi prouidi prophetarum chori, ibi

iudex apostolorum numerus : ibi innumerabilium martyrum victor exercitus, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus : ibi confessorum constantia præmii sui perceptione consolata : ibi fideles viri, quos a virilitatis suæ robore voluptas seculi non potuit emollire : ibi sanctæ mulieres, quæ cum seculo & sexum vicerunt : ibi pueri, qui hic annos suos moribus transcenderunt : ibi senes quos hic & ætas debiles reddidit, & virtus operis non reliquit. Quæramus ergo fratres hæc pascua, in quibus cum tantorum ciuium solemnitate gaudeamus: ipsa nos lætantium festiuitas inuitet. Ecce in cœlestibus electorum ciuium lætitia agitur, de se vicissim omnes in suo conuentu gratulantur, & tamen nos ab amore æternitatis tepidi, nullo desiderio ardemus, interesse tantæ solemnitati non quærimus, priuamur gaudiis & læti sumus. Accendamus igitur animum fratres, recalescat fides in id quod credidit, inardescant ad superna desideria nostra, & sic amare iam ire est. Ab internæ solemnitatis gaudio nulla nos aduersitas reuocet, nulla nos prosperitas blandiens seducat. Toto ergo desiderio ad supernam patriam animus anhelet, nihil in hoc mundo appetat, quod constat, quia citius relinquat: vt si cœlestis pastoris veraciter oues sumus, quoniam in uiæ delectatione non figimur, æternis pascuis in peruentione satiemur.

In homil. 24. super Euang. Hæc ergo fratres nobiscum agamus, septiformi sancti spiritus gratia repleri desideremus, quid nos in futurum sequi possit, ex præsenti perpendamus. Pensemus, si sancto spiritu pleni sumus, & sic noscimus si ad æternæ pascua refectionis, si ad illud vltimum conuiuium peruenire valeamus. Quisquis enim ille est, quem nunc spiritus iste non reparat, profecto ab illa æterni conuiuii refectione ieiunat: meminisse debemus: quid de eodem spiritu dicat Paulus apostolus. Siquis spiritum Christi non habet, hic non est eius: quasi quidam titulus diuinæ possessionis est iste spiritus amoris. Nunquid nam spiritum Christi habetis, cuius mentem odia dissipant, elatio inflat, ira vsque ad diuisionem mentis exasperat, auaritia cruciat, luxuria eneruat? Pensare debemus quis sit Christi spiritus: profecto ille, qui facit amicos & inimicos diligi, terrena despici, pro cœlestibus æstuari, carnem propter vitia conteri, mentem a concupiscentiis frenari. Si ergo volumus vis cognoscere possessionis Dei, personam perpendamus possessoris nostri. Ecce enim quod diximus, voce veridica Paulus clamat. Siquis spiritum Christi non habet, hic non est eius, ac si aperte dicat. Qui nunc Deo inhabitante non regitur, de diuinæ claritatis specie postmodum non lætatur. Sed nos tamen qui ad hæc, quæ dicta sunt infirmamur, nec

dum culmen perfectionis attingimus, in via Dei cotidie sancti desiderii gressus ponamus. Consolatur nos veritas, quæ per psalmistam dicit, Imperfectum meum viderunt oculi tui. Non omnino erit nobis noxia imperfectio nostra, si in Dei itinere constituti, & ad transacta non respicimus, & ad ea quæ restant, transire festinamus. Nam quem imperfectorum desideria indignanter inflammant, hunc quandoque ad perfectionem dominus noster Iesus Christus roborat: qui pro peccatoribus carnem sine peccato assumens de cœlis ad terras descendit, & pro humano genere quod pro culpa primi parentis morti perpetuæ fuerat obnoxium, qui morti nihil debebat occubuit. *In homil. 25. super Euang.* Hinc est quod nos cotidie ad vitam post culpas reuertimur, quoniam ad pœnam nostram conditor sine culpa descendit. Ecce iam antiquus hostis ea quæ de humano genere spolia ceperat, amisit, & quos iure tenebat, mortales perdidit: quoniam eum in quo ius non habuit, morte appetere immortalem præsumpsit. Cotidie peccatores ad vitam reuertuntur, & post perpetratas culpas ad innocentiam per pœnitentiæ remedium conuertuntur. Adest testis diuinæ misericordiæ Maria Magdalena: de qua pharisæus dum pietatis fontem vellet obstruere, dicebat. Hic si esset propheta sciret vtique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Sed lauit lachrymis maculas cordis & corporis, & redemptoris sui vestigia tersit, quæ itinera sua praua dereliquit. Sedebat ad pedes Iesu, verbumque de ore illius audiebat, viuenti adhæserat, mortuum quærebat, viuentem reperit, quem mortuum quæsiuit. Tantumque apud eum locum gratiæ inuenit, vt illum viuentem ipsis quoque apostolis, eius videlicet nunciis, ipsa nunciaret. Quid itaque fratres, quid in hac re debemus aspicere, nisi immensam misericordiam conditoris nostri? qui nobis velut in signo exemplum pœnitentiæ posuit eos, quos per pœnitentiam viuere post lapsum fecit: perpendo etenim Petrum, considero latronem, aspicio Zachæum, intueor Mariam, & nihil in his aliud video, nisi ante oculos nostros posita spei & pœnitentiæ exempla. Fortasse enim in fide lapsus est aliquis, aspiciat Petrum, qui amare fleuit: quod timide negauerat. Alius contra proximum suum in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat latronem, qui & in ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitendo peruenit. Alius auaritiæ æstibus anhelans, aliena diripuit, aspiciat Zacheum: qui siquid alicui abstulit, quadruplum reddidit. Alius libidinis igne succensus, carnis mundiciam perdidit, aspiciat Mariam: quæ in se amorem carnis igne diuini amoris excoxit. Ecce omnipotens Deus vbique nostris oculis quos imitari de-

beamus obiicit, vbique exempla suæ misericordiæ opponit. Mala ergo iam displiceant vel experta. Libenter obliuiscitur Deus, quod nocentes fuimus: paratus est nostram pœnitentiam deputare nobis ad innocentiam. Inquinati igitur post aquas salutis, renascamur ex lachrymis. Itaque iuxta primi pastoris vocem, sicut modo geniti infantes, lac concupiscite, redite paruuli filii ad sinum nostræ matris æternæ sapientiæ, sugite larga vbera pietatis Dei: Et si transacta plangitis, imminentia vitetis, redemptor noster momentaneos fletus nostros æterno consolabitur gaudio.

58 De culmine regiminis. *In pastoral cur. prim. par. cap. 5.*

Simon Ioannis amas me? Sunt nonnulli qui eximia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione cæterorum magnis muneribus exaltantur: qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritate fortitudinis erecti, pietatis gratia benigni, iustitiæ seueritate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminis si vocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerunque dona adimunt: quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cumque sua & non aliorum lucra cogitant: ipsi se, quæ priuata appetunt habere, bonis priuant, hinc nanque veritas ad discipulos dicit. Non potest ciuitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt, hinc Petro ait. Simon Ioannis amas me? Qui cum se eum amare protinus respondisset, audiuit. Si diligis me, pasce oues meas. Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis, quisquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, pastorem summum conuincitur non amare. Beato ergo Petro primo pastori, dominus noster bonus pastor ante passionem suam dans claues regni cœlestis ait. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Post resurrectionem vero suam eandem ligandi & soluendi potestatem cæteris communiter discipulis cum beato Petro commisit dicens. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt. Horum profecto nunc in ecclesia episcopi & cæteri pastores locum tenent, soluendi & ligandi suscipiunt auctoritatem: qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor: sed graue pondus istius est honoris. *In homilia. 26. super Euangelia.* Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex vitæ fiat alienæ. Et plerunque contingit, vt hic iudicii locum teneat, cui ad locum vita minime concordat, ac sæpe

agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat: sæpe erga quoslibet odio vel gratia mouetur, & in illis soluendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur, vnde fit, vt ipsa ligandi & soluendi potestate se priuet: qui hanc pro sua voluntate, & non pro subiectorum moribus exercet. Sub magno igitur moderamine pastores ecclesiæ vel soluere studeant vel ligare: sed vtrum iuste an iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est. ne is qui subest & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniuste, nec pastoris sui iudicium temere reprehendat, ne & si iniuste ligatus est ex ipsa temerariæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.

59 De metu mortis & gaudio resurrectionis.

Moral. lib. xxxi. cap. 25 26. & homil. 3. super Euang.

CVm senueris extendes manus tuas. Fortis quisque prædicator cum certamen passionis sibi propinquare considerat, de exercitio virtutis exultat, nec terretur pugnæ periculo, quia victoriæ lætatur triumpho. Sed si prædicator fortis gloriam passionis appetit, si discrimen mortis subire pro domino lætus quærit: quid est quod ipsi fortissimo prædicatori, qui ex robusto corde virtutem traxit in nomine. Petro veritas dicit. Cum senueris extendes manus tuas & alius te cinget, & ducet, quo non vis? Quomodo de passione gaudet, qui cinctus ab alio, ire quo ducitur non volet? si pensamus qualiter animus appropinquante passione & mortis metu quatitur, & tamen de venturo regni præmio lætatur, intelligimus, quomodo gloriosi certaminis subire periculum volens nolit: quia & in morte considerat, quod tolerans paueat, & in fructu mortis aspicit, quod appetens quærat. Neque enim si plenissime Petrus nollet, pro Christo pati potuisset, sed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritus amauit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat, actumque est, vt cruciatum martyrii nolendo voluisset, sicut nos quoque cum gaudium quærimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinem salus placet. Videamus Paulum quomodo amet quod refugit, quomodo refugiat quod amat, ait enim. Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, & mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Et tamen dicit. Qui sumus in hoc habitaculo ingemiscimus grauati, eo quod nolumus expoliari, sed

ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur, quod mortale eſt a vita. Ecce & mori deſiderat, & tamen expoliari carne formidat. Cur hoc? quia ſi victoria in perpetuum lætificat, ipſa nihilominus ad præſens pœna perturbat. Et quamuis vincat amor ſubſequentis muneris, tangit tamen non ſine mœrore animum pulſus doloris. Sicut enim vir fortis cum vicino iam belli certamine armis accingitur, palpitat, & feſtinat, tremit & ſeuit, quaſi pauere per pallorem cernitur, ſed per iram vehementer vrgetur: ita vir ſanctus cum propinquare paſſioni ſe conſpicit, & naturæ ſuæ infirmitate concutitur, & ſpei ſuæ ſoliditate roboratur, & de vicina morte trepidat, & tamen quod moriendo verius viuat, exultat. Ad regnum quippe non poteſt niſi interpoſita morte tranſire, & idcirco & confitendo quaſi ambigit, & quaſi ambigendo confidit, & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia ſcit quod ad brauium quietis non perueniat, niſi hoc quod interiacet cum labore tranſcendat. Sic nos cum morbos a corpore repellere cupimus, triſtes quidem vt ſupra diximus amarum purgationis poculum ſumimus, certi vero de ſubſequenti ſalute gaudemus. Quia enim peruenire corpus aliter ad ſalutem non valet, in potu libet etiam quod tædet. Cumque amaritudini ineſſe vitam animus conſpicit, mœrore turbatus hilareſcit. Bene ergo dominus beato Petro prædicatori ſuo fortiſſimo poſt reſurrectionem ſuam de futura eius paſſione prædixit. Cum ſenueris extendes manus tuas & alius te cinget, & ducet, quo non vis: quoniam & ſi vt homo ad vim perſecutionis & mortis trepidauit, per ſpei tamen certitudinem ad præmium remunerationis exultauit: quoniam erat vis interior amoris, quæ dolorem uinceret carnis. Nos igitur fratres cariſſimi redemptorem noſtrum pro nobis paſſum, & mortuum uere reſurrexiſſe ſcientes, & nos quoque in futuro reſurrecturos, & ei de noſtris actibus rationem reddituros certiſſime credentes: beatum Petrum imitantes in quantum poſſumus aduerſitates & huius mundi perſecutiones pro uitæ perennis gloria patienter, & gaudenter ſuſtineamus. Deſpiciamus cuncta præſentia, nulla etenim ſunt in hoc mundo quæ tranſire poſſunt. Turpe ſit diligere, quod conſtat citius perire. Non nos terrenarum rerum amor ſuperet, non ſuperbia inflet, non ira dilaniet, non luxuria polluat, non inuidia conſumat. Amore noſtro fratres cariſſimi redemptor noſter occubuit, & nos amore eius diſcamus uincere noſmetipſos. Quod ſi perfecte agimus, non ſolum imminentes pœnas euadimus, uerum etiam cum beato Petro & cæteris martyribus communi gloria remuneramur. Nam quamuis occaſio deſit perſecutionis, habet tamen pax noſtra

martyrium suum: quia & si carnis colla ferro non subdimus spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus. *In homil. 26. super Euang.* Vitam igitur vestram fratres moresque componite: is qui mitis resurrexit ex morte, quam districtus in iudicio veniat, prauidete. Certe in die tremendi examinis sui cum angelis, cum archangelis, cum thronis & dominationibus, cum principatibus & potestatibus apparebit, cœlis ac terris ardentibus, cunctis videlicet elementis in sui obsequii terrore commotis. Hunc ergo tanti pauoris iudicem ante oculos ponite, hunc venturum timete, vt hunc cum venerit non timidi sed securi videatis. Timendus est enim ne timeatur, terror eius nos ad vsum bonæ operationis exerceat, metus illius vitam nostram a prauitate compescat. Mihi fratres credite, quia tanto tunc erimus securi de eius sententia, quanto nunc esse satagimus suspecti de culpa. Si autem tanta cura cum pertimescitur iudicium cuiuslibet potentis qui futurus est post hominem vermis, post vermen abiectissimus puluis: qua intentione cogitandum est, qua formidine prouidendum tantæ iudicium maiestatis? hoc ergo fratres carissimi tota intentione pertimescite, hoc apud vos solicita mente cogitate. Ecce solemnia dominicæ resurrectionis animæ agimus, sed ita uiuendum est nobis, vt ad æterna peruenire festa mereamur. Transeunt enim cuncta, quæ temporaliter cælebrantur festiua. Curate qui his solemnitatibus interestis, ne ab æterna solemnitate separemini. Quid prodest interesse festis hominũ, si contingat deesse festis angelorũ? vmbra futuræ solemnitatis, est solemnitas præsens & temporalis. Idcirco hanc annue agimus, vt ad illam quæ non est annua sed continua perducamur. Cum hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Frequentatione ergo gaudii temporalis ad æterna gaudia mens incalescat & ferueat, vt ex veritate lætitiæ perfruatur in patria, quod de vmbra gaudii meditatur in via, præstante domino & redemptore nostro Iesu Christo, qui resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur, qui cum Deo patre & spiritu sancto in trinitate perfecta viuit & regnat Deus per infinita seculorum secula Amen.

INCIPIVNT CAPITVLA de Actibus Apostolorum.

EXPOSITIO EX LIBRIS BEATISSIMI GREGORII PAPAE SVPER ACTA. APOSTOLORVM.

RIMVM quidem sermonem feci de omnibus o Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere vsque in diem, qua præcipiens apostolis per spiritum sanctum, quos elegit assumptus est: quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.

In homilia. 26. & 29. super Euang.

REsurrectio domini nostri Iesu Christi dubitantibus discipulis per multa argumenta monstrata est: quæ dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur? Quod enim resurrectionem dominicam tarde crediderunt: non tam illorum infirmitas quam nostra, vt ita dicam futura firmitas fuit. Plus nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quam fides credentium discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, mens nostra omni dubitatione postposita in fide solidatur. Discipulum quippe dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit, vt dum in magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis: & dum dubitando vulnerum cicatrices tangeret: de nostro pectore dubietatis vulnus amputaret, ad insinuandam quoque veritatem dominici resurrectionis notandum nobis est, quid Lucas subiungat dicens. Et conuescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, & post pauca: videntibus illis eleuatus est & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Notate verba, signate mysteria, conuescens eleuatus est, comedit & ascendit: vt videlicet per effectum commestionis veritas patesceret carnis. In veteri autem testamento cognouimus quod Helias in cœlum aereum, quod terræ est proximum, sit raptus: & subleuatus, vt in secretam quandam terræ regionem repente duceretur, vbi in magna iam carnis & spiritus quiete viueret, quo vsque ad finem mundi redeat & mortis debitum soluat, ille enim mortem distulit, non euasit. Redemptor autem noster: quia non distulit, superauit, eamque resurgendo consumpsit, & resurrectionis suæ gloriam ascendendo declarauit. Notandum quoque est, quod Helias in curru legitur ascen-

disse, vt videlicet aperte demonstraretur: quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Per angelos quippe illa facta & ostensa sunt adiumenta: quia neque ad cœlum quidem aereum per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas grauabat. Redemptor autem noster non curru, non angelis sublevatus legitur, quoniam is qui fecerat omnia, nimirum super omnia sua virtute ferebatur. Illo etenim reuertebatur vbi erat: & inde redibat vbi remanebat: quia cum per humanitatem ascenderet in cœlum, per diuinitatem suam & terram pariter continebat & cœlum. Sicut autem Ioseph a fratribus venditus, venditionem redemptoris nostri figurauit, sic Enoch translatus, & ad cœlum aereum Helias sublevatus, ascensionem dominicam uterque designauit, ascensionis ergo suæ dominus prænuncios & testes habuit, unum ante legem, alium sub lege: ut quandoque ueniret ipse qui ueraciter cœlos posset penetrare: unde & ordo ipse in eorum quoque utrorunque subleuatione per quædam incrementa distinguitur. Nam Enoch & per coitum genitus & per coitum generans translatus: Helias uero per coitum genitus: sed non per coitum generans: ad cœlum subuectus esse memoratur, ut ueniret postmodum, qui neque per coitum generans, neque per coitum generatus, nec translatus nec subuectus cœlum æthereum sua uirtute penetraretur, qui nobis in se credentibus quia carnis suæ quoque mundiciam largiretur, & sub eo per incrementa temporum uirtus castitatis excresceret.

2 De solemnitate angelorum & hominum in dominica ascensione.

In homil. 29. super Euang.

CVmque intuerentur in cœlum euntem illum: ecce duo uiri astiterunt iuxta illos in uestibus albis. Quærendum nobis est, quid nam sit quod nato domino apparuerunt angeli: & tamen non leguntur in albis uestibus apparuisse, ascendente autem domino missi angeli in albis leguntur uestibus apparuisse: in albis quippe uestibus gaudium & solemnitas mentis accenditur. Quid est ergo quod nato domino non in albis uestibus, ascendente autem domino in albis uestibus angeli apparent: nisi quod magna tunc solennitas angelis facta est, cum cœlum Deus homo penetrauit? quia nascēte domino uidebatur diuinitas humiliata: ascendente uero domino est humanitas exaltata. Albæ etenim uestes exaltationi magis congruunt quam humiliationi. In assumptione ergo eius angeli in albis uestibus uideri debuerunt: quia qui in natiuitate sua apparuit Deus humilis, in ascēsione sua ostēsus est homo sublimis: sed hoc nobis magnopere fratres in ascensione domini pensandū est: quia deletū est chyrographum damnationis nostræ, mutata est sententia corruptionis nostræ Illa

enim natura cuidictum est, terra es & in terram ibis, cum domino ascendente in cœlum iuit: pro hac ipsa nanque carnis nostræ subleuatione, per figuram beatus Iob dominum auem vocat. Quia enim ascensionis eius mysterium Iudæam non intelligere conspexit: de infidelitate eius sententiam protulit dicens. Semitam ignorauit auis. Auis eius recte appellatus est dominus: quia corpus carneum ad æthera librauit. Cuius auis semitam ignorauit, quisquis eum ad cœlum ascendisse non credidit. Dominum ergo nostrum fratres carissimi ad cœlos ascendisse & credimus, & quid intuentibus in cœlum euntem illum duo angeli assistentes iuxta illos in vestibus albis dixerint audiuimus. Viri inquiunt Galilæi quid statis aspicientes in cœlum: Hic Iesus qui assumptus est a vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis euntem in cœlum. Vnde oportet vt illuc sequamur corde, vbi eum ascendisse credimus corpore. Desideria terrena fugiamus, nihil nos iam delectet in infimis, qui patrem habemus in cœlis. Et hoc nobis est magnopere perpendendum, quia is qui placidus ascendit, terribilis redibit: & quicquid nobis cum mansuetudine præcepit, hoc a nobis cum districtione exiget. Nemo igitur indulta pœnitentiæ tempora paruipendat, nemo curam sui dum valet agere negligat: quia redemptor noster tanto tunc in iudicio districtior veniet, quanto nobis ante iudicium magnam prærogauit patientiam. Hæc itaque vobiscum fratres agite, hæc in mente sedula cogitatione versate, quod dominum credimus ad cœlum ascendisse. Et si adhuc hic tenemur infirmitate corporis, sequamur tamen eum passibus amoris.

3 De Iuda traditore. *In Moral. lib. ix. cap. 29.*

DE Iuda traditore per beatum Petrum apostolum dicitur. hic possidebit agrum de mercede iniquitatis Nequaquam enim precio sanguinis agrum figuli possidere Iudas potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimen criminosiore in se protinus morte mulctauit. Sed possedit dictum est: possideri fecit.

4 De significatione vndenarii numeri. *Moral. lib. 32. cap. 15.*

ET cecidit sors super Matthiam: & adnumeratus est cum vndecim apostolis. Omne peccatum vndenarium est: quia dum peruersa agit, decalogum transit. Et quia in cilicio peccatum plangitur: hinc est quod in tabernaculo uela cilicina vndecim fiunt. Hinc per vndecimum psalmum dicitur. Saluum me fac domine, quoniam defecit sanctus. Hinc Petrus in vndenario numero remanere apostolos metuens, Matthiam duodecimum sorte missa requisiuit. Nisi enim signari culpam per unde-

narium cerneret, implere numerum apostolorum tam festine duodenario non curaret.

5 De aduentu sancti spiritus. *Moral. lib. v. cap. 25.*

FActus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. Spiritus sanctus a patre procedens, & de eo quod est filii accipiens, nostræ tenuiter noticiæ infirmitatis infonditur. Qui tamen super apostolos veniens, per exteriorem sonum tanquam per vehementem spiritum demonstratur: cum dicitur. Dum complerentur dies pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis. Sanctus enim spiritus cum se noticiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce lenis auræ exprimitur: sicut in libro beati Iob. Et vocem quasi lenis auræ audiui. Quid enim per vocem auræ, nisi cognitio sancti spiritus designatur? Sanctus itaque spiritus veniens, lenis est & vehemens: lenis, quia noticiam suam, quatinus cognosci vtcunque valeat, nostris sensibus temperat: Vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, aduentu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit.

6 De significatione septenarii seu octonarii numeri. *Moral. lib.* xxxv.

ET repleuit totam domum vbi erant sedentes. In scriptura sacra per septenarium numerum aliquando vniuersitas præsentis huius temporis quod septem diebus agitur: per octonarium vero numerum vita perpetua designatur: quam sua nobis dominus resurrectione patefecit: cum dominico scilicet die surrexit. Propter hunc ergo septenarium numerum temporalia, octonarium vero æterna signantem: super centum viginti fideles in cenaculo residentes spiritus sanctus effusus est. Per septem quippe & octo quindecim componuntur, & si ab vno vsque ad quindecim numerando paulatim per incrementa consurgimus: vsque ad centesimum & vicesimum numerum peruenimus. Qua scilicet effusione sancti spiritus didicerunt: vt & temporalia tolerando transirent & æterna inhianter appeterent.

7 De modo diuinæ locutionis. *Moral. lib.* xxviii. *cap.* 2.

ET apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis: seditque supra singulos eorum. Sciendum est quoniam aut per semetipsum dominus loquitur: aut per creaturam angelicam eius ad nos verba formantur: sed cum per semetipsum loquitur, sola nobis vis internæ aspiratio-

nis aperitur. Cum per ſemetipſum loquitur, de verbo eius ſine uerbis ac ſyllabis cor docetur: quia virtus eius in intima quadam ſubleuatione cognoſcitur, ad quam mens plena ſuſpenditur, vacua grauatur, pondus enim quoddam eſt, quod omnem animam quam replet, leuet. Lumen incorporeum eſt, quod & interiora repleat, & repleta exterius circunſcribat, ſine ſtrepitu ſermo eſt, qui & auditum aperit, & habere ſonitum neſcit. Quod enim de aduentu ſancti ſpiritus ſcriptum eſt. Factus eſt repente de cœlo ſonus tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes, & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum: per ignem quidem dominus apparuit, ſed per ſemetipſum locutionē interius fecit. Et neque ignis Deus, neque ille ſonitus fuit, ſed per hoc quod exterius exhibuit, expreſſit hoc, quod interius geſſit. Quia enim diſcipulos, & zelo ſuccenſos, & verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas oſtendit. In ſignificatione igitur admota ſunt elementa, vt ignem & ſonitum ſentirent corpora: igne uero inuiſibili & voce ſine ſonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis, qui apparuit, ſed intus qui ſcientiam dedit. Et cum reginæ Candacis eunuchus currui præſidens iter carperet, & Eſaiam in manibus, non intelligens, haberet, in corde nimirum Philippo ſpiritus dixerat, adiunge te ad currum. Et cum ad euocandum Petrum, timentes dominum, milites Cornelius dimiſiſſet, in mente proculdubio a ſpiritu Petrus audiuit. Ecce viri tres quærunt te: ſurge itaque deſcende, & vade cum eis. Spiritum enim Dei quaſi quædam nobis verba dicere, eſt occulte ea, quæ agenda ſunt, intimare, & cor hominis ignarum non adhibito ſtrepitu, & tarditate ſermonis peritum repente de abſconditis reddere.

8. De effuſione gratiæ ſancti ſpiritus. *In homil. ſuper ſiquis diligit.*

ET repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto: & ceperunt loqui variis linguis prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. Audiſtis fratres, quia ſpiritus ſanctus ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit, omniumque linguarū ſcientiam dedit, quid ſcilicet hoc miraculo deſignans, niſi quod ſancta eccleſia eodem ſpiritu repleta omnium gentium erat voce locutura? Qui vero contra Deum turrim ædificare conati ſunt, communionem vnius linguæ perdiderunt. In his autem qui Deum humiliter metuebant, linguæ omnes vnitæ ſunt. Hic ergo humilitas meruit virtutem, illic ſuperbia confuſionem. Sed quærendum nobis eſt, cur ſpiritus ſanctus patri & filio coæternus, in igne apparuit: cur in igne ſimul & linguis, cur aliquando in columba, aliquando vero in igne monſtratur, cur ſuper

vnigenitum filium apparuit in columbæ specie, & super discipulos in igne, ita vt neque super dominum veniret in igne, neque super discipulos monstraretur in columba. Per quatuor itaque hæc quæ proposuimus soluendo redeamus, patri nanque & filio coæternus spiritus in igne mostratur: quia incorporeus, & ineffabilis, atque inuisibilis ignis est Deus, quoniam attestante Paulo, Deus noster ignis consumens est. Deus quippe ignis dicitur: quia per hunc peccatorum rubigo consumitur, de hoc igne veritas dicit. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt ardeat? Terra enim vocata sunt corda terrena, quæ dum semper infimas in se cogitationes congerunt, a malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem dominus in terram mittit, cum afflatu sancti spiritus corda carnalium inflammat. Terra itaque accenditur, cum cor carnale in suis prauis voluptatibus frigidum, relinquit concupiscentias præsentis seculi, & ardet per amorem Dei. Bene ergo in igne apparuit spiritus, quia ab omni corde quod replet, torporem frigoris excutit, & hoc in desiderio suæ æternitatis accendit. In igneis autem linguis monstratus est: quia idem spiritus coæternus est filio, & habet cognationem maximam lingua cum verbo. Verbum quippe patris est filius, & quia vna est spiritus & verbi substantia, idem spiritus monstrari debuit in lingua, vel certe quia per linguam procedit verbum, in linguis apparuit spiritus: quia quisquis sancto spiritu tangitur, Dei verbum, id est vnigenitum dei filium confitetur. Et negare Dei verbum non valet, quia iam sancti spiritus linguam habet, vel certe in linguis igneis spiritus apparuit: quia omnes quos repleuerit, ardentes pariter & loquentes facit: linguas igneas doctores habent, quia dum Deum amando prædicant, corda audientium inflammant. Nam & otiosus est sermo doctoris si præbere non valet incendium amoris: hoc doctrinæ incendium ab ipso veritatis ore conceperant, qui dicebant. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Exaudito quippe sermone animus inardescit, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxi, a concupiscentiis terrenis aliena, amor verus qui hanc repleuerit, in fletibus cruciat. Sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur, audire ei libet præcepta cœlestia, & quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur. Et quæ torpebat prius per desideria, postmodum ardet per verba: Vnde bene per Moysen dicitur. In dextera eius ignea lex: Sinistra quippe reprobi, qui ad sinistram ponendi sunt: dextera vero Dei appellantur electi. In dextera igitur Dei lex est ignea: quia electi mandata cœlestia

nequaquam frigido corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt, sermo ad aurem ducitur, & mens eorum sibimet irata, ex internæ dulcedinis flamma concrematur. In columba vero spiritus, & in igne monstratus est: quia omnes, quos repleuerit simplices & ardentes facit, simplices puritate, ardentes æmulatione. Neque etenim placeret Deo aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate, hinc ipsa veritas dicit. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Qua in re notandum est quod discipulos suos, nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit dominus admonere: quatinus & columbæ simplicitatem astutia serpentis accenderet, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret, hinc Paulus ait. Nolite pueri effici sensibus. Ecce prudentiam serpentis audiuimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur, sed malitia paruuli estote, hinc de beato Iob dicitur. Erat vir simplex & rectus. Quæ autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ simplicitas sine rectitudine? Quia ergo & rectitudinem docet iste spiritus & simplicitatem, & in igne monstrari debuit, & in columba: quatinus omne cor quod eius gratia tangitur, & mansuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iustitiæ fiat accensum: ad extremum vero quærendum est, cur in ipso redemptore nostro mediatore Dei & hominum, per columbam apparuit, in discipulis vero per ignem? Certe vnigenitus filius iudex est generis humani, sed quis eius iustitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus factus, mitem se hominibus præbuit. Noluit peccatores ferire, sed colligere, prius voluit mansuete corrigere, vt haberet quos postmodum in iudicio saluaret. In columba ergo super eum apparere spiritus debuit, qui non veniebat vt peccata iam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret. At contra super discipulos in igne debuit spiritus sanctus demonstrari, vt hi qui erant simpliciter homines & ideo peccatores eos contra semetipsos spiritualis feruor accenderet, & peccata quæ Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent. Nec ipsi quippe poterant esse sine peccato, qui cœlesti adhærebant magisterio: Ioanne attestante qui ait. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. In igne ergo venit in homines, in columba vero apparuit in domino: quia peccata nostra quæ pie dominus per mansuetudinem tolerat, nos per zelum rectitudinis debemus caute conspicere, & ardore semper pœnitentiæ cremare. Igitur per columbam spiritus in redem-

ptore monstratus est, per ignem vero in hominibus, quia quanto nobis nostri iudicis facta est seueritas temperata, tanto erga se debet fieri nostra infirmitas accensa. Quatuor itaque propositionum expleta ratione pensemus fratres carissimi prædicatores nostros quales spiritus sanctus reperit, quales fecit. Certe qui in vno conclaui pro Iudæorum metu residebant, natiuitatis suæ singuli linguam nouerant, & tamen nec ea ipsa lingua, quam nouerant, aperte Christum loqui præsumebant. Venit spiritus, & in ore eos per diuersitatem linguarum docuit, in mente vero ex auctoritate roborauit. Cœperunt & in aliena Christum eloqui, qui de illo prius, & in sua lingua loqui metuebant. Præterea consideremus post incarnationem vnigeniti filii, qualis sit solemnitas de aduentu spiritus sancti. Sicut enim illa, ita quoque & hæc est honorabilis. In illa quippe Deus in se permanens, semetipsum creauit hominem. In ista vero homines venientem desuper susceperunt Deum: in illa Deus naturaliter factus est homo: in ista vero homines facti sunt per adoptionem dii. Si ergo remanere carnales in morte nolumus, hunc fratres carissimi viuificantem spiritum amemus; sed quia caro spiritum nescit, dicat fortasse carnali cogitatione apud se aliquis. Quomodo diligere valeo quem ignoro? sed cum videre Deum non possumus, habemus aliquid quod agamus, vnde iter fiat, quo ad eum nostræ intelligentiæ oculus veniat. Certe quem in se videre nullo modo valemus, habet in seruis suis quo eum videre iam possumus, dum enim eos mira conspicimus agere, certum nobis est in eorum mentibus dominum habitare. Deum igitur ac proximum integra mente diligamus. Nec Deus enim vere sine proximo, nec proximus vere diligitur sine Deo. Hinc est quod idem spiritus sanctus secundo legitur discipulis datus, prius a domino in terra degente, postmodum a domino cœlo præsidente. In terra quippe vt diligatur proximus, e cœlo vero vt diligatur Deus. Sed cur prius in terra, postmodum e cœlo, nisi quod patenter datur intelligi: quia iuxta Ioannis vocem, qui fratrem non diligit quem videt, Deum, quem non videt quomodo potest diligere? Diligamus ergo proximum fratres, amemus eum qui iuxta nos est, vt peruenire valeamus ad amorem illius qui super nos est.

9 Quod per vinum spiritus sancti feruor accipitur.

Moral. lib. xxiii. cap. 11.

CVm discipuli domini loquerentur variis linguis: quidam de Iudæis irridentes dicebant: quia musto pleni sunt isti. In musto sancti spiritus feruor accipitur, de quo in euangelio dominus dicit. Vinum nouum

mittunt in vtres nouos. Ex quo dum repente replerentur apostoli, dum linguis omnibus loquerentur, a Iudæis nescientibus, sed tamen vere attestantibus dictum est, hi musto pleni sunt.

10 De ædificio bonæ operationis. *In pastoral. cur. 3 par. cap. 35.*

QVi bona nec dum inchoant, non sunt eis prius ædificanda quæ salubriter diligant: sed destruenda ea in quibus semetipsos nequiter versant. Hinc est quod Petrus prius euertit vt postmodum construat: cum nequaquam Iudæos monebat quid iam facerent, sed de his, quæ fecerant increpabat dicens. Iesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis virtutibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum Deus in medio vestri sicut vos scitis: hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni: vt videlicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædificationem sanctæ prædicationis quanto anxie quærerent, tanto vtiliter audirent. Vnde & ilico responderunt. Quid ergo faciemus viri fratres? quibus mox dicitur. Agite pœnitentiam & baptizetur vnusquisque vestrum. Quæ ædificationis verba profecto contemnerent, nisi prius salubriter ruinam suæ destructionis inuenissent. Hinc est quod Saulus cum super eum cœlitus lux emissa resplenduit, non iam quid recte deberet facere, sed quid praue fecisset audiuit. Nam cum prostratus requireret dicens, quis es domine? protinus respondetur. Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et cum repente subiungeret, domine quid me iubes facere? ilico adiungitur. Surge & ingredere ciuitatem, & ibi tibi dicetur, quid te oporteat facere. Ecce de cœlo dominus loquens persecutoris sui facta corripuit, nec tamen ilico, quæ essent facienda, monstrauit. Ecce elationis eius fabrica, iam tota corruerat, & post ruinam suam humilis ædificari quærebat. Et cum superbia destruitur, ædificationis tamen verba retinentur, vt videlicet persecutor immanis diu destructus iaceret, & tanto post in bonis solidior surgeret, quanto prius funditus euersus a pristino errore cecidisset. Qui ergo nulla adhuc agere bona cœperunt, a rigiditate suæ prauitatis antea manu correctionis euertendi sunt, vt ad statum operationis recte postmodum erigantur.

11 De satisfactione pœnitentium. *In pastoral. cur. 3. par. cap. 31.*

POenitentiam agite. Peccatores qui admissa deserunt, nec tamen plangunt, non iam sibi relaxatas æstimare debent culpas, quas & si agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit: cum profecto neces-

se sit, vt verba præmissæ superbiæ verbis subiunctæ humilitatis impugnet. Ita & cum Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniquitate cessamus: nisi voluptates quoque quas dileximus e contrario lamentis appositis insequamur, hinc Paulus ait. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Nimirum enim illos emendatior vita sanctificat, quos per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. hinc Petrus cum quosdam territos malorum suorum consideratione suspiceret: admonuit dicens. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum: dicturus enim baptisma præmisit pœnitentiæ lamenta, vt prius aqua se suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptismatis lauarent. Qua igitur mente qui transactas culpas flere negligunt, securi viuunt de venia, quando ipse summus pastor ecclesiæ huic etiam sacramento pœnitentiam addendam credit, quod peccata principaliter extinguit. Non autem Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbis medicamentis contrariis medetur: vt qui voluptatibus delectati ab eo discessimus, fletibus amaricati redeamus, & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmetipsos restringendo, surgamus. *In homil. 9. super Ezech.* Duobus autem modis homines a Deo recedunt, & duobus modis a Deo apostatæ fiunt. Nam vnusquisque a conditore suo aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui a fide recedit apostata est: ita qui ad peruersum opus, quod deseruerat, redit, ab omnipotente Deo apostata absq; vlla dubitatione deputabitur, etiam si fidem tenere videatur: fides enim nihil valet sine operibus.

12 De ostentatione miraculorum operumque bonorum.

In Ezech. homil. v.

SAncti viri coram infidelibus, vt eos ad fidem trahant, miracula faciunt, sed sibimetipsis, quæ fecerint non asscribentes, hæc omnipotentis Dei virtuti tribuunt, & auctori suo gloriam & laudem reddunt, per quem se posse talia sciunt: sicut Petrus cum sanato homine, qui claudus ex vtero matris fuerat, signum fecit. Quod cum omnes, qui cognoscerent, valde mirarentur, dixit: quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut pietate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraam, Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulo post. In fide nominis eius hunc quem vidistis & nostis, confirmauit nomen eius. Signum quippe faciens intuemini, oculos miraculi lumine perstrinxit, sed humilitatem custodiens, laudem auctori reddidit. De omni vero bono quod faciunt, idcirco viri sancti semper laudem creatori reddunt, vt vera stabilitate

persistant

persistant in ea virtute quam accipiunt.

13 De auctoritate apostolorum. *Moral.lib.xvii.cap.16.*

OBedire oportet Deo magis quam hominibus. De sancto spiritu qui super discipulos venit, acceperunt ipsi ornamenta virtutis, quos immensa possederat ante fœditas timoris. Scimus enim quod ille apostolorum primus ante acceptam huius spiritus gratiam, quotiens dum mori timuit, vitam negauit, qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquam, sed vnius mancipii sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus: Rursusque vt talis sexus infirmitas etiam officii sui deiectione vilesceret, non ab ancilla tantummodo sed ab ostiaria ancilla est requisitus. Ecce quam vilis est ad tentandum persona requisita, vt aperte proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret: sed iam hic paulo ante timidus, qualis post aduentum spiritus extiterit videamus. Certe Luca teste didicimus, contra sacerdotes & principes; quanta dominum auctoritate prædicauit. Nam cum facto miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes seniores ac scribæ in apostolorum persecutionem concurrerent, eos in medio statuentes, in qua virtute miraculum fecerint, percunctari curauerunt. Quibus repletus spiritu sancto dixit, principes populi & seniores si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est, notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem crucifixistis, quem Deus suscitauit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis saluus. Cumque erga hæc persequentium furor excresceret, eosque sacerdotes ac principes Iesum prædicare prohiberent contra iram principum, qua auctoritate Petrus excreuerit indicatur, cum illic protinus subditur. Petrus vero & apostoli dixerunt. Obedire oportet Deo magis quam hominibus, sed cum auctoritatem prædicantium, resistentium præcepta non premerent, ad flagella peruenitur. Nam subditur. Tunc principes sacerdotum cæsis denunciauerunt, ne loquerentur in nomine Iesu & dimiserunt eos. Sed quia virtutem apostolorum premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cum subinfertur. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Mox etiam post flagellorum gaudia, quid agerent indicatur. Omni autem die in templo & circa domos non cessabant docentes, & euangelizantes Iesum Christum. Ecce ille paulo ante timidus, iam linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum & principum li-

bera voce increpat, ad prædicandum Iesum exemplum auctoritatis cæteris præstat. Ne in nomine eius loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulo ante requirentium verba timuerat, & qui vires ancillæ requisitus expauit, vires principum cæsus premit. Sancti enim iam spiritus virtute solidatus, huius mundi altitudines libertatis calce deprimebat, vt in imo esse cerneret, quicquid contra creatoris gratiam altum tumeret. Hæc sunt ornamenta cœlorum, hæc sunt dona spiritus, quæ diuersis manifestari virtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere diuisas Paulus enumerat dicens. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in vno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Quæ mox generali definitione concludens ait. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Prædicatores ergo sancti nisi promissa paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent: sed quia sancti sunt apostoli virtutum gratia decorati, uitæ prædicatio contra infidelium corda conualuit. *Moralium libro septimo. 22. & 23. & xxiii.*
Vnde nullis contra ueritatem potestatibus parcunt: sed quos attolli per elationem conspiciunt per sancti spiritus auctoritatem premunt. Hinc est quod Petrus cum eum sacerdotes & principes etiam per flagella seuientes, in nomine Iesu loqui prohiberent, cum magna protinus auctoritate respondit, dicens. Si iustum est in conspectu Dei, uos potius audire, quam Deum, iudicate. Non enim possumus quæ uidimus, & audiuimus non loqui. hinc est quod Paulus cum resistentem contra ueritatem sacerdotum principem cerneret, cumque minister illius alapa percussisset, non maledictum perturbatus intulit, sed repletus spiritu sancto libera uoce prophetauit, dicens. Percutiet te Deus paries dealbate, & tu sedens iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me percuti? Hinc est quod Stephanus contra vim persequentium auctoritatem vocis exercere, nec moriturus expauit, dicens. Dura ceruice, & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri & vos. Sed quia sancti viri ad verba tantæ altitudinis zelo veritatis, non autem vitio elationis exiliunt, ipsi patenter indicant, qui factis dictisque, aliis, & quanta humilitate polleant, & erga eos quos redarguunt, quanta caritate ferueant, manifestant: superbia quippe odium generat, humilitas amorem,

verba itaq; quæ amor exasperat, profecto ex fonte humilitatis emanant. Quomodo ergo Stephanus increpationem proferre potuit per elationem, qui pro eisdem quos increpauerat ad deteriora crescentibus, seq; lapidantibus flexis genibus orauit, dicens. Domine ne statuas illis hoc peccatum. Quomodo Paulus contra gentis suæ sacerdotem, & principem asperitatis verba superbiens intulit: qui humilitate se etiam discipulorum seruitio substernit dicens. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Christum. Quomodo Petrus per elenationem principibus restitit: quorum errori compatiens, reatum velut excusat dicens: Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes uestri, Deus autem qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Christum suum, impleuit sic, quos ad vitam misericorditer trahit dicens. Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Petrus ergo flagellatus a principibus populi cum idcirco se relaxari conspiceret, vt a prædicatione cessaret, cum prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltem in præsens cessit: nam respondit protinus dicens. Obedire oportet Deo magis q̃ hominibus, & rursus. Non.n. possumus, quæ vidimus, & audiuimus non loqui: postquam autem libertate vocis auctoritatem principum pressit, postea per humilitatem cordis de non circuncidendis gentibus Pauli consilium audiuit. Sic enim semetipsum contra aduersarios ex auctoritate curabat erigere, vt tamen sibimet ipsi non crederet, in his quæ non recte sentiret, vt & libertate fortitudinis tumentes potestates excederet, ex humilitate mansuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratribus exhiberet, & modo per semetipsum aliis, modo & sibimetipsi cum aliis obuiaret. In factis igitur Petri quoddam ante nostros oculos auctoritatis & humilitatis exemplum ponitur, vt nihil aduersitatis metuentes, resistentes Deo potestates seculi etiam cum corporis laceratione condemnamus, & in his etiam quæ inter fideles positi senserimus, nequaquam nos cæteris præponamus, nec nostra consilia magis eligentes nobis potius quam aliis credamus.

14 De sancto Stephano. *In Ezech homil.* 18.

BEatus martyr Stephanus pro creatoris sui nomine tentus, & in medio persecutorũ deductus, imperterritus stetit, fiducialiter docuit, & ex zelo veritatis persecutores suos fortiter increpauit, dicens. Vos semper spiritui sancto restitistis. Cũq; illi ad lapides currerent, & eum lapidibus necarent, flexo genu pro eisdem persecutoribus orauit dicens. Domine ne statuas illis hoc peccatum. Quæ itaque ista uirtus est, sic zelo feruere,

vt eis a quibus tenebatur perfidiæ suæ improperia fiducialiter diceret, & sic diligere vt in morte quoque pro eis, a quibus moriebatur, oraret. Sic quippe ex zelo inferbuit, ac si mansuetudinis nihil haberet, & sic mansuetus in eorum dilectione perstitit, ac si contra feruoris eos nihil habuisset. Pensemus inter hæc vbi nostræ conscientiæ reatus iacet. Quis enim nostrum si saltem verbi contumeliam a proximo acceperit non statim contumeliam reddit, non funditus commouetur, non ad odium erumpit, non præceptum dilectionis obliuiscitur? sed hoc beatus Stephanus ex omnipotentis Dei gratia potuit. Qui cum esset plenus spiritu sancto intendens in cœlum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem a dextris, & ait. Ecce video cœlos apertos, & Iesum stantem a dextris Dei. *In homil. de die ascensionis.* Considerandum nobis est, quid est, quod Marcus ait. Sedit a dextris Dei, & Stephanus dicit. Video cœlos apertos, & filium hominis stantem a dextris Dei. Quid est quod hunc Marcus sedentem, Stephanus vero stantem se videre testatur? sed scitis fratres, quia sedere iudicantis est, stare vero pugnantis vel adiuuantis. Quia igitur redemptor noster assumptus in cœlum, & nunc omnia iudicat, & ad extremum iudex omnium veniet, hunc post assumptionem Marcus sedere describit, qui post ascensionis suæ gloriam iudex in fine mundi videbitur. Stephanus vero in laboris certamine positus stantem vidit quem adiutorem habuit: quoniam vt iste in terra persecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de cœlo illius gratia pugnauit.

15 Quod nec præsumere de nobis, nec alios iudicare debeamus.

Moral. lib. xxix. *cap.* 12. *& in homil.* 19. *super Euang.*

ET testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus, & lapidabant Stephanum. Nemo se fratres de opere, nemo de tempore extollat, nemo se alicui de operibus suis præferat: quia de his quos intuetur adhuc per culpam frigidos: quantos operatores iustitiæ & defensores rectæ fidei dominus sit facturus ignorat. Multos quidem frigidos intra sanctam ecclesiam fratres carissimi cernimus, sed eos nec imitari, nec despicere debemus. Quid enim sit hodie aspicimus, sed quid cras futurus sit vnusquisque, nescimus. Plerunque & qui post nos venire cernitur, per agilitatem operis boni nos antecedit, & vix eum cras sequimur, quem hodie præire videbamur. Certe cum Stephanus pro fide moreretur, Saulus vestimenta lapidantium seruabat. Omnium ergo lapidantium manibus ipse lapidauit, qui ad lapidandum omnes exertos reddidit, & tamen eundem ipsum in sancta ecclesia laboribus antecessit, quem persequendo martyrem fecit. O qualē hunc militē ad diem

belli pugnæque præparatum velut thesaurum absconditum omnipotens Deus habuit: quem in vita frigida in prauorum vitam repositum: iam tunc electum suum latenter diu intra suæ præscientiæ sinum texit. O ad quanta aduersariorum pectora ferienda hunc propugnatorem suum cum voluit ad medium produxit: per cuius verba ac redargutiones tot sibi resistentia corda prostrauit? Nemo itaque de suis operibus extollatur: nemo desperet eos quos adhuc frigidos videt: quia qui sint futuri serui Dei inter prauos videre & discernere non valet. Quis enim crederet: quod per apostolatus gratiam lapidatum Stephanum ille præcederet, qui in morte eius omnium lapidantium vestimenta seruaret? Si ergo ad ista dona vel occulta iudicia recurrimus, nullos desperantes omnino nec illis nos in corde nostro præferimus, quibus pro tempore prælati sumus: quia & si iam videmus quantum præcessimus, nescimus quantum dum currere cœperint præcedamur. Duo itaque sunt, quæ solicite pensare debemus. Primum est vt de se quisq; minime præsumat, quia & iam ad fidem vocatus est, vtrum in perenni regno sit dignus, nescit: secundum vero est, vt vnusquisq; proximum quem fortasse iacere in vitiis conspicit, desperare non audeat: quia diuinæ misericordiæ diuitias ignorat.

16 De Simone mago. *In homilia.4. super Euang.*

COncessa potestate prædicationis, concessis miraculis virtutum: redemptor noster discipulis suis ait. Gratis accepistis, gratis date. Præsciebat nanque nonnullos hoc ipsum donum accepti spiritus in vsum negociationis inflectere, & miraculorum signa ad obsequium auaritiæ declinare. Hinc est quod cum vidisset Simon magus quia per impositionem manus apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam dicens. Date & mihi hanc potestatem, vt cuicunque imposuero manus accipiat spiritum sanctum: per impositionem quippe manus edita miracula concupiscens, percipere donum spiritus voluit, scilicet vt deterius venderet, quod male comparasset. Cum iustum virum describeret propheta ait. Qui excutit manus suas ab omni munere. Non dicit, qui excutit manus suas a munere, sed adiunxit ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebite impensa: munus a manu pecunia est, munus a lingua fauor. Ille igitur ab omni munere manus excutit qui in diuinis rebus non solum nullam pecuniam sed etiam humanam gratiam non requirit: qui sacros ordines pro humana gratia non largitur, neque de eadem largitate laudis vllam retributionem quærit: qui de nullo impenso sanctitatis officio minimum fauoris exquirit, quia

impositionem manus qua spiritus sanctus accipitur, ad vitæ meritum non ad præmium tribuit.

17 De maledictione proferenda. *Moral.lib.iiii.cap.6.*

PEcunia tua tecum sit in perditionem, cum sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex uoto ultionis sed ex iustitia examinis erumpunt. Intus enim subtile Dei iudicium aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt: & eo in maledicto non peccant, quo ab interno iudicio non discordant. hinc est quod Petrus in offerentem sibi pecuniam Simonem, sententiam maledictionis intorsit dicens. Pecunia tua tecum sit in perditionem. Qui enim non ait, est, sed sit: non indicatiuo sed optatiuo modo se hæc dixisse signauit. hinc Helias duobus quinquagenariis ad se uenientibus dixit. Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo & consumat vos. Quorum utrorunque sententia quanta seueritatis ratione conualuit, terminus causæ monstrauit. Nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquagenarios desuper ueniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cum enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum qui maledicitur usque ad interitum maledictio absorbet, ex utriusque partis fine colligitur, quia ab uno & intimo iudice in reum sententia sumpta iaculatur.

18 De conuersione sancti Pauli apostoli.
Moral.lib.xxxi.cap.13.& xxxiii.cap.32.

BEato Iob a domino dicitur. Nunquid uolet rhinocerus seruire tibi, aut morabitur ad præsepe tuũ? Nunquid alligabis rhinocerotam ad arandum libro tuo. Rhinoceros iste qui etiam monoceros in græcis exemplaribus nominatur, indomitæ omnino naturæ est: ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit, impatiens quippe ut fertur ilico moritur. Tantæ quoque fortitudinis esse dicitur, ut nulla uenantium uirtute capiatur, sed sicut hi asserunt, qui describendis naturis animalium inuestigatione laboriosa sudauerunt, virgo ei puella propouitur, quæ uenienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate postposita caput deponit, & sic ab eis a quibus capi quæritur, repente uelut inermis inuenitur. Buxei quoque coloris esse describitur, qui etiam cum elephantis quando certamen aggreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, uentrem aduersantium ferire perhibetur, ut cum ea quæ molliora sunt uulnerat, impugnantes se facile sternat. Eius uero nomen latina lingua interpretatum sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare, nisi

fatuitas? quid in cornu nisi elatio designatur? Et quamuis per hunc rhinocerotam uel certe monocerotam scilicet unicornem communiter ille iudæorum populus possit intelligi, de quibus passionem suam dominus propheta canente pronuncians ait. Libera me de ore leonis & a cornibus vnicornium humilitatem meam: tot quippe in illa gente vnicornes vel certe rinocerotes extiterunt: quot contra prædicamenta veritatis de legis operibus singulari & fatua elatione confisi sunt: ille tamen specialiter ex hoc populo & prius in superbia, & postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad medium Paulus ducatur. Qui dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens extulit: cornu in nare gestauit, vnde & hoc ipse naris cornu per humilitatem postmodum inclinans ait. Qui prius fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci. In nare cornu gestabat: qui placiturum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit. Et proficiebam in iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Huius autem rhinocerotis fortitudinem omnis venator extimuit: quia Sauli seuitiam vnusquisque prædicator expauit. Scriptum nanque est. Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: vt si quos inueniret huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem. Cum flatus nare reddendus trahitur: inspiratio vocatur. Et illud sæpe per odorem nare deprehendimus: quod oculis non videmus. Rhinocerus ergo iste nare gestabat cornu quo percuteret: quia minarum, & cædis in domini discipulos spirans, postquam præsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum venator absconditur: omnis homo id est rationale sapiens opinione timoris eius effugatur. Beato igitur Iob sanctæ ecclesiæ typum tenenti dicitur. Num volet rhinocerus seruire tibi? ac si aperte de beato Paulo dicatur. Nunquid Saulum quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub iura tuæ prædicationis inclinas? subaudis, vt ego, qui & contra me illum singulari cornu extolli conspicio, & tamen mihi cum voluero, protinus subdo. Vt ergo hunc rhinocerotam capiat, sinum suum virgo, id est secretum suum ipsa per se inuiolata in carne Dei sapientia expandat. Scriptum quippe est, quod cum Damascum pergeret, subito circunfulsit illum die media lux de cœlo, & vox facta est dicens. Saule Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Qui prostratus in terra re-

ſpondit. Quis es domine? Cui ille. Ego ſum Ieſus Nazarenus quem tu perſequeris. Et tremens ac ſtupens dixit. Domine quid me vis facere? Et dominus ad eum. Surge & ingredere ciuitatem: & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Virgo nimirum rhinoceroti ſinum ſuum aperuit, cum Saulo incorrupta Dei ſapientia incarnationis ſuæ myſterium de cœlo loquendo patefecit. Et fortitudinem ſuam rhinoceros perdidit: quia proſtratus humi, omne quod ſuperbum tumebat, amiſit: intueri libet, vbi eſt ſeuus ille perſecutor, vbi lupus rapax. Ecce in ouem iam verſus eſt, qui percunctatur paſtoris ſemitam quam ſequatur. Et notandum quod cum diceret, quis es domine? non ei a domino reſpondetur. Ego principium, ego verbum ante ſecula, ego ſum vnigenitus patris. Quia enim Saulus incarnatum Deum credere contempſit, & eius humanitatis infirma deſpexit de cœlo hoc quod contempſerat, audiuit. Ego ſum Ieſus Nazarenus quem tu perſequeris, ac ſi diceret, hoc a me audi de ſuperioribus, quod in me deſpicis de inferioribus: auctorem cœli veniſſe in terram deſpicis, ex terra ergo hominem cognoſce de cœlo, vt tanto in me amplius ſacramenta infirmitatis metuas, quanto & hæc perducta in cœleſtibus ad excellentiam poteſtatis probas. Proſternens igitur te, nequaquam tibi hoc aſtruo, quod ante ſecula Deus ſum, ſed illud a me audis, quod de me credere dedignaris. Poſtquam enim dixit Ieſus, adhuc in expreſſione terrenæ inhabitationis ſubdidit, Nazarenus: velut ſi apertius diceret, humilitatis meæ infirma ſuſcipe: & tuæ ſuperbiæ duritiam amitte.

19 De inſtructione pœnitentium. *In paſtoral cur. ter. par. cap. 25.*

SVrge & ingredere ciuitatem. Notandum autem quod in hac Pauli proſtratione: quoniam qui nulla adhuc agere bona cœperunt, a rigiditate prius ſuæ prauitatis manu correctionis euertendi ſunt, vt ad ſtatum operationis recte poſtmodum erigantur: quia & idcirco altum ſiluæ lignum ſuccidimus: vt hoc in ædificii tegmine ſubleuemus, ſed tamen in fabrica non repente ponitur, vt nimirum prius vitioſa viriditas eius exſiccetur: cuius quo plus in infimis humor excoquitur, eo ſolidius ad ſumma leuatur. Hinc eſt quod Saulus cum ſuper eum cœlitus lux emiſſa reſplenduit, non iam quod recte deberet facere, ſed quid praue feciſſet, audiuit. Nam cum proſtratus requireret, dicens, Quis es domine? protinus reſpondetur. Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Et cum repente ſubiungeret, domine quid me iubes facere? ilico adiungitur. Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere. Ecce de cœlo dominus loquens, perſecutoris ſui fa-

cta corripuit, nec tamen ilico quæ essent facienda monstrauit. Ecce elationis eius fabrica iam tota corruerat, & post ruinam suam humilis ædificari quærebat. Et cum superbia destruitur, ædificationis tamen verba retinentur, vt videlicet persecutor immanis diu destructus iaceret, & tanto post in bonis solidius surgeret, quanto prius funditus euersus ab errore pristino cecidisset. *In homil. 9. super Ezech.* Paulus igitur dum Damascum pergeret superbe redemptoris voce iacuit prostratus: & qui prædicator futurus erat, non tamen mox vt prædicaret, quod viderat, audiuit, sed ei iacenti dicitur. Surge & ingredere ciuitatem: & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Iacens igitur hoc solum audire potuit, vt surgens disceret quod audierat. surgens vero hoc didicit, vt quæ ignorauerat prædicaret, iacenti dicitur vt surgat, stanti præcipitur, vt ad prædicationem proficisci debeat. Sic quoque nobis in infirmitatis confusione iacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis: sed cum iam in bono opere surgimus, cum iam recti stare cœpimus, dignum est vt ad lucrandos alios in prædicatione mitti debeamus. Quærendum prætere a nobis est, cur Paulus & Ezechiel in faciem cadunt, & de persecutoribus domini scriptum est. Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Quid est hoc quod electi in faciem, & reprobi retrorsum cadunt, nisi quod omnis qui post se cadit, ibi proculdubio cadit vbi non videt: qui vero ante ceciderit ibi cecidit vbi videt? Iniqui ergo quia in inuisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur: quoniam ibi corruunt, vbi quid eos tunc sequatur, modo videre non possunt. Iusti vero, quia in istis visibilibus se sponte deiiciunt: vt in inuisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes humiliantur.

20 De crudelitate Sauli. *Moral. lib. xxxi. cap. 14.*

Erat autem discipulus Damasci nomine Ananias, & dixit ad illum in visu dominus. Anania. At ille ait. Ecce ego domine. Et dominus ad illum. Surge & vade in vicum qui vocatur rectus, & quære in domum Iudæ Saulum nomine Tharsensem: ecce enim orat. consideremus fratres Saulum quis fuerit, cum ab ipsa adolescentia lapidantium adiutor existeret, cum alia ecclesiæ loca vastaret, & acceptis epistolis vastanda alia peteret, cum mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aliis extinctis anhelaret, & profecto cognoscimus, quia nullus tunc fidelium crederet, quod ad iugum Deus suæ formidinis vim tantæ elationis inclinaret. Vnde & Ananias voce dominica hunc, & postquam conuersum audiuit, extimuit dicens. Domine audiui a multis de viro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem.

21 Quod Deus peccata impunita non deserit. *Moral.lib.ix.cap* 27.

DIxit autem ad eum dominus. Vade quoniam vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis Israel. Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Cum beatus Iob ad dominum dicat. Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti: quis ab æterna morte eripitur, cum a delicto mundus nemo reperitur? si delinquenti non parcitur: an pœnitenti Deus parcit & delinquenti non parcit? Quia cum delicta plangimus, nequaquam iam delinquentes sumus, sed quid quod Petrus cum negat respicitur: & redemptoris negati respectu ad lachrymas vocatur? Quid quod Paulus cum redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, eius verba de cœlo meruit audire? Sed tamen in vtroque culpa punita est, quoniam de Petro teste euangelio scriptum est. Recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat, & egressus foras fleuit amare. De Paulo quoque hæc eadem quæ hunc vocauit veritas dicit. Ego ostendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Delinquenti ergo dominus nequaquam parcit: quia delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit: aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur.

22 De defensione peccatorum. *Moral.lib.*xxxiii.*cap.*31.

ABiit autem Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit. Saule frater, dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas & implearis spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamæ & visum recepit, & surgens baptizatus est. Quisquis dum corripitur peccatum suum magis excusare defendendo appetit, quam deflere: quasi squamis tegitur, dum a sanctis prædicatoribus gladio uerbi iaculatur: squamas habet, & idcirco ad eius præcordia transeundi viam verbi sagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne spiritualis ei gladius infigatur. Carnali sapientia contra Deum Saulus obdurauerat, quando cor eius nulla prædicationis euangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam forti cœlitus increpatione iaculatus & superno respectu cæcatus est, lumen quippe vt acciperet, amisit, ad Ananiam veniens illuminatur. In qua illuminatione quia defensionum suarum duritia caruit, bene de eo scriptum est. Ceciderunt quasi squamæ ab oculis eius. Carnalis videlicet tegumenti illum duritia presserat, & idcirco radios veri luminis non uidebat. Sed postquam superbæ repugnationes eius uictæ sunt, defensionum squamæ

ceciderunt. Quæ quidem sub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed ante iam sub dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cum enim altæ inuectionis iaculo confossus iaceret, humili iam & penetrato corde requirebat dicens. Domine quid me vis facere? Repulsis videlicet squamis, iam ad cordis viscera veritatis sagitta peruenerat: quando deposita elatione superbiæ eum quem impugnauerat dominum confitens, & quid ageret nesciens, requirebat.

23 Item de conuersione Pauli. *Moral, lib. xxxi.*

PAulus autem multo magis conualescebat, & confundebat iudæos, qui habitabant Damasci: affirmans & docens, quoniam hic est Christus. Paulus igitur dum sublato oculorum lumine manu ad Ananiam ducitur: patet iam rhinocerus iste quibus loris Dei astringitur: quia videlicet vno in tempore, cæcitate, baptismate, prædicatione ligatur. Qui etiam ad Dei præsepe moratus est: quia ruminare verba euangelii dedignatus non est, ait enim. Ascendi Hierosolymam cum Barnaba assumpto & Tito: ascendi autem secundum reuelationem, & contuli cum illis euangelium: & qui prius ieiunus audierat, durum est tibi contra stimulum calcitrare, mira postmodum virtute præ fidentis pressus verbi pabulo vires obtinuit: & superbiæ calcem amisit, lorisque Dei non tantum a feritate restringitur: sed quod magis sit mirabile ad arandum ligatur, vt non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed etiam eorum refectioni seruiens aratrum prædicationis trahat: ipse quippe de euangelizantibus, de arantibus dicit. Debet enim in spe, qui arat arare, qui triturat, in spe fructus percipiendi. Qui igitur tremenda prius fidelibus irrogauerat, & pro fide postmodum flagella libenter portat: qui scriptis etiam epistolis humilis & despectus prædicat, quod dudum terribilis impugnabat: profecto bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui fuerat in campo male liber a timore. Repente quippe commutatus ab hoste prædicator efficitur, & in cunctis mundi partibus redemptoris sui nomen insinuat. Supplicia pro veritate tolerat, pati se quæ irrogauerat exultat, alios blandimentis vocat, alios ad fidem terroribus reuocat: istis regnum pollicetur cœlestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ. hos per auctoritatem corrigit, illos ad viam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere de manu se sui rectoris inclinat, & tanta arte Dei aream congregat, quanta ad illam prius elatione uentilabat. sed neque hoc abhorret a Paulo, quod rhinoceros buxei coloris dicitur: & elephantorum uentres cornu ferire perhibetur. quid enim per colorem buxeum, nisi abstinentiæ pallor exprimitur? cui

ipse se tenaciter adhærere testatur dicens. Castigo corpus meum, & ser uituti subiicio. Qui diuinæ legis eruditione præditus, dum aliornm ingluuiem redarguit, cornu elephantes in ventrem ferit. In ventrem quippe elephantes percusserat: cum dicebat. Multi ambulant quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi: quorum finis interitus, quorum venter Deus est & gloria in confusione ipsorum. Et rursum huiusmodi Christo domino non seruiunt, sed suo ventri. Cornu suo igitur rhinocerus iste non iam homines sed bestias percutit: quando Paulus illa doctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos ventris cultores occidit.

24 Qua de causa electi loca sua mutant. *In dialog. lib. 2, cap. 3.*

CVm implerentur autem dies multi, consilium fecerunt iudæi, vt eum interficerent. Notæ autem factæ sunt insidiæ eorum Paulo. Custodiebant autem portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes vero discipuli eius nocte per murum dimiserunt eum, summittentes in sporta. Sæpe agitur in animo perfectorum quod silentio prætereundum non est, quia cum laborem suum sine fructu esse considerant, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde iste quoque egregius prædicator, qui dissolui cupit, & cum Christo esse: cui viuere Christus est, & mori lucrum, qui certamina passionum non solum ipse appetiit, sed ad toleranda hæc & alios adhortatur, Damasci persecutionem passus, vt potuisset euadere, murum, funem, sportamque quæsiuit, seque latenter deponi voluit. Nunquid nam Paulum mortem dicimus timuisse: quam se ipse pro Iesu amore testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret, & graui labori, ad laborem se alibi cum fructu seruauit. Fortis etenim prædicator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsiuit.

25 Qualiter spiritus sanctus immutat quos repleuerit.
Moral. lib. ix. cap. 6. & 7.

ERat autem Paulus cum discipulis intrans & exiens in Hierusalem & fiducialiter agens in nomine domini, loquebatur quoque gentibus, & disputabat cum græcis: illi autem quærebant eum occidere. Si cor peccatoris qui in malitia sua manet immobilis sancti spiritus gratia superno munere infusa tetigerit, mox peccatricis mentis duritia a suæ immobilitatis obstinatione permutatur: & peccato rore diuini muneris infusus post libenter iniurias tolerat, quas prius dementer irrogabat, post etiam sua tribuit, qui prius aliena rapiebat: post carnem abstinendo cruciat, qui prius satietate carnis per mortifera turpitudinum oblectamenta de-

fluebat,

fluebat. post etiam persecutores diligat, qui prius diligere etiam se amantes nolebat. Libet in huius rei exemplum vnum e multis ad medium, Paulum vocare: qui cum acceptis contra Christum epistolis Damascum pergeret, sancti spiritus gratia in itinere infusus. Ab illa sua protinus crudelitate mutatus est, & postmodum plagas pro Christo accepit, quas veniebat inferre christianis. Et qui prius carnaliter viuens in mortem conabatur sanctos domini tradere: gaudet postmodum pro vita sanctorum vitam suæ carnis immolare: & qui prius fuit blasphemus & persecutor, humilis post factus est piusque prædicator: & qui lucrum maximum putauit se in discipulis, Christum occidere: iam vitam suam Christum æstimat, & mori lucrum. Mens igitur Pauli mox vt spiritus sancti gratiam accepit, statum suæ immobilitatis & crudelitatis immutauit. *In dialogo libro tertio cap.17*. In eius conuersione possumus perpendere, quia maius est miraculum prædicationis verbo, & orationis solatio peccatorem conuertere, quam carne mortuum resuscitare. In isto enim resuscitatur caro iterum moritura: in illo vero anima in æternum victura. Lazarum quippe quem iam fœtentem fuisse credimus, carne dominus suscitauit. Saulum vero resuscitauit mente. Et quidem post resurrectionem carnis de Lazari virtutibus tacetur: nam post resurrectionem animæ capere nostra infirmitas non valet, quanta in sacro eloquio de Pauli virtutibus dicuntur. Quod illius prædicatione crudelissimæ nationes ad pietatis mollia conuersæ sunt viscera: quod mori cupit pro fratribus, in quorum prius morte gaudebat: quod plenus omnis scripturæ scientia, nihil se scire iudicat, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Quod pro Christo virgis libenter cæditur, quem gladiis insequebatur. quod apostolatus honore sublimis est, sed tamen sponte fit paruulus in medio discipulorum. Quod ad cœli tertii secreta ducitur, & tamen mentis oculum per compassionem reflectit, ad disponendum cubile coniugatorum dicens. Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro. Quod admiscetur in contemplatione cœtibus angelorum, & tamen non aspernatur cogitare & disponere facta carnalium. quod gaudet in infirmitatibus, sibique in contumeliis placet. quod ei viuere Christus est & mori lucrum. quod totum iam extra carnem est, hoc ipsum quod viuit in carne. Ecce qualiter viuit qui ab inferno mente ad vitam pietatis rediit. Minus est ergo quempiam in carne suscitari, nisi forte cum per viuificationem carnis ad vitam reducatur mentis, vt hoc ei agatur per miraculum exterius, quatinus conuersus interius viuificetur.

36 De requie bonæ operationis. *Moral. lib. xxiii. cap. 23.*

AEnea sanet te dominus Iesus. In scriptura sacra aliquādo per stratum repausatio in bonis operibus designatur, vnde Petrus dicit apostolus: Aenea sanet te dominus Iesus Christus: surge & sterne tibi. Quid est dicere surge, nisi mala quæ perpetrasti derelinque? Et quid est dicere, sterne tibi, nisi mercedis causas in quibus requiescere debeas operare? vt & deserat surgendo quod fecit, & inueniat sternendo, quod fecerit. Quod vtrunque breuiter propheta comprehendit dicens. Declina a malo & fac bonum. Declinare quippe a malo, est ab eo quod iacuit surgere: bonum vero facere, est mercedis opera in quibus requiescere debeat præparare. Qui enim declinat a malo, sed bona adhuc non facit: surrexit quidem ab eo quo iacuit, sed vbi requiescere debeat nec dum strauit.

27 De Tabitha per apostolum resuscitata, & de miraculis faciendis. *In dialogo lib. 2. cap. 30.*

QVI deuota mente deo adhærent, cum rerum necessitas exposcit exhibere signa duobus modis solent: vt mira quæque aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cum enim Ioannes dicat. Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri: qui filii dei ex potestate sunt, quid mirum si signa facere ex potestate valeant? Quia enim vtroque modo miracula exhibeant, testatur Petrus qui Tabithan mortuam orando suscitauit: Ananiam vero & Saphyram mentientes, morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam quam perpetrauerant increpasse. Constat ergo quia aliquando hæc ex potestate, aliquando vero exhibent ex postulatione: dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

32. De Cornelio centurione & profectu fidei in Ezech. *Homil. 29.*

VIR quidam erat in Cæsarea nomine Cornelius, religiosus & timens deum. Nequaquam ex virtutibus venitur ad fidem, sed per fidem pertingitur ad virtutes. Cornelius enim centurio cuius eleemosynæ ante baptismum angelo teste laudatæ sunt, non ex operibus venit ad fidem, sed ex fide venit ad opera, nam & ei per angelum dicitur. Orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt in conspectum dei. Si enim deum vere & ante baptismum non crediderat: quid orabat? vel quomodo omnibus deus exaudierat, si non ab ipso se in bonis perfici petebat? Sciebat igitur creatorem omnium deum, sed quia eius omnipo-

tens Deus filius incarnatus esset, ignorabat. Neque enim poterat bona agere, nisi ante credidisset. scriptum quippe est, sine fide impossibile est placere Deo. Fidem ergo habet, cuius orationes & eleemosynæ placere possunt. Bona autem actione promeruit, vt Deum perfecte cognosceret, & incarnationis eius mysterium crederet, quatinus ad sacramenta baptismatis perueniret. Per fidem ergo venit ad operationem, sed per opera est solidatus in fide.

In Ezech. homil. 9.

ET nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus, hic dicet tibi quid te oporteat facere. Nec fides sine operibus, nec opera sine fide adiuuant, nisi fortasse pro fide percipienda fiant: sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audire, quam fidelis existeret. Qua ex re colligitur: quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab angelo dicitur: Orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei: & mox pro eadem ascensione præcipitur, vt ad Simonem mittat, qui ei veniens prædicare debeat: quia hoc petiit, vnde meruit exaudiri.

Moral. lib. 30. cap. 9. & lib. 35. cap. 22. De apostolorum prædicatione.

AScendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam: & cum esuriret voluit gustare: Parantibus autem ei cecidit super eum mentis excessus, & vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis summitti de cœlo in terram: in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terræ & volatilia cœli. apostoli recte catuli sanctæ ecclesiæ vocari possunt, qui in ecclesia editi aduersantem mundum ore rapuerunt. Isti catuli nec dum post passionem domini sancti spiritus infusione solidati, clausis foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis rapturi mundum cubabant, vt animarum prædam postmodum præsumentes diriperent, vt culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed iam valenti ostensa per linteum gentilitate, quasi monstrata præda dicitur, macta & manduca. Sub typo fortis mulieris Salomon de sancta ecclesia dicit. Sindonem fecit, & vendidit. Quid signatur linteo sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicationis? in qua molliter quiescitur: quia mens in illa fidelium spe superna refouetur, unde & Petro animalia in linteo demonstrantur: quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem ecclesia fecit & vendidit: quia fidem quam credendo meruerat, loquendo dedit, & ab infidelibus uitam rectæ conuersationis accepit.

31 *Moral. lib. xxi. & xiiii. & xxx. unde supra.*

ET facta est vox ad Petrum : Surge Petre occide & manduca. Sanctae ecclesia male viuentes in vitiis interficit ore sanctae praedicationis. Sancti quippe apostoli & pastores alii in ecclesiae corpore, quasi dentes idcirco sunt positi, vt vitam carnalium correptione mordeant, eamque a sua duritia pertinaciae confringant. Vnde & apostolorum & pastorum primo quasi denti in ecclesiae corpore posito, ostensis in figura gentibus dicitur : macta & manduca. Quod enim mactatur a vita occiditur : id vero quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca dicitur, id est vetustatem earum contere, & a peccato eas in quo viuunt interfice, a seipsis in corpus ecclesiae, videlicet in tua illas membra converte.

32 De prophetia. *In Ezech. prima.*

ET ecce viri a Cornelio missi inquirentes domum Simonis, steterunt ad ianuam. Aliquando prophetiae spiritus in praesenti ex parte tangit, & ex parte non tangit: quod Petri apostoli testatur historia, cum a Cornelio milites missi, ei sunt per spiritum nunciati. Scriptum quippe est: Dixit spiritus ei: Ecce viri tres quaerunt te. Ad quos ille descendit, & requirens dixit: Quae causa est propter quam venistis? In cuius verbis ostenditur: quia eandem causam per spiritum non audierat, quam a militibus requirebat. In praesenti ergo mentem Petri spiritus, & ex parte tetigerat, & ex parte non tetigerit: quia & adesse milites dixit, & pro qua causa venerant tacuit.

33 De conuersatione praelatorum.

Moral. lib. xxi. cap. xi. & xxvi cap. xi. xxii. xxiii.

FActum est cum introisset Petrus obuius ei venit Cornelius: & procidens ad pedes eius adorauit. Bona est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget vita. Bene igitur hanc exercet, qui per illam scit super culpas erigi & scit cum illa caeteris aequalitate componi. Sancti itaque viri qui praesunt, cum deest vitium quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de conditionis aequalitate gaudent: & non solum a subiectis metui: sed etiam plusquam necesse est refugiunt honorari. Neque enim leue se perpeti damnum humilitatis credunt : si ab eis pro merito fortasse ordinis pluris aestimentur. Cum ergo potentiae temporalis ministerium suscipitur, summa cura vigilandum est, vt sciat quisque & aequalem se cum illa caeteris cernere, & tamen se peccantibus zelo vltionis praeferre. Quam discretionem plenius cognoscimus, si primi pastoris exempla cernamus. Petrus enim auctore

Deo, ecclesiæ principatum tenens, a bene agente Cornelio & sese humiliter ei prosternente, immoderatius venerari refugiens, honorem super se sibi oblatum recusauit, & ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrens, se illius similem recognouit dicens. Surge ne feceris, & ego ipse homo sum. Quis enim nesciat quod homo conditori suo debeat & non homini prosterni? Quoniam igitur humiliari sibi plusquam debuit proximum vidit, ne vltra humanitatis metas mens intumesceret, se hominem esse recognouit, quatinus illati sibi honoris elationem frangeret, ex considerata æqualitate conditionis. Sed cum Ananiæ, & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset, ostendit: verbo enim eorum vitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram bene agentibus fratribus non agnouit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus vltionis ius aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat: cum diceret. Non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudii vestri, atque ilico subiunxit. Fide enim statis: ac si diceret. Ideo non dominamur fidei vestræ, quia fide statis. Aequales enim vobis sumus, vbi vos stare cognoscimus: quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cum diceret. Facti sumus parouli in medio vestrum, & rursus. Nos autem seruos vestros per Iesum Christum: sed cum culpam quæ corrigi debuisset, inuenit, ilico magistrum se esse recoluit, dicens. Quid vultis? in virga veniam ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cum is qui præest vitiis potiusquam fratribus dominatur, vitiis enim se debent rectores erigere, quorum & causa præferuntur, & per discipulum culpas iure potestatis ferire, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscere, & eosdem tacita sibi cogitatione præferre. Illorum nanque per eos vitia rigore disciplinæ feriuntur, in his vero quæ ipsi committunt ne verbi quidem ab aliquo inuectione lacerantur. Tanto ergo apud dominum sunt obligatiores, quanto inulte peccant apud homines. Disciplina vero prælatorum, subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit. Seruanda est itaque & in corde humilitas, & in opere disciplina. Inter hæc autem solerter intuendum, ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, soluantur iura regiminis: & dum prælatus plus se quam decet deiicit, subditorum vitam stringere sub disciplinæ vinculo non possit. Teneamus ergo exterius, quod pro aliorum vtilitate suscipimus: teneamus interius

quod de nostra æstimatione sentimus, sed tamen decenter quibusdam erumpentibus signis tales nos apud nos esse ipsi etiam qui nobis commissi sunt, non ignorent, vt de auctoritate nostra quod formident videant: & de humilitate quod imitentur agnoscant. Seruata autem auctoritate regiminis ad cor nostrum sine cessatione redeamus, & consideremus assidue quod sumus æqualiter cum cæteris conditi, non quod temporaliter cæteris prælati.

34 De potestate apostolorum. *Moral.lib.xxviii.cap.16.*

NOn est personarum acceptor Deus. Cuncti apostoli ecclesiæ ostia existunt, cum voce sui redemptoris audiunt: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt? ac si illis aperte diceretur. Per vos ingredientur ad me hi quibus vosmetipsos panditis: & repellentur quibus obseratis. Nec immerito ostia vocantur, quia & ingressum fidelibus aperiunt: & rursum sese perfidis ne ingrediantur opponunt. Pensemus quale ostium ecclesiæ Petrus extitit, qui inuestigantem fidem Cornelium recepit: pretio quærentem miracula Simonem repulit, illi dicens: In veritate comperi quoniam non est personarum acceptor Deus: secreta regni benigne aperuit: huic inquiens, Pecunia tua tecum sit in perditionem: per districtæ damnationis sententiam aulæ cœlestis aditum claudit.

35 De Paulo in Lystris lapidato. *Moral.lib.xxxi.cap.25.*

VIr sanctus & fortis prædicator domini quo maiore persecutione premitur, eo ad prædicandam veritatem acrius instigatur, & cum patienter persecutores tolerat, ardenter ad se auditores trahere festinat. Videamus Paulum zelo sancti spiritus inflammatum quomodo persecutorum minas minime formidat? quomodo inter supplicia positus, peccatores ad se trahere festinat? sicut scriptum est. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio iudæi, & persuasis turbis lapidantes Paulum traxerunt extra ciuitatem, æstimantes eum mortuum esse. Circundantibus autem eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cūq; euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam confirmantes animas discipulorum. Perpendamus ergo quæ hunc prædicantem possent minæ compescere, quando eum ab intentione sua non valet mors ipsa prohibere Ecce lapidibus obruitur, nec tamen a veritatis sermone remouetur. Occidi potest, superari non potest, velut extinctus extra vrbem proiicitur, sed intra vrbem die alio illæsus prædicator inuenitur. O quam fortis huic viro inest infirmitas. o quam victrix

pœna. o quam dominatrix patientia. ad arguendum repulsione prouocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur: ad propellendam laboris lassitudinem pœna refouetur. Nulla ergo hunc aduersitas superare potest, quem pœna fouet.

36 Quod Paulus Timotheum circuncidit. *Moral.lib.xxviii.cap.12.*

IN vna eademque virtute discretionis lineam deserimus, sic hanc & aliquando agere, & aliquando postponere nesciamus. Non enim res eadem semper est virtus, quia per momenta temporum sæpe merita mutantur actionum, vnde fit vt cum quid bene agimus, plerunque melius ab eius actione cessemus, & laudabilius ad tempus deserat, quod in suo tempore laudabiliter mens tendebat. Nam si pro nostris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus, maiora laborum mala proximis imminent, necessario nos virtutum augmenta seponimus, ne infirmioribus proximis fidei detrimenta generemus, ne tanto iam quod agimus virtus non sit, quanto per occasionem sui in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit, quam vim discretionis bene nobis Paulus ostendit: qui & gentiles ad libertatem fidei venientes circuncidi prohibuit, & tamen Lystris atque Iconium transiens, ipse Timotheum, qui gentili patre fuerat editus circuncidit. Videns enim, quod nisi se mandata literæ seruare ostenderet, Iudæorum rabiem etiam in his qui sibi comites aderant excitaret, assertionis suæ vim postposuit, & sine damno fidei se suosque comites a persecutionis immanitate custodiuit, fecit quod fieri fidei amore prohibuit; sed ad fidei retorsit ministerium, quod quasi non fideliter fecit. Plerunque enim virtus cum indiscrete tenetur, amittitur, cum discrete intermittitur, plus tenetur. Sed alta consideratione opus est: ne fortasse nequaquam communis boni consilio, sed timore proprio vel cuiuslibet ambitionis studio, a virtutis exercitatione cessetur. Quod nimirum cum agitur, iam non dispensationi, sed culpæ seruitur.

39 Quod apostoli vetantur in Asia prædicare.

In Ezech.homil.12.& in homil.4.super Euang.

PRopter malos auditores bonis sermo doctoribus tollitur, sicut Paulo dicitur. Festina & exi velociter de Hierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me: & sicut volentibus apostolis prædicare in Asia scriptum est, quia prohibuit eos spiritus sanctus. Cum enim apostoli prædicare gentibus in Asia voluissent, per spiritum prohibiti esse memorantur, & tamen ipse qui prius prædicationem prohibuit, hanc Asianorum cordibus postmodum infudit: nam diu est quod Asia cuncta

ſam credit. Idcirco ergo prius prohibuit, quod poſtmodum fecit: quia tunc in illa erant, qui ſaluandi non erant, tunc in illa erant, qui nec dum reparari mererentur ad vitam. Sed tamen vtiliter eis prædicationis officium trahitur, ne grauius de contempta prædicatione iudicari mererentur. Subtili ergo occultoque iudicio a quorundam auribus prædicatio ſancta ſubtrahitur, qui ſuſcitari per gratiam non merentur.

38 De prælatis & ſubditis: In Ezech. homil. 11.

MVndus ſum a ſanguine omnium. Multum ſibi connexa ſunt peccata ſubditorum, & præpoſitorum: quoniam vbi ſubiectus ex ſua culpa moritur, ibi is qui præeſt, quoniam tacuit reus mortis tenetur. Penſate ergo fratres cariſſimi, penſate, quia & quod nos digni paſtores non ſumus, etiam ex veſtra culpa eſt, quibus tales prælati ſumus. Et ſi quando vos ad iniquitatem defluitis, etiam ex noſtro reatu eſt, quod obſiſtentes & reclamantes in prauis deſideriis non habetis. Vobis ergo & nobis parcitis, ſi a prauo opere ceſſatis: vobis & nobis parcimus, quando hoc quod diſplicet non tacemus. O quam liber a commiſſorum ſibi ſanguine fuerat prædicator egregius: qui dicebat. Mundus ſum a ſanguine omnium: non enim ſubterfugi, quo minus annunciarem omne conſilium Dei vobis. Si enim non annunciaſſet, mundus a ſanguine non fuiſſet: ſed quibus omne conſilium Dei annunciare ſtuduit, ab eorum ſanguine mundus fuit. In qua voce & nos conuenimur, nos conſtringimur, nos rei eſſe oſtendimur, qui ſacerdotes vocamur, qui ſuper ea mala quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus, quia tot occidimus, quot ad mortem ire cotidie tepidi & tacentes videmus, vt rei de ſubiectorum morte animarum conſtringimur, quæ ſemper viuere potuiſſent, ſi verba correptionis audiſſent.

39 De vera obedientia. Moral. lib. 35. cap. 13.

VIrum cuius hæc zona eſt ſic alligabunt in Hieruſalem. Quia nonnunquam nobis huius mundi iubentur aduerſa: ſciendum ſummopere eſt quod ſi tunc de ſuo aliquid non habeat: minima eſt obedientia. Nam cum huius mundi deſpectus præcipitur: cum probra adipiſci & contumeliæ iubentur, niſi hæc ex ſemetipſo animus appetat, obedientiæ ſibi meritum minuit: quia ad ea quæ in hac vita deſpecta ſunt, inuitus nolenſque deſcendit, ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cum mentem ad ſuſcipienda huius ſeculi probra nequaquam ex aliqua parte etiam ſua vota comitantur. Debet igitur obedientia in aduerſis ex ſuo aliquid habere: quatinus tanto ſit glorioſior, quanto diuino ordini iungitur etiam ex deſiderio. ſed hoc pondus virtutis melius oſtendimus, ſi factum

beati Pauli memoremus. Paulus diuinitus fuerat, vt Hierosolymam ascendere debuisset admonitus: sicut ipse Galathis dicit. Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam, assumpto Barnaba & Tito: ascendi autem secundum reuelationem. Isque cum in itinere prophetam Agabum reperisset, quanta se aduersitas in Hierosolymis maneret audiuit. Scriptum quippe est, quod idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens dixit: Virum cuius hæc zona est sic alligabunt in Hierusalem. a Paulo autem protinus respondetur: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum, pro nomine Iesu: neque enim preciosiorem facio animam meam quam me. Præceptione igitur reuelationis Hierosolymam pergens, aduersa cognoscit, & tamen hæc libenter appetit, audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Paulus itaque Deo aspera & dura disponente se studuit ad grauiora præparare, & ad aduersa etiam ex suo voto ducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed deuotione spiritus etiam ad acriora feruescit: præeunte ergo beati Pauli infracta virtute instituimur, vt si palmam obedientiæ veraciter apprehendere nitimur, aduersis huius seculi etiam ex deuotione militemus.

De dissensione malorum & de resurrectione.

Moral. lib. xxiiii. cap. 3. & in cur. pastoral. ter. part. cap. 24.

DE spe & resurrectione mortuorum iudicor. sicut perniciosum est si vnitas desit bonis, ita perniciosius si non desit malis. Reproborum quippe vnitas bonorum vitam tanto durius præpedit, quanto se ei per collationem durior opponit. vnde prædicator egregius graui pharisæorum Saducæorumque persecutione deprehensus, eorum vnitatem perniciosam sibi Paulus fore conspiciens, inter semetipsos diuidere studuit, quos contra se vnitos grauiter vidit: & clamauit dicens. Viri fratres ego pharisæus sum, filius pharisæorum. De spe & resurrectione mortuorũ ego iudicor. qua nimirum uoce percussa, protinus contra se uicissim audientium dissiluit turba. Dumque Saducæi spem resurrectionemque mortuorũ esse denegarent, quam pharisæi iuxta sacri eloquii præcepta crederent, facta est in persecutorum vnanimitate dissensio. Cumque in duas partes tumultuantium multitudo diuiditur, Paulo uia ereptionis aperitur. Quem enim turba persequentium unita constrinxerat, diuisa laxabat, & diuisa turba Paulus illæsus exiit, quæ hunc unita prius immaniter pressit. Eripiuntur etenim iusti, dum diuiduntur iniusti: & ad perfectum vota perueniunt electorum, dum per discordiam confunduntur agmina reproborum. *In homil. 26. super Euangel.* Sed quia sunt nonnulli qui de resurrectione carnis incerti sunt, quam vt prædictum est, Saducæis denegãtibus

bus pharisæi credunt,& tunc rectius docemus,si etiam cordium nostrorum quæstionibus occultis occurrimus:pauca nobis de ipsa resurrectionis fide loquenda sunt. Multi etenim sicut nos aliquando fuimus,dum carnem in putredinem,ossaque in puluerem redigi per sepulchra conspiciunt,reparari ex puluere carnem & ossa diffidunt:sicque apud se quasi ratiocinantes dicunt.Quando ex puluere homo reducitur? quando agitur vt cinis animetur?quibus breuiter respondemus: quia longe minus est deo reparare quod fuit,quam creasse quod non fuit.Aut quid mirum si hominem ex puluere reficit:qui simul omnia ex nihilo creauit? Mirabilius nanque est cœlum & terram ex nullis existentibus condidisse, quam ipsum ex terra reparare.sed cinis attenditur, & in carnem redire posse desperatur:& diuinæ virtus operationis comprehendi quasi ex ratione quæritur.Qui scilicet hæc idcirco in suis cogitationibus dicunt: quia eis cotidiana dei miracula ex assiduitate viluerunt. Nam ecce in vno grano paruissimi seminis latet tota quæ nascitura est arboris moles. Constituamus enim ante oculos cuiuslibet arboris miram magnitudinem, cogitemus vnde oriendo cœpit,quæ ad tantam molem crescendo peruenit:inuenimus proculdubio eius originem paruissimum semen. Consideremus nunc vbi in illo paruo grano seminis,latet fortitudo ligni,asperitas corticis,saporis odorisque magnitudo,vbertas fructuum, viriditas foliorum.Contrectatum nanque seminis granum non est validum:vnde ergo processit ligni duritia?Non est asperum,vnde asperitas corticis erupit?Non est saporosum, vnde sapor in fructibus?Olfactum nihil redolet,vnde odor in fructibus fragrat? Nihil in se viride ostendit,vnde viriditas foliorum exiuit?Cuncta ergo in semine simul latent: quæ tamen non simul ex semine prodeunt,ex semine quippe producitur radix, ex radice producitur virgultum,ex virgulto fructus oritur, ex fructu etiam producitur semen. Addamus ergo quia & semen latet in semine.Quid igitur mirum si ossa,neruos,carnem, capillosque reducat ex puluere:qui lignum,fructus,folia in magna mole arboris ex paruo cotidie semine restaurat?Cum ergo dubitans animus de resurrectionis potētia rationem quærit,earum rerum quæstiones ei inferendæ sunt, quæ & incessanter fiunt:& tamen ratione comprehendi nequaquam possunt:vt dum non valet ex visione rei penetrare quod conspicit, de promissione diuinæ potentiæ credat quod audit:auxiliante mediatore dei & hominum domino nostro Iesu Christo:qui & resurrectionis gloriam in suo iam corpore factam ostendit,& in suis membris futuram promisit: qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum Amen.

PROLOGVS SVPER EPISTOLAS BEATI PAVLI APOSTOLI, EX LIBRIS BEATI GREGORII PAPAE.

Moralium libro 35.cap.25.& in homilia quinta super Ezech.

AVLVS Apostolus quãuis epistolas quindecim scripserit, sancta tamen ecclesia non amplius quam quatuordecim recipit: qui profecto numerus ex perfectis duobus numeris denario videlicet & quaternario consistit. Denarius quippe numerus in eo perfectus est quia lex in decem præcepta concluditur: omnisque culpa non amplius quam per decem præcepta cohibetur: & enarrante veritate operatores vineæ denario remunerantur. Quaternarius vero numerus in eo maxime perfectus esse dignoscitur: quoniam omnis bona & perfecta operatio per quatuor sancti euangelii libros agnoscitur. Recte ergo sancta ecclesia testamentum vtrunque custodiens: & tam secundum legis decalogum, quam secundum quatuor euangelii libros viuendo ad perfectionis se culmen extendens, de epistolis beati Pauli apostoli non amplius quam quatuordecim tenet: vt etiam ex ipso epistolarum numero ostenderet, quod doctor egregius legis, & euangelii secreta rimasset.

INCIPIVNT CAPITVLA de epistola beati Pauli apostoli ad Romanos.

INCIPIT

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI PAVLI AD ROMANOS.

AVLVS seruus Iesu Christi, vocatus apostolus, segregatus in euangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem: omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei vocatis sanctis: gratia vobis & pax a Deo patre nostro & domino Iesu Christo. Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Græcis ac barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum, ita quod in me promptum est, & vobis qui Romæ estis euangelizare. Non enim erubesco euangelium: virtus enim Dei est, in salutem omni credenti, iudæo primum & græco, Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem. Reuelatur autem ira Dei de cœlo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniustitia detinent: quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia .n. ipsius, a creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur. sempiterna quoque eius virtus & diuinitas: ita vt sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. Sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt: & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

1 De superbia & luxuria & de causa & pœnà peccati.

Moral. lib. xxvi. cap. 12.

SI vigilanter intenditur, vt & mentis humilitas, & carnis castimonia teneatur, cito agnoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxuriæ seminarium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, quasi caro in infimis mersit. hi enim prius secreto eleuantur, sed postmodum publice corruunt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi: vt quia superbiendo se præferunt hominibus, luxuriando vsque ad iumentorum similitudinem deuoluantur. Homo quippe cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Iumenta sunt,

qui vsu vitæ carnalis ima petunt. Qui enim carne labitur, iumentorum appetitu prosternitur, quasi scientiæ igitur illos in altum superbia sublcuauerat: de quibus Paulus dicebat. Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis. Quomodo vero in iumentorum aut plusquam iumentorum voluptatem ceciderint, subdidit dicens. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam: vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Ecce vltra appetitum lapsi sunt iumentorum, & caro mersit, quos superba scientia subleuauit, atq; inde sub se prostrati sunt, vnde super se ire videbantur. Curandum itaq; est, & omni custodia mens a superbiæ tumore seruanda. Intus enim videt Deus quod mentem eleuat, & idcirco foris permittit inualescere quod deponat, intus prius extollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultam videlicet culpam aperta percussio sequitur, vt malis exterioribus interiora puniantur: & cor publice corruat, quod latenter tumebat. Proinde per custodiam humilitatis seruanda est mundicia castitatis, si enim pie spiritus sub Deo premitur, caro illicite super spiritum non leuatur. *In Ezech. homil. xi.* In prædictis autem verbis apostoli, considerandum nobis est: quia peccatum quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est causa peccati, aut peccatum est pœna peccati, aut peccatum simul & causa & pœna peccati, Omne enim quod prius committitur peccatum est, sed si citius pœnitendo non tergitur, iusto iudicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem, etiam in culpam alteram permittit cadere, vt quæ flendo & corrigendo noluit mundare, quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo quod pœnitentiæ lamento non diluitur, peccatum simul est & causa peccati: quoniam ex illo oritur, vnde adhuc peccatoris animus altius obligetur. Peccatum vero quod ex peccato sequitur, peccatum simul est & pœna peccati: quia excrescente cæcitate, ex retributione prioris culpæ generatur; vt quasi iam quædam sunt in peccatore supplicia, ipsa incrementa vitiorum. Fit vero nunnunquam, vt vnum idemque peccatum, & peccatum sit, & pœna peccati, simul & causa peccati. Ponamus enim ante oculos quempiam rem proximi concupiscere, quam quia aperte non valuit, furto diripuit, sed in furti accusatione positus, se hanc diripuisse iure iurando denegauit. Huic ergo concupiscentia peccatum fuit, & causa peccati, quia per eam venit ad rapinam; ipsum vero furtum quo rem concupitam diripuit, & peccatum ei factum est, & pœna peccati: quia ex retributione iam non repulsæ concupiscentiæ factum est

vt veniret ad furtum, & culpa cordis excresceret in opere & ultione cæcitatis. Sed quia furtum periurio tegere curauit, ex peccato rursum peccatum genuit: furtum ergo quod ex concupiscentia processit, & periurium pertulit, peccatum & pœna peccati factum est culpæ præcedenti: peccatum & causa peccati culpæ subsequenti. quia de illa natum, hanc genuit. Quod bene Paulus apostolus de quibusdam Deum intelligentibus, sed non honorantibus insinuat, dicens. Cum cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis. Ecce est peccatum & causa peccati, ex qua quid sequatur, adiungit. Et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt: & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Ecce est peccatum & pœna peccati, sed peccatum solummodo, & pœna peccati esset, si non adhuc ex hoc peccato & aliud sequeretur, nam post infidelitatem eorum subditur. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Quia igitur cognoscentes Deum, nō sicut Deum glorificauerunt, ex eo peccato & causa peccati, ad hoc quoque perducti sunt, vt ad cultum serpentium & volucrum laberentur. Sed quia per hanc etiam cæcitatem vsq; ad immunditiam, & carnis contumelias ceciderunt: ipsa infidelitatis eorum cæcitas præcedenti intellectui, & peccatum est & pœna peccati: subsequenti vero immunditiæ peccatum facta est & causa peccati. *Moral.lib.xvi.* Hoc autem nobis cum tremore considerandum est, quomodo iustus & omnipotens Deus cum præcedentibus peccatis irascitur, permittit vt cæcata mens etiam in aliis labatur: vt qui prius sciendo rebelles sunt, postmodum vt nesciant excæcentur, sicut de eisdem infidelibus & lubricis, qui cognoscentes Deum non sicut Deum glorificauerunt, Paulo post additur. Tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt, quem cognouerunt, reprobo sensui traditi, adhoc relicti sunt, vt nescirent etiam pensare mala quæ faciebant. *Moral.lib.xxv.cap.12.* Et qui cognoscentes Deum peccatum superbiæ intelligendo commiserunt, cæcantur etiam ne intelligant, quod admittunt. Prioris ergo peccati merito, peccatorum subsequentium fouea tegitur: vt qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in aliis etiam nesciens cadat. Hoc quippe agitur, vt culpæ culpis feriantur: quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incrementa vitiorum. Nimirum iusto iudicio augeri culpa permittitur, vt ad feriendum altius quandoque

cumuletur. Hinc rursus de quibusdam Paulus dicit, Vt impleant peccata sua semper, hinc voce angelica Ioanni dicitur. Qui nocet noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc, hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum, & nō intrent in iustitiam tuam, hinc per Moysen dominus dicit: Ex vinea Sodomorum vinea eorum, & propago eorum ex Gomorrha; vua eorum vua fellis, & botrus amaritudinis in ipsis, furor draconum vinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Nonne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? in die vltionis reddam eis, quam multa mala eorum narrauit, & tamen ilico adiunxit. In tempore quo lapsus fuerit pes eorum. Ecce atrocissima illorum facinora describuntur, & tamen ad diem vltionis adhuc subsequens lapsus aspicitur, quo eorum culpæ cumulentur, tamen adhuc peccatum crescere, vt peccantes possit atrocior pœna cruciare. Iam meretur supplicium peccatum & causa peccati, sed expectatur adhuc vt augmentum supplicii subroget peccatum & pœna peccati.

2 De quadripertita dicendi qualitate. *Moral. lib. xxiii. cap. 13*

FOeminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum qui est contra naturam. Omne quod dicitur quadripertita potest qualitate distingui: si aut mala male, aut bona bene, aut mala bene, aut bona male dicantur. Male enim malum dicitur, cum res peruersa suadetur, sicut scriptum est, Benedic Deo & morere. Bonum bene dicitur, cum recte recta prædicantur, sicut Ioannes ait. Agite pœnitentiam, appropinquabit enim regnum cœlorum. Malum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco vitium exprimitur, vt reprobetur, sicut Paulus ait: Fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum qui est contra naturam. Quo loco execranda quoque virorum facinora subdidit, sed honeste inhonesta narrauit, vt multos ad honestatis formam inhonesta narrando reuocaret. Male autem bonum dicitur, cum rectum aliquid recto studio non profertur: sicut illuminato cæco pharisæi dixisse perhibentur, tu sis discipulus eius, quod maledictionis vtiq; dixerūt studio, non orationis voto: vel sicut Caiphas ait. Expedit vnum mori pro populo, vt non tota gens pereat. Bonum quippe sed non bene locutus est: quia dum crudelitatem necis appetiit, redemptionis gratiam prophetauit.

3 De obduratione reproborum vel damnatione.
Moral. lib. xxv. & in homil. 11. super Ezech.

IGnoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit. Sæpe aduenit vt dum superna peccatores expectat clementia, in maiorem cordis prosiliant cæcitatem. Quos tanto districtior sequitur sententia: quāto

peccantibus eis magnæ est prærogata patientia: quia diuina seueritas eo iniquum acrius punit, quo diutius pertulit. Misericors quippe Deus ad pœnitentiam tempus nobis relaxat peccantibus, sed cum eius gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus quod ad parcendum pie disposuit, districtius ad feriendum vertit: vt cum reuerti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si conuerti voluisset, vnde scriptum est. Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam autem tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei. De benignitate ergo omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat: quia dum ad pœnitendum tempus accipitur, & ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Vnde & omnipotens Deus, quia collata remedia conspicit, ad augmentum culpæ trahi, ipsam benignitatem quam contulit, in iudicii districtionem vertit: vt inde post amplius feriat, vnde modo amplius expectat: & quia homo deserere malum non vult, vt viuat, augeat vnde moriatur.

4 De intentione in opere bono. *Moral. lib. xxviii. cap. 3*

QVi reddet vnicuique secundum opera eius. Sicut aliqua fabrica columnis, columnæ vero basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes autem in intima intentione subsistunt. Bases quippe vniuscuiusque sunt animæ intentiones suæ. Et quia scriptum, fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus: tunc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostræ in Christo roborantur. Nimirum enim quamlibet summa opera inaniter facimus: si intentiones cordium nostrorum præmia veræ vitæ, quæ in Christo est, non requirunt. Vnde cum districtum iudicem Paulus describeret, & actionum bona narraret dicens. Qui reddet vnicuique secundum opera eius, his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam & incorruptionem: quia nominata boni operis patientia, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat, subtiliter ilico ubi bases eiusdem fabricæ consisterent exquisiuit, dicens. Gloriam & honorem & incorruptionem quærentibus uitam æternam, ac si aperte diceret. Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt: si intentiones cordis, id est bases fabricæ in fundamento non figunt: quia uidelicet Deus uel honestæ uitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum, non ipse sustentat.

5 De distantia diuinæ & humanæ virtutis. *Moral. lib. xviii. cap. 32.*

VT sit ipse iustus & iustificans, Omnes supernæ patriæ electi participatione veræ lucis, quæ Deus est, lumen vocari solent, sed ille lumen illuminans: isti lumen illuminatum: sicut scriptum est. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Istis autem tantummodo dicitur. Vos estis lux mundi. Participatione iustitiæ quæ Deus est, illi iustitia nuncupantur: sed ille iustitia iustificans, isti iustitia iustificata. De Deo quippe dicitur, vt sit ipse iustus & iustificans: isti vero dicunt, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Aliter ergo venerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter iustitia iustificans, aliter iustitia iustificata.

6 De hostia salutari in Dialogo libro.iiii.cap.57.58.59.

CHristus resurgens ex mortuis iam non moritur. Credendum est sacram oblationem salutaris hostiæ non solum viuentes adiuuare: verum etiam mortuis si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem multum prodesse: ita vt hoc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ videantur expetere. Sed sciendum est, quia illis sacræ victimæ mortuis prosunt, qui hic viuendo obtinuerunt, vt eos etiam post mortem bona adiuuent, quæ hic pro ipsis ab aliis fiunt. Inter hæc autem pensandum est, quod tutior via sit, vt bonum quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat dum viuit ipse per se. Beatius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem quærere. Debemus itaque præsens seculum, quia iam conspicimus defluxisse tota mente contemnere, cotidiana Deo lachrymarum sacrificia, cotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc nanque victima singulariter ab æterno interitu animam saluat, quæ nobis illam mortem vnigeniti per mysterium reparat. Qui licet surgens a mortuis iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur: tamen in seipso immortaliter atque incorruptibiliter viuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem vnigeniti filii semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cœlestibus iungi, vnum quiddã ex visibilibus & inuisibilibus fieri? Sed tamen dum hæc agimus, necesse est, vt nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus, quia qui passionis dominicæ mysterium celebramus, debemus imitari, quod agi-

mus. Tunc enim vere pro nobis Deo hostia accepta erit, cum nosmetipsos hostiam fecerimus.

7 Quod redemptor noster simpla morte sua duplam nostram destr. Moral.lib.ix.

QVod mortuus est peccato, mortuus est semel. Nos quoniam & a Deo mente recessimus & carne ad puluerem redimus, pœna duplæ mortis astringimur & flagello vindictæ pro culpa cotidie atterimur. Sed venit ad nos qui pro nobis semel sine culpa sola carne moreretur: qui simplam suam duplæ nostræ coniungeret, & nos ab vtraque morte liberaret: de qua per Paulum dicitur. Quod autem mortuus est peccato, mortuus est semel.

8 De pugna tentationum. Moral.lib.xiiii.cap.9.

NOn regnet peccatum in vestro mortali corpore. Non potest in hac vita posito homini tentatio deesse peccati. Sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud est dominanti seruire. Huius quippe peccati dominium, & regnum a discipulorum cordibus repellebat apostolus: cum dicebat. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore: Non enim ait, non sit, sed non regnet quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest.

9 De terrenis seu spiritualibus studiis. Moral.lib.xix.cap.25.

HVmanum dico: propter infirmitatem carnis vestræ. Iusti nequaquam sunt in terrenis studiis fortes, & in cœlestibus debiles, sed longius atque distantius studiosos se Deo exhibent, quam seculo fuisse meminerunt. Nam cum quibusdam per prædicatorem nostrum beatum Paulum dicitur. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ, sicut exhibuistis membra vestra seruire immundiciæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem: eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertius diceretur. Si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas, quos in carne validos habuit vsus terrenæ voluptatis.

10 De gratia diuinæ dispensationis. Moral.lib.xxix.cap 25.

VElle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Iactatum semen in terra post pluuiam gelu premitur, quo foras citius apparere repellitur, eo intus fœcundius radicatur, & quo vetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cum ab immaturo ortu restringitur, in conceptionis suæ tarditate laxatum ad fructum vberius impletur. Sic dominus

miro modo pectoris nostri ad suscipienda verbi semina prius per occultæ gratiæ pluuiam infundit: & postmodum ne in conceptis virtutibus immoderatius profluat, disciplina intimæ dispensationis quasi glacie premit; vt quam acceptæ gratiæ pluuia irrigat, etiam disciplinæ rigor astringat: ne si aut antequam debeat, aut plusquam necesse est conceptas virtutes proferat: fruges in herbam vertat? Si enim viri iusti antequam debent aut plusquam debent proficiant, per profectus sui magnitudinem in elationis defectum cadant. Videamus, Paulus infusa terra, quanta disciplinæ glacie pressus ait. Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Qui enim velle habere se asserit, iam per infusionem gratiæ, quæ in se lateant semina, ostendit. Sed dum perficere bonum non inuenit, profecto indicat, quanta illum dispensationis supernæ glacies premat. An ista glacies eorum corda non presserat, quibus dicebat, vt non quæcunque vultis illa faciatis? ac si aperte diceret. Occulta cordis vestri semina iam prodire in frugem quærunt, sed superni moderaminis gelu premuntur: vt tanto post fœcundius exeant, quanto diuini iudicii prementia pondera patientius portant.

11 De vtilitate tentationum. *Moral. lib. xix. cap. 6.*

Video aliam legem in membris meis. Tunc bene interius custodimur, cum per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius, aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nam eis quoque quos viros nouimus fuisse virtutum, tentationes & certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim quod ad consolationem nostram beatus Paulus prædicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Ad ima quippe trahit caro ne extollatur spiritus: & ad summa trahit spiritus, ne prosternatur caro: spiritus leuat ne iaceamus in infimis, caro aggrauat, ne extollamur ex summis, si non subleuante spiritu nos caro tentaret, perfectione procul dubio tentationis suæ in ima deiiceret. Rursus vero si non tentante carne ad summa nos spiritus subleuaret, in superbiæ casu ipsa nos peius subleuatione prosterneret. Sed fit certo moderamine, vt dum vnusquisque sanctorum iam quidem interius ad summa rapitur, sed adhuc tentatur exterius, nec desperationis lapsum, nec elationis incurrat: quoniam nec exterior tentatio culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit: nec rursum interior intentio in superbiam eleuat, quoniam tentatio exterior humiliat, dum grauat. Sicque magno ordine cognoscimus in interiori profectu, quid accipimus: in exteriori defectu quid su-

mus. Et miro modo agitur, vt nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperet: quia dum spiritus trahit & caro retrahit, subtilissimo iudicii interni moderamine infra summa, & supra infima, in quodam medio anima libratur.

12 De spirituali conuersatione. *Moral. lib.* xv. *cap.* 14.

VOs autem non estis in carne, sed in spiritu. Iusti gaudium suum in cœlis ponunt, eorumque conuersatio in cœlis est; & cum in carne sunt adhuc, quasi in carne iam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascuntur. Vnde quibusdam dicitur. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, qui magistri epistolas & exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi iam non in carne esse, est de amore carnalium nihil habere.

13 De arra æternæ hæreditatis. *In homil.* 24. *super Euang.*

MEminisse debemus, quid de sancto spiritu dicat beatus Paulus. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Quasi quidam titulus est diuinæ possessionis iste spiritus amoris. Nunquid spiritum Christi habet is, cuius mentem odia dissipant, elatio inflat, ira vsque ad diuisionem mentis exasperat, auaritia cruciat, luxuria eneruat? Pensate qui sit spiritus Christi. Profecto ille, qui facit amicos & inimicos diligi, terrena despici, pro cœlestibus æstuari, carnem propter vitia conteri, mentem a concupiscentiis frenari. Si ergo vultis ius cognoscere possessionis Dei, personam perpendite possessoris nostri. Ecce enim quod diximus, voce veridica Paulus clamat. Siquis spiritum Christi non habet, hic non est eius: ac si aperte dicat. Qui nunc Deo inhabitante non regitur, de diuinæ claritatis specie postmodum non lætatur.

14 De libertate bene operandi *Moral. lib.* xi. *&* 13.

NOn accepistis spiritum seruitutis iterum in timore. Iudaicus populus seruus fuit, qui non amore filii obsequebatur domino, sed timore serui. Lex nanque sub vltionis persecutione populum tenuit, vt quisquis sub illa peccaret protinus morte puniretur, nec Israelitica plebs ex amore sed domino seruiebat ex timore. Nunquam autem impleri iustitia potest per timorem: quia iuxta Ioannis vocem perfecta caritas foras mittit timorem. Paulus ergo filios adoptionis consolatur dicens. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater. Iustus enim esse non valet in conspectu Dei qui ei non per dilectionem, sed per formidinem seruit.

15 De consolatione pœnitentium. *Moral. lib. viii. cap. 7.*

NOn sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. Electi quique cum huius mundi aduersa patiuntur, cum inhonestates, contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse grauia, quibus exercentur, pensant: sed cum mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione præmii, quàm sit leue, quod patiuntur, inueniunt. Quod enim valde esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione prouida ex remuneratione leuigatur. hinc est quod Paulus semper se ipso robustior contra aduersa erigitur: quia nimirum finem sui operis præstolatur. Graue nanque quod sustinet æstimat, sed hoc leue per præmii considerationem pensat. Ipse quippe quàm sit graue, quod patitur, indicat, qui in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit, qui ter virgis cæsus, semel lapidatus est, ter naufragium passus, nocte & die in profundo maris fuit, qui pericula fluminum, latronum, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in solitudine, in mari, in falsis fratribus pertulit, qui in labore, & ærumna, in ieiuniis multis, in fame & siti, in frigore & nuditate laborauit: qui foris pugnas, intus timores sustinuit, qui vltra vires grauatum se esse asserit, dicens. Supra modum grauati sumus, supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed quomodo remunerationis linteo sudorem tanti laboris tergat, ipse denuntiat, dicens. Existimo quod non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Finem itaque operis præstolatur, & dum profectum remunerationis considerat, vile æstimat, quod pene deficiens laborat.

16 De vinculis nostræ mortalitatis.

Moral. lib. iiii. cap. 40. 41. & in viii. cap. 7.

VAnitati creatura subiecta est non volens: præter illas molestias quas electi Dei patiuntur in mente interius, grauibus necessitatibus corruptionis vinculis astringuntur exterius. Esurire quippe, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt, quæ scilicet solui nequeunt, nisi cum in illa immortalitatis gloria mortalitas nostra permutatur. Replemus enim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat, extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat: vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat, adiumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: & quæsita adiumenta proiicimus, ne calor exurat. Tot igitur diuersitatibus occurrentes, quid agimus, nisi corruptibilitati seruimus, vt sal-

tem multiplicitas impensi obsequii corpus sustineat, quod anxietas infirmæ mutabilitatis grauat? Vnde bene per Paulum dicitur. Vanitati enim creatura subiecta est nō volens, sed propter ipsum qui eam subiecit in spe quia & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Vanitati quippe creatura non volens subditur, quia homo qui ingenitæ constantiæ statum volens deseruit, pressus iustæ mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptioni seruit. Sed creatura hæc tunc a seruitute corruptionis exuta eripitur, cum ad filiorum Dei gloriam incorrupta resurgendo subleuatur, dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur: quia vnita Deo per spiritum, quasi hoc ipsum quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur. Electos enim nunc pœna corruptionis aggrauat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantum ad præsentis necessitatis pondera, nunc in Dei filiis de libertate nihil ostenditur: tantum vero ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de seruitute nihil apparebit.

17 De glorificatione electorum. *In homil. 2. & 3. & 4. super Ezech.*

IPsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Dum in præsenti seculo adhuc in nobismetipsis repugnat corruptio, nequaquam ad Deum laudandum, siue contemplandum perfecte libertatem mentis obtinere possumus: sed post præsens ad veram libertatem perueniemus. Tunc enim in nobis vera libertas erit: cum ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra peruenerit. Omnes enim electi quandoque in cœlestem patriam congregabuntur: & in Deo quem videbunt immutabuntur, tunc perfecte corpus redemptoris omnis multitudo sanctorum efficietur: & videndo incorruptionem nulla corruptione tenebitur, iuxta Pauli vocem dicentis: quia creatura ipsa liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei: eique tunc inhærebunt, vt eis de corruptione quæ per resurrectionem vincitur, nihil iam in suo sancto amore contradicat: sed vnita gloriæ suæ redemptoris fiat. Tunc itaque omnes electi in cœlestia subleuati, & omnipotenti domino capiti suo vniti, laudes omnium liberatori libere reddent & resonabunt, cum viderint sine fine quem laudabunt.

18 Quid est quod spiritus sanctus postulare memoratur.
Moral. lib. ii. cap. 30. & in homil. 30. super Euang.

IPse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Spiritus sanctus græca locutione paracletus dicitur: quod latina consolator, vel aduocatus interpretatur. Quid idcirco aduocatus dicitur: quia pro er-

tore delinquentium apud iustitiam patris interuenit. Consolator autem ideo vocatur: quia de peccati perpetratione merentibus, dum spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem leuat. Qui vnius substantiæ cum patre & filio exorare pro delinquentibus perhibetur: quoniam eos quos repleuerit, exorantes facit, vnde & Paulus dicit, Ipse spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus, minor vero est qui postulat, quam qui postulatur. Quomodo ergo spiritus postulare dicitur, qui minor non est? Nequaquam igitur postulat qui æqualis est, sed postulare dicitur, quoniam ad postulandum eos, quos repleuerit, inflammat.

19 De præscientia Dei. *Moral. lib.* xx. *cap.* 24.

QVos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui. In scriptura sacra quædam de Deo indigna dicuntur, ab humanis in illum qualitatibus trahuntur, dum ad infirmitatis nostræ verba descenditur. Dicitur enim præscius, sicut de illo ait apostolus. Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filii: cum præscientia non possit esse in Deo. Præscire enim dicitur, qui vnamquamque rem antequam veniat videt, & id quod futurum est, priusquam præsens fiat, præuidet. Deus ergo quomodo est præscius, dum nulla nisi quæ sunt futura præsciantur? Et scimus quia Deo futurum nihil est, ante cuius oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non veniunt: quippe quia omne quod nobis fuit, & erit, in eius prospectu præsto est, & omne quod præsens est, sciri potest potius quam præsciri. Et tamen quia ea quæ futura nobis sunt, videt: quæ tamen ipsi semper præsto sunt, humano modo præscius dicitur: quamuis nequaquam futurum præuideat, quod præsens videt. Nam & quæ sunt, ab æternitate eius, non ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt quia videntur. In Deo ergo nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in seipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit quod transit: quia in æternitate eius modo quodam incomprehensibili, cuncta volumina seculorum transeuntia manent, currentia stant.

20 De gratia nostri redemptoris. *Moral. lib.* xxii. *cap.* 18.

QVi etiam interpellat pro nobis. Vnigenitus Dei filius homo factus pro nobis in se humanam naturam suscepit: vt quia puro homini via redeundi non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominem Deum. Longe quippe distabamus a iusto & immortali, nos mortales, & iniusti, sed inter immortalem iustum, & nos mortales & iniustos apparuit mediator

diator Dei & hominum mortalis & iustus: qui & mortem haberet cum hominibus, & iustitiam cum Deo: vt quia per ima nostra longe distabamus a summis, in seipso vno iungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet: de quo per Ioannem apostolum dicitur. Siquis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi: de quo Paulus apostolus dicit. Christus Iesus qui mortuus est pro nobis, imo qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Vnigenito enim filio pro homine interpellare, est apud coæternũ patrem, seipsum hominem demonstrare. Et quippe pro humana natura rogasse, est eandem naturam in diuinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis dominus non voce, sed miseratione: quia quod damnari in electis noluit, suscipiendo liberauit.

21 De caritate. *Moral. lib. x.*

CErtus sum quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; creatura alia poterit nos separare a caritate Dei. Quisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec aduersitate quassatur. Dum nil habet in mundo quod appetat, nihil quod est de mundo pertimescat, hinc enim Salomon ait. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit, hinc iterum dicit. Iustus quasi leo confidens: absque terrore erit. Tanto enim quisq; plenius a se pauorem qui ex mundo est abiicit: quanto in semetipso verius mundi concupiscentiam vincit, absq; terrore Paulus in corde requiescebat: qui dicebat. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neq; altitudo, neque profundum, neque creatura, alia poterit nos separare a caritate Dei: quæ est in Christo Iesu domino nostro. Caritas quippe Dei mentem quam semel ceperit a dilectione mundi funditus occidit: & hanc tanto valentius in auctoritatem erigit, quanto & insensibilem contra terrores reddit.

22 De appellatione Dei. *Moral. lib. xxix & in homil. super Ezech.*

CHristus, qui est super omnia Deus benedictus in secula. In scriptura sacra aliquando Deus nuncupatiue: aliquando vero essentialiter dicitur. Nuncupatiue dicitur: sicut ad Moysen ait. Ecce constitui te Deum Pharaonis: Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ad eundem ait. Ego sum Deus patris tui Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Vnde beatus Paulus apostolus de hoc nuncupatiuo & essentiali vocabulo Dei discretionem facit: cum de Antichristo ait. Qui aduersatur

& extollitur super omne quod dicatur Deus, aut quod colitur. Deus enim aliquando dici & homo potest: Deus vero coli purus homo non potest. Rursum alibi idem apostolus volens nuncupatiuum Dei nomen ab essentiali discernere: de redemptore nostro locutus est dicens. Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Qui enim nuncupatiue dicitur, Deus inter omnia. Qui vero essentialiter, Deus super omnia est. Vt ergo ostendat Christum naturaliter Deum, non habet Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memorauit: quia & electus quisque vel in exemplo iustitiæ propagandæ positus dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupatiue Deus: Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus.

23 De non murmurando in aduersitate. *Moral.lib.ix.cap.11.*

O Homo tu quis es, qui respondeas Deo? Cum omnipotens Deus duris nos percussionibus & aduersitatibus pulsat, homo seipsum considerans tacet, & diuina iudicia discutere metuit: quia se puluerem esse cognoscit: vnde per Paulum dicitur. O homo tu qui es, qui respondeas Deo? Respondere Deo non posse conuincitur, qui homo nominatur: quia per hoc quod le humo sumptus est, iudicia superna discutere dignus non est. Vnde hic quoque apte subiungitur. Vel quis dicere ei potest, cur ita facis? Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt: quoniam iniusta nequaquam esse possunt. Rationem quippe de occulto eius consilio quærere, nihil aliud est quam contra eius consilium superbire? Cum ergo factorum causa non deprehenditur, restat vt sub factis illius cum humilitate taceatur: quia nequaquam sufficit sensus carnis, vt secreta penetret maiestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans, cur non videat, rationem videt, vnde subsequenter adiungitur. Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Quo enim secernit figmentum diuini operis, eo semetipsum redarguit, ne contra manum resultet operantis: quia qui benigne, quod non erat, fecit, quod est iniuste non deserit. Ad semetipsum ergo in percussione mens redeat, & quod apprehendere non valet, non requirat, ne si diuinæ iræ causa discutitur, amplius discussa prouocetur, & quam placare humilitas poterat, inextinguibiliter superbia accendat.

24 De fine duorum testamentorum. *In homil.16.*

FInis legis Christus ad iustitiam omni credenti. Testamentum vetus vnum nobis mediatorem Dei & hominum nunciauit: & testamentum

nouum eundem nobis nunciat, in æterna claritate venturum: quem iam pro nobis cognouimus incarnatum. Finis autem vtrorunque Christus est: quoniam ipse quem lex prædixit, in carne apparuit, & idem ipse quem nunc testamentum nouum loquitur, in gloria maiestatis apparebit: & tunc vtrorunq; finis erit, cum visus in diuinitatis suæ potentia omnia quæ sunt prædicta compleuerit, scriptum nanq; est. Finis legis Christus ad iustitiam omni credenti: finis videlicet non quia consumit, sed quia perficit. Tunc etenim perfecit, cum sicut lex prædixerat incarnatus apparuit, sed adhuc de eius iudicio multa testamenta nouum loquitur, adhuc multa de eius regno narrat: quæ nec dum videmus impleta. Ecce euangelium cotidie legitur, ventura vita prædicatur. Tunc igitur erit & noui testamenti finis, cum ea quæ de se promisit impleuerit, finietur vero testamentum nouum, quia perficietur. Nam cum ipse de quo loquitur visus fuerit, eiusdem testamenti verba cessabunt. Quemadmodum enim dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & spiritu sancto præsidet in cœlo, legem impleuit per mysterium incarnationis & perfectæ humanitatis suæ, ita testamenti noui promissa impleturus est per ostensam gloriam claritatis suæ.

25 De repulsione iudæorum & vocatione gentium.

Moral, lib. ix. cap. 3. & 4.

CAecitas ex parte contigit in Israel. Prædicatores sancti dum recta peccatoribus prædicant: quasi stellæ tenebras nostræ noctis illustrant. Dum ergo plebe iudaica in perfidiæ suæ nocte remanente, prædicatores suos dominus per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorum sensibus cœleste lumen abscondit. Sed sacro attestante eloquio didicimus, quod iudæa, quæ nunc deseritur, ad fidei sinum in fine colligetur. hinc nanque per Esaiam dicitur. Si fuerit numerus Israel, quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient. hinc Paulus ait. Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Qui igitur prædicatores suos nunc oculis iudææ subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi stellas suas abscondit: vt absconsis prius & post coruscantibus astrorum spiritualium radiis suæ perfidiæ noctem, & nunc repulsæ non videant, & tunc illuminata deprehendant. Plebs autem Israelitica, quæ vbertim in fine colligetur, in ipsis sanctæ ecclesiæ exordiis crudeliter obduratur, nam prædicatores veritatis renuit, verba adiutorii spreuit. Quod tamen auctoris dispensatione agitur: vt nimirum gloria prædicantium, quæ recepta in vno populo latere poterat, in cunctis gentibus repulsa dilatetur. Cum enim iudæa ad vim

perſecutionis infremuit, apoſtolorum vitam dominus in cunctarum cognitionem gentium dilatauit, & illa per iudicium immundum captiua diſpergitur, iſta vbique per gratiam in honore tenditur. Quis enim gentium Petrum noſſet, ſi in ſolius Iſraelitici populi prædicatione remanſiſſet? quis Pauli virtutes agnoſceret, niſi hunc iudæa ad noſtram notitiam perſequendo tranſmiſiſſet? Ecce iam qui plagis & contumeliis ab Iſraelitica plebe repulſi ſunt, per mundi fines honorantur. Secreti quippe mira diſpenſatione conſilii prædicatores ſuos dominus vnde permiſit in vna gente opprimi, fecit immundi cardines inde dilatari.

25 *Moral.lib.29.cap.21.& in dia.lib.2.cap.16.de occultis Dei iudicii.*

QVam incomprehenſibilia ſunt iudicia Dei, & inueſtigabiles viæ eius. Incomprehenſibilitas diuini iudicii humanæ mentis oculo non valet penetrari. Quare primum iudæa credidit, gentilitate omni imperfidiæ ſuæ obſtinatione remanente, poſtmodum vero ad fidem gentilium corda mollita ſunt, & iudæorum infidelitas obdurata. Cum enim miſericors Deus gentes traxit, iratus iudæam repulit, & illa mollia & penetrabilia fidei corda iudæorum inſenſibilitate verſa ſunt gentium, actumque eſt ſicut dudum ad percipiendam fidem gentilitas fuerat obdurata: ita poſtmodum ad fidem gentilitate ſuſcepta, iudææ populus perfidiæ robore dureſceret. Vnde Paulus apoſtolus eiſdem gentibus dicit. Sicut aliquando vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter illorũ incredulitatem, ita & iſti non crediderunt in veſtra miſericordia, vt & ipſi miſericordiam conſequantur. Concluſit enim Deus omnia in incredulitate: vt omnium miſereatur. Quam ſententiam ſuam primum quidem de vocatione iudæorum & repulſione gentium, poſtmodum vero de vocatione gentium, & repulſione iudæorum ſubtiliter penſans, ſeque occulta Dei iudicia comprehendere non poſſe conſiderans, exclamando ſubiunxit. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Nemo ergo perſcrutari appetat, cur cum alius repellitur, alius eligatur: vel cur cum alius eligitur, alius repellatur: quoniam atteſtante Paulo, inſcrutabilia ſunt iudicia eius. In his autem verbis apoſtoli oritur quæſtio. Nam Dauid propheta domino loquitur dicens. In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Et cum minus ſit noſſe quam pronunciare: quid eſt quod Paulus incomprehenſibilia eſſe Dei iudicia aſſerit; Dauid autẽ hæc ſe omnia, non ſolum noſſe, ſed & in labiis pronũciaſſe teſtatur? Sed ſciendum eſt, quod ſancti viri inquantum cum domino vnum ſunt, ſenſum domini non ignorant. Omnes enim qui deuote

dominum sequuntur, etiam cum domino deuotione sunt, & adhuc carnis corruptibilis pondere grauati, cum domino non sunt. Occulta itaque Dei iudicia, inquantum coniuncti sunt, sciunt: in quantum disiuncti sunt, nesciunt, qui enim secreta eius adhuc perfecte non penetrant, incomprehensibilia eius iudicia esse testantur. Qui vero ei mente inhærent, & inhærendo vel sacræ scripturæ eloquiis vel occultis reuelationibus in quantum accipiunt agnoscunt, hoc & norunt & pronunciant. Iudicia igitur quæ Deus tacet, nesciunt, quæ Deus loquitur sciunt. Vnde & Dauid propheta cum dixisset. In labiis meis pronunciaui omnia iudicia, protinus addidit, oris tui, ac si aperte dicat. Illa ego iudicia & nosse & pronunciare potui, quæ te dixisse cognoui. Nam ea quæ ipse non loqueris, nostris procul dubio cognitionibus abscondis. Concordat ergo prophetica apostolicaque sententia: quia & incomprehensibilia sunt Dei iudicia, & tamen quæ de ore eius prolata fuerint, humanis labiis pronunciantur: quoniam sciri ab hominibus, & prolata prodi possunt: & occultari non possunt. Rursus alia suboritur quæstio: si vnus sit cum domino spiritus qui domino adhæret, sicut scriptum est. Qui adhæret domino, vnus spiritus est, quid sit quod idem prædicator egregius Paulus subiungit dicens. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? valde enim inconueniens videtur esse, eius sensum cum quo vnus factus fuerit ignorare? Sed sciendum est: quia sicut supra breuiter dictum est. Sancti viri in quantum cum domino vnum sunt, sensum domini non ignorant. Nam idem quoque apostolus dicit. Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. Qui vt ostenderet se nosse, quæ Dei sunt: adiunxit, Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed ipsum qui ex Deo est: hinc iterum dicit. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se, nobis autem reuelauit per spiritum sanctum.

27 De concordia duorum testamentorũ in sanctæ trinitatis cõfessione.

Moral. lib. xxix. cap. 28.

EX ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Diuersis temporibus Abel, Esaias, & Ioannes apparuerunt: diuisi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione. Nam Abel redemptoris nostri passionẽ significans. Agnũ in sacrificio obtulit: de cuius passione Esaias ait. Sicut agnus coram tondente se obmutescet, non aperiens os suum: de quo Ioannes quoque ait. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ecce quidem diuersis

temporibus missi, & tamen concorditer de nostri redemptoris innocentia sentientes: eundem agnum Ioannes ostendendo, Esaias praeuidendo, Abel offerendo locutus est. Et quem Ioannes in ostensione, quem Esaias in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. Diuersis quoque temporibus huic mundo Dauid, Esaias & Paulus apparuerunt: sed tamen nullus eorum alteri diuersum sensit: quia & si semetipsos non nouerant facie, vnum tamen didicerant ex diuina cognitione. Dauid quippe vt autorem omnium Deum in trinitate ostenderet: dixit. Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus: ac ne tertio Deum nominans, tres Deos dixisse putaretur, ilico vnitatem eiusdem trinitatis insinuans addidit, & metuant eum omnes fines terrae. Qui enim non eos, sed eum subdidit: vnum tria quae dixerat intimauit. Esaias quoque cum laudem de vnitate trinitatis aperiret: Seraphin voces exprimens ait. Sanctus, sanctus, sanctus, ac ne tertio sanctum nominans vnitatem diuinae substantiae scindere videretur: adiunxit. Dominus Deus sabaoth. Qui ergo non domini dii, sed dominus Deus addidit: vnum existere quod tertio sanctum vocauerat, indicauit. Paulus quoque vt operationem sanctae trinitatis ostenderet, ait. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: Atque vt vnitatem eiusdem trinitatis intimaret, addit. Ipsi gloria in secula seculorum amen. Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit: vnum naturaliter, tria secundum personas innotuit, quod superius tertio idipsum dixit.

28 De mortificatione carnis. *In Ezech. homil. 22.*

OBsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem. Multi sunt in ecclesia sancta positi, qui peccatorum suorum memores lachrymis se lauant, carnem per abstinentiam macerant, nullis se huius mundi actionibus miscent, quae habent indigentibus tribuunt, & habere quae non habent non concupiscunt: qui memores aeterni iudicii semetipsos cotidie Deo sacrificium per lamentum compunctionis mactant. Qui idcirco corpora castigant: quatinus hoc quod per magistrum gentium dicitur, impleant, vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. Hostia quippe occiditur, vt offeratur, sed hostia viuens est corpus pro domino afflictum. Quod hostia dicitur, & viuens: quia viuit in virtutibus, id est a vitiis occisum. Hostia videlicet, quia iam huic mundo se a prauis actibus mortuum, viuens autem quia cuncta quae praeualet bona operatur.

29 De elata haereticorum scientia. *Moral. lib. xx. cap. 8.*

NOn plus sapere quam oportet sapere. Haeretici plerunque audacter

de natura diuinitatis tractant, cum semetipsos miseri nesciant: nec ea quærunt, ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam seruent, longanimitatem exhibeant: sed quæ vltra se sunt perscrutari desiderant. Dumque ad hoc tendunt, quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt, ex quibus erudiri potuerant. Quam bene eorum audatiam prædicator egregius refrenat, dicens. non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem. hinc Salomon ait. Prudentiæ tuæ pone modum.

30 Qualiter veram sapientiam habere possumus.

Moral. lib. xiii. cap. 19.

NOlite esse prudentes apud vos metipsos. Ad veram sapientiam non possunt venire, qui fiducia decipiuntur falsæ suæ sapientiæ, de quibus scriptum est. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes, vnde & prædicator egregius hos, quos carnaliter sapientes inuenerat, vt sapientiam veram perciperent, prius fieri stultos quærebat, dicens. Siquis inter vos videtur esse sapiens in hoc seculo: stultus fiat, vt sit sapiens, ac si eis aperte dicat. Stulti esse apud nosmetipsos discite, vt in Deo vere sapientes esse valeatis, hinc rursum ait. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos: ac si dicat. Qui apud semetipsos sapientes sunt, ad veram sapientiam peruenire non possunt. Et per semetipsam veritas dicit. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, qui abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

31 De pacis societate. *In cur. pastoral. 3. part. cap. 23.*

SI fieri potest quod ex vobis est: cum omnibus hominibus pacem habentes. Si pacem diligentes ad correptionis verba prosiliant, non debent formidare temporalem pacem sibi turbare, & tamen eandem pacem integra dilectione debent intrinsecus tenere, quam per inuectionem uocis uidentur extrinsecus sibi turbare, hinc Paulus ait. Si fieri potest quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Hortaturus enim discipulos ut pacem cum omnibus haberent, præmisit dicens, si fieri potest, atque subiunxit, quod ex uobis est. Difficile quippe erat, ut si male acta corriperent, habere pacem cum omnibus possent: sed cum temporalis pax in prauorum cordibus ex increpatione nostra confunditur, inuiolata necesse est ut in nostro corde seruetur, Recte itaque ait, quod ex uobis est, ac si nimirum dicat. Quia pax ex duarum partium consensu subsistit, si ab eis, qui corripiuntur, expellitur, integra tamen, in uestra qui corripitis mente, teneatur, unde eosdem discipulos

rursum admonet, dicens. Siquis non obedit verbo nostro per epistolam hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur: atque ilico adiunxit. Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite vt fratrem, ac si diceret. Pacem cum eo exteriorem soluite, sed interiorem circa illum medullitus custodite, vt peccantis mentem sic vestra discordia feriat, quatinus pax a cordibus vestris nec abnegata discedat.

32 De discretione in vitiis expugnandis. In. *cur. pastoral. ter. par. cap. 36.*

VIs non timere potestatem: bonum fac & habebis laudem ex illa. De duobus vitiis quorum vnum nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur, illud insequendum est ardentius, quod premit periculosius. Sæpe enim quis a ciborum se ingluuie minime temperans, iam iamque pene superantis luxuriæ stimulis premitur, qui hnius pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur. Tolerandum itaque est, vt per virtutem abstinentiæ interim arrogantia contra viuentem crescat, ne eum per ingluuiem a vita luxuria funditus extinguat. Hinc est quod Paulus cum infirmum adiutorem suum perpenderet, aut praua adhuc velle agere, aut de actione recta humanæ laudis retributione gaudere, ait. Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Neque enim ideo bona agenda sunt, vt potestas huius mundi nulla timeatur, aut per hæc gloria transitoriæ laudis sumatur. Sed cum infirmam mentem ad tantum robur ascendere non posse pensaret, vt & prauitatem simul uitaret & laudem: prædicator egregius & admonendo aliquid obtulit, & aliquid tolit. Concedendo enim leuia, subtraxit acriora: vt quia ad deserenda cuncta simul non assurgeret, dum in quodam suo vitio animus familiariter relinquitur, a quodam suo sine dolore tolleretur.

33 De imperfectione electorum in hac vita. *Moral. lib. xxix. cap. 2.*

NOx præcessit, dies autem appropiuquauit. Nos omnes qui veritatem in hac vita sequimur, quasi aurora vel diluculum vocari possumus. Aurora nanque vel diluculum noctem quidem interiisse nunciant, nec tamen claritatem diei integram ostentant, sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem permixtam tenebris tenent. Nos similiter & quædam iam quæ lucis sunt agimus, & tamen quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus: per prophetam quippe Deo dicitur. Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Rursumque scriptum est. In multis enim offendimus omnes. Paulus quoque ait. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducen-

tem in lege peccati, quæ est in membris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profecto adhuc aurora est: quia lux quæ iam emicuit, nec dum prætereuntes tenebras funditus pressit: adhuc aurora est, quia dum lex carnis legem mentis, & lex mentis legem carnis percutit, inter se vicissim lux & vmbra confligit. Vnde rursus Paulus cum diceret, nox præcessit, nequaquam subdidit dies venit: sed dies autem appropinquauit. Qui enim post discessum noctis non iam venisse, sed appropinquasse diem insinuat, esse se proculdubio ante solem post tenebras adhuc in aurora demonstrat. Tunc vero plene sancta electorum ecclesia dies erit, cum ei admixta peccati vmbra iam non erit. Tunc plene dies erit, quando luminis interni perfecto feruore claruerit, tunc plene dies erit, quando nullam malorum suorum tentantem memoriam tolerans, omnes a se tenebrarum etiam reliquias abscondit.

3+ De restringendo gulæ vitio. *Moral.lib.xxx.cap.27.&28.*

Carnis curam ne feceritis in desideriis. Discretus vir ac continens, vsque ad temperandam necessitatem ventrem reficit, & a voluptate restringit. Sciendum vero est, quia sic voluptas sub necessitate se palliat, vt vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solui debitum necessitas petit, voluptas explere desiderium suppetit, & tanto gulam securius in præceps rapit, quanto sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Sæpe autem in ipsa edendi uia furtiue adiuncta subsequitur: nonnunquam uero impudenter libera etiam præire conatur. Facile est autem deprehendere, cum uoluptas eius necessitatem præuenit, sed ualde est difficile discernere, cum in ipso esu necessario se occulta subiungit. Nam quia præeuntem naturæ appetitum sequitur, quasi a tergo ueniens tardius uidetur. Eo enim tempore, quo necessitati debitum soluitur, quia per esum uoluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est, uoluptas suppetat, ignoratur: sæpe uero & discernimus, & quia utranque per experientiam sibi coniunctam nouimus, in hoc quod extra metas rapimur, libet ut sciendo fallamur. Et dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex uoluptate decipitur, sicut scriptum est. Carnis curam ne feceritis in desideriis. Quæ igitur in desiderio fieri prohibetur, in necessitate conceditur: sed sæpe dum incaute necessitati condescendimus, desideriis deseruimus: nonnunquam uero dum desideriis immoderatius obuiare nitimur, necessitatis miserias augemus. Sic enim necesse est, ut artem quisque continentiæ teneat, quatinus non carnem, sed uitia carnis occidat. Nam plerunque dum plus iusto caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis eneruatur

tur, vt ad orationem quoque vel prædicationem non sufficiat, dum insecentiua vitiorum in se funditus suffocare festinat: adiutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem quem exterius gestamus, & ipsi insunt motus lasciuiæ, ipsi effectus suppetunt operationis bonæ. Sæpe vero dum in illo hostem insequimur etiam ciuem quem diligimus, trucidamus: & sæpe dum quasi conciui parcimus, ad prælium hostem nutrimus. Eisdem nanque alimentis vitia superbiunt, quibus nutritæ virtutes viuunt. Et cum virtus alitur, plerunque vires quoque vitiis augentur: cum vero immensa continentia vitiorum vires extenuat, etiam virtus deficiens anhelat. Vnde necesse est, vt interior homo noster, æquus quidem arbiter præsideat inter se & eum, quem exterius gestat, quatinus ei suus homo exterior, & semper ad debitum ministerium seruire sufficiat, & nunquam superbe libera ceruice contradicat. Nec moueat siquid suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposita calce dominationis premat.

35 De carnis. *Moral.lib.ix.cap.51.*

PLerunque se ad viam rectitudinis animus accendit, torporem discussit, tantoque in cœlestibus desiderio rapitur, vt pene nil ex eo inferius remansisse videatur. Et tamen cum ad carnis curam reducitur, sine qua præsentis vitæ via nullo modo expletur, ita hunc inferius depressum tenet, ac si adhuc de summis nulla contigisset. Auditis verbis cœlestis oraculi in amorem patriæ cœlestis erigitur, sed resurgente præsentis vitæ studio sub terrenæ curæ aggere sepelitur, atque in terra cordis nequaquam supernæ spei semen proficit: quia cogitationis infimæ spina densescit, quam videlicet spinam per semetipsam veritas manu sanctæ exhortationis eradicat, dicens. Nolite soliciti esse in crastinum. Contra hanc quoque per Paulum dicitur. Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis: sed in his nimirum ducis & militis verbis agnoscimus: quia tunc ab ea mortifero vulnere animus pungitur, cum in ea mensura æquitatis non tenetur. Neque mortali adhuc in carne viuentibus funditus cura carnis abscinditur, sed vt discrete animo seruiat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse in crastinum prohibet, habere vtcunque curam in præsentibus non negat, quam tendi ad tempus, quod sequitur, vetat. Et nimirum Paulus cum curam carnis fieri in concupiscentia non sinit, proculdubio in necessitate concedit. Curandum itaque est, ne aut necessitatis metas cura carnis transeat, aut in eo quod moderate exequitur, de se præsumat. Sæpe vero animus fallitur, vt quod voluptuose appetit, necessarium suspicetur: quatinus omne quod-

libet vitæ debitam vtilitatem putet. Et sæpe quia effectus prouidentiam sequitur, in sui fiducia mens leuatur. Cum sibi adest quod deesse cæteris viderit, cogitatione tacita de magnitudine suæ promissionis hilarescit, tantoque iam a vera prouisione longe fit, quanto ipsam quoque elationem quam patitur nescit. Vnde solertis semper custodiæ intentione pensandum est, vel quid opere agimus, vel quid corde versamus: ne aut mentem præpediens foris se terrena cura multiplicet, aut saltem de eius moderamine intus se cogitatio exaltet, vt cum diuina iudicia temporali circunspectione metuimus, sempiterni supplicia horroris euadamus.

36 Quod intellectus dies appellatur. *Moral.lib.1 cap 20.*

SIcut ignorantiæ obscuritas sine dubitatione nox cordis est, sic intellectus non immerito dies appellatur: vnde & per Paulum dicitur. Alius iudicat diem inter diem, alius iudicat omnem diem: ac si aperte dicat, alius quædam nonnullis intermissis intelligit, alius vero omnia ad intellectum possibilia, ita vt sunt videnda cognoscit.

37 De secretis diuinæ sapientiæ iudiciis.

Moral.lib.x.cap.5.& lib.17.cap.22.

SEcreta sapientiæ Dei sunt iudicia, quod gentilitas cum nulla apud Deum merita habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Vnde bene per Paulum dicitur. Gentes autem super misericordia honorare Deum. Vnde rursum scriptum est. Et quæ non consecuta misericordiam: nunc autem misericordiam consecuta. Locus igitur misericordiæ Dei est ipsa gentilitas: cuius culpas districtus iudex si iuste anima diuerteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam veniret. Secreta itaque sapientiæ eius pauci valent inquirere, sed nullus inuenire: quia quod super nos de nobis ab immortali sapientia non iniuste disponitur, iustum profecto est, vt a nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspicere, vtrunque iam incomprehensibilitatis eius est potentiam videre: quia & si in ipsa consiliorum inquisitione deficimus, deficiendo tamen verius discimus, quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, & cum secreta Dei iudicia de repulsione iudæorum, & vocatione gentium discuteret, & ad ea peruenire non posset, dicebat. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum domini, vel quis consiliarius eius fuit, qui superius etiam ex ipsa inquisitione lacescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis propriæ lacescendo proficiens:

præmittit dicens. O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Quia igitur Dei iudicia pertingere non valens, ad infirmitatis suæ cognitionem rediit, & ad eruditionem se propriam deficiendo reuocauit, vt ita dicam secreta sapientiæ non inueniens inuenit: quia cum ad superna consilia requirenda lacesceret, didicit vt humilius timeret, & quem sua infirmitas a cognitione intima repulit, hunc ei verius humilitas iunxit.

38 De prudentia & simplicitate.

Moral.lib.1.cap.2.& in cur.pastoral.ter.par.cap.12.

VOlo vos sapientes esse in bono: simplices autem in malo. De beato Iob legitur, quod fuerit simplex & rectus. Nonnulli nanque ita simplices sunt, vt rectum quid sit ignorent. Sed eo vere simplicitatis innocentiam deserunt, quo ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum esse cauti per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Admonendi sunt ergo simplices, vt bono simplicitatis prudentiam semper adiungant, quatinus sic securitatem de simplicitate possideant, vt circunspectionem prudentiæ non amittant. Hinc est quod doctor gentium Paulus discipulos admonet dicens: volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo: hinc rursum dicit. Nolite pueri sensibus effici, sed malicia estote paruuli: hinc per semetipsam veritas discipulis præcipit dicens. Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraque enim necessario coniunxit in admonitione, vt simplicitatem columbæ astutia serpentis instrueret: & rursum serpentis astutiam simplicitas columbæ temperaret. Hinc est quod sanctus spiritus præsentiam suam hominibus non in columba solummodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem vero zelus indicatur. In columba igitur & in igne sanctus spiritus ostenditur: quoniam quicunque illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inseruiunt, vt contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur.

INCI-

INCIPIVNT CAPITVLA de prima epiſtola beati Pauli apoſtoli ad Corinthios.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER PRIMAM EPISTOLAM BEATI PAVLI AD CORINTHIOS.

AVLVS vocatus apoſtolus Chriſti Ieſu per voluntatem Dei,eccleſiæ Dei,quæ eſt Corinthi ſanctificatis in Chriſto Ieſu , vocatis ſanctis cum omnibus qui inuocant nomen domini Ieſu Chriſti in omni loco ipſorum & noſtro:gratia vobis & pax a Deo patre noſtro & domino noſtro Ieſu Chriſto. Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis, in gratia Dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu : quia in omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis: ita vt nihil vobis deſit in ulla gratia, expectantibus reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti.

1 *Moral.lib.xxiiii.cap.23.& in Ezech.homil.11.*

VErecundæ mentes ſi quas fortaſſe culpas admiſerint, leniter arguendæ ſunt: quia ſi aſperius increpentur, franguntur potius,quam erudiuntur. Prædicatores itaque iuſti cum aliquos corrigunt, ſi in eis ex parte alia fortaſſe aliquid bonæ operationis potuerint inuenire: ad eadem obiurgationis verba cum magna diſpenſatione debent deſcendere. Quod bene in egregio prædicatore beato Paulo diſcimus: qui cum Corinthios cognoſceret pro amore perſonarum in ſchiſmate diuiſos, eorum verecundiæ conſulens, locutionem ſuam eis a gratiarum actione & laudibus cœpit, dicens. Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis,in gratia Dei quæ data eſt vobis in Chriſto Ieſu : quia in omnibus diuites facti eſtis in illo. Multum profecto laudabat: quos in Chriſto diuites in omnibus dicebat. Ecce adhuc blandimenta multiplicat dicens. In omni verbo, & in omni ſcientia,ſicut teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis. Teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis: dixit: ac ſi opere peregiſſent: quod doctrina didicerant, & mox in laudis conſummationem ſubiunxit, ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia : expectantibus reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti. Quæſo te Paule ſi iam nihil deeſt,cur eis ſcribendo fatigaris? cur in longinquo poſitus loqueris? penſemus ergo fratres chariſſimi, quantum laudat. Ecce eis gratiam Dei datam aſſerit : factos diuites in omnibus, dicit. In omni verbo & in omni ſcientia Chriſti teſtimonium, id eſt, quod de ſemetipſo moriendo, & reſurgendo teſtatus eſt, in eorum vita confirmatum

esse perhibet, & nihil eis deesse in vlla gratia, testatur. Quis rogo credat: quia paulo post eos corripiat, quos ita laudat? Nam post caetera subiungit. Obsecro autem vos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Quod enim potuit tam perfectis tamque laudabilibus schisma subrepere? Significatum est enim mihi de vobis fratres mei ab his, qui sunt Cloes, quia contentiones sunt inter vos. De quibus contentionibus paulo post subdidit, dicens. Cum enim inter vos sit zelus & contentio, non ne carnales estis? & secundum hominem ambulatis: sequitur. hoc autem dico: quod vnusquisque vestrum dicit. Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephae, ego autem Christi. Ecce quos in omni verbo, & in omni scientia laudauerat: quibus nil deesse in vlla gratia dixerat, paulisper loquens ad increpandum leniter veniens, diuisos erga seipsos reprehendit, & quorum prius salutem narrauerat, postmodum vulnera patefecit. Peritus enim medicus vulnus secandum videns, sed aegrum timidum esse conspiciens, diu palpauit, & subito percussit, prius blanda manu laudes posuit, & postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim verecundae mentes fuerint palpando reprehensae, ita vt ex aliis rebus audiant, quod in consolatione sumant, per increpationem protinus ad desperationem cadunt. Sed nunquid mentitus est Paulus? vt prius nil deesse in omni gratia diceret, quibus postmodum dicturus erat vnitatem deesse? absit hoc, vt quis de illo talia, vel desipiens credat: sed quia erant inter Corinthios quidam omni gratia repleti, & erant quidam in personarum fauoribus excisi, coepit a laudibus perfectorum, vt modesta inuectione ad reprehensionem pertingeret infirmorum: & in hoc quoque ad medicinam cordis, a medicina corporis vsum trahens. Nam cum feriendum vulnus medicus aspicit, prius ea membra quae circa vulnus sana sunt palpat, vt post ad ea, quae vulnera sunt, leniter palpando perueniat. Cum ergo Paulus perfectos in Corinthiis laudauit, sana membra iuxta vulnus tetigit: cum vero infirmos de diuisione reprehendit, vulnus in corpore percussit.

2 De distantia verborum Dei & eloquentiae secularis.

Moral. lib. xviii. cap. 29.

QVae a Deo donata sunt nobis loquimur, non indoctis humanae sapientiae verbis. Verba mandatorum Dei ab huius mundi sapientibus differunt: qui dum intendunt eloquentiae eorum dicta, pulchre apparent, & cum rerũ virtute careant: aliud se esse, quam sunt, verborum compositio ne quasi superducto colore mentiuntur. At contra doctrina Dei, & prae-

dicatione pulchra est: & puritate conspicua: nec aliud se per fallaciam prætendit exterius, & aliud reseruat interius: neque in dictis suis pulchra videri appetit, nitore sermonis, sed integritate veritatis. Eloquentiæ ornamenta bene Paulus despexerat, cum dicebat. Quæ a Deo donata sunt nobis loquimur: non indoctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina spiritus. Malebat quippe sapientiam Dei sola puritate veritatis ostendere: non autem compositione eloquii fucare.

3 Quod cogitationes hominum nonnisi per exteriores motus patent.

Moral.lib.xv.cap.26.

QVis scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est. Tunc spiritus hominis ab altero ignoratur: cum verbis, vel operibus non demonstratur. Nam cum scriptum sit: ex fructibus eorum cognoscetis eos, per hoc quod foris agitur, quicquid intus latet aperitur: vnde recte quoque per Salomonem dicitur. Quomodo in aquis resplendet prospicientium vultus: sic corda hominis manifesta sunt prudentibus?

4 De scandalo infidelium in dei passione. *In homil. 6. super Euang.*

NOs autem prædicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum: gentibus vero stultitiam. In domino nostro Iesu Christo mens infidelium graue scandalum pertulit: cum eum post tot miracula quæ fecerat, morientem vidit. Stultum quippe visum est hominibus, vt pro hominibus auctor vitæ moreretur: & inde contra eum homo scandalum sumpsit, vnde ei amplius debitor fieri vt honoraretur, debuit. Nam tanto Deus ab hominibus dignius honorandus extitit: quanto pro hominibus, & indigna suscepit.

5 De fide Christi, quod in ea saluantur, qui cœlestia capere nequeunt.

In homil. ix. super Ezech.

NOn enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum: & hunc crucifixum. Sacra scriptura ea quæ de natura diuinitatis, vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus solis angelis in secreto sunt cognita: & in sacro eloquio dictis occultioribus atque sublimioribus fortes satiantur, & præceptis apertioribus nos paruuli nutrimur: qui intelligere alta non possumus, in Christi fide saluamur: vnde Corinthiis a beato Paulo dicitur: Nihil me iudicaui scire inter vos nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum, ac si diceret. Quia vos capere diuinitatis eius mysteria non posse pensaui, sola vobis humanitatis eius infirma locutus sum.

6 De sapiētia Dei quæ Christus est. *Moral.lib.xiiii.cap 22. & li.29.cap.10.*

PLacuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credētes in se

Dominus noster Iesus Christus qui est Dei virtus & sapientia, de patre natus ante tempora, in illa natiuitate diuina ab humano genere cognosci non poterat. Proinde in humanitate venit vt videretur, videri voluit vt imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta visa est sapientibus mundi. Contempserunt enim infirma humanitatis eius: Deo hæc indigna iudicantes, cui tanto magis homo debitor fuit, quanto pro illo Deus etiam indigna suscepit, & pro eo saluando stultitiam prædicationis assumpsit, scriptum quippe est. Quia enim non cognouit mundus per sapientiam Deum. Placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes in se. Verbum quippe Dei, sapientia est. Sed stultitia eius sapientiæ dicta est caro verbi: vt quia carnales quique per carnis suæ prudentiam pertingere non valebant ad sapientiam Dei, per stultitiam prædicationis id est per incarnationẽ verbi sanarentur, ac si diceret. Cum Deum qui est sapientia, nequaquam per sapientiam suam mundus inueniret, placuit vt Deum hominem factum per humilitatis stultitiam cognosceret, quatinus eius sapientia ad nostra stulta descenderet, & lumen supernæ prudentiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas videret. Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci dignatus est in tempore.

7 De sapienti stulticia Dei. *Moral. lib. xx. cap.* 17.

QVod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Intra sanctam ecclesiam stulti vocantur, sed tamen nobiles sunt: qui prudentiam carnis & stultam mundi sapientiam despiciunt, & sapientem sibi profuturam Dei stultitiam appetentes concupiscunt, scriptum quippe est. Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, hanc nos stultitiam Paulus comprehendere admonet, dicens. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Hanc stultitiam qui perfecte secuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt. Vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque stultius in hoc mundo, quam sua deserere: & quid in æternitate nobilius, quam cum Deo iudices venire? Horum scilicet iudicum nobilitas, Salomone attestante, memoratur: cum hoc quod iam præfatus sum dicitur. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ: valde quippe nobiles considerat, quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cum cognitioni conditoris per spiritum iunctus dicebat. Genus igitur cum simus Dei, non de-

bemus æstimare auro vel argento, aut lapidis sculpturæ artis & cognitionis hominis diuinum esse simile. Genus videlicet Dei dicimur non ex eius natura editi, sed per spiritum illius & voluntarie conditi & ad optinue recreati. Tanto ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renouatur. At contra sunt stulti & ignobiles, qui supernam sapientiam semetipsos sequentes fugiunt, in sua ignorantia quasi in abiectæ prolis vilitate sopiuntur. qui quo id ad quod conditi sunt non intelligunt, eo etiam cognationem acceptæ per imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt & ignobiles, quos ab æternæ consortio hæreditatis repellit seruitus mentis. Scriptum quippe est. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. *Moral.lib.iiii.* Nimirum enim quisquis se prauo desiderio subiicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cum iniquitati quæ nos ceperat, reluctamur, cum violentæ consuetudini resistimus: & desideria peruersa calcantes contra hanc vi nobis libertatis ingenitæ vendicamus: cum culpam pœnitendo percutimus & maculas sordium fletibus lauæamus. Preterea de stultis & ignobilibus voce prædicatoris egregii dicitur. Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. Qui ergo dum terrena sapiunt, ab intima generositate repulsi sunt: stulti simul & ignobiles sunt apud Deum.

8 Quod per humilitatem Christi superbia diaboli confusa est.

Moral.lib.1.cap.18.& lib.31.& 33.

QVæ stulta sunt mundi elegit Deus. In paradiso sano homini diabolus inuidens superbiæ vulnus inflixit: vt qui mortem non acceperat conditus, mereretur elatus. Contra hoc inflictum vulnus superbientis: apparuit medicina inter homines humilitas Dei: vt auctoris exemplo humanitate surgerent: qui imitatione hostis elati ceciderunt. Contra superbientem ergo diabolum, apparuit inter homines homo factus humilis Deus: qui ad redemptionem nostram veniens, & suos contra mundi superbiã prædicatores mittẽs, relictis sapiẽtibus incipiẽtes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit. Ad cognitionẽ quippe fidei prius stulta mundi collecta sunt, vt post eius etiam astuta vocarentur: attestante Paulo qui ait. Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes. Ipsa nanque sanctæ ecclesiæ principia literarum perhibentur ignara: vt videlicet cunctis prædicatoribus suis redemptor ostenderet, quod ad vitam credentes populos non sermo, sed causa suaderet, præterea infirma mundi elegit Deus, vt confundat for-

tia: actumque est cum pauperibus quod post etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis virtutes aspiciunt: eorum quorum prius contempsere vitam, postmodum obstupuere miracula. Vnde mox pauidi ad sua corda redeuntes extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerant in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia, quia dum in venerationem vita surgeret humilium, elatio cecidit superborũ.

9 De arte magisterii. *Moral. lib.* xxiiii. *cap.* 24.

CVm enim sit inter vos zelus & contentio: nonne carnales estis? Sæpe prædicatores iusti quodam decenti moderamine suas culpas coram discipulis indicant, vt illi audientes discant: quomodo semetipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta vero dispensatione se temperant, vt neque cum se erigunt, intrinsecus rigidi sunt, neque rursum cum se humiliant, extrinsecus remissi: quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cum Corinthiis diceret. Cum enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Sed hanc humilitatem in disciplina non perdidit, quia deprecando præmisit dicens. Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Rursum humilitatem tenuit, cum eisdem Corinthiis loquens, paulo latius fortasse quam voluerat semetipsum reprehendit, dicens. Factus sum insipiens: sed disciplinam in hac humilitate non perdidit, quoniam ilico adiunxit. Vos me coegistis: exemplum magnæ humilitatis exhibuit: cum discipulis dixit. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed dominum nostrum Iesum Christum, nos autem seruos vestros per Christum. Sed in hac humilitate disciplinæ iustitiam non amisit, quoniam eisdem delinquentibus dicit, Quid vultis in uirga veniam ad vos? & cætera. Sciunt ergo prædicatores sancti vtroque moderamine artem magisterii temperare, & cum delinquentium reatus inueniunt, sciunt modo seuere corripere, modo humiliter deprecari. Sed tamen cum stimulante iustitia eos seuere corrigunt, interna dulcedinis caritatis erga eos gratiam non amittunt, & eorum amore ardent, in quos aspera correptione seuiunt, seque etiam eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos duris foris animaduersionum stimulis, quasi despiciendo castigant. Plerunque etiam & non despiciendo despiciunt, & non desperando desperant: vt tanto celerius eos a culpa reuiuiscere ac resilire faciant, quanto quasi iam vicinius mortis foueam ostentant.

10 De prædicatione. *Moral. lib.* xxvii. *cap.* 17. *&* xvii. *cap.* 10.

DOminus prædicatores suos & doctores voce sua foris insonat, sed audientium corda per seipsum interius, illustrat, Paulo attestante, qui ait. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit, Nequaquam ergo sibi doctores tribuant, quod per exhortationem suam auditores ad summa proficere vident: quia nisi sanctus spiritus eorum corda repleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat. Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc exprimere interius non possunt, sed inter hæc sciendum est, quod plerunque etiam Deum, qui imbecillis non est, humiliter agentes adiuuamus, vnde per Paulum dicitur. Dei enim sumus adiutores. Nam cui ei quam ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis uoce concurrimus: hoc quod ille per spiritum sanctum agit intrinsecus, nos exterius ministerio uocis adiuuamus. Et tunc solum nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cum in corde fuerit Deus, qui adiuuetur, unde & per Paulum dicitur. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Plantare quippe & rigare, adiuuare est: quod utrunque uacuum erit ministerium, si Deus in corde non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter Dei adiutores nolunt: quia dum se Deo utiles esse æstimant, a fructu se utilitatis alienant: unde & uoce ueritatis discipulis dicitur: Cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt uobis, dicite. Serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus.

11 De appellatione fundamenti. *Moral. lib. xxviii. cap 9*

FVndamentum aliud nemo potest ponere. In scriptura sacra per fundamenta prædicatores intelliguntur: unde Dauid propheta cum sanctam ecclesiam in sublimibus apostolorum mentibus poni, ædificarique conspiceret, dixit. Fundamenta eius in montibus sanctis. Cum uero in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse dominus designatur: per cuius diuinitatis potentiam nutantia infirmitatis nostræ corda solidantur: de quo & Paulus ait. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Ipse quippe fundamentum fundamentorum est: quia & origo est inchoantium & constantia robustorum.

12 De igne purgatorio. *In dialogo lib. iiii. cap. 39.*

SI quis superædificauerit super hoc fundamentum aurum argentum. De quibusdam leuibus culpis ante iudiciũ purgatorius ignis esse credendus est, pro eo quod ueritas dicit, quia si quis in spiritum sanctum blasphemiam dixerit, non remittetur ei in hoc seculo, neque in futuro. In-

qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam vero in futuro posse laxari. Quod de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, vt prædixi, hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt: aut non in grauibus rebus error ignorantiæ. Quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata. Nam & cum Paulus dicat, Christum esse fundamentum, atque subiungat. Si quis superædificauerit super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, sicut cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet, si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: quamuis hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibito possit intelligi: tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat: pensandum est sollicite, quia illum dixit per ignem posse saluari, non qui super hoc fundamentum, ferrum, æs vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora & idcirco duriora atque tunc iam insolubilia: Sed ligna, fœnum, stipulam, id est, peccata minima atque leuissima, quæ ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est: quia illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hæc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

13 De verbis amicorum beati Iob. *Moral. lib. v cap. 11. & lib. 6. cap. 1.*

COmprehendam sapientes in astutia eorum. Quærendum video, cur Paulus sententiis amicorum beati Iob tanta auctoritate vtitur: si hæ eorum sententiæ dominica reprehensione cassantur, cum dicitur. Non estis locuti coram me rectum: sicut seruus meus Iob: Elyphaz quippe verba sunt: quæ Corinthiis Paulus intulit dicens, sicut scriptum est. Comprehendam sapientes in astutia eorum. Quomodo igitur quasi praua respuemus: quæ Paulus ex auctoritate astruit? aut quomodo attestatione Pauli recta putabimus, quæ per semetipsum dominus non recta definiuit? sed hæc vtraque citius quam non sint diuersa cognoscimus. si eiusdem dominicæ sententiæ subtilius verba pensamus. Quia nimirum cum diceret. Non estis locuti coram me rectum: ilico adiunxit, sicut seruus meus Iob. Liquet ergo quia quædam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione superantur. Nam inter alia, quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Iob fortes sententias proferunt. Sed compa-

paratæ dictis fortioribus, vim fortitudinis amittunt. Mira vero sunt multa quæ dicunt, nisi in sancti uiri aduersitatem dicerentur, in semetipsis ergo magna sunt, sed quia uirum iustum transfigere appetunt, eiusdem magnitudinis pondus perdunt: quia & quamlibet forte frustra iaculũ mittitur, ut dura saxa feriantur, eo enim obtusum longius resilit, quo intortum fortiter uenit. Igitur amicorum beati Iob dicta, licet in quibusdam ualde sint fortia, cum tamen sancti viri vitam fortem feriunt, cunctum sui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo & in semetipsis magna sunt, sed contra beatum Iob nullomodo assumi debuerunt, & Paulus hæc ex virtute pensans, in auctoritate proferat, & iudex, quoniam incaute prolata sunt, ex quantitate personæ reprehendat. Amicos igitur beati Iob hæreticorum speciem tenentes, in dictis suis nequaquam per omnia reprobamus: quia dum supernam sententiam contra eos dicitur. Non estis locuti coram me rectum, & protinus additur, sicut seruus meus Iob: profecto liquet, quia non omnino despicitur, quod ex melioris comparatione reprobatur. In reprehensione quippe eius incaute dilabuntur. Sed tamen quia tanti viri amici sunt, ex illius familiaritate mystica multa didicerunt. Vnde sicut diximus, eorum verbis etiam Paulus vtitur, & hæc in assertionis suæ adiutorium assumens, ex veritate prolata esse testatur, quæ tamen veritas recte reprehendit: quia quamlibet fortis sententia, contra sanctum virum proferri non debuit.

14 De examine puræ conscientiæ.

Moral. lib. v. cap. 7. & 23. Et in homil. ix. super Ezech.

MIhi pro minimo est vt a vobis iudicer, aut ab humano die. Iusti nequaquam humana iudicia, sed æterni iudicis examen metuentes aspiciunt, & non solum mala quæ reprobi & peruersi sibi ingerunt, sed & eorum verba, quibus suis actibus derogant, contemnunt. Hinc etenim derogantibus sibi Corinthiis Paulus dicebat. Mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, aut ab humano die, qui nec in corde suo, vnde se reprehendere potuisset, inueniens, adiungit. Sed neque meipsum iudico: nihil enim mihi conscius sum. Videns autem quia ei ad perfectionem sanctitatis, nec suum iudicium sufficeret, subdidit, sed non in hoc iustificatus sum. Cur vero non sit iustificatus, nec sibimetipsi de seipso crediderit, causam reddidit, cum subiunxit. Qui autem iudicat me, dominus est, ac si aperte diceret. Recta quidem egisse me recolo: & tamen de meritis meis non præsumo. Idcirco enim in eo quod mihi nihil sum conscius, iustificatum me abnego, nec meo de me iudicio cre-

dendum existimo: quoniam ad eius examen ducor cuius ego iudicium non comprehendo: & ab eo qui me iudicabit, examinari me subtilius scio. Sæpe enim nostra iustitia, ad examen diuinæ iustitiæ deducta in iustitia est, & sordet in districtione iudicis, quod in æstimatione fulget operantis. Districtionem igitur diuinæ iustitiæ contemplantes etiam de ipsis operibus pertimescere debemus, quæ nos fortia & sancta egisse putamus: quoniam ducta ad æternam regulam nostra rectitudo, si districtum iudicium inuenit, multis tortitudinum suarum nisibus in intimam rectitudinem impingit. Beatus quoque Iob cum per amicorum derogantium linguas, inter dolores vulnerum pateretur iacula verborum, cogitatione protinus ad conscientiam recurrit, atque vbi mentem solidam haberet, aspexit dicens. Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Qui etiam subdidit. Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. Beatus quippe Iob inter linguas derogantium inflexa mente persistens, quia in terra se impugnari falsis sermonibus vidit: in cœlo testem quæsiuit. In omni ergo quod de nobis dicitur semper taciti debemus ad mentem recurrere, testem interiorem & iudicem quærere. Nihil enim prodest, si omnes laudent cum accuset conscientia: & nihil potest obesse, si nobis omnes derogent, & sola conscientia defendat.

15 De correptione proteruorum. *In pastoral. cur. ter. part. cap.* 9.

AVditur inter vos fornicatio. Nonnunquam proterui dum corriguntur, & se vitium minime perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correptionem veniunt, si alterius culpæ manifestioris & ex latere requisitæ improperio confundantur: vt ex eo quod defendere nequeunt, cognoscant se tenere improbe, quod defendunt. Vnde cum proterue Paulus Corinthios aduersum se inuicem videret inflatos. alius Apollo, alius Pauli, alius Cephæ, alius Christi se esse diceret, incesti culpam in medium deduxit, quæ apud eum & perpetrata fuerat, & incorrepta remanebat dicens: auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris quis habeat, & vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit, ac si aperte dicat. Quid vos per proteruiam huius, vel illius esse dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ, nullius esse monstratis? Tunc etiam proteruos melius corrigimus, cum ea quæ bene egisse credunt, male acta monstramus, vt vnde adepta gloria creditur, inde vtilis confusio subsequatur.

16 De dispensationibus ecclesiasticis.

Moral. lib. XIX. *cap.* 21. *&* 22. *&* *pastoral. cur.* 2. *part. cap.* 7.

Secularia

SEcularia iudicia si habueritis. A subiectis inferiora gerenda sunt, a rectoribus vero summa cogitanda: vt scilicet oculum qui prouidendis gressibus præeminet, cura pulueris non obscuret. Caput nanque subiectorum sunt cuncti, qui præsunt, & vt recta pedes valeant itinera carpere, hæc proculdubio caput debet ex alto prouidere, ne a profectus sui itinere pedes torpeant, cum curuata rectitudine corporis, sese caput ad terram declinat. Hinc Moyses qui cum Deo loquitur, Ietro alienigenæ reprehensione iudicatur, quod terrenis populorum negociis stulto labore deseruiat. Cui & consilium mox præbetur, vt pro se alios ad iurgia dirimenda constituat, & ipse liberius ad erudiendos populos spiritualium arcana cognoscat. Hinc Paulus religiosorum mentes a mundi consortio contestando, ac potius conueniendo suspendit, dicens. Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. hinc ecclesiæ rectoribus & vacandi studia præcipit, & consulendi remedia ostendit, dicens. Secularia igitur iudicia si habueritis contemptibiles, qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum, vt ipsi videlicet dispensationibus terrenis inseruiant, quos dona spiritualia non exornant: ac si apertius dicat. Qui minoris meriti sunt in ecclesia, & nullus magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negociis iudicent, quatinus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur: ei qui penetrare nequeunt intima, saltem foris operentur necessaria. Quos & contemptibiles nominat & tamen sapientes vocat: cum dicit. Sic non est sapiens quisquam inter vos, qui possit iudicare inter fratrem suum: qua ex re quid colligitur? nisi vt hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui vero spiritualibus donis ditati sunt, profecto non debent terrenis negociis implicari, vt dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati ualeant bonis superioribus deseruire. Sciendum est enim: quia aliquando in nostris actionibus minora bona prætermittenda sunt pro vtilitate maiorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? Et tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem se admitti poposcerat, dictum est. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei: postponendnm nanque erat obsequium huius ministerii officio prædicationis, quia illos carne mortuos in terram conderet, istos autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. Sed inter hæc sciendum est: quia cum proximorum causis exterioribus, qui apte deseruiant, desunt, debent hi quoque qui bonis spiritualibus pleni sunt, eorum infirmitati condescendere, ter-

renisque illorum necessitatibus, inquantum decenter valent, caritatis condescensione seruire. Nec tædere debet, animum, si sensus eius contemplationi spiritualium semper intentus, aliquando dispensandis rebus minimis, quasi minoratus inflectitur, quando illud verbum, per quod constant omnia creata, vt prodesset hominibus, assumpta humanitate, voluit paulominus ab angelis minorari. Quid ergo mirum si homo se propter hominem attrahit, dum creator hominum & angelorum formam hominis propter hominem suscepit? Nec tamen minoratur sensus, cum sic attrahitur: quia quanto subtilius superiora penetrat, tanto humilius pro conditoris amore nec inferiora contemnit.

17 De imperfectis hypocritis. *Moral. lib. xxxi. cap. 10. & 11.*

PAulus apostolus discipulos suos cupiens exteriora despicere, vt valeant interna seruare: admonet dicens. Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis, quare non magis patimini? & tamen hypocrita assumpto sanctæ conuersationis habitu filiorum custodiam deserit, & temporalia quæque defendere etiam iurgiis quærit, & plus terrena quam cœlestia diligens, contra eum qui temporalia diripit, sese in intimis immani odio inflammat. Sciendum vero est, quia sunt nonnulli quos caritatis gremio nutriens mater ecclesia tolerat, quousque ad spiritualis ætatis incrementa perducat, qui nonnunquam & sanctitatis habitum tenent, & perfectionis meritum exequi non valent, ad dona nanque spiritualia minime assurgunt, & idcirco his, qui sibi coniuncti sunt, ad ea tuenda quæ terrena sunt seruiunt, & nonnunquam in defensionis eiusdem iracundia excedunt. Hos nequaquam credendum est, in hypocritarum numerum currere, quia aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaque inter hos & hypocritas distat, quod isti iuxta modum suæ intelligentiæ etiam in rebus seculi militant causis Dei: illi vero pro causis Dei intentioni deseruiunt seculi: quia inter ipsa quoque quæ se agere sancta opera ostendunt, non conuersationem quærunt hominum, sed auras fauorum, isti non metuunt prauis hominibus etiam de bona actione displicere, dum superioris tantummodo iudiciis placeant: illi vero nunquam quid agant, sed quomodo de qualibet actione possint hominibus placere considerant. Igitur cum quosdam non despectæ conuersationis viros iracunde vel nimie defendere terrena conspicimus, debemus hoc in illis per caritatem reprehendere, nec tamen eos reprehendendo desperare: quia plerunque vni eidemque

homini, & insunt quædam iudicabilia, quæ apparent, & magna quæ latent: in nobis vero sæpe magna in facie prodeunt, & nonnunquam occultantur, quæ reprehendenda sunt. Hinc ergo humilianda est nostræ mentis elatio: quia & illorum infirma sunt publica, & nostra secreta: & rursum fortia illorum secreta sunt, & in publico nostra vulgantur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, superest vt de occultæ fortitudinis æstimatione veneremur: Et si se de aperta infirmitate nostra mens eleuat: occulta sua infirma considerans, sese in humilitate premat.

18 De frangendo propriæ voluntatis desiderio.

Moral.lib.v cap.6.

OMnia mihi licent: sed non omnia expediunt. Sæpe hi qui in potestate sunt, dum sese & a licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquando, & a licitis caute restringit. Quia videlicet constrictione religatum bene se Paulus insinuat, dicens. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: atque vt ex ipsa religatione ostenderet, in quanta se mentis libertate dilataret, ilico adiunxit. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Cum enim mens concepta desideria sequitur, seruire rebus conuincitur, quarum amore superatur, sed Paulus cui cuncta licent, sub nullius potestate se redegit: quia semetipsum etiam a licitis restringendo, ea quæ delectata premerent, despecta transcendit.

19 De causa coniugii.

Moral.lib.xxxii.cap.20.& in pastoral.cur.2.part.cap.28.

BOnum est homini mulierem non tangere. Cum mens inter minora & maxima peccata constringitur, si nullus omnino sine peccato euadendi patet aditus, minora semper eligantur: quia & qui murorum vndique ambitu clauditur, ne fugiat, vbi breuior murus inuenitur, ibi se in fugam præcipitat. Hinc est quod Paulus cum quosdam in ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, vt declinarent maiora: & peritus medicinæ cœlestis, non tam sanos instituit, quam infirmis medicamenta monstrauit, dicens. De quibus scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationes autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat. Qui enim fornicationis metum præmisit, profecto non stantibus præceptum contulit, sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit, vnde adhuc infirmantibus subdit. Vxori vir debitum reddat, similiter autem &

vxor viro. Et quia tunc ſolum coniuges in admixtione ſine culpa ſunt, cum non pro explenda libidine, ſed pro ſuſcipienda prole miſcentur, vt hoc etiam quod conceſſerat ſine culpa, quamuis minima non eſſe monſtraret, poſtquam in magna honeſtate coniugii, aliquid de voluptate largitus eſt, ilico adiunxit. Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Non enim eſt ſine vicio quod ignoſcitur: & non præcipitur. Peccatum profecto vidit: quod poſſe indulgeri præuidit. Culpa quippe eſſe innuitur, quod indulgeri perhibetur, ſed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum quid agitur, ſed hoc quod eſt licitum, ſub moderamine non tenetur. Coniuges enim ſcire debent, ſuſcipiendæ prolis cauſa ſe eſſe coniunctos, & cum immoderate ſeruientes admixtioni, propagationis articulum in vſum transferunt voluptatis: perpendant, quod licet extra non exeant; in ipſo tamen coniugio coniugii iura tranſcendunt: vnde neceſſe eſt, vt crebris orationibus deleant, quod pulchram copulæ ſpeciem, admixtis voluptatibus, fœdant. Sed cum in dubiis conſtringimur, vtiliter minimis ſubdimur, ne in magnis ſine venia peccemus: ita plerunque antiqui hoſtis verſutia ſoluitur, dum ad virtutes maximas, per commiſſa minora tranſitur.

20 De coniugio legitimo. *In paſtoral. cur. ter. part. cap.* 28.

MElius eſt nubere quam vri. Qui coniugiis non ſont obligati: nequaquam ſine iudicio damnationis miſceri ſe putant vacantibus fœminis. Cum enim Paulus fornicationis vitium tot criminibus execrandis inſeruit, cuius ſit reatus indicauit, dicens Neque fornicatores, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei poſſidebunt. Si igitur tentationum procellas cum difficultate ſalutis tolerant, coniugii portum petant. Scriptum quippe eſt. Melius eſt nubere quam vri: ſine culpa ſcilicet ad coniugium veniunt, ſi tamen nec dum meliora vouerunt. Nam quiſquis bonum maius ſubire propoſuit, bonum minus quod licuit, illicitum fecit. Scriptum quippe eſt. Nemo mittens manum ſuam ſuper aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Qui igitur fortiori ſtudio intenderat, retro reſpicere conuincitur, ſi relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. *Moral. lib.* xii. *cap.* 13. Tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi. Tribulationē carnis hic pati poſſunt, etiam qui ſpiritualiter viuunt, Cur ergo ineſſe coniugibus carnis tribulatio, quaſi ſpiritualiter dicitur, quæ etiam a vita ſpiritualium longe non eſſe cognoſcitur: Ideo ſcilicet, quod

hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiunt: qui carnis voluptatibus delectantur, & eis insistunt. *In pastoral cur.2.part.cap.5.* Considerare autem debent pastores & rectores, quod Paulus qui in paradisum ducitur, cœlique tertii secreta rimatur, & tamen illa inuisibilium contemplatione suspensus, ad cubile carnalium mentis aciem reuocat, & in occultis suis qualiter debeant conuersari, dispensat, dicens. Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro, & paulo post. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum, reuertimini in idipsum. Ecce iam cœlestibus secretis inseritur, & tamen per condescensionis viscera carnalium cubile perscrutatur. Et quam subleuatus ad inuisibilia erigit, hunc miseratus ad infirmantium secreta cordis oculum flectit. Cœlum contemplatione transcendit, nec tamen statum carnalium sollicitudine deserit. Similiter rectores & doctores, alta contemplatione petentes, non debent proximorum infirma despicere, aut infirmis proximorum congruentes, non debent alta derelinquere.

21 Quod virginitas vltra debitum sit. *Moral.lib.*xv.

DE virginibus autem præceptum domini non habeo. Exercitati in bonis operibus: electi nonnunquam plus student agere, quam eis dominus dignatus est iubere, carnis enim virginitas nequaquam est iussa, sed tantummodo laudata. Nam si illa iuberetur nimium iam coniugium culpa crederetur. Et tamen multi virtute pollent virginitatis: vt videlicet plus impendant obsequio, quam acceperunt præcepto. *Mora.li.*xvi. Et sciendum quod sunt nonnulli hæretici, qui ita virginitati carnis student: vt nuptias damnent: sicut etiam sunt nonnulli, qui ita abstinentiam laudant, vt sumentes alimenta necessaria detestentur, de quibus scriptum per Paulum dicitur. Prohibentium nubere & abstinere a cibis: quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus.

22 Qualiter se habere debent coniuges.

In pastoral.cur.ter.part.cap.28.& in homil.36.super Euang.

QVi habent vxores: tanquam non habentes sint. Paucis datum est omnia relinquere, curas mundi postponere, solis desideriis æternis inhiare. Non ergo fratres audemus vobis dicere, vt omnia relinquatis, sed tamen si vultis omnia etiam retinendo relinquitis, si sic temporalia geritis, vt tamen tota mente ad æterna tēdatis, hinc Paulus apostolus dicit. Tempus breue est, reliquū est: vt qui habent vxores, tanq̄ nō habentes sint, & qui flent tanquā non flentes, & qui gaudent tanquā nō gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo tamquam

non vtantur: præterit enim figura huius mundi, vxorem nanque habet, sed quasi non habens: qui transitoria esse cuncta conspiciens curam carnis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia spiritus ex desiderio expectat: qui scit debita carnis sic exsoluere: vt tamen per eam mundo tota mente non cogatur inhærere. Nam cum isdem rursum egregius prædicator dicat. Qui habet vxorem cogitat quæ sunt huius mundi quomodo placeat vxori, ille vxorem habens quasi non habet: qui sic studet placere coniugi, vt tamen non displiceat conditori: qui sic per illam carnali consolatione vtitur, vt tamen nunquam ad praua opera a melioris intentionis rectitudine, eius amore flectatur. Flet quoque sed tanquam non fleat: qui sic temporalibus damnis affligitur, vt tamen de æternis lucris semper animum consoletur. Flendo enim non flere est: sic exteriora aduersa plangere vt tamen nouerit æternæ spei consolatione gaudere. Gaudet vero sed tanquam non gaudeat, qui sic de temporalibus bonis hilarescit, vt tamen semper perpetua tormenta consideret, & in hoc quod mentem gaudio subleuat, hanc continuo pondere prouidi timoris premat. Emit autem sed quasi non possidens: qui & ad vsum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione præuidet, quod hæc citius relinquat. Mundo corde vtitur, sed quasi non vtatur: qui & necessaria cuncta exterius ad vitæ suæ ministerium redigit, & tamen hæc eadem, non sinit suæ menti dominari, vt subiecta foris seruiant, & nunquam intentionem animi ad alta tendentis frangant, vbi aperte quoque subdidit. Præterit enim figura huius mundi, ac si aperte diceret. Nolite constanter mundum diligere: quando & ipse non potest quem diligitis stare. Incassum cor quasi manentes figitis: dum fugit ipse quem amatis. Quos igitur in hoc mundo necessitas ligat, vt ex omni parte exui a mundo non possunt, sic debent ea quæ mundi sunt tenere, vt tamen eis nesciant ex mentis fractione succumbere, & cum relinquere cuncta quæ mundi sunt non possunt, tunc exteriora bene exterius agent, si ardenter interius ad æterna festinent.

13 De coniugio. *Moral. lib. xxvi. cap 21.*

QVi autem cum vxore est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori. In vsu vitæ mortalis quædam ex semetipsis sunt noxia: quædam vero ex his, quæ versantur circa ipsa. Ex semetipsis quædam sunt noxia, sicut peccata sunt atque flagitia. Quædam vero nonnunquam nobis ex his nocent, quæ circa ipsa sunt, sicut temporalis potentia, uel coniugalis copula: bonum nanque est coniugium, sed mala sunt, quæ circa illud ex huius mundi cura succrescunt. Vnde etiam Paulus, qui

busdam meliora persuadens, eos a coniugio reuocat, dicens. Hoc autem dico, non ut laqueum uobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat, sine impedimento domino seruiendi. Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxta positis committitur, plerunque quod nocet, sicut sæpe rectum mundi iter pergimus, & tamen ortis iuxta uiam uepribus, per uestimenta retinemur. In uia quidem munda non offendimus, sed a latere nescitur quo pungamur. Magna est etiam temporalis potentia, quæ habet apud Deum meritum suum, de bona ministratione regiminis, nonnunquam tamen præter alia mala, eo ipse quo præeminet cæteris elatione cogitationis intumescit.

24 *In pastoral.cur.ter.part.cap.28.*

PAulus cum quosdam ad cœlibatus gratiam instrueret, non coniugium spreuit, sed curas mundi nascentes ex coniugio repulit, dicens. Hoc ad vtilitatem vestram dico, non vt laqueum vobis iniciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum obsecrandi. Ex coniugiis quippe terrenæ sollicitudines prodeunt, & idcirco magister gentium adiutores suos ad meliora persuasit, ne terrena sollicitudine ligarentur. Quem ergo cœlibem curarum secularium impedimentum præpedit: & coniugio nequaquam se subdidit, tamen onera coniugii non euasit.

25 De scientia hæreticorum. *Moral.lib.viii.cap.30.*

SCientia inflat: caritas ædificat. Mens hypocritarum concupiscentiis exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet, & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt, quia verba de frigido corde proferunt. Neque enim res quæ in seipsa non arserit, alios accendit, vnde fit plerunque vt hypocritarum dicta, & audientes non erudiant, & eosdem ipsos qui se proferunt elatos laudibus deteriores reddant. Attestante enim Paulo scientia inflat, caritas ædificat. Cum ergo caritas ædificando non erigit, scientia inflando peruertit.

26 De perfecta scientia. *Moral.lib.xxvii.cap.24.& 28.cap.7.*

QVi se existimat scire aliquid, nōdum cognouit, quemadmodum oporteat eum scire. Perfecta scientia est, in hoc quidem mnudo viuere, sed de huius mundi concupiscentia nihil habere, aliena nō appetere, propria nō tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam mundi fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & ergaeos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. perfecta quidem scientia est hæc cunctasolicite agere, & se de suis meritis scire nihil esse, vnde & ipsi di=

ſcipuli domini de hac ſcientia perfecta docentur: cum eis voce verita-tis dicitur. Cum feceritis hæc omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite ſerui inutiles ſumus: perfecta ſcientia eſt ſcire omnia, & tamen iuxta quendam modum ſcientem ſe eſſe neſcire, de qua bene per Paulum dici-tur. Qui ſe exiſtimat ſcire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum ſcire. In hoc itaque mundo dum viuimus, tunc perfecte quæ ſcienda ſunt ſcimus, cum proficientes per intelligentiam nil nos perfecte ſcire cognoſcimus. Quia enim prima ſtultitia angeli elatio cor-dis fuit, vera ſapientia efficitur hominis, humilitas ſuæ æſtimationis, quam quiſquis vel magna ſapiendo deſerit, eo ipſo vehementer deſi-pit, quo ſemetipſum neſcit.

27 De ſcandalo vitando. *In paſtoral. cur. ter. part. cap. 36.*

VIdete ne licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Cum praua æſti-matio inquantum ſine peccato valet, ab intuentium mente non tergi-tur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Vnde plerunque contigit, vt qui negligenter de ſe mala opinari permittunt, per ſemetipſos quidem nulla iniqua faciant, ſed tamen per eos, qui ſe fuerint imitati, multiplicius delinquant. Hinc eſt quod Paulus non munda quædam ſine pollutione comedentibus, ſed imperfectis, tenta-tionis ſcandalum ſua hac comeſſatione mouentibus dicit. Videte ne forte hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. & rurſum. Et pe-ribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus mor-tuus eſt. Sic autem peccantes in fratres & percutientes conſcientiam eo-rum infirmam, in Chriſtum peccatis.

28 De diſpendiis prædicatorum. *In homil. 17. ſuper Euang.*

SI nos vobis ſpiritualia ſeminauimus: magnum non eſt ſi veſtra carna-lia metamus. Dignum eſt, vt prædicatores ab eis terrena conſequantur ſtipendia, quibus patriæ cœleſtis offerunt præmia: quia ſicut dicit ipſa Dei ſapientia, dignus eſt operarius mercede ſua. Quia iam de mercede operis ſunt ipſa alimenta ſuſtentationis, vt hic merces de labore prædi-cationis inchoetur, quæ illic de veritatis viſione perficitur Qua in re conſiderandum eſt, quod vni noſtro operi duæ debentur mercedes: vna in via, altera in patria: vna quæ nos in labores ſuſtentat, alia quæ nos in reſurrectione remunerat. Merces itaque quæ in præſenti recipitur, hoc in nobis debet agere, ut ad ſequentem mercedem robuſtius tenda-tur. Verus itaque prædicator quiſque non ideo debet prædicare, ut in hoc tempore mercedem recipiat, ſed ideo mercedem recipere, ut præ-dicare ſubſiſtat. Quiſquis nanque ideo prædicat, ut hic uel laudis, uel

muneris mercedem recipiat, æterna proculdubio mercede se priuat. Quisquis vero vel ea quæ dicit, ideo placere hominibus appetit, vt dum placet, quod dicitur: per eadem dicta, non ipse sed dominus ametur. vel idcirco terrena stipendia in prædicatione consequitur, ne a prædicationis voce per indigentiam lassetur: huic proculdubio ad recipiendam mercedem nihil obstat in patria, quod sumptus sumpsit in via. Hos itaque sumptus a Corinthiis quibus prædicabat Paulus pro minimo suscipiens, dicit. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si vestra carnalia metamus.

29 De benigna discretione rectorum.

Moral.lib.vi.cap 23.& in pastoral.cur.ter.part.cap.5.

FActus sum iudæis tanquam iudæus, vt iudæos lucrifacerem. Rector debet esse præ cunctis contemplatione suspensus, & singulis compassione proximus, vt per speculationis altitudinem semetipsum quoque inuisibilia appetendo, transcendat, & per pietatis viscera in se infirmitatem cæterorum tansferat. Hinc est quod beatus Paulus compage caritatis summis simul & infimis iunctus, & in semetipso uirtute spiritus ad alta uolante rapitur, & in aliis pietate æquanimiter infirmatur, dicens. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? hinc rursus ait. Factus sum iudæis tanquam iudæus, ut iudæos lucrarer, & his qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem: & his qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi, & paulo post. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem saluos. Quod uidelicet exhibebat non amittendo fidem, sed extendendo pietatem, ut in personam se infidelium transfigurans ex semetipso disceret, qualiter aliis misereri debuisset, quatinus hoc illis impenderet, quod sibi ipse, si ita esset, impendi recte uoluisset. Neque enim egregius prædicator, ut quasi iudæus fieret ad perfidiam erupit: neque ut quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit: neque ut omnibus omnia fieret, simplicitatem mentis in erroris uarietatem commutauit: sed condescendendo appropinquauit infidelibus, non cadendo, ut uidelicet singulos in se suscipiens, & se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse ut illi esset, quod impendi ab aliis sibi recte uoluisset: & tanto uerius unicuique erranti concurreret, quanto saluti eius modum ex propria consideratione didicisset. Hinc iterum dicit, siue mente excedimus Deo, siue sobrii sumus uobis: quia & semetipsum nouerat comtemplando transcendere, & eundem se auditoribus

condefcendendo temperare.

30 De damno gaftrimargiæ & fructu abftinentiæ.
Moral.lib.xxx.cap.26.

SIc curro, non quafi in incertum. Nonnulli omne quod fortiter faciunt, dominante gulæ vitio, perdunt, & dum venter non reftringitur, per carnis concupifcentiam fimul cunctæ virtutes obruuntur. Hinc eft, quod Paulus contra Hierufalem mœnia decertanti cocorum principi id eft ventri: cui a coquentibus feruitur, virtutes animæ ad pacis vifionem tendentis deftruere volenti, vires fubtrahebat: cum diceret. Caftigo corpus meum & feruituti fubiicio: ne forte aliis prædicans, ipfe reprobus efficiar. hinc etiam præmifit dicens. Sic curro non quafi in incertum fic pugno, non quafi in aerem verberans. Cum enim carnem reftringimus, ipfis continentiæ noftræ ictibus non aerem, fed immundos fpiritus verberamus. Et cum hoc quod eft intra nos fubiicimus, extrapofitis aduerfariis pugnas damus.

31 De occultis Dei iudiciis. *Moral.lib.xxix.cap 9.*

CAftigo corpus meum & feruituti fubiicio. Multos videmus cotidie qui refplendent luce iuftitiæ, & tamen ad finem fuum obfcuritate tenebrantur nequitiæ: & multos cernimus, peccatorum tenebris obuolutos, & tamen iuxta vitæ fuæ terminum repente reddi luce iuftitiæ liberos: vnde quibufdam conuerfis a peccatorum nequitia dicitur. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Lucis enim nomine iuftitia accipitur: per tenebras iniquitas defignatur. Multos etiam nouimus femel inuentam viam iuftitiæ illibatæ vfque ad obitum tenuiffe: & plerofque confpeximus vfque ad exitum cœpta femel crimina fine ceffatione cumulaffe. Quis autem inter ifta occultorum iudiciorum nubila mentis fuæ radium mittat, vt aliqua confideratione difcernat: vel quis perduret in malo, vel quis perfeueret in bono, vel quis ab infimis conuertatur ad fumma, vel quis a fummis reuerberetur ad infima? Latent hæc fenfus hominum, nec quicquam de cuiuflibet fine cognofcitur: quia diuinorum iudiciorum abyffus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Videmus namque quod illa Deo aduerfa gentiitas iuftitiæ eft luce perfufa, & iudæa dudum dilecta perfidiæ eft nocte cæcata. Scimus etiam, quod latro de patibulo tranfiuit ad regnum: Iudas de apoftolatus gloria lapfus eft in tartarum: rurfumque, quia aliquando fortes, quæ cœperunt non mutant, & latronem alium perueniffe nouimus ad fupplicium, & apoftolos fcimus percepiffe propofitum, quod defiderauerant regnum. Video præterea Paulum ex illa perfecutionis

feuitia ad gratiam apoſtolatus vocatum: & tamen ſic inter occulta iu-dicia formidat, vt reprobari ſe etiam poſtquam vocatus eſt, timeat. Ait enim. Caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio, ne forte aliis prædi-cans ipſe reprobus efficiar. Et certe iam de illo dominica dictum fuerat voce, vas electionis mihi eſt, & tamen adhuc caſtigans corpus ſuũ metuit ne reprobetur. Væ miſeris nobis qui de electione noſtra nullam adhuc Dei vocem cognouimus, & iam in ocio quaſi de ſecuritate torpemus. Debet profecto, debet in ſpe eſſe ſecuritas, ſic & in conuerſatione ti-mor: vt & illa certantes foueat, & iſte torpentes pungat. De ſpe in caſſum præſumit, qui timere Deum in ſuis operibus renuit.

32 De ſanctificatione petræ. *Mora.lib.xxxi.cap.34.*

BIbebant de ſpiritali conſequente eos petra. In ſacro eloquio cum ſin-gulari numero petra ponitur, & nominatur, quis alius, quam Chri-ſtus accipitur? Paulo atteſtante, qui ait. Petra autem erat Chriſtus. Cum vero petræ pluraliter appellantur: membra eius videlicet ſancti viri qui robore illius ſolidati ſunt, exprimuntur. Quos nimirum Pe-trus apoſtolus lapides vocat, dicens. Vos tanquam lapides viui coædi-ficamini domos ſpirituales.

33 De vana ocioſitate. *Moral.lib.x.cap.14.*

NEque idololatræ efficiamini. Vana agimus, quotiens tranſitoria co-gitamus. Ex uanitate autem ad iniquitatem ducimur, cum prius per leuia delicta defluimus: & vſu cuncta leuigante, nequaquam poſt com-mittere etiam grauiora timemus. Nam dum moderari lingua ocioſa ver-ba negligit, more inolitæ remiſſionis capta, audax ad noxia prorum-pit, dum gulæ incumbitur, ad leuitais protinus inſaniam proditur: Cumque mens ſubigere delectationem carnis renuit, plerunque & ad perfidiæ voraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis Iſraeliticæ damna conſpiciens, vt imminentia ab auditoribus mala compeſceret, curauit ex ordine tranſacta narrare dicens. Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis, quemadmodum ſcriptum eſt. Sedit populus manduca-re & bibere, & ſurrexerunt ludere. Eſus quippe potuſque ad luxum impulit, luſus ad idololatriam traxit: quia ſi vanitatis culpa nequaquam caute compeſcitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, at-teſtante Salomone, qui ait. Qui modica ſpernit, paulatim decidit: ſi enim curare parua negligimus, inſenſibiliter ſeducti, audacter etiam maiora perpetramus.

34 De cuſtodia. *Moral.lib.xxv.cap.10.& 11.*

QVi ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Summa cura ſatagendum eſt

vobis, omni custodia seruare cor vestrum, quoniam ex ipso vita procedit, & sicut scriptum est, ex corde exeunt cogitationes malæ. Formidemus igitur in his bonis quæ accepimus, nec eos qui illa nec dum assecuti sunt, desperemus. Quid enim sumus hodie nouimus, quid autem post paulum possimus esse, nescimus? hi vero quos fortasse despicimus, & tarde possunt incipere, & tamen vitam nostram feruentioribus studiis anteire. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat, quia nobis stantibus irridetur, quamuis stare iam non nouit, qui non stantem nouit irridere. hunc autem supernorum iudiciorum metum Paulus apostolus discipulorum cordibus incutiens ait. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Superbi enim possunt amittere bona, de quibus superbiunt: & humiles ea percipere, quæ quia non habeant contemnuntur. Intus ergo vigilandum est, intus seruemus omne, quod foris agimus, ne si mens extollat, cadamus.

35 De suggestione & consensu tentationum carnalium.

*Moral.lib.*xxi.*cap.*3.

Tentatio vos non apprehendat nisi humana. Sciendum est, aliud esse quod animus de tentatione carnis patitur, aliud vero cum per consensum delectationibus obligatur. Plerunque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur: plerunque vero cum peruersum quid concipit, hoc inter semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsat, sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. *In cur. pastoral.* 1. *part. ca.* 11. Humanum quidem est in corde tentationem perpeti, dæmoniacum vero est tentationis certamine, & in operatione superari. Humana quippe tentatio est, qua plerunque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia vt nonnunquam illicita ad animum veniant, hoc vtque in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero dæmoniacum est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod corruptibiliter suggerit, per consensum se animus astringit. hinc iterum dicit. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore nequaquam non esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum nanque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quamdiu viuimus, peccato omnino non caremus. Sancta prædicatio, quoniam hoc expellere plene non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit: vt appetitus illicitus & si plerunque bonis nostris cogitationibus occulte

se quasi

se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur.

36 De tentationibus diaboli.

Moral.lib.ix.cap.34.& in xxviii.cap.14.& in xxix.cap.14.

FIdelis Deus qui non patietur vos tentari supra quam potestis. Cum maligni spiritus ad vitam redire nequeunt, crudeliter socios ad mortem quaerunt. Indesinenter itaque contra bonos consilium ineunt, quos seruire Deo innocue in tranquillitate considerant: vexatos aduersitatibus ad voraginem culpae rapiant. Sed eorum consilii acumen destruitur: quia prius conditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem poena transeat, & per astutiam fortium humana infirmitas excedat. Vnde bene per Paulum dicitur. Fidelis autem Deus qui non patietur vos tentari supra quam potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum vt possitis sustinere. Nouit autem conditor noster, quando exurgere persecutionis procellam sinat, quando exurgentem reprimat. Nouit pro custodia nostra restringere, quod contra nos egredi pro nostra exercitatione permittit, vt seuiens nos diluat procella, non mergat, nouit tentationes aduersarii dispensando modificare, vt simul multae non veniant, aut ipsae tantummodo quae ferri possunt illustratam iam Deo animam tangant: vt cum tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurant. Nisi enim misericors Deus cum verberibus tentamenta modificet: nullus profecto est qui malignorum spirituum insidias non corruens portet: quia si mensuram iudex tentationibus non praebet, eo ipso protinus stantem deiicit, quo vltra vires onera imponit.

37 De contentione haereticorum. *Moral.lib.viii.*

SI quis videtur contentiosus esse. Haeretici nequaquam inquisitionibus suis veritatem conantur assequi, sed victores videri. Cum foris sapientes appetunt ostendi, intus per stultitiam elationis suae ligantur vinculis, vnde fit vt certamina contentionum exquirant, & de Deo, qui pax est nostra, loqui pacifice nesciant, atque ex pacis negocio rixae inuentores fiant: quibus bene per Paulum dicitur. Si quis videtur contentiosus esse, talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei.

38 De misericordia Dei in remissione peccatorum.

Moral.lib.xii.cap.10.

SI nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Diuinae largitatem misericordiae quis valeat pensare? omnipotens Deus singula quaeque mala, quae facimus, & peccata subtiliter, & tamen per benignitatis

suæ gratiam ea pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiam in peccantibus conspicit, sed tamen hanc gratia præueniente ad pœnitentiam emollit, & nosmetipsos ad singulas culpas, quas fecimus, deflendas conuertit. Quas misericorditer relaxat: quia dum nos eas punimus, ipse nequaquam in extremo examine iudicat. *In pastoral.cur.ter.part. cap.30.* Pæccatores igitur qui operum peccata deplorant, debent presumere de misericordia quam postulant, ne vi immoderatæ afflictionis intereant. Neque enim pie dominus ante delinquentium oculos flenda peccata opponeret: si per semetipsum ea districte ferire voluisset. Constat enim quod a suo iudicio abscondere voluit quos miserando præueniens sibimetipsis iudices fecit. Hinc enim scriptum est. Præoccupemus faciem eius in confessione. hinc per Paulum dicitur. Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.

39 De multiformi sancti spiritus gratia. *Mora.lib.xi.cap.3.& 4.*

DIuisiones gratiarum sunt: idem autem spiritus. Pene nullum latet quod quinque sunt sensus corporis nostri: videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus: hi sensus in omne quod sentiunt atque discernunt, virtutem discretionis & sensus a cerebro trahunt: & cum vnus sit iudex cerebri sensus, qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios sensus quinque discernit, Deo mira operante; vt neque oculus audiat: neque auris videat, neque os olefaciat, neque naris gustet, neque manus odorentur. Et cum per vnum sensum cerebri omnia disponantur: quilibet tamen horum sensus aliud facere non potest, præter id quod ex dispositione conditoris accipit. Ex istis ergo corporalibus exterioribus interiora & spiritalia colligenda sunt: vt per id quod in nobis publicum est, transire debe amusad secretum quod in nobis est, & in nobismetipsis latet. Intuendum quippe est quia cum vna sit sapientia: alium minus, alium maius inhabitat: alii hoc, alii illud præstat. Et quasi cerebri more nobismetipsis velut quibusdam sensibus vtitur, vt quamuis sibimet nunquam sit dissimilis, per nos tamen diuersa & dissimilia semper operetur, quatinus iste sapientiæ: ille scientiæ donum percipiat, iste genera linguarum, ille gratiam curationum habeat. *Moral.lib. xxviii. cap. 10. & 11. & in Ezech. homil. 18.* Omnipotens quippe conditor noster Deus interni iudicii secreto moderamine iuxta beati Pauli vocem, alii sermonem sapientiæ: alii sermonem scientiæ, alii plenam fidem, alii gratiam sanitatum, alii operationem virtutum; alii prophetiam, alii discretionem spirituum, alii genera linguarum; alii interpretationem sermonum tribuit. Sunt enim quidem qui per donum gratiæ &

ipsa intelligunt quæ exponi a doctoribus non audierunt, hi videlicet sermonem sapientiæ perceperunt. Et sunt quidam qui per semetipsos intelligere audita nequeunt: sed ea quæ in expositoribus legerint retinent, & scienter proferunt, quæ lecta didicerunt: atque isti sermone scientiæ pleni sunt. In vno itaque eodemq; spiritu, iste verbo sapientiæ pollet, nec tamen sermone scientiæ id est doctrinæ fulcitur, quia sentire & inuenire sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit. Ille sermone scientiæ fulget, nec tamen in verbo sapientiæ conualescit: quia & sufficit explere quantum didicit, & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem & elementis imperat, nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporum curat. Ille orationis ope morbos subtrahit, nec tamen arenti terræ verbo pluuias reddit. iste operatione virtutum, ad præsentem vitam etiam mortuos reuocat, & tamen prophetiæ gratiam non habens, quæ sibi ventura sunt ignorat: ille ventura quæq; velut præsentia attendit, & tamen in nulla signorum operatione se exerit. iste per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes conspicit, sed tamen diuersi generis linguas nescit: ille diuersi generis linguas examinat, sed tamen in rebus similibus dissimilia corda non pensat: alius in vna lingua quam nouit, sermonum pondera interpretando prudenter discutit: & tamen reliquis bonis quæ non habet patienter caret. Sic itaque creator noster ac dispositor cuncta moderatur, vt qui extolli poterat ex bono quod habet, humilietur ex virtute quam non habet: sic cuncta moderatur, vt cum impensam gratiam vnumquemque subleuat etiam per disparem alteri alterum subdat: & meliorem quisque dono alio eum qui sibi subiicitur attẽdat, ac licet se præire & aliis sentiat, eidem tamen quem superat se in aliis postponat. Sic cuncta moderatur: vt dum singula quæque sunt omnium, interposita quadam caritatis necessitudine fiant omnia singulorum: & vnusquisque sic quod non accepit in altero possideat, vt ipse alteri possidendum quod accepit, humiliter impendat. Hinc per Paulum dicitur. Per caritatem seruite inuicem. Tunc enim nos caritas a iugo culpæ liberos reddit: cum vicissim nostro per amorem seruitio subiicit: cum & aliena bona nostra credimus, & nostra aliis quasi sua offerentes exhibemus. Hinc rursum per eundem Paulum dicitur. Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore: & si dixerit auris quoniam non sum oculus non sum de corpore, non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus vbi auditus, si totum auditus vbi odoratus,

& paulo post. Quod si essent omnia vnum membrum vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra: vnum vero corpus. Quid enim sancta ecclesia nisi superni sui capitis est corpus? in qua alius alta videndo oculus, alius recta operando manus, alius ad iniuncta currendo pes, alius praeceptorum vocem intelligendo auris, alius malorum foetorem bonorumque fragrantiam discernendo naris est. Qui corporalium more membrorum dum vicissim sibi accepta officia impendunt, vnde semetipsis omnibus corpus reddunt. Et dum diuersa in caritate peragunt: diuersum esse prohibent vbi continentur. Si autem vnum quid cuncta agerent corpus vtique quod ex multis continetur non essent: quia videlicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors membrorum diuersitas non teneret. Sanctis itaque membris ecclesiae virtutum dona dominus distribuit: & diuidens singulis prout vult, quasi mensuras in terminos eis imponit. Cum igitur miro consilio auctor & dispositor noster huic illa largitur, quae alii denegat, alii illa denegat quae isti largitur: mensuras sibi positas egredi nititur, quisquis posse plusquam acceperit conatur, vt fortasse is cui tantummodo datum est praeceptorum occulta differere, tentet etiam miraculis coruscare: aut is quae supernae virtutis donum ad sola miracula roborat, etiam diuinae legis occulta pandere contendat. Plerunque enim amittit quod portat: qui audacter ea ad quae pertingere non valet, arripere festinat. Nam & membrorum nostrorum tunc bene ministeriis vtimur, cum sua his officia distincte seruamus. Lucem quippe oculis cernimus: vocem vero auribus audimus. Si qui autem ordine mutato, voci oculos, luci aures accommodat, huic vtraque incassum patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores aure gustare: vtriusque sensus ministerium quia peruertit interimit. Dum enim propriis haec vsibus non aptantur, & sua officia desernnt: & ad extranea non assurgunt. Bene itaque Paulus intra acceptas ex diuina largitate mensuras, in ipsa praedicationis suae se latitudine coarctabat: cum diceret. Non enim audeo aliquid loqui eorum quae per me non efficit Christus. Mensuram igitur omnipotens Deus nostris profectibus imponit: vt habeamus quaedam virtutum bona, quae nunquam quaesiuimus, & quaeramus quaedam: nec tamen habere valeamus quatinus mens nostra haec non potest habere quae appetit, illa se intelligat de semetipsa non habere quae habet, per ea quae sunt considerentur illa quae desunt: & per ea quae vtiliter desunt, seruentur humiliter bona quae sunt.

40 De arte corripiendi. *Moral. lib. xiii. cap. 3. & 4.*

QVæ inhonesta sunt, nostra abundantiorem honestatem habent. Potens & proteruus cum prauum aliquid perpetrasse cognoscitur, tempus a prædicatore quæritur, vt de malo quod fecit, increpetur. Nisi enim prædicator sustineat, quando proferre congrue correptionem valeat, auget in eo malum quod insequitur: quia sæpe contingit, vt sit talis, qui nulla verba suscipiat increpationis. Magna enim agendum est arte prædicationis, vt qui ex aperta correptione fiunt deteriores, ad salutem redeant quodam temperamento correptionis: vnde etiam Paulus dicit. Quæ putamus igitur ignobiliora esse membra corporis, his honorem abundantiorem circundamus, & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent: honesta autem nostra nullius egent. Sicut enim inhonesta membra in corpore, ita sunt quidam intra sanctam ecclesiam potentes & proterui: qui dum aperta feriri nequeunt inuectione, quasi honoris velantur tegmine. Sed hæc de occultis potentium loquimur delictis. Nam quando & aliis agnoscentibus peccant, aliis etiam cognoscentibus increpandi sunt, ne si prædicator taceat, culpam approbasse videatur, atque hæc crescens in exemplum veniat, quam pastoris lingua non secat.

41 Quod membra membrorum sint subditi rectorum.

Mora. lib. xxiiii. *cap.* 2.

MEmbra sunt reproborum omnes qui eisdem peruerse agentibus coniunguntur, sicut e contra per Paulum de dominico corpore dicitur. Vos estis corpus Christi, & membra de membro: aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis, pars ad totum: membrum vero membri est particula ad partem: membrum nanque membri est digitus ad manum, manus ad brachium: membrum vero corporis est totum hoc simul ad corpus vniuersum. Sicut ergo in spiritali dominico corpore membra de membro dicimus, eos, qui in eius ecclesia ab aliis reguntur: ita in illa antiqui hostis reproba congregatione membra sunt de membris, qui iniquo opere quibusdam se nequioribus coniunguntur.

42 De falsis prædicatoribus. *Moral. lib.* xxxii. *cap.* 16.

SI linguis hominum loquar & angelorum. Ministri Antichristi nonnunquam decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines: quoniam & spinæ proferunt flores, & apparet quidem in eis quod oleat, sed latet quod pungat: amaris dulcia, noxiis blanda permiscent: & fallendi arte per remissa colloquia, per humilem sermonem de se insinuant, quod per exhibitionem negant. Hi nimirum more metalli insensibilis

somtom bene loquendi habent, sed sensum bene viuendi non habent. nanque quasi humiliter loquendo asserunt, quod elate viuendo contemnunt: vnde bene per Paulum dicitur. Si linguis hominum loquar, & angelorum, caritatem autem non habeam: factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens. Bona quidem loquens, sed per amorem eadem bona non sequens, velut æs aut cymbalum sonitum reddit: quia ipse non sentit verba, quæ ipse facit.

De multiplici virtute virtutis.

*In Moral.lib.*viii.*cap.*1.*& lib.*11.*cap.*7.*&* 8.

CAritas patiens est, benigna est. Mens sanctorum in hoc tentationum prælio: & munita patientiæ clipeo & gladiis amoris accincta, ad perferenda mala sumit fortitudinem: & ad rependenda bona exerit benignitatem: quatinus & odiorum tela potenter excipiat: & amoris iacula valenter reddat. Miles Dei aduersitatis bello deprehensus, & scutum patientiæ debet anteferre, ne pereat, & ad prædicandum promptus amoris inferre iacula vt vincat. Cuius armaturæ summam breuiter Paulus insinuat dicens. Caritas patiens est, benigna est: cum vero vnum ex vtroque defuerit, caritas non est, si videlicet malos aut absque benignitate tolerans non amat, aut rursum sese sine patientia exhibens, negligit tolerare, quos amat. Vt ergo a nobis caritas vera teneatur, necesse est quatinus & benignitati patientia, & rursum patientiæ benignitas suffragetur, vt magnum quoddam in corde nostro ædificium construens, & benignitatis arcem patientia solidet, & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Sed cum vna eademque sit, caritas multiplex tamen dicitur: quia nimirum si mentem plene ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Huius caritatis diuersitatem & multiplicitatem bene Paulus enumerat dicens. Caritas patiens est, benigna est. Non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitatem, congaudet autem veritati. Patiens quippe est caritas, quia illata mala æquanimiter tolerat: Benigna vero est, quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quod in præsenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cum præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quicquid a rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quo ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua

sunt: quia cuncta quæ hic transitorie possidet, velut aliena negligit, cum sibi nihil esse proprium, nisi quod secum permaneat agnoscit. Non irritatur: quia & iniuriis lacessita, ad nullos se vltionis suæ motus excitat, dum pro magnis laboribus maiora post præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore mundiciæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo, quod inquinat, nescit. Non gaudet super iniquitatem: quia sola dilectione erga omnes inhiat: nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati: quia vt se cæteros diligens, per hoc quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprii profectus hilarescit. Multiplex ergo est caritas contra vniuscuiusque culpæ iaculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine occurrit: vt quia antiquus hostis variata circunfusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Caritas in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circuncisione submouenda, minorum verba humiliter audiuit. Caritas in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circuncisionis negotio longe se imparis prioris sensum audenter increpauit.

44 De modo prædicationis. *Moral. lib.* xvii. *cap.* 13.

VIdemus nunc per speculum & in ænigmate. Dignum est, vt qui prædicat, audientis modum consideret: quatinus ipsa prædicatio cum sui auditoris incrementis crescat. Sic quippe agere prædicator vnusquisque debet, sicut cum illo diuinitus agitur: vt nequaquam cuncta, quæ sentit, infirmis insinuet: quoniam & quousque ipse carne mortali tantum infirmus est: ea quæ superna sunt cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet, quanta cognoscit: quoniam & ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet, quanta sint. Hinc est enim quod Paulus apostolus postquam mysteriis cœlestibus interfuit dicit. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.

45 De cognitione Dei. *Moral. lib.* xiii. *cap.* 14.

TVnc cognoscam sicut & cognitus sum. Magna est interpositio oculis cordis vestri ad contemplandam subtilitatem Dei, ipsa videlicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebimur eum, a quo nunc subtiliter intuemur, cum hac infirmitate deposita ad contemplationis internæ gratiam venerimus, de qua Paulus dicit. Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.

46 De miraculis. *Moral lib.* xxvii. *cap.* 14.

LInguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Sunt nonnulli, qui cum mira apostolorum opera audiunt, quod accepto spiritu sancto,

mortuos verbo suscitarent, ab obsessis dæmonia pellerent, vmbra infirmitates amouerent, ventura quæque prophetando prædicarent, & vnigenitum verbum Dei omnium gentium loquentes lingua prædicarent, quia virtutes has nunc in ecclesia non vident, subtractam iam ab ecclesia supernam gratiam suspicantur, nescientes pensare, quod scriptum est. Adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Tunc quippe sancta ecclesia, miraculorum adiutorio indiguit: cum eam retributio persecutionis pressit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non iam virtutum signa, sed sola operum merita requirit: quamuis & illa per multos ostendat, cum opportunitas exigit: scriptum quippe est. Linguæ in signum sunt non fidelibus sed infidelibus. Vbi igitur omnes fideles sunt, quæ causa exigit, vt signa monstrentur: vnde citius satisfacimus, si quid de ipsa apostolica dispensatione memoremus. Paulus namque prædicator egregius Melitem veniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publii dyssenteria febribusque vexatum orando saluauit, & tamen ægrotanti Timotheo præcepit dicens. Modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quid est Paule quod ægrum infidelem orando ad salutem reuocas, & tantum adiutorem euangelii more medici per alimenta curas, nisi quod idcirco fiunt exteriora miracula, vt mentes hominum ad interiora perducantur, quatinus per hoc quod mirum visibiliter ostenditur, ea quæ admirabiliora sunt inuisibilia credantur? Signo quippe virtutis pater Publii sanandus fuerat, vt mente reuiuisceret, dum ad salutem miraculo rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, qui iam totus intus viuebat. Non est igitur mirum si propagata fide crebro miracula non fiunt, quando hæc ipsi quoque apostoli in quibusdam iam fidelibus non fecerunt.

47 De prophetia. *In homil. 1. super Ezech.*

SCiendum est quod aliquando prophetia est de præsenti, sicut Paulus apostolus dicit. Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, occulta cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit. Cum igitur dicitur occulta cordis eius manifesta fiunt, profecto monstratur: quia per hunc modum prophetiæ spiritus non prædicit, quod futurum est, sed ostendit quod est. Quo autem pacto prophetiæ dicatur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed præsens narrat? qua in re animaduertendum est, quod recte prophetia dicitur, non quia prædicit ventura, sed quia prodit occul-

ta. Rem quippe quamlibet ficut ab oculis noftris in futuro fubtrahunt tempora: ita ab oculis noftris in præfenti fubtrahit caufa: ventura enim res occultatur in futuro tempore, præfens autem cogitatio abfconditur in latenti corde. Eft etiam prophetia præfens, cum res qualibet non per animum, fed per abfentem locum tegitur, quæ tamen per fpiritum denudatur. Et ibi fit præfens prophetantis animus, vbi per præfentiam non eft corpus. Nam & Giezi longe a propheta receffe rat, cum Naaman Siri munera percipiebat, cui tamen idem propheta dicit Nonne cor meum in præfenti erat, quando reuerfus eft homo de curru fuo in occurfum tibi?

48 Quod perficientes vitam meliorum debent afpicere.

In homil. 10. fuper Ezech.

EGo fum minimus apoftolorum. Quicunque perduci ad fumma defiderant femper neceffe eft, vt meliorum prouectibus intendant, quatinus tanto diftrictius in fe culpas iudicent, quanto in illis altius quod admirentur, vident. Mira enim nobifcum difpenfatione agitur, vt per hoc quod aliter habet & ifte non habet: vnus alteri melior oftendatur: quatinus tanto ardentius ad humilitatem quifque proficiat, quanto ex bonis quæ non habet inferiorem fe habentibus penfat, Sicque fit vt dum ille in ifto, atque hic in illo refpicit, quod admiretur diftincta bona & ab altitudine elationis reprimant, & ad ftudium prouectus accendant. Vnde Paulus cum cæterorum fanctorum folicitudinem in prædicatione robuftius laborando tranfcenderet, vt ab elatione fe premeret, & vires fuas in humilitatis gremio nutriret, crudelitatis fuæ antiquæ non immemor, apoftolorum omnium innocentiam contemplatus, ait. Ego enim fum minimus apoftolorum, qui non fum dignus vocari apoftolus, quoniam perfecutus fum ecclefiam Dei. Et tamen eorundem omnium apoftolorum primus, quafi accepti principatus oblitus, ac fi minus ipfe aliquid faperet, in Paulo fapientiam miratur dicens. Sicut & cariffimus frater nofter Paulus: fecundum datam fibi fapientiam fcripfit vobis, ficut & in omnibus epiftolis loquens in eis de his in quibus funt quædam difficilia intellectu. Ecce Paulus in apoftolis miratur innocentiam, ecce princeps apoftolorum miratur in Paulo fapientiam. Quid eft hoc nifi quod fancti viri virtutum confideratione fibi viciffim alios præferunt: vt eo ad cœleftia fubleuando fe altius excitet, quo humilius alter in altero quod admiretur videt, hinc itaque colligendum eft: quanta debemus folicitudine meliorum vitam confpicere, nos qui in infimis iacemus, fi & hi qui iam tanta fanctitate fublimefcunt, vt per humi-

litatis gressum ad maiora proficiant, adhuc quærunt in aliis quod imitantes admirentur.

49 De gratia ex libero arbitrio.

Moral.lib.xvi.cap.11.& 12.& li.24.cap.12.& in Ezech.homil.5.secundæ partis

GRatia Dei sum id quod sum. Cum de Deo scriptum sit, quia reddet vnicuique secundum opera eius, Illum in extremo examine iustitia æterni iudicis salnat, quem hic eius pietas ab immundis operibus liberat. Quisquis igitur adhoc saluari mundicia manuum suarum hic creditur, vt viribus innocens fiat, proculdubio errat: quia si superna gratia nocentem non præuenit, profecto nunquam inuenit, quem remuneret innocentem: vnde veridica Moysis voce dicitur. Nullus apud te per se innocens est. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoque nostro libero arbitrio bonum quod iam appetimus agat nobiscum: quod tamen gratia in extremo iudicio ita remuneret in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas vt innocentes faciat præuenit: Paulus ait Gratia Dei sum id quod sum. Et quia eandem gratiam nostram liberum arbitrium sequitur: adiungit. Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus illis laboraui, qui dum se de se nihil esse conspiceret, ne labores suos sibi tribuisse videretur: ilico adiunxit. Non autem ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit. Præuenientem enim Dei gratiam etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecutus: apte subiunxit, sed gratia Dei mecum: vt & diuino muneri non esset ingratus, & tamen a merito liberi arbitrii non remaneret extraneus. Non enim diceret mecum: si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet: ait. Non autem ego, vt vero secum gratiam operatam esse per liberum arbitrium demonstraret: adiungit. Sed gratia Dei mecum. Certissime itaque tenendum est, quod in omni operatione bona, præueniente diuina gratia, nostrum liberum arbitrium subsequatur: & quicunque hic dono præuenitur vt innocens fiat, cum ad iuditium venerit ex merito remuneratur. *Item de eodem in homil.9.super Ezech.* Ex omnipotentis gratia Dei ad bona quidem opera conari possumus, sed hæc si ipse non adiuuat, qui iubet, implere non possumus: sic Paulus cum discipulos admoneret, dicens. Cum metu & tremore uestrã ipsorum salutem operamini, ilico quis in eis hæc ipsa bona operaretur, adiunxit dicens. Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate. Omnipotens quippe Deus aspirando nos præuenit, ut bona uelimus: qui etiam adiuuando

subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus implere, quæ volumus. Gratia vero præueniente & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei est donum, fit meritum nostrum. Quód bene breui sententia Paulus explicat, dicens. Plus illis omnibus laboraui. Qui ne videretur suæ seruituti tribuisse, quod fecerat: adiunxit. Non autem ego, sed gratia domini mecum, ac si diceret. In bono opere laboraui: non ego, sed & ego. In hoc enim quod solo domini dono præuentus sum, non ego, in eo autem quod donum voluntate subsecutus sum, & ego.

50 De consortio malorum vitando. *In homil. 9. super Ezech.*

CORrumpunt bonos mores colloquia praua. Vnum est pro quo vitari debet societas malorum, ne si fortasse corrigi non valent, ad imitationem sui & alios trahant: & cum ipsi a sua malitia non mutantur, eos qui sibi coniuncti fuerint, peruertant. Vnde Paulus ait. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Sic enim verba proximorum audiendo cotidie sumimus in mente, sicut flando atque respirando aerem trahimus corpore, Et sicut malus aer assiduo flatu tractus inficit corpus: ita peruersa locutio assidue audita infirmantium inficit animum, vt tabescat delectatione praui operis, assidui iniquitate sermonis. Sicut ergo perfecti viri peruersos proximos non debent fugere, quoniam & eos sæpe trahunt ad rectitudinem, & ipsi nunquam trahuntur ad peruersitatem: ita infirmi quique declinare societatem malorum debent, ne mala quæ frequenter audiunt, & uident, & corrigere non ualent, delectentur imitari.

51 De reparatione imaginis Dei in nobis. *In homil. 2. super Ezech.*

SIcut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. Omnes sancti ut ad sanctitatis surgere uirtutem ualeant, ad mediatoris Dei & hominum Iesu Christi similitudinem & imaginem tendunt: sancti enim non essent, si huius noui & secundi hominis similitudinem non haberent. Quicquid in eis de uisceribus pietatis, quicquid de mansuetudine spiritus, quicquid de zelo rectitudinis, quicquid de custodia humilitatis, quicquid de feruore caritatis est: hoc ab ipso fonte misericordiæ, ab ipsa radice mansuetudinis, ab ipsa virtute iustitiæ, id est a mediatore Dei & hominum domino Deo traxerunt: huius se similitudinem hominis habere prædicator egregius ostendit, dicens. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi: ad eius imaginem & similitudinem admonet surgere: cum dicit. Primus homo de terra terrenus, secundus homo est de cœlo cœlestis: sicut portauimus imagiuem terreni,

portemus & imaginem eius qui de cœlo descendit. Sanctus etenim quisque in tantum ad similitudinem huius hominis ducitur, in quantum vitam sui redemptoris imitatur. Nam ab eius mandatis & operibus discordare, quid est aliud quam a similitudine longe recedere? ad huius similitudinem hominis surgere festinabat propheta, cum diceret. In mandatis tuis me exercebo, & considerabo vias tuas. Qui enim vias domini tacitus in mente considerat, & exercere sese in mandatis illius festinat, in semetipso imaginem cœlestis, & noui hominis reformat.

52 De appellatione carnis. *Moral. lib. viiii. cap 31.*

Hæc autem dico fratres: quoniam caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atque aliter iuxta culpam vel corruptionem. Caro quippe iuxta naturam: sicut scriptum est. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro vero iuxta culpam sicut scriptum est. Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eo quod caro sunt. Et sicut psalmista ait. Memoratus est, quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens: vnde & discipulis Paulus dicebat. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Nunquid in carne non erant: quibus epistolas transmittebat: sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, iam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo idem Paulus dicit, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnem vult secundum culpam intelligi, non carnem secundum naturam. Vnde & mox quia carnem secundum culpam diceret: ostendit subdens. Neque corruptio incorruptelam possidebit: in illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionis desideria non erit: quia deuicto mortis aculeo in æterna incorruptione gaudebit. *In homil. 17. super Ezech.* Ibi quippe suis fidelibus a domino pro bona operatione palma victoriæ retribuetur: vbi iam sine certamine & sine fine gaudebitur: ibi victoriæ palma erit, vbi mortis contentio non erit. Nam prædicator egregius tunc aspexit palmam vincentibus dari, cum resurrectionem præuidit mortuorum fieri, sicut dicit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria, vbi est mors victoria tua, vbi est mors stimulus tuus? Tunc igitur erit perfecta victoria, cum mors plene fuerit absorpta.

INCIPIT

INCIPIVNT CAPITVLA de secunda epistola beati Pauli apostoli ad Corinthios.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER SECVNDAM EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS.

Quod ob culpæ meritum, non naturæ vitio homines hominibus præferuntur.

Moralium libro uigesimosexto cap. 21. 22.

CVNCTOS homines natura æquales genuit, vt autem alii ad regendum aliis committantur, non eos natura sed culpa postponit. Bene igitur potestatem regiminis exercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa cæteris æqualitate componi. Humana enim mens plerunque extollitur etiam cum nulla potestate fulcitur, quanto magis se in altum erigit, cum se etiam ei potestas adiungit? Et tamen corrigendis aliorum viciis apta exetutione præparatur: vnde & per Paulum dicitur. Minister enim Dei est vindex in iram. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat: cum diceret. Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudii vestri: atque ilico adiunxit. Fide enim statis, ac si diceret. Ideo non dominamur fidei vestræ, quia fide staits. Aequales enim vobis sumus, vbi vos stare cognoscimus: quasi prælatum se fratribus esse nesciebat: cum diceret. Facti sumus paruuli in medio vestrum, & rursus. Nos autem seruos vestros per Iesum, sed cum culpam quæ corrigi debuisset, inuenit, ilico se magistrum esse recoluit dicens. Quid vultis? in virga veniam ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cum is qui præest vitiis potius quam fratribus dominatur: quia vitiis se debent rectores erigere, quorum & causa præferuntur.

2 De reprimenda cordis elatione. *Moral. lib. viii. & 26. cap. 20. & 21.*

GLoria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Ante subtile veritatis examen omnino securi nõ sumus: etiam si humano iuditio quod in nostris actibus reprehendi debeat nõ habemus. Nam plerunque negligentius cogitantes elatione pulsamur, quam tamen tacentes premimus. Sed nisi retractatione concita tumor occultus in ipso cubili cordis in quo oritur suffocetur: coram districto iudice omne meritum nostræ actionis extinguitur. Hinc ergo pensandum est illa cordis elatio quanta animaduersione damnabitur, quæ vsque ad vocis audaciam nutritur, sine qua hæc est excusabilis quæ in corde latenter oboritur. Considerandum

quoque qualis intrinsecus regnat: quæ eo vsque seruata est, vt etiam foras erumpere non erubescat. Intus ergo fratres carissimi seruanda sunt bona quæ agimus, si ab interno arbitro, vicem recipere operis nostri expectamus, hinc est quod de electorum ecclesia per psalmistam dicitur Omnis gloria eius filiæ regis abintus. Et sapientes virgines in vasis oleum ferre referuntur. Vnde & sanctorum voce per Paulum dicitur. Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Arrogantes quia coram Deo conscientiæ suæ testimonium non habent, quærunt coram hominibus testimonium vocis alienæ. Quia enim foris est quod appetunt, quid sit intus desiderabile sentire non possunt: gloriam vero suam Paulus testimonium conscientiæ memorat quia fauores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat.

3 De motu leuitatis. *In pastoral.cur.ter.part.cap.19.*

NVnquid leuitate vsus sum, aut quæ cogito secundum carnem cogito. Inconstantes mentem suam grauitate debent roborare. Tunc enim germina in se mutabilitatis arefiunt, cum a corde prius radicem leuitatis abscindunt: quia tunc fabrica robusta construitur, cum prius locus solidus in quo poni fundamentum debeat, prouidetur. Nisi ergo ante mentis leuitas caueatur, cogitationum inconstantia minime vincetur: a quibus alienum Paulus se fuisse perhibuit, cum dicit. Nunquid leuitate vsus sum, aut quæ cogito secundum carnem cogito, vt sit apud me, est & non? ac si aperte dicat. Idcirco mutabilitatis aura non moueor, quia leuitatis vitio non succumbo.

4 Quam subtiliter inimicus bona nostra peruertere conatur. *Moral.lib.xxxiii.cap.11.& in homil.7. & 21.super Ezech.*

SAepe bonorum vias antiquus hostis cauta arte circunuolat: ut per ea quæ ab eis bene gesta cognouerit, ad malitiam aditum quærat. Nam cum alium largiri quid conspicit, inde alium in discordiæ flamma succendit: & cum hunc respicit misereri, illi persuadet irasci: vt dum bonum quasi non communiter factum insinuat, concordes animos a bono gratiæ communis abscindat. Quia enim iustorum mentes ad mala suadendo non ualet frangere, bonis satagit actionibus inter eas mala semina re. Sed sancti uiri has eius insidias tanto cœlerius uincunt, quanto & subtilius deprehendunt. Quod melius ostendimus, si unum e multis assertoribus ueritatis in testimonium Paulum uocemus. Sub quod quidam Corinthius, dum incesti facinus perpetrasset, cum doctor egregius in carnis interitum, ad satisfactionem pœnitentiæ sathanæ tradidit, & in diem domini saluum eius spiritum reseruauit. Magna quippe arte magisterii

ipsi traditus est, coactus in pœnam, cui sponte substratus est in culpa, vt qui auctor fuerat ad vitium nequitiæ, ipse flagellum fieret disciplinæ: qua tamen bene gesta pœnitentia dum cognouisset Corinthios, super eum iam misericorditer motos, ait. Cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos, in persona Christi: communionis itaque gratiam cogitans ait. Cui aliquid donastis & ego, ac si diceret. A bono uestro non dissentio. Meum sit, quicquid ipsi fecistis, atque mox subdidit, & ego si quid donaui, propter uos, ac si diceret. Vestris actibus bonum addidi: quicquid, propter vos misericorditer feci. Vestra igitur est vtilitas, bonitas mea: mea est vtilitas bonitas vestra. Qui mox ipsam compagem cordium, in qua sic tenetur, adiungens, subdidit, in persona Christi. Cui velut si dicere præsumamus, quare te ita caute discipulis copulas? quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus, tam solicita mente conformas? ilico subiunxit. Vt non circunueniamur a sathana. Qui videlicet solet de bonis mala generare: & hoc quod per caritatem agitur, ad discordiam contrahere. Cuius etiam sagaces insidias quam acuto sensu transfigat, insinuat subdens. Non enim ignoramus cogitationes eius, ac si verbis aliis dicat. Acutos auctore domino sensus habemus, & antiqui hostis callidas insidias subtiliter circunspiciendo penetramus, ne hoc quod bene mens inchoat, ipse in malitiæ finem vertat: quia videlicet inde in alterius corde rixæ malum solet immittere, vnde conspicit alterum pietatis negotium fecisse. Cum igitur lapso & ab ecclesia abiecto, sed iam pœnitenti de facinore perpetrato parcendum esset, humilitate magna voluntati discipulorum se magister egregius sociat, vt neque ipse a discipulis, neque ab eo discipuli, in compassionis causa viderentur diuisi. Solicito enim prouidentiæ oculo attendit, quod plerunque dum alter donat, alter irascitur: & quale est iam misericordiæ sacrificium: quod cum discordia proximi offertur? Imperfectum quippe bonum est, quod sic agitur, vt ne quid ei ex alio latere male subrepat non attendatur.

5 Quod verbum Dei inuidis nocet, beneuolis prodest.

Moral. lib. xxix. cap. 31·34.

ALiis sumus odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam. Vnus atque idem sermo Dei est in ore prædicantis, quem dum isti gaudendo, illi vero inuidendo audiunt. Isti uocem sanctæ prædicationis humiliter accipiunt, illi uero benedicenti inuidentes non salutis causam, sed elationis gloriam quærunt. Exhortatione ergo sancta qua boni ad uitam

redeunt, praui deterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum dicitur. Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. Verbum itaque suum auditoribus odorem vitæ simul & mortis esse vidit: per quod & alios ab iniquitate suscitari, & e contra sopiri alios in iniquitate conspexit. Quod quia occultis Dei iudiciis agitur, quæ in hac vita comprehendi non possunt ab hominibus, recte illic subdidit. Et ad hæc quis tam idoneus? ac si diceret. Idonei quidem sumus ad hæc consideranda quæ fiunt, sed idonei non sumus ad hæc inuestiganda cur fiant.

¶ Quam discrete debeant prædicatores vel tacere, vel loqui verbũ Dei.
Mora. lib. xvi. & lib. 22. cap. 16. & 17.

NOn sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei. Quotiens auditores nostri volunt nostra quasi laudanda cognoscere, non autem sua peruersa mutare, debemus omnino tacere: ne si ostentationis studio verbum Dei loquimur, & illorum culpa quæ erat non esse definat, & nostra quæ non erat, fiat: dicat fortasse aliquis, vnde nouimus quo corde quis audiat? sed multa sunt quæ audientis animum produnt: maxime si auditores nostri & semper laudant, quod audiunt, & nunquam quod laudant sequuntur. Hanc manere loquendi gloriam prædicator egregius fugerat: cum dicebat. Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur: adulterari nanque verbum Dei, est aut aliter sentire de illo quam est, aut ex eo non spiritales fructus, sed adulteri nos fœtus quærere laudis humanæ. Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed voluptatem quærit. Et peruersus quisque ac vanæ gloriæ seruiens recte adulterari verbum Dei dicitur, quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostendere. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quam generationi operam impendit. Ex sinceritate vero loqui est, nil in eloquio extra quam oportet quærere, sicut ex Deo autem loquitur, qui scit non se a se habere sed ex Deo accepisse quod dicit. Coram Deo vero loquitur, qui in omne quod dicit, non humanos fauores appetit, sed omnipotentis Dei præsentiæ intendit, non suam sed auctoris gloriam requirit. Qui autem scit quidem ex Deo se accepisse, quod dicit, & tamen dicendo propriam gloriam quærit, sicut ex Deo loquitur, sed non coram Deo: quia eum quem cordi suo non proponit, dum prædicat, quasi absentem putat. Sed sancti viri & ex Deo loquuntur, & coram Deo:

quia & ab eo se sciunt habere, quod dicunt, & ipsum suis sermonibus adesse iudicem adiutoremque considerant. *In pastoral.cur.ter.par.cap.*25. Ex Deo & coram Deo loquuntur: qui prædicationis verbum, & quia a Deo acceperunt intelligunt: & placere per istud Deo non hominibus quærunt, vbi fit: vt cum se a proximis despici cognoscunt, sua quæ dicta vitæ audientium non podesse, abscondant, quantæ virtutis sint: ne si secretum cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanem gloriam erumpat.

7 Quod gratia Dei omnia merita nostra præueniat. *Moral.lib.*xxxi *cap.*.25.

FIduciam talem habemus ad Deum, non quia sufficientes sumus aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Nequaquam vt diuina nos gratia subsequatur, aliquid Deo contulimus. Nam si nos Deum bene operando præuenimus, vbi est, quod propheta ait. Misericordia eius præueniet me? Si quid nos bonæ operationis dedimus, vt eius gratiam mereremur, vbi est quod Paulus dicit. Gratia salui facti estis per fidem & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, nō ex operibus? si nostra dilectio Deum præuenit: vbi est quod Ioannes apostolus dicit, non quia nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos? vbi est quod dominus per Oseæ dicit. Diligam eos spontanee? si sine eius munere nostra virtute Deum sequimur, vbi est quod per euangelium veritas protestatur. Sine me nihil potestis facere? vbi est quod ait. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum? vbi quod iterum dicit. Non vos me elegistis, sed ego elegi uos? si saltem dona bonorum operum uirtute nostra bene cogitando præuenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia, ab ipsa cordis radice succidatur, cum ait. Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est? Nequaquam igitur Deum meritis nostris præuenimus: sed omne bonum quod aspirante eius gratia agimus, & Dei est, & nostrum. Dei per præuenientem gratiam: nostrum per obsequentem liberam uoluntatem. Si enim Dei non est, unde ei in æternum gratias agimus. Rursum si nostrum non est, ubi nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immerito gratias agimus, scimus quod eius munere præuenimur, & rursum, quia non inmerito retributionem quærimus, scimus quod subsequente libero arbitrio bona elegimus, quæ ageremus.

8 De libertate bene operandi. *In pastoral.cur.ter.part.cap.*14.

VBi ſpiritus domini, ibi libertas. Qui flagella metuunt, & propterea innocenter viuunt, ſi malis veraciter carere deſiderant, æterna ſupplicia perhorreſcant: neque in hoc ſuppliciorum timore remaneant, ſed ad amoris gratiam nutrimento caritatis excreſcant; ſcriptum quippe eſt. Perfecta caritas foras mittit timorem, & rurſum ſcriptum eſt. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater: vnde idem doctor iterum dicit. Vbi ſpiritus domini, ibi libertas. Si ergo adhuc a praua actione formidata pœna prohibet, profecto formidantis animum nulla ſpiritus libertas tenet. Nam ſi pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaque mens gratiam libertatis, quam ligat ſeruitus timoris. Bona enim pro ſemetipſis amanda ſunt, & non pœnis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bona facit, quia tormentorum mala metuit, vult non eſſe quod metuat, vt audenter illicita committat. Vnde luce clarius conſtat quod coram Deo innocentia amittitur, ante cuius oculos deſiderio peccatur.

9 Qualiter in aduerſitate nos habeamus. *Moral.lib.vi.cap.5.*

LIcet is qui foris eſt noſter homo corrumpitur: tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem. Curandum magnopere eſt, vt cum in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, ſpe ad ſuperna tendamus: quatinus eo mens ad alta perueniat, quo nos exterior pœna caſtigat. Valde enim impoſſibile eſt, vt hæc peregrinationis noſtræ tempora ſine gemitu euadamus. Vnde bene Paulus cum tribulationes ſuas diſcipulis enumeraret: adiunxit. Ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus. Sed in eo quod caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora ſubleuatur: Paulo rurſus atteſtante, qui ait. Et licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur, tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem. Inde enim mens euolans ad ſumma renouatur, vnde caro diutius in infimis laborat, & atteritur. *In homil.27.ſuper Euang.* Conſiderandum eſt autem quod ad magna præmia perueniri non poteſt, niſi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit. Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Nulla vero lingua dicere, nullusque intellectus ſufficit capere, quæ pro ſe laborantibus Deus promiſit præmia, ſupernæ ſcilicet ciuitatis gaudia, choris angelorum intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ conditoris aſſiſtere, præſentem vultum Dei cernere, incircunſcriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari. Quicunque igitur illic cupit aſſiſtere, vbi ſe ſperat ſine ſine gaudere, ſi mentem illius tantorum delectat magnitudo

præmiorum, non deterreat in hoc mundo certamen laborum. *Moral. lib. xxxiii. cap.* 23. Sciendum est autem quod alta dispensatio iudiciorum Dei idcirco sæpe bene merentes famulos, vel minis impellit, vel flagellis premit, vel quibusdam superimpositis oneribus grauat, vel laboriosis occupationibus implicat: quia mira potentia præuidet quod si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, tentationes aduersarii ferre non valentes, mentis prostrati vulneribus iacerent. Dum ergo foris eos tolerandis flagellis vel oneribus occupat, a suscipiendis intus tentationum iaculis occultat. Moris quippe medicinalis est, vt sæpe feruorem vulnerum in pruriginem cutis trahat, & plerunque inde interius curat, vnde exterius sauciat. Ita nonunquam diuinæ dispensationis medicamine agitur, vt exterioribus doloribus internum vulnus adimatur, & sectionibus repellatur flagellorum ea quæ mentem occupare poterat interior putredo vitiorum. Et tamen sæpe dum patentis culpæ sibi conscii homines non sunt, & aut doloribus cruciantur, aut laboribus deprimuntur, contra iustum & omnipotentem iudicem in querelam prosiliunt, scilicet minus intuentes contra quam fortem aduersarium, bellum gerunt. Cuius si vires intolerabiles solicite attenderent, nequaquam de his, qui exterius tolerant, murmurarent. Sed ideo videntur nobis hæc grauia: quia bella occulti aduersarii nolumus pensare grauiora, a quibus plerunque bellis, vt diximus, dum flagellamur, defendimur: dum flagellamur, occultamur. Caro enim nostra priusquam resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mœrore afficitur, in tentationibus effrenatur. Quis autem nesciat, quod multo sit melius ardere flamma febrium, quam flamma vitiorum? & tamen cum febre corripimur, quia vitiorum æstum qui nos occupare poterat considerare negligimus, de percussione murmuramus. Quis nesciat quod multo sit melius duris in seruicio hominibus subiici, quam blandientibus dæmoniacis spiritibus subdi? Et tamen cum alto Dei iudicio conditionis humanæ atterimur iugo, in querelam prosilimus: nimirum quia minus attendimus, quod si nos nulla condicio seruitutis opprimeret, fortasse mens nostra multis iniquitatibus peius libera deseruiret. Ideo igitur hæc quæ toleramus grauia credimus, quoniam hostis callidi bella quam sint contra nos dura, & intolerabilia non videmus. Menti enim nostræ pondus omne vilesceret, si ea quæ se poterant opprimere, occulti aduersarii bella pensaret. Quid enim si omnipotens Deus onera quæ patimur subleuet, sed tamen sua nobis adiutoria subtrahat: & inter hostis antiqui tentamenta nos derelinquat? seuiente tanto hoste quo ibimus, si

nullis auctoris nostri defensionibus protegamur? Cum ergo Deo corripiente dura flagella vel labores toleramus, vt æquanimiter ferentes nequaquam in vitio murmurationis excedamus, hostem nostrum ad memoriam reuocare debemus, & durum non æstimabimus omne quod patimur, dum exterius cruciatibus ab interna passione liberamur.

10 De timore passionis vel desiderio. *Moral.lib.* xxxi. *cap.* 25. *&* 26.

NOlumus expoliari, sed superuestiri. Cum foris quisque prædicator certamen sibi passionis propinquare considerat, gloriosi certaminis subire periculum vult, & tamen trepidat: quoniam in morte considerat, quod tolerans paueat, & in fructu mortis aspicit, quod appetens, quærat. Videamus Paulum quomodo amet, quod refugit: quomodo refugiat, quod amet, ait enim. Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse. Et mihi viuere Christus est, & mori lucrum, & tamen dicit. Qui sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exspoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur, quod mortale est a vita. Ecce & mori desiderat, & tamen expoliari carne formidat: Cur hoc? Quia si victoria in perpetuum lætificat, ipsum nihilominus præsens pœna perturbat: & quamuis amor subsequentis vincat muneris, tangit tamen animum non sine mœrore pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cum vicino iam belli certamine armis accingitur, palpitat, & festinat, tremit & seuit, quasi pauere per pallorem cernitur, sed per iram vehementer vrgetur: ita vir sanctus cum propinquare passioni se conspicit, & naturæ suæ infirmitate concutitur, & suæ spei soliditate roboratur, & de vicina morte trepidat, & tamen quod moriendo verius viuat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi morte interposita transire, & idcirco gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit quod ad brauium quietis non perueniat, nisi hoc quod interiacet cum labore transcendat.

11 Qualiter electi in hac vita Deum videre possunt.
Moral.lib. iiii. *cap.* 25. *&* 26.

VT absorbeatur quod mortale est a vita. Electi Dei quantalibet coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne compunctionis accendant: nimirum constat, quia dum corruptibili adhuc carne grauati sunt, æternum lumen, sicut est, videre nequaquam possunt, sæpe autem ita mens eorum accenditur, vt quamuis in carne sit posita, in Deum tamen omni subiugata carnali cogitatione rapiatur. Nec tamen Deum sicut est, conspicit: quia nimirum hanc sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primæ damnationis premit. Sæpe ita, vt est, absorberi desiderat, vt æternam uitam si possit fieri, sine interuentu corporæ, mortis

attingat. Vnde Paulus cum ardenter internam lucem quæreret, sed tamen vtcumque mortis exterioris damna formidaret: ait. Quamdiu sumus in hoc habitaculo ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur, quod mortale est, a vita. Sancti igitur viri videre verum lumen appetunt, & si concedatur, etiam cum corpore illud attingere lucis intimæ secretum volunt. Sed quanto libet ardore intentionis exiliant, adhuc antiqua nox videlicet consensus primi parentis ad culpam grauat, & corruptibiles huius carnis oculos, quos hostis callidus ad concupiscentiam aperuit, iudex iustus a contuitu interni sui fulgoris premit.

12 De arra æternæ promissionis. *Moral. lib.* xvi.

QVi autem efficit vos in hoc ipsum: Deus qui dedit nobis pignus spiritus. In scriptura sacra aliquando donum sancti spiritus, pignus appellatur: quia per hoc ad interioris spei certitudinem anima nostra roboratur. Bene ergo per Paulum dicitur, qui dedit nobis pignus spiritus. Ad hoc enim pignus accepimus, vt de promissione quæ nobis fit certitudinem teneamus.

13 De exulibus cœlestis patriæ. *Moral. lib.* viii.

DVm sumus in corpore, peregrinamur a domino. Peregrinus est populus omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit. Confitentur quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere, hanc peregrinationem isdem quoque apostolus tolerabat: cum diceret. Dum sumus in corpore peregrinamur a domino: per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Huius peregrinationis ærumnas satagebat euadere: cum dicebat. Desiderium habens dissolui, & esse cum Christo, & rursum. Mihi viuere Christus est, & mori lucrum.

14 De nouitate bonæ conuersationis. *In homil.* 10. *super Ezech.*

VEtera transierunt & facta sunt noua. Sæpe vidimus quosdam ad vocem prædicationis quasi ex conuersione compunctionis compunctos habitum non animum mutasse, ita vt religiosam vestem sumerent: sed antea acta vitia non calcarent, lucra mundi præsentis inhianter quærere, & de solo exteriori habitu quem sumpserunt sanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum est, nisi hoc quod magister egregius quibusdam legis exteriora seruantibus loquitur, dicens. Quia in Christo Iesu neque circuncisio aliquid ualet, neque præputium, sed noua creatura? Non enim magni est meriti, si quid foris erga nos agatur in corpore:

sed magnopere pensandum est quid agatur in mente. Nam præsentem mundum despicere, transitoria non amare, mentem medullitus in humilitate Deo & proximis sternere, contra illatas contumelias patientiam seruare, & custodita patientia maliciæ dolorem a corde repellere, egenis propria tribuere, aliena minime ambire, amicum in Deo diligere, propter Deum & eos qui sunt inimici amare, de afflictione proximi lugere, de morte eius qui inimicus est, non exultare, hæc est noua creatura, quam idem magister gentium apud alios discipulos vigilanti oculo requirit, dicens. Si qua igitur in Christo noua creatura vetera transierunt, ecce facta sunt noua: ad veterem quippe hominem pertinet mundum diligere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, ex liuore maliciæ de proximi læsione cogitare, sua indigentibus non dare, atque ad multiplicanda aliena quærere, nullum pure propter Deum diligere, inimicitias inimicis reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta hæc vetusti sunt hominis, quæ videlicet de radice trahimus corruptionis, sed qui iam ista exuperat, & ad præcepta domini mentem in benignitatem commutat, de hoc recte dicitur, quia vetera transierunt & ecce facta sunt noua. Tunc ergo in nostris mentibus noua fiunt, cum a nobis vetusti hominis vitia transeunt.

15 De humilitate satisfactionis. *In homil. 32. super Euang.*

Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo. Si contingat vt fortasse cum proximo iurgium habeamus, satisfacere priores erubescimus. Cor quippe carnale dum huius vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit: & plerunque ipse homo qui irascitur discordanti sibi reconciliari appetit, sed ad satisfactionem iræ prior erubescit. Pensemus facta veritatis, vt videamus quo iaceant actiones nostræ prauitatis. Si enim membra summi capitis sumus, eum imitari cui connectimur, debemus. Quid nanque exemplum eruditionis nostræ Paulus egregius prædicator dicit? Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Ecce inter nos & Deum discordiam peccando fecimus, & tamen ad nos Deus suos legatos prior misit, vt nos ipsi qui peccauimus ad pacem Dei rogati veniamus. Erubescat ergo humana superbia, confundatur quisque si non satisfaciat prior proximo, quando post culpam nostram, vt ei reconciliari debeamus, & ipse qui offensus est, legatis interuenientibus obsecrat Deus.

16 De laude & detractione. *Moral. lib. xxii. cap. 9.*

PEr gloriam & ignobilitatem. Sciendum est quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerunque miro rectoris nostri moderamine etiam detractionibus lacerari permittimur, vt cum nos vox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quoniam & arbor sæpe quæ vnius venti impulsu ita impellitur, ut pene iam erui posse uideatur, alterius e diuerso uenientis flatu erigitur, & quæ inflexionem hac ex parte pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & arbor illa alte radicata, quasi inter uentos aduersantes fixa steterat, quæ dicebat. Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.

17 Qua de causa iusti laudem suæ prædicationis exaltant.

Mora.lib.xxvi.cap.20.

OS nostrum patet ad uos o Corinthii. Cum ab infirmis auditoribus se intelligi non posse conspiciunt, solent plerunque etiam iusti laudare bona, quæ dicunt: non quo ipsi suis laudibus inhiant, sed quo suos auditores ad audiendi solicitudinem accendant: ut dum eorum uoce proferuntur, ab illorum cordibus ardentiori affectu rapiantur. Vnde Paulus cum mira Corinthiis & multa dixisset, adiunxit. Os nostrum patet ad uos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Cum igitur sancti doctores laudem prædicationis exaltant, quasi manu vocis ab imis cogitationibus corda audientium leuant, vt excussa velociter dictis sequentibus velut in itinere occurrant, & tanto ea intelligentiæ amplexu constringant, quanto illa & quasi priusquam cernerent, in voce laudantis amauerant.

18 Quod cũ magna hilaritate suscipi debeat prædicationis verbũ.

NOn angustiamini in nobis. Debent audientes verba prædicationis in amplo suscipere gremio caritatis. Doctori nanque spaciosus ad manendum locus debet esse in corde auditoris, latitudo bonitatis: vnde quibusdam a Paulo dicitur. Capite nos neminem læsimus, neminem corrupimus, non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris, ac si eis aperte diceretur, ad suscipiendam doctrinam spatiosum mentis locum facite, sed ad cogitanda carnalia angusti remanete.

19 Quod iusti plus aduersa quam prospera appetunt.

Moral.lib.xxxi.cap.23.

CVm venissemus Macedoniam nullam requiem habuit caro nostra. Vir Deo bene subditus sic aduersis non frangitur, sicut nec prosperis eleuatur: quoniam aduersa non deiiciunt, quem prospera nulla corrumpunt. Plerunque vero quia exerceri se vtilius contritionis suæ laboribus nouit, in aduersis hilarescit, quæ dum constanter pro veritate patitur,

citur, augeri sibi virtutis merita lætatur. Hinc est quod tunc apostolos legimus exultasse, cum illos pro Christo contigit flagella tolerasse: sicut scriptum est. Ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni sunt habiti pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc Paulus cum duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quod se afflictum insinuat, etiam iucundatum demonstrat, dicens. Nam cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra. ac si aperte diceret. Quia spiritus requiem habuit: dum per profectum animæ persecutionũ supplicia caro tolerauit.

20 Qualiter iusti contra diuersa tribulationum genera se præparat.
Mora.lib.iii.cap.16.

FOris pugnæ intus timores. Sancti viri tribulationum bello deprehensi, cum vno eodemque tempore alios ferientes, atque alios suadentes ferunt, illis opponunt scutum patientiæ, istis intorquent iacula doctrinæ: peruersa suadentes intus sapienter edocent: & foris fortiter aduersa inferentes contemnunt: hos docentes corrigunt, illos tolerantes premunt: insurgentes hostes patiendo despiciunt, infirmantes vero ciues compaciendo ad salutem reducunt. Videamus castrorum dei militem contra vtraque prælia ntem, ait. Foris pugnæ, intus timores. E numerat bella quæ extrinsecus tolerat, dicens, in periculis fluminum: periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus: periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In hoc autem bello quæ contra aduersarium spicula intorqueat, adiungit. In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. Sed inter tot certamina deprehensus dicat, quãto vigiliarũ munimine etiam castra custodiat: nam protinus adiungit. Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, solicitudo omnium ecclesiarum. Ecce in se bella fortiter suscipit, & tuendis se proximis misericorditer impendit, narrat mala quæ patitur, subiungit bona, quæ impertitur. pensemus ergo cuius laboris sit, vno eodemque tempore, foris aduersa tolerare, intus firma sustinere: foris pugnas patitur, quia verberibus scinditur, catenis ligatur, intus metum tolerat: quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidat, vnde & eisdem scribit dicens. Nemo moueatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis, quod in hoc positus sum, aliorum quippe casus in propria passione metuebat, ne dum ipsum discipuli afflictum pro fide verberibus agnoscerent, fideles se profiteri recusarent. O immensæ caritatis viscera. Despicit quod ipse patitur, & curat

ne quid prauæ persuasionis in corde discipuli patiantur: in se contemnit vulnera corporis, & in aliis medetur vulnera cordis: habent quippe hoc iusti proprium, vt in dolore positi tribulationis suæ curam non deserant, vtilitatis alienæ. Et cum de se aduersa patientes dolent, aliis necessaria docentes præuident. Valde autem minoris est laboris, aut docere cum nihil toleras, aut tolerare cum nihil doces: vnde sancti viri ad utraque se solerter extendunt, & tamen in tribulationibus fortasse feriuntur: sic exteriora bella suscipiunt, ut solicite cogitent, ne proximorum interiora lacerentur.

21 De uirtute compassionis in beneficio dato.

Moral.lib.xx.cap.26.& 27.& In pastoral.cur.ter.part.cap.21.

NOn ut aliis sit remissio, uobis autem tribulatio. Scire necesse est quia ille perfecte tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit afflicti quoque in se animum sumit, ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam sæpe largitorem muneris rerum facit abundantia, & non uirtus compassionis. Qui enim afflicto perfecte cōpatitur, plerunque & hoc indigenti tribuit, in quo ipse qui dederit, angustatur. Et tunc est plena cordis nostri compassio, cum malum inopiæ pro proximo suscipere non metuimus, ut illū a passione liberemus. Quam uidelicet pietatis formam, mediator Dei & hominum nobis dedit, qui cum posset nobis etiam non moriendo succurrere, subuenire tamen hominibus moriendo uoluit, quia nos uidelicet minus amasset, nisi & uulnera nostra suscepisset: nec uim nobis suæ dilectionis ostenderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tempus ipse sustineret: passibiles quippe mortalesque nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, reuocare uidelicet etiam sine sua morte potuit a passione: sed ut quanta esset uirtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos uoluit, ut in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam a nobis in perpetuum fugaret. An non in diuinitatis suæ diuitiis nobis inuisibilis permanens, miris nos potuit uirtutibus ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo, foris apparere dignatus est pauper Deus. Vnde & prædicator egregius ut ad largitatis gratiam uiscera nostræ compassionis accenderet, dixit. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset diues. Qui sic etiam dicit. Non ut aliis sit remissio uobis autem tribulatio, sed æqualitate in præsenti tempore, nostra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia uestræ inopiæ sit supplementum, hæc proculdubio condescendendo infir-

mis intulit, ne plurima præbentes & ipsi postmodum inopiam minime tolerantes, ad impatientiam erumpant. Cum enim dantis mens ferre inopiam nescit: si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientiæ exquirit. Prius quippe præparandus est patientiæ animus: & tunc aut multa sunt aut cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter inopia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces pereat: & adhuc mentem deterius murmuratio subsequens, perdat. Quibusdam enim inopiam ferre non valentibus, tolerabilius est minus tribuere quam post largitatem suam, ex inopiæ angustia murmurare. Nam vt ad magna largienda audientium mentes accenderet: paulo post intulit dicens. Hæc autem dico; qui parce seminat, parce & metet. Plus autem nonnunquam esse dicimus compati ex corde quam dare: quia quisquis indigenti perfecte compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi enim dantis manum bona voluntas vinceret, & eisdem prædicator egregius discipulis non dixisset. Qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno priore. Facile quippe est in bono opere obedire, etiam volentem: sed hæc magna in discipulis virtus extiterat, eos bonum quod illis præceptum est, & ante voluisse. Idcirco autem plus compassionem quam datum dicimus: quia rem quamlibet plerunque dat etiam qui non compatitur, nunquam autem qui vere compatitur, quod necessarium proximo conspicit, negat.

22 De contemptu honoris. *Moral. lib. x. cap. 29.*

EPistolæ graues sunt, præsentia vero corporis infirma. Sciendum est quod iustus quisque aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit, si habet, vt honori suo liber emineat, ne ei victus delectatione succumbat. Hinc est enim quod ille prædicator egregius ante humanos oculos apostolatus sui gloriam humiliauerat, qui dicebat. Non vsi sumus hac potestate cum possimus oneri esse, vt Christi apostoli, sed facti sumus paruuli in medio vestrum. In die nimirũ apud auditores suos contemptus habebatur: cum dicebat. Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia vero corporis infirma, & sermo contemptibilis. Quem enim talia dicere posse cognouerant, secum communiter viuere non posse iudicabant. Cumque eum & humilem viuendo cernerent, & altum sermone pensarent sua eos elatio compulit, vt quem per scripta timuerant, per præsentiæ verba despicerent. Paulus igitur vnde magisterium humilitatis exhibuit, inde a rudibus discipulis superbiæ contumelias recepit. Horrendo enim modo languor superbientium, unde detumescere debuit, excreuit: dum mens elata carnalium hoc, quasi dedignabile repulit, quod magister imitabile ostendit.

23 De laude mansuetudinis in Paulo. *In homil. 18. super Ezech.*

CVm essem apud vos & egerem: nulli onerosus fui. Beati Pauli mansuetudinem consideremus, & pensemus si possumus, ille qui tanti ardoris est in zelo prædicationis, vt apostolorum quoque primo non parceret, quantæ mansuetudinis erat in studio longanimitatis. Taceamus autem quod ter virgis cæsus est, quia semel lapidatus est, quia ter naufragium fecit, quia nocte ac die in profundo maris fuit, quia a iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit. Minus enim animum ad iracundiam commouent ea mala, quæ nobis ab apertis aduersariis irrogantur, hoc plus solet dolere, quod a propriis patimur. Vnde & ipsa veritas per psalmistam contra traditorem suum loquitur, dicens. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, tu vero homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. Pensemus ergo si possumus: Paulus apostolus qui tantum patiens inter persecutores erat, quantum mansuetus inter discipulos fuerat. Certe Corinthum veniens ab idolorum seruitio Corinthios retraxit, quis esset Deus verus innotuit, æternæ eis vitæ gaudia prædicauit. Et cum magnam multitudinem populi in fide collegisset, tantam illic inopiam pertulit, vt victus sui graui necessitate laboraret, & terræ panem a discipulis non accepit, quibus panem cœli prædicauit. Insistebat verbo pro vita audientium: pro vita sui corporis insistebat labori manuum. De terris quoque aliis stipendia mittebantur a discipulis, vt prædicare sufficeret Corinthiis, ipse quippe ad eosdem Corinthios post per epistolas loquitur dicens. Cum essem apud vos & egerem, nulli onerosus fui, nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres, qui venerunt a Macedonia. Quibus ad magnum quoque improperium præmisit, dicens. Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Pensemus ergo si possumus cuius hoc mansuetudinis fuerat, panem spiritualem prædicare, & panem carnis non accipere, corda audientium de diuitiis æternis inst. uere, & inter eosdem discipulos fideles & abundantes fame laborare, inter satiatos pati inopiam, nec tamen quod patiebatur dicere, nec tamen dolere, videre dura erga se corda auditorum tenacium, nec a prædicatione desistere. Nam sicut apostolorum acta testantur: annum & sex menses in eadem ciuitate continue prædicauit. Cumq; ab eisdem Corinthiis recessisset, ad eosdem postmodum scribit, quid apud eos positus pertulit. Quare aut hoc eis cum inter eos viueret, nunquam dixit. Ne quod erga eum factum ex bona voluntate non fuerat, fieret ex iussione: & cum innotesceret eorum

misericordia, remaneret voluntas ignota. Quare autem ad hos postmodum longe positus scribit. Ne omnimodo discipuli incorrecti remanerent, & quales in tenacia magistro fuerant, aliis quoque fratribus tales non essent. Vere & in hoc Paulus, vere magister gentium sua negligens, aliena curans, impleuit quod prædicauerat, Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius: & non quæ sua sunt, singuli cogitantes, sed ea quæ aliorum. Quanta itaque ista mansuetudinis est virtus: quanta tranquillitas spiritus. Quis autem nostrum si vnum huius mundi diuitem, ad omnipotentis Dei seruitium conuertisset, seque egere conspiceret, & illum sibi vitæ subsidia non præbere, non protinus de eius vita desperasset. Quis non incassum laborasse se diceret? quis non ab eius exhortatione obmutesceret? quem in semetipsum primum ferre fructum boni operis non videret? Sed Paulus per mansuetudinem, in virtutum vertice solidatus perstitit, prædicauit, dilexit: & bonum quod ceperat expleuit, atque portando, & persistendo, discipulorum corda ad misericordiam perduxit: nam eorum profectum postmodum scire se indicans, in eadem epistola scribit. De ministerio quod fit in sanctos ex abundantia est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum pro quo de vobis glorior apud Macedonas: quoniam Achaia parata est ab anno priore, & vestra æmulatio prouocauit plurimos. De quibus rursus ait: Qui non facere, sed velle cœpistis ab anno priore. In quibus non tam opera, quam pia vota requirebat, in eis proculdubio plus laudat pia vota, quam opera. Notandum tamen est: quia habet improperium hæc ipsa consolatio, cum dicitur, ab anno priore, bonum quidem sed tarde fecerant, atque ideo hoc magister non sine reprehensione laudabat. Medicus quippe est, qui vulneri medicamentum apponit: quod & ea quæ purgata sunt, refouet, & ea quæ putrida inueniuntur mordet, sed hæc tolerando atque prædicando expleuit, quod cœpit, & miræ longanimitatis virtus ad uiscera misericordiæ discipulorum duritia emolliuit.

24 De callida uersutia inimici. *Moral. lib. xxxiii. cap. 28.*

IPse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Aliter antiquus hostis religiosas hominum mentes: aliter vero huic mundo deditas tentat. Nam prauis mala quæ desiderant aperte obiicit: bonis autem latenter insidians sub specie sanctitatis illudit: illis uelut familiaribus suis iniquum se manifestus insinuat, istis uero uelut extraneis cuiusdam, quasi honestatis prætextu se palliat, ut mala quæ eis publice non ualet tecta bonæ actionis uelamine, subintromittat. Vnde & membra eius

ſæpe cum aperta nequitia nocere non poſſunt, bonæ actionis habitum ſumunt, & praua quidem exhibent opere, ſed ſancta mentiuntur ſpecie. Iniqui enim ſi aperte mali eſſent a bonis recipi minime poſſent, ſed ſumunt aliquid de viſione bonorum: vt dum boni viri recipiunt in eis ſpeciem quam amant, permixtum ſumant etiam virus quod vitant. Vnde quoſdam Paulus apoſtolus intuens ſub prædicationis velamine ventris ſtudio ſeruientes, ait enim, Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis. Quid ergo mirum ſi miniſtri eius transfigurentur velut miniſtri iuſtitiæ? hanc transfigurationem Ioſue timuit: quando videns angelum, cuius eſſet partis inquiſiuit, dicens. Noſter es, an aduerſariorum? vt videlicet ſi aduerſæ virtutis eſſet, eo ipſo quo ſe ſuſpectum cognoſceret, ab illuſione reſiliret.

25 Qua intentione ſancti viri opera ſua commendant.

Moral.lib.xix.cap.19.& in homil.9.ſuper Ezech.

MIniſtri Chriſti ſunt, & ego. Iuſti atque perfecti gloriam laudis fugientes & animarum lucra quærentes, aliquando virtutes ſuas prædicant, bona quæ diuinitus acceperunt narrant, non vt ipſi apud homines oſtenſione ſua proficiant, ſed vt eos quibus prædicant exemplo ſuo ad vitam trahant. Vnde Paulus apoſtolus quotiens fuſtibus cæſus, quotiens lapidatus, quotiens naufragium pertulit, quanta pro veritate ſuſtinuit, quod ad tertium cœlum raptus, quod in paradiſum ductus ſit, Corinthiis narrat, vt eorum ſenſum a falſis prædicatoribus auertat, & dum ſe innoteſceret qualis eſſet, illi eis vileſcerent, quos ab eis cognouerat inique venerari. Eiſdem igitur Corinthiis honorem fugiens dicit. Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, nos autem ſeruos veſtros per Ieſum Chriſtum. Quos tamen videns falſorum apoſtolorum perſuaſionibus a veræ fidei tramite deuiare, eis ſe ſummopere quantum eſſet venerandus oſtendit dicens. In quo quis audet, in inſipientia dico, audeo & ego: hebræi ſunt & ego. Iſraelitæ ſunt, & ego. Semen Abraæ ſunt & ego. Miniſtri Chriſti ſunt, & ego: ut minus ſapiens dico plus ego. Quibus etiam ſubiungit: quod ei quoque tertii cœli ſecreta patuerunt, quod raptus etiam arcana paradiſi penetrauit. ecce honorem fugiens, ſeruum ſe diſcipulorum prædicat: ecce honorem pro utilitate audientium quærens, falſis apoſtolis uitæ ſuæ merita ſuperponit. Egit quippe doctor egregius, ut dum ipſe qualis eſſet agnoſcitur, & uita & lingua male prædicantium eius comparatione uileſceret. Illos uidelicet commendaret, ſi ſe abſconderet. Cumque ſe non oſtenderet, errori locum dediſſet. Miro igitur modo

& humilitatis quærit incrementa, ut & seruum se discipulis prædicet, & aduersariis potiorem demonstret. Ostendit discipulis quid humilitatis acceperat, ostendit aduersariis quid sublimitatis. Innotescit contra aduersarios quid haberet ex munere: innotescit discipulis qualis apud se maneat in cogitatione. Sancti ergo viri cum coguntur bona narrare, quæ faciunt, non elationi sed vtilitati seruiunt.

26 Quanta discretione debeamus aduersis aliquando obuiare, aliquando vero declinare.

Moral. lib. xxxi. cap. 23. & 24.

DAmasci præpositus gentis Arethæ regis. Si ad æternæ vitæ desiderium noster animus exarsit, si iam verum lumen intrinsecus respicit, in se flammam sancti feruoris accendit, in quantum locus admittit, in quantum causa exigit, debemus pro defensione iustitiæ nosmetipsos obiicere, & peruersis ad iniusta erumpentibus etiam cum ab eis non quærimur obuiare. Nam cum iustitiam quam nos amamus, in aliis feriunt: nos nihilominus sua percussione confodiunt, etiam si venerati videantur. intueri libet quantus Paulum feruor accenderat: quando eum Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptum quippe est. Repleti sunt ira, & exclamauerunt dicentes. Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas confusione, & impetum fecerunt vno animo in theatro, rapto Gaio & Aristarcho comitibus Pauli. Atque mox subditur. Paulo autem volente intrare in populum non permiserunt discipuli, quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici eius miserunt ad eum rogantes, ne se daret in theatrum. In quibus profecto verbis agnoscimus, quo impetu contra cuneos aduersantes irrueret, nisi eum per amicos & discipulos caritatis frena tenuissent. Sed si obuiare hostibus, si vltro pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursum nostri feruoris debemus: quid est quod idem prædicator egregius de semetipso fatetur, dicens. Damasci præpositus gentis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet, & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Quid est, quod modo sponte cuneos armatorum impetit, & modo se ab armatis hostibus quasi trepidus abscondit: nisi hoc, quod necesse est, vt in eius artificiosa virtute discamus aduersariorum pugnam & constanter aliquando appetere, & prudenter aliquando declinare? Necesse quippe est, vt per omne quod agimus, in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructum nostri laboris æstimemus. Et cum pondus fructum superat, laborem quisque innoxiæ declinat, dum

modo se in aliis exerceat, in quibus lucro fructuum pondus laboris vincat. Cum vero subsequenti quantitate fructuum mensura laboris aut æquatur, aut vincitur, labor sine graui culpa declinatur. Vnde prædicator sanctus cum Damasci valde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorum voluit aduersitati confligere, quia & semetipsum quem profuturum multis nouerat, vidit posse deficere, & aut nullis se illic aut paucis prodesse. Secessum igitur a certamine petiit, & pugnaturum felicius ad alia se bella seruauit. Non enim loco virtus, sed locus virtuti defuit: & idcirco fortissimus miles, ab obsidionis angustia certaminis campum quæsiuit. Vbi vero subiuganda regi proprio multa aduersariorum colla conspexit, subire bellum vel cum morte non timuit, sicut ipse cum Hierosolymam pergeret, cumque discipuli passione illius, per prophetiam præscita prohiberent sibimetipsi attestatur dicens. Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine domini Iesu, neque enim facio animam meam preciosiorem quam me. Qui igitur hic hostiles cuneos etiam præscita passione sua imperterritus petiit, illic de dispensatione fuisse edocuit non de timore, quod fugit. Qua in re pensandum est, quia ille labores quosdam per dispensationis iudicium laudabiliter declinat, qui pro Deo maiores alios fortiter tolerat. Nam sæpe ab hominibus timor debilis, cauta dispensatio vocatur, & quasi prudenter impetum declinasse se asserunt, cum fugientes turpiter in terga feriuntur. Vnde necesse est vt in causa Dei cum res dispensationis agitur, metus cordis subtilissima libratione pensetur, ne per infirmitatem timor subrepat, & sese per dispensationis imaginem rationem confingat, ne culpa se prudentiam nominet, iamque nec ad pœnitentiam animus redeat, quando hoc quod inique perpetrat, virtutem vocat. Restat igitur in dubiis quisque deprehensus, cum sibi quælibet aduersitas imminet: prius intra semetipsum contra formidinem & præcipitationem pugnet, quatinus nec formidolose se subtrahat, nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps est, qui semper se aduersis obiicit, & valde pauidus, qui semper abscondit. Sed hæc melius in bellis spiritalibus discimus, si formam exercitii a corporalibus bellis trahamus. Neque enim ille dux sapiens est, qui contra cuneos hostiles exercitum præceps admouet, neque ille dux fortis, qui semper hunc ab hostis facie cauendo subducit. Scire nanque dux debet, modo ab hostili impetu exercitum caute subtrahere, modo hostem circunfusis cornibus coarctare. Quod nimirum solicite perfecti prædicatores exhibent, cum modo persecutionis rabiem declinantes nouerunt

sapienter, sed non eneruiter cedere, modo vero persecutionis impetum contemnentes nouerunt & fortiter, sed non præcipitanter obuiare.

27 De fugienda gloria. *Moral, lib. xviii. cap. 5.*

PArco autem nequis me existimet supra id quod videt in me. Qui veraciter sancti sunt, non solum gloriam super modum suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum videri refugiunt, quod esse meruerunt. Vnde ille prædicator egregius veritatis contra pseudo loquens apostolos, dum virtutes eximias operationis suæ, pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse coaceruata persecutione describeret, & post hæc vsque ad tertium cœlum, rursumque in paradisum se raptum esse memoraret, vbi tanta cognoscere potuisset, quanta loqui omnino non posset: erat de se fortasse adhuc mirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta consideratione se temperans subdidit. Parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Habebat ergo de se dicendum aliquid adhuc, qui parcit dicere, sed egit vtrunque doctor egregius, vt & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo se intra humilitatis limitem custodiret. Nimis nanque esset ingratus: si de se discipulis tota reticeret, & fortasse nimis incautus si de se tota vel discipulis proderet. Sed mirabiliter, vt dictum est, egit vtrunque: vt loquendo vitam audientium erudiret, tacendo vero suam custodiret.

28 Quod ob humilitatis custodiam tentationibus fatigantur electi. *Mora, lib. xii. & 19. cap. 5. & 6.*

DAtus est mihi stimulus carnis meæ angelus Sathanæ. Electi Dei quamdiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant quibusdam tentationibus reprimuntur, vt ne tantum proficere valeant, quantum volunt, sed ne extollantur superbia, non sit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Sic Paulum vide fluminum & latronum, ciuitatis & solitudinis, maris ac falsorum fratrum pericula sustinentem, frenantem ieiuniis ac vigiliis corpus, sustinentem frigoris & nuditatis ærumnam, ad ecclesiarum custodiam vigilanter & pastoraliter exercentem, ad tertium cœlum raptum, rursumque eum in paradisum raptum, & audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui, & cum Sathanæ angelo ad tentandum conceditur: orat vt eximi debeat, & non exauditur. sicut ipse dicit, & ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathanæ, vt me colaphizet: propter quod ter dominum rogaui vt discederet a me. Huius cum initia conuersationis aspicio, perpendo quod ei superna pietas cœlos aperit, seseque illi

Iesus de sublimi ostendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit: ad Ananiam mittitur, vas electionis vocatur, & tamen de ciuitate eadem quam post visionem Iesu ingressus fuerat, fugiens recedit: sicut ipse testatur dicens: Damasci præpositus gentis Arethæ regis custodiebat ciuitatem Damascenorum, vt me comprehenderet, & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Cui licenter dicam. O Paule in cœlo iam Iesum conspicis, & hominem in terra fugis? in paradisum duceris, secreta Dei verba cognoscis, & adhuc a Sathanæ angelo tentaris, vnde sic fortis vt ad cœlestia rapiaris? vnde sic infirmus, vt hominem in terra fugias, & adhuc a Sathanæ angelo aduersa toleres: quia ecce qui te subleuat, rursum te subtilissima mensura moderatur, vt & in miraculis tuis prædices nobis virtutem Dei, & rursum in timore tuo reminisci nos facias infirmitatis nostræ. Quæ tamen infirmitas, ne in desperationem nos pertrahat; compulsat, dum in infirmitate tua dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoque locutus es quod audisti: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Aperta ergo Dei voce ostenditur: quia custos est virtutis infirmitas. Tunc quippe bene interius custodimur, cum per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius: aliquando vitiis, aliquando pressuris, & persecutionum aduersitatibus. *Moral. lib.* xxxi. *cap.* 26. Qui vero mentem certamini vult ante tentationis certamen parare, aduersa neque longe adhuc posita debet cogitando prænoscere, ne fortasse valeant improuisa superare. Vnde Paulus discipulos admonebat, cum diceret. Vosmetipsos tentate: si estis in fide, ipsi vos probate, ac si aperte præciperet, dicens. Certamina persecutionum ad mentem reducite: & vestri cordis intima atque occulta pensantes, quales inter supplicia existere ualeatis, inuenite. Paulus ergo. *Moralium libro* xii. Prædicator egregius qui raptus ad tertium cœlum fuerat, arcana paradisi penetrauerat: esse post reuelationem tranquillus & intentatus uolebat. Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui non poterunt præteriri: & eleuauit hunc ad cognoscenda sublimia, & reduxit iterum ad infirma toleranda, ut modi sui mensuras aspiciens, dum securitatem comprehendere conaretur: & non posset, ne per elationem extra se iret per humilitatem cogeretur intra suos semper terminos redire. Nonnunquam itaque electi Dei in virtutibus proficere conantur, & quædam dona percipiunt. A quibusdam uero repulsi in imis iacent. Nemo est enim qui tantum uirtutis apprehendat, quantum desiderat: quia omnipotens Deus

interiora discernens ipsis spiritualibus profectibus modum ponit: ut ex hoc homo quod apprehendere conatur & non valet, in illis se non eleuet, quæ valet.

29 Qua de causa viri iusti sancti bona sua detegunt.

Moral.lib.xiiii.& 26.& in homil.9 .super Ezech.

FActus sum insipiens. Iusti & perfecti nunquam bona sua detegunt. nisi eos aut proximorum vtilitas, aut certe nimia necessitas cogat. Vnde Paulus quoque apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narrauit: sed hæc narrando minime deliquit: quoniam a veritatis tramite & attestatione certa & corde humili non recessit. Qui vero necessitate cogente vera de se bona loquitur: tanto magis humilitati iungitur, quanto & veritati sociatur. An idem Paulus non fuit: quando veritatis æmulatione contra falsos apostolos tot de se discipulis fortia gesta narrauit? Cui nimirum veritati inimicus existeret si abscondendo virtutes proprias prædicatores errorum præualere permisisset. Vnde etiam cum virtutes suas Corinthiis enumerasset adiunxit. Factus sum insipiens: vos me coegistis. Fit autem aliquando vt necessitate cōpulsi in bonis quæ de se referunt, non aliorum vtilitatem sed suam requirant, sicut beatus Iob facta sua enumerat dicens. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum: & causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam: & multa alia quæ sæpe egisse se commemorat. Sed quia in vulnere doloris positus ab amicis increpantibus impie egisse. & violentus proximis atque oppressor pauperum fuisse dicebatur: vir sanctus inter flagella Dei & humanæ increpationis verba deprehensus, mentem suam grauiter concuti atque ad desperationis foueam conspexit impelli. Qui iam cadere poterat, nisi ad memoriam sua bene acta reuocasset: vt ad spem animi reduceretur, ne oppressus verbis & vulneribus in desperatione periret. Quod ergo sua bona enumerat, non innotescere aliis quasi ex laude desiderat, sed ad spem animum reformat. Iusti itaq; cum virtutes suas quas habent, infirmis loquuntur reprehensibiles non sunt: quia per vitam suam quā referunt, aliorum animas ad vitam quærunt.

INCIPIVNT CAPITVLA de epistola beati Pauli apostoli ad Galathas

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD GALATHAS.

Quod rectores debent studere vt subditis placeant.

In pastoral. cur. 2. part. cap. 8

CIENDVM est, quod non oportet, vt rectores boni placere hominibus appetant: sed vt æstimationis suæ dulcedine proximos in affectum veritatis trahant: non vt se amari desiderent, sed vt dilectionem suam, quasi quandam viam faciant, per quam corda audientium, ad amorem conditoris introducant. Difficile quippe est, vt quantumlibet recta denuntians, prædicator qui non diligitur libenter audiatur. Debet ergo qui præest studere se diligi, quatinus possit audiri, & tamen eorum amorem suum pro semetipso non quærere, ne inueniatur ei, cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat: cum sui nobis studii occulta manifestat, dicens. Sicut & ego per omnia omnibus placeo: qui tamen rursus dicit. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus nō essem. Placet ergo Paulus & non placet: quoniam in eo quod placere appetit, non se sed per se hominibus placere veritatem quærit.

Aliquando

2 De prophetia. *In homil. 1. super Ezech.*

ALiquando prophetiæ ſpiritus ex præterito tangit animum, nec tangit ex futuro, ſicut aperte oſtenditur in Paulo apoſtolo, qui diſcipulis dicit. Notum vobis facio euangelium, quod euangelizatum eſt a me: quia non eſt ſecundum hominem, neque enim ego ab homine accepi iſtud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti, vnde aliis quoque diſcipulis dicit. Secundum reuelationem notum factum eſt mihi ſacramentum. Qui tamen hoc ipſum euangelium, quod per reuelationem cognouerat, cum Hieroſolymam prædicaturus aſcenderet ait. Ecce ego alligatus ſpiritu, vado in Hieruſalem: quæ in ea ventura ſunt mihi ignorans. Hoc quippe euangelii ſacramentum eſt: quia vnigenitus patris incarnatus eſt atque perfectus homo factus eſt, qui crucifixus, mortuus, & ſepultus, die tertia reſurrexit, die quoque quadrageſima aſcendit in cœlum, atque in dextera patris ſedet. Qui ergo per reuelationem euãgelium agnouit, prophetiæ ſpiritu de præterito tactus eſt, ſed quia quid pro eodem euangelio paſſurus erat, ignorauit: de futuro proculdubio tactus nõ eſt. Nam & ſicut dicit. Niſi quod ſpiritus ſanctus per omnes ciuitates pro teſtatur, dicens. Quoniam vincula & tribulationes Hieroſolymis me manent: aperte oſtenditur: quia ea quæ ipſi ventura eſſent, aliis de ipſo reuelatum eſt, non autem ipſi de ſe, ſicut de illo per Agabum dicitur. Virum cuius hæc zona eſt, ita alligari oportet in Hieruſalem.

3 Qualiter admonendi ſunt impudentes.

In homil. xi. ſuper Ezech.

O Inſenſati Galathæ. Mentes aſperæ & impudentes, ſi leuiter fuerint increpatæ ad maiores culpas ipſa leuitate prouocantur: vnde Paulus prædicator egregius multum aſpere contra Galathas, qui a fide diſceſſerant exercetur. Nulla enim modeſtiæ patientia præmiſſa, nulla locutionis dulcedine prærogata eos quos a fide diſceſſiſſe cognouit. Ab ipſo epiſtolæ ſuæ exordio inuehendo redarguit: nam præmiſſa ſalutatione ſic cœpit. Miror quod ſic tam cito transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratia Chriſti. Quibus etiam in aperta increpatione poſt cætera ſubiungit. O inſenſati Galathæ, quis vos faſcinauit? Mentes etenim duræ niſi aperta eſſent increpatione percuſſæ: nullo modo cognoſcerent malum, quod egiſſent. Nam ſæpe hi qui impudentes ſunt, tantum ſe peccaſſe non ſentiunt, quantum de peccatis quæ fecerint non increpantur: vt minores culpas ſuas æſtiment, quas minor inuectio caſtigat, & quas vehementer obiurgari viderint, maiores eſſe deprehendant. Vnde neceſſe eſt, vt ſermo ſemper prædicantis, cum auditorum debeat qualitate formari,

ne aut uerecundis aspera,aut impudentibus loquatur lenia.

4 De abnegatione malæ uitæ. *In homil.32.super Euang.*

Viuo autem iam non ego,uiuit uero in me Christus. Dominus dicit in euangelio. Siquis uult post me uenire, abneget semetipsum. Ille semetipsum relinquit & abnegat,qui quod fuit per uetustatem deserit & uitat:& ad hoc nititur, quo per nouitatem uocatur: semetipsum abnegat, non quia omnino non est in essentia, sed scilicet non est in impietatis culpa. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam: pensemus quomodo se Paulus abnegauerat,qui dicebat. Viuo autem iam non ego. Extinctus quippe fuerat sæuus ille persecutor, & uiuere cœperat pius prædicator. Si enim ipse esset, pius profecto non esset: sed qui se uiuere denegat, dicat unde est, quod sancta uerba per doctrinam ueritatis clamat, protinus subdit. Viuit uero in me Christus, ac si aperte dicat. Ego quidem a me ipso sum extinctus, quia carnaliter non uiuo, sed tamen essentialiter non sum mortuus, quoniam in Christo spiritualiter uiuo.

5 De condescensione prædicatorum ad auditores.
*Moral.lib.*XXX.*cap.*21.*&* 22.

Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. Sicut ceruæ quæ incuruantur ad fœtum, & pariunt & rugitus emittunt: sic prædicatores sancti rugiunt, dum per incuruationem suam in conuersatione lucis auditorum animas gignunt: quia eos ab æternis suppliciis remouere nisi flendo non possunt. Nunc enim in lachrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant: nunc quasi ceruæ in partus sunt dolore, ut spiritali prole postmodum sint fœcundi. Vt enim de multis unum loquar,uideo Paulum quasi quandam ceruam in partu suo magni doloris rugitus emittentem, ait enim. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis, uellem apud uos esse modo, & mutare uocem meam, quoniam confundor in uobis. Ecce mutare uult uocem in partu suo, ut sermo prædicationis in rugitum uertatur doloris. Mutare uult uocem:quia quos iam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerua pariens emittebat,quando eisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur dicens. O insensati Galathæ quis vos fascinauit,& cur sic stulti estis? vt cum spiritu cœperitis nunc carne consumamini? vel certe. Currebatis bene, quis vos impediuit veritati non obedire? Qualis in huius ceruæ partu rugitus fuit: quæ diu conceptos filios cum tot difficultatibus peperit, & quandoque partus ad vterum maliciæ rediisse cognouit?

Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & postquma concepta potuit edere, rursum est compulsa, extincta suscitare. Notandum vero summopere est, quod ceruæ incuruantur vt pariant: quia nimirum si erectæ starent parere non valerent. Similiter prædicatores sancti, nisi ab illa immensitate contemplationis internæ quam capiunt ad infirmitatem nostram humillima prædicatione, quasi quadam incuruatione descenderent, nunquam vtique filios in fide procrearent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent, sed videamus ceruam sese vt pariat incuruantem. Ego igitur non potui vobis loqui, quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi non escam: atq; mox eiusdem incuruationis causas exequitur dicens. Nondum enim poteratis: sed nec adhuc quidem potestis: sed hanc ceruam quæ propter nos incuruata est, quæso videamus erectam, ait. Sapientiam loquimur inter perfectos, & rursum. Siue mente excedimus Deo. Cum vero mente excedit Deo, excessum eius omnino non accepimus. Vt ergo nos lucretur, incuruatur ad nos, vnde illic apte subiungit. Siue sobrii sumus, vobis.

6 De simulatione hypocritarum. *Moral. lib. viii. cap. 30. & 31.*

OMnis hypocrita corpus per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo viuit. Quo contra bene per Paulum de electis dicitur. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Cum vitiis quippe & concupiscentiis carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, vt iam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam viuit: quoniam & sæpe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur, qui nisi aliquid in se virtutis ostenderet, honorem nullum percipere mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet: & pœnaliter quod sequitur, manet.

7 De misericordia in iudicio. *In pastoral. cur. 2. part. cap. 10.*

SI præocupatus fuerit homo in aliquo delicto. Cum non malicia, sed ignorantia sola, vel infirmitate delinquitur, profecto necesse est, vt magno moderamine, ipsius delicti correptio temperetur. Cuncti quippe quousq; hac mortali carne subsistimus, nostræ correptionis infirmitatibus subiacemus. Ex se ergo debet quisq; colligere, qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati misereri, ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem feruentius rapiatur, oblitus sui esse uideatur. Vnde Paulus bene admonet dicens. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, consi-

derans te ipsum ne & tu tenteris. Ac si aperte dicat. Cum displicet iam ex aliena infirmitate quod conspicis, pensa quid es, vt increpationis zelo se spiritus temperet, dum sibi quoque quod increpat timet.

8 De ædificio caritatis per compassionem construendo.

Moral.lib.x.& in homil.1.super Ezech.& in pastoral.cur.ter.par.cap.28.

INuicem onera vestra portate. Sicut in ædificio lapis lapidem portat: quia lapis super lapidem ponitur: & qui portat alterum portatur ab altero, sic in sancta ecclesia vnusquisque portat alterum & portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant: vt per eos ædificium caritatis surgat. Hinc etenim Paulus admonet dicens. Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quid lex hoc loco accipi nisi caritas debet: per quam semper in mente legitur, præcepta vitæ qualiter in actione teneantur? Lex quippe Christi caritas est: qui ex illa nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portauit. Tunc ergo legem imitando complemus, quando & nostra benigne conferimus, & nostrorum mala pie sustinemus, cum fraterna onera ex amore toleramus, huius legis virtutem, Paulus iterum denuntians ait. Plenitudo legis caritas. Si enim ego vos portare negligo in moribus vestris, & vos tolerare me contemnitis in moribus meis, caritatis inter vos vnde ædificium surgit, quos vicaria dilectio per patientiam non coniungit? Nunc itaque alii portantur a vobis: nos vero portati sumus ab aliis. Illi vero qui in fine ecclesiæ, id est in extremitate mundi nascituri sunt, tolerantur quidem a maioribus, vt eorum mores ad bona merita componantur: sed cum non eos sequuntur, qui per illos proficiant: nullos super se fidelis fabricæ iam lapides portant. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat: quia mores simul omnium solus redemptor noster tolerat, de quo Paulus ait. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Redemptor itaque omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit, quod debuisset tolerari, & culpas vestras solus ille sustinet: qui totam sanctæ ecclesiæ suæ fabricam portat, qui per prophetæ vocem de peruerse adhuc uiuentibus dicit, laboraui sustinens.

9 De perfecta mortificatione sanctorum

Moral.lib.v.cap.2.& lib.18.cap.37.

MIhi mundus crucifixus est: & ego mundo. Electi Dei mori mundo funditus concupiscunt, ut sicut in seculo ipsi nihil appetunt, ita iam a seculo nulla obligatione teneantur. Et plerunque contingit, ut iam homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationi-

bus astringat: & ipse quidem mundo iam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim viuus adhuc mundus eum concupiscit, dum alio intentum in suis actibus rapere contendit, vnde bene Paulus cum & ipse seculum perfecte despiceret, & talem se factum videret, quod iam hoc seculum omnino concupiscere non posset, ruptis huius vitæ vinculis liber dicit. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo iam mortuum non amabat, sed & seipsum crucifixerat: quia talem se ei exhibere studuit, vt ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Paulus ergo qui se totum huic mundo mortuum esse perhibebat, non sufficit vt diceret, mundo crucifixus sum: nisi etiam præmitteret, mihi mundus crucifixus est, vt non tantummodo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatinus nec ipse mundum, nec ipsum iam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in vno sint: quorum vnus viuus, alter vero sit mortuus, & si mortuus viuum non videt, viuus tamen mortuum videt: si vero vtrique sint mortui: alter alterum nequaquam videt. Ita qui iam mundum non amat, sed tamen ab illo vel non volens amatur, & si ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt. Si vero nec ipse mundum in amore retinet, nec rursum a mundi amore retinetur, sibi vicissim vtrique sunt extincti: quia dum alter non appetit, quasi mortuus mortuum non attendit. Quoniam igitur Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec a mundi gloria ipse quærebatur: & se mundo & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Vt enim ostenderet, quia per abiectionem qua se humiliando deiecerat, talis iam factus esset, vt nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, non solum ait se mundo crucifixum, vt mundi gloriam quam appeteret ipse, tanquam mortuus non videret: sed etiam sibi mundum asseruit crucifixum, in quo se tanta humilitate deiecerat, vt & ipse mundus tanquam mortuus, Paulum humilem atque despectum iam videre nequaquam posset.

INCIPIVNT CAPITVLA de epiſtola beati Pauli apoſtoli ad Epheſios.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS.

De reſtauratione angelorum, qui de cœlo deciderunt.

AVLVS apoſtolus Chriſti Ieſu per voluntatem Dei: ſanctis omnibus qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu: gratia vobis & pax a Deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiritali & in cœleſtibus in Chriſto: qui propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo. *Moral.lib.*xxxi.*cap.*35. Fortiſſimi angelorum chori qui quamuis non integri ſed tamen in proprio ſtatu fixi, cadente cum ſuis angelis diabolo remanſerunt, prærupti & imminuti poſſunt dici, quia pars eorum cecidit: pars remanſit. Qui integri quidem

ſtant per qualitatem meriti: ſed per numeri quantitatem præerupti & imminuti. Hanc præruptionem reſtituere uenit ut redempto hnmano genere illa angelica damna ſarciret, & menſuram cœleſtis patriæ locupletius fortaſſe cumularet. Propter hanc præruptionē de patre dicitur. Propoſuit in eo in diſpenſationem plenitudinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo. In ipſo quippe reſtaurātur ea quæ in terra ſunt, dum peccarores ad iuſticiam conuertuntur. In ipſo reſtaurantur ea quæ in cœlis ſunt: dum illuc homines humiliati redeunt, vbi apoſtatæ angeli ſuperbiendo ceciderunt.

2 Pulcherima deſcriptio totius angelicæ dignitatis.

In homil. 34. ſuper Euang.

PAter ſuſcitauit Chriſtum a mortuis, conſtitnens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem. Angelorum & hominum naturam ad cognoſcendum ſe dominus condidit: quam dum ad æternitatem conſiſtere voluit, eam proculdubio ad ſuam ſimilitudinem creauit. Nouem vero ſunt ordines angelorum, ſed vt compleretur electorum numerus, homo decimus eſt creatus. Ipſe quidem homo conditus ad imaginem Dei fuit ſed a ſimilitudine ſui conditoris peccando receſſit: qui tamen nec poſt culpam periit: quoniam æterna Dei ſapientia in humanitate apparuit: & per carnem miraculis coruſcans illum reparauit. Nouem vero ordines angelorum eſſe inueniuntur: vnde & ipſi angelo qui primus eſt conditus per prophetam dicitur. Tu ſignaculum ſimilitudinis plenus ſapientia & perfectus decore: in deliciis paradiſi Dei fuiſti. Vbi notandum quod non ad ſimilitudinem Dei factus, ſed ſignaculum ſimilitudinis dicitur, vt quo in eo ſubtilior eſt natura, eo in illo imago Dei ſubtilius inſinuetur expreſſa. Quo in loco mox ſubditur. Omnis lapis pretioſus operimentum tuum. Sardius, topatius, & iaſpis, chryſolitus, onyx, & beryllus, ſapphirus, carbunculus, & ſmaragdus. Ecce nouem dixit nomina lapidum, quia profecto nouem ſunt ordines angelorum. Quibus nimirum ordinibus ille primus angelus ideo ornatus & opertus extitit: quia dum cunctis agminibus angelorum prælatus eſt, ex eornm comparatione clarior fuit. Sacro igitur teſtante eloquio, ſcimus angelos, archangelos, virtutes, poteſtates, principatus, dominationes, thronos, Cherubin, & Saraphin: eſſe nanque angelos, & archangelos pene omnes eloquii ſacræ paginæ teſtantur. Cherubin vero atque Seraphin ſæpe, vt notum eſt, libri prophetarum loquuntnr, Quatuor quoque ordinum nomina Paulus apoſtolus in hac epiſtola ad Epheſios enumerat dicens.

Supra omnem principatum & potestatem & virtutem, & dominatio- nem: de Thronis autem scribit ad Colossenses. Sciendum est autem, quod angelorum vocabulum nomen est officii, non naturæ. Nam sancti illi cœlestis patriæ spiritus semper quidem sunt spiritus, sed semper vocari angeli nequaquam possunt: quia tunc solum sunt angeli, cum per eos aliqua nuntiantur. Græca enim lingua angeli nuncii, archangeli ve- ro summi nuncii vocantur. Hi enim qui minima nunciant, angeli: qui vero summa adnunciant, archangeli vocantur. Virtutes etenim vocan- tur illi nimirum spiritus: per quos signa & miracula frequentius fiunt. Potestates etiam vocantur hi, qui hoc potentius cæteris in suo ordine perceperunt, vt eorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sint: quorum potestate refrenantur, ne corda hominum tantum tentare præualeant, quantum volunt. Principatus etiam vocantur, qui ipsis quoque bonis angelorum spiritibus præsunt, qui subiectis aliis, dum ea quæ sunt agen- da disponunt, eis ad explenda diuina ministeria principantur. Domi- nationes autem vocantur, qui etiam potestates principatuum alta dissi- militudine transcendunt. Nam principari, est inter reliquos priorem existere: dominari vero, est etiam subiectos quosque possidere. Ea igi- tur angelorum agmina quæ mira potentia præeminent, pro eo quod eis cætera ad obediendum subiecta sunt, dominationes vocantur. Sic autem in illa summa ciuitate specialia quædam singulorum sunt, vt tamen sint communia omnium: & quod in se quisque ex parte habet, hoc in alio ordine totum possidet. Sed idcirco vno eodemque vocabulo communi- ter non censentur, vt ille ordo vocari priuato vniuscuiusque rei no- mine debeat: qui hanc in munere plenius accepit. Seraphin nam incen- dium dicitur, & tamen amore conditoris simul omnes ardent. Cheru- bin vero plenitudo scientiæ, & tamen quis sibi aliquid nesciat, vbi ipsum omnes simul fontem scientiæ Deum vident? Throni illa agmina quan- do quibus conditor præsidet, vocantur: sed beatus esse quis potest: nisi creator suus eius menti præsideat? Quæ ergo ex parte ab omnibus ha- bentur eis in priuato nomine data sunt: qui hæc in munere plenius ac- ceperunt. Nam & si qua illic sic alii habent, ut haberi ab aliis nequaquam possint, sicut speciali nomine dominationes & principatus vocantur cuncta ibi sunt singulorum: quia per caritatem spiritus ab alio in aliis habentur. Sed quoniam illa superna ciuitas, ex angelis & hominibus constat, ad quam tantam credimus ascensuram multitudinem hominum, quanta electorum multitudo remansit angelorum: superest, vt ipsi quo-

que homines qui ad cœlestem patriam redeunt ex eis agminibus aliquid illuc reuertentes imitentur: vt in eorum sortem per conuersationis similitudinem deputentur. Nam sunt plerique qui parua capiunt, sed tamen hæc eadem parua pie fratribus annuntiare non desistunt. Isti itaque in angelorum numerum currunt. Et sunt nonnulli, qui diuinæ largitatis munere referti, secretorum cœlestium summa & capere præualent & nuntiare. Quo ergo isti nisi inter archangelorum numerum deputantur? Et sunt nonnulli qui mira faciunt, signa valenter operantur. Quo ergo isti nisi ad supernarum virtutum sortem & numerum congruunt? Et sunt nonnulli qui etiam ab obsessis corporibus malignos spiritus fugant, eosque virtute orationis & vi acceptæ potestatis eiiciunt. Quo itaque isti meritum suum nisi inter potestatum cœlestium numerum sortiuntur? Et sunt nonnulli qui acceptis virtutibus etiam electorum hominum merita transcendunt, cumque & bonis meliores sunt, electis quoque fratribus principantur. Quo ergo isti sortem suam, nisi inter principatuum numeros acceperunt? Et sunt nonnulli qui sic in iemetipsis cunctis vitiis omnibusque desideriis dominantur, vt ipsi iure mundiciæ dii inter homines vocentur. Vnde & ad Moysen dicitur. Ecce constitui te Deum Pharaonis. Quo ergo isti nisi inter numeros dominationum currunt? Sed hæc fratres carissimi me loquente vos introrsus ad vosmetipsos reducite, secretorum vestrorum merita cogitationesque discutite. Videte siquid iam boni vobiscum intus agitis: videte si in numero horum agminum quæ breuiter tangendo perstrinximus, sortem vestræ vocationis inuenitis. Væ autem animæ quæ in se de his bonis quæ enumerauimus minime aliquid recognoscit. eique adhuc væ deterius imminet, si & priuatam se donis intelligit, & nequaquam gemit. Quisquis ergo talis est fratres mei, gemendus est valde: quia non gemit. Pensemus igitur accepta electorum munera, & virtute qua possumus, ad amorem tantæ sortis anhelemus. Qui in se donorum gratiam minime recognoscit, gemat: qui vero in se minora cognoscit, maiora aliis non inuideat: quoniam & supernæ illæ distinctiones bonorum spirituum ita sunt conditæ, vt aliæ aliis sint prælatæ.

3 De sublimi conuersatione sanctorum. *Mora. lib. vi. cap. 8. & lib. 10.*

CVm resuscitauit & confedere nos fecit in cœlestibus. Electi tamen cum in hac vita ex humilitate se substernunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia transeunt: cumque se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine, gloriam huius mundi transcendentes calcant, videant humilem Paulum discipulis dicentem. Non enim nosmetipsos

prædicamus sed Iesum Christum dominum nostrum: nos autem seruos vestros per Christum. Videamus humilem in sublimi iam positum, & dicentem. An nescitis quia angelos iudicabimus? & iterum. Nostra conuersatio in cœlis est. Et rursum. Conresuscitauit & consedere nos fecit in cœlestibus. Non vult Paulus mentem in ima deiicere, non vult per abiectionem humanæ conuersationis, in infimis habitare. Tunc Paulus in carcere fortasse tenebatur, cum se consedere Christo in cœlestibus testaretur: sed ibi erat, vbi ardentem iam mentem fixerat: non illic vbi illum necessario pigra adhuc caro retinebat. Fortasse tunc cum exterius catena religabat, mente tamen positus in sublimibus fuerat: quia per spei suæ certitudinem, iam in cœlestibus sedebat. Sancti itaque viri foris despecti sunt, & velut indigni omnia tolerant, sed dignos se supernis sedibus confidentes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant. Cum laborent foris aduersitate persecutionis: admoniti recurrunt ad arcem mentis, & inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporaliter etiam semetipsos cernunt, minas non metuunt: quoniam & tormenta patiendo contemnunt. Hinc enim per Salomonem dicitur. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. hinc ab eo iterum scriptum est. Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Quia enim recti quique in alto suæ intentionis vertice siti sunt, dum mortem moriendo non sentiunt, miro modo eos reproborum iacula & feriunt, & non contingunt: quoniam vnde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores fiunt. *Moral.lib.iii.cap.11. unde supra.* Dominus noster multa adhuc per corpus quod nos sumus patitur, & iam corpus eius, id est ecclesia de suo capite videlicet domino in cœlo gloriatur. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent, nequaquam pro afflictis membris persecutori suo etiam de cœlo clamaret. Saule, Saule, quid me persequeris? Si cruciatus nostri eius pœnæ non essent, conuersus afflictusque Paulus minime diceret. Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui capitis exaltatus dicit. Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant, sed pœnarum suarum ponderibus pressus, ecce iam per gloriam capitis in cœlo residebat. Compage igitur caritatis in omnibus vnitum, caput & corpus nouimus & credimus.

4 De pietate magistrorum erga discipulos. *Moral.lib.xxxi.cap.8.*

PEto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis. Habent veraces magistri super discipulos suos viscera timoris, ex virtute caritatis: hy-

pocritæ vero tanto minus commiſſis ſibi metuunt, quanto nec ſibi quod timere debeant, deprehendunt. O quam mollia viſcera Paulus geſtabat: quando circa ſuos filios, tanto æſtu amoris inhiabat, dicens. Nunc viuimus ſi vos ſtatis in domino, & teſtis mihi eſt dominus, quomodo cupiam vos omnes in viſceribus Chriſti Ieſu. Theſſalonicenſibus quoque ſuum amorem indicans dicit: Nos autem fratres deſolati a vobis ad tempus horæ, aſpectu non corde, abundantius feſtinamus faciem veſtram videre cum multo deſiderio. Qui duris perſecutionibus preſſus, & tamen de filiorum ſalute ſolicitus adiunxit. Miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in euangelio Chriſti, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra, vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis: vos enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus. Epheſiis quoque ait. Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt gloria veſtra. Ecce in tribulatione poſitus, alios exhortatur, & in hoc quod ſuſtinet, alios roborat. Non enim filiorum ſuorum fuerat oblitus: ſed metuebat nimis ne eius diſcipuli in prædicatore ſuo, tot perſecutionum probra cernentes, fidem in eo deſpicerent: contra quam innumeræ paſſionum contumeliæ præualerent. Et ideo minus in tormentis dolebat, ſed magis filiis de tormentorum ſuorum tentatione metuebat. Paruipendebat in ſe plagas corporis, dum formidaret in filiis plagas cordis. Ipſe patiendo ſuſcipiebat vulnera tormentorum, ſed filios conſolando curabat vulnera cordium. Penſemus ergo cuius caritatis fuerit inter dolores proprios aliis timuiſſe: penſemus cuius caritatis ſit, filiorum ſalutem inter ſua detrimenta requirere, & ſtatum mentis in proximis etiam ex ſua deiectione cuſtodire.

§ De omnipotentia Dei. *Moral.lib.x.cap.11.*

OMnipotentis Dei potentiam egregius nobis doctor bene inſinuat, cum breuiter narrat. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas, & profundum. habet quippe Deus latitudinem: quia dilectionem ſuam vſque ad collectionem perſequentium tendit: habet longitudinem: quia ad vitæ patriam nos longanimiter tolerando perducit. habet ſublimitatem: quia ipſorum quoque intelligentiam qui recepti fuerint in ſupernam congregationem tranſcendit. habet profundum: quia damnatis inferius, diſtrictionis ſuæ iudicium incomprehenſibiliter exercet. Quæ ſcilicet quatuor nobis in hac vita poſitis ſingulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celſitudinem non ſolum noſtram intelligentiam, ſed etiam vota ſuperando, & profunditatem ſuam exhibet, oc-

cultos & illicitos cogitationum motus, districte iudicando. Sed eius celsitudo & profunditas, quam sit inuestigabilis nullus agnoscit: nisi qui vel contemplatione ad summa prouehi, vel occultis motibus resistens tentationum cœperit importunitate turbari.

6 De pace seruanda. *In pastoral.cur.ter.part.cap.23.*

SOliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Discordes quantislibet virtutibus polleant, spiritales fieri nullatenus possunt, si per concordiam vniri proximis negligant. Scriptum quippe est Fructus spiritus est, caritas, gaudium, pax. Qui ergo seruare pacem non curat, ferre fructus spiritus recusat. hinc Paulus ait. Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis? hinc iterum dicit. Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. hinc rursus admonet dicens. Soliciti seruare vnitatem spiritus, in vinculo pacis, vnum corpus & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Ad vnam igitur vocationis spem nequaquam pertingitur, si non ad eam vnita cum proximis mente curratur.

7 De cotidiana renouatione. *Moral.lib.xxii.cap* 4.

REnouamini spiritu mentis vestræ. Nescit mens per torporem veterascere, quæ cotidiana feruoris innouatione studet per desiderium semper inchoare. Hinc per Paulum dicitur. Renouamini spiritu mentis vestræ. Hinc psalmista qui iam ad perfectionis culmen peruenerat, quasi inchoans dicebat. dixi nunc cepi: quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valde necesse est, vt inchoare nos cotidie credamus.

8 De patientia cum amore. *In pastoral.cur.ter.par.cap.*10.

OMnis amaritudo & ira tollatur a vobis. Studere debent patientes, vt diligant, quos sibi necesse est tolerare: ne si pacientiam dilectio non sequatur, in deteriorem culpam odii virtus ostensa vertatur. Vnde Paulus cum diceret. caritas patiens est, ilico adiunxit, benigna est, videlicet ostendens: quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate non cessat. Vnde idem doctor egregius, cum patientiam discipulis suaderet, dicens. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis, quasi cunctis exterius iam bene compositis, ad interiora conuertitur, dum subiungit, cum omni malitia: quia nimirum frustra indignatio, clamor & blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interioribus vitiorum mater malicia dominatur. Et incassum nequitia foris ex ramis inciditur, si surreptura multiplicius intus in radice seruatur. Virtus est coram hominibus aduersarios tolerare,

sed

ſed virtus coram Deo diligere. Impatientes ſcire debent quod dum per turbationi ſuæ nequaquam obſiſtunt, etiam ſi quā a ſe trāquilla mēte fuerant bene geſta confundunt, & improuiſo impulſu deſtruunt, quicquid forſitan diu labore prouido conſtruxerunt. ipſa nanque quæ mater eſt omnium cuſtoſque virtutum, per impatientiæ vitium virtus caritatis amittitur. ſcriptum quippe eſt. Caritas patiens eſt. Igitur cum minime patiens eſt, caritas non eſt: de qua idem Paulus ait. Inuicem onera veſtra portate & ſic adimplebitis legem Chriſti. Lex vnitatis quippe Chriſti eſt caritas, quam ſoli perficiunt, qui nec cum grauantur excedunt.

9 De tenenda grauitate. *Moral.lib.xx.*

NOn circūferamur omni vento doctrinæ Sicut immitiſſimos lapides aqua fluuialis trahit: ſic doctores peruerſorum dogmatum mentes hominum non fixas, ſed mobiles, & nulla grauitatis ſtabilitate ſolidatas trahunt: quas velut de loco ſemper ad locum flumina errorum ducunt, vnde prædicator egregius cum auditores ſuos non temporaliter duci, ſed forti cuperet grauitate ſolidari: admonuit dicens. Vt non iam ſimus paruuli fluctuantes, nec circunferamur omni vento doctrinæ.

10 De veris & falſis Chriſtianis. *Mora.lib.xiii.cap.5.& 20 cap.23.*

SAncta eccleſia veſtimentum eſt Chriſti, Paulo atteſtante qui dicit. Vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam aut rugam. Neq; enim per peccatum habet maculā, nec per duplicitatem rugam, quia & per iuſtitiam eſt munda, & per ſimplicem intentionem tenſa. Quæ ergo abluta eſt ne maculam habeat, tenſa eſt, ne habeat rugam: vtiq; veſtis eius eſt. Quid vero per rugas, niſi duplicitas deſignatur? Rugæ itaq; ſanctæ ſunt eccleſiæ omnes qui in ea dupliciter viuunt. Qui fidem vocibus clamant, operibus denegant: has autem rugas in electis ſuis eccleſia ſancta non habet, quia videlicet neſciunt aliud de ſe foris oſtendere, & intus aliud habere: vnde ſicut ſupra dictum eſt, recte prædicator egregius ait. Vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam aut rugā. Maculam quippe & rugam non habet, quæ & turpitudine operis & duplicitate ſermonis caret. Qui autem in ea duplicitate viuunt, hi nimirum pacis tempore, quia huius mundi poteſtatibus fidem chriſtianam honori eſſe conſpiciunt, ſe fideles eſſe mentiuntur: ſed cum ſanctam eccleſiam ſubita aduerſitatis procella turbauerit, & tempus perſecutionis exarſerit, illico oſtendunt quid perfida mente moliuntur: & qui nunc metuentes, derogant ad contradicendum ante faciem veniunt: quia verbis veræ fidei vocibus apertis obſiſtūt. Sciendū vero eſt quia cum hæc a carnalibus patimur nō tam ipſi ſunt, qui in noſtra morte ſeuiunt, quā malignus ſpiritus

qui mentibus eorum principatur, ficut per Paulum dicitur. Non est nobis colluctatio aduerfus carnem & fanguinem, fed aduerfus principes & poteftates, aduerfus mundi rectores tenebrarum harum. Quid enim aliud funt omnes iniqui, quam membra diaboli? Ipfe itaque per eos agit: quicquid in eorum cordibus, vt agere debeant, immittit.

11 De dilectione parentum. *In homil. 37. fuper Euang.*

VIri diligite vxores veftras, ficut Chriftus ecclefiam. Ad fe venientibus veritas dicit. Si quis venit ad me & nō odit patrem fuum & matrem & vxorem, & filios, & fratres & forores non poteft meus effe difcipulus. Ecce difcipulus vxorem diligendam prædicat, cum magifter dicat, qui vxorem non odit, non poteft meus effe difcipulus? Nunquid aliud iudex nunciat, & aliud præco clamat? An fimul odiffe poffumus, & diligere? fed fi vim præcepti perpendimus vtrunq; agere per difcretionem valemus, vt vxorem & eos qui nobis cognatione carnis coniuncti funt, & quos proximos nouimus diligamus, & quos aduerfarios in via Dei patimur, odiendo, & fugiendo nefciamus. Quafi enim per odium diligitur, qui carnaliter fapiens dum praua nobis ingerit, non auditur. Noftram etenim fimiliter animam bene tunc odimus, cum eius carnalibus defideriis non acquiefcimus, cum eius appetitum frangimus, eius voluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quafi per odium amatur. Sic fic nimirum exhibere vxori & proximis noftris odii difcretionem debemus, vt in eis & diligamus, quod funt, & habeamus odio quod in Dei nobis itinere obfiftunt. Certe cum Paulus Hierofolymam pergeret, propheta Agabus, zonam illius apprendit, fuifque pedibus alligauit, dicens. Virum cuius hæc zona eft, fic alligabunt iudæi in Hierufalem. Sed is qui animam fuam perfecte oderat, quid dicebat? Ego non folum alligari, fed et mori in Hierufalem paratus fum pro nomine domini Iefu: nec facio animam meam pretiofiorem quam me. Ecce quomodo animam fuam amando oderat, immo odiens amabat, quam cupiebat pro Iefu morti tradere, vt hanc ad vitam fufcitaret de peccati morte. Ab hac ergo difcretione odii noftri: trahamus formam ad odium vxoris & proximi. Ametur quilibet in hoc mundo aduerfarius, fed in via Dei contrarius non ametur, aut coniunx vel quilibet proximus & propinquus.

12 De gratia Dei & factantia arrogantium. *Moral. lib. xxiii. cap. 7.*

GRatia eftis faluati per fidem: & hoc non ex vobis. Cum arrogantes aliquid boni faciunt, aut a femetipfis habere fe æftimant: aut fi fibi datum defuper credunt, pro fuis fe hoc accepiffe meritis putāt, a femetipfo enim

bonum se habere iactabat: cui per apostolum dicitur. Quid autem habes quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Rursus ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus: idem apostolus admonet dicens. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. Qui etiam de semetipso ait. Qui prius fui blasphemus & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum. Quibus verbis aperte declarat, quod gratia non pro meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, & quæ de malitia meruit, & quæ de beniuolentia accepit.

13 Quantum profit diuina correptio. *Moral. lib. vi. cap. 17.*

OMne quod arguitur a lumine manifestatur. Prima virtus est, ne perpetrari debeant sed peccata vitari: secunda vero saltem perpetrata corrigere. Sed plerunque culpas non solum imminentes minime vitamus, verum etiam nec commissas agnoscimus, & peccatoris mens tanto altius tenebrescit, quanto nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerunque diuini muneris largitate, vt culpam pœnæ subsequantur, & flagella delinquentis oculos aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, vt excitetur, vt qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret quo iacet: huic itaque ipsa asperitas correptionis origo fit luminis. vnde & per Paulum dicitur. Omne quod arguitur a lumine manifestatur. Argumentum igitur est salutis vis doloris. Hinc est enim quod Salomon ait. Curatio cessare faciet peccata maxima: hinc iterum dicit. Quem diligit dominus castigat, flagellat omnem filium quem recipit. hinc angelica voce ad Ioannem dominus loquitur, dicens. Ego quos amo, arguo, & castigo. Hinc Paulus ait. Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ. Electus ergo quisque hic assiduis se gaudeat flagellis atteri: quatinus æterna supplicia euadens in iudicio valeat purgatus inueniri. Ipso nanque infirmitatis nostræ pondere deorsum cotidie ducimur, nisi mira manu artificis per subuenientia flagella reuelemur, sed per hoc quod peccator dolore flagellorum corripitur & premitur: quandoque ad beatitudinem quæ sine interuentu doloris est eruditur.

14 De remedio pœnitentiæ: *Moral. lib. v. cap. 28.*

REdimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Omni tempore reprobi a vitæ suæ exordio vsque ad terminum iniquitatis perpetratione, & in augmento malitiæ perseuerant, & peruersam mentem non in extremo

tempore immutant. Quo contra bene Paulus admonet, dicens. Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Tempus redimimus: quando anteactam vitam quam lasciuiendo perdidimus, flendo reparamus. Quo contra de reprobis per psalmistam dicitur. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos. Dies quippe dimidiare, est tempus vitæ malæ in voluptatibus ductum ad pœnitentiæ lamenta diuidere, & hoc ad vsum bonum partiendo reparare. Sed iniqui dies suos non dimidiant, quia, vt dictũ est peruersam mentem nec in extremo tempore immutant.

INCIPIVNT CAPITVLA
de epistola beati Pauli apostoli
ad Philippenses.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

De vinculis nostræ mortalitatis. *Moral. lib. iiii. cap. 41.*

ELECTI Dei duris molestiæ vinculis in hac vita ligantur: quoniam adhuc corruptionis suæ pœna deprimuntur. Esurire quippe, sitire, lassescere vincula corruptionis sunt. Sed cum corruptibili carne exuimur, quasi ab his quibus nunc astringimur, molestiæ vinculis relaxamur. Præsentari nanque iam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione præpedimur. Iure ergo vincti dici debemus: quoniam adhuc in cessum nostri desiderii ad dominum liberum non habemus. Vnde bene Paulus æterna desiderans, sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcinam portans, vinctus clamat. Cupio dissolui & esse cum Christo. Dissolui enim non quæreret: nisi se proculdubio vinctum videret. Hæc vero vincula, quia certissime rumpenda in resurrectione conspexerat, iam quasi rupta propheta gaudebat, cum diceret. Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.

2 Quod humilitatis iudicium sit & causa magnæ bonitatis.
Mora. lib. xxxiiii. cap. 15. & in homil. 10. super Ezech.

SVperiores sibi inuicem arbitrantes. hoc esse proprium specimen solet electorum, quod de se semper sentiunt infra quam sunt, hinc Salomon ad sapientiam paruulos vocat dicens, Siquis est paruulus, veniat ad eam. Qui enim nec dum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc magister gentium dicit. Facti sumus paruuli in medio vestrum. hinc discipulos admonens ait. Superiores sibi inuicem arbitrantes. Nam quia vnusquisque iniquus inferiorem se omnem quem cogitat putat: e diuerso, iustus studet, vt superiorem quemlibet proximum attendat. Ac ne, dum se alii alter humiliat, iret alter in elationem, bene vtranque partem admonet dicens. Superiores sibi inuicem arbitrantes, vt in cogitationibus cordis, & ego illum mihi præferam, & vicissim ille me sibi: vt cum ab vtraque parte cor inferius premitur, nullus ex impenso honore subleuetur. Euenire autem electis solet, ut cum multarum gratia uirtutum polleant,

vnum eos vel tenuissimum vicium valde fatigans pulset: quatinus dum ex quadam parte infirmari se considerant de virtutibus his in quibus præualent, se minime extollant: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoqne vbi fortes sunt humilius seruant. Præterea non omnes virtutes vni dantur, ne in superbiam elatus cadat: sed huic datur quod tibi non datur: & tibi datur, quod illi denegatur: vt dum iste considerat bonum quod habes, & ipse non habet, te sibi in cogitatione præferat: & rursum, dum tu habere illum conspicis, quod ipse non habes, te illi in cogitatione tua postponas, & fiat quod prædictum est. Superiores sibi inuicem arbitrantes. Mira quippe dispensatione omnipotens Deus, sic in electis suis sua dona disponit, vt & isti det quod illi denegat: & alteri maius, quod alteri minus tribuat: quatinus dum vel iste conspicit illum habere, quod ipse non habet: vel ille hunc maius accepisse considerat, quod sibi minus adesse pensat, dona Dei alter in altero, id est vicissim omnes admirentur, & ex hac admiratione alter alteri humilietur, & quem videt habere quod non habet: eum diuino sibi iudicio prælatum putet.

3 De diuina & humana Christi natiuitate. *Moral.lib.*xxix.*cap.*1.

QVi cum in forma Dei, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Dominus noster Iesus in eo quod virtus & Dei sapientia est, de patre ante tempora natus est, vel potius quia nec cœpit nec desiit nasci, dicamus verius semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur, ne imperfectus esse videatur. At vero vt æternus valeat designari, & perfectus, & semper dicamus, & natus. Natus ad perfectionem pertinet, & semper ad æternitatem: vt quocumque modo illa essentia sine tempore, & temporali valeat designari sermone. Quamuis hoc ipsum quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deuiamus: quia quod factum non est, perfectum dici non potest. Et tamen infirmitatis nostræ condescendens verbis dominus ait. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. *In homil.*25.*super Euang.* Dominus noster Iesus Christus natus ex patre sine tempore, ex matre nasci dignatus est in tempore: quem firmiter & veraciter debemus credere Dei filium esse patri coæternum, & coæqualem æternitate substantiæ. Sed fortasse tacita quæstione pulsatur aliquis, quomodo filius patri possit esse æqualis? Qua in re humana natura, quod admirando non valet comprehendere, restat vt hoc sibi esse credibile, ex alia sciat admiratione: habet enim quod ad hæc sibi respondeat sub breuitate. Constat nanque, quoniam ipse creauit matrem, in cuius vtero virgineo crearetur ex

humanitate. Quid ergo mirum si æqualis est patri, qui prior est matre? Paulo quoque attestante didicimus Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Qui ergo filium minorem putat patri specialiter derogat, cuius sapientiam esse ei qui inæqualem fatetur. Quis etenim homo potens ferret æquanimiter, siquis ei diceret, magnus quidem es, sed tamen sapientia tua minor est? ipse quoque dominus dicit. Ego & pater vnum sumus, & rursum ait. Pater maior me est. De quo etiam scriptum est: quia subditus erat parentibus suis. Non ergo mirum, si ex humanitate sua minorem se patri asserit in cœlo, ex qua subiectus erat etiam parentibus in terra. In corde igitur Pauli Iesus patri per fidem æqualis erat, cum idem dicebat. Qui in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.

4 Item de Christi humanitate. *Moral.lib.ii.cap.22.*

SEd semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. Conuersanti inter homines mediator Dei & hominum homini Iesu Christo ad præbendum hominibus exemplũ vitæ, similis in terra non est: quia omnis homo tantummodo est homo: ipse autem Deus & homo, & quamuis adoptiuus quisque filius, ad percipiendam diuinitatem proficiat, nequaquam tamen vt Deus naturaliter esset accepit. Deo itaque formam serui hominibus accipiente, nec maiestati iniuriam intulit humilitas assumpta carnis: quia & vt seruanda susciperet, nec tamen habita permutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit, quia sicut per Paulum dicitur. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens. Et semetipsum exinauisse, est ab inuisibilitatis suæ magnitudine se visibilem demonstrasse, vt serui forma tegeret hoc quod incircunscripte omnia ex diuinitate penetraret.

5 Qualiter sancta anima suspendium eligit. *Moral.lib.viii.cap.18.*

HEbræus ex hebræis, secundum legem pharisæus. Sancti viri certissime sciunt, quia requiem in hac vita nequaquam habere possunt: & idcirco sibi suspendium inferunt, quia nimirum desideria terrena deserentes, animum ad alta tollunt. Omne quippe quod suspenditur, procul dubio ab imis eleuatur. Suspensi igitur electi Dei mortem fortitudini suæ carnis inferunt, & amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur: intueri libet, quomodo animam suam Paulus suspenderat, qui dicebat. Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Christus, & rursum desiderium habens dissolui, & cum Christo esse. Et mihi viuere Christus

est, & mori lucrum. Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriam reuocans, numerabat dicens. Hebræus ex hebræis, secundum legem pharisæus, secundum æmulationem persequens ecclesiam Dei: sed suspendium animi, qui has in se fortitudines interficit: protinus asserit, qui subiungit, sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Quas adhuc fortitudines in semetipso insinuat, vehementius extinctas, cum subdit. Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora. Mortuis vero fortitudinibus quam ex animis pendeat ostendit, qui ilico subiungit dicens. Vt Christum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens eam iustitiam, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide est Iesu Christi. Ecce collatis eius testimoniis Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati sumus: quia dum mentis intentionem ad alta subleuauit omnem in se fortitudinem exterioris vitæ necauit.

6 De his qui pro bonis quæ faciunt mala sua considerare negligunt.
Moral. lib. xxii. cap. 6.

Ego me non arbitror apprehendisse. Sunt nonnulli qui cum aliqua bona faciunt, iniquitatem suarum protinus obliuiscuntur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum, quæ exhibent, figunt: atque eo se iam sanctos existimant: quo inter bona quæ agunt, malorum suorum, in quibus fortassis adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui scilicet si districtionem iudicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quam de bonis imperfectis exultarent: plus inspicerent, quod de illis quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quam quod operantes quædam, iam debiti partem soluunt. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit sed qui omnia: nec ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc quod reliquum est deficit. Amplius igitur debemus inspicere, quæ bona, nec dum fecimus, quam ea quæ iam nos fecisse gaudemus. Plerunque tamen hoc vitio tentantur electi: plerunque eorum cordi suggeritur, vt bona quæ fecerint ad animum reuocent, & iam lætitia securitatis exultent. Sed si veri electi sunt ab eo in quo sibi placent, mentis oculos diuertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiam deprimunt: & de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiam requirunt. Indignos se æstimant, & pene soli bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad exemplum præbent. Hinc est quod Paulus dum expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua, quæ essent explenda cogitaret, dixit. Fratres, ego me non arbitror apprehendisse.

Hinc est quod vt posset se de bonis, quæ agebat, humiliare: studebat ad animum præterita mala reducere, dicens. Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus. Qui & si aliquando dixit. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Intuendum summopere est, quoniam illud eo tempore intulit, quo iam ex corpore discessurum se esse cognouit. Ibi quippe præmisit dicens. Ego enim iam delibor & tempus resolutionis meæ instat. Tunc igitur ad memoriam perfectionem reduxit operis, cum iam præuidit ad largitatis spacium minime subesse tempus operationis. Sicut enim dum viuimus, debemus a memoria bona nostra repellere, ne extollant: ita appropinquante exitu, plerunque ea ad memoriam iuste reuocamus, vt videlicet fiduciam præbeant, & desperatum timorem premant. Qui & si Corinthiis enumerando bona sua narrauit, illos confirmare non se ostendere studuit. Nam quia eadem bona non in se sed in domino attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expressa, subiunxit. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis. Vt ergo discipulos instrueret, de se summa referebat: vt vero se custodiret in humilitate, considerationis oculum non in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaque sancti viri proprium, vt bona quidem quæ agunt, videant, & tamen cum peregerint, ab eorum memoria oculos auertant.

7 De æternorum desiderio & contemptu temporalium.

In Ezech. homil. iii.

QVæ retro oblitus, in ea quæ sunt ante extendo me. Electi Dei ad ea quæ reliquerunt nullo iam appetitu respiciunt: sed in æternis quæ appetunt suæ mentis contemplatione semper intendunt. Vnde & magnus ille prædicator dicebat: qui vsque ad tertii cœli secreta penetrauerat. Vnum vero quæ retro oblitus, in ea quæ sunt ante extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis. Ante nos enim æterna sunt post nos temporalia: quoniam & illa pergentes inuenimus, & ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Paulus igitur in anteriora extentus eorum, quæ retro sunt oblitus fuerat: quia temporalia despiciens sola quæ sunt æterna requirebat.

8 Qualiter inter aduersa & prospera rectum discretionis iter teneamus.

In homil. 19. super Ezech.

SCio & humiliari, scio & abundare. Omnes qui ad cœlestem patriam tendimus, ex dextro & sinistro latere fortitudinem habere debemus: a dextro quidem ne prospera nos extollant, a sinistro vero ne nos aduersa deiiciant. In vtraque parte fortis Paulus erat, cum diceret. Per arma

iuſtitiæ a dextris & a ſiniſtris: per gloriam & ignobilitatem, per infa-
miam & bonam famam, vt ſeductores & veraces. Non hunc aduerſa
frangebant, non in mentis tumore proſpera ſubleuabant, fortis in ad-
uerſitate, & humilis permanebat in proſperitate. Adeſſe igitur ſemper
noſtris mentibus debet & in aduerſis fiducia, & in proſperis timor: ne
aut aduerſa in deſperationem pertrahant, aut proſpera animum in ſui
fiduciam extollant. Hinc eſt, quod idem prædicator egregius dicebat.
Scio & humiliari, ſcio & abundare: vbique & in omnibus inſtitutus
ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati, omnia poſ-
ſum in eo qui me confortat. Nunquid nam fratres ars eſt aliqua humilia-
ri & abundare, & ſatiari, & eſurire, abundare & penuriam pati, prout
magna ſe ſcire iſta tantus prædicator inſinuet? Cordis omnino & mira
diſciplinæ ſcientia, quæ nobis toto cordis eſt annisu diſcenda. Quem
enim penuria ſua non frangit, a gratiarum actione non retrahit, in re-
rum temporalium deſiderio non accendit, ſcit humiliari. Hoc enim lo-
co dicit apoſtolus humiliari, penuriam pati, nam ſtatim e contrario
ſubiunxit. Scio & abundare. Qui enim rebus acceptis non extollitur,
qui eas ad vſum vanæ gloriæ non intorquet, qui ſolus non poſſidet,
quod accepit, ſed hoc cum indigentibus miſericorditer diuidit, ſcit abun-
dare. Qui acceptis alimentis non ad ingurgitationem ventris vtitur,
ſed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit quam neceſſitas pe-
tit, ſcit ſatiari. Qui alimentorum inopiam ſine murmuratione tolerat,
nec pro neceſſitatibus victus agit aliquid, vnde anima peccati laqueum
incurrat, ſcit eſurire. Quem ergo nec in abundantia ſuperbia eleuat, nec
in neceſſitate cupiditas irritat, nouit abundare nouit penuriam pati.
Qui cum ſtatim ſubderet, omnia poſſum, ne elationis eſſe verba cre-
deremus: adiunxit. In eo qui me confortat. Ecce in altum ramus
prodiit, ſed quoniam in radice ſtetit, in viriditate permanſit. In al-
tum enim ſurgens areſceret, ſi ſe a radice diuiſiſſet, ſibi enim nihil tri-
buit, qui omnia ſe poſſe, non in ſe ſed in eo, qui ſe confortat fatetur.
Hinc & inde ergo prædicator egregius fortis exiſtit: quem nec abun-
dantia in ſuperbiam, nec inopia ad auaritiam pertrahit. Diſcamus itaq;
fratres non ſolum in proſperis, ſed in aduerſis quoque gratias agere. Pa-
ter enim nobis ex pietate ſua factus eſt conditor noſter, nos quoq; filios
adoptiuos ad hæreditatem regni cœleſtis nutrit, & non ſolum donis re-
ficit, ſed etiam flagellis erudit. *De abundantia.* Diſcamus igitur abunda-
re, vt cuncta quæ ab eo accipimus, cum indigentibus partiamur, & men-
tem abundantia non eleuet, ne fortaſſe gaudeat: quoniam hoc adeſt ſibi,

quod deest alteri, & non iam communi bono sed proprio lætetur. Ideo enim aliquid omnes, & vltra quam necesse est concupiscunt habere, vt habendo superbiant: quia hoc alius non habet, in cogitationibus se extollant. Quisquis itaque talis est, adhuc ad portandam abundantiam doctus non est. Sæpe vero quod auaritia ex appetitu suggerit, necessitatem putat: & cum minora sufficiant, dolet maiora deesse, atque incautus animus quandam quasi necessitatem patitur, quam parit. Et cum nimia sunt quæ desiderat, suam aliquo modo sibi auaritiam excusat: abundantia itaque superbiæ vicina est, quam si quando etiam cupiditas intercipit, hanc, vt ita dixerim, quasi peregrina captiuitas inuasit. Si igitur abundantiæ arcem scire volumus: necesse est, vt non solum ea quæ vicina sunt, sed etiam ea quæ de longinquo veniunt, vitia fugiamus. *De paupertate*. Discamus penuriam pati, ne ea quæ non habemus, habere etiam cum culpa requiramus. Ne felices putemus, quos rebus onustos cernimus: nimia valde sunt ea quæ sibi quasi in sumptus vitæ præsentis præparant: multa portant, sed in breui via, magna nobis est in hoc itinere paupertas socia, quæ animum non angustat, cum deest terrena substantia, de qua cum æterno iudice rationes ponamus, liberius ad patriam tendimus, quia quasi in via pondere careamus. *De facietate*. Discamus satiari in sumendis alimentis corporis, ne gulæ magis quam necessitati seruiamus: plus enim sæpe concupiscentia quam necessitas petit, & sæpe dum carnis inopiæ satisfacere curamus, voluptas subrepit, modum refectionis excedit. Vnde fit vt culpa transeat ad culpam: quia plerunque & alia carnis tentatio nascitur, dum carni immoderatius in refectione seruitur. Ex peccato enim primi hominis infirmante natura, cum nostris in hoc mundo tentationibus nascimur. Et caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando vero seductrix est in malum. Si ei igitur plusquam debemus tribuimus, hostem nutrimus: & si necessitati eius quæ debemus non reddimus, ciuem necamus. Satianda itaque est caro, sed ad hoc vsque, vt in bono opere famulari sufficiat. Ars itaque magna est satiari, ne vnusquisque per satietatem carnis ad iniquitatem prorumpat turpitudinis. *De esurie*. Discamus esurire, vt nobis propter abundantiam sequentem, nostra hic inopia placeat, nec nos ventris necessitas ad culpam trahat, ne menti peccatum ipsa indigentia suggerat, & dum caro fame afficitur, ad cupiditatem animus irritetur, & quærat cum culpa prouidere vnde carni valeat in necessitate satisfacere, ne cor in indignationem prosiliat, & linguam in murmurationis amaritudinem accendat. Qui igitur in suæ carnis inopia se

hinc inde circunſpicit, & a peccati laqueo cuſtodit, nouit eſurire. Nos itaque fratres cariſſimi, iram atque auaritiam in aduerſitate fugiamus, elationem & immoderata gaudia in proſperitate declinemus, atque fortitudinem hinc & inde teneamus. *De beato Iob*. Libet adhuc alterum ciuem cœleſtis patriæ ad mentem reducere, & qualiter vtrobique fortis fuerit demonſtrare. Beatus etenim Iob, cum eſſet viris orientalibus ditior, & ei proſpera cuncta ſuppeterent, filiis polleret, familia creſceret, greges exuberarent, in tanto Dei omnipotentis timore perſiſtit, vt inter cuſtodiam diſciplinæ, inter acta iuſtitiæ, inter multa humilitatis obſequia miſericordiæ operibus intentus, ſacrificiis offerendis deditus, holocauſtum domino pro ſingulis filiis immolaret: ne quis eorum ſaltem in corde peccaſſet. Penſemus ergo quanta erat cuſtodia boni operis, qui in filiis ſuis expiabat ſacrificiis culpas cordis. Sed quam iuſtus eſſet in proſperitate innotuerat, valde ignotum erat, ſi perſeuerare iuſtus & inter flagella potuiſſet. Tangendus ergo erat verbere, vir ille ſanctus in proſperis, vt interrogaretur aduerſis: & qui notus erat domino omnipotenti, notus per flagella fieret nobis & ſibimetipſi. Diſponente itaque domino conſumpti ſunt greges, interfecti cuſtodes, euerſa domus, extincti filii, percuſſa caro a planta pedis vſque ad verticem. Remanſit vxor incolumis quæ verborum iaculis vulnera augeret, ſed hanc vir ſanctus in tentatione, ſanus in vulnere, prudenter docet, eique reſpondit dicens. Si bona ſuſcepimus de manu domini, mala quare non ſuſcipiamus? Amici quoque ad conſolandum veniunt, ad contumelias prorumpunt, & in dolore vulnerum addunt adhuc vulnera verborum, immiſericordem dicunt, raptorem nominant, violentum denunciant, oppreſſorem pauperum fatentur. Quid igitur miles Dei faceret inter dolentia vulnera, & amara verba depreſſus? Ecce flagella Dei et verba hominum ſimul afflicti animum ad deſperationem premunt, ſed plenus virtute ſpiritus, carnis uulneribus iacens, mentis robore ſtans, contra deſperationis impulſum reduxit ad memoriam bona quæ egerat. Quia miſericors fuerat, dicit, Oculus fui cæco, et pes claudo, et rurſum. Pater eram pauperum. Quia et diſciplinæ cuſtos, et benignus fuerit, dicit. Cumque ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator. Quia humilis fuerat: dicit. Si contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo et ancilla mea, cum diſceptarent aduerſum me. Quia hoſpitalis fuerat, fatetur, ſi deſpexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, quia largus in donis fuit, dicit. Si non benedixerunt mihi latera eius, et de uelleribus ouium mearum calefactus eſt.

Quia

Quía violentus non fuerat, teſtatur dicens. Si leuaui ſuper pupillum manum meam, cum me videret in porta ſuperiorem. Quia de inimici periculo nunquam exultauerit, dicit. Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat. Quía patiens fuerít, & etíam ſuorum maliciam æquanimiter pertulerit: dicit. Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius vt ſaturemur? Quid eſt ergo quod vir ſanctus, tot ſuas virtutes inter flagella enumerat, quid eſt quod ore ſuo opera quæ fecerat laudat, niſi quia inter vulnera & verba quæ hunc ad deſperationem trahere poterant, ad ſpem animum reformat? Et qui in proſperitate humilis fuit, reuocatis bonis ſuis ad memoriam, infractus in aduerſitate permanſit. Cuius enim animum inter tot flagella, illa verba ad deſperationem non impellerent, niſi ſibi ad memoriam bona, quæ egerat, reuocaſſet? Vidit igitur vir ſanctus mentem ſuam auditis tot malis ad deſperationem concuti, & mirabiliter ſtuduit in ſpe certa ex bonis ſuis actibus ſolidari. Sic impletur quod ſcriptum eſt. In die bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum ne inmemor ſis bonorum, Si enim cum in bonis ſumus malorum reminiſcimur, quæ aut paſſi ſumus, aut ad hoc pati poſſumus, accepta bona mentem non eleuant: quoniam eorum gaudia timor memoriæ malorum premit: & ſi cum mala habemus bonorum reminiſcimur, quæ aut iam accepimus, aut adhuc nos accipere poſſe ſperamus, malorum pondus animum in deſperationem non deprimit, quia hunc ad ſpem memoria bonorum leuat. Sic itaque fratres chariſſimi & per præcepta domini, & per ſanctorum exempla gradiamur, vt nec nos proſperitas eleuet, nec aduerſitas frangat, & nos in proſperis & in aduerſis fortitudinem habere monſtremus.

9 Quod animus quaſi in domo habitat in ea re quam amat. *Moral. lib. viii. cap. 31.*

NOſtra conuerſatio in cœlis eſt. Sicut domus exterioris conuerſationis eſt ædificium, quod inhabitat corpus, ita domus cogitationis eſt res quælibet, quam per dilectionem inhabitat animus. Omne quippe quod diligimus, quaſi in hoc quieſcentes inhabitamus. Vnde Paulus quia in ſuperius cor fixerat, in terra quidem poſitus, ſed tamen a terra extraneos dicebat: noſtra conuerſatio in cœlis eſt.

10 De reformatione electorum. *In homil. ii. ſuper Ezech.*

VNde etiam expectamus ſaluatorem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformauit corpus humilitatis noſtræ figuratum corpori claritatis ſuæ. Poſt reſurrectionem erit ſimilitudo domini noſtri Ieſu Chriſti in cordibus noſtris, & ſimilitudinem illius etiam corpora no-

ſtra percipient in configuratione. Erunt enim tunc electorum corpora, claritati dominici corporis configurata. Quæ & ſi æqualitatem gloriæ eius non habent per naturam, ſimilitudinem tamen configurationis habebunt per gratiam.

11 De ſtipendiis prædicatorum. *Moral. lib. xix. cap. 11.*

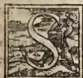
NOn quæro datum: ſed quæro fructum. Sanctis prædicatoribus debita ab audientibus ſtipendia debent conferri, & quos fatigat iniunctus labor prædicationis, exhibita a diſcipulis pinguedo boni foueat operis, non quod prædicent vt alantur, ſed ideo alantur vt prædicent, id eſt vt prædicare ſubſiſtant, non vt intentionem ſumendi victus tranſeat actio prædicationis, ſed vt ad vtilitatem prædicationis deſeruiant miniſteria ſuſtentationis. Vnde ergo a bonis prædicatoribus non cauſa victus prædicatio impenditur, ſed cauſa prædicationis victus accipitur, & quoties prædicantibus neceſſaria conferuntur ab audientibus, non ſolent de rerum munere, ſed de conferentium gaudere mercede. Vnde per Paulum dicitur. Non quæro datum, ſed quæro fructum. Datum quippe eſt res ipſa, quæ impenditur: fructus vero dati eſt, ſi benigna mente futuræ ſtudio mercedis aliquid impendatur. Ergo datum accipimus in re, fructum in corde. Et quia diſcipulorum ſuorum apoſtolus mercede potiuſquam munere paſcebatur, nequaquam datum ſed fructum ſe quærere fatebatur. Vnde & ſubdidit protinus, dicens. Habeo autem omnia & abundo. Prædicatores igitur ſancti ipſa prædicatione fatigati, auditorum ſuorum bonis operibus debent foueri, ſicut ille faciebat qui audiebat, viſcera ſanctorum requieuerunt per te frater: hic opere bono fotus fuerat, qui in catena religatus dicebat. Det miſericordiã dominus Oneſiphori domui, qui ſæpe me refrigerauit, & catenam meã nõ erubuit.

INCIPIVNT CAPITVLA de epiſtola beati Pauli apoſtoli ad Coloſſenſes.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

De quibusdam angelorum nominibus.

In homil. viii. super Ezech. & in homil. 34. super Euang.

IVE throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipso creata sunt. Dominationes principatus ac potestates iam ad Ephesios loquens Paulus apostolus descripserat: sed ea quoque Colossensibus dicturus præmisit thronos. Ille ergo virtutes angelicæ, throni vocatæ sunt: quæ ipsos quoque angelos, dignitate loci superioris excedunt. Nam cum angeli nuncii dicantur: & angeli sæpe ad adnuncianda quædam hominibus veniant, throni missi ad ministerium nuntii nusquam leguntur, quoniam eis longe sublimius creator omnium præsidet. Vnde Paulus apostolus ordines agminum, quos ad tertiũ cœlũ raptus viderat, describens ait. Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Thronos igitur ante eos angelorum ordines dixit, quibus illos prælatos esse cognouit. Throni itaque illa agmina sunt vocata: quibus ad exercendum iudicium semper omnipotens Deus præsidet. Quia enim thronos eloquio latino sedes dicimus: throni Dei dicti sunt hi, qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis dominus sedeat, & per eos sua iudicia decernat. Vnde & per psalmistam dicitur. Sedes super thronum qui iudicas æquitatem. Plerunque autem ipsi beatorũ spirituum ordines vicinorum sibi ordinum vocabula sortiuntur: Thronos enim scilicet sedes Dei specialem beatorum spirituum ordinem diximus; & tamen per psalmistam dicitur. Qui sedes super Cherubin appare: quia videlicet dum in ipsis distinctionibus agminum Cherubin thronis superiunguntur, sedere etiam super Cherubin dominus ex vicini agminis æqualitate perhibetur. Sciendũ est autem quod sunt nonnulli homines qui dum sibimetipsis vigilanti cura dominantur, dum intentione solicita se discutiũt, diuino timori semper inhærẽtes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare recte & alios possint. Quorum profecto mentibus dum diuina contẽplatio præsto est, in his velut in throno suo dominus præsidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter de sua sede dispẽsat. Quid igitur throni sui sunt conditoris? vel quo nisi ad supernarum sedium

numeros afscribuntur? Per quos dum sancta ecclesia regitur, plerunque de quibusdam suis infirmis actibus etiam electi iudicantur.

2 De corpore Christi quod est ecclesia. *In homil. vi. super Ezech.*

EX quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratur. Redemptor humani generis in membris suis, quæ nos sumus, cotidie percussionibus proficit: quia dum nos tundimur & afficimur, vt eius corpus esse mereamur, ipse proficit: de cuius corpore scriptum est. Ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. Corpus quippe illius nos omnes sumus: Per nexus autem & coniunctiones corpus ligatur: quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachiis manus, digiti manibus sunt coniuncti, ac membra cæteris membris inhærent, corpus omne perficitur: sicut sancti apostoli quia redemptori nostro propinqui steterunt, quasi capiti pectus inhæsit. Quos quia martyres sequuti sunt, quasi coniuncta brachia pectori fuerunt. Quibus dum pastores & doctores subiuncti sunt, per opera bona manus brachiis inhæserunt. hoc autem omne corpus redemptoris nostri cotidie per nexus & coniunctiones subministratur in cælo, quia cum ad eum illuc electæ animæ ducuntur, ei sua membra colligantur. De quo benedicitur, Subministratum & constructum crescit in augmentum Dei: quia Deus omnipotens redemptor noster, qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra sua cotidie augmentum habet: vnde rursum scriptum est. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

3 De ardenti prædicatorum solicitudine in lucrandis animabus. *Moral. lib. xxx. cap. 12. & 13.*

NAm si corpore absens sum. Prædicatores sancti dum in ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, ardore magno succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt: & pro adunandis animabus in modos, in numeros ac partes diuersas esurienti mente discurrunt. Est autem quædam vagatio ipsa cogitationis æstuatio. Paulus ergo prædicator egregius, quam valida caritate flagrat: tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat. Transire ad alia ex aliis appetit, quoniam ipsa eum quæ implet caritas impellit, longe nanque a Romanis positus scribit, dicens. Memoriam vestri facio semper in orationibus meis, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos, desidero enim videre vos. Retentus Ephesi Corinthiis scribit. Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos. Rursum Ephesi commorans Galathis loquitur dicens. Vel-

lem modo esse apud vos, & mutare vocem meam. Romæ quoque custodia carceris clausus: quia ire per semetipsum ad Philippenses non permittitur, transmittere se discipulum pollicetur dicens. Spero in domino Iesu Timotheum cito me mittere ad vos, vt & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt. Constrictos etiam vinculis atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit. Nam si corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum. Ecce quomodo sancto desiderio quasi vagatur, hic corpore tenetur: illuc spiritum ducitur, & paterni amoris affectum istis exhibet præsentibus, & illis ostendit absentibus. Coram positis impendit opera, audientibus exprimit vota, efficaciter præsens eis cum quibus erat, nec tamen illis absens cum quibus non erat. Cuius vagationem melius agnoscimus, si eius adhuc ad Corinthios verba pensamus, ait enim. Veniam ad vos, cum Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo, apud vos autem forsitan manebo, aut etiam hyemabo. Perpendamus quæso quæ sit ista vagatio. Ecce alio interim manet, alio se iterum perhibet, atque alio deflexurum promittit. Quid est quod tam anxie per tot loca partitur, nisi quod circa omnes vna caritate constringitur? Caritas enim quæ diuisa vnire consueuit, vnum cor Pauli diuidi per multa compellit. Quod tamen tanto arctius in Deo colligit, quanto latius per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre, quoniam & in carne permanendo vult omnibus viuere, & de carne transeundo per sacrificium fidei vult omnibus prodesse. Quæ sunt rationem habentia.

4 De abstinentium elatione occulta. *In pastoral. cur. ter. part. cap.* 20.

NIsi cogitationes abstinentium nonnunquam superbiæ culpa transfigeret, Paulus minime dixisset. Qui non manducat, manducantem non iudicet. Qui rursus ad alios loquens, dum de abstinentiæ virtute gloriantium præcepta pergeret, adiunxit. Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & ad non parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. Qua in re notandum est, quod in disputatione sua prædicator egregius superstitioni speciem humilitatis iungit: quia dum plusquam necesse est caro per abstinentiam atteritur, humilitas foris ostenditur, sed de hac ipsa humilitate grauiter interius superbitur. Et nisi mens aliquando ex abstinentiæ virtute tumesceret, nequaquam hanc velut inter magna merita pharisæus arrogans studiose numeraret dicens. Ieiuno bis in sabbato.

5 De copula caritatis. *Moral. lib.* XXVIII. *cap.* 19.

SVper omnia caritatem habete. Facile omne virtutum bonum tentatione cordis irruente destruitur, nisi ab intimis fixa caritate solidetur. Vnde & Paulus in suis prædicationibus, dum quasdam virtutes tentationibus opponeret, ilico eisdem virtutibus, quasi quoddam robur caritatem adiunxit dicens. Super omnia autem hæc, caritatem habentes, quod est vinculum perfectionis. Perfectionis enim vinculum caritas dicitur, quia omne bonum quod agitur nimirum per illam, ne pereat, ligatur. A tentatore nanque citius quodlibet opus euellitur, si solutum a vinculo caritatis inuenitur. Si vero mens Dei ac proximi dilectione constringitur, cum tentationum motus ei quælibet iniusta suggesserunt, obicem se illis ipsa dilectio opponit, & prauæ suasionis vndas virtutum ostiis, ac veste intimi amoris frangit, & per inspiratæ caritatis fortitudinem nascentium impetus vitiorum reprimendo compescit.

6 Qualiter sancti viri huic mundo moriuntur.

Moral.lib.v.cap.3.& lib.8,cap.19

MOrtui estis: & vita vestra abscondita est. Sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt; qui se rebus habitis nudant, gloria honoris expoliant: qui internorum desiderio se per assiduitatem amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt, qui gaudiis internis dnm mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant, qui semetipsos a tumultu curarum inutilium sacri verbi gladio mortificare non desinunt, & se intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Talibus nanque per Paulum dicitur. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Perfecte nanque mundo mori non possumus, nisi intra mentis nostræ inuisibilia a visibilibus abscondamur. Sicut autem sepulchrum locus est quo absconditur corpus: ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est mentis, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus: cum mente foris in eum vagamur, sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius, in secreto contemplationis internæ celamur. Hinc est ergo quod Paulus per contemplationem mortuos, & quasi in sepulchro absconditos discipulos viderat, quibus dicebat. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

INCIPIVNT CAPITVLA de epistola prima beati Pauli apostoli ad Thessalonicenses.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM PRIMAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

Quod sancti viri non nisi pro utilitate auditorum & gloria Dei honorari uolunt.

Moralium libro xix. *capi.* 18. & 19.

ON fuimus in sermone adulationis. Quoniam scriptum est neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt: & sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Aliquando sancti uiri coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eum finem omnia referentes: ut non ipsi eisdem operibus, sed pater eorum, qui in cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, & ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum uita nescitur: compelluntur ergo uitam dicere, ut auditorum suorum ualeant uitam mutare. Et facta sua referunt, ut uenerationi sint, uenerari appetunt, ut reuerenter audiantur. Scriptum quippe est. Cum eleuarentur animalia de terra eleuabantur pariter & rotæ: quia uidelicet cum auditorum mentes

prædicantium vitam suscipiunt, necessario vtique etiam vim prædicationis admirantur. Hinc est ergo quod prædicatores boni & honorem propter elationem fugiunt,& tamen honorari propter imitationem volunt. Sic nimirum Paulus apostolus discipulis loquens, & honorem fugit, & tamen quantum esset honorandus ostendit. Nam cum Thessalonicensibus diceret. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: secutus adiunxit. Neque requirentes ab omnibus gloriam: neque a vobis neque ab aliis, cum possemus oneri esse vobis, vt Christi apostoli, sed facti sumus paruuli in medio vestrum.

2 De humili vita doctorum. *Moral. lib.* xxiii. *cap.* 13. *& lib.* 24. *cap.* 30.

FActi sumus paruuli in medio vestrum. Veri doctores humilitatem, quæ magistra est omnium materque virtutum, & loquendo dicere, & viuendo conantur ostendere: vt ea apud discipulos veritatis, plus moribus quam sermonibus eloquantur. Vnde Paulus loquens Thessalonicensibus, cum potestatis suæ celsitudinem repressisset, dicens. Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis, cum possemus oneri esse vt Christi apostoli, quasi culminis proprii apostolatus subiunxit. Sed facti sumus paruuli in medio vestrum. Paruulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ cœlsitudinis vendicaret, exemplum elationis ostenderet. Timebat nimirum, ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potentiæ quæreret, grex subditorum per abrupta sequeretur, & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officium suscepisset. Petrus etiam apostolus cum diceret, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea quæ in vobis est spe, in ipsa doctrinæ scientia, docendi qualitatem asseruit esse seruandam, dicens. Sed cum modestia & timore conscientiam habentes bonam. hoc autem quod discipulo Tito Paulus ait. Præcipe hæc, doce cum omni imperio non dominationem potentiæ, sed auctoritatem suadet vitæ: cum imperio quippe docetur, quod prius agitur, quam dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam. Non igitur ei potestatem elatæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuauit actionis Necesse est ergo vt is qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat, & tantis se sciat viuere, quantis præesse, ac uigilanter inspiciat, ne in eo quod prælatus est intumescat, ne iura debitæ potestatis immoderatius exigat, ne ius disciplinæ mutetur in rigorem superbiæ, & unde a peruersitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda peruertat, ne dux im-

pietatis per officium pietatis existat. Dux est enim impius, qui per timorem a tramite veritatis exorbitat, & dum ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes inuitat: qui per exempla tumoris, se sequentibus viam ostendit erroris.

3 Quod ad nutum Dei prædicatio doctorum dispensetur.

Moral.lib.xxvii.cap.22.

VOluimus venire ad vos sed impediuit nos satanas. Sæpe prædicatores sancti quosdam exhortari volunt, sed nequeunt: sæpe declinare quosdam appetunt, sed tamen internæ instigationis impulsu exhortari eos instantissime compelluntur. Certe cum vestimenta sua Paulus excutiens, a Corinthiis desedere vellet, audiuit: Noli timere sed loquere, & ne taceas, propter quod & ego tecum sum, & nemo opponetur tibi, vt noceat te: quoniam multus est mihi populus in hac ciuitate. Rursus cum ad Thessalonicenses ire voluisset, & retentus est dicens. Voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & semel & iterum, sed impediuit me satanas. Neque enim per semetipsum satan, præpedire vias tanti apostoli potuit, sed occultæ dispensationis vsibus dum aduersabatur, nesciens deseruiebat: vt nimirum Paulus dum ad alios vellet accedere, nec valeret: eis a quibus non poterat recedere, altius prodesset. Sic ergo prædicatores sancti gubernantis manu Dei, ad ea quæ non appetunt ducuntur: atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu retinentur, diuinisque nutibus subditi nequeunt explere, quod volunt: & nisi quo voluntas gubernantis eos duxerit, ire nequaquam possunt.

4 Quod gloria sacerdotum sit rectitudo subditorum.

Mora.lib.xi.cap.9.

QVæ est enim spes nostra aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante dominum: sicut hic egregius prædicator discipulus dicit. Magna est gloria sacerdotum, rectitudo subditorum. Sed cum sacerdotes discipulorum vitam negligunt, & nullum de profectibus eorum fructum ante dominum ferunt: quid aliud quam inglorii dici possunt? Quia ante districtum iudicem, nimirum gloriam tunc non inueniunt, quam modo in subditorum suorum moribus prædicationis studio non requirunt.

5 Quod ad hoc venimus in mundum vt ærumnas eius ferre debeamus.

Moral.lib.iii cap.16.& 13.cap.9.

NEmo moueatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus. Fideles sanctæ ecclesiæ hostis antiquus semper suis ictibus impetit, eosque suis percussionibus affligit. Vnde Paulus prædicator

egregius, cum percussionum mala toleraret, & sub persecutionibus aduersariorum gemeret: quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidabat, teneram eorum mentem de suis afflictionibus consolans, & eis scribens dicebat. Nemo moueatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus, ac si eis aperte dicat. Nequaquam in hoc tempore vulnera nostra miremini: quoniam si æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, vt feriamur. Si ad bona æterna tendimus, non mirum si temporalia sufferamus mala, hæc autem bona sollicite inspexerat, quando illata æquanimiter mala tolerabat dicens. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. Aliorum ergo casus in propria passione metuebat, ne dum ipsum discipuli fide verberibus afflictum agnoscerent, fideles se profiteri recusarent. O immensæ caritatis viscera. Despicit quod ipse patitur, & curat ne quid prauæ persuasionis discipuli in corde patiantur. In se contemnit vulnera corporis, & in aliis vulnera medetur cordis. Quasi percussus quidam magnus medicus ægrotat: ipse tolerat scissuras vulneris: & alii profert medicamenta sanitatis. Habent quippe hoc iusti proprium vt in dolore positi tribulationis suæ, curam non deserant vtilitatis alienæ. Sic sciunt foris aduersa tolerare, vt intus etiam nouerint aduersa corrigere.

De significatione somnii in scriptura sacra.

Moral. lib. v. cap. 21. & 12. cap. 6.

NOlumus vos ignorare fratres de dormientibus. In scriptura sacra per somnum aliquando negligentiæ torpor exprimitur, sicut a beato Paulo dicitur. Hora est iam nos de somno surgere, & rursus. Euigilate iusti & nolite peccare. Aliquando nomine somni vel dormitionis, mors carnis designatur, sicut idem Paulus admonens dicit. Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est & resurrexit; ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. De morte quippe carnis loquens, non hanc mortem sed somnum vocare maluit & dormitionem, vehementer enim ab infirmis mentibus nomen mortis pertimescitur: somni vero vocabulum non timetur. Quid est autem quod prædicator egregius mortem domini, mortem vocat: mortem seruorum domini, non mortem, sed somnum nominat: nisi quia infirma corda audientium respiciens, medicamentum prædicationis suæ mira arte componit, & illum quem iam resurrexisse nouerant, eius mortuum insinuare non dubitat: eos vero qui necdum re

surrexerant vt spem resurrectionis insinuet, non mortuos, sed dormientes vocat. Non enim verebatur dicere mortuum, quem auditores iam resurrexisse cognouerant. & verebatur dicere mortuos, quos resurgere credebant. Quia vero carne mortuos ad vitam rursus euigilare, non dubitat eos dormientes potius, quam mortuos appellat, spem proculdubio resurrectionis insinuans: quia sicut citius homo a somno euigilat, ita concite ad conditoris nutum a morte corporis surgat.

7 De metu repentinæ mortis. *Moral. lib. xxv. cap. 1. & lib. 7.*

Dies domini sicut fur in nocte ita veniet. Reprobi dum diu se visibilibus inmorari credunt, spem inuisibilium derelinquunt: cumque mens in præsentibus figitur, vita terminatur. Et repente ad improuisa supplicia perunient, quæ decepti suis præsumptionibus aut nunquam se contingere, aut tarde crediderunt. hinc Paulus ait. Dies domini sicut fur in nocte ita veniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans minime conspicitur, furi in nocte comparatur: vnde bene discipulis futura cogitantibus idem Paulus dicit. Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non præuidentes eiicit. Tanto igitur debet ab omnibus quasi semper veniens, quanto non valet a nobis ventura præsciri. *In homil. super simile est regnum cælorum decem uirginibus.* Vel etiam per diem domini, dies iudicii potest intelligi: qui sic subripit, vt præuideri non valeat quando venit.

INCIPIVNT CAPITVLA de epistola secunda beati Pauli apostoli ad Thessalonicenses.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM SECVNDAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD THESSALONENSES.

Quomodo debeant commoneri pusillanimes.

In pastoral. cur. 3. part. cap. 9.

PLERVNQVE pusillanimes aptius ad iter bene agendi reducimus, si eorum bene gesta memoramus, & si qua ab eis inordinate gesta sunt, non iam tanquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeant prohibemus, vt & illa quæ approbamus illatus fauor augeat, & contra ea quæ reprehendimus magis apud pusillanimes exhortatio verecunda conualescat. Vnde Paulu cum Thessalonicenses in accepta prædicatione perdurantes, quasi de vicino mundi termino, quadam cognosceret pusillanimitate turbatos: prius in eis quæ fortia prospicit laudat, & caute monendo postmodum quæ sunt infirmata roborat. Ait enim. Gratias agere debemus Deo semper pro vobis fratres, ita vt dignum est: quoniam supercrescit fides vestra, & abundat caritas vniuscuiusque vestrum inuicem, ita vt & nos ipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide. Qui cum blanda hæc vitæ præconia præmisisset, Paulo post subdidit dicens. Rogamus autem vos fratres per aduentum domini nostri Iesu Christi & nostræ congregationis in idipsum, vt non cito moueamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies domini. Egit enim verus doctor vt prius audirent laudati, quod recognoscerent, & postmodum quod exhortati sequerentur, quatinus eorum mentem ne admonitio subiuncta concuteret, laus præmissa solidaret. Qui commotos eos vicini finis suspitione cognouerat, non iam redarguebat motos, sed quasi transacta nesciens adhuc commoueri perhibebat, vt dum de ipsa leuitate motionis prædicatori suo se incognitos crederent, tanto reprehensibiles fieri, quanto & cognosci ab illo formidarent.

2 De iudicio Dei. *Moral. lib. v. cap. 8.*

SVstinetis in exemplum iusti iudicii Dei. Vnusquisque debet considerare, quæ peccantes postmodum supplicia maneant, si etiam iustos tam ualida hic flagella castigant: hinc est enim quod Petrus ait. Tempus est ut iu-

dicium incipiat de domo Dei, & si iustus uix saluabitur impius & peccator vbi parebunt? hinc Paulus ait. cum multa in Thessalonicensium laudem dixisset: protinus adiunxit. Ita vt & vos ipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide, in omnibus persecutionibus & tribulationibus vestris, quas sustinetis in exemplum iusti iudicii Dei, ac si diceret. Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis, quid aliud quam iusti iudicii Dei exempla datis? Quia ex vestra pœna colligendum est, quomodo feriat, quibus irascitur, si sic vos affligi patitur in quibus lætatur. Multo magis quippe percussurus est, quibus iustum iudicium exhibet, si etiam vos sic cruciat, quos pie redarguens fouet.

3 De Antichristi plena disputatio. Moral. lib. xxxiiii. cap. 2.

IN templo Dei sedebit ostendens se tanquam sit Deus. Terribili ordine dispositionis occultæ priusquam hostis antiquus in illo damnato homine, videlicet Antichristo, quem assumet appareat, virtutum signa a sancta subtrahentur ecclesia. Nam prophetia abscondetur, curationum gratia auferetur, prolixioris abstinentiæ virtus imminuetur, doctrinæ conticescent verba, miraculorum tollentur prodigia. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahet, sed non hæc sicut prioribus temporibus aperte ac multipliciter ostendet. Quod tamen mira dispensatione agetur, vt ex vna re diuina simul pietas & iustitia compleatur. Dum enim subtractis signorum virtutibus ecclesia sancta velut abiectior apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe cœlestium non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra illam citius ostenditur, qui sequi quæ promittit inuisibilia negligunt, dum signis visibilibus non tenentur. Dum igitur humilitas fidelium multitudine & manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occultæ dispositionis examine, inde bonis misericordia largior, vnde malis ira iusta cumulatur. Ante igitur ex magna parte signa virtutum & miraculorum a fidelibus in sancta ecclesia subtrahuntur, & tunc contra eos antiquus hostis in illo damnato homine scilicet Antichristo, per aperta prodigia conspicuus & manifestus ostendetur: vt quo ipse per signa extollitur, eo a fidelibus sine signis robustius laudabilius que vincatur. Quamuis etiam fidelibus, in eius certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius vt nostrorum, pauca aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus signis fit potior: cum omne quod ab illo fieri terribiliter conspicitur, per internæ constantiæ calcem premit. Sed malignus hostis tanto contra eos acriore immanitate se exhibebit, quanto se despici etiam clarescentibus

miraculis dolebit. Totum igitur se in eorum interitum colliget, cunctosque reprobos in necem fidelium vnanimiter & crudeliter accendet. *Moralium lib.xxix.cap.4.* Superba itaque Antichristi celsitudo super reprobas mentes hominum fastu gloriæ secularis erigetur: ita vt homo peccator & tamen homo despiciens æstimari Deum se super homines mentiatur. Vnde Paulus apostolus dicit. Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Cuius vt timorem plenius ostenderet præmisit. Qui aduersatur & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Deus enim aliquando dici & homo potest: iuxta quod & ad Moysen dicitur. Ecce constitui te Deum Pharaonis. Deus vero coli purus homo non potest. Quia vero Antichristus & super sanctos quosque homines, & super ipsius, potentiam diuinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ & hoc quod Deus dicitur, & hoc quod Deus colitur transire conatur. Notandum vero est in quantam superbiæ foueam cecidit, qui in mensuram ruinæ qua lapsus est, non permansit. Diabolus quippe & homo ab statu propriæ conditionis elata mente corruerunt, vt vel ille diceret, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: vel iste audiens crederet. Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii. Idcirco ergo vterque cecidit: quia Deo similis esse non per iustitiam, sed per potentiam concupiuit. Sed homo per gratiam liberatus, qui Dei similitudinem appetendo peruerse ceciderat, in reatum sui criminis longe Deo se imparem esse cognoscens clamat. Domine quis similis tui. Diabolus vero in lapsus sui crimine iuste dimissus, in mensuram ruinæ suæ minime permansit, sed quantum ab omnipotentis gratia diu defuit, & tanto magis reatum criminis cumulauit. Nam qui ideo cecidit: quia peruerso ordine Deo similis esse voluit, eousque perductus est, vt in Antichristum veniens: videri Deo similis dedignetur, & eum quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus putat inferiorem. Nam cum de illo hoc quod iam præmisimus dicitur. Extollens se super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, aperte monstratur: quoniam appetendo dudum Dei similitudinem, quasi iuxta Deum erigere se voluit, sed in superbiæ culpa crescendo, iam se supra omne quod Deus dicitur, & colitur, extollit. Sed hæc eius superbia districti iudicis erit aduentu ferienda: sicut scriptum est. Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. *In Moralium libro xxxii.cap.14.* De hoc perdito homine per Danielem dicitur. Contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. Quod

ergo per Danielem dictum est. Contra principem principum consurget. hoc per Paulum dicitur. Ita vt in templo Dei sedeat ostenden se tanquam sit Deus. Et quod per Danielem subiungitur, sine manu contereretur. hoc per Paulum exprimitur quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Sine manu scilicet contereretur: quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis solo oris spiritu æterna morte ferietur.

4. Item de ministris Antichristi & membris diaboli.

Moral. lib. xxix. cap. 3.

VT reueletur in suo tempore: nam mysterium iam operatur iniquitatis. Sunt nonnulli, qui æterna quæ audiunt veraciter credunt, sed tamen iuxta prædicationem fidei viuere negligunt, & eidem fidei quam specie tenus venerantes tenent, male viuendo contradicunt. Qui dum plus terrena quàm cœlestia, plus quæ vident quam quæ audiunt diligunt: pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere videbantur, amittunt. Quod illo maxime tempore multiplicius agitur, quando surgente ipso iniquorum capite, in sanctæ ecclesiæ persecutione, vltima liberis suis viribus eius fortitudo grassabitur. Ibi tunc vniuscuiusque cor ostendetur, ibi quicquid in occultis latebat aperietur. Et qui nunc ore sunt puri, & corde sunt impii, publicata malitia corruent, & fidem quam specie tenus tenuerant, perdent. huc Paulus ait. Vt reueletur in suo tempore, nam mysterium iam operatur iniquitatis, ac si diceret. Tunc Antichristus manifestus videbitur, nam in cordibus iniquorum id est membrorum suorum secreta sua iam nunc occultus operatur. Vt enim de apertioribus criminibus taceam: Ecce alius fratri in corde suo tacitus inuidet, & si occasionem reperiat, eum supplantare contendit. Cuius alterius membrum est, nisi eius de quo scriptum est. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: alius magni meriti se esse æstimans, per tumorem cordis cunctis se præferens, omnes semetipso inferiores credit. Cuius alterius membrum est, nisi eius, de quo scriptum est. Omne sublime videt, & ipse est rex super omnes filios superbiæ: alius potentiam huius mundi quærit, non quo aliis profit, sed quo non sit subditus alteri. Cuius alterius membrum est, nisi eius, de quo scriptum est, qui dixit. Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Solus quippe altissimus ita dominatur super omnia, vt alteri subesse non possit. Quem diabolus imitari peruerse voluit, cum suum dominium

quærens, ei subesse recusauit. Imitatur ergo diabolum, quisquis idcirco potestatem suam appetit, quoniam ei qui sibi præpositus est, ordinatione superna, subesse fastidit. Sunt nanque præterea plurima: quæ quosdam in ipsa pace ecclesiæ constitutos infideles esse renuncient. Video nanque nonnullos ita personam potentis accipere, vt videlicet ab eo requisiti, pro fauore eius non dubitent vitam proximi, verum negare. Et quis est veritas, nisi ille qui dixit. Ego sum via, veritas, & vita. Neque enim Baptista Ioannes de confessione Christi, sed de iustitiæ veritate requisitus occubuit. Sed quia Christus est veritas, ad mortem vsque idcirco pro Christo, quia pro veritate videlicet peruenit. Ponamus ante oculos quod aliquis percunctatus personam potentis accepit, vt ne verbi saltem iniuriam pateretur, veritatem negauit. Quid ergo iste faceret, in dolore pœnarum, qui Christum erubuit inter flagella verborum? Ecce & post hæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, & tamen si dominus eum districte disposuit iudicare, iam non est. Video autem & alios quibus per locum magisterii exhortandi sunt officia arguendique commissa: quia vident aliquid illicitum admitti, & tamen dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi videt lupum venientem & dimittit oues & fugit? Fugit quia tacuit, quoniam despecta æterna gratia temporalem gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentii abscondit, & sicut publice persecutioni, si occulte locum dedit timori. Qui igitur talis est, si hæc districte iudicantur, & si persecutio publica defuit, & tamen tacendo Christum negauit. Non ergo desunt vel in pace ecclesiæ Antichristi tentamenta. Nemo itaque illa persecutionis extremæ tempora, quasi sola perhorrescat. Apud iniquos nanque cotidie res Antichristi agitur: quoniam in eorum cordibus mysterium suum, iam nunc occultus operatur. Et si nunc multi speciétenus intra ecclesiam constituti, simulant se esse quod non sunt, in aduentu tamen iudicis prodentur quod sunt, de quibus bene Salomon ait. Vidi impios sepultos, cum etiam cum adhuc uiuerent in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum.

¶ De habenda pace cum peccatoribus. *In pastoral. cur. ter. part. cap* 23.

CVm temporalis pax in prauorum cordibus ex increpatione nostra confunditur, inuiolata necesse est vt in nostro corde seruetur: unde discipulos admonet dicens. Siquis non obedit uerbo nostro, per epistolam hunc notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur. Atque ilico adiunxit, & nolite ut inimicum æstimare illum, sed corripite ut

fratrem, ac si diceret. Pacem cum eo exteriorem soluite, sed interiorem circa illum medullius custodite: ut peccantis mentem sic vestra discordia feriat, quatinus pax a vestris cordibus nec abnegata discedat.

INCIPIVNT CAPITVLA
de epistola prima beati Pauli apostoli ad Timotheum

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM PRIMAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM.

De gratia Dei & libero arbitrio.
Moral.lib.xviii.cap.24.

ISERICORDIAM consecutus sum, quia ignorans feci. Nullus potest dicere ad cognoscendum Deum actionis suæ se mercede præuenisse, vel aliquod digni operis meritum, quo Christum Dei virtutem & Dei sapientiam perciperet quasi pretium dedisse. Ad hoc nanque pretium damus, vt eius vice rem quam appetimus, possidere debeamus. Quid autem nos dedimus, vt sapientiam, quæ Christus est, percipere mereremur? Gratia quippe redempti sumus. Illa nanque sola opera male viuendo dedimus, quibus si iusta retributio seruaretur, non Christus sed supplitia redderentur. Sed aliud homo per iustitiam meruit, aliud per gratiam accepit, Testatur Paulus priusquam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris. Qui prius, inquit, fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Testatur etiam pro qualibet Christus mori dignatus est. Cum adhuc, inquit, peccatores essemus, secundum tempus Christus pro impiis mortuus est. Qui ergo veniente Christo de virtute & dei sapientia impii inuenti sumus, quid boni operis dedimus, quo eum accipere mereremur? Nullum suis meritis esse saluatum Paulus intellexerat, neminem dedisse aliquid boni operis, vt ad fidem veniret cognouerat, qui dicebat. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? hinc iterum scriptum est. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. Hinc de semetipso loquitur iterum dicens. Gratia Dei sum id quod sum. Ex cuius nimirum aspiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, vt ex libero quoque arbitrio subsequatur actio. Cui post hanc vitam æterna respondeat retributio, ilico adiecit, & gratia eius in me vacua non fuit.

2 Quod culpa sit pretiosis vestibus indui. *In homil.6.super Euang.*

MVlieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornent se, non in tortis crinibus aut auro, aut margaritis vel veste pretiosa. Ne

mo existimet in luxu, atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hæc culpa non esset, nullo modo Ioannem Baptistam dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Paulus per epistolam fœminas a pretiosarum vestium appetitu compesceret dicens, Non in veste preciosa. Beatus quoque Petrus apostolus dicit. Mulieres subditæ sint viris suis, quarum sit non extrinsecus capillaturæ, aut circundacio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Pensate ergo quæ culpa sit hoc viros appetere, a quo curauit ecclesiæ pastor & egregius doctor etiam fœminas prohibire.

3 Quod filiorum nomine opera designantur. *Moral. lib.* xii. *cap.* 13.

SAluabitur autem mulier per filiorum generationem. Nomine filiorum in scriptura sacra, aliquando opera designantur, sicut de muliere Paulus dicit: quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ salnti sociatur.

4 De honore episcopatus. *In pastoral. cur.* 1. *part. cap.* 8.

TImotheum instruens Paulus de officio episcopatus ait. Siquis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Qui tamen laudans desiderium in pauorem vertit protinus quod laudauit, cum repente subiungit. Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse: Cumque virtutum necessaria subsequenter enumerat, quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat, & fauet ergo ex desiderio, & terret ex præcepto, ac si aperte dicat. Laudo quod quæritis, sed prius discite, quid quæratis: ne dum vosmetipsos metiri negligitis, tanto fœdior vestra reprehensibilitas pateat, quanto & a cunctis conspici in honoris arce festinatis. Magnus enim regendi artifex fauoribus impellit, terroribus retrahit, vt auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine, restringat a superbia, & officium laudando quod quæritur, componat ad vitam. Ipsum quoque episcopatus officium boni operis expressione definitur, cum dicitur. Siquis episcopatum desiderat. Ipse ergo sibi testis est, qui episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. *Moralium libro* xxi. *cap.* 9. De hoc eodem episcopatus officio edocens. Oportet episcopum esse sine crimine, hoc autem inter peccatum distat & crimen, quod omne crimen peccatum est, non tamen omne peccatum crimen. Et in hac vita multi sine crimine, nullus vero sine peccatis valet esse. Prædicator itaque sanctus cum virum dignum gratia sacerdotali describeret, nequaquam dixit, sine peccato: sed si quis

fine crimine est. Sine peccato enim nemo valet esse, cum Ioannes dicat. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

5 Quod prædicatores angeli vocentur. Moral. lib. xxxiii. cap. 4.

SCriptura sacra prædicatores ecclesiæ, pro eo quod gloriam patriæ cœlestis annuntiant, angelorum nomine solet designare. hinc Malachias propheta loquitur dicens. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. hinc Paulus ait. Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu. Apparuit angelis, prædicatum est, gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Qui igitur dispensationis ministerium postquam apparuisse angelis dixit, Prædicatum esse gentibus subdidit, angelorum profecto nomine prædicatores sanctos, id est veritatis nuncios designauit.

6 Quod non debet prædicare qui imperfectus est vita vel ætate.
In homil. xi. super Ezech. & in pastoral. cur. ter. part. cap. 26.

NEmo adolescentiam tuam contemnat. Cum prima sunt adolescentiæ vel iuuentutis nostræ tempora, nobis adhuc cessandum est a prædicatione: nec debemus in infirma ætate prædicare: quia sermo doctrinæ non suppetit, nisi in perfecta ætate. Quousque enim infirmi sumus, continere nos intra nosmetipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus, amittamus: ad templum ergo non sunt ostendenda, nisi quæ sunt firma. Hinc etiam per quendam sapientem dicitur. Adolescens loquere in tua causa vix, & si bis interrogatus fueris, habeat initium responsio tua. Cum vero per Paulum Timotheo discipulo dicitur. Præcipe & doce, nemo adolescentiam tuam contemnat, sciendum nobis est, quoniam in sacro eloquio aliquando adolescentia iuuentus vocatur. Quod citius ostenditur si Salomonis ad medium verba proferantur, qui ait. Lætare iuuenis in adolescentia tua. Si enim vnum vtraque esse non discerneret, quem monebat in adolescentia, iuuenem non vocaret. Quos igitur a prædicationis officio vel imperfectio vel ætas prohibet: & tamen impellit præcipitatio: cum arripiunt intempestiue quod non valent, perdunt etiam quod implere quandoque tempestiue potuissent: ante perfectionem alarum, vnde ire cupiunt, in alta inde merguntur in ima.

7 De quadam sacræ scripturæ consuetudine. Moral. lib. v. cap. 29.

MAnus cito nemini imposueris: neque communicaueris peccatis alienis. Sacræ scripturæ consuetudo est, vt cum aliquid narrat, interposita alterius causæ sententia, ad superiora protinus redeat. Sed hunc esse

nonnunquam morem sacri eloquii melius ostendimus, si ex eo aliquam huius rei similitudinem proferamus. Paulus nanque apostolus cum dilectum discipulum, de instituendis ecclesiæ officiis admoneret, ne quos forte ad sacros ordines inordinate proueheret, dixit. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatem eius corporis protinus verba conuertens, ait. Noli adhuc aquam bibere. sed modico vino vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates: statimque subiungit dicens. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quorundam autem & subsequuntur. Quid ergo ad illud pertinet, quod ab infirmo bibi aquam prohibuit, hoc quod de peccatis absconditis quorundam hominum manifestisque subiunxit? nisi quod interposita de eius infirmitate sententia ad hoc in extremo rediit quod superius dixit. Nemini cito manus imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Vt enim hæc eadem peccata, quanta solicitudine perquirenda essent ostenderet, interposita contra infirmitatis molestiam discretionis admonitione protinus intulit, quod in aliis patescerent in aliis laterent dicens. Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem & subsequuntur. In hac ergo sententia Paulus non eisdem verbis congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subiunxit, sed ad illud rediit, quod superius in termittendo narrauit.

8 De cupiditate. *Moral.lib.xv. & xx.cap.10.*

Radix omnium malorum cupiditas. Cum alicui auaritia id est cupiditas dominatur, subiectus proculdubio malis omnibus demonstratur: quia de auaritia mala omnia oriuntur, & peccatorum omnium spinæ producuntur, de qua per Paulum dicitur. Radix omnium malorum cupiditas. Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videlicet punctiones ab hac radice surgentes, statim prædicator egregius insinuat, cum subdit. Quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Qui enim multos dolores dixit, quasi nascentes ex hac radice punctiones innotuit.

9 De humana & angelica natura. *Moral.lib.xxv.cap.4 & 5.*

Qui solus habet immortalitatem. Omnis immutatio velut quædam mortis imitatio est. Id enim quod mutatur quasi ab eo quod erat interficitur, vt desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen autem verum creator videlicet noster, nulla mutabilitatis vicissitudine

tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed eius esse sine mutabilitate est, sicut scriptum est. Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Et inde rursum Paulus apostolus dicit. Qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Sed cum cuncti nouerimus, quod & humana anima, & angelici spiritus sint immortales instituti: cur ab apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur? nisi quia solus Deus vere non moritur, qui solus nunquam mutatur, humana quippe anima in lapsum nunquam caderet, si mutabilis non fuisset. Quæ a paradisi quoque gaudiis expulsa, si mutabilis non esset, ad vitam minime rediret. In hoc ipsum vero quod ad vitam redire nititur, defectus suos alternante semper mutabilitate tolerare cogitur. Quia ergo ex nihilo condita est, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni desiderii statum artificis sui manu teneatur. Ex eo itaque quod creatura est deorsum ire habet: virtute nanque propria in præceps posse se ire considerat, sed ad conditorem suum amoris manus se retinet, ne cadat, quousque ad immutabilitatem transeat, & eo vero immortaliter, quo immutabiliter viuat. Ipsi quoque spiritus angelici mutabiles sunt ex natura conditi, quatinus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. Sed quia humiliter elegerunt ei inhærere a quo creati sunt, hanc ipsam in se mutabilitatem suam, standi iam immutabilitate vicerunt: vt hoc ipso merito transcenderent, quod naturæ suæ ordine mutabilitati subesse potuissent. Quia ergo creator noster, nullam patitur immutabilitatem, recte de eo per Paulum dicitur. Qui solus habet immortalitatem.

10 De videndo Deo. *Moral. lib. xviii. cap. 38.*

ET lucem habitat inaccessibilem. Cum ad ipsum fontem vitæ creatorem nostrum nouerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul & satietas; sed longe ab ista sitis necessitas; & longe a satietate fastidium: quia sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus ergo Deum ipsum qui erit præmium laboris nostri, vt post mortalitatis huius tenebras, accessa eius luce gaudeamus, sed cum eius lucem dicimus accessam, obsistit animo quod Paulus dicit. Qui lucem habitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest. Ecce rursum audio quod psalmista ait. Accedite ad eum & illuminamini. Quomodo igitur accedendo illuminamur, si ipsam lucem, qua illuminari possimus non videmus? Si vero accedendo ad eum ipsam qua illuminamur lucem videmus, quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est, quod inaccessibilem dixit, non omni homini, sed humana sapien-

ti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores humanitatis nomine notare solet: vnde idem apostolus quibusdam discordantibus dicit. Cum enim inter vos sit zelus & contentio, nonne carnales estis & secundum hominem ambulatis? Et vnde alibi testimonium protulit: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et cum hoc hominibus dixisset, abscon ditum, mox subdidit. Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum: ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem diuina iam sapuerat. Ita etiam hoc loco cum lucem Dei inaccessibilem perhibet, vt ostenderet quibus subdidit, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest, in ore homines vocans homines humana sapientes: quia qui diuina sapiunt, videlicet supra homines sunt. Deum igitur per cœlestem conuersationem videbimus, si supra homines esse meremur. Quæ nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur: quando coæternam Deo sapientiam, quam modo per ora prædicantium, quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte bibemus.

11 De admonitione superborum diuitum. *In pastoral. cur. 3. part. cap. 3.*

SVperbis diuitibus inferre metum contra elationem debemus, sicut Paulus dicit discipulo de diuitibus. Diuitibus huius seculi præcipe non superbe sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum suarum. Vbi notandum valde est, quod humilitatis doctor memoriam diuitum faciens non ait. Roga sed præcipe: quia & si impendenda est pietas infirmitati: honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod dicitur tanto rectius iubetur, quanto & rebus transitoriis altitudine cogitationis intumescunt. De his in euangelio dicit dominus. Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram. Quia enim quæ sunt æterna gaudia nesciunt: ex præsentis vitæ abundantia consolantur. Offerendus est ergo prædicatoribus timor diuitibus, quos consolatio gloriæ temporalis extollit, vt cognoscant quia diuitias quas conspiciunt, tenere nequaquam possunt.

12 De vitanda verborum nouitate. *Moral. lib. xviii. cap. 14.*

O Timothee depositum custodi. Quicunque ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est, vt causarum origenes a sacris paginis sumat: vt omne quod loquitur ad auctoritatis diuinæ fundamentum reuocet, atque in eo suæ locutionis ædificium firmet. Sæpe enim hæretici dum sua peruersa student astruere, proferunt ea, quæ profecto in sacrorum librorum paginis non tenentur. Vnde & discipulum suum

prædicator admonet, dicens. O Timothee depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates. Dum enim laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi noua quædam proferunt, quæ in patrum antiquorum libris veteribus non tenentur. Sicque fit, vt dum videri sapientes desiderant, miseris auditoribus suis stultitiæ semina spargant.

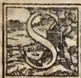
13 De studio legendi. *In pastoral.cur.3.part.cap.11.*

DVm venio attende lectioni. Omnis prælatus & rector cotidie sacri eloquii studiose debet præcepta meditari, vt in vim sollicitudinis & erga cœlestem vitam prouidæ circunspectionis quam humanæ conuersationis vsus indesinenter destruit, diuinæ admonitionis verba restaurent. & qui ad vetustatem vitæ per societatem secularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratione renouetur. Valde nanque cor inter humana verba defluit, cum indubitanter constet, quod externis occupationum tumultibus impulsum a semetipso corruat, incessabiliter studere debet, vt per eruditionis studium resurgat. Hinc est enim quod prælatum gregi discipulum Paulus admonet dicens. Dum venio attende lectioni. hinc Dauid ait. Quomodo dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea est.

INCIPIVNT CAPITVLA de epistola secunda beati Pauli apostoli ad Timotheum

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM SECVNDAM BEATI PAVLI APOSTOLI. AD TIMOTHEVM.

Quomodo contemplatio possit haberi
Moral.lib.v.cap.22.

SANCTI viri ab huius mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahunt, ac terrenarum actionum strepitum deserunt, & per quietis studium ab exterioribus operibus cessantes interna penetrare satagunt. Neque enim ad interna contemplanda perducuntur, nisi ab his quæ exterius implicant, studiose subtrahantur. Hinc est enim quod per semetipsam veritas dicit. Nemo potest duobus dominis seruire, hinc Paulus ait. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. Hinc per prophetam dominus admonet dicens. Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Nequaquam enim interna noticia conspicitur nisi ab externa implicatione cessetur, & mens nostra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiose prius a terrenorum desideriorum tumultu sopiatur.

2 Quomodo doctores prædicare debeant. *In pastoral.cur.3.part.cap.4.*

PRouidendum est intentione solicita rectoribus vt ab eis non solum praua nullo modo, sed ne recta quidem nimie & inordinate proferantur, quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud audientium corda incautæ loquacitatis importunitate leuigatur. Vnde Paulus cum discipulum de instantia prædicationis admoneret, dicebat. Testificor coram Deo & Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos & mortuos, & aduentum eius & regnū ipsius. prædica verbum, insta opportune, importune. Dicturus importune præmisit oportune: quia scilicet apud auditoris mentem, ipsa sua vtilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatē nescit

3 De mansuetis & iracundis prelatis.

In pastoral.cur.3.part.cap.17.& in homil.11.super Ezech.

MAnsueti prelati debent studere vt etiam æmulationem iusticiæ habeant: iracundi vero vt æmulationi quā se habere æstimant, mansuetudinem subiungant. Idcirco nanque spiritus sanctus in columba nobis, & igne mōstratus est: quia videlicet omnes, quos implet, & colūbæ simplicitate māsuetos, & igne zeli ardētes exhibet. Nequaq̄ ergo spiritu sācto plenus

est, quia aut in tranquillitate mansuetudinis feruorem æmulationis deserit, aut rursum in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit. Quod fortasse melius ostendimus, si in medium Pauli magisterium proferamus: qui duobus discipulis, & non diuersa caritate præditis, diuersa tamen adiutoria prædicationis impendit. Timotheum enim admonens ait. Argue obsecro, increpa, in omni patientia & doctrina. Titum quoque admonet dicens. Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Quid est quod doctrinam suam arte tanta dispensat, vt exhibenda hac alteri imperium, & alteri patientiam proponat, nisi quod mansuetioris spiritus Titum, & feruentioris vidit esse Timotheum? Illum itaque per æmulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deest, iungit, huic quod superest, subtrahit: illum stimulo implere nititur, hunc freno moderatur. Leni quippe per autoritatem imperii, iniungenda erat seueritas verbi: is autem qui per spiritum feruebat, per patientiam temperandus fuerat, ne si plus iusto feruesceret, non ad sanandum vulnera subiectorum reduceret, sed sana vulneraret. Nam sæpe verba quæ hunc ad sanandum reuocant, alium vulnerant.

4 De fiducia æternæ retributionis. *Mora.lib.x.cap.22.lib.3.cap 21.*

SAncti viri quia fideliter domini præceptis inseruiunt, aduentum illius spe certa præstolantur: extremum venire iudicium, ostendi cœlestem patriam, persolui præmia iustis appetunt. Sciendum enim est quod beatorum mens, quo duritia pro veritate tolerat, eo æternitatis præmia certius sperat, & tanto spes in Deum solidior surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit. Labores quippe suos sancti considerantes: mercedem retributionis quærunt: & causæ suæ meritum scientes præsentiam iudicis expetunt: eumque vt veniat in flamma ignis dans vindictam impiis, & contemplationis suæ speciem in retributione deferens piis, ardore summo concupiscunt. Labores ergo suos intuens prædicator egregius dicit. Ego enim iam delibor & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Quia enim contra mala transeuntia sine defectu certauerat, de mansuris nimirum gaudiis, sine dubietate præsumebat, vbi & aperte subiungit. Non solum autem mihi: sed & his qui diligunt aduentum eius, ac si dicat. Sed & in omnibus qui sibi de bona operatione sunt conscii. Aduentum enim iudicis non diligunt: nisi qui in causa sua habere se iustitiæ meritum sciunt. Nequaquam quippe gaudium vel

corona retributionis de æternitate recipitur, quod non hic prius pia tribulatione & labore conquiritur, hinc Paulus ait. Si commorimur, & conuiuemus, si sustinemus, & conregnabimus: hinc sanctorum gloriam angelus Ioanni indicans ait. Hi sunt qui venerunt in tribulatione magna. Hinc discipulo Paulus admonet dicens. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, hinc iterum ait. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. *In homilia super Quis uenit ad me.* Ad coronam enim & ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Quemcunque ergo cœlestium delectat magnitudo præmiorum, non deterreat certamen laborum.

INCIPIVNT CAPITVLA de epistola beati Pauli apostoli ad Hebræos.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRAEOS.

Quibus ex causis Deus hominem perditum potius quam angelum apostatam reparare disposuit.

Moral.lib.4.cap.9.10.& 11.

OMNIPOTENS Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit per incarnationis suæ mysterium, etiam perdita bona reparauit. Duas autem ad intelligendum se creaturas fecerat, angelicam videlicet & humanam: Vtranque vero superbia perculit, & ab ingenitæ statu rectitudinis deiecit. Sed vna tegmen carnis habuit, alia vero nihil infirmum de carne gestauit. Angelus nanque spiritus est solummodo: homo vero spiritus est & caro. Misertus ergo creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate constat aliquid habuisse. Et eo altius debuit apostatam angelum repellere, quo cum a persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit. Hinc enim scriptum est. Nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrææ apprehendit. Idcirco nanque redemptor noster non angelus sed homo factus est, quoniam hoc procul dubio fieri debuit, quod redemit: vt & perditum angelum non apprehendendo desereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet. Est adhuc aliud quæ & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus raparari non posfit, quia nimirum angelus sua malicia cecidit, hominem vero aliena prostrauit: humanum ergo genus ad pœnitentiam redemptoris aduentu reducitur: apostata vero angelus ad restaurationem nulla spe veniæ nulla conuersationis emendatione reuocatur. Sic quippe illum perpetratæ superbiæ cæcitas grauat, vt nequaquam vlterius ad lucem pœnitentiæ per diuini respectus memoriam resurgat: nec ad veniam cum electis, nec vltra ad illa claritatis intima agminæ superna redeat.

2 De significatione lumborum.

Moral.lib.xxxii.cap.11.& in homil.viii.super Ezech.

PEr Abraam Leui decimatus est: adhuc enim in lũbis patris erat. Lumborum nomine propago mortalitatis exprimitur, quia seminaria coitus viris in lumbis: Fœminis autem in vmbilico inesse perhibentur. Hinc

est quod veritas discipulis dicit. Sint lumbi vestri præcincti: hinc Petrus cum luxuriam a corde restringeret: ad monebat dicens. Succincti lumbos mentis vestræ. Propter quod etiam & de Leui dicitur, quia adhuc in lumbis patris erat, cum Melchisedech occurrit Abraæ. Cum enim Paulus per Abraæ sacrificium Melchisedech tempore, Leui sacerdotium diceret decimatum, viri tunc in Abraæ corpore Leui lateret, ostendens ait. Adhuc enim in lumbis patris erat.

3 Quam subtiliter cogitationes nostras Deus attendit.

In homil. 21. super Ezech.

Viuus est sermo Dei & efficax. Ante omnipotentis Dei oculos vel quæ bene gesta, vel quæ scienter sunt dicta depereunt. Cum iam non amore domini, sed intentione laudis transitoriæ fuerit. Sic etenim sæpe cogitationi bonæ cogitatio sinistra subiungitur, vt vix ipse qui easdam cogitationes generat, animus agnoscat: vbi prædicator egregius, cum loquens subtiliter diceret. Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, ilico subiungit. Compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis. Distinguit enim sermo Dei compages & medullas: quia discernit cogitationes & intentiones cordis. Per compages quippe ossa ossibus iunguntur, & sæpe dum quiddam recta cogitatione agimus, sed in laudis amore subito declinamur, & hoc pro laude facimus quod prius facere pro veritate cœperamus: quia cogitationes cogitationibus adiunguntur, quasi quædam in spiritus compages fiunt. Sed habent ossa quæ in compage iuncta sunt, etiam medullas. Quod prædicator sanctus aptius intulit: cum subiungit. Discretor cogitationum, & intentionum cordis. Compages enim nostræ cogitationes sunt: medullæ autem intentiones. Etenim aliud cogitamus, & aliud est quod per cogitationem intendimus. Nam siquis proposito nummorum præmio pupilli vel viduæ causam defendat, & fortasse ecclesiam ingrediens suis precibus Deo dicat. Tu vides, quia causam pupilli & viduæ defendo: iste proculdubio quæ cogitat scit, sed quo intendat eius cogitatio ignorat. Aliud quippe cogitat, atque aliud intendit: non enim defensionem pupilli, vel viduæ, sed mercedem nummorum quærit. Nam tolle temporale præmium, & pupillum ac viduam non defendit. Sermo atque Dei discretor est cogitationum & intentionum cordis, qui non aspicit quid apud temetipsum cogitas, sed per medullam compagis, id est per intentionem cogitationis quid accipere requiras.

4 Quod oportuit pro homine redimendo hominẽ sine peccato offerri.

*Moral.lib.*xvii.*cap.*15.& 16.

QVamuis simplici naturæ diuinitatis, non sit aliud esse & aliud sapere & aliud fortem esse. Quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia, quæ diuinitatis essentia est, dominus tamen Diabolum quantum ad faciem spectat, non virtute sed ratione superauit. Ipse nanque Diabolus nulla nos parentis primi radice supplantans, sub captiuitate sua hominem quasi iuste tenuit: qui libero conditus arbitrio ei iniusta suadenti consentit. Ad vitam nanque conditus in libertate propriæ voluntatis: sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium, sed quale sacrificium poterat pro absoluendis hominibus inueniri? Neque enim iustum fuit, vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ cederentur, vnde ait apostolus. Necesse est ergo exemplaria cœlestium his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quam istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est pro homine dignæ victimæ non fuerunt, requirendus erat homo qui pro hominibus offerri debuisset: vt pro rationali peccante, rationalis hostia mactaretur. Sed quid quod homo sine peccato inueniri non poterat: & oblata pro nobis hostia quando nos a peccato mundare potuisset si ipsa hostia peccati contagio non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non posset. Ergo vt rationalis esset hostia: homo fuerat offerendus, vt vero a peccatis mundaret hominem, homo & sine peccato: sed quis esset homo sine peccato: si ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in vtero virginis filius Dei: ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura non culpa. Fecit pro vobis sacrificium corpus suum: exhibuit pro peccatoribus victimam sine peccato: quæ & humanitate mori & iustitia mundare potuisset. Hunc ergo cum post baptisma vidit antiquus hostis mox tentationibus impetiit: & per diuersos aditus ad eius interiora molitus irrumpere, est victus, atque ipsa inexpugnabilis mentis eius integritate prostratus. Sed quia ad interiora non valuit, ad eius se exteriora conuertit, vt quia mentis virtute victus est: eum quem decipere tenttatione non valuit carnis saltem videretur morte superare: atque vt ante nos dictum est, permissus est in illud quod ex nobis mortalibus mediator acceperat. Sed vbi potuit aliquid facere, ibi deuictus est ex omni parte: & vnde accepit exterius potestatem dominicæ carnis occidendæ, inde interius potestas eius qua nos tenebat occisa est. Ipse nanque victus interius: dum quasi

vicit exterius. Et qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in nobis vis mortis amisit: quia per satellites suos eius carnem per immunda appetiit, in quo nil ex culpæ debito inuenit. Dominus ergo noster pro nobis mortem soluit indebitam, vt nobis mors debita non noceret. Antiquus autem hostis per excessum præsumptionis suæ eum etiam perdidit, quem iniquæ persuasionis lege possedit: & dum audacter eum in quo nil sibi competebat appetiit, iure illum quem quasi iuste tenebat amisit. Prudentia itaque non virtute deuictus est, qui dum ad tentandum Deum soluitur: ab homine possidendo religatur, vt inde eum qui sub ipso erat perderet: vnde cum illo qui super ipsum est congredi præsumpsisset.

5 De feruenti perseuerantia. *Moral.lib.v.cap.3.*

QVi plene mortificationem suam appetunt, quanto fiunt ad finem vicinıores, tanto se exhibent in opere ardentiores: laborando non deficiunt, sed magis ad vsum laboris crescunt: quia quo iam præmia propinquiora considerant, eo in opere delectabilius exudant. Vnde bene Paulus quibusdam æternam patriam quærentibus dicit. Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis, quibusdam, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantes diem. Laborantem quippe consolari, est pariter in labore persistere: quia sublevacio laboris, est visitatio collaborantis: sicut cum in itinere comes iungitur, via quidem non abstrahitur, sed tamen de societate comitis labor itineris leuigatur. Dum itaque Paulus consolantes se in labore quæreret adiunxit, dicens. Tanto magis quanto videritis appropinquantem diem, ac si diceret, eo labor crescat, quo iam præmia laboris appropinquant.

6 De flagellis Dei. *In pastoral.cur.ter.part.cap.13.*

PAtres carnis vestræ habuimus eruditores & reuerebamur eos, num multo magis obtemperabimus patri spirituum & viuemus? omnes quos dominus in hoc flagellat tempore, eo se debent Dei filios sentire, quo illos castigant flagella disciplinæ. Nisi enim correctis hæreditatem dare disponeret, eos erudire per molestias non curaret. Hinc namque dominus ad Ioannem per angelum dicit. Ego quos amo, arguo, & castigo. Hinc rursum scriptum est. Fili mi noli negligere disciplinam domini, neque fatigeris cum ab eo argueris: quem enim diligit dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc psalmista ait. Multæ tribulationes iustorum, hinc beatus quoque Iob in dolore exclamans, ait. Si iustus fuero, non leuabo caput,

saturatus afflictione & miseria. Considerare etiam debemus, pro percipiendis hæreditatibus terrenis, quam dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis diuinæ correptionis pœna grauis est, per quam & nunquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Hinc etenim Paulus ait. Patres quidem carnis ipse nostræ habuimus, eruditores & reuerebamur eos, nonne multo magis obtemperabimus patri spirituum & viuemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos, hic autem ad id quod vtile est, in recipiendo sanctificationem eius. Quos ergo dominus flagellat, solicite patientiæ virtutem studeant seruare: incessanter enim quanta redemptor noster, ab his, quos creauerat pertulit mala, debent considerare: quod tot abiecta conuiciorum probra sustinuit, quod de manu hostis antiqui captiuorum animas cotidie rapiens insultantium alapas accepit, quod qua nos salutis diluens, ac perfidorum sputis faciem non abscondit, quod aduocatione sua nos ab æternis suppliciis liberans, tacitus flagella tolerauit, quod inter angelorum choros nobis perennes honores tribuens, colaphos pertulit, quod a peccatorum nos punctionibus saluans, spinis caput supponere non recusauit, quod æterna dulcedine nos inebrians, in siti sua fellis amaritudinem accepit, quod qui pro nobis patrem quanuis diuinitate esset æqualis adorauit, sub irrisione adoratus tacuit, quod vitam mortuus præparans vsque ad mortem ipse vita peruenit. Cur itaque asperum creditur, vt homo toleret a Deo flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut qui sanæ intelligentiæ de percussione sua ingratus existat, si hinc ipse sine flagello non exiit, qui sine peccato vixit?

7 De distantia passionis Christi & Abel. *Moral. lib. xiii. cap. 12.*

SAnguinem aspersionis melius loquentem quam Abel. De Abel sanguine dixit dominus ad Cain. Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Ipse quoque qui sumitur sanguis redemptionis, clamor est nostri redemptoris, vnde etiam Paulus dicit. Et sanguinem aspersionis melius loquentem quam Abel. Sanguis quippe Iesu melius loquitur quam Abel, qui sanguis Abel mortem fratricidæ fratris petiit: sanguis autem domini vitam persecutoribus impetrauit. Vnde factum est, vt redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores seuientes fuderunt, postmodum credentes lamberent, eumque Dei filium esse prædicarent.

8 De tempestate diuini examinis. *Moralium lib. xxi.*

EGo mouebo non solum terram sed etiam cœlum. Tempestas in mari

cum oritur, prius leues vndæ, & postmodum volumina maiora concitantur: ad extremum fluctus se in alta erigunt, & nauigantes quosque ipsa altitudine subuertunt. Sic sic nimirum extrema illa properat, quæ vniuersum mundum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdam vndis sua nobis exordia ostendit, & quanto ad finem cotidie propinquiores efficimur, tanto grauiora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum vero commotis omnibus elementis, supernus iudex veniens, finem omnium apportat: quia videlicet tunc tempestas fluctuum in cœlum leuat, vnde & dicitur. Adhuc modicum & ego mouebo non solum terram, sed etiam cœlum. Hanc tempestatem sancti viri vigilanter aspiciunt, & ex his tribulationibus quæ mundum feriunt, præuident, quæ sequuntur, atque extremi iudicii aduentum in tanta mente considerantes pertimescunt, supernæque maiestatis vim ad iudicium venientis, & terrorem tanti examinis considerantes expauescunt. Quomodo autem depressura sunt Dei iudicia eos, qui se eleuant, si & illos ad tempus aliquando deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidant? Vnde summopere formidandum est, nobis, illud examen tantæ districtionis. Constat autem quia in hac vita cum percutit, si percussionem correptio sequitur, disciplina patris est non ira iudicis, amor corrigentis est, non districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti verbere, iudicia æterna pensanda sunt. Hinc & enim perpendere debemus, quomodo feratur illa quæ reprobat, si ferri modo vix valet eius ira quæ purgat.

9 Cur dominus Iesus extra portam passus est.

VAccam rufam a filiis Israel, adhuc tam præcepit dominus Moysi tradi Eleazaro sacerdoti, qui eductam extra castra immolaret in conspectu domini. Quid per vaccam rufam, nisi assumpta ad sacrificium infirmitas dominicæ incarnationis rubra per cruorem passionis figuratur? Quid est quod hæc vacca ad immolandum sacerdoti traditur, nisi quod incarnatus dominus qui pro redemptione nostra sacrificium semetipsum fecit, in Iudaici populi manibus datur. Qui etiam extra castra in conspectu domini immolatus est: quia videlicet extra portam passus est, vnde per Paulum dicitur. Iesus vt sanctificaret, per suum sanguinem populum extra portam passus est. Exeamus ad eum extra castra, improperium eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Idcirco enim extra portam passus est, vt a conuersatione nos vitæ præsentis quasi a ciuitate foras duceret, & a terrena inhabitatione cor nostrũ auellere persuaderet. In cõspectu vero patris immolatur, quia

quod ante oculos hominum pœna, hoc ante oculos patri fuit sacrificium.

10 De fide & timore Dei. *Moral.lib.xix.*

FIde Moyses reliquit Aegyptum, non veritus animositatem regis: inuisibilem enim tanquam videns sustinuit. Peruersi quique in actionibus suis verentur homines, quos corporaliter vident, deum sibi præsentem non æstimant esse, quem non vident. Quo contra in laude Moysis dicitur, dum Aegypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret: quia inuisibilem tanquam videns sustinuit. Peruersum quippe terræ principem quasi non vidit, quem ab oculis sui cordis abiecit. Regem vero inuisibilem, tanquam videns sustinuit, quam ab eius timoris intuitu, mentis oculum non defluxit.

11 Definitio fidei. *homil.26.& 32.super Euang.*

ESt autem fides sperandarum substantia rerum: argumentum non apparentium. Cum hoc Paulus apostolus dicit: profecto liquet: quia fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt. Quæ etenim apparent, iam non habent fidē, sed agnitionem Nam quod obtutibus humanis visibiliter præsentatur, & potest videri: melius dicitur sciri quam credi.

12 De discreta pastorum prædicatione & humilitate subditorum.

Moral.lib.v.cap.10.& 23.cap.16.& in homil.11.super Ezech.

CVrandum est pastoribus quantum loquantur, ne si eis qui multa ferre non valent verbum: vel exhortationis vel increpationis longius trahant, auditores suos ad fastidium perducant, vnde prædicator egregius loquitur dicens. Obsecro vos fratres, vt sufferatis verbum solatii, & enim perpaucis scripsi vobis, hoc tamen infirmis præcipue congruit, vt pauca quidem & quæ capere præualent, audiant: sed quæ mentem eorum in pœnitentiæ dolore compungant. Nam si eis vno tempore, exhortationis sermo fuerit multipliciter dictus: quia retinere non valent multa, simul amittunt omnia. Si quando tamen sermo prolixior transeat modum suum, hoc auditoribus non est periculosum. Notandum est autem, quod Paulus dum mire Hebræos admoneret, de magnis quæ dixerat humiliter sentit, & dicta sua verba solatii vocauit, auditoribus quidem suis humiliter multa dixerat: sed de ipsa exhortatione humili, placare eos adhuc humilius satagebat. Ephesiis quoque Mileti valedicens afflictis ac gementibus humilitatem suam ad memoriam reuocat dicens. Vigilate memoria retinentes quoniam per triennium nocte & die non cessaui cum lachrymis: monens vnumquenque vestrum. Hinc ergo colligat si quando aliquid recte sentit, quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus: si ipse magister gentium in his quæ cum auctoritate prædicat

tam submisse discipulos rogat. Hinc vnusquisque colligat eis a quibus bene viuendi exempla percipit, hoc quod bene intelligit, quam humiliter dicat, si Paulus illis humili se voce subdidit, quos ad vitam ipse suscitauit. Cum itaque quædam facta meliorum deterioribus displicent nequaquam hoc quod mentem mouet est reticendum, sed cum humilitate magna proferendum: quatinus intentio pie sentientis, eo vere seruet formam rectitudinis quo pariter graditur humilitatis. Et libere ergo dicenda sunt quæ sentimus, & valde humiliter promenda quæ dicimus, ne & quæ recte intendimus, hæc elate proferendo non recte faciamus.

INCIPIVNT CAPITVLA
de epistola beati Iacobi apostoli.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER EPISTOLAM BEATI IACOBI APOSTOLI.

De diuina natura, quæ sibi inhærentes reddit immutabiles.
Moral. lib. xii. cap. 17.

MNE datum optimum & omne donum perfectum descendit a patre luminum, apud quem non est transmutatio. Omnes sancti per naturam in semet ipsis habent mutabilitatem propriam, sed dum immutabilitati studiose semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, vt immutabiles fiant. Cumque ad hanc affectu toto se tenent, quandoque accipiunt, vt super semetipsos ducti vincant, hoc quod in semetipsis mu-

tabiles exciterunt. Quid enim mutabilitas nisi mors quædam est? quæ dum rem quamlibet in aliud immutat, quasi occidit, quod fuerat, vt incipiat esse, quod non erat. Et de auctore omnium scriptum est, qui solus habet immutabilitatem: quia videlicet in semetipso solus est immutabilis, de quo per Iacobum dicitur. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est descendens a patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Ipsa enim mutabilitas vmbra est, quæ quasi obscuraret lucem: si hanc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla eius lumen vmbra vicissitudinis intercidit.

2 De circunspectione in cauendis malis.

Moralium lib. xix. *cap.* 16.

QVicunque totam legem seruauerit offendat in vno, factus est omnium reus. Vestimento cum vestimur ex omni parte circundamur. Ille ergo ex omni iustitia sicut vestimento se bene vestit, qui se vndique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in aliis actionibus iustus est, in aliis iniustus, quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit, nec iam bona sunt opera, quæ subortis aliis prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonem dicitur. Qui in vno offenderit, multa bona perdet, hinc Iacobus dicit. Quicunque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Quam videlicet sententiam suam ipse diligenter exposuit: cum subiunxit. Qui enim dixit: non mœchaberis, dixit, & non occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis. Cordis igitur oculis circunquaque porrectis vndique nobis adhibenda custodia est, ne mercedem quam per has actiones colligimus, per alias amittamus: quia bona prodesse nequeunt, si non caueantur mala quæ subripiunt.

3 Quod dilectio nostra exhibenda est plus opere quam sermone.

Moral. lib. xxi. *cap.* 13.

SVnt nonnulli qui cum ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, non eos cum possunt student rebus fulcire, sed blandis tantum sermonibus fouere, quos vehementer Iacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens. Si autem frater aut soror nudi sunt, & indigent victu cotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis, ite in pace & calefiamini & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit vobis? Quod Ioannes quoque apostolus admonet dicens. Filioli non diligamus verbo nec lingua, sed opere & veritate. Dilectio itaque nostra semper exhibenda est, & ueneratione sermonis, & ministerio

rio largitatis. Sunt vero nonnulli qui pietatis suæ viscera tendere vsque ad incognitos nesciunt, sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint miserentur: apud quos nimirum plus familiaritas quam natura valet, dum quibusdam necessaria, non quia homines, sed quia noti sunt largiuntur, sed apud piam mentem plus natura valet quam notitia. Nam & vnusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, ei iam incognitus non est.

4 De veris & falsis fidelibus. *Moral. lib. xvii. & in homil. 26. super euang.*

ILle vero credit, qui exercet operando quod credit. Quo contra de his qui fidem nomine tenus retinent. Paulus dicit. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. hinc per Ioannem dicitur. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. hinc Iacobus ait. Fides sine operibus mortua est. Hinc ad beatum Iob de antiquo hoste generis humani dominus dicit. Absorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. Quis est enim per fluuiũ designatus, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit, & quasi aquæ more vsque ad competentem terminum ex carnis liquore percurrit. Quid per Iordanem nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Iordanis flumine, ipse auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, recte Iordanis nomine, eorum multitudo exprimitur, qui intra sacramentum baptismatis tenentur. Antiquus igitur hostis generis humani fluuium absorbuit, quoniam ab origine mundi vsque ad redemptoris aduentum vix paucis electis euadentibus in ventrem suæ malitiæ genus humanum traxit. De quo recte dicitur. absorbebit fluuiũ, & non mirabitur, quia pro magno non habet, cum infideles rapit. Sed graue est valde quod subditur, & habet fiduciã quod influat Iordanis in os eius: quia postquam infideles quosque a mundi origine rapuit, adhuc se posse decipere & fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie deuorat, in quibus a confessione fidei reproba vita discordat. Qui ergo ea quæ recta sunt de conditore per fidem intelligit, sed tamen opera fidei tenere contemnit, incredulitatis redarguitur: quoniam ab eo quod se ostendit credere, viuendo reprobat.

5 De sapientia. *In past. cur. iii. par. cap. 23.*

QVæ sursum est sapientia, primum pudica est. Sæpe dum quosdam scientia maior erigit, a cæterorum societate disiungit, & quasi quo plus sapiunt, eo a concordiæ virtute desipiscunt. Quibus recte per

dum est autem amicis Dei citius de hoc mundo pergere, & ad gaudia cœlestis patriæ, quam diligunt, breuiore via peruenire. Quibus enim malis non mundus vrgetur? quæ nos tristitia, quæ aduersitas non angustat? Quid est vita mortalis, nisi via? Et quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lassescere, & tandem eandem viam nolle finiri? Calcari fratres mundus debet ac despici, qui in annis prioribus velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestiis crescentibus vrgetur. Nolite ergo fratres mei diligere, quem videtis diu stare non posse, præcepta apostolica in animo ponite, quibus nos admonet, dicens. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: quia si quis diligit mundum, non est caritas patris in eo. *In homil. v. super euang.* Relinquat igitur omnia qui potest, qui autem relinquere omnia non potest, lauet lachrymis maculas peccatorum, eleemosynis tergat, sacris hostiis expiet. Singulariter nanque ad absolutionem nostram oblata cum lachrymis, & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quoniam is qui in se surgens a mortuis iam nō moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties hostiam ei suæ passionis offerimus, toties nobis absolutionem nostram passione illius reparamus. Nolite ergo fratres mei possidere per desiderium, quæ adhuc minime reliquistis per vsum. Spē in solo redemptore figite, ad æternam patriam mente transite. Si enim in hoc mundo nihil amando possidetis, etiam possidendo cuncta reliquistis.

9 De admonendis peccatoribus. *Moral. libro* xix. *cap.* 16.

QVi conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animā eius a morte, & operit multitudinem peccatorum. Beatus Iob dicit. Benedictio perituri super me veniebat. benedictio quippe perituri super eum venit, qui peccatoris interitum præueniens, eum sanctis exhortationibus a culpæ fouea reducit. Si enim magnæ mercedis est eripere carnem a morte quandoque morituram, multo maioris est meriti liberare animam a morte in cœlesti patria sine fine victuram.

INCIPIVNT CAPITVLA
de prima epistola Petri apostoli.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER PRIMAM EPISTOLAM BEATI PETRI APOSTOLI.

1 Quod quædam viriditas mentis sit spes æternæ hæreditatis.
Moral. lib. xxx. cap.

HAERENT corda hominum, quæ in huius seculi spe peritura plantata fiduciam æternitatis non habent. virent autem quæ illi hæreditati inhærent, de qua Petrus apostolus dicit. Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiã suam regenerauit nos in spem vitæ per resurrectionem Iesu Christi, ex mortuis in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarcescibilem conseruatam in cœlis. Tanto enim verius quisque virentes sunt, quanto in hæreditatis immarcescibilis forte cogitationis radicem figunt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arentia extrinsecus huius mundi desideria fugiat, & æternam patriam appetens, in interna cordis plantatione virescat.

2 Quod angeli semper vident, & videre desiderant.
Moral. lib. xviii. cap.

Qvoniam de Deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur, in quem desiderant angeli prospicere. Sunt nonnulli qui nequaquã Deum videre, vel angelos suspicantur: & tamen dictum per veritatis sententiam scimus. Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Nunquid ergo aliud veritas, aliud pdicator insinuat veritatis? sed si sentẽtia vtraque cõfertur, quia verbi nequaq̃ discordet, agnoscitur.

Deum quippe angeli & vident, & videre desiderant, & intueri sitiunt, & intuentur: si enim sic videre desiderant, vt effectu sui desiderii minime perfruantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati vero angeli ab omni pœna anxietatis longe sunt: quia nunquam simul pœna et beatitudo conueniunt. Rursum cum eos dicimus Dei visione satiari: quoniam & psalmista. Satiabor dum manifestabitur gloria tua. Considerandum nobis est quia satietatem solet fastidium subsequi. Vt ergo recte sibi vtraq; conueniant, dicat veritas, quia semper vident: dicat prædicator egregius, quia semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne aut sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur, & satiantur sine fastidio, quoniam ipsa satietas ex desiderio semper accenditur.

3 De luxuria refrenanda. *Moral.lib.xxi.cap.2.*

MAlum luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Per Moysen vero luxuria perpetrata, per auctorem vero munditiæ luxuria damnatur cogitata. Hinc est enim quod discipulis primus Ecclesiæ pastor dicit. Propter quod succincti lumbos mentis uestræ, sobrii perfecte sperate in eam quæ offertur vobis gratiam. Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrenare. Lumbos vero mentis succingere, est hanc etiam a cogitatione restringere.

4 De patientia in iniuriis ferendis. *Moral.lib. iii. cap. 16.*

SAncti viri cum persecutionem foris intusq; patiuntur, non solum in Dei iniuriis minime excedunt, sed neque contra ipsos aduersarios contumeliosa verba iaculantur. Quod dux bonorum recte Petrus admonet, dicens. Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledictus. Maledictus enim patitur, qui passionis suæ tempore, in sui saltem iniuria persecutoris effrenatur.

5 Qualiter quisq; gratiam quam habet impartire debeat. *Moral.lib.xxviii.cap.11. & in homil. super Ezech.*

VNusquisq; virtutes quas accepit debet aliis impartire, & bonū quod alter habet, alteri debet impendere: vt qui terrenam substantiam accepit, indigentis proximi inopiam subleuet, qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras verbo suæ prædicationis illustret: qui temporali potestate subnixus est, oppressos a molestiis releuet, qui prophetiæ spiritu plenus est, a vita proximi mala, imminētia bona suadendo declinet, qui gratiā curationis accepit, intercessione sua salutem infirmantium pie & humiliter impendat, qui a terrenis actibus liber

soli Deo vacare meruit, pro delinquentibus proximis exoret. Fit aũt sæpe, vt qui terrena substantia nimis occupatur, orationi quantum debet non inuigilet. & fit plerunque vt is, qui ad exorandum dominum cunctis mundi oneribus exutus vacat, sustentationem viuendi non habeat. Diues igitur alimentum & vestimentum pauperi porrigat, & pauper orationem suam animæ diuitis impendat. Alius mihi verbum prædicationis exhibet, & lumine ueritatis ex corde meo ignorantiæ tenebras expellit: ego autem illi quia fortasse a mundi huius potentẽ opprimitur, solatium meæ defensionis impartior, et hunc de violentis manibus euello. Vnde bene primus pastor admonet, dicens. Estote prudentes et vigilate in orationibus, ante omnia mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes: quia caritas operit multitudinem peccatorum: hospitales inuicem sine murmurationibus, vnusquisq; sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes. Sic enim creator noster ac dispositor cuncta moderatur, vt dum singula quæq; sunt omnium, interposita quadam caritatis necessitate fiant omnia singulorũ & vnusquisq; sic quod non accepit in alterutro possideat, vt ipse alteri possidendum, quod accepit, humiliter impendat. Hinc per Paulum dicitur. Per caritatem seruite inuicem. Tunc enim nos caritas a iugo culpæ liberos reddit, cum vicissim nos nostro seruitio per amorem subiicit, cum & aliena bona nostra credimus, & nostra quasi aliis sua offerentes exhibemus. Quia enim bona nostra non a nobis sunt, sed ab eo hæc accepimus a quo factũ est, vt essemus, tanto nobis ea non debemus retinere priuata, quanto nobis ea conspicimus ab auctore nostro ad communem vtilitatem data. vnde recte Petrus in exhortatione huius rei subdit, dicens. Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Tunc namque bene multiformis gratia Dei dispensatur, quando acceptum donum & eius qui hoc non habet creditur, quando propter eum cui impenditur sibi datum putatur. Vnde adhuc Petrus adiecit. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquã ex virtute quam administrat Deus, ac si aperte dicat. humiliter impendite bonum proximis, quia scitis vobis, non a vobis esse quod habetis.

6 De his qui verbum Dei administrant. *In pastoral. cap.* xlviii.

Qvicunque verba Dei non loquuntur humiliter, considerare debent, quod per primum pastorem scriptum est. Si quis loquitur quasi sermones Dei. Qui ergo verba quæ proferunt ex propriis non habent, cur quasi de propriis tument? iterum scriptum est. Sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur. Ex Deo enim coram Deo loquitur, qui præ

dicationis verbum quoniã a Deo accepit intelligit, et placere per illud Deo non hominibus quærit. rursus scriptum est. Abominatio domini est omnis arrogans: quia videlicet dũ in verbo Dei gloriã propriã quærit, ius dantis inuadit, eumq; laudi suæ postponere nequaq̃ metuit, a quo hoc ipsũ quod laudatur, accepit.

7 De his qui nihil hic patiuntur pro Deo, quod durius iudicandi sint. *Moral. libro ix. cap. 43.*

TEmpus est vt incipiat iudicium a domo Dei. Ex electornm vita nunc & labore cognoscere possumus, si emendari dum tempus est nolumus, quanta post animaduersione feriamur. Electos quippe Dei cernimus, et pia agere, & crudelia multa tolerare. Electorum quippe est hic conteri, vt ad præmia debeant æternæ hæreditatis erudiri: electorum est hic flagella percipere: quibus seruatur de æternitate gaudere. hinc ad Ioannem dicitur. Ego quos amo, arguo, & castigo. hinc Petrus ait. Tempus est vt incipiat iudicium a domo Dei. Vbi mox admirando subiunxit. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei euangelio? Hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta feriat illic districtione quos reprobat, si hic sic cruciat, quos amat.

8 De prælatis qui subditis corporalia procurare negligunt. *in past. cur. ii. par. cap. 7.*

NOnnulli curam gregis suscipiunt qui cum curare corporalia fundi tus negligunt, subditorum necessitatibus minime concurrunt. Quorũ nimirum prædicatio plerunq; despicitur: quia dũ delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria præsentis vitæ non tribuunt, nequaquã libenter audiuntur. Regentis etenim cor doctrinæ sermo nõ penetrat: si hunc apud eius animum, manus misericordiæ non commendat. Vnde primus pastor solicite admonet, dicens. Seniores qui in vobis sunt obsecro, consenior & testis Christi passionum, qui & eius quæ in futuro reuelanda est gloriæ cõmunicator, pascite qui in vobis est gregem Dei. Qui in hoc loco verũ pastionem cordis an corporis suaderet aperuit, cum subiunxit. Prouidentes non coacte sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia sed voluntarie. Quibus profecto verbis pastoribus præcauetur, ne dum subiectorum inopiam satiant, se mucrone ambitionis occidant, ne cum per eos carnis subsidiis reficiuntur proximi, ipsi remaneant a cœlesti pane ieiuni. Hanc pastorum solicitudinem Paulus excitat dicens. Qui suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Vnde rectori necesse est, vt interiora possit infundere, inno-

xia cogitatione exteriora prouidere. Sic itaq; pastores erga interiora subditorum suorum studia ferueant, quatinus in eis exterioris quoq; vitæ prouidentiam non relinquant. Nam quasi iure, vt diximus, a percipienda prædicatione gregis animus frangitur, si exterioris cura subsidii a pastore negligatur.

INCIPIVNT CAPITVLA DE epistola secunda beati Petri apostoli.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER SECVNDAM EPISTOLAM BEATI PETRI APOSTOLI.

1 De abstinentibus. *In past. cur. iii. par. cap. 20.*

INISTRATE in scientia abstinentiam, in abstinentia autem patientiam. Abstinentes solicite semper debent considerare, ne cum gulæ vitium fugiunt, acriora his vitia quasi ex virtute generentur, ne cum carnem macerant ad impatientiam spiritus erumpat. Vnde Petrus admonet, dicens. Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia aũt patientiam. Mentes enim abstinentium plerunque impatientia a sinu tranquillitatis, & ideo cum dixisset, In scientia autem abstinentiam, protinus vigilanter adiunxit dicens. in abstinentia autem patientiam. Deesse quippe abstinentibus patientiam prævidit, quæ eis vt adesset admonuit: quia nulla virtus est, quod caro vincitur, si spiritus ab ira superatur.

2 Quod prophetæ & vetus testamentum sit nostræ fidei fundamentum. *In homil. 4. & 15. super Ezech.*

HAbemus firmiorem propheticum sermonem. In constructione tabernaculi, vt argenteæ columnæ exterius immobiles starent, ærei pa-

xilli exterius fixi, funes quibus ligarentur continebant, quia videlicet tanquam paxilli patres testamenti veteris & prophetæ, ante tempus sanctæ Ecclesiæ, id est exterius fixi fuerunt: qui columnas interius in ea stantes, id est sanctos apostolos & prædicatores funibus verborum suorum in soliditate fidei stringerent atque ligarent: quia dum cœlestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt omnibus credibilia fecerunt, & per eorum prædicationem apostoli sancti, dominicæ incarnationis mysterium firmiter & perfecte crediderunt. vnde recte quoque ipse primus apostolorum, magna scilicet veri tabernaculi columna loquitur, dicens. Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis intendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. In quibus verbis indicat, quanuis ad alta surrexit ex cacumine, vbi religata persistat in fide. Scriptura autem prophetici sermonis, in tenebris vitæ præsentis facta est nobis lucerna & lumen itineris. vnde psalmista dicit. Lucerna pedibus meis verbum tuum domine, & lumen semitis meis. Quæ tamen lucerna prophetici sermonis, iam quidem intelligentibus lucet, sed adhuc intelligentibus cooperta allegoriarum obscuritatibus permanet, vnde etiam per psalmistam de eisdem dictis prophetarum dicitur. Tenebrosa aqua in nubibus aeris, quia videlicet occulta est scientia in prophetis.

3 De appellatione inferni. *Moral. lib. viii. cap. 19.*

DEus peccantibus angelis non pepercit. quantum ad sublimitatem cœli huius aeris spatium non immerito potest infernus dici. Vnde cū apostatæ angeli a cœlestibus sedibus in hoc caliginoso aere sunt demersi, Petrus apostolus dicit. Deus peccantibus angelis non pepercit, sed carceribus caliginis inferni retrudens tradidit in iudicio cruciandos reseruari. Quantum igitur ad celsitudinem cœli aer iste caliginosus infernus est, sic etiam quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius intelligi et profundus potest. Malignus itaque spiritus de superioribus in hæc inferiora deiectus, ne ad cœlestia euolare præualeat, pœnæ suæ pondere coarctatur, & hic quasi in carcere astringitur: quia tentare bonos, quantum desiderat prohibetur, vt & implere mala, quæ appetit, nequeat, superna districtione angustatur.

4 Quod ille perficere bonus est, qui & inter malos bonus est.

Moral. lib. i. cap. 1.

ASpectu & auditu iustus erat. Non est valde laudabile, bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris est culpæ, inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconii, bonum etiam

inter malos extitisse. hinc Petrus magis Loth laudibus extulit: quia bonum inter reprobos inuenit dicens. Et iustum Loth oppressum a nefandorum iniusta conuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat. habitans apud eos, qui de die in diem animam iusti, iniquis operibus cruciabant. Qui nimirum cruciari non posset, nisi praua propinquorum opera, & audiret & cerneret. Et tamen aspectu iustus dicitur, quoniam iniquorum vita non delectando iusti aures atque oculos, sed feriendo tangebat. hinc Paulus discipulis ait. In medio nationis prauae & peruersae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. hinc angelo Pergami Ecclesiae dicitur. Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanae, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Hinc sancta Ecclesia sponsi voce laudatur: cum ei in amoris cantico dicitur. Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Bene ergo iustus Loth inter iniquos vixisse dicitur, vt iuxta sponsi praeconium inter spinas lilium creuisse monstretur.

5 Quod multum prosit ad illuminationem cordis infirmitas corporis. *In past.cur. iii.par.cap. 13.*

MAgna salus est cordis molestia corporis, quae ad cognitionem sui mentem reuocat, & quae plerunque salus abiicit, infirmitatis memoria reformat, vt animus qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa quod sustinet carne memoretur. Quod recte per Balaam, si tamen vocem Dei subsequi obediendo voluisset: in ipsa eius itineris retardatione signatur. Balaam nanque peruenire ad propositum tendit, sed eius votum animal cui praesedit, praepedit. Prohibitione quippe immorata asina angelum videt, quem humana mens nõ vidit: quia plerunque caro per molestias tarda flagello suo menti Deũ indicat, quem mens ipsa carni praesidens non videbat: ita vt anxietatẽ spiritus in hoc mundo proficere cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei inuisibilem qui sibi obuiat, innotescat. vnde & bene per Petrum dicitur. Correptionem habuit suae vesaniae subiugale mutum, quod in hominis voce loquens prohibuit prophetae insipientiam. Insanus quippe homo a subiugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed huius correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem non mentem mutauit.

6 De exemplo humilitatis impetit & auctoritatis in Paulo. *Moral. xxix. & In pastoral.cur. iii.part.cap. 8.*

QVi vult praua agere, & tamen adhaec caeteros tacere, ipse sibimet

testis est, quia veritate plus se appetit diligi, quã contra se nõ vult defendi. Nemo quippe est qui ita viuat, vt aliquatenus non delinquat. Ille ergo se ipso amplius veritatem desiderat amari, qui sibi a nullo vult contra veritatem parci. Licet.n. quædam iusta et recta, vt sunt, prospiciamus, quædã tamen vt videnda sunt, nõ videmus, aliud sicut est comprehendimus, et aliud ignoramus. Petrus tanto fidei, tanto miraculorum fulgore claruerat, & tamen conuersus gentibus dũ circuncisionis pondus imponeret, quid recte diceret curabat. Quia ergo sibi contra veritatem parci noluit, increpationem Pauli libenter accepit. *In homil. 8. sec. par. super Ezech.* Paulus quippe qui se legi mortuũ per legem dicit, quia vt in Christo crederet, hoc ei lex ipsa præiudicauit magno fidei succensua amore, præcepta legis teneri carnaliter noluit, circuncisionem in gentibus fieri vetuit. Et cũ Petrus apostolus seruari adhuc in circuncisione legis cõsuetudinem vellet, in faciem resistit, cumq́ hac in re fuisse reprehensibilẽ dicit: & hoc in eius studiũ discipulis loquens, nõ solum culpã, sed quod maius est, hypocrisim, id est simulationem nominat, dicens. Cũ venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. & paulo post. Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi. Idem vero apostolorũ primus cũ multa discipulos admoneret, & a quibusdam detrahi Pauli scriptis cognosceret dixit. Sicut cariss. frater noster Paulus secundũ datam sibi sapientiã scripsit vobis. loquens in eis de his, in quibus sunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Ecce Paulus in epistolis suis scribit Petrum reprehensibilem: ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulũ in his quæ scripserat, admirandum. Certe .n. nisi legisset Petrus Pauli epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic ipse reprehensibilis dicitur inuenit. Amicus ergo veritatis laudauit, etiam quod reprehensus est, atque ei adhoc ipsum placuit: quia in his non placuerat, quæ aliter quã debuerat sentit. seq́ etiam minori fratri consensum dedit, atque in eadem re factus est secutor minoris sui, vt ẽt in hoc præiret, quatinus qui primus erat in apostolatus culmine esset primus & in humilitate. Pensate ergo fratres carissimi, in quo mentis vertice stetit, qui illas epistolas laudauit, in quibus se scriptũ vituperabilem inuenit. Quæ illa esse tanta mansuetudo potuit, quæ animi soliditas & imperturbatio cogitationis? Ecce a minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam reuocat, quod primus in apostolatu vocatus est, nõ quod claues regni cœlestis accepit, non quod peccata quæcunque

in terra solueret, essent soluta in cœlo, non quod in mari pedibus ambulauit, non quod paralyticos in Iesu nomine iubendo erexerat, non quod ægros corporis sui vmbra sanauerat, non quod mentientes verbo occiderat, non quod mortuos oratione suscitabat. Ne igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia dona quæ acceperat, quasi a memoria repulit, vt vnum fortiter humilitatis donum teneret. Quis ergo nostrum si vel extremum aliquod signum fecisset, a minore fratre increpatus, increpationis verba patienter audiret? Nil .n.signi fecimus, & si quis nos fortasse de actione nostra reprehenderit, statim intumescimus, magnos quosdam nos taciti cogitamus, virtutes nobis ad animum deducimus, etiam quas non habemus. At contra Petrus cum virtutibus humilis in reprehensione permansit. Sed sunt nonnulli, qui non Petrum apostolorum principem, sed quendam aliũ eo nomine, qui a Paulo est reprehensus accipiunt: qui si Pauli apostoli studiosius verba legissent, ista non dicerent. Dicturus etenim Paulus cum venisset Petrus Antiochiam, in faciem eius restiti, vt de quo Petro loqueretur ostenderet, in ipso suæ narrationis initio præmisit, dicens. Creditum est mihi euangelium præputii, sicut Paulo circuncisionis. Qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est & mihi inter gentes. Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem & apostolum nominat, & præfuisse euangelio circuncisionis narrat. Et fuerunt quidam, qui secundam Petri epistolam, in qua epistolæ Pauli sunt laudatæ, dicerent eius non fuisse. Sed si eiusdem epistolæ pensare verba voluissent, longe aliter sentire potuissent. In ea quippe scriptum est. Voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. atq; subiungitur. Et hanc vocem nos audiuimus, cum essemus cũ ipso in monte sancto. Legant itaq; euangelium, & protinus agnoscent, quia cum vox ista de cœlo venit, Petrus apostolus cum Deo in monte stetit. Ipse ergo hanc epistolam scripsit, qui hanc vocem in monte domino audiuit. *Moral.libro.x.* Caritas autem in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circuncisione submouenda minorum verba humiliter audiuit. Caritas etiam in Paulo, manus persequentiũ humiliter pertulit, & tamen in circuncisionis negotio longe se impares priores sensũ audenter increpauit.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA prima beati Ioannis apostoli.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER PRIMAM EPISTOLAM BEATI IOANNIS APOST.

1 Quod in hac vita nemo potest esse absq; peccato. *Moral.lib.* xviii.c.9.

HOMINES iusti quamuis in hac vita ex magna iustitiæ claritate resplendeant, nequaq̃ tamen ad purũ sordibus peccatorũ carent. Ioãne apostolo attestante, qui dicit Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, affirmat quoq; Iacobus qui astruit, dicens. In multis .n. offendimus oẽs. propheta ẽt deprecatur, dicens Non intres in iudiciũ cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Homines enim iusti quandiu in hac carne corruptibili mortaliter viuunt, iusti quidem esse possunt, sed cõtagio culpæ omnino carere nõ possunt, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensũ multa cogitantẽ

2 Vt pfectorũ lachrymas et virtutes imitemur. *In homil.* 30. *super Ezech.*

ADuocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum. Necesse est vt nos qui paruuli adhuc sumus perfectorum semper & virtutes, & lachrymas ante nostræ mentis oculos ponamus. Imitemur, quæ in illis aspicimus, vt dum cœperimus per incrementa crescere, possimus

ab illo districto examine mala, quæ fecimus, velare. In assiduis.n. fleti bus, in quotidiana vestra pœnitentia habemus sacerdotem in cœlis, qui interpellat pro nobis, de quo et per Ioānem dicitur: Si quis peccaue rit, aduocatū habemus patrem iustum, & ipse est propitiatio pro pecca tis nostris. Ecce exultat aius cum aduocati nostri potentiā audimus, sed exultationem nostrā iterum remordet timor, quia ipse qui nobis aduocatus est, dicitur iustus. Nos .n. iniustitiæ causas habemus, iustus vero aduocatus iniustas causas nullo modo suscipit, nec verba dare ꝓ iniustitia consentit. Quid igitur agimus carissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo quid agamus: mala quæ fecimus & desideramus, & accu semus. scriptū est. Iustus in principio accusator est sui. Quilibet etenim peccator cōuersus in fletibus, iā esse iustus inchoat, cū ceperit accusare quod fecit. Cur .n. iustus nō sit, qui cōtra suā iniustitiam iā per lachry mas seuit? Iustus igitur aduocatus noster iustos nos defendet in iudicio qa nosmetipsos & cognoscimus, & accusamus iniustos. Nō ergo in fle tibus, nō in nostris actibus, sed in aduocati nostri allegatione cōfidamus

3 Qđ vera fides nō verbis, sed opibus cōprobatur. *In homil. 2. super euan.*

VEra fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus nō contradicit. Hinc est quod quibusdā falsis fidelibus Paulus ait. Qui cōfitentur se nosse Deū, factis aūt negant. hinc Ioānes ait. Qui dicit se nosse Deū, & mā data eius nō custodit, mendax est. Quod cū ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ cōsideratione debemus agnoscere. Tunc.n. veraciter fi deles sumus, si quod verbis promittimus, operibus complemus. In die quippe baptismatis, oībus nos antiqui hostis operibus, & oībus pōpis abrenuntiare promisimus. Itaq; vnusquisq; vestrū ad considerationem suā mentis oculos reducat, & si seruat post baptismū qđ ante baptismū spodōdit, certus iā quia fidelis est, gaudeat. Sed ecce quod promisit mi nime seruauit, sed ad exercenda praua opera, ad concupiscēdas mundi pompas dilapsus est, videamus si iā sit plāgere quod errauit. Apud mi sericordem namq; iudicem, nec ille fallax habebitur, qui ad veritatem reuertitur, et postq̄ mentitur, quia omnipotens Deus libenter nostrā pœnitentiā suscipit, ipse suo iudicio hoc quod errauimus abscondit.

4 Qđ simul se nō capiunt in homine amor Dei & cupiditas seculi.

Moral. lib. xviii. cap. 6. & in homil. 19. super Ezech.

NOlite diligere mundum. Esse sine delectatione anima nunquam po test: nam aut infimis delectatur, aut summis. Et quanto altiori stu dio exercetur ad summa, tanto maiori studio torpescit ad infima, quantoq; acriori cura inardescit ad infima, tanto corpore damnabili fri

geſcit a ſummis: vtraq́. n. ſimul & æqualiter amari non poſſunt. Vnde Ioãnes apoſtolus ſciens inter ſpinas amorum ſecularium, ſupernæ caritatis meſſem germinare nõ poſſe, priuſquã æterni amoris ſemina profe rat de cordibus audientium, ſancta verbi manu, ſecularium amorũ ſpinas eradicat, dicens. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Qui mox rationem ſubdidit, quare. quia ſi quis diligit mundum non eſt caritas patris in eo. ac ſi aperte dicat. Vtriq́ ſe amores in vno nõ capiunt, nec in eo ſeges supernæ caritatis pullulat, in quo illã ſpinæ infimæ delectationis necant. Qui eandem rationem protinus ſubdit, & ipſas ex hac infima delectatione naſcẽtes enumerat punctiones, dicẽs. Quia omne quod in mundo eſt, cõcupiſcentia carnis eſt, & cõcupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Ideo. n. habere aliquid oẽs, & vltra quã neceſſe eſt concupiſcunt, ut habendo ſuperbiant, & quia hoc alius non habet, ſe in cogitationibus extollant. Qui igitur terrenarũ rerũ amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Nemo. n. poteſt duobus dominis ſeruire, quia nõ valet ſimul tranſitoria, et æterna diligere. Si. n. æternitatẽ diligimus, cuncta tẽpalia in vſu, nõ in effectu poſſidemus.

135. De membris Antichriſti. *Moral. libro. xxix. cap. 3.*

NVnc Antichriſti multi facti ſunt. Surgente Antichriſto iniquorũ capite in ſanctæ Eccleſiæ perſecutione multi qui nunc ore ſunt pii & corde ſunt impii, publicata malitia corruent, & fidem quã ſpecietenus tenuerant, perdent. Nemo autem idcirco ſe a tali occaſu extraneum credat, quia ad illius tentationis procellam ſe peruenire non exiſtimat. O quanti tentationis illius tempora non viderunt, & tamen in eius tentationis procella verſantur. Cain tempus Antichriſti non vidit, & tamen membrum antichriſti per meritum fuit. Iudas ſeuitiã perſecutionis illius ignorauit, & tamen viribus crudelitatis eius, auaritia ſuadente, ſuccubuit. Simon diuiſus longe ab Antichriſti temporibus extitit, & tamen eius ſe ſuperbiæ miraculorum potentiam peruerſe appetendo, coniunxit. Sic iniquum corpus ſuo capiti iungitur, & cũ in cognitione ſe neſciant, ei tamen praua actione copulatur. Vnde fit, vt in ſuis operatoribus ipſe iniquorum auctor Antichriſto iam appareat, qui nec dum venit. hinc Ioãnes ait. Filioli nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit. Nunc Antichriſti multi facti ſunt, vnde ſcimus, quia nouiſſima hora eſt. Nunc quippe Antichriſti multi facti ſunt, quoniam omnes iniqui iam eius membra ſunt, quæ ſcilicet peruerſe edita, caput ſuum male viuendo præuenerunt. Inter hæc neceſſe eſt, vt vnuſquiſque noſtrum ad cordis ſui ſecretum redeat,

& actionis suæ damna pertimescat, ne meritis exigentibus per districtam iustitiam iudiciorum Dei in talium hominũ numerum currat.

6 De ædificati gratia spiritus sancti. *In homil. xxx. super euang.*

VNctio eius docet vos de omnibus. Nisi spiritus sanctus cordi assit audientis, ociosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia nisi sit intus qui doceat, lingua doctoris exterius in vanum laborat. Ecce vnam loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter sensum auditæ vocis percipitis. Cum ergo non sit vox dispar cur in cordibus vestris dispar est vocis intelligentia, nisi quia per hoc quod vox loquentis communiter admonet, est magister interior, qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet? De hac igitur vnctione sancti spiritus per Ioannem dicitur. Sicut vnctio eius docet vos de omnibus. Per vocem ergo nõ instruitur, quando mens per spiritum sanctũ non vngitur: libet oculos fidei in virtute opificis huius attollere, sparsimq; patres testamenti noui ac veteris cõsiderare. Ecce apertis eisdem oculis fidei Dauid, Amos, Danielem, Petrum, Paulũ, Matthæum intueor, & sanctus iste spiritus, qualis sit artifex considerare volo, sed in ipsa mea consideratione deficio. Implet namq; cytharistam puerum, & psalmistam facit: implet pastorem armentarium sycomoros uellicantem, & prophetam facit: implet abstinentem puerum, & iudicem senum facit: implet piscatorem, & prædicatorẽ facit: implet persecutorem, & doctorem gentium facit: implet publicanum, & euangelistam facit. O qualis est artifex iste spiritus, nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit, mox ut tetigerit mentem docet, solumq; tetigisse, docuisse est. Nam humanum animum subito ut illustrat immutat, abnegat hunc repente quod erat, exhibet repente quod non erat.

7 De differentia quam in oratione patitur mala conscientia. *Moral. lib. x. cap. 17. & 3.*

SCiendum est quod quisquis a præceptis dominicis discordat opere, quoties ea audit a corde suo reprehenditur atq; cõfunditur, quia id qđ nõ fecerit, memoratur. Nã in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Mens ẽt ad spei fiduciam protinus frangitur, si intenta precibus nec dum deuictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse quod appetit, quæ profecto reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. hinc per Ioannem dicitur. Si cor nostrum nõ reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus ab eo accipiemus. hinc Salomon ait. Qui auertit

aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nos in petitione reprehendit, cũ resistere se præceptis eius quã postulat meminit, & oratio fit execrabilis, cũ a censura auertitur legis: quia dignum profecto est, vt ab eius beneficiis sit quisque extraneus, cuius nimirum iussionibus non vult esse subiectus. Qua in re hoc est salubre remedium, vt cum se mens ex memoria culpæ reprehendit, hoc prius in oratione defleat, quod errauit: quatinus erroris macula cũ fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab auctore munda videatur, & tunc, sicut Ioannes dicit, Fiduciam habentes ad Deum, quicquid petierimus ab eo accipiemus. Si .n. id quod præcepit facimus, id quod petimus obtinebimus. Tunc quippe iuxta Ioannis vocem cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ prauitas nulla contradicit. Valde nanque apud dominum vtraque hæc sibi necessario congruunt, vt & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio.

8 De immutatione electorum in speciem diuinæ claritatis.

Moral. lib. xviii. cap. 31. & in homil. secund. super Ezech.

SCimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. Sancti oẽs vt ad sanctitatis virtutem surgere valeãt ad similitudinem mediatoris Dei et hominum Iesu Christi tendunt. Sancti etenim nõ essent, si huius hominis similitudinem non haberent. In tantum vero quisq; sanctus ad similitudinem huius hominis ducitur, in quantum vitam sui redemptoris imitatur. Post hanc aũt similitudinẽ quæ nunc moribus tenetur quandoq; ad similitudinem gloriæ peruenietur. Hinc etenim Ioannes dicit. Carissimi nunc filii Dei sumus, & nõdum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. Qui mox vnde hoc fieri valeat, adiungit dicens. Quoniã videbimus eum sicuti est. Esse etenim Dei, est æternum hunc atq; incõmutabilem permanere. Nã omne quod mutatur desinit esse quod fuit, & incipit esse quod non fuit. Dei vero esse, est dissimiliter nunquam esse. Vnde ad Moysen dicitur. Ego sum qui sum, & dices filiis Israel, qui est misit me ad vos. Iacobus quoq; ait. Apud quem nõ est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Itaq; p Ioãnem dicitur. Similes ei erimus, quoniã videbimus eũ sicuti est: quia per hoc quod aspicimus, eius essentiã naturæ, a mutabilitate nostra liberati, figimur in æternitatem. Immutamur quippe in ipso, quẽ videbimus: quia morte carebimus videndo vitã, mutabilitatẽ nostrã transcendemus, videndo immutabilitatẽ, corruptione nulli tenebimur, videndo incorruptionẽ. Erit aũt tũc similitudo hominis ẽt ĩ corporibus nostris. Hinc .n. p Paulũ dicitur. Nostra cõuersatio in cœlis est, vnde ẽt expecta

mus saluatorem dominum nostrū Iesum Christum, qui reformabit cor pus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Erunt ergo tunc electorum corpora claritati dominici corporis configurata. Quæ & si æqualitatem gloriæ eius non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis eius habent per gratiam: quia vtique similitudo vitæ eius nunc in moribus trahitur electorum, & in resurrectione sequetur similitudo æternitatis in mente, quoniā videbimus eū sicuti est. Adhoc quippe sancti omnes ad illa gaudia æterna peruenient, vt esse Deo similes possint, et tamen scriptū est. Domine quis similis tibi? & iterum. Aut quis similis erit Deo inter filios Dei? Vnde ergo similes, & vnde non similes, nisi quia & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem? aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis vt æterni sint: & dum visionis eius donū percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident. Et similes ergo sunt, quia perbeati fiunt: & tamen creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quandam Dei similitudinem, quia non habent finem, & tamen incircunscripti æqualitatem non habent, quia circunscriptionem habent.

9 Qualiter in hac vita Deus videri ab hominibus possit, vel non videri. *Moral. libro. xviii. cap. 36. & 37.*

DEum nemo vidit vnquam. Cum testamenti veteris patres intueor, multos horū, teste ipsa sacræ elocutionis historia Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Iacob dominum, qui ait. Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Vidit Moyses dominū, de quo scriptum est. Loquebatur dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Ecce testamenti veteris patres Deum se vidisse testati sunt; & tamen Ioannes ait. Deum nemo vidit vnquam. Quid est hoc, nisi quod patenter datur intelligi: quia quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem nō potest, vt anima gratia spiritus afflata per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim eius essentiæ non pertingat. Hinc est enim quod Iacob qui Deū se vidisse testatur. Hunc non nisi in angelum vidit: hinc est quod Moyses qui cū Deo facie ad faciē loquebatur, sicut homo loqui cum amico suo, ei in ipsa verba suæ locutionis dicit. Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste, vt videam te. Certe .n. si Deus non erat, cum quo loquebatur, ostende mihi Deum diceret, & non ostende temeipsum. Si aūt & Deus erat, cum quo facie ad faciem loquebatur, cur se petebat

videre quem videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur, quia eum sitiebat per incircunscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quã iam cœperat per quasdam imagines videre, vt sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatinus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata corporaliter interesset. Et viderunt ergo patres veteris testamenti dominum, & tamen iuxta Ioannis vocem, Deũ nemo vidit vnquã, qui in hac mortali carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circunscriptas imagines, & videri nõ potest per incircunscriptum lumen æternitatis. Sin vero a quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viuentibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus quodã contemplationis acumine, æterna Dei claritas videri, hoc quoque a beati Ioãnis sententia nõ abhorret, qui ait. Deum nemo vidit vnq̃, quoniam quisquis sapientiã, quæ Deus est, videt, huic vitæ funditus moritur, ne iam eius amore teneatur. Nullus quippe eum uidet, qui adhuc carnaliter viuit, quia nemo potest amplecti Deum simul & seculũ. Qui .n. Deum videt, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis, vel affectu operis, ab huius uitæ delectationibus, tota mente separatur. Vnde ad eundem quoq; Moysen dicitur. Non .n. videbit me homo, & viuet, ac si aperte diceretur: Nullus vnquã Deum videt spiritualiter & mundo viuit carnaliter.

10 De duobus præceptis caritatis, *Moral. lib. vii. cap. 11.*

QVi non diligit fratrem suum, quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Duo sunt præcepta caritatis, Dei amor & proximi: per amorem Dei amor proximi gignitur, & p amorem proximi amor Dei nutritur. Nam qui Deũ amare negligit, profecto diligere proximum nescit. Et tunc plenius ~~videri~~ dilectione proficimus, si in Dei
in eiusdem dilectionis gremio prius proximi caritate lactamur. Quia enim amor Dei amorẽ proximi generat, dicturus per legem dominus. diliges proximũ, præmisit dicens. Diliges dominum Deum tuum, vt scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodũ dilectio fraterna germinaret, & rursum quia amor Dei & proximi amore calescit, testatur Ioannes qui increpat, dicens: Qui non diligit fratrem suum quem uidet, Deum quẽ non uidet quomodo potest diligere? Quæ tamen diuina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur.

11 De innumeris operibus caritatis. *Moral. lib. x. cap. 5. & 6.*

CAritas ad cuncta uirtutũ facta dilatatur: quæ a duobus quidem præceptis incipit, sed se ad innumera extendit, huius namq; caritatis ini-

tium dilectio Dei est, ac dilectio proximi: de qua dilectione Ioannes Et hoc mandatum habemus a Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum: sed Dei dilectio per tria distinguitur. Quia ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine diligi conditor iubetur. Qua in re notãdum est, quod diuinus sermo cum Deum diligi præcipit, non solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cum subiungit, ex toto: vt videlicet qui perfecte Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cum & per quendam iustum dicitur. Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias, & per semetipsam veritas dicit. Quæ vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis, quibus duobus, scilicet vtriusque testamenti mandatis, per vnum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur, vt malum quod pati non vult, quisque non faciens, cesset a nocendi opere, & rursum bonum quod sibi fieri appetit impendẽs erga vtilitatem proximi se exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum solicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum ministeria tenditur, ne vel ad inferenda quæ non debet, desideriis inquieta mens ferueat, vel erga exhibenda quæ debet, otio resoluta torpescat. Nam cum cauet alteri facere, quod nequaquã vult ab altero ipsa tolerare, solicita se intentione circunspicit, ne superbia eleuet, & vsque ad despectum proximi, animum deiiciens exaltet, ne ambitio cogitationem laniet, cumq; hanc ad aliena appetenda dilatat, angustet: ne cor luxuria polluat, & subiectum desideriis, per illicita corrumpat: ne ira exasperet, & vsque ad proferendam cõtumeliam inflammet: ne inuidia mordeat, & alienis fœlicitatibus æmula, sua se face consumat: ne immoderate linguam loquacitas pertrahat, eamq; vsque ad lasciuiam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os vsque ad iaculum maledictionis irritet. & rursum cum cogitat, ut ea alteri faciat quæ ipsa sibi fieri ex altero expectat, pensat nimirũ, ut malis bona, vt bonis meliora respondeat: ut erga procaces, mansuetudinẽ longanimitatis exhibeat, ut malitiæ peste languentibus gratiam benignitatis impendat: ut discordes pace vniat, ut concordes ad concupiscentiam ueræ pacis accingat, ut indigentibus necessaria tribuat: ut errantibus uiam rectitudinis ostẽdat, ut afflictos uerbo & compassione mulceat, ut accensos in huius mundi desideriis increpatione restringat: ut minas potentium ratiocinatione mitiget, ut oppressorũ angustias quanta præualeat ope leuet: ut foris resistentibus opponat patientiam: ut intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam: ut erga errata

subditorum. sic mãsuetudo zelum temperet, quatinus a iustitiæ studio nõ eneruet, sic ad vltionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo transcendat, ut ingratos beneficiis ad amorẽ Dei prouocet, vt gratos quosq; ministeriis in amore seruet, ut proximorũ mala cum corrigere nõ valet, taceat, & cum corrigi loquendo possunt silentium cõsensum esse pertimescat: vt sic ea quæ tacet toleret, ne tamen in animo virus doloris occultet: ut si maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne cum per gratiã a iure rectitudinis excedat: vt cuncta proximis quæ præualet impendat, sed hæc impendẽdo nõ timeat: ut sic in bonis quæ exhibet, timoris præcipitiũ paueat, ne tamen a boni exercitio torpescat: vt sic possidet, tribuat, quatinus quãta sit largitas remuneratis attendat, ne cũ terrena largitur, sua plusq; necesse est inopiã cogitet, & in oblatione muneris hilaritatis lumen tristitia obscuret. Caritas igitur si mentẽ plene cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accẽdit. *In homil. 22. sec. par. super* Ezech. *&* homil. 30. *super euan. Siquis diligit.* Est itaq; in dilectione Dei necessario tenenda fides, & vita: in dilectione vero proximi debet summopere patientia & benignitas custodiri. Est .n. in dilectione Dei necessaria fides, & vita, quia videlicet scriptũ est. Fides sine operibus mortua est. probatio ergo dilectionis exhibitio est operis. Hinc Ioãnes in epistola sua dicit. Qui dicit quia diligo Deum, et mandata eius non custodit, mendax est. Vere .n. diligimus, si ad mandata eius nos a nostris voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria defluit, profecto Deum nõ amat, quia ei in sua uoluptate contradicit. Est autem in dilectione proximi, nobis patientia & benignitas conseruanda, quia de eadem dilectione scriptum est. Caritas patiens est, benigna est, patiens scilicet, ut illata a proximis mala æquanimiter portet: benigna autem, ut sua bona proximis desiderabiliter impendat.

12. De impœnitentia. *Moral. lib. xvi. cap. 30. & 31.*

Peccatum illud vsque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis, per correptionem & pœnitentiam non emendatur, de quo uidelicet peccato per Ioannem dicitur. Est peccatum ad mortem, nõ pro illo dico, vt roget quis. Peccatum namque ad mortem, est peccatum usque ad mortem: quia scilicet peccatũ, quod hic nõ corrigitur, eius uenia frustra postulatur. *In homil. ix. secun. part. super* Ezech. Hoc autem inter peccatum & delictum distat, quod peccatum est mala facere; delictum uero bona derelinquere, quæ summopere sunt tenenda, uel certe peccatum est in opere, delictum in cogitatione.

INCIPIT EXPOSITIO SVPER TERTIAM EPISTOLAM BEATI IOANNIS APOST.

1 Qualiter contra linguas detrahentium præparari debeamus. *In homil. ix. super Ezech.*

DIOTREPHES non recipit nos. Magna indiget inquisitione, cum recti viam operis tenemus: vtrum semper debemus derogantium verba despicere, an certe aliquando compescere. De qua re sciendum est, quia linguas detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritũ crescat. Aliquando et compescere, ne dum nobis mala disseminant, eorũ qui audire nos ad bona poterant innocentiũ corda corrumpant. Hinc est .n. quod Ioannes obtrectatoris sui linguam redarguit, dicens. Is qui amat primatũ gerere in eis diotrephes, nõ recipit nos Propter hoc si venero cõmoneam eius opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos. hinc Paulus detrahentibus Corinthiis loquitur, dicens. Epistolæ inquiunt graues sunt, & fortes, præsentia aũt corporis infirma, & sermo contemptibilis. hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales sumus præsentes in opere. hi .n. quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent si possunt detrahentium sibi verba compescere, ne prædicationem eorum nõ audiant, qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes bene viuere contemnant. Sed hac in re subtili inquisitione necesse est, vt semetipsum animus inuestiget, ne fortasse laudis gloriã quærat, & animarum lucra quærat se quærere nostra cogitatio simulet. Sæpe .n. sui nominis laude animus pascitur, & quasi sub obtẽtu lucrorum spiritualiũ cum de se bona dici cognouerit, lætatur. Et sæpe gloriæ suæ defensione cõtra detrahentes irascitur, & fingit sibimet quod hoc ex eorũ zelo faciat, quorum corda a bono feruore detrahentis sermo perturbat. Illi ergo debent magnopere curare, ne contra eorũ opinionem detrahentium verba præualeant, qui suã conscientiã subtiliter discutientes, se in ea inueniunt de amore priuatæ gloriæ nihil habere.

2 De sustentandis pauperibus. *In homil. xx. super Euang.*

NOs ergo suscipere debemus eiusmodi, vt cooperatores simus veritatis. Seculares viri intra sanctam Ecclesiam quamuis spiritualiũ virtutum dona nõ habeant, dum tamen sanctos viros donis spiritualibus

plenos sua largitate sustentant: in spiritualibus eorum donis coopera tores fiunt. hoc ante Dei oculos exhibentes, quod adiuuāt. Hinc est.n. quod de quibusdam peregrinantibus fratribus. Gaio per Ioannem dicitur. Pro nomine.n. Christi profecti sunt, nihil accipientes a gentilibus. Nos ergo debemus suscipere eiusmodi, vt cooperatores simus veritatis. Qui enim spiritualia dona habentibus temporalia subsidia tribuit, in ipsis donis spiritualibus cooperator existit. Nam cum pauci sunt, qui spiritualia dona percipiunt, & multi qui rebus temporalibus abundant, per hoc se diuites pauperum virtutibus inserunt, quo eisdem sanctis pauperibus de suis diuitiis solatiantur.

INCIPIVNT CAPITVLA DE libro Apocalypsis beati Ioānis apostoli.

INCI-

INCIPIT EXPOSITIO SVPER APOCALYPSIN BEATI IOANNIS APOSTOLI.

Quod per septenarium numerum vniuersalis designatur ecclesia.

POCALYPSIS Iesu Christi quam dedit illi Deus, palam facere seruis suis, quæ oportet fieri cito: & significauit, mittens per angelum suum seruo suo Ioanni, qui testimonium perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi quæcunque vidit. Beatus qui legit & qui audit verba prophetiæ huius, & seruat ea quæ in ea scripta sunt. Tempus enim prope est. Ioannes septem ecclesiis quæ sunt in Asia, Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat & qui venturus.

Moral.li.xxiii.cap.3.

SEptenario numero solet vniuersitas designari, vnde Ioannes in hac Apocalypsi, septem ecclesiis scribit. Sed per eas quid aliud quam vniuersalem ecclesiam intelligi voluit? Quæ nimirum vniuersalis ecclesia, vt plena septiformis gratiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum mortuum, septies oscitasse describitur. super extinctum quippe populum dominus veniens, quasi septies oscitat: quoniam ei dona spiritus septiformis gratiæ misericorditer aspirat. Septem igitur ecclesiis scribit apostolus Ioannes: vt vnam catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de domino nouimus dixisse Salomonem. Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. Qui vt id de septem ecclesiis dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsa diligenter insè ruit dicens. Immolauit victimas, miscuit vinum, & proposuit mensam. Per septem quippe columnas, omnes ecclesias non inconuenienter accipimus, quæ vnam catholicam faciunt toto terrarum orbe diffusam.

De restringenda a cogitatione luxuria, caritatis amore.

EGo Ioannes fui in insula quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, et testimonium Iesu Christi: fui in spiritu in dominica die, et audiui post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis. Quod vides scribe in libro, et mitte septem ecclesiis. Ephesum, et Smirnam, et Pergamũ, Thyatiram, et Sardis, et Philadelphiam, et Laodiciã. Et conuersus sum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus vidi septem candelabra aurea, et in medio septem candelabrorum aureorum, similẽ filio hominis vestitum podere, et præcinctum ad mammillas zonã auream.

Moral.lib.xxi.cap.2.& lib.34. Malũ luxuriæ, aut cogitatione perpetratur aut opere. Per Moysen vero luxuria perpetrata: per auctorem vero munditiæ luxuria damnatur cogitata, sicut ipse dicit. Scriptum est non adulterabis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem, ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Redemptor quippe noster veniens, legis præcepta transcendit, & ab electis suis non solum luxuriam carnis, sed etiam cordis aboletur, iussitq; non tantũ lumbos carnis succingere, id est luxuriam ab effectu refrenare, sed etiam lumbos mentis præcepit succingere, id est hanc etiam a cogitatione restringere. Hinc est quod angelus qui Ioannem in Pathmos insula relegatum, alloquitur, aurea zona super mammillas cinctus esse perhibetur. Solet enim nomine auri plerunque caritas intimari. Quia ergo testamenti mundicia etiam cordis luxuriam refrenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene aurea zona restringit: quia quisquis supernæ patriæ cuius est non iam timore supplicii, sed amore caritatis inmundiciam deserit. Vel ideo ad mammillas zona aurea cinctus, Ioanni angelus apparuit: quia supernorum ciuium pectora, dum pœnali iam nequaquam timori subiecta sunt, & a se vicissim nulla scissione soluuntur ex sola caritate constringuntur. Zonam quippe auream circa mammillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius iam amoris vincula restringere.

3 Quod per angelos prædicatores designatur. *Moral.lib.xxxiiii.cap.4.*

ET angelo Pergami ecclesiæ scribæ. Sæpe scriptura sacra prædicatores ecclesiæ pro eo quod gloriam patriæ cœlestis annuntiant, angelorum nomine solet designare. Hinc est quod Ioannes septem ecclesiis scribens, angelis ecclesiarum loquitur, id est prædicatoribus populorum, hinc propheta ait. Angeli pacis amare flebunt.

4 De remuneratione bonorum operum & vltione malorum.

Moral.lib.xxi.cap.5.

SCio vbi habitas, vbi sedes est satanæ? Sic dominus Deus. vias omnium examinatione subtili considerat, vt in vno quoque nostrum, nec ea quæ remunerent bona prætereat, nec mala quæ videlicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est quod angelum Pergami ecclesiæ in quibusdam dominus laudat, & in quibusdam redarguit dicens. Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ? & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam, & paulo post. Sed habeo aduersum te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam: huic angelo Thyatiræ dicitur. Noui opera tua & caritatem, & fidem & ministerium

& sapientiam tuam, & opera tua nouissima plena prioribus, sed habeo aduersum te pauca: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit propheten, docere, & seducere seruos meos, & fornicari & manducare idolothytum. Ecce bona memorat nec tamen resecanda mala sine pœnitentia relaxat: quia scilicet sic singulorum vias cōsiderat, sic gressus enumerans pensat, vt examine subtili perpendat, vel quantum ad bona quisque proficiat, vel quantum ad mala deuians, suis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum quod bonæ vitæ studiis augetur, plerunque mali admixtione retrahitur; & bonum quod animus operando construit, hoc alia perpetrando peruertit.

5 Quod membra Antichristi esse comprobantur qui eum male viuendo præueniunt.

*Moral.lib.*xxix.*cap.*3.

HAbes illic tenentes doctrinam Balaam, Cain, & Iudas, & Simon: & alii multi longe ab Antichristi temporibus extiterunt, & tamen se ei peruerse viuendo coniunxerunt. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra iunguntur, cum & in cognitione se nesciunt, tamen praua sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros aut verba cognouerat, & tamen eius nequitiam sequens supernæ vocem increpationis audiebat. Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat mittere Balac scādalum coram filiis Israel, edere, & fornicari. Thyatiræ quoque ecclesiam ab Hiezabel notitia & tempora & loca diuidebant, sed quia eam par vitæ reatus astrinxerat, inesse ei Hiezabel dicitur, atque peruersis operibus insistere, angelo attestante, qui ait. Habeo aduersum te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit propheten, docere & seducere seruos meos, & fornicari & manducare de idolothytis. Ecce quia reperiri poterant, qui Hiezabel vitam, actione reproba secuti sunt, Hiezabel illic inuenta memoratur: quia videlicet prauum corpus coniuncti mores vnum faciunt, etiam si hoc loca vel tempora scindunt. Vnde fit, vt in peruersis suis imitatoribus & iniquus quisque maneat, qui iam præteriit, & in suis operationibus ipse iniquorum auctor iam appareat, qui nec dum venit, hinc Ioannes ait. Nunc Antichristi multi facti sunt, quia iniqui omnes iam membra eius sunt, quæ scilicet peruerse edita, caput suum male viuendo præuenerunt.

6 De cognitioue Dei. *Moral.lib* xix. *cap.*2.

VIdere perfecte coæternam Dei sapientiam, hoc est quod habere. vnde ad Ioannem de munere vincentis dicitur. Dabo tibi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum: quod nemo scit, nisi qui accipit,

In hac enim vita scire aliquid, vel videre possumus, etiam quod non accepimus: habere nomen vero nouum in calculo scriptum, id est in æterno præmio notitiam Dei, humanis mentibus inusitatum est, quam non potest scire, nisi quia hanc etiam acceperit habere.

7 Quod anima humana semper ad ima relabitur, nisi studiose ad summa nitatur

In pastoral. cur. 3. part. cap. 35.

QVi inchoata bona minime consummant, cauta circunspectione debent considerare, quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta conuellunt. Si enim quod videtur gerendum, solicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum, decrescit, hinc Sardis ecclesiæ ab angelo dicitur, Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant: non enim inueni opera tua plena coram Deo meo: quia ergo plena coram Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua quæ etiam erant gesta prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis est ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc viuum tenetur. In hoc quippe mundo humana anima quasi more nauis contra fluminis ictum condescendentis vno in loco nequaquam stare permittitur: quoniam ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus, ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio contra hoc, quod operatum est, pugnat. Hinc est quod per Salomonem dicitur. Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis. Quia videlicet qui cœpta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiæ, manũ destruentis imitatur.

8 Quod boni rectores columnæ ecclesiæ vocantur.

Moral. li. xvii. cap. 14.

SVmmi prædicatores ecclesiæ, super quos in cœlestibus crescens, vniuersa spiritualis fabricæ structura surgit, columnæ vocantur, sicut hoc Apocalypsis Ioannis testatur dicens. Qui viceret, faciam illum columnam in templo Dei mei. Quisquis enim in Dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ spiritualis erigitur, vt in hoc templo, quod est ecclesia positus, & vtilitati sit & decori. De huiusmodi columnis loquitur apostolus dicens. Petrus & Iacobus & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi.

9 Quam noxius sit tepor in eis qui conuersi sunt ad Deum.

In pastoral. cur. 3. part. cap. 35.

VTinam frigidus esses, aut calidus. Qui bona incipiunt nec ea perficiunt, debent perpendere, quod tolerabilius potius esset semitam rectam illam non arripere, quam post arreptam post tergum redire. Nisi.n. retro

respicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent, audiant ergo quod scriptum est. Vtinam frigidus esses aut calidus: Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus quippe est, qui bona studia & arripit, & consummat. Frigidus vero est, qui consummanda nec inchoat, & sicut a frigore per teporem transitur ad calorem, ita a calore per teporem reditur ad frigus. quisquis igitur amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato ex ardescit, vt ferueat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit vt frigescat. Sed sicut ante teporem frigus est sub spe, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc est in peccatis, fiduciam non amittit conuersionis: Qui vero post conuersionem tepuit, spem quæ potuit esse de peccatore subtraxit: calidus ergo quisque aut frigidus esse quæritur, ne tepidus euomatur, vt videlicet aut necdum conuersus adhuc de se spem conuersionis præbeat, aut iam conuersus in virtutibus inardescat, ne euomatur tepidus, qui a calore quem proposuit, torpore ad noxium frigus redit.

10 Quod pauperes sunt qui virtutibus carent. *Moral. lib. xxxiiii. cap. 2*

Dicis quod diues sum. Egestas reproborum proprie dicitur, qui dum vitiis replentur, virtutum diuitiis vacuantur. Quibus sæpe contingit, vt per elationis dementiam subleuati dum ruinæ suæ damna non considerant, esse se etiam a bonis actionibus inopes non agnoscant. Vnde voce angeli prædicatori Laodiciæ dicitur. Dicis quod diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & pauper, & cæcus, & nudus? Qua si diuitem se asserit, qui se per arrogantiam extollit, sed pauper, cæcus & nudus arguitur. Pauper vtique, quia virtutum diuitias non habet. Cæcus quia nec paupertatem quam patitur, videt. Nudus quia primam stolam perdidit, sed peius, quia se nec perdidisse cognoscit.

11 Quod per obedientiam acquiritur sapientia. *Mora. lib. iiii. cap. 35.*

Svadeo tibi emere a me aurum ignitum. Per aurum sapientia intelligitur, de qua per Salomonem dicitur. Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis: Aurum nempe sapientiam vidit. quam thesaurum vocauit. Quæ recte auri appellatione signatur. quia sicut auro temporalia, ita sapientia bona æterna mercantur. Quia igitur aliquando per aurum sapientia intelligitur prædicatori Laodiciæ ab angelo dicitur. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum. Aurum quippe emimus: cum accepturi sapientiam prius obedientiam præbemus, ad quem videlicet contractum nos quidam sapiens excitat dicens. Concupisti sapientiam, serua mandata, & dominus præbebit illam tibi.

12 Quod per bona opera cæcitas cordis sanari debeat.
In pastoral.cur. 1.part.cap. 11.

COllyrio inunge oculos tuos vt videas. Lippus est cuius ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc vitæ carnalis operatio praua obscurat: sensum natura exacuit, sed conuersationis prauitas confundit. Cui bene per angelum dicitur. Collyrio inunge oculos tuos vt videas. Collyrio quippe vt videamus, oculos inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus.

13 De flagello diuinæ percussionis. *Moral. lib xviii. cap. 12.*

OMnis diuina percussio, aut purgatio in nobis est vitæ præsentis aut initium pœnæ sequentis. De his qui ex flagello proficiunt dominus ipse voce angeli ad Ioannem ait. Ego quos amo redarguo, & castigo, sicut alibi dicitur. Quem diligit Deus castigat, flagellat autem omnē filium quam recepit. E contra de flagello damnationis per Hieremiam dominus dicit, dum incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non iam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur, Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Hos enim damnant flagella & non liberant, his flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant, vnde per Moysen dominus dicit. Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit vsque ad inferos deorsum. Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, recte dicitur ignis exarsit ab ira mea: quantum ad æternam damnationem, apte mox subditur: Et ardebit vsq; ad inferos deorsum, licet a quibusdam dici soleat illud, quod iuxta septuaginta interpretes, in Naum propheta scriptum, non vindicabit Deus bis in idipsum. Qui tamen hoc quod per Hieremiam prophetam de iniquis dicitur non attendūt, & duplici contritione contere eos, & id quod alibi scriptum est. Iesus populum de terra Aegypti, saluans secundo eos, qui non crediderunt perdidit. Quibus tamen consensum præbemus quamlibet culpam bis feriri nō posse, hoc ex peccato percussis, & in peccato suo morientibus debet æstimari, quoniam eorum percussio hic cœpta, illic perficitur, vt in correctis vnum flagellum sit, quod temporaliter incipit: sed in æternis suppliciis consummatur, quatinus eis qui omnino corrigi renuunt, iam præsentium flagellorū percussio, sequentium sit initium tormentorum: vnde hoc semper electi præuidēt, vt ante ad iusticiam redeant, quam sese ira iudicis inextinguibiliter accendat: ne vltimo flagello deprehensi, simul eis finiatur vita cum culpa. Flagellum nanque tunc diluet culpam, cum mutauerit vitam: nam cuius mores non mutat, non expiat actiones.

14 De sessionibus sanctorũ cũ Christo iudicãtiũ. *Moral. li. 26. ca. 26. & 27.*

SAncti viri qui nunc iuste & irreprehensibiliter viuunt, in futuro iudicandi potentiam nanciscuntur, hinc Laodicensi ecclesiæ dominus dicit. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Vincens dominus in throno cum patre sedisse se asserit: quia post passionis certamina, post resurrectionis palmam clarius se omnibus, quod potestati patris esset æqualis indicauit, eiq; se non disparem calcato mortis aculeo innotuit, Vnde & Mariæ nec dum se credenti se patris similem dicit. Noli me tangere, non dum enim ascendi ad patrem meum. Nobis in throno filii sedere, est ex eiusdem filii potestate iudicare. Quia enim iudicii principatum, ex eius virtute percipimus, velut in eius throno residemus. Nec abhorret a vero, quod alibi super duodecim thronos sessuros testatur esse discipulos: hic autem in throno suo perhibet esse sessuros. Per thronos quippe duodecim vniuersale iudiciũ. Per thronum vero filii singulare culmẽ iudiciariæ potestatis ostẽditur. hoc ergo duodecim thronis, quod vno throno filii designatur: qa videlicet vniuersale iudiciũ & nostri mediatoris ĩteruẽtione pcipitur.

15 De significationibus quatuor animalium. *Moral. lib. xxxi. cap. 33.*

ET ecce sedes posita erat in cœlo: & supra sedẽ sedens. Et in medio sedis & in circuitu sedis: quatuor animalia plena oculis ante & retro. Ezechiel propheta: dum sub animalium specie quatuor Euãgelistas se vidisse describeret: in eis sibi hominis, leonis, bouis, & aquilæ faciem apparuisse testatur. Cum nimirum propheticæ sententiæ, ipse Ioannes quoq; in hac reuelatione sua non dissonat dicens. Animal primum simile leoni, secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem quasi hominis, quartum animal simile aquilæ volanti. Hæc quatuor animalia singula, ad vnumquemq; Euangelistam recte conueniunt, dum alius humanæ natiuitatis ordinẽ, alius per mundi sacrificii mactationem quasi vituli mortem: alius potestatis fortitudinem quasi leonis clamorem insinuat: alius natiuitatem verbi intuens, quasi solem ortum aquila aspectat. In scriptura sacra aliquando vocabulo aquilæ, vel subtilis sanctorum intelligentia, & sublimis eorum contemplatio figuratur, vel incarnatus dominus vna celeriter transuolans, & mox summa repetens designatur, per quartum igitur animal, id est, aquilam, quæ cunctarum auium visum acie superat, ita vt solis radius fixos in se eius oculos nulla lucis suæ coruscatione reuerberans claudat Ioannes significatur, qui volando terram deseruit, quia per subtilem intelligentiam, interna mysteria verbi videndo penetrauit. Possunt præterea hæc quatuor animalia ipsum suũ caput cuius sunt membra si-

gnare. Ipse nanq; homo est quia qui naturam nostram veraciter suscepit, & vitulus quia pro nobis patienter occubuit, & leo quia per diuinitatis fortitudinem susceptæ mortis vinculum rupit, & ad extremum aquila, quoniam ad cœlum de quo venerat rediit. Homo igitur nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cœlos ascendendo vocatus est. *Moral. lib.* xxxix. Possunt etiam sancti per hæc animalia designari, quoniã alius cuncta rationabiliter agendo fit homo, alius in passionibus fortis, aduersa mundi non timendo fit leo, alius per astinentiam, semetipsum viuam hostiam offerendo fit vitulus: alius se in alta rapiendo contemplationis volatu fit aquila.

16 De circunspectione sanctorum. *Moral. lib.* xix. *cap.* 10.

ET quatuor animalia singula eorum habebant alas senas, & in circuitu & intus plena sunt oculis. Omnes sancti foris se intusq; circũspiciunt, & vel reprehendendos se exterius, vel iniquos se interius videri inuisibiliter timẽt. Hinc est quod animalia quæ per Ioannem videntur, in circuitu & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honeste disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti vero omnes quia & exteriora sua circunspiciunt, vt bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt: quia sese irreprobabiles interni iudicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibentur.

17 De sancta trinitate in vna deitate. *In homil.* xvi. *super Ezech.*

ET requiem non habebant die ac nocte dicentia. Sanctus. Sanctus. Sanctus, dominus Deus omnipotens: qui est & qui venturus est. Considerandum est quod vna fuit fides ueterum ac nouorum patrum: & omnipotẽtem Deum trinitatem esse crediderunt. Ecce Ioannes in reuelatione sua, dicit quatuor animalia in cœlo clamantia. Sanctus, sanctus, sanctus, dominus omnipotens. Vt enim personarum trinitas mõstraretur, tertio Sanctus dicitur. Sed ut una esse substantia trinitatis appareat, non domini Dei, sed dominus esse perhibetur. Quod Dauid quoq; similiter sentiens ait. Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Qui cum tertio dixisset Deus, ut unum hunc esse ostenderet, subdidit: ut metuãt eum omnes fines terræ. Paulus quoq; loquitur dicẽs. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso uidelicet ex patre, per ipsum per filium: in ipso autem spiritu sancto. Quem ergo ipsum tertio dixisset, manifestans adiunxit. Ipsi gloria in secula seculorum amen. Qui enim non dixit ipsis sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinxit personas, & subiungendo ipsi gloria, non diuisit substantiam.

18 Quod attribuendum sit gratiæ Dei quicquid boni agimus.
Moral.lib.xxii.cap.10.

ET cum darent illa quatuor animalia gloriam & honorem & benedi-ctionem sedēti super thronum viuenti in secula seculorum, procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentē in secula seculorum: & mittebant coronas suas ante thronum Dei. Sancti viri quicquid in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ donum esse cognoscunt, eiq; de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonum velle, quod noluerant, & subsequendo concessit homini posse quod volunt, vnde bene per Ioannem dicitur. Adorauerunt viuentem in secula seculorum, mittentes coronas suas ante thronum Dei. Coronas nanq; suas ante thronum Dei mittere, est certaminum suorū victorias, nō sibi tribuere sed auctori, vt ad illum referant gloriā laudis, a quo se sciunt vires accepisse certaminis: auctoris enim sui gratiā negare conuincitur: quisquis sibi tribuit quod operatur. Et Deum negat cuius despecta gratia sibi vires boni operis arrogat. Omne autem peccatum quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit: quoniam a superno iudice veniā requirit: præsumptio vero virtutis propriæ tanto grauius est in desperatione, quanto longius ab humilitate. Cumque vires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit auctoris, fitque vt eo grauius peccator pereat, quod & ipsum hoc, qnia peccator est ignorat.

19 Qualiter sacra scriptura fortes satiat & paruulos nutrit.
In homil.9.super Ezech.

ET vidi in dextera sedentis super thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. Per librum qui est in dextera sedentis super thronum, scripturæ sacræ paginæ signantur, quæ profunditate sententiarum sic clauduntur, vt non facile sensu omnium penetrentur. Qui liber sacri eloquii intus scriptus est per allegoriam, foris per historiam, intus per spiritualem intellectum, foris vero per sensum literæ simplicē, adhuc infirmantibus congruentem. Intus quoniam inuisibilia promittit, foris quia visibilia præceptorum suorū rectitudine disponit. Intus quia cœlestia pollicetur, foris autem quia terrena & contemptibilia, qualiter sint vel in vsu habenda, uel ex desiderio fugienda præcipit. Alia nanque de secretis cœlestibus loquitur: alia uero in exterioribus actionibus iubet. Et ea quidem quæ foris præcipit patent: sed illa quæ de internis narrat, plane deprehēdi nequeunt. Ea enim quæ da natura diuinitatis, uel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis angelis in secreto sunt cognita. De quibus tamen occultis iam partem per spiritualem in-

telligentiam sentimus, iam sancti spiritus pignus accepimus, quoniam hæc & plene nec dum cognouimus, & tamen medullitus amamus, & in multis spiritualibus sensibus, quos iam cognouimus, veritatis pabulo pascimur. Dicat ergo qui erat scriptus intus & foris: quoniam in sacro eloqnio dictis occultioribus atque sublimioribus fortes satiantur, & præceptis apertioribus nos paruuli nutrimur.

20 Quod solus redemptor potuit aperire mysteria sacræ scripturæ.

ET vidi angelum fortem prædicantẽ voce magna. Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius, & nemo poterat neq; in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terrã aperire librum, neq; respicere illum. Et ego flebam multum: quia nemo dignus inuentus est aperire librum. *In Dialogorum lib. 4. cap. 42.* Hunc librum signatum septem sigillis, postmodum per leonem de tribu Iuda dicit Ioannes aperiri. In quo videlicet libro quid aliud, quam sacra scriptura signatur? Quam solus redemptor noster aperuit, qui homo factus moriendo, resurgendo, ascendendo, cuncta mysteria quæ in ea fuerant clausa patefecit. Et nullus in cœlo: quia neque angelus. Nullus in terra, quia neque homo viuens in corpore. Nullus subtus terram dignus inuentus est: quia neque animæ corpore exutæ aperire nobis præter dominum sacri eloquii secreta potuerunt. Præterea cum ad soluendum librum nullus subtus terram inuentus esse dignus dicitur, quid obstet non video, vt sub terra infernus esse credatur?

21 Item de apertione lib. 7. que sigillorum per redemptorẽ nostrũm.

ET vnus de senioribus dixit mihi. Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda radix Dauid: aperire librum & septem signacula eius. Sacræ scripturæ profunditas est quasi puteus: quam nobis ad irrigationem mentis præbuit omnipotens Deus. Et vt ad intelligentiam scripturarum perueniremus, facta est nobis via humilitas passionis vnigeniti, per quã nobis apertum est hoc, quod prius latenter scripturæ sacræ fluenda loquebãtur. Nisi enim vnigenitus Dei filius incarnatus tentatus, apprehensus, colaphis cæsus, sputis illutus, crucifixus, ac mortuus fuisset: nobis huius putei id est sacræ scripturæ profunditas non pateret. Quid ergo fidelibus humilitas passionis eius facta est, nisi clauis apertionis per quam mysteriorum Dei puteũ inuenimus, vt aquam scientiæ de profũdo biberemus? Incarnationem quippe passionem, mortem, resurrectionem, & ascensionem illius, sacri eloquii paginæ loquũtur. Quæ quia facta cognouimus, iam nũc intelligimus audita. Hæc autem prius legi poterant, sed quia nondum euenerant, intelligi non valebant, vnde & per Ioannem dicitur. Vicit leo de tribu Iuda aperire librum, & soluere signacula eius. Ipse enim librum

aperuit,& signacula eius soluit: qui nascendo, moriendo resurgendo, & ad cœlos ascendendo scripturæ sacræ nobis arcana patefecit.

22 Cur per agnum aut leonem vel serpentem dominus signatur.

ET vidi & ecce in medio throni,& quatuor animaliũ, & in medio seniorum agnum stantem tanquã occisum, & venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.Et cum aperuisset librũ: quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno,& cantabant canticum nouũ dicẽtes.Dignus es domine accipere librũ,& aperire signacula eius, quoniã occisus es,& redemisti nos Deo nostro in sanguine tuo. *Mora.lib.* xxx.Nemo iudicet indignum incarnatũ dominũ posse per agnum figurari:dum constet omnibus quia per significationem quandã in scriptura sacra,& vermis, & scarabeus ponatur,sic.n.scriptũ est.Ego autẽ sũ vermis,& nõ homo.Et sicut apud septuaginta interpretes ꝑ prophetã.Scarabeus de ligno clamauit.Cum ergo nominatis rebus tam abiectis & vilibus figuratur:quid de illo contumeliose dicitur,de quo constat quod proprie nil dicatur:vocatur itaq; agnus,sed propter innocẽtiã:vocatur leo, sed propter potentiam,aliquando etiã serpenti comparatur,sed propter mortem vel sapientiã,atq; Deo per hæc omnia dici figuraliter potest: quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest.Si enim vnum horum quolibet essentialiter existeret, alterum iam dici non posset. Nam si agnus proprie diceretur,leo iam vocari non poterat: si leo proprie diceretur: serpente signari non posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tanto latius in figura: quanto longius ab essentia.

23 De qualitate diuinæ & angelicæ locutionis ad inuicem.

ET vidi & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium & seniorũ,& erat numerus eorũ milia miliũ:voce magna dicentium.Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutẽ & diuinitatẽ, & sapientiã,& fortitudinem & honorem,& gloriam,& benedictionem. *Moral.li.2.ca.5.* Aliter loquitur deus ad angelos,& aliter angeli ad deum. Deus angelis loquitur,cũ eis voluntas eius intima vidẽdo manifestatur: angeli autẽ loquuntur domino,cũ per hoc quod super semetipsos respiciũt,in motũ admirationis surgunt,loquũtur ad Deũ,sicut per Ioannem dicitur.Dignus est agnus qui occisus est,accipere virtutẽ & diuinitatẽ et sapientiã:vox nãq; angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis,virtutis diuinæ miracula obstupuisse,dixisse est: quoniam excitatus cum reuerentia motus cordis,magnus est ad aures incircunscripti spiritus clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis format.

24 Quomô Deus ad animas ſcõrum vel ſãctorũ aiæ ad Deũ loquãtur.

ET cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum domini, & propter teſtimoniũ quod habebant, & clamabant voce magna dicẽtes, vſquequo domine ſanctus, & verus nõ iudicas, & vindicas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in terra? Aliter Deus ad animas ſanctorum. *Moral. lib. ii. cap. 6.* Aliter animæ ſanctorum loquuntur ad Deum. Quid eſt enim animas vindictæ petitionem dicere, niſi diem extremi iudicii, & reſurrectionem extinctorum corporum deſiderare? magnus quippe clamor earum, magnum eſt deſiderium. Tanto. n. quiſq; minus clamat, quanto minus deſiderat, & tãto maiorem vocem in aures incircunſcripti ſpiritus exprimit, quanto ſe in eius deſiderium plenius fundit, animarum igitur verba, ipſa ſunt deſideria. Nam ſi deſiderium ſermo nõ eſſet, propheta non diceret. Deſiderium cordis eorum audiuit auris tua. ſed cum aliter moueri ſoleat mens, quæ petit, aliterq; quæ petitur: & ſanctorũ animæ ita in interni ſecreti ſinu Deo inhæreãt, vt inhærendo requieſcãt: quomodo dicũtur petere quas ab interna volũtate cõſtat nullatenus diſcrepare? Quomodo dicũtur petere, quas, & voluntatẽ Dei certũ eſt, & ea quæ futura ſunt non ignorare? Sed in ipſo poſitæ, ab ipſo aliquid petere dicuntur: non quod quicquid deſiderent, quod ab eius quem cernũt voluntate diſcordat, ſed quò deo mẽte ardentius inhærent, eo etiã de ipſo accipiãt, vt ab ipſo petãt, quod eum facere velle nouerũt. De ipſo ergo bibũt, quod ab ipſo ſitiũt, & modo nobis adhuc incomprehenſibili in hoc, quod petẽdo eſuriũt, præſciẽdo ſatiantur. Diſcordarẽt igitur à voluntate conditoris, ſi quæ vident eum velle, non peterent: eiq; minus inhærerent, ſi volentem, dare deſiderio pigriori pulſarent.

25 Quod ſancti poſt reſurrectionẽ corporis & animæ gaudio perfruẽtur.

Moral. libi. & 35. cap. 9.

ET datæ ſunt illis ſtolæ albæ. Ioannes qui in reuelatione ſua ante reſurrectionem corporum clamantes ſanctorum animas vidit, eas accepiſſe ſtolas ſingulas aſpexit, ante reſurrectionem quippe ſancti ſtolas ſingulas accepiſſe dicuntur, qui ſola adhuc animarum & mentis beatitudine perfruuntur. In fine vero mundi binas accepturi ſunt, quia cum mentis beatitudine, etiam carnis gloriam poſſidebunt: & cum animarum perfecto gaudio etiam corporum incorruptione veſtientur, vnde bene per prophetam dicitur, In terra ſua duplicia poſſidebunt. Sancti quippe in terra viuentium duplicia poſſident: quia nimirum beatitudine mentis ſimul & corporis gaudent, & non ſolum animarum gaudium, ſed etiam beatitudinem habebunt corporum.

26 Item

26 Item de vi diuinæ locutionis ad animas sanctorum.

ET dictum est illis vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conseruorum & fratrũ eorum. *Moral.lib.ii.cap.6.* Desiderãtibus animabus, requiescite adhuc modicum dicere, est, inter ardorem desiderii ex ipsa præsentia solatium consolationis aspirare, vt & animarum vox sit, hoc quod amantes desiderant: & respondentis Dei sermo sit hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria confirmat. Respondere ergo eius, est vt collectionem fratrum expectare debeant, eorum mentibus libenter expectandi moras infundere, & cum carnis resurrectionem appetunt, etiam ex colligendorum augmento fratrum gratulentur.

27 Quod per solem prædicationis claritas designetur.

ET cum aperuisset sigillum sextũ ecce terræ radius factus est magnus: & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus. *Moralium libro 9.cap.3.* Aliquando in sacro eloquio solis nomine, prædicatoris claritas designatur. In extremo quippe tempore, sol quasi saccus cilicinus ostenditur, quia fulgens vita prædicantium, ante reproborum oculos aspera & despecta monstratur.

28 De victoria martyrum.

POsthæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus tribubus, & linguis & populis: stantes ante thronum, & in conspectu agni amicti stolis albis & palmæ in manibus eorum. *In homil.17.super Ezech.* Quid per palmas, nisi præmia victoriæ designantur. Ipsæ quippe dari vincentibus solent. illos itaque qui in certamine martyrii antiquum hostem vicerant, & victores in patria gaudebant: palmas in manibus habere, est victorias in operatione tenuisse. Cuius operationis palma ibi retribuetur, vbi iam sine certamine gaudetur.

29 De secreta cordis humani quiete.

Moral.lib.xxx.cap.23: & 24. & in homil.14.super Ezech.

ET cum aperuisset sigillum septimum factum est silentium in cœlo quasi media hora. Nihil prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis. Qui enim corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humanæ terrenorum desideriorum cogitatione se inserit, non est in solitudine. Si vero prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tamen nullos curarum secularium tumultus in corde patiatur, non est in vrbe. Itaque bene conuersantibus, primum solitudo mentis tribuitur, vt exurgentem intrinsecus strepitum terreno-

NN

rum desideriorum premant, vt ebullientes ad infima curas cordis per superni gratiam restringant amoris: omnesque motus importune se offerentium leuium cogitationum, quasi quasdam circunuolantes muscas, ab oculis mētis abigant manu grauitatis, & quoddam sibi cum domino intra se secretum quærant: vbi cum illo exteriore cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis dictum est. Factum est silentium in cœlo, quasi media hora. Cœlum quippe est anima iusti, sicut per prophetam dominus dicit. Cœlum mihi sedes est. Et cœli enarrant gloriam Dei: anima itaque iusti, dum ad æterna sublimia per subleuationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, & intra se Deo quoddam, silentium facit. Cum ergo quies contemplatiuæ vitæ agitur in mente, silentium fit in cœlo: quia terrenorum actuum strepitus quiescit a cogitatione, vt ad secretum intimum aurem animus apponat. Sed quia hoc silentium contemplationis, & hæc quies mentis in hac vita non potest esse perfecta, nequaquam hora integra factum in cœlo silentium dicitur, sed quasi media, vt nec media plene sentiatur, dum præmittitur quasi: quia mox vt se animus subleuare cœperit, & quietis intimæ lumine perfundi, redeunte motu cogitationum, stupidus de semetipso confunditur, & confusus cæcatur. Nolenti quippe animo cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, & iam sublimibus intendentem, rursum ad respicienda terrena cordis oculum violenter trahunt. Vnde scriptum est. Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Bene ergo factum hoc silentium non integra, sed media hora describitur, quoniam hic contemplatio nequaquam perficitur, quamuis ardenter inchoetur.

30 De potestate & prædicatione Antichristi.

Moral. lib. xxxiii. cap. 28. & 29.

ET vidi equos in visione, & capita eorum erant tanquam capita leonum & tertia pars hominum occisa est de igne, & sulfure & fumo qui procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est: & in caudis eorum. Antichristus veniens ipsas etiam summas huius seculi potestates obtinebit: qui duplici seuiens errore conabitur ad se corda hominum, & missis prædicatoribus trahere, & commotis potestatibus inclinare. Prædicatio quidem ministrorum eius facile despici ab auditoribus poterit: sed hanc ante humana iudicia adiunctus potestatum secularium terror exaltat. Nam quos

illi appetent loquendo seducere, multi potentium studebunt, sæuiendo & affligendo terrere. Quale itaq; illud persecutionis tempus apparebit, quando ad peruertendam fidelium pietatem: alii verbis sæuiunt, alii gladiis? Quisquis enim etiam infirmus Antichristi prædicatores non despiceret, si non eos per circuitum potestatum secularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agetur, quia quod eis ab aliis verbis blandientibus dicetur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperabitur. Quæ vtrorumq; actio, id est potentium atq; loquentium, in Apocalypsi Ioannis breui est sententia comprehensa, qua dicitur. Potestas equorum in ore ipsorum, & in caudis erat. Equi nomine prædicator in sacra scriptura aliquando intelligitur. In ore itaq; doctorum scientia, in cauda vero secularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retro est, huius seculi postponenda temporalitas designatur: de qua Paulus apostolus dicit. Vnum autem quæ retro oblitus, ad ea quæ ante sunt extentus: retro est enim omne quod transit, ante vero est omne quod veniens permanet. Istis igitur equis id est nequissimis prædicatoribus vbiq; carnali impulsu currētibus, more & in cauda potestas est: quia ipsi quidē peruersa suadēdo prædicāt, sed tēporalibus potestatibus fulti p ea se quæ retro sūt, exaltāt. Et quoniam ipsi apparere despicabiles possunt, ab iniquis auditoribus suis, per eos sibi reuerētiam exigunt: quorū patrociniis fulciuntur. Multis quippe terroribus agetur: vt in peruersis eorum prædicationibus, & si non veritatis sententia certe temporalis potentia timeatur.

31 Item de apertione libri in Dialogo libro quarto.

ET vidi alium angelum descendentem de cœlo amictum nube & iris in capite eius: & habebat in manu sua librum apertum. Iste liber qui hic apertus videri legitur: paulo superius signatus sigillis septem videtur: de quo etiam beato Ioanni dicitur. Ecce vicit leo de tribu Iuda radix Dauid aperire librum. In quo videlicet libro: quid aliud quam sacra scriptura signatur? Quam solus redemptor noster aperuit, qui homo factus, moriendo, resurgendo, ascendendo cuncta mysteria, quæ in ea fuerant clausa, patefecit.

32 De transitu temporis & despectu impiorum. *Moral. lib. iiii. cap. 7.*

Et leuauit angelus manum suam in cœlum: & iurauit per uiuentem in secula seculorum: quia tempus non erit amplius. Tempus nostræ mutabilitatis ita quandoque transiturum est, vt penitus non sit, angelo hic in sacro eloquio attestante qui ait, Per viuentem in secula quia tempus iam nō erit. Nam & si propheta dicit erit tempus eorum in æternum: quia per momēta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocauit: ostē-

dens quo fine fine omnimodo defectu deficiunt hi, quia visionis intimæ consolatione separantur.

33 Quod scriptura sacra cibus sit in obscuris sētētiis & potus in apertis. *In homil. 10. super Ezech.*

ET abii ad angelum dicens vt daret mihi librum: & dixit mihi, accipe librum, & deuora illum. Scriptura sacra cibus & potus est, vnde etiam per prophetam alium dominus minatur. Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum domini. Qui ergo subtracto suo eloquio fame ac siti nos dicit atteri: quia eius verba & cibus noster & potus sint demonstrat. Sed notandum est: quod aliquando cibus, aliquando sunt potus. In rebus enim obscurioribus quæ nequeunt intelligi, nisi exponantur, scriptura sacra cibus est, quia quicquid exponitur vt intelligatur, quasi manditur vt glutiatur. In rebus autem apertioribus potus est. Potum enim non mandendo gluttimus. Apertiora ergo mandata bibimus, quia etiam non exposita intelligere valemus. Pro eo autem quod Ioannes obscura multa & perplexa auditurus est, nequaquam ei de sacro libro dicitur bibe, sed deuora & comede, ac si diceretur. Pertracta & intellige, id est, prius mande & tunc degluti.

34 De studio & meditatione custodiæ verbi Dei.

ET accepi librum de manu angeli & deuoraui illum: & erat in ore meo dulce tamquam mel. *In homil. 10. super Ezech. & homil. 22. super Euang. una sabati.* Librum deuoramus: cum verba vitæ cum auiditate sumimus. In quo deuorationis verbo: quid aliud quam torpor pigritiæ nostræ reprehēditur: qui verba domini atq; mysteria, & per nosmetipsos nō requirimus, & dicta ab aliis audimus inuiti. Librum ergo deuoramus & comedimus: dum verbū Dei legimus, multi autē legunt, & ab ipsa lectione ieiuni sunt: multi vocē prædicationis audiunt, sed post vocē vacui & ieiuni recedūt: quia & si mente intellectū sacri eloquii percipiunt, obliuiscendo & nō seruando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. Legunt autem & ieiuni a lectione non sunt, qui intelligunt & reseruant ea, in quibus laborant. Sæpe enim quosdam vidimus, tota se mente ad sacræ lectionis studium contulisse, atque inter verba dominica recognoscentes, in quantis deliquerunt semetipsos in lachrymis mactare, mœrore continuo afficere, in nullis huius mundi prosperitatibus delectari: ita vt eis vita præsens oneri, & lux ipsa fastidium fieret, vix ad colloquendum communia admittere, atque a rigore disciplinæ, animum difficile relaxare, pro amore conditoris luctu solummodo & silentio gaudere. Hi sanctum librum deuorant & comedunt & ieiuni non sunt, quia præcepta vi-

tæ quæ ſenſus capere potuit, memoria non amiſit, ſed hæc collectus in Deo animus legendo & recolendo ſeruauit. Et fit plerunque vt tales quiqne ex dono gratiæ cœleſtis, etiam verbum doctrinæ percipiant: atq; de veritatis pabulo, quod ipſi dulciter nutrici ſecus ruminãt, & proximos ſuauiter paſcant. De quorũ profecto ore prædicatio tanto audiẽtibus dulcis eſt, quanto eorum actio contraria ſuis prædicationibus non eſt: quia de propria vita ſumũt: quod per linguã proximo conferũt, vnde recte dicitur. Et deuoraui illum, & erat in ore meo dulce tanquam mel. Liber qui comeditur & deuoratur, dulcis in ore ſicut mel factus eſt: quia ipſi ſciunt, de omnipotẽte domino ſuauiter loqui: qui didicerint hunc in cordis ſui ſecreto veraciter amare. In eius quippe ore ſcriptura ſacra dulcis eſt, cuius vitæ viſcera mandatis illius replentur, quoniam ei ſuauis & ad loquẽdum cui interius impreſſa fuerit ad videndum. Nam ſermo Dei dulcedinem nõ habet: quem vita reproba intra conſcientiam remordet, vnde neceſſe eſt vt qui verbum Dei loquitur, prius ſtudeat ſcire qualiter viuat, vt poſt ex vita colligat, quæ & qualiter dicat, ad prædicandũ nanque plus conſcientia ſancti amoris ædificat, quam exercitatio ſermonis: quoniam amando cœleſtia intra ſemetipſum prædicator legit quomodo perſuadeat, vt deſpici debeant terrena. Qui enim vitam ſuam interius penſat, & exemplo ſuo foris admonendo alios ædificat, quaſi in corde linguæ calamum tingit, in eo quod manu verbi proximis exterius ſcribit. Inde admirabilis prædicator cum multa diſcipulis exhortando dixit: quia nullam intra ſemeipſum de conſcientia contrarietatem pertulit, ſecutus adiunxit. Si qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate quæ & didiciſtis & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me. hæc agite, & Deus pacis erit vobiſcum.

35 Quid in nobis agat memoria & meditatio verbi Dei.

In homil. 10. ſuper Ezech.

ET cum deuoraſſem librũ: amaricatus eſt venter meus. In ſacro eloquio nonnunquã venter pro mente poni conſueuit, vnde Hieremias dicit. Ventrem meum doleo. Ventrẽ quippe doluit: qui mentis afflictionem ſenſit. hinc etiam veritas ait. Qui credit in me, flumina de vẽtre eius fluẽt aquæ viuæ, Quia. n. de mente fideliũ ſanctæ prædicationes defluũt, quaſi de vẽtre credentium aquæ viuæ flumina decurrunt. Sed quærendum eſt cum ſuperius de libro quem acceperat ſcriptum ſit. Et erat in ore meo dulce tanquam mel, qua ratione poſtmodum dicitur. Et cum deuoraſſem librum amaricatus eſt venter meus. Mirum quippe eſt valde, ſi dulcedo ſimul conueniant & amaritudo. Sed ſciendum eſt: quia cui ſermo Dei

in ore cordis dulcis esse cœperit, huius proculdubio contra semetipsum animas amarescit. Quo enim in illo subtiliter discit, qualiter se reprehendere debeat: eo se durius per amaritudinem pœnitentiæ castigat: quia tanto magis sibi displicet, quanto amplius in sacro libro de omnipotente Deo videt quod amet.

36 Quâ de causa diuina eloquia discere debeamus. *In homil. 10. super Ezech.*

ET dixit mihi angelus. Oportet te iterum prophetare populis & gentibus & linguis & regibus multis. In verbis sacri eloquii, iste debet studii nostri ordo seruari: vt hæc ideo cognoscamus, quatinus de iniquitate nostra compuncti cognoscentes mala quæ fecimus, vitemus, ne alia faciamus. Et cum iam ex magno vsu lachrymarum de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligimus, ad vitam quoque & alios trahamus. Ad hoc enim intelligenda sunt, vt & nobis prosint, & intentione spirituali aliis conferantur. Vnde bene postquam angelus dixit beato Ioanni. Accipe librum & deuora illum: paulopost subdidit. Oportet te prophetare populis & gentibus & linguis & regibus multis, ac si ei de sacro cibo diceretur. Comede & pasce, satiare & eructa: accipe & sparge: confortate & robora.

37 De abiectione reproborum & vocatione electorum.
Moral. lib. xxviii. cap. 9. & in homil. 13. super Ezech.

ET datus est mihi calamus similis virgæ dicẽs. Surge & metire templũ Dei, & altare & adorantes in eo: atrium autem quod est foris templum eiice foras & ne metiaris eum, quoniã datum est gẽtibus. In carne dominus ad ecclesiam veniens, mẽsuras eidem ecclesiæ posuit, et fines eiusdem ecclesiæ occulti iudicii subtilitate distinxit, intra quos alii vocati retinentur, alii ne accedant arcentur. Sacra scriptura calamus mensuræ est: quia in sacro Dei eloquio quod nobis conscriptum est: occultas esse dispensationes eius agnoscimus. Nam per incomprehensibile eius iudicium in collectione hominum alios a suis iniquitatibus educit, alios in sua iniquitate derelinquit, alter intra mesuram electorum mittitur, & alter foris relinquitur: vt nullo modo ad electorum numerum pertinere mereatur. Sancto quippe euangelio teste didicimus: quod quidam dicenti, magister, Sequar te quocunque ieris: eiusdem magistri voce responsum est. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Alii dicẽti, Domine permitte me primũ ire & sepelire patrem meum, eiusdem magistri voce responsum est. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem sequere me & annuntia regnum Dei. Ecce alius secuturum se promittit, & repellitur, alius relaxandum se postulat,

& retinetur. Ille non suscipitur, iste nec ad horæ momētum ab obsequio relaxatur. Prædicatores quoq; sciētia, gente, spiritu, in alias partes mundi vocabātur, vt irent: ab aliis partibus arcebantur ne accederent. Paulus nanq; apostolus cùm Macedoniæ prædicare negligeret, per visum apparuit illi vir Macedo, qui diceret. Transiens in Macedoniam, adiuua nos. At contra sicut scriptum est, tentabant apostoli ire per Bithiniam, & nō permisit eos spiritus Iesu. Dum ergo prædicatores sancti, & vocantur ad Macedoniam, vbi fortasse pergere non cogitabant: & ab Asia prohibentur vbi pergere desiderabant, iste occultarum mensurarum calamus illic ductus est hic reductus. Illic tēditur, vt Macedonia intra sanctæ ecclesiæ spacia colligatur, hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant, quibus iuxta meritum suum perditis, iam nunc Asia intra mensuras ecclesiæ Deo largiēte suscepta est. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has omnes reprobi, etiam si intra fidei limitem esse videantur. Vnde bene sancto Ioanni dicitur. Atrium quod foris templum est foras eiice, & ne metiaris eum. Quid enim atrium aliud quam latitudinem significat vitæ præsentis? Et recte foris templum sunt, qui designantur per atrium, atque ideo metiendi non sunt: quoniam angusta est porta quæ ducit ad vitam, & latitudo vitæ prauorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum.

38 Quod per solem diuina claritas, per lunam vero figuretur temporalitatis mutabilitas.

Moral. lib. xxxiiii. *cap.* 6.

ET apertum est templum domini in cœlo, & visa est arca testamenti eius in templo eius: & signum magnū apparuit in cœlo: & mulier amicta sole & luna sub pedibus eius. In scriptura sacra cum sol figurate ponitur, aliquando dominus per eum designatur, sicut sapientiæ libro perhibetur, quod omnes impii in extremi iudicii cognita sua damnatione dicturi sūt. Errauimus a via veritatis, & lumē iustitiæ non luxit nobis, & sol nō ortus est nobis, ac si aperte dicant. Interni nobis luminis radius nō refulsit, vnde & Ioannes ait: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius. In sole enim illustratio veritatis, in luna vero quæ menstruis suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem ecclesia, quia superni luminis splendore protegitur, & quasi sole vestitur. Quia uero cuncta temporalia despicit: lunam sub pedibus prēmit.

39 quod stellarum nomine illi designantur, quos diabolus de cœlesti conuersatione ad terrena detrahit.

Moral. lib. iiii. *cap.* 13. *&* 32. *cap.* 14.

ET visum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnus, rufus habẽs capita septem & cornua decem, & in capitibus suis septem diadema, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarũ cœli, & misit eas in terram, hoc de Antichristo sub draconis specie dicitur. Cœlum enim est ecclesia, quæ in hac nocte præsentis vitæ, dum innumeras in se sanctorum virtutes continet, radiantibus desuper sideribus fulget. In scriptura sacra quippe stellarum nomine aliquando sanctorum iustitia, quæ in huius vitæ tenebris lucet, aliquando vero hypocritarũ fictio demõstretur, qui bona quæ faciunt, ad perficiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim recte viuentes stellæ non essent: nequaquam Paulus discipulis diceret In medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Rursum si inter eos qui recte uidentur agere, quidam de actione sua retributionem fauoris humani non quærerent: nequaquam stellas Ioannes ruere a cœlestibus uideret, dicens. Misit draco caudam, & traxit tertiam partem stellarum, & misit eas in terram. Illa quippe satanæ extremitas, per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam quos uelut electos Dei in ecclesia inuenit, obtinendo reprobos ostendit, & extrema persuasione Antichristi quidam, qui uidentur lucere, rapientur. Stellas nanque in terram trahere, est eos qui uidentur studio uitæ cœlestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris inuoluere. Stellas de cœlo in terram cadere, est relicta nonnullos spe cœlestium, illo duce ad ambitum gloriæ secularis inhiare.

40 Quod scriptura sacra aliquando futurum pro præterito & præteritum pro futuro ponit.
Moral. lib. xxxiiii. cap. 3.

ET draco stetit ante mulierem quæ erat paritura: ut cum peperisset filium eius deuoraret. Scriptura sacra ita nõnunquam tempus præteritum futurumque permiscet, ut aliquando futuro pro præterito, aliquando uero utatur præterito pro futuro. Futuro nanque pro præterito utitur cum Ioanni mulier paritura masculum, qui regat gentes in uirga ferrea demonstratur. Quod quia incarnato domino ueniente iam tunc factum fuerat, res gesta nunciabatur. Rursum præterito utitur pro futuro, sicut per psalmistam dominus loquitur dicens. Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Quibus uidelicet uerbis species dominicæ passionis, quasi iam transacta describitur, sed tamen adhuc longe post futura nuntiatur.

41 De priuatis angelorum nominibus. *In homil. 34. super Euang.*

ET factum est prælium magnum in cœlo, Michael & angeli eius præ-

liabantur cum dracone. Et draco pugnabat & angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cœlo; Et proiectus est draco ille magnus. Serpens antiquus qui vocatur diabolus, & satanas qui seducit vniuersum orbem proiectus est in terram, & angeli eius cum illo missi sunt, cœlestis patriæ spiritus idcirco priuatis nominibus censentur, vt signetur per vocabula, etiam in operatione quid valeant. Et cum ad nos aliquid ministraturi veniunt apud nos etiam nomen a ministeriis trahunt. Michael nanque quis vt Deus? Raphael vero dicitur medicina Dei. Et quotiens miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur, vt ex ipso actu & nomine detur intelligi, quia nullus potest facere quod facere prævalet Deus, vnde & ille hostis antiquus, qui esse Deo per superbiam similis concupiuit, dicens: In cœlum ascendam super astra cœli, exaltabo solium meum, similis ero altissimo, dum in fine mundi in sua virtute relinquetur, extremo iudicio perimendus cum Michaele archangelo præliaturus esse perhibetur, vt qui se ad Dei similitudinem superbus extulerat: per Michaelem peremptus discat, quia ad Dei similitudinem nullus per superbiam exurgat. Raphael quoque interpretatur vt diximus medicina Dei: quia videlicet dum Tobiæ oculos, quasi per officium curationis tetigit, cæcitatis eius tenebras tersit. Qui ergo ad curandum mittitur dignum videlicet fuit, vt Dei medicina vocaretur.

42 Qualiter diabolus accusat nos. *Moral. lib. ii. cap. 8. 9.*

ET audiui vocem magnam dicentem. Nunc facta est sauls & virtus & regnum domini nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum qui accusabat illos ante conspectum domini die ac nocte. Astutus aduersarius cum sanctum quemlibet virum, prospera dum egisse considerat, reprobare apud iudicem per aduersa festinat. Scriptura vero sacra sæpe diem pro prosperis, noctem autem pro aduersis ponere consueuit. In die ergo & in nocte accusare non desinit: quia modo nos in prosperis, modo in aduersis accusabiles ostendere contendit. In die accusat cum prosperis male nos vti insinuat, in nocte accusat, cum in aduersis nos non habere patientiam demonstrat.

44 Quod diabolus circa finem mundi crudelior apparebit.
Moral. libi. xxiiii. cap. 1.

VAe terræ & mari quia ascendit diabolus ad vos, habens iram magnam sciens quod modicum tempus habet. Antiquus hostis extrema mundi, atrocius tentaturus aggredietur, quia tanto fit ferventior ad seuitiam, quanto se viciniorem sentit ad pœnam. Considerat quippe quod iuxta

sit, vt licentiam amittat nequissimæ libertatis, quoniam a tentandi licẽtia abstractus, æternis incendiis religabitur. Et quantum breuitate temporis angustatur, tantum multiplicitate crudelitatis expanditur, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet, sicut de illo voce angelica Ioanni dicit. Tunc ergo in magnæ iræ feruorem se dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foueam cum paucis ruat. Tunc quicquid nequiter valuerit, callidus exquirit, tunc per superbiæ ceruicem altius erigit, & per damnatum illum quem gestat hominem omne, quod temporaliter præualet, nequiter ostendit.

45 De simulatione Antichristi & prædicatorum eius.

Moral. lib. xxxiii. cap. 36.

ET vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia agni, & loquebatur sicut draco, & potestatem prioris bestiæ omnẽ faciebat in conspectu eius, & fecit signa magna: vt etiam faceret ignem de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Prædicatores Antichristi, sanctitatis sibi speciem arrogabunt, sed tamen opera iniquitatis exercebunt: clari erunt per iustitiæ simulationem, sed obscuri per nequitiæ perpetrationem. Horum igitur simulationis malitiam Ioannes breui descriptione comprehendit. Priorem quippe bestiam id est Antichristũ, superiori iam descriptione narrauerat: postquã etiam hæc alia bestia ascẽdisse dicitur quia post eum multitudo prædicatorũ illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascẽdere, est de terrena gloria superbire, quæ habet duo cornua agni similia, quia per hypocrisim sanctitatis, eam quã in se veraciter dominus habuit, sibi singularẽ inesse, & sapientiã mentietur & vitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobis serpẽtinũ virus infũditur, recte illic subditur, & loquebatur vt draco. Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si aperte vt draco loqueretur, agno similis nõ appareret, sed assumpsit agni speciẽ, vt draconis exerceat operationem Illo tempore complebitur, quod veritatis ore per euangeliũ dicitur. Surgent pseudoChristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Electi nanque dum eorum signa conspicient, dum contemnentes vitã tanta ministrorum Antichristi miracula perhorrescent, quoddã dubietatis nubilũ in corde patiẽtur, quia dum se per prodigia illorũ malitia eleuat, in istis aliquatenus visus certior caligat. Ex prædicatorũ igitur Antichristi signis & prodigiis mẽdacibus ad momẽtũ dubietas in bonis mẽtibus generabitur: & in electorũ cordibus conspectis terribilibus signis, obscura cogitatio cõglobabitur. Tũc vna quæque electorũ anima cogitationũ sua-

rũ impetus quasi spumas vndarum in olla feruentium sustinebit:quas & ignis zeli cõmouebit, & ipsa tẽporalis oppressio more ollæ intrinsecus clausas tenebit, vnde cum Ioãnes huius bestiæ signa narraret, adiũxit, Ita vt ignem faceret de cœlo descendere. Ignem quippe de cœlo descendere, est de cœlestibus electorum animis sancti zeli flammas emanare.

45 De singulari virginum gaudio & incorruptione.

VIdi supra Sion agnum stantem, & cum eo cẽtum quadraginta quatuor milia. Et cantabant quasi canticum nouum, & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor milia *In pastoral. cur. ter. part. cap. 29.* Hoc de virginibus peccatum carnis ignorantibus per Ioannem dicitur. Singulariter quippe canticum agni cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de carnis incorruptione gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire possunt, licet dicere nequeunt: quia per caritatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quam uis ad eorum præmia non assurgant. De hac incorruptione & carnis integritate per semetipsam veritas dicit. Non omnes capiunt verbum hoc, quod eo innotuit summũ: quo denegauit omnium, & dum prædicit quia difficile capitur audientibus innuit cœptum, cum qua cautela teneatur.

46 De iudicio Dei. *Moral. libro* xxxiii. *cap.* 14.

VIdi nubem candidam & supra nubem sedentem similem filio hominis habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam: Potestas diuini iudicii quia intra se omnia incidẽdo complectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quicquid inciditur, quaqua versum flectatur, intus cadit. Et quia potestas superni iudicii, nullatenus euitatur, intra ipsam quippe sumus, quolibet fugere conemur: recte cum venturus iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur: quia cum potenter ad omnia obuiat, incidendo circundat.

47 De significatione solis & ruina fortium. *Moral. lib.* xxxiiii. *cap.* 6.

ET quartus angelus effudit phialam suam in solem & datũ est illi æstu afficere homines & igne. Solis nomine sapientium intellectus exprimitur. phialam videlicet in sole effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi vt afficeret homines æstu & igne: quia dum sapientes viri cruciatibus victi, male agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi, infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ nanque fortium, augmenta præstant perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientium designatur, per comparationem quoque a Salomone dicitur. Sapiens vt sol permanet, stultus vt luna mutatur.

48 De termino vitæ cur nobis incognitus sit & qualiter incautos decipit.
In homil. 13. super Euang.

Quare ultr terminus sit incognitus

ET ecce venio sicut fur. Ad excutiendã mẽtis nostræ desidiã, & vt animus ad suã suscitetur custodiã, per similitudinẽ in euangelio dominus loquitur dicens. Hoc autẽ scitote quoniã si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq;, & non fineret perfodi domũ suã. Ex qua præmissa similitudine etiã exhortatio subinfertur: cum dicitur Et vos estote parati, quia qua hora nõ putatis, filius hominis veniet. Nesciente autẽ patrefamilias fur domũ perfodit: quia dũ a sui custodia spiritus dormit, improuisa mors veniens nostræ carnis habitaculũ irrumpit: & eum quem dominũ domus inuenerit dormiẽtẽ necat: quia cũ ventura damna spiritus minime præuidet, hunc mors ad suppliciũ nescientem rapit. Furi autem resisteret, si vigilaret: quia aduentum iudicis qui occulte animã rapit præcauens ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret, horam vero vltimam dominus noster, idcirco nobis voluit esse incognitam, vt semper possit esse suspecta: vt dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Quia ergo & venturæ mortis tempus ignoramus: & post mortem operari non possumus: superest vt ante mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim sic mors ipsa cum venerit vincitur, si priusquam veniat semper timeatur.

49 De solicita vitæ nostræ custodia. *In homil. 13. super Euang.*

BEatus qui vigilat. Vigilat qui aspectũ veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui seruat operando quod credit, vigilat qui a se torporis & negligentiæ tenebras repellit. Hinc enim Paulus dicit. Euigilate iusti, & nolite peccare, hinc rursus ait. Hora est iam nos de sõno surgere.

50 *Moral. lib. xii. cap. 5. & lib. 16.*

ET custodit vestimenta sua ne nudus ambulet. Sicut corpus cooperiunt vestimenta: sic animam bona protegunt opera: vestem innocentiæ primus homo bene conditus accepit, male persuasus a serpente perdidit. Et quia concessa prius in paradiso veste innocentiæ nudamur, contra hanc nuditatem dicitur. Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet: Vestimenta quippe custodimus, cum innocentiæ præcepta seruamus in mente: vt cum nos iudicii culpa nudat, ad amissam redeuntes innocentiam pœnitentia operiat.

51 *Moral. lib. ii. cap. 38.*

ET videãt turpitudinẽ eius Turpitudo nostra tũc cernitur, cũ vita reprehẽsibilis ante iustorũ oculos i iudicio nequaq̃ subsequẽtis boni operis tegmine velat. Apud Deũ nostrũ nostra nos opa, quasi vestimẽta tegũt.

52 De

52 De ordine supplicii. *Mora.lib.ix. cap.47.*

QVantum glorificauit se Babylon, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum. Nequaquã omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse vllo modo vel tormenta permittit: quoniam ipsa quoq; supplicia quæ ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquã possunt. Quomodo namque in suppliciis ordo non erit, dum damnatum quenq; iuxta modum criminis, et retributio sequetur vltionis? sicut supradictum est in damnatione Babylonis. Si igitur iuxta modum culpæ pœna distinguitur, constat nimirũ quod in suppliciis ordo seruatur.

53 De refectione æterni conuiuii. *In homil.24.29.& 36.super euang.*

BEati qui ad cœnam nuptiarũ agni vocati sunt. Per hanc cœnam nuptiarum agni æternum & vltimũ conuiuium designatur, ad quod quisquis semel intrauerit vlterius non exibit. Idcirco aũt hoc vltimũ conuiuium Dei nõ prandium, sed cœna vocatur: quia post prandium cœna, post cœnam vero nullum conuiuium restat. Et quia æternum Dei conuiuium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit vt hoc non prandium, sed cœna vocaretur. Idcirco ego Ioannes non ad prandium, sed ad cœnam vocatos narrat, quia nimirum in fine diei conuiuiũ cœna est. Qui ergo finito præsentis vitæ tempore ad refectionem supernæ contemplationis veniunt, nõ ad agni prandium, sed ad cœnam vocantur. Illo ergo vltimo cõuiuio de præsentia veritatis epulabuntur, qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt quos mundi huius amor non ligat, quibus & si vtcunq; per tentamenta obstrepit, cœpta tamen eorũ desiderio nõ retundit. Illos tunc interna refectio reparabit: quia nunc pleni septiformi gratia in amore spiritus anhelant. Huius ergo fratres spiritus repleti p̃sentiã desideremus, quia si hoc spiritu pleni fuerimus, ad illud conuiuiũ puenire valebimus. Quisq̃s namq; ille est, quẽ nunc spiritus sanctus nõ reparat, pfecto ab illa æterni cõuiuii refectione ieiunat.

54 De exercitu sanctorum martyrum, *Moral. lib.xxxi.cap.*

ET vidi cœlũ apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis et verax. Et vestitus erat veste aspersam sanguine, et vocabat nomẽ eius verbũ Dei, & exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eũ in equis albis. Multitudinẽ sanctorũ quæ in hoc martyrii bello sudauerat, exercitũ recte vocat. Qui idcirco in equis albis sedere referuntur: quia nimirũ eorũ corpora, & luce iustitiæ, & castimoniæ candore claruerunt. Equus quippe est vnicuiq; animæ corpus suum, quod videlicet nouit ab illicitis cõtinentiæ freno restringere, & rursum caritatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare.

55 Quod per incarnationem suam Christus mundo innotuit.

In homil. xiii. super Ezech.

ET habebat in vestimento suo, et in fœmore scriptum, rex regum, et dominus dominantium. Vestimentum domini Iesu Christi est corpus, quod sumpsit ex virgine, nec cum aliud eius vestimentum est, atq; aliud ipse. Nam nostrum quoq; vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos nostra sumus caro qua vestimur. Hoc autem vestimentum illius, longe ante Esaias aspiciens per crucem passionis sanguine cruentatum dixit. Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari? Per fœmur vero propagatio carnis est. Quia ergo propagationem generis humani sicut generationum ordines Matthæo vel Luca narrantibus describuntur, in hoc mundo venit ex virgine, et per incarnationis suæ mysterium, quia rex esset et dominus cunctis vbiq; gentibus indicauit, in vestimento & in fœmore scriptum habuit, rex regum, et dominus dominantium. vnde enim in mundo innotuit, ibi de se lectionis scientiam infixit.

56 De damnatione diaboli. *Moral. lib. 4. cap. 12. & lib. 33. & 18. c. 26. et 32. c. 12.*

VIdi angelum descendentem de cœlo habentem clauem abyssi, et catenam magnam in manu sua, et apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus & Satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit in abyssum, et clausit, et signauit super illum, vt non seducat amplius gentes donec consummentur mille anni, & post hæc oportet illũ solui modico tempore. Antiquus hostis, & draco, et serpens vocatur. Draco dicitur, quia nos ad nocendi maliciam inflammat, & malitiose nobis nocere appetit. Serpens dicitur quia semper insidias molliter infundit: abyssum vero corda hominũ vocat: quæ et per lapsum fluida, et p duplicitatis caliginẽ sunt tenebrosa. Antiquus itaq; serpens catena ligatus in abyssũ mittitur, quia religatus a bonorũ cordibus apud reproborũ mentes reclusus, eis atrocius dominatur, & potentiæ diuinæ dispẽsationis astringitur, ne in quantũ nocere valet effrenetur, vt q̃uis p eos occulte seuiat ad violẽtas tamẽ rapinas superbiæ nõ erumpat. Ille igitur apostata angelus, q ita cõditus fuerat, vt angelorũ cæteris legionibus emineret, ita superbiẽdo succubuit, vt nunc stantiũ angelorũ damnationi substratus sit, quatinus vel nunc ad vtilitatem nostrã eis ministrãtibus religatus lateat, vel post ad probationẽ nostrã eis relaxãtibus totis se suis cõtra nos viribus solutus exerceat. Electi itaq; angelorũ spiritus superbũ apostatã nunc in abyssi puteo clausũ cõprimunt, qui humiles hũc sequi noluerũt, ipsisq; administrãtibus disponitur, vt ad in-

tentionē aperti certaminis quādoq; destruentibus funditus reuocetur.

57 De morte, & resurrectione animæ. *Moral.lib.i.& xiiii.*

BEatus sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. Mors peccatum est, quod ab interiore vita animam occidit. Ille itaque post in carne fœliciter resurgit, qui in hac vita positus a mentis suæ morte surrexit.

58 De significatione millenarii numeri.

ET in his secunda mors non habet pôtestatem, sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum eo mille annis. *Moral.lib.ix.cap.5.* In scriptura sacra millenarius numerus pro vniuersitate solet intelligi, hinc etenim psalmista ait. Verbi quod mādauit in mille generationes, cum profecto constet, quod ab ipso mundi exordio, vsque ad redemptoris aduentum per euangelistam, non amplius quam septuaginta & septem propagines numerentur. Quid igitur in millenario numero, nisi ad proferendum nouā sobolem perfecta vniuersitas præscitæ generationis exprimitur? hinc ergo per Ioannem dicitur. Et regnabūt cum eo mille annis, quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ, vniuersitatis perfectione solidatur.

59 De aperta diaboli malitia in tempore Antichristi.

Moral.lib.xviii.cap.27.xix.cap.8. & *xxxii.cap.12.*

ET postquam consummati fuerint mille anni soluetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes. Millenario numero nō quantitatem temporis, sed vniuersitatem qua regnat Ecclesia designauit, & ipso numero vniuersum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit sanctæ Ecclesiæ tempus expressit. Quo peracto draco de puteo abyssi educetur: quia diabolica malitia, quæ in iniquorum subdolis occultatur cordibus tunc reuelabitur, & quod modo præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publice de iniquorum ore omne serpentinum virus aperietur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua seuiens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quodam se tegit abysso simulationis. In fine vero mundi antiquus hostis vas proprium illum perditum hominem ingredietur, qui specialiter Antichristus nuncupatur, qui mensuras hominum transcendens modo honoris secularis culmine, modo signis & prodigiis fictæ sanctitatis in tumore potentiæ eleuari permittetur. Spiritus enim in illo erit, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ non perdidit, vel deiectus. Cuius virtus idcirco nunc minime ostenditur: quia dispensatione diuinæ fortitudinis a bonorum cordibus religatur, & ab electis angelorum spiritibus nunc in abyssi puteo, id est in reproborū mentibus reclusus premitur.

Tempore vero Antichristi de abyssi puteo, id est de iniquorum cordibus nunc occulto seuientibus eductus procedet, et tunc accepta potestate contra Ecclesiam in vim apertæ persecutionis erumpet, per semetipsam veritas dicit. Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, neq; fiet. Tunc .n. antiquus hostis suis viribus traditus pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos relaxabitur virtute, sicut supradictum est. post hæc oportet illũ solui modico tempore. Quem quamuis seuitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia breuitate dierum angustabit, sicut ipsa veritas ait. Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Quia.n. & superbos nos & infirmos dominus conspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer breuiatos dicit, profecto vt & superbiã terreat de temporis aduersitate, et infirmitatem refoueat de breuitate.

Moral.li.xxxix. & in xxxii.cap.14. Superba itaq; Antichristi celsitudo super reprobas mentes hominum, fastu gloriæ secularis erigetur, ita vt homo peccator, & tamen homo despiciens æstimari, Deum se super homines mentiatur. vnde Paulus apostolus dicit. Ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Sed hæc eius superbia districti iudicis erit aduentu ferienda, sicut scriptum est. Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. De hoc quoque perdito homine per Danielem dicitur. Contra principem principum consurget, & sine manu scilicet conteretur: quia non angelorũ bello, non sanctorum certamine, sed per aduentum iudicis, solo oris spiritu æterna morte ferietur. Ioannes quoque in hac reuelatione sua subsequitur, dicens. Et descendit ignis a Deo de cœlo, & deuorauit eos, Antichristum videlicet, & eius ministros, & prædicatores.

60 Quod aperte videbitur ab electis diabolus in die iudicii.

Moral.lib.xxxiii.cap.24.

ET diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis & sulphuris, vbi & bestia et pseudoprophetæ, et cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum amen. Aeterno quippe iudice terribiliter apparente, astantibus legionibus angelorum, assistente cuncto ministerio cœlestiũ potestatum, vt electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista belua crudelis et fortis, in medium captiua deducetur, et cum suo corpore, id est cum reprobis omnibus æternis gehennæ incendiis mancipabitur, cum dicetur. Discedite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis eius. O quale erit illud spectaculum, quãdo hæc immanissima belua electorum oculis ostendetur, quæ hoc belli tpe

nimis illos terrere potuerat, si videretur. sed occulto ac miro Dei consilio agitur, vt & nunc per eius gratiam oppugnantibus non visa vincatur, et tunc ab electis victoribus iam captiua videatur. Tunc aũt iusti diuino adiutorio, quantum debitores sunt, plenius recognoscent, quã do tam fortem bestiam viderint, quam nunc infirmi vicerunt, & in hostis sui immanitate conspiciunt, quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt.n. de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa referentes, et receptis corporibus cum iam in illo iudicio regni cœlestis introitum sortiuntur, prius immanissimas vires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment, quod euaserunt. Visa vero mors eius tunc gaudium exhibet, cuius tolerata vita nunc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet.

61 Quod vita iustorum quasi liber & speculum sit animarũ.

Moral. lib. xxiiii. cap. 9.

ET vidi thronum magnum candidum & sedentem super eum, a cuius conspectu fugit terra et cœlum. Et vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Iustorum debet vitam conspicere, qui vult suam subtiliter reprehendere. Viua lectio est vita bonorum. vnde non immerito ii idem iusti, in sacro eloquio libri nominantur, sicut a Ioãnne dicitur. Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ. Liber namq; vitæ, est ipsa visio iudicis aduenientis, in quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum viderit mox teste conscientia, quicquid non fecit intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia iustorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere sic expressa cernuntur. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erãt in libris: quoniam inostensa vita iustorum, quasi in expansione librorum legunt bonum, quod agere ipsi noluerunt, atque damnantur ex eorum comparatione qui fecerunt. Ne ergo vnusquisque tunc videns eos, quod non fecit defleat, nunc in eis quod imitetur, attendat. Illorũ videlicet species, quasi quædam forma nobis imitanda proponitur. Qui enim plenissime intelligere appetit, qualis est, tales nimirum debet conspicere qualis non est, vt ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe quibus plenissime bona assunt, perpendit recte quæ sibi minus sunt, & in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in se ipso perpeti potest, & sentire non potest.

61 De renouatione cœli & terræ qualiter fieri debeat.
Moral. libro. xvii. cap. 5.

ET vidi cœlum nouum, & terram nouam, primum .n. cœlum & prima terra abiit. Quæri poteſt cũ p Salomonem dicitur. Generatio præteriit, & generatio aduenit, terra vero in æternum ſtat. cur beatus Ioãnes cœlũ & terrã abiiſſe aſſerit. quòd tamẽ facile diſcutimus, ſi terra & cœlũ qualiter trãſeat, vel qualiter maneat diſtinguamus. Vtraq; namq; hæc per eã quã nunc habent imaginẽ tranſeunt, ſed tamen per eſſentiã ſine fine ſubſiſtunt. hinc namq; per Paulum dicitur. Præteriit .n. figura huius mundi. hinc per ſemetipſam veritas dicit. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. hinc ad Ioannem angelica voce dicitur. Erit cœlum nouum, & terra noua. Quæ quidem nõ alia condenda ſunt, ſed hæc ipſa renouantur. Cœlum igitur & terra tranſit, & erit, quoniã ab ea quæ nunc habet ſpecie per ignem tergitur, & tamen in ſua ſemper natura: vnde per pſalmiſtã dicitur. Mutabis ea, et mutabuntur. Quamquidem vltimam cõmutationem ſuam ipſis nobis nunc viciſſitudinibus nunciant, quibus noſtris vſibus indeſinenter alternant. Nam terra a ſua ſpecie hyemali ariditate deficit, humore vernali virideſcit. Cœlum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. hinc ergo fidelis quiſque colligat, & interire hæc, & tamen p innouationẽ refici, quæ cõſtat nunc aſſidue, velut ex defectu reparari.

63 De sũma claritate atq; ſcientia ſanctorũ in æterna bea. habẽda.

ET venit vnus de ſeptem angelis, & ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Eccleſiam deſcẽdentem habentem claritatem Dei, & habebat murum magnum & altum habens portas duodecim, & erat ſtructura eius muri ex lapide iaſpide, ipſa vero ciuitas auro mundo ſimili vitro mundo. *Moral. libro xviii. cap. 10. & .xxxiiii. cap. 7.* Appellatione auri in ſacro eloquio aliquãdo ſplendor ſupernæ ciuitatis accipitur. Aurum namq; ex quo ciuitas illa conſtat, ſimile vitro dicitur, vt per aurum clara, & per vitrum perſpicua deſignetur. Auri quippe metallũ nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere: vitri vero natura eſt, vt extrinſecus viſu pura, intrinſecus perſpicuitate perluceat. In alio metallo quicquid intrinſecus continetur abſconditur, in vitro verò quilibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonſtratur, &, vt ita dixerim, omnis liquor in vitreo vaſculo clarus patet. Quid igitur aliud in auro vel vitro accipimus, niſi illam ſupernã patriam, illã beatorum ciuium ſocietatẽ,

quorum corda sibi inuicem & claritate fulgent, & puritate transsucent? Quia .n. oẽs sancti in æterna beatitudine summa claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsam eorũ claritas sibi vicissim in alternis cordibus patet, & cum vnuscuiusq; vultus attenditur, simul & conscientia penetratur, hoc ipsum aurum simile vitro mundo esse memoratur. Ibi quippe vniuscuiusq; mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus, patebit corporalibus oculis, ipsa etiam harmonia corporis. Sicq; vnusquisque tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc non potest esse conspicabilis sibi. Nunc autem corda nostra quandiu in hac vita sumus: quia ab altero in alterum videri non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur. Cui scilicet luto per passionem mentis inhærere propheta formidabat, cum diceret. Eripe me de luto, vt nõ inhæream. Quod nimirum habitaculum corporũ Paulus domum terrestrem nominat, dicens. Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum nõ manufactam æternam in cœlis. In hac itaque terrestri domo ac corruptibili carne quousq; viuimus ipsũ, vt ita dicã, corruptionis nostræ parietem mẽtis oculo nullatenus penetramus, & vicissim cogitationes nostras, & occulta in alterutrum videre non possumus. Vnde rursum per eundem Paulum dicitur. Quis scit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? & rursum. Nolite ante tempus iudicare donec veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit consilia cordium. Illa itaque ciuitas in qua omnes sancti tanta claritate fulgent, tanta perspicuitate translucent, quæ sua vicissim singulis corda manifestat, ex auro dicitur similis vitro mundo, vt designetur auro clara, vitro perspicua.

64 Quod humilitas hominum naturæ quandoq; adæquabitur angelorum. *In homil. xiiii. super Ezech.*

LOngitudo latitudo & altitudo ciuitatis æqualia sunt Et mensus est angelus muros eius, mensura hominis quæ est angeli, quia ciuitas sancta Hierusalem quam inhabitat Deus, ex angelica simul & humana natura perficitur, per hoc quod angelica creatura sursum est, & humana adhuc deorsum: potest per latitudinem & altitudinem ciuitatis hæc vtraq; creatura signari, quoniam ista adhuc in imis degit, illa vero in sublimibus permanet. Sed latitudo & altitudo æqualia sunt, quoniam humilitas hominum ad æqualitatem quandoq; perducitur angelorum. vnde scriptum est Non nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli

Dei in cœlo. vnde etiam p Ioannem dicitur. Mensura hominis, quæ est angeli: quia vsque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua se solidatos angeli lætantur. Latitudo ergo ciuitatis tanta est quãta et altitudo: quoniam electi quique qui modo laborant in imis, quandoque non erunt inæquales illis spiritibus beatissimis.

75 Quare angeli post incarnationem domini ab hominibus nolunt adorari. *Mora. lib.* xxvii. *cap.* 17.

ET ego Ioannes qui audiui, et vidi hæc postquam audissem, & vidissem cecidi ad pedes angeli qui mihi hæc ostendebat vt adorarem, & dixit mihi. Vide ne feceris conseruus tuus sum & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba libri huius, Deum adora. Ante incarnationem domini in testamento veteri adorasse homo angelum legitur, nec tamen adorare prohibetur, sed post mediatoris aduentum, cum se Ioannes adorando angelo prostrauisset, prohibetur. Quid est hoc quod prius æquanimiter concedebant adorari, post ab homine angeli recusant? nisi quod prius hominem carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdem carnalibus corruptionibus redemptum, quo abiectiorem nouerant, iustius contemnebant, postmodum vero humanam naturam, eo iam substratam habere non poterant, quo hanc in auctore suo etiam supersemetipsos ductam videbant. Neq. n. debebat, iam in membris subiecta despici, quæ in ipso membrorum capite meruit prælata venerari.

76 De reuelatione mysteriorũ sacræ scripturæ, & de Enoch et Helia. *Moral. lib.* ix. *cap.* 8.

ET dicit mihi. Ne signaueris verba prophetiæ libri huius, tempus. n. prope est. Vrgente mundi fine superna scientia proficit, & cum tempore largius excrescit. hinc namq; per Danielem dicitur. Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. hinc Ioanni in priori parte reuelationis angelus dicit. Signa quæ locuta sunt septem tonitrua. Cui tamẽ in eius reuelationis termino præcepit, dicens. Ne signaueris verba prophetiæ libri huius. Pars quippe reuelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur: quia quicquid in sanctæ Ecclesiæ initiis latuit, quotidie finis ostendit. Signare autem dicitur quasi signaculo claudere. vnde per beatum Iob dicitur de domino, qui stellas claudit quasi sub signaculo. Sicut cœlorum vel nubium nomine cœlestis vita prædicantium signatur, qui super arentem terram humani pectoris sanctæ prædicationis imbres fundunt, de quibus per psalmistam dicitur. Cœli enarrant gloriam Dei, sic stellarum claritate etiam ipsi præ-

dicatores figurantur: quia dum recta peccatoribus prædicant tenebras nostræ noctis illustrant. vnde & subtractis prædicatoribus per prophetam dicitur. Prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Si autem prædicationis sermo pluuia nō esset, Moyses minime dixisset. Expectetur sicut pluuia eloquium meum. et nequaquā per Esaiam veritas diceret. Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem. Dominus ergo sub signaculo stellas claudit: quia dum prædicatores suos p silentiū intra semetipsos retinet, cæcis iniquorum sensibus cœleste lumen abscondit. Pensandū vero est, quia idcirco aliquid sub sigillo claudimus, vt hoc cum tempus congruit, ad medium proferamus. Hinc est quod duo illi eximii prædicatores Enoch & Helias, dilata morte subtracti sunt, vt ad prædicationis vsum in fine reuocētur. de quibus per Ioannem dicitur. Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu domini terræ astantes, hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum. Quorum vnum in euangelio per semetipsam veritas pollicetur dicens. Helias venturus est, & restituet omnia. *Moral. lib. xx.* Nam & si ad cœlum raptus Helias esse perhibetur, mortem tamen distulit nō euasit. Veniet autem restituturus omnia quoniā ad hoc nimirum huic mundo restituetur, vt et munera prædicationis impleat, et carnis debitum soluat, sicut de ambobus, id est Enoch et Helia Ioānes subdit, dicens. Et cum finierunt testimonium suū bestia quæ ascendit de abysso faciet aduersus illos bellum, et vincet illos, et occidet illos. Enoch igitur, et Helias, quasi sub signaculo stellæ clausæ sunt, quæ & nunc occultantur, ne appareant, & post vt prodesse valeant apparebunt.

67 De his qui de malo in peius cadunt. *Moral. lib. xxv. cap. 14.*

QVi nocet noceat adhuc, & qui in sordibus est sordescat adhuc. Cū omnipotens Deus ad pœnitentiam tempus indulget, & humana malitia ad vsum suæ iniquitatis intorquet: nimirum iusto iudicio augeri culpa permittitur, vt ad feriendum altius quandoq; cumuletur. hinc de quibusdam Paulus apostolus dicit. Vt impleant peccata sua semper. hinc Dauid ait. Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum, & nō intrent in iustitiam tuam. *Moral. libro. v. cap. 15.* Quia sicut scriptum est. Dominus patiens redditor est. Sæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat, vt et iustorum mundius vita purgetur, & vt cōsiderantibus insinuet, ad quod eos iudicium seruat. Nonnunquā vero concite percutit, & eorum interitu innocentium corda confirmans innocentiū pusil

lanimitatis consolando concurrit, & etiam ostendit, quoniam multa mala non deserit. Si .n. nunc omnes mala agentes percuteret, extremum iam iudicium quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet?

68 De his qui præ nimia humilitate refugiunt prædicare.

In homil. 11. super Ezech. & past. cur. iii. par. cap. 26.

ET sponsus & sponsa dicunt veni, & qui audit dicat veni. Omnes qui cum prædicare digne valeant, præ nimia tamen & immoderata humilitate formidantes refugiunt: diuinas contra se sententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quod talentum qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit: audiant quod Paulus, eo se a proximorum sanguine mundũ credidit, quo feriendis eorum vitiis non pepercit, dicens. Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium, non enim subterfugi quo minus annuntiarem vobis omne consilium Dei. Audiant quod Esaias, qui a verbi Dei ministerio tacuit, illustratus superno lumine, magna voce pœnitentiæ seipsum reprehendit, dicens. Væ mihi quia tacui. Audiant quod Dauid hoc Deo pro munere obtulit, quod prædicationis gratiam, quam acceperat, non abscondit, dicens. Ecce labia mea non prohibebo domine tu cognouisti, iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Audiant quod sponsi colloquio ad sponsam dicitur. Quæ habitas in hortis, amici auscultant te. fac me audire vocem tuam. Ecclesia quippe in hortis habitat, quæ ad viriditatem intimam exculta plantaria virtutum seruat: cuius vocem amicos auscultare, est electos quosque verbum prædicationis illius desiderare. Quam videlicet vocem sponsus audire desiderat: quoniam ad prædicationem eius, per electorum suorum animas anhelat. Voce quoque angeli Ioannes admonetur, dicens. Qui audit dicat veni. Cui enim iam vox Dei vocantis efficitur in corde, necesse est, vt proximo per prædicationis officium erumpat in voce, & idcirco alium vocet, quoniam ipse iam vocatus est. Nimirum enim cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando alios, quo ipse rapitur, debet trahere, ne clausas fores etiam vocatus inueniat, si vocanti vacuus appropinquat.

69 De incarnatione, passione, ac resurrectione, atque redemptoris ascensione nouissimaq; omnium resurrectione.

EGo Iesus misi angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina. *Moral. lib. xiiii.*

Conditor & redemptor noster postquam omnia creauit, vt nos de captiuitate redimeret, inter nos de stirpe Dauid incarnatus apparuit, suaq; passione nos a perpetua morte liberauit. Qui flagellatus, derisus, palmis cæsus, corona spinea coronatus, sputis illutus, crucifixus, mortuus, & sepultus, tertia die surrexit, & resurrectionem quam in se factam ostendit, quia capitis sui gloriam sequuntur membra, nobis futuram promisit. Moral. lib. xxix. Qui natus ex virgine velut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit, quoniam obscuritate fugata peccati nobis æternum mane nuntiauit. Luciferum vero se innotuit: quia diluculo de morte surrexit, & fulgore sui numinis, mortalitatis nostræ terram caliginem pressit. Bene ergo per Ioannem dicitur. stella splendida & matutina, viuus quippe apparens post mortem, matutina nobis stella factus est: quia dum in semetipsum exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur, indicauit. In homu. xx. super Ezech. Primus .n. nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstrauit, qui surgens a mortuis iam nō moritur, & mors illi ultra non dominabitur, nobisq; exemplum dedit, vt ea fieri in die vltimo de nostra carne credamus, quæ facta de carne in die resurrectionis cognouimus. Sed quia sermo nobis de carnis resurrectione se intulit, triste nimis & lugubre est valde, qđ quosdā in Ecclesia stare, & de carnis resurrectione cognoscimus dubitare. Hanc aūt antiqui patres venturam esse certissime crediderunt, etiam cum nullum adhuc eiusdem resurrectionis exemplum tenerent. Qua igitur damnatione digni sunt, qui & exemplum iam dominicæ resurrectionis acceperunt, & tamen adhuc resurrectione diffidunt. Pignus tenent, & fidem non habent, Ecclesiam replent, sed quia de resurrectione sua dubitant; mente vacua stant. De hac per beatum Iob dicitur. Scio quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. & rursum, circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt. hinc psalmista dicit. Aufer spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. moxq; de carnis resurrectione subiungit. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. hinc per Ezechielem prophetam dicitur. Ossa arida audite verbum domini. hæc dicit dominus Deus ossibus his. Ecce ego intromittam in vos spiritum & viuetis, & dabo super vos neruos, et succrescere faciā super vos carnes, & superextendam in vos cutem, & dabo vobis spiritum, et viuetis. hinc est quod propheta alius p̄ resurrectionē domini genus humanum vidit in finem suscitari, atque ait. Viuificabit nos post

duos dies, in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. hinc est quod cum de semetipso dominus loqueretur, adiunxit. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius, & procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii. hinc Paulus ait. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo. Qui rursus ait: Primitiæ dormientium Christus. Si enim nos a mortis somno non surgimus, quomodo resurrectionem dominicam primitias habemus? Ecce veteres & noui patres vno sibi spiritu de carnis resurrectione concordant: ecce ipsa per se veritas prius voce docuit, quod de resurrectione carnis postmodum opere demonstrauit, & tamen adhuc quorundam infirmitas fidem non habet, etiam in domo fidei stans, sed mirari solent qualiter caro reuiuiscere possit ex puluere. Mirentur igitur amplitudinem, molem terræ, abyssos aquarum, omnia quæ in mundo sunt, ipsos quoque angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex aliquo facere, quam omnia ex nihilo fecisse. ipsa nobis elementa ipse rerum species resurrectionis imaginem prædicant. Sol enim quotidie nostris oculis moritur, quotidie resurgit, stellæ quoque matutinis horis nobis occidunt, vespere resurgunt: arbusta temporibus æstiuis plena foliis & frugibus videmus, quæ hyemali tempore nuda floribus ac fructibus, & quasi arida remanent, sed vernali sole redeunte, cum humor a radice surrexit suo iterum decore vestiuntur. Cur ergo de hominibus diffiditur, quod in lignis fieri videtur? sed sæpe puluerem putrescentis carnis aspiciunt, & dicunt. Vnde ossa & medullæ, vnde caro & capilli poterunt hic reparari? Hæc itaque requirentes, parua semina ingentium arborum videant, atque si possunt dicant, vbi latet in eis tanta moles roboris, tanta diuersitas ramorum, tanta multitudo & viriditas foliorum, tanta species florum, tanta vbertas saporum atque odor fructuum? Nunquid nam semina arborum odorem vel saporem habent, quem ipsæ post arbores in suis fructibus proferunt? Si ergo ex semine arboris quod videri non potest produci potest, cur de puluere carnis humanæ diffiditur: quia ex eo reparari forma valeat, quæ non videtur? Sæpe autem obiicere inanem quæstiunculam solent, quia dicunt. Carnem hominis lupus non comedit, lupum leo deuorauit, leo moriens ad puluerem rediit, Cum puluis ille suscitabitur quomodo caro hominis a lupi & leonis carne diuidetur? Quibus quid respondere debemus, nisi vt prius cogitent, qualiter in

hunc

hunc mundum venerint, & tunc inuenient qualiter resurgant. Certe tu homo qui loqueris: aliquando in matris vtero spuma sanguinis fuisti. Ibi quippe ex patris semine & matris sanguine paruus ac liquidus globus eras. Dic ergo si nosti qualiter ille humor seminis in ossibus duruit, qualiter in medullis liquidus remãsit, qualiter in neruis solidatus est, qualiter in carnibus creuit, qualiter in cute extẽsus est, qualiter in capillis atque vnguibus distinctus est: vt ita capilli molliores carnibus & vngues essent teneriores ossibus, carnibus duriores? Si igitur tot & tanta ex vno semine, & per speciem distincta sunt, & tamen in forma remanẽt coniuncta, quid mirum si possit omnipotens Deus in illa resurrectione mortuorũ, carnẽ hominis distinguere a carne bestiarum, vt vnus idemq; puluis, & non resurgat in quantũ puluis lupi & leonis, & tamen resurgat in quãtũ puluis est hominis? Vide itaq; homo, qualiter ad vitã venisti, ne quando dubites ad vitam qualiter redeas. Cur autem ratione vis comprehendere quomodo redeas, qui ignoras quomodo venisti? Da potẽtiã creatori tuo, quod comprehendere non vales de temetipso. Certe enim quia tu ex terra factus es, terra vero ex nihilo, tu es creatus ex nihilo. Ne ergo de carnis tuæ resurrectione desperes, perpẽde prudẽter, quia minus est Deo reparare, quod erat, quam fecisse quod non erat, sed non potest resurrectionis effectum ratione comprehendere. Perpẽde quam multa sunt, quæ non intelligis qualiter sint, & tamen esse nõ dubitas. Dic ergo si nosti, gyrus cœli, terræ cardines, aquarum abyssus vbi finiuntur, vbi suspẽsi sunt. Scimus autem quia, quod ex nihilo factum est, pendet in nihili: sed si est aliquid, quod dicitur nihilum, iam nihilum non est. Si autem nihil est, nihilum nusquam mundi moles dependet, nec est vbi sit quod creatum est, vt sit. Quomodo ergo nusquã est, quod nouimus, quia est? Sed hæc fortasse ad te multa sunt, ad temetipsum homo reuertere. Certe ex spiritu es creatus & limo. Vno inuisibili, altero visibili: vno sensibili, altero insensibili. Quomodo ergo permisceri potuit in te spiritus & limus, atq; ex diuerso fieri res non diuersa, ita vt in tanta conuenientia misceretur spiritus & limus, vt cum caro atteritur, spiritus marceat, & cum spiritus affligitur caro cõtabescat? Sed forsitã necdũ præuales discutere temetipsum. Perpende ergo si vales, quomodo rubrum mare virga diuisum est, quomodo petræ duritia percussione virgæ vndas emanauit: quomodo virga Aaron sicca floruit, quomodo ex eius genere veniens virgo concepit: quomodo & in partu virgo permansit: quomodo quatriduanus mortuus iussione suscitatus, ligatus manibus & pedibus de sepulchro exiit, quem postmodũ solui dominus per discipulos iussit: quomodo idẽ redemptor noster in carne atq; ossibus resurgens clausis ostiis ad discipulos intrauit.

Ecce hæc inuestigare non vales, & tamen credis. Cur ergo de resurrectionis gloria, disputando & discutiendo dubitas, qui tam multa mysteria sine discussione credidisti? qui tamen si resurrectionem carnis nō credis, omnia sine causa credidisti: quia & in hoc angelorum spectaculo videris quidem velociter currere, sed postquā cursum peregeris, ne brauiū accipias aduersaris, vnde per Paulum dicitur. Sic currite vt comprehendatis. Qui rursus ait. Si in hac vita in Christo tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus, Diuinæ autem virtutis mysteria, quæ comprehendi non possunt, nō intellectu sunt discutienda, sed fide veneranda. Sciendum itaq; nobis est: quia quicquid ratione hominis comprehendi potest, mirum esse iam non potest, sed sola est ratio in miraculis, potentia facientis. Ecce dū de resurrectione carnis loquimur, in ea tractanda paululum immorati sumus. *In homil. 16. super Ezech.* Cōsiderare autem libet, qui nos sumus, qui ista tractamus: certe ex gentibus venimus, certe patres nostri, lignorum ac lapidum cultores fuerunt. Vnde igitur hoc nobis, vt tam profunda mysteria scripturarum memoremus: agamus gratias vni, qui cuncta, quæ de eo in sacro eloquio scripta sunt opere impleuit, vt quæ intelligi audita non poterant, visa panderentur. Ibi quippe incarnatio, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi continetur illius ascensio. Sed quis nostrum hæc audita crederet, nisi facta cognouisset? Signatum ergo librum sicut in hac Ioannis Apocalypsi legitur, quem aperire & legere nullus poterat. Leo de tribu Iuda aperuit, quoniam omnia eius nobis mysteria in sua passione ac resurrectione patefecit. Et per hoc quod infirmitatis nostræ mala pertulit, suæ nobis potentiæ & claritatis bona monstrauit. Caro enim factus est: vt nos spirituales faceret. Benigne inclinatus est, vt eleuaret, exiit, vt introduceret, visibilis apparuit, ut inuisibilia monstraret: flagella pertulit ut sanaret: opprobria & irrisiones sustinuit, & ut ab opprobrio æterno liberaret. Mortuus est, ut uiuificaret. Agamūs ergo gratias uiuificanti & mortuo, & ideo amplius uiuificanti, quia mortuo: qui per hoc quod infirmatus mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit, in qua uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum Amen.

Declaratio quorundam nominum sacræ scripturæ.

Deest aliquid.

occultant quasi in pharetra sagittas parant: & in hac præsentis uitæ caligine, uelut in obscuro rectos corde feriunt: quia malitiosa eorū iacula & sentiri per uulnus possunt, & tamem uenientia deprehendi non possunt.

Moral.lib.xxxi.cap.34. & 36.

PEtra cum in sacro eloquio singulari numero nominatur, quis alius quam Christus accipitur? Paulo attestante qui ait. Petra autem erat Christus. Cum vero petræ pluraliter appellantur, membra eius videlicet sancti viri, qui illius robore solidati sunt exprimuntur, quos nimirum Petrus apostolus lapides vocat, dicens. Vos tanquam lapides viui, coædificamini domos spiritales.

Moral.lib.18.

QVasi, sicut in scriptura aliquando pro similitudine, ita aliquãdo ꝑ veritate poni consueuit. Pro similitudine quasi ponitur, sicut apostolus dicit. Quasi tristes, semper autem gaudentes: pro veritate autem ponitur, sicut Ioãnes ait. Vidimus gloriã eius, gloriã quasi vnigeniti a patre.

Moral.li.vii.cap.3.&33.cap.6.

Sol cũ in scriptura sacra figurate ponitur, aliquãdo dominus, aliquãdo persecutio, aliquãdo de re qualibet manifestæ visionis ostẽsio, aliquãdo intelligẽtia sapientiũ, aliquãdo aũt prædicatorũ claritas designatur. Per solẽ quippe dominus figuratur, sicut sapientiæ libro perhibetur, quod oẽs impii in extremo die iudicii cognita sua damnatione dicturi sunt. Errauimus a via veritatis & lumen iustitiæ non luxit nobis, & sol non ortus est nobis. ac si aperte dicant. Interni nobis luminis radius nõ refulsit. vnde & Ioannes ait. Amicta sole, & luna sub pedibus. In sole .n. illustratio veritatis, in luna autem quæ menstruis suppletionibus deficit mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia, quia superni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur. Quia vero cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit. Rursum solẽ persecutio designatur, sicut in euangelio dominus dicit. Quod nata sine radicibus semina orto sole aruerunt: quia videlicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento vrentia superueniente persecutionis ardore siccantur. Rursum sole manifestæ visionis ostensio designatur, sicut propheta dominum cunctorum oculis apparentem denuntiat, dicens. In sole posuit tabernaculum suum. ac si diceret. Humanitatis assumptæ sacramentum, in lumine manifestæ visionis ostẽdit. Et sicut eidem prophetæ diuina voce dicitur per Nathan. Tu fecisti in abscondito, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis. Quid enim per conspectum solis nisi cognitionem insinuat manifestæ visionis? rursum solis nomine sapientium intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptum est. Quartus angelus effudit phyalam suam in sole, et datum est illi æstu afficere homines.

& igne. Phialam videlicet in sole effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi vt æstu afficeret homines et igne: quia dum sapientes viri cruciatibus victi, male agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ namque fortium, augmenta præstãt perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientium designaturper, comparationem quoque a Salomone dicitur. Sapiens vt sol permaneat, stultus vt luna mutabitur. rursum sole prædicatorum claritas designatur, sicut per Ioãnem dicitur. Factus est sol vt saccus cilicinns. In extremo quippe tempore sol quasi cilicinus saccus ostenditur, quia fulgens vita prædicantium ante reproborum oculos aspera & despecta monstratur. *Mora. lib. iiii. cap. 13.*

STellarum nomine in scriptura sacra, aliquando sanctorum iustitia, quæ in huius uitæ tenebris lucet, aliquando uero hypocritarum fictio demonstratur, qui bona quæ faciunt, ad percipiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim recte uiuentes stellæ non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret. In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. rursum si inter eos, qui recta agere videntur, quidam de actione sua retributionem fauoris humani nõ quærerent, nequaquam stellas Ioannes ruere a cœlestibus videret, dicens. Misit draco caudam, & traxit tertiam partem stellarum. Draconis enim cauda stellarum pars trahitur: quia extrema persuasione Antichristi quidam qui videntur lucere rapientur. Stellas namq; in terram trahere, est eos qui videntur studio vitæ cœlestibus inhærere, ex amore terreno, iniquitate aperti erroris inuoluere.

Moral. libro. vii. cap. 2.

SAgittarum nomine aliquando prædicationum verba, aliquando animaduersionis sententiæ designantur. Prædicationis namque eloquia sagittarum nomine exprimuntur, quia in eo quod vitia feriunt, male viuentium corda transfigunt. De his sagittis veniente redemptore dicitur. Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ populi sub te cadent in corde. De quo & Esaias dicit. Mittam ex eis qui saluati fuerint, ad gentes in mare, in Africam, in Libyam, tenentes sagittam in Italiam, in Græciã, Rursum sagittis animaduersionis percussio designatur, sicut Ioas regi per Helisæum dicitur. Iace sagittam. quo iaciente ait. Percuties Syriã, donec consumas eam. *Moral. lib. v. cap. 21.*

SOmnus in scriptura sacra figurate positus, tribus modis accipitur. Aliquando enim somno mors carnis, aliquando torpor negligentiæ,

aliquando vero exprimitur calcatis terrenis desideriis quies vitæ. Somni namque vel dormitionis nomine mors carnis intimatur, sicut Paulus ait Nolo enim vos ignorare fratres de dormientibus. & paulo post Ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Somno rursum torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur. Hora est iam nos de somno surgere. & rursum. Euigilate iusti, & nolite peccare. Somno quoque calcatis carnis desideriis quies vitæ figuratur, sicut sponsæ voce in Cantico canticorum dicitur. Ego dormio & cor meum vigilat: quia videlicet sancta mens quo se ab strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit, & tanto alacrius ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquetudine occultat

Moral. lib. xi. *&* xiii.

SPiritus hominis in sacro elo. duobus modis poni consueuit. Aliquando namque spiritus pro anima, aliquando pro effectu spirituali ponitur. Pro anima namque spiritus dicitur, sicut de nostro ipso capite scriptum est. Inclinato capite tradidit spiritum. Si enim aliud esse spiritum quam animam Euangelista diceret, exeunte vtique spiritu anima remansisset. Pro effectu quoque spirituali spiritus dicitur, scriptum est. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Angeli quippe, id est nuntii in sacro eloquio, nonnunquam prædicatores vocantur, sicut per prophetam dicitur. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Omnipotens ergo Deus angelos suos spiritus facit, quia prædicatores suos spirituales efficit.

Moral. lib xxxiii *cap. 6.* & xiiii.

SAlicum nomine in sacro eloquio aliquando pro viriditate boni, aliquando autem pro sterilitate reprobi designantur. Infructuosæ quidem arbores salicum, sed tamen tantæ viriditatis sunt, vt arescere vel abscissæ radicitus & proiectæ vix possint. Nisi igitur electorum vitam per constantiam suæ viriditatis exprimerent, nequaquam de sanctæ Ecclesiæ filiis propheta dixisset. Germinabunt inter herbas sicut salices iuxta præterfluentes aquas. Sanctæ .n. Ecclesiæ filii inter herbas, sicut salices germinant, dum inter arescentem vitam carnalium hominum, & multiplici numerositate, & perpetua mentis viriditati perdurant. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare perhibeentur, quia vnusquisque eorum vbertatem ad fructum percipit ex doctrina sacri eloquii quæ temporaliter percurrit, et rursum. Nisi per sterilitatem salicum vita peccantium signaretur, nequaquam ex voce prædicantium cōtra Babyloniam psalmista dixisset. In salicibus in medio

eius, suspendimus organa nostra. Babylonis quippe medio inesse sali-ces describuntur: quia nimirum infructuosi quique atque ab amore pa triæ cœlestis alieni, totis visceribus cordis in hac seculi confusione radicantur. Vnde et prædicatores sancti in istis salicibus nõ exercent organa, sed suspendunt: quia cum infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, vim pdicationis suæ non exhibent, sed potius lugentes silẽt.

Moral. lib. xliii. & xxxiii. *cap.* 29.

SCuti nomine in scriptura sacra aliquando vti in parte prospera, ali-quando in aduersa consueuit. Nam sæpe scuti defensio pro diuina pro-tectione ponitur, nonnunquam vero pro humana repugnatione me-moratur. Pro diuina enim protectione per psalmistam dicitur. Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Scuto nos dominus coronare per-hibetur, quia quos protegens adiuuat, remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione, per eundem prophetam scutum ponitur, sicut ait. Ibi cõfregit cornua, arcum, scutum, gladium, & bellum. In cornibus namq; elatio superborum, in arcu insidiæ lõge ferientium, in scuto obstinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bel lo autem ipsa contra dominum mentis motio designatur. Quod nimi-rum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes Deo resisten-tium superposito iugo humilitatis edomantur. hinc rursum per eundẽ psalmistam dicitur. Arcum conteret, & cõfringet arma, & scuta com-buret igni. Arcum enim dominus conterit, cum occulta insidiantium machinamenta dissoluit. Arma confringit, cum ea quæ contra se ere-pta fuerant, patrocinia humana comminuit. Scuta igne comburit, cũ peccantium mentes, obstinata se duritia defendentes ad pœnitentiæ & confessionis ardorem, sancti spiritus calore succendit.

Moral. lib. xxix.

TOnitrui nomine aliquando incarnatus dominus figuratur, qui ex an tiquorum patrum conueniente prophetia ad notitiam nostram quasi ex nubium concursione prolatus est, qui inter nos visibiliter apparens ea quæ super nos erant terribiliter sonuit. Vnde & ipsi sancti apostoli de eius gratia generati boanerges, id est filii tonitrui sunt vocati, aliquan-do autem tonitruus ipsa eius prædicatio accipitur, per quam superno rum iudiciorum terror auditur.

Moral. lib. xxxiii. *cap.* 2.

VIri in scriptura sacra angeli, aliquando autem perfectæ vitæ homi-nes memorantur. Nam quia aliquando vir angelus dicitur. Daniel propheta testatur, qui ait. Ecce vir Gabriel: Rursum quia virorum

nomine perfectæ uitæ homines exprimantur, in prouerbiis sapientia loquitur dicens. O uiri ad uos clamito.

Moral. libro xix.*cap.* 1.

VOlucres in scriptura sacra aliquando in malo, aliquãdo vero in bono dãtur intelligi. Per volucres quippe potestates aereæ designãtur, nonnũ quam bonorũ studiis aduersæ. Vnde veritatis ore dicitur: quoniam semẽ quod secus viam cecidit, venerũt volucres & comederũt illud: quia nimirũ dum maligni spiritus humanas mẽtes obsident, cogitationes noxias ingerunt, verbum vitæ a memoria euellunt. At contra in bono volucres poni solent: sicut in euangelio dominus cum similitudinem denunciaret regni cœlestis, & grano sinapis dicens. Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit: & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius. Ipsum quippe est granum sinapis, quod morti sepultura plantatum, arbor magna surrexit. Granum nanque fuit cum moreretur, arbor cum resurgeret. Granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maiestatis. Granum, quia vidimus eum, & non erat aspectus: arbor quia speciosus forma præ filiis hominum. Huius arboris rami, sancti prædicatores sunt. Et videamus quam late tendantur. Quid enim de his dicitur. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In istis ramis volucres requiescunt: quia sanctæ animæ quæ quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione se subleuãt, in eorũ dictis atq; cõsolationibus ab huius vitæ fatigatione respirãt.

Moral. lib. xxxiii. *cap.* 3.

VMbræ appellatione in sacro eloquio aliquando ex superna protectione refrigerium cordis insinuatur: aliquando vero vmbra recedente caritate torpor frigidæ mentis accipitur, aliquando autem obumbratio domini: vel mentis refrigerium a feruore carnalium cogitationum ponitur. Nam quod dominica incarnatio seruata veritate historiæ obumbrationis appellatione signetur, angelicus sermo testatur, qui ad Mariam dicit. Virtus altissimi obumbrabit tibi. Quia enim vmbra non aliter exprimitur, nisi per lumen & corpus, virtus ei altissimi obumbrabit: quia in eius vtero, lux incorporea corpus sumpsit, ex qua videlicet obumbratione, omne in se refrigerium mentis accepit. Quod rursum per vmbrã ex superna protectione refrigerium cordis exprimitur. psalmista ait. Sub umbra alarum tuarum protege me, vel sicut sponsa in canticis canticorum aduentum sponsi præstolata prænunciat dicens. Sub vmbra illius quam desideraueram sedi, ac si dicat. Ab æstu deside-

riorum carnalium sub aduentus illius protectione requieui. Rursum per umbram recedente caritate, torpor frigidæ mentis exprimitur, sicut de peccante homine scriptum est: quia secutus est umbram. Calorem enim caritatis fugiens, ueritatis solem homo deseruit, & sub umbra se interni frigoris abscondit. Vnde & uoce eiusdem ueritatis dicitur. Abundabit iniquitas, & refrigescet caritas multorum. Vnde primus homo post culpam inter arbores paradisi, ad auram post meridiem absconsus inuenitur: quia enim meridianum caritatis perdiderat, iam sub peccati umbra, quasi sub frigore auræ torpebat.

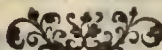
Moral.lib.iiii.cap.20.

VMbra mortis in scriptura sacra aliquando obliuio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis obliuio mentis accipitur: quia sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in uita: ita obliuio hoc quod intercipit agit, ut non sic in memoria. Vnde recte quia Ioannes hebræorum populo cum cuius obliti fuerant Deum prædicare ueniebat: per Zachariam dicitur. Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent. In umbra enim mortis sedere, est a diuini amoris noticia in obliuione latescere. Vmbra mortis imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim, quia mortem intulit, mors uocatur, Ioanne attestante qui ait. Et nomen illi mors. Per umbram igitur mortis eius imitatio designatur: quia sicut umbra iuxta qualitatem corporis ducitur, ita actiones iniquorum de specie imitationis eius exprimuntur. Vnde recte Esaias: cum gentiles populos, in antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad ueri solis ortum resurgere, quæ certe futura cōsiderat, quasi ex præteritis narrat, dicens Sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta est eis. Vmbra enim mortis, mors carnis accipitur: quia sicut uera mors est, qua anima separatur a Deo: ita umbra mortis, qua caro separatur ab anima. Vnde recte uoce martyrum per prophetā dicitur. Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit nos umbra mortis. Quos enim constat non spiritu sed sola carne emori, nequaquam se uera morte, sed umbra dicunt mortis operiri.

FINIS.

INDEX

RERVM ET VERBORVM, QVAE IN COMMENTARIIS SVPERIORIS OPERIS NOVI TESTAMENTI CONTINENTVR, VBI ANIMADVERTES A. PRIMAM, B. SECVNDAM FACIEM SIGNIFICARE.

A

B

C

D

L

Lippus

P

Q

R

Z

REGISTRVM

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR

Omnes sunt terni præter PP qui est duernus.

LEGATORIA A. PANDIMIGLIO
1922
ROMA